

สารตุตปกาสนึ นาม สัษฏุตนิกาณฎุจกถา

นึทานวคคณณนา

นโม ตสส ภควโตะ อรหโตะ สมมาสมพุทฐสส ฯ

นึทานสัษฏุตวณณนา

ปฏึจจสมุปปาทสตุตวณณนา

เอวมเม สุตนุติ นึทานวคเค ปจมึ ปฏึจจสมุปปาทสตุตติ ฯ

ตตุรายั อนุปพุพทวณณนา ตตุร โข ภควา ภึกขุ

อามนุเตสึตี ตตุร (๑) ตตุราตี เทสกาลปรีตีปนึ(๒) ฯ ตลหึ ยั

สมยั วึหรตี ตตุร สมเย ยสมึณจ เซตวเน วึหรตี ตตุถ (๓) .

เซตวเนตี ทีเปตี ฯ ภาสึตพุพยุตเต วา เทสกาลเ ทีเปตี ฯ

น หึ ภควา อยุตเต เทเส กาลเ จ (๔) ฐมึ ภาสตี ฯ

อกาโล โข ตาว พาหึยาตีอาที เจตุถ สารกั ฯ โขตี

ปทปूरณมตุเต อวธารณเ อาทีกาลตุถเ วา นึปาโต ฯ ภควาตี

โลกครุทีปนึ ฯ ภึกขุตี กถาย(๕) สวานยุตตุปคคถวณึ ฯ อปีเจตุถ

ภึกขุโกตี ภึกขุ ภึกขาจรึยั อชณุปลโตตี ภึกขุตี อาทีนา

นเยน วจนตุโถ เวทิตพุโพ ฯ อามนุเตสึตี อาลปี อภาสึ

๑. สึ. ยุ. ตตุถ ฯ ม. เอตุถน ฯ ๒. กาลเทสปรีตีปนึนุติ ปทึ ภเวยเยยั สมยั

วึหรตี ตตุร สมเย ยสมึณจ เซตวเน วึหรตี ตตุร เซตวเนตี วจนานุกมโต เจว

กาลเทส...ปกึมณฐิตนุติ ปรี วกขมานปทโต จ ฯ ๓. ม. ยุ. ตตุร ฯ

๔. ยุ. วา ฯ ๕. ม. กถาสวาน... ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒

สมุโพเชติ อยมตถุ อตุโถ ฯ อญตถุ ปน วิญญาปนเปปี (๑)

โหติ ฯ ยถาห อามนุตยามิ โว ภิกขเว ปฏิวเทยามิ โว

ภิกขเวติ ฯ ปกุโกสเนปี ฯ ยถาห เอหิ ตฺวํ ภิกขุ มม

วจนเนน สาริปุตฺตํ อามนุตเตหิติ ฯ (๒)

ภิกขโวติ อามนุตนาการที่ปนํ ฯ ตถจ ภิกขุณํ สีสํทาธิคุณ-
โยคสิทฺฐตฺตา (๓) วุตฺตํ ฯ ภิกขุณํ สีสํทาธิคุณยฺตุโตะปี หิ ภิกขุ
ภิกขุณํ ชมฺมตาคฺคณยฺตุโตะปี ภิกขุเนน สารุกการิตาคฺคณยฺตุโตะปีติ
สทฺทวิทฺทู มลฺลนฺนฺติ ฯ เตน จ เตสํ ภิกขุณํ สีสํทาธิคุณโยคสิทฺฐเชน
วจนเนน หินาริกชนเสวิตวุตฺตี ปกาเสนฺโต อุตฺตทิน ภาวนิกคฺคหํ
กโรติ ฯ ภิกขโวติ อิมินา จ กรุณาวิปฺพารโสมหทยนยน-
นิปาตปฺพุพฺงกเมน วจนเนน เต อตฺตโน อภิมุเข กโรนฺโต
เตเนว กเถตฺกมฺยตาที่ปนเณ เนสํ วจนเนน โสตฺกมฺยตํ ชเนติ ฯ
เตเนว จ สมุโพชนญฺเจเนน สารุกํ มนสิการเปปี (๔) นโยเชติ ฯ สารุกํ
มนสิการยฺตุตฺตา (๕) หิ สาสนสมฺปตฺติ ฯ อปเรสุปี เทวมนฺนุสฺเสสุ
วิขฺขมาเนสุ กสฺมา ภิกขุเยว อามนุตเตสํติ เจ เชฏฺฐเสฏฺฐจา-
สนฺนุสทาสนฺนินิตภาวโต ฯ สพฺพปฺริสสาธาธรรณา หิ ภควโต
ชมฺมเทสนา ปฺริสาย(๖) เชฏฺฐจา ภิกขุ ปจฺมํ อุปฺปนฺนตฺตา เสฏฺฐจา
อนาคาริยภาวํ อาที กตฺวา สตฺถุ จริยานุวิธายกตฺตา (๗) สกถ-

- # ๑. ม. ย. อญตฺตร ปน ญาปนเปปี ฯ ๒. สฺยา. ๒๓/๒๑๕/๓๘๗ ฯ
- # ๓. ม. ย. ภิกขุณํ สีสํทาธิคุณโยคสิทฺฐตฺตา ฯ
- # ๔. ย. สารุกสวณมนสิการเปปี ฯ
- # ๕. ม. มนสิการายตฺตา ฯ ย. สวณมนสิการายตฺตา ฯ
- # ๖. อิตฺ ปฺริ จสทฺเทน ภวิตพฺพิ ฯ ๗. จริยานุจินายกตฺตาติปี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปฏิจสมุปาทสตุตถวณณา หน้า ๑

สาสนปฏิคาหกตฺตา จ อาสนนา ตตฺถ นิสินฺเนสุ สตฺถ
สนฺติกตฺตา สทาสนฺนิหิตา สตฺถ สนฺติกาวจรตฺตาติ ฯ อปิ
โจ เต ชมฺมเทสนาย ภาชนฺ(๑) ยถานุสสิญฺจ ปฏิปตฺติสภาวโต ฯ (๒)
วิเสสโต จ เอกจฺเจ ภิกฺขุเยว สนฺชาย อัย เทสนาปีติ เอว
อามนฺเตสิ ฯ กิมตฺถํ ปน ภควา ชมฺมํ เทสนโต ปจฺมํ ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ(๓) น ชมฺมเมว เทเสตีติ ฯ สติชนนตฺถํ ฯ ภิกฺขุ
อณฺณํ จินฺเตนตฺตาปี วิกฺขิตฺตจิตฺตาปี ชมฺมํ ปจฺจเวกฺขนตฺตาปี
กมฺมฏฺฐานํ มนสิกโรนตฺตาปี นิสินฺนา โหนฺติ เต อนามนฺเตตฺวา
ชมฺเม เทสิยมาเน อัย เทสนา กีนันทนา กิंपฺจฺยา กตฺมา
อตฺถุปฺปตฺติยา เทสิตาติ สลฺลภฺเขตฺตุ อสฺสโกนฺตา ทฺวคฺคหิตํ วา
คณฺเหยย น วา คณฺเหยยเตน เนสํ สติชนนตฺถํ ภควา
ปจฺมํ อามนฺเตตฺวา ปจฺจนา ชมฺมํ เทเสติ ฯ

ภทฺนเตติ การววจนเมตฺติ สตฺถโน ปฏฺิวจฺนทานํ วา ฯ
อปิเจตฺถ ภิกฺขโวติ วทมาโน ภควา เต ภิกฺขุ อาลปฺติ ฯ
ภทฺนเตติ วทมานา เต ภควนฺตํ ปจฺจาลปฺนฺติ ฯ ตถา หิ
ภิกฺขโวติ ภควา ภาสตี ภทฺนเตติ ปจฺจภาสนฺติ ฯ (๔) ภิกฺขโวติ
ปฏฺิวจฺนํ ทาเปติ ภทฺนเตติ ปฏฺิวจฺนํ เทนฺติ ฯ

เต ภิกฺขุติ ये (๕) ภควา อามนฺเตสิ เต ฯ ภควโต
ปจฺจสฺสฺสนฺติ ภควโต อามนฺตนํ ปฏฺิวสฺสฺสํ อภิมุขา หุตฺวา
๑. ภาชนานิ ฯ ๒. ม. ปฏิปตฺติสภาวโต ฯ ๓. อามนฺเตตีติ ยุตฺตตรํ ฯ
๔. ม. อภาสตี ฯ ๕. สී. ये จ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฤคณณนา หน้า ๔

สุณีสสุ สมุฎกฐีสสุ ฎกฐิกเหตุสุนติ อตุโถ ๗ ภควาเอตทโวจติ
ภควา เอตติ อิทานิ วตตพพพิ สกตสุตติ อโวจ ๗

เอตตวตทา ยิ อายสมตทา อานนุเทน อตถพยุณชน-
สมุปนุสนส พุทธานัน เทสนาณณคณภีรภาวีสสุจกสส อิมสส
สุตตสส สุขาวคาหณตติ กาลเทสเทสภริสาปเทสฎกฐิตติ
นิตานัน ภาสิตติ ตสส อตถวคฤคณณนา สมตทา ๗

อิทานิ ฎกฐิจสมุปาทำ วิตติอาทินา นเยน ภควตา
นิกุชิตตสส สุตตสส สัณณนาย โอกาโส ออนุปฎติ ๗ ส
ปเนสา สุตตวคฤคณณนา ยสมมา สุตตนิกุเขปี ตาว
วิจเรตวา วุจจมานา ปากฎา โหติ ตสมมา สุตตนิกุเขปี ตาว
วิจเรสสาม ๗

จตุตาโร หิ สุตตนิกุเขปา อตตชฎาโสโย ปรชฎาโสโย
ปุจจาวาสโก อตถุปฎติโกติ ๗ ตตถ ยานี สุตตานี ภควา
ปเรหิ อนชฎมิฎุโจ เกวลัน อตตโน อชฎาเสเนว กเถสิ
เสยยติทำ วสสสุตตุนตจनुโทปมวิโณปมสมุปฎชานอิทธิปาท-
อินุทธิยพลโพชฎงคณคณมกตสุตตานีติ (๑) เอวมาทินิ เตลัน
อตตชฎาโสโย นิกุเขโป ๗ ยานี ปน ปริปกุกา โข รากุลสส
วิมุตติปริปาจนียา ธมมา ยนุณนาหิ รากุลัน อุตตรี อาสวานัน
ขเย วินเยยุนติ เอว ปเรลัน อชฎาเสยย ขนุติ รุจัน (๒) มนัน

๑. สี่. สกตสุตตุนตจหารโก ๗ ม. ทสพลสุตตุนตจหารโก...มคฤคณณณตจหารโกติ ๗

๒. สี่. นิชฎานกขมตติ ๗ ม. นิชฎานกขมม ๗

*เล่มที ๑๑ ปฎิจสมุปปาทสตุตตวณณา หน้า ๕

อภินีหารี พุชฌณภาวณจ อเวกขิตฺวา ปรัชฌาสยวเสน กถิตานี
 เสยฺยถิทํ จูพราหุโลวาทสตุตฺตํ มหาราหุโลวาทสตุตฺตํ ชมฺม-
 จกฺกปฺปวตฺตนํ อนตฺตลกฺขณสตุตฺตํ อาสีวิโสปมสตุตฺตํ ธาตุวิภงฺก-
 สตุตฺตนฺติ เอวมาทินี เตสํ ปรัชฌาสโย นิกฺเขโป ฯ ภควนฺตํ
 ปน อุปสงฺกมิตฺวา จตฺสฺโส ปรีสา จตฺตารโ วณฺณา นาคา
 สุปณฺณาคนฺธพฺพา อสุรา ยกฺขา มหาราชาโน ตาวตีสาทโย
 เทวา มหาพฺรหฺมาติ เอวมาทโย โพชฌงฺกา โพชฌงฺกาติ
 ภนฺเต วุจฺจนฺติ (๑) นีวรณา นีวรณาติ ภนฺเต วุจฺจนฺติ อีเม
 นฺ โข ภนฺเต ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา กีสฺสฺส วิตฺตํ ปรีสสฺส
 เสฎฺฐนฺติอาทินา นเยน ปณฺหํ ปุจฺจนฺติ ฯ เอวํ ปุณฺเณน
 ภควตา ยานี กถิตานี โพชฌงฺกสฺสยฺตฺตาทินี ยานี วา
 ปนณฺยานิปิ เทวตาสยฺตฺตมารสยฺตฺตพฺรหฺมสยฺตฺตสกฺกปณฺหจฺหว-
 เวทลฺลมหาเวทลฺลสามณฺณผลอาพวกฺสูจิโลมฺขรโลมสฺสยฺตฺตาทินี เตสํ
 ปุจฺจจวาสีโก นิกฺเขโป ฯ ยานี ปน ตานี อุปฺปนฺนการณํ
 ปฎิจจ กถิตานี เสยฺยถิทํ ชมฺมทายาทํ จูพสีหนาทํ ปุตฺตมํสุปมํ
 ทารุกฺขนฺธูปมํ อคฺคิกฺขนฺธูปมํ เณฺนปฺปณฺฑูปมํ ปารีจตฺตกฺกูปมฺนฺติ
 เอวมาทินี เตสํ อตฺถูปฺปตฺติโก นิกฺเขโป ฯ

เอวเมเตสฺ จตฺสฺส นิกฺเขเปสฺ อิมสฺส ปฎิจสมุปปาทสตุตฺตสฺส
 ปรัชฌาสโย นิกฺเขโป ฯ ปรัปฺกฺคฺลชฌาสยวเสน หิ อิทํ
 ภควตา นิกฺขิตฺตํ ฯ กตเรสํ ปุคฺคฺลานํ อชฌาสยวเสนาคี ฯ

๑. ส. มหา. ๑๕/๔๓๕/๑๒๐ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๖

อุกฺขมฺภูตฺตณฺณํ ฯ จตฺตารโ หิ ปุคฺคฺลา อุกฺขมฺภูตฺตณฺณ วิปจฺิตฺตณฺณ
 เนยฺโย ปทปรโมติ ฯ ตตฺถ ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส สห อุทาหฺญเวลาย
 ฌมฺมาภิสฺมโย โหติ อํยํ วุจฺจติ ปุคฺคฺโล อุกฺขมฺภูตฺตณฺณ ฯ
 ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส สงฺฆิตฺเตน ภาสิตฺสฺส วิตฺถาเรน อตฺถ
 วิภิชฺยมาเน ฌมฺมาภิสฺมโย โหติ อํยํ วุจฺจติ ปุคฺคฺโล
 วิปจฺิตฺตณฺณ ฯ ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส อุทฺเทสฺโต ปริปุจฺจโต โยนิโต
 มนฺตฺกโรโต กลฺยาณมิตฺเต เสวโต ภชฺโต ปยฺรูปาสฺโต อนฺนปุพฺเพน
 ฌมฺมาภิสฺมโย โหติ อํยํ วุจฺจติ ปุคฺคฺโล เนยฺโย ฯ ยสฺส
 ปุคฺคฺลสฺส พหุํปี สฺวณฺโต พหุํปี ภณฺโต พหุํปี
 ธารยฺโต พหุํปี วาจยฺโต น ตาย ชาติยา ฌมฺมาภิสฺมโย โหติ อํยํ วุจฺจติ
 ปุคฺคฺโล ปทปรโม ฯ อิติ อิมํสุ จตฺตฺส ปุคฺคฺเลสฺส อุกฺขมฺภูตฺตณฺณ
 ปุคฺคฺลानํ (๑) อชฺฉมาสขวเสน อิทํ สุตฺตํ นิกฺขิตฺตํ ฯ

ตทา กิร ปญฺจสตา ชนปทวาสิกา ภิกฺขุ สพฺเพว
 เอกจฺรา ทฺวิจฺรา ติจฺรา จตฺตจฺรา ปญฺจจฺรา สภาควตฺติโน
 ฐตฺตจฺจฺรา อารทฺทวิริยา ยุตฺตโยคา วิปฺสฺสกา สณฺหํ สฺขมํ (๒)
 สฺขณฺตํ ปจฺจาการเทสนํ ปตฺถยมาณา สายณฺหสมฺเข ภควนฺตํ
 อฺปฺสํกมิตฺวา วนฺทิตฺวา รตฺตกมฺพลสาณฺเีย ปริกฺขิปมาณา วิย
 เทสนํ ปจฺจาสิสฺมาณา (๓) ปรีวาเรตฺวา นิสีทิสฺสุ ฯ เตสํ อชฺฉมาสข-

๑. สี. ย. อุกฺขมฺภูตฺตณฺณํ ปุคฺคฺลानํ ฯ ๒. สี. ย. สณฺหสฺขมํ ฯ
 # ๓. ม. ปจฺจาสิสฺมาณา ฯ ย. วิย ปตฺถยมาณา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปฏิจฺจสมุปฺปาทสุตฺตวณฺณนา หน้า ๘

วเสน ภควา อิทํ สุตฺตํ อารภิฯ ยถา หิ เถโถ จิตฺตกาโร
 อปริกมฺมกตํ ภิตฺตี ลภิตฺวาน อาทิตฺว รูปํ สมฺภูจฺจาเปติ (๑)
 มหามตฺติกาเลปาทิหิ ปฺน ภิตฺติปริกมฺมํ ตาว กตฺวา กตฺปริ-
 กมฺมาย ภิตฺติยา รูปํ สมฺภูจฺจาเปติ กตฺปริกมฺมํ ปน ภิตฺตํ
 ลภิตฺวา ภิตฺติปริกมฺมพฺยาปาริ อกตฺวา รงฺกชาตานิ โยเชตฺวา
 วฏฺฐิกิ วา ตฺวลิทํ วา อาทาย รูปเมว สมฺภูจฺจาเปติ เอวเมว
 ภควา อกตฺาภินิเวสํ อาทิกมฺมิกํ กุสฺปฺตตํ ลภิตฺวา นาสฺส
 อาทิตฺว อรหตฺตปทภูจฺจํ สณฺหํ สุขุมํ สุขุณฺณํ วิปสฺสนา-
 ลกฺขณํ อาจิกฺขติ สีลสมฺมาธิกมฺมสฺสกตาทิภูจฺจิสมฺปทาย ปน
 โยเชนฺโต ปุพฺพภากปฏฺิพทํ ตาว อาจิกฺขติฯ ยํ สนฺชาย วุตฺตํ
 ตสฺมาติห ตฺวํ ภิกฺขุ อาทิมฺเวว วิโสเชหิ กุสฺเลสุ
 ฐมฺเมสุฯ โถ จาทิ กุสฺลํ ฐมฺมานํฯ สีลํ จ สุวิสุทฺธํ
 ทิภูจฺจํ จ อฺชุกาฯ ยโต โข เต ภิกฺขุ สีลํ จ สุวิสุทฺธํ
 ภวิสฺสติ ทิภูจฺจํ จ อฺชุกาฯ ตโต ตฺวํ ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย
 สีเล ปตฺติภูจฺจาย ตฺตฺวาโร สติปฺภูจฺจเณ ติวิเชน ภาเวยฺยาสีฯ (๒)
 กตฺเม จตฺตฺวาโร อิทํ ตฺวํ ภิกฺขุ อชฺฉตฺตํ วา กาย
 กายานุปสฺสตี วิหราหิ อาตฺาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํฯ พหิทฺธา วา กายเยฯเปฯ
 อชฺฉตฺตพหิทฺธา วา กายเยฯเปฯ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสตี
 # ๑. ม. ย. สมฺภูจฺจาเปติฯ ๒. สี. มนสิกเรยฺยาสีฯ

*เลมที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หนา ๘

วิหราหิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺย โลก อภิชฺฌา
โทมนสฺสํ ๑ ยโต โข ตฺวํ ภิกฺขุ สํถํ นิสฺสาย สึเต ปติภุจาย
อิมํ จตฺตารโ สติปภุจानํ เอวํ ติวิเชน ภาเวสฺสตี ตโต คฺยุหํ
ภิกฺขุ ยารตฺติ วา ทิวโส วา อาคมิสฺสตี วุฑฺฒิเยว
ปาภฺจิกงฺขา กุสเลสุ ฌมฺเมสุ โน ปริหานีตี ๑ (๑)

เอวํ อาทิกมฺมิกกุลปฺุตตสฺส สึลกถาย ปริกมฺมํ กถตฺวา
อรหตฺตปทภุจानํ สณฺหํ สุขุมํ สฺขณฺตํ วิปสฺสนาลกฺขณํ
อาจิกฺขติ ๑

ปริสฺพุทฺธสึลํ ปน อารทฺธวิริยํ ยุตฺตโยคํ วิปสฺสํ ลภิตฺวา
นาสฺส ปุพฺพภาคปฏฺิปปทํ อาจิกฺขติ อฺุชฺกเมว ปน อรหตฺต-
ปทภุจानํ สณฺหํ (๒) สุขุมํ สฺขณฺตํ วิปสฺสนาลกฺขณํ อาจิกฺขติ ๑
อิมํ ปณฺจสตา ภิกฺขุ ปุพฺพภาคปฏฺิปปทํ ปริโสเชตฺวา จิตา
สุชนตฺตฺสวณฺณสทิสฺสา สุปริมชฺชิตมณฺิกขนฺนุชสนฺนิภา เอโก
โลกุตฺตรมคฺโคว เนลํ อนาคโต อิติ ตสฺส อาคมนตฺถาย สตฺถา
เตลํ อชฺฌาสยํ อเวกฺขิยมาโน (๓) อิทํ สฺขตฺตํ อหริ ๑ (๔)

ตตฺถ ปภฺิจฺจสมฺปฺปาทนฺติ ปจฺจยาการํ ๑ ปจฺจยาการโ หิ
อณฺณมณฺณลํ ปภฺิจฺจ สหิเต ฌมฺเม อฺุปฺปาเทติ ตสฺมา ปภฺิจฺจ-
สมฺปฺปาโทติ วุจฺจติ ๑ อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตฺถาโร ปน

๑. สํ. มหา. ๑๕/๖๘๗-๖๘๘/๑๕๒-๓ ๑ ๒. ม. เตลํ อชฺฌาสยํ สณฺหํ ๑
๓. สฺ. สสฺส อชฺฌาสยํ สณฺหสฺสุขุมํ ๑ ๓. ม. อเปกฺขมาโน ๑ ๔. ม. ย. อารภิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ปฏิจจสมุปาทสุตตวณณา หน้า ๕

วิสุทฺธิมคฺคโต คเหตุพฺโพ ๑

โวลิต อัย โวลิตุโท ปจฺจตฺตอุปโยคกรณสมุปทานสามิ-
วณปทปฺรณฺเสุ ทิสฺสติ ๑ กจฺจ ปน โว อนฺนุรทฺธา สมคฺคา
สมุโมทมานาติอาทิสฺส หิ ปจฺจตฺเต ทิสฺสติ ๑ คจฺจณ ภิภฺขเว
ปณามมิ โวลิตอาทิสฺส อุปโยเค ๑ น โว มม สนฺติเก วตฺถพฺพนฺติ-
อาทิสฺส กรณ ๑ วณปตฺถปฺรียายํ โว ภิภฺขเว เทสิสฺสามิตีอาทิสฺส
สมุปทาน ๑ สพฺเพสํ โว สาริปฺุตต สฺภาสิตนฺติอาทิสฺส
สามิวจเน ๑ เย หิ โว อริยา ปฺริสฺสทฺทกายนฺนตฺติอาทิสฺส
ปทปฺรณฺมตฺเต ๑ อธิ ปนายนํ สมุปทาน ทฎฺฐพฺโพ ๑

ภิภฺขเวติ ปฏิสฺสวเนน(๑) อภิภฺขิตฺตานิ ปฺน อาลปนํ ๑
เทสิสฺสามิตี เทสนาปฏฺิขานนํ ๑ ตํ สฺฆณณตฺติ ตํ ปฏฺิจจ-
สมุปทาํ ตํ เทสนํ มยา วุจฺจมานํ สฺฆณณ ๑

สาธุกํ มนสิกโรธตฺติ เอตฺถ ปน สาธุกํ สาธฺติ
เอกตฺถเมตํ ๑ อยฺยจฺจ สาธฺสทฺโท อายาจนสมฺปฏฺิจฺจนสมุปหฺสน-
สนฺนทฺทพฺพิกมฺมาทิสฺส ทิสฺสติ ๑ สาธฺเม ฆนฺเต ฆควา
สงฺขิตฺเตน ฆมฺมํ เทเสตฺตฺติอาทิสฺส หิ อายาจน ทิสฺสติ ๑
สาธฺ ฆนฺเตติ โข โส ภิภฺขุ ฆควโต ฆาสิตํ อภินฺนทิตฺวา
อนฺนโมทิตฺวาติอาทิสฺส สมุปฏฺิจฺจน ๑ สาธฺ สาธฺ สาริปฺุตตฺติ-
อาทิสฺส สมุปหฺสเน ๑

๑. ม. ปตฺติสฺสวเน ๑

สาธุ ฐมมรุจิ ราชา สาธุ ปณณาวาน โร

สาธุ มิตฺตทานมทพุโก (๑) ปาปสฺส อกรณํ สุขนฺติ

อาทิสฺส สุนฺทเร ฯ เตนหิ โทณ พุราหุณฺณ(๒) สาธุกํ สุณาหิตีอาทิสฺส (๓)
สาธุกสทฺโทเยว ทพฺพิกมฺเม อาณตฺตियนฺติปิ วุจฺจติ ฯ อิท ปนํยํ
เอตฺถเวท ทพฺพิกมฺเม อาณตฺตिया จ อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ
สฺนฺทตฺตเอปิ วุจฺจติ ฯ ทพฺพิกกรณตฺเถน หิ ทพฺพํ อิมํ ฐมฺมํ
สุณาถ สุกฺคหิตํ คณฺหนฺตาอาณตฺตือตฺเถน มม อาณตฺตिया
สุณาถ สฺนฺทตฺตเถน สฺนฺทตฺตมิมํ ภาทฺทกํ ฐมฺมํ สุณาถาติ
เอตํ ทีปิตํ โหติ ฯ มนสิทโรถาติ อาวชฺเชถ สมฺนํนาทรถาติ
อตุโถ ฯ อวิกฺขิตฺตจิตฺตา หุตฺวา นิสामเถจ จิตฺเตท กโรถาติ
อธิปฺปาโย ฯ

อิทาเนตฺถ ตํ สุณาถาติ โสตินฺทุริยวิกุเขปนินฺวารณเมตํ ฯ
สาธุกํ มนสิทโรถาติ มนสิทกาเร ทพฺพิกมฺมนินฺโยชเนน มนินฺทุริย-
วิกุเขปนินฺวารณํ ฯ ปุริมํ เจตฺถ พุชฺชชนวิปลาสคาหนินฺวารณํ ฯ
ปจฺจิมํ อตฺถวิปลาสคาหนินฺวารณํ ฯ ปุริเมน ฐมฺมสฺสวเน นินฺโยเชติ ฯ
ปจฺจิเมน สุตานํ ฐมฺมานํ ฐารณฺอุปฺริกฺขาสุ ฯ ปุริเมน จ
สพฺพชฺชโน อຍံ ฐมฺโม่ ตสฺมา สวณินฺโยติ ทีเปติ ปจฺจิเมน
สาตุโถ ตสฺมา มนสิทกาตพฺโพติ ฯ สาธุกปทํ วา อุกฺกยปเทหิ
โยเชตฺถวา ยสฺมา อຍံ ฐมฺโม่ ฐมฺมคฺคมิทโร จ เทสนาคคฺคมิทโร

๑. ม. มิตฺตทานมทพุโก ฯ ๒. สฺยา. โทณ ฯ
๓. อจฺ. ปณฺจก. ๒๒/๑๕๒/๒๕๑ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปฏิจจสมุปาทสุตตวณณา หน้า ๑๑

จ ตสฺมา สุณาถ สาธุกั ๑ ยสฺมา อตฺถคมฺภีโร จ ปฏฺิเวธ-
คมฺภีโร จ ตสฺมา สาธุกั มนสิกโรธาติ เอวั โยชนา
เวทิตพฺพา ๑ (๑) ภาสิสฺสามิตฺติ เทเสสฺสามิ ๑ ตั สุณาถาติ เอตฺถ
ปฏฺิณฺณาทั เทสนั ตั สงฺขิตฺตโตว เทเสสฺสามิตฺติ อปิจ โข
วิตฺถารโตปิ น ภาสิสฺสามิตฺติ วุตตั โหติ ๑ สงฺเขปวิตฺถาร-
วาทานิ หิ เอตานิ ปทานิ ๑ ยถาห วุํกัิสฺสตุเถโร

สงฺขิตฺเตนปี เทเสติ วิตฺถาเรนปี ภาสติ
สาติกายิว(๒) นิกฺโขโส ปฏิภาณั อูทึรยิตฺติ ๑ (๓)

เอวั วุตเต อุตฺสาหฺชาตา หุตฺวา เอวั ฆนฺเตติ โข
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสุตฺตถ วณฺณิ สมปฏฺิจฺฉิสฺสุ
ปฏฺิภุคฺคเหสนฺนติ วุตตั โหติ ๑ อถ เนสิ ภควา เอตทโวจาติ
เอตัง อิทานิ วุตตพฺพิ กตโม จ ภิกฺขเว ปฏิจจสมุปาทโตติ-
อาทึ สกถสุตฺตัง อโวจ ตตฺถ กตโม จ ภิกฺขเว ปฏิจจ-
สมุปาทโตติ กเถตฺถกมฺยตาปฺจฺจนา ๑

ปญฺจวิธา หิ ปฺจฺจนา อทฺธิฏฺฐชฺโชตนาปฺจฺจนา ทิฏฺฐสัสนฺนทนา-
ปฺจฺจนา วิมตฺติจฺเจทนาปฺจฺจนา อนฺนมติปฺจฺจนา กเถตฺถกมฺยตา-
ปฺจฺจนาติ ตาสึ อิทั นานตฺตัง กตมา อทฺธิฏฺฐชฺโชตนาปฺจฺจนา ๑
ปกตฺติยา ลกฺขณั อณฺณาทั โหติ อทฺธิฏฺฐัง อตฺถลิต्तัง อตฺธิริตฺตัง
อวิภูตัง อวิภาวิต्तัง ตสฺส ฌาณาย ทสฺสนาย ตฺถลนายน ตีรณาย

๑. สึ. กาทพฺพา ๑ ๒. สฺยา. สาติกาย วิย ๑ ๓. สึ. ส. ๑๕/๗๔๓/๒๗๕ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๒

วิภูตตาย (๑) ปุจฺจาวิภาวนตฺถาย (๒) ปญฺหํ ปุจฺจติ อัย อธิฏฺฐชฺชตนา-
 ปุจฺจฯ กตมา ทิฏฺฐสํสฺนุทฺทนาปุจฺจฯ ปกฺคิยา ลกฺขณํ ฌาตํ
 โหติ ทิฏฺฐํ ตฺถิตํ ตีริตํ วิภูตํ วิภาวิทํ โส อญฺเณหิ ปญฺชิตฺเตหิ
 สทฺฐี สํสฺนุทฺทตฺถาย ปญฺหํ ปุจฺจติ อัย ทิฏฺฐสํสฺนุทฺทนา-
 ปุจฺจฯ กตมา วิมฺติจฺเจทฺทนาปุจฺจฯ ปกฺคิยา สํสยปฺกฺขนฺนุโต
 โหติ วิมฺติปฺกฺขนฺนุโต (๓) เทวพฺพหฺกฺขาโต เอวํ นฺนุ โข น นฺนุ
 โข กถํ นฺนุ โขติ โส วิมฺติจฺเจทฺทตฺถาย ปญฺหํ ปุจฺจติ อัย
 วิมฺติจฺเจทฺทนาปุจฺจฯ กตมา อนฺนุมติปุจฺจฯ ภคฺวา ภิกฺขุณฺเณ
 อนฺนุมติยา ปญฺหํ ปุจฺจติ ตํ กิ มนฺนุถ ภิกฺขเว รุปี นิจฺจํ
 วา อนิจฺจํ วาติ อนิจฺจํ ภนฺเตฯ ยมฺปนา นิจฺจํ ทฺถกฺขํ วา
 ตํ สฺขํ วาติ ทฺถกฺขํ ภนฺเตฯ ยมฺปนา นิจฺจํ ทฺถกฺขํ วิปริณาม-
 ธมฺมํ กถลํ นฺนุ ตํ สมนฺนุปสฺสิตฺตุ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส
 เม อตฺตตฺติ โน เหนติ ภนฺเตติฯ (๔) อัย อนฺนุมติปุจฺจฯ กตมา
 กเถตฺถกมฺยตฺตาปุจฺจฯ ภคฺวา ภิกฺขุณฺเณ กเถตฺถกมฺยตฺตาย ปญฺหํ
 ปุจฺจติ จตฺตาโรเม ภิกฺขเว สติปฺภฺจฺจนาฯ กตเม จตฺตาโรติ (๕)
 อัย กเถตฺถกมฺยตฺตาปุจฺจฯ

ตฺถถ พุทฺธานํ ปุริมา ติสฺโส ปุจฺจ นตฺถิฯ กสฺมาฯ

- # ๑. ส. วิภูตตายฯ พ. จุฬ. ๓๐/๑๒๒/๔๗ วิภูตตฺถายฯ
- # ๒. ม. ย. วิภาวนตฺถายฯ ๓. ม. สํสยปฺกฺขนฺนุโต โหติ วิมฺติปฺกฺขนฺนุโตฯ
- # ๔. ส. ข. ๑๗/๑๖๑/๑๐๘ฯ ๕. ที. มหา. ๑๐/๒๓๓/๑๒๕ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปฏิจจสมุปปาทสุตตวณณา หน้า ๑๓

พุทธานํ หิ ตีสุ อทฺธาสุ กิณฺจิ สงฺขตํ อทฺธาวิมุตฺตํ วา
อสงฺขตํ อทฺถุจํ อโชติตํ อตุลิตํ อตีริตํ อวิภูตํ อวิภาวิตํ นาม
นตฺถิ เตน เนสํ อทฺถุจโชนาปฺจุณา นตฺถิ ฯ ยํ ปน ภควตา
อตุตฺโถ ฌาณน ปฏฺวิทฺธิํ ตสฺส อญฺเณน สมณฺเณน วา
พฺรหฺมณฺเณน วา เทเวณ วา มารเณน วา พฺรหฺมณฺนา วา
สทฺธิํ สํสนฺทนกิจฺจํ นตฺถิ เตนสฺส ทฺถุจสํสนฺทนาปฺจุณา
นตฺถิ ฯ ยสฺมา ปเนโส อกถํกถิ ติณฺณวิจิกิจฺโจนํ สพฺพชฺรมเมสุ
วิทฺถสํสโย เตนสฺส วิมตฺติเจตนาปฺจุณา นตฺถิ ฯ อิตฺรา ปน
เทว ปฺจุณา ภควโต อตฺถิ ตาสุ อยํ กถฺตุมฺยตาปฺจุณาติ
เวทิตพฺพา ฯ

อิทานิ ตาย ปฺจุณาย สทฺธิ (๑) ปจฺจยาการ์ วิภชนฺโต
อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว สงฺขาราคิอาทิมานํ ฯ เอตฺถ จ ยถา
นาม ปิตฺรํ กถฺสฺสามิติ อารทฺโธ ติสฺสสฺส ปิตา โสณฺสส
ปีตาติ ปจฺมตฺรํ ปุตฺตมฺปิ กถฺติ เอวเมว ภควา ปจฺจยํ
กถฺตุ อารทฺโธ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคิอาทินา นเยน
สงฺขาราทินํ ปจฺจเย อวิชฺชาทฺชฺรมเม กถฺนฺโต ปจฺจยฺอุปฺปนฺนํปิ
กถฺสิ ฯ อาหารวคฺคสฺส ปน ปรีโยसानเณ ปฏิจฺจสมุปปาทญจ
โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺเน จ ชฺรมเมติ (๒) อุกฺกยํ
อาหริตฺวา(๓) อุกฺกยํปิ กถฺสิ ฯ

๑. ม. ตาว ปฺจุณาย ปฺภูจํ ฯ ๒. ส. นี. ๑๖/๖๐/๓๐ ฯ
๓. ม. ย. อารภิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺคกถา หน้า ๑๔

อิทานิ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคีอาทีสุ ปน อวิชฺชา จ
 สตา ปจฺจโย จาติ อวิชฺชาปจฺจโย ฯ ตสฺมา อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาร
 สมฺภวณฺตฺติ อิมินา นเยน อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ อยมตฺถ
 สงฺเขโป วิตุถาเรน ปน สพฺพากาเรน สมฺปนฺนา อนฺุโลม-
 ปฏฺิจฺจสมฺบุปฺปาทกถา วิสุทฺธิมคฺเค กถิตา ตสฺมา สตา ตตฺถ
 กถิตวเสเนว กเหตุพฺพา ฯ ปฏฺิจฺจโลมกถาย ปน อวิชฺชายนฺเตววาติ
 อวิชฺชายนฺตุ เอว ฯ อเสสวिरากนิโรธาติ วิรอกสงฺขาเตน
 มคฺเคน อเสสนิโรธา ฯ สงฺขารนิโรโหติ สงฺขารานํ อนฺุปฺปาท-
 นิโรโห โหติ ฯ เอวํ นิรุทฺธานํ (๑) ปน สงฺขารานํ นิโรธา
 วิญฺญาณาทินฺนจฺจ นิโรธานามรฺูปาทีนํ นิรุทฺธานิเยว โหนฺตฺติ
 ทสฺเสตฺถ สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโหติอาทีนํ วตฺวา
 เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺุชฺส นโรโห โหติ อห ฯ
 ตตฺถ เกวลสฺสาติ สกฺลสฺส สฺทฺทฺสฺส วา สตฺตวิริทสฺสาติ
 อตุโถ ฯ ทฺกฺขทฺกฺขนฺุชฺสฺสํ ทฺกฺขราสฺสํ ฯ นโรโห โหติ
 อนฺุปฺปาโท โหติ ฯ อิติ ภควา อนฺุโลมโต ทฺวาทสฺหิปี ปเทหิ
 วญฺญกฺกํ กเถตฺวา ตเทว วินิวกฺกฺเถตฺวา ปฏฺิจฺจโลมโต ทฺวาทสฺหิ ปเทหิ
 วิวกฺกฺกํ กเถนฺุโต อรหฺตฺเตน เทสนาย กฺกฺกํ กณฺุหิ ฯ
 เทสนาปริโยसानเต ปญฺจสตา อารทฺทวิปฺสฺสกา
 อุกฺขมฺภูตฺตญฺญ ปุคฺคลา สุริยรสฺมิสมฺมุจฺจานํ วิย ปรีปากคตานิ
 # ๑. ม. เอวํนิโรธานํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ วิกงคสุตตวณณา หน้า ๑๕

ปทุมานี (๑) สจฺจานี วิพฺชฌิตฺวา (๒) อรหตฺตผล ปตฺติภฺจหีสุ ฯ อิทมโวจ
ภควาติ อิทํ วัฏฺฐวิวัฏฺฐวเสน สกตฺตตฺตํ ภควา อโวจ ฯ
อตุตมฺนา เต ภิกฺขุติ ตฺถุจฺจิตฺตา เต ปญฺจสตาจีณาสวา
ภิกฺขุ ฯ ภควโต ภาสีตํ อภินนฺทฺนฺติ กรวีกฺรตฺมณฺชฺนา(๓) กณฺณสุเขน
ปณฺฑิตชนหทยานํ อมตาภิเสกสทิเสน พุรหฺมสุสเรน ภาสโต
ภควโต วจัน อภินนฺทิตฺสุ อนฺุโมทิตฺสุ เจว สมปฺภิจฺฉิตฺสุ จาติ
อตุโถ ฯ เตเนตํ วุจฺจติ

สุภาสีตํ สุตปิตํ สาธุ สาธุติ ตาทีโน
อนฺุโมทมาณา สิริสา สมปฺภิจฺฉิตฺสุ ภิกฺขโวติ ฯ
ปรจฺมํ ฯ

วิกงคสุตตวณณา

ทฺติเยปี วุตฺตนเยเนว สุตฺตนิกฺเขโป เวทิตพฺโพ ฯ อัย
ปน วิเสโส ปรจฺมํ อุกฺกมฺภิตฺตณฺณปฺกคฺคานํ วเสน สงฺเขปโต เทสิตํ (๔)
อิทํ วิปจิตฺตณฺณํ วเสน วิตุถารโตติ ฯ อิมสฺมิณฺจ ปน สุตฺเต
จตฺสโส วลฺลิตฺหารกปฺริสฺสุปฺมา วตฺตพฺพา ตา วิสฺสุทฺธิมคฺเค วุตฺตา
เอว ฯ ยถา หิ วลฺลิตฺหารโก ปฺริโส วลฺลิตฺยา อคฺคํ ทิสฺวา
ตทฺนุสฺสारेณ มฺลํ ปฺริเยสนฺโต ตํ ทิสฺวา วลฺลิตฺมูเล เจตฺวา
๑. ม. สฺริยฺรสมฺมิสมฺมุจฺจานี ปฺริปากคฺคานี ปทุมานี วีย ฯ
๒. สී. ย. ปฺภีวิพฺชฌิตฺวา ฯ ม. พุชฺฉิตฺวา ฯ ๓. ม. กรวีกฺรตฺมณฺชฺนา ฯ
๔. ม. ย. ทสฺสีตํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๖

อาทาย กมฺเม อุปเนยฺย เอวํ ภควา วิตุถารเทสนํ เทเสนุโต
ปฏิจฺจสมุปฺปาทสฺส อคฺคภูตา ชรามรณา (๑) ปฏฺจาย ยาว
มุลลุตํ อวิชฺชาปทํ ตาว เทสนํ อหริตฺวา ปน วฏฺฐววิฏฺฐํ
เทเสนุโต นิฏฺฐาเปสิ ฯ

ตตฺตฺรายํ ชรามรณาทึนํ วิตุถารเทสนาย อตฺถวินิจฺจโย ฯ
ชรามรณนิทฺเทเส ตาว เตสํ เตสนฺติ (๒) อัยํ สงฺเขปโต อนนฺเกสํ
สตุตฺตานํ สาธารณนิทฺเทโสติ วิญฺญาตพฺโพ ฯ ยา เทวตตฺตสฺส
ชรา ยา โสมตตฺตสฺสชาติ เอวํ หิ ทิวสมฺปิ กถนตฺตสฺส เนว
สตุตฺตา ปรียาทานํ กจฺจนฺติ อิมฺหิ ปน ทฺวีหิ ปเทหิ น
โกจิ สตุโต อปรียาทึนฺโน โหติ ฯ ตสฺมา วุตฺตํ อัยํ สงฺเขปโต
อนนฺเกสํ สตุตฺตานํ สาธารณนิทฺเทโสติ ฯ ตมฺหิ ตมฺหิติ อัยํ
กตฺติชาตฺตวเสน อนนฺเกสํ สตุตฺตนิคายนํ สาธารณนิทฺเทโส ฯ
สตุตฺตนิคายติ สาธารณนิทฺเทเส นิทฺทิภูจฺจสฺส สรฺูปนิทฺสฺสนํ ฯ
ชรา ชีรณตฺตาติอาทิสฺส ปน ชราติ สภวานิทฺเทโส ฯ ชีรณตฺตาติ
อาการนิทฺเทโส ฯ ขณฺฑิจฺจนฺติอาทโย ตโย กาลาติกฺกเม
กิจฺจนิทฺเทสา ปจฺฉิมา เทว ปกตฺตินิทฺเทสา ฯ อัยํ หิ ชราติ
อิมินา ปเทน สภาวโตปิ ทิปิตา เตนฺสฺสายํ สภวานิทฺเทโส ฯ
ชีรณตฺตาติ อิมินา อาการโต เตนฺสฺสายํ อาการนิทฺเทโส ฯ
ขณฺฑิจฺจนฺติ อิมินา กาลาติกฺกเม ทนฺตฺนขานํ ขณฺฑิตภาว-
๑. สී. ยฺ. อคฺคภูตชรามรณโต ฯ ๒. สී. ยฺ. ยา เตสํ เตสนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ วิกงคสุตตวณณา หน้า ๑๗

กรณกิจจโต ฯ ปาติจันตติ อิมินา เกสโลมานัน ปติตทาวกรณ-
 กิจจโต ฯ วลิตตจตติ อิมินา มัมสึ มิตาเปตวา ตเจ วลิตทาว-
 กรณกิจจโต ทีปิตา ฯ เตนสุสา อิเม ขณฺฑิจจันตติอาทโย ตโย
 กาลาติกุกเม กิจจันตติทเทสา ฯ เตหิ อิเมสํ วิการานัน ทสฺสนวเสน
 ปากฎีกุตา ปากฎชรา ทสฺสิตา ฯ ยถเว หิ อุกทสฺส วา
 วาตสฺส วา อคฺคิโน วา ตินฺนรูกฺขาทีนํ สมฺภกฺคปตฺติกฺคตตาย (๑)
 วา ฌามตตาย วา คตมคฺโค ปากฎโหติ น จ โส
 คตมคฺโค ตานเว อุกทาทินี เอวเมว ชราย ทนฺตาทิสฺสุ
 ขณฺฑิจจาทิวเสน คตมคฺโค ปากฎ จกฺขุ อุมฺมิเลตฺวาปี
 คยฺหติ น จ ขณฺฑิจจาทิเนว ชราย ฯ น หิ ชราย
 จกฺขุวิญญฺเญยฺยา โหติ ฯ

อายุโน สํหานี อินฺทฺริยานัน ปรีปาโกติ อิเมหิ ปน
 ปเทหิ กาลาติกุกเมยเว อภิปุชฺชตตาย อายุกฺขยจกฺขาทินฺทฺริย-
 ปรีปากสญฺญิตตาย ปกตติยา ทีปิตา ฯ เตนสุสึเม ปจฺฉิมมา เทว
 ปกตตินิทเทสาติ เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถ ยสฺมา ชรี ปตฺตสฺส อายุ
 หายติ ตสฺมา ชราย อายุโน สํหานีติ ผลฺลุปจากรน วุชฺชตา ฯ
 ยสฺมา จ ททรรกาลे สุปสนฺนนานิ สุขุมมฺปิ อตฺตโน วิสยํ
 สุขเขเนว คณฺหนสมตฺตานิ จกฺขาทินี อินฺทฺริยานิ ชรี ปตฺตสฺส
 ปรีปกฺกานิ อาลฺพิทานิ อวิสิทฺธานิ (๒) โอปาริกมฺปิ อตฺตโน วิสยํ
 # ๑. สี. ย. สมฺภกฺควิภกฺคตตาย ฯ ๒. ม. ย. อวิสทานิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๘

คเหตุ อสมตฺถานิ โหนฺติ ตสฺมา อินฺทฺริยานํ ปริปาโกติ
 ผลุปรจาเรเนว วุตฺตาฯ สฺวา ปนายิ เอวํ นิทฺทิกฺกุชา สพฺพปาปี
 ชฺรธา ปากฺกฺวา ปฏฺิจฺจนฺนาติ ทฺวิธา โหติฯ ตตฺถ ทนฺดาทีสุ
 ขณฺฑทภาวาทิสฺสนโต (๑) รุปรชฺมเมสุ ชฺรธา ปากฺกฺชฺรธา นามฯ
 อรุปรชฺมเมสุ ปน ชฺรธา ตาทิสฺสส วิการสฺส อทฺสสนโต
 ปฏฺิจฺจนฺนชฺรธา นามฯ ปุณฺ อวีจि สวีจิติ เอวํปิ ทฺวิธา
 โหติฯ ตตฺถ มณฺนิกนกรชตปวาพจนฺทิมสฺสุริยาทีนํ วิย มนฺททส-
 กาทีสุ ปาณินํ วิย จ ปุปรุผลปลฺลวาทีสุ จ อปาณินํ วิย
 อนฺตรนฺตรธา วณฺณวิเสสาทีนํ ทฺวิญญฺเยยฺยคฺคฺตา ชฺรธา อวีจิชฺรธา
 นาม นีรนฺตรชฺรธาติ อตฺถโธฯ ตโต อญฺญเอสุ ปน ยถาวคฺคฺเตสุ
 อนฺตรนฺตรธา วณฺณวิเสสาทีนํ สฺววิญญฺเยยฺยคฺคฺตา ชฺรธา สวีจิชฺรธา
 นามาติ เวทิตพฺพฯ อีโต ปริ เตสํ เตสนฺตืออาทิ วคฺคฺตนเยเนว
 เวทิตพฺพํฯ จุติ จวนตาคืออาทีสุ ปน จุตีติ จวนกฺวเสน วุจฺจติฯ
 เอกจตุปรุญจขนฺธรายตนสามญฺญวจนเมตฺติฯ (๒) จวนตาคือ ภาววจเนนฯ
 ลกฺขณนิทฺสสนํฯ เกโทติ จุติกฺขนฺธานํ กงฺคฺคุปรุคฺคฺติปริทีปนํฯ
 อนฺตรธานนฺติ ฆณฺณสฺเสว กิณฺนสฺส กิณฺนानํ จุติกฺขนฺธานํ เยน
 เกนจि ปริยาเยน ภาวปริทีปนํ(๓)ฯ มจฺจุ มรณฺนฺติ มจฺจุ-
 สงฺขาติ มรณฺํ เตน สมฺมจฺเจทมรณาทีนํ นิเสเชติฯ กาลो
 # ๑. ม. ยฺ. ขณฺฑทาทิภาวทฺสสนโตฯ
 # ๒. ม. เอกจตุปรุญจขนฺธสามญฺญวจนเมตฺติฯ ๓. ม. จานาภาวปริทีปนํฯ

*เล่มที่ ๑๑ วิภังคสูตรตวณณา หน้า ๑๕

นาม อนุตโก ตสฺส กิริยา กาลกิริยา ฯ เอวํ เตน โลก-
สมมติยา มรณํ ทีเปติ ฯ

อิทานิ ปรมตฺถเณ ทีเปตฺถุ ขนฺธนํ เกโทติอาทิมาย ฯ
ปรมตฺถเณ หิ ขนฺธายว กิञฺชนฺติ น สตุโต นาม โกจิ
มรติ ฯ ขนฺธเสฏฺฐ ปน กิञฺชมานเสฏฺฐ สตุโต มรติ กิณฺเณสุ
มโตติ โวหารโร โหติ ฯ เอตถ จ จตฺตปณฺจโวการวเสน ขนฺธานํ
เกโท เอกโวการวเสน กเพวรสฺส นิกฺเขโป ฯ จตฺตโวการวเสน
จ ขนฺธานํ เกโท เสสทวยวเสน กเพวรสฺส นิกฺเขโป
เวทิตพฺโพ ฯ กสฺมา ภาวทวยเปปี รูปกายสงฺขาตสฺส กเพวรสฺส
สพฺภาวโต ฯ อถวา ยสฺมา จาตุมฺมหาราชิกาทิสฺส ขนฺธา
กิञฺชนฺเตว(๑) น กิณฺจ นิกฺขิปติ ตสฺมา เตสํ วเสน
ขนฺธานํ เกโท มนุสฺสาทิสฺส กเพวรสฺส นิกฺเขโป ฯ เอตถ
จ กเพวรสฺส นิกฺเขปกรณโต (๒) มรณํ กเพวรสฺส นิกฺเขโปติ
วุตฺตนฺติ เอวมตฺถโต ทญฺจพฺโพ ฯ อิติ อยญฺจ ชรา อิทญฺจ
มรณํ อิทํ วุจฺจติ กิञฺชเวติ อิทํ อุกฺขมฺปิ เอกโต กตฺวา
ชรามรณฺนฺติ กถิยติ ฯ

ชาตินิทฺเทเส ชาติ สลฺยชาติตีอาทิสฺส ชายนญฺเจเน ชาติ ฯ
สา อปฺริปฺณณายตนวเสน ยุตฺตา ฯ (๑) สลฺยชายนญฺเจเน สลฺยชาติ ฯ
สา ปฺริปฺณณายตนวเสน ยุตฺตา ฯ โอกฺกมฺนญฺเจเน โอกฺกนฺติ
๑. สී. สมฺภวโต ฯ ๒. ม. นิกฺเขปการณโต ฯ ๓. สී. วุตฺตา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๐

สา อณฺฑชชฌมพฺพชวเสน ยุตฺตา ฯ เต หิ อณฺฑโกสณฺจ
วตฺถโกสณฺจ โอกกมฺนติ โอกกมฺนติ (๑) ปวิสฺนฺตา วีย ปฐิสฺนฺธิ
คณฺหนฺติ ฯ อภินิพฺพตฺตฺนญฺเณน อภินิพฺพตฺติ สา สํเสทช-
โอบปฺปาทิกวเสน ยุตฺตา ฯ เต หิ ปากฺกฺยาเยว หุตฺวา
นิพฺพตฺตฺนฺติ ฯ อัยฺย ตาว โวหารเทสฺนา ฯ

อิทานิ ปรมตฺถเทสฺนา โหติ ฯ ขนฺธฺชาเยว หิ ปรมตฺถโต
ปฺปาทฺกวณฺติ น สตฺโต ฯ ตตฺถ จ ขนฺธฺชานนฺติ เอกโวการภเว
เอกสฺส จตฺตฺโวการภเว จตฺตฺนํ ปญฺจโวการภเว ปญฺจจฺนฺนํ
คหณํ เวทิตพฺพิ ฯ ปฺปาทฺภาโวติ อุปฺปตฺติ ฯ आयตฺนानนฺติ เอตฺถ
ตตฺร ตตฺร อุปฺปชฺชमानายตฺนวเสน สงฺคโห เวทิตพฺโพ ฯ
ปฐฺกฺลาโกติ สนฺตฺติยา ปฺปาทฺภาโวเยว ฯ ปฺปาทฺกวณฺตฺตานเว หิ
ตานิ ปฐฺกฺลทฺธานิ นาม โหนฺติ ฯ อัยฺย วุจฺจติ ภิกฺขเว ชาตีติ
อิมินา ปเทน โวหารโต ปรมตฺถโต จ เทสิตฺยา ชาตียา
นิกมฺนํ กโรตีติ ฯ

ภวนิทฺเทเส กามภโวติ กมฺมภโว จ อุปฺปตฺติภโว จ ฯ
ตตฺถ กมฺมภโว นาม กามภวูปคตฺกมฺมเมว ฯ (๒) ตํ หิ ตตฺถ
อุปฺปตฺติภวสฺส การณฺตฺตา สุโข พุทฺธานํ อุปฺปาทิ (๓) ทุกฺโข
ปฺปาสฺส อุจฺจโยติอาทีนํ (๔) วีย ผลโวหารเณน ภโวติ วุตฺตํ ฯ

๑. ม. โอกกมฺนฺตา ฯ ๒. ม. กามภวูปคตฺกมฺมเมว ฯ ๓. พ. ฐ. ๒๕/๒๔/๔๑ ฯ
๔. พ. ฐ. ๒๕/๑๕/๓๐ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ วิกงคสุตตวณณา หน้า ๒๑

อุปตติโกโว นาม เตน กมเมเน นิพพตตัม อุปาทินน-
กขนุขปญจกัม ฯ ตยหิ ตตถ ภวตติ กตวา ภโวติ วุตตัม ฯ
สพพตถาปี อิทํ กมมญจ อุปตติญจ อุภยมเปตมิช กามภโวติ
วุตตัม ฯ เอส นโย รุปารูปกเวสุติ ฯ

อุปาทานนิตุเทเส กามุปาทานนุตินาทีสุ วตุถกามัม
อุปาทินนติ เอเตน สยัม วา ตัม อุปาทิตีติ กามุปาทานัม
กาโม จ โส อุปาทานญจาทิ กามุปาทานัม ฯ อุปาทานนติ
ทพหคคหณัม วุจจติ ฯ ทพหตโต หิ เอตถ อุปสทโท อุปายาส-
อุปกฏฐาทีสุ วिय ฯ ปญจกามคฺฉนิกราคสเสตัม อธิวจัน ฯ อยเมตถ
สงฺเขโป วิตุถารโต ปเนตัม ตตถ กตมัม กามุปาทานัม โย
กามesu กามจฺฉนุโทติ(๑) วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพัม ฯ ตถา ทิฏฺฐิ
จ สว อุปาทานญจาทิ ทิฏฺฐุปาทานัม ฯ อถวา ทิฏฺฐิ อุปาทิติ
อุปาทินนติ วา เอเตน ทิฏฺฐินนติ ทิฏฺฐุปาทานัม ฯ อุปาทิติ
หิ ปุริมทิฏฺฐี (๓) อุตฺตรทิฏฺฐิ อุปาทินนติ จ เอตาย ทิฏฺฐี ฯ ยถา
สสฺสโต อตฺตา จ โลโก อิทเมว สจฺจัม โมฆมมญฺฉนุตินาที
สีลพฺพตฺตูปาทานัม อตฺตวาทูปาทานัม วชฺชสฺส สพฺพทิฏฺฐิ-
คตสฺเสตัม อธิวจัน ฯ อยเมตถ สงฺเขโป วิตุถารโต ปเนตัม ตตถ
กตมัม ทิฏฺฐุปาทานัม นตฺถิ ทินนนติ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพัม ฯ
ตถา สีลพฺพตฺตัม อุปาทินนติ เอเตน สยัม วา ตัม อุปาทิติ
๑. อภ. สจ. ๓๔/๓๕๑/๓๐๖ ฯ ๒. ม. ทิฏฺฐี ฯ ๓. ม. ปุริมทิฏฺฐี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๒

สีสัพพตฺตจ ตํ อุปาทานญจาทิ วา สีสัพพตฺตปาทานํ ฯ
 โคสีลโควตฺตาทินิ หิ เอวํ สุตฺตํ อภินิเวสโต สยเมว
 อุปาทานานีติ ฯ อยเมตฺต สงฺเขโป วิตุถารโต ปเนตํ ตตฺถ
 กตมํ สีสัพพตฺตปาทานํ อีโต พหิทฺธา สมณพฺรหฺมณานํ
 สีเลน สุตฺตํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ อิทานิ วทนฺติ
 เอเตนาติ วาโท อุปาทียนฺติ อุปาทานํ ก็ วทนฺติ
 อุปาทียนฺติ วา อตฺตทานํ ฯ อตฺตโน วาทฺตปาทานํ อตฺตวาทฺ-
 ตปาทานํ ฯ อตฺตวาทฺตตฺตเมว วา อตฺตาทิ อุปาทียนฺติ เอเตนาติ
 อตฺตวาทฺตปาทานํ ฯ วิสตีวตฺตูกาย สกฺกกายทิกฺกุจฺจยา เอตํ อธิวจฺนํ ฯ
 อยเมตฺต สงฺเขโป วิตุถารโต ปเนตํ ตตฺถ กตมํ อตฺตวาทฺ-
 ตปาทานํ อิท อสฺสุตฺวา ปุณฺนุชฺชโน อรียานํ อทสฺสาวิตติ
 วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

ตณฺหานิทฺเทเส รูปตณฺหา ฯ เป ฯ ฐมฺมตณฺหาติ เอตํ
 จกฺขุทวาราทิสฺส(๑) ชวนวิธิยา ปวตฺตาย ตณฺหาเย เสฏฺฐิปุตฺโต
 พฺรหฺมณปุตฺโตติ เอวมาทิสฺส ปิตฺโต นามํ วิย ปิตฺตทิสสา-
 รมฺมณโต นามํ ฯ เอตฺถ จ รูปารมฺมณา ตณฺหา รูป
 ตณฺหาติ รูปตณฺหา ฯ สาท กามราคภาเวน รูปํ อสฺสาเทนฺตี
 ปวตฺตมานา กามตณฺหา สสฺสตทิกฺกุจฺจิสหคฺตราคภาเวน รูปํ
 นิจฺจํ ฐวํ สสฺสตฺนฺติ เอวํ อสฺสาเทนฺตี ปวตฺตมานา ภวตณฺหา
 อจฺเจททิกฺกุจฺจิสหคฺตราคภาเวน รูปํ อจฺจชฺชติ วินสฺสติ เปจฺจ น
 # ๑. อีโต ปรี กตฺถจ ชวนวิธิสฺสติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ วิภงคสคตวณณนา หน้ ๒๓

ภวตีติ(๑) เอวํ อสสาเทนตี ปวตตมานา วิภวตตมหาตี รูปตตมหา
 เอวํ ตีวริชา โหตี ฯ ยถา จ รูปตตมหา ตถา สททตตมหา-
 ทโยปีติ เอวนตานิ อภุจารส ตตตทาวิจริตานิ(๒) โหนตี ฯ ตานิ
 อชตตตตรูปาทิสู อภุจารส พหิทฐารูปาทิสู อภุจารสชาติ นตตีส ฯ
 อิติ อตีตานิ นตตีส อนาคตานิ นตตีส ปจจุปปนนานิ
 นตตีสชาติ เอวํ อภุจสตตตทาวิจริตานิ โหนตี ฯ อชตตตติ-
 กสคตูปาทาย อสมิติ สติ อิตตตสมิติ โหตีติ วา เอวมาทินิ
 อชตตตติกรูปาทินิสิตตานิ อภุจารส พาทิรูปาทาย อิมินา อสมิติ
 สติ (๓) อิมินา จ อิตตตสมิติ โหตีติ วา เอวมาทินิ พาทิรูปาทินิสิตตานิ
 อภุจารสชาติ นตตีส อิติ อตีตานิ นตตีส อนาคตานิ
 นตตีส ปจจุปปนนานิ นตตีสชาติ เอวมปิ อภุจสตตตมหา-
 วิจริตานิ(๔) โหนตี ฯ ปุณ สงคเห กยิรมาเน รูปาทิสู อารมมณเส
 นเพว ตตตทากายา ติสุโสเยว กามตตตทาทโย โหนตีติ ฯ เอวํ
 นิทเทสคตเถน นิทเทส วิตถาราวิตถารสคต จ ปุณ สงคหโต
 ตตตมหา วิญญาตพพา วิภาวินาติ ฯ

เวทนานิทเทเส เวทนากายาติ เวทนาสมุหา ฯ จกขุ-
 สมุสคตชาเวทนา ฯเป ฯ มโนสมุสคตชาเวทนาติ เอตํ จกขุ-
 สมุสคตชา เวทนา อคตติ กุสลา อคตติ อกุสลา อคตติ
 อพุกตตติ เอวํ วิภงค (๖) อากตตตตจกขุทวาราทิสู ปวตตตานิ
 # ๑. สยยา. น ภวิสคตติ ฯ ๒. ม. ตตตทาวิจริตานิ ฯ เอวมุปรีปี ฯ ๓. ม. โหตี ฯ
 # ๔. ม. อภุจสคตํ ตตตทาวิจริตานิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณฺณา หน้า ๒๔

กุสลากุสลาพฺยาถเวทนานํ สาริปฺตุโต มนฺตานิปฺตุโตติ เอวมาทิสฺสุ
มาติโต นามํ วย มาติสทิสโต วตฺตุโต นามํ ฯ วจนฺตฺโถ
ปเนตฺถ จกฺขุสมฺผลฺสเหตุ ชาตา เวทนา จกฺขุสมฺผลฺสชาเวทนาติ ฯ
เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อัย ตาเวตฺถ สพฺพสงฺคาหิกกถา ฯ
วิปากวเสน ปน จกฺขุทฺวารे เทว จกฺขุวิญญาณานิ เทว
มโนธาตุโย ติสฺโส มโนวิญญาณธาตุโยติ เอตาหิ สมฺปยุตฺต-
วเสน เวทนา เวทิตพฺพา ฯ เอสว นโย โสตทฺวาราทิสฺสุ ฯ
มโนทฺวารे มโนวิญญาณธาตุสมฺปยุตฺตาว ฯ

ผลฺสนิทฺเทเส จกฺขุสมฺผลฺโสติ จกฺขุมฺหิ สมฺผลฺโส ฯ
เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ จกฺขุสมฺผลฺโส ฯ เป ฯ กายสมฺผลฺโสติ
เอตฺตาวตา จ กุสลากุสลวิปากา ปญฺจวตฺตุกา ทส ผลฺสา
วตฺตา โหนฺติ ฯ มโนสมฺผลฺโสติ อิมินา เสสพาวีสติ โลกีย-
วิปากมนสมฺปยุตฺตา ผลฺสา ฯ

สพฺยตฺนนิทฺเทเส จกฺขุวายนฺนฺติอาทิสฺสุ ยํ วตฺตพฺพิ ตํ
สพฺพิ วิสุทฺธิมคฺเค ขนฺธนิทฺเทเส เจว อายตฺนนิทฺเทเส จ
วตฺตเมว ฯ

นามรูปนิตฺเทเส นมนลกฺขณํ นามํ ฯ รูปปฺนลกฺขณํ
รูปํ ฯ วิภขเน ปนฺสฺส เวทนาติ เวทนาภฺขนฺโหฺ สลฺยาติ
สลฺยาภฺขนฺโหฺ เจตนา ผลฺโส มนสิกาโรติ สงฺขารภฺขนฺโหฺ
เวทิตพฺโพ ฯ กามญฺจ อญฺเฌปี สงฺขารภฺขนฺธสงฺคหิตา ฐมฺมา
สนฺติ อิมे ปน ตโย สพฺพทฺพฺพเสสุปี จิตฺเตสุ สนฺติ ตสฺมา

*เล่มที่ ๑๑ วิกงคสุตตวณณา หน้า ๒๕

เอเตสึเยว วเสเนตถ สงขารกฺขนุโธ ทสฺสึโต ฯ จตฺตารโ จ
 มหาภูตาทิ เอตถ จตฺตารโติ คณนปริจฺเจโท ฯ มหาภูตาทิ
 ปจฺวีอาปเตชวายนเมตฺ อธิวจฺนํ ฯ เยน ปน การณน ตานิ
 มหาภูตานิติ วุจฺจนฺติ โย เจตถ อญฺโฆ วินิจฺจนโย โส
 สพฺโพ วิสุทฺธิมกฺเค รูปกฺขนุชนิทฺเทเส วุตฺโต ฯ จตฺนุนนฺจ
 มหาภูตานิ อฺปาทายาติ เอตถ ปน จตฺนุนนฺติ อฺปโยคตฺเถ
 สามีวจฺนํ จตฺตาริ มหาภูตานิติ วุตฺตํ โหติ ฯ อฺปาทายาติ
 อฺปาทียิตฺวา กเหตุวาทิ อตฺถโธ ฯ นิสฺสายาติปิ เอเก ฯ
 ปวตฺตมานนฺติ อຍฺ เจตถ ปาฐเสโส ฯ สมฺมุตฺเถ วา เอตฺ
 สามีวจฺนํ จตฺนุนํ มหาภูตานิ สมฺมํ อฺปาทาย ปวตฺตมานํ
 รูปนฺติ อยมตฺถโธ(๑) เวทิตฺพุโพ ฯ เอวํ สพฺพถาปิ ยานิ จตฺตาริ
 ปจฺวีอาทีนํ มหาภูตานิ ยนฺจ จตฺนุนํ มหาภูตานิ อฺปาทาย
 ปวตฺตมานํ จกฺขายตนาทิกฺเททน อภิธมฺเม ปาลิยเมว วุตฺตํ
 เตวีสตีวธิํ รูปํ ตํ สพฺพมฺปิ รูปนฺติ เวทิตฺพุพํ ฯ

วิญฺญาณนิตฺเทเส จกฺขุวิญฺญาณนฺติ จกฺขุมฺหิ วิญฺญาณํ
 จกฺขุโธ วา ชาตํ วิญฺญาณนฺติ จกฺขุวิญฺญาณํ ฯ เอวํ โสต-
 ฆานชิวฺหากายวิญฺญาณานิ ฯ อิตฺริ ปน มโนเยว วิญฺญาณนฺติ
 มโนวิญฺญาณํ ฯ ทฺวิปญฺจวิญฺญาณวชฺชสฺส เตภูมิกวิปากจิตฺตสฺเสตํ
 อธิวจฺนํ ฯ

สงฺขารนิตฺเทเส อภิสงฺขรณลกฺขโณ สงฺขารโ ฯ วิกฺขเน
 # ๑. ม. เอตถ อตฺถโธ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๖

ปนสฺส กายสงฺขารโรติ กายโต ปวตฺโต สงฺขารโ ๑ กายทฺวาร
โจปนวเสน ปวตฺตานิ กามาวจรกฺสโต อฏฺฐนฺนํ อกฺสโต
ทฺวารทสนฺนํ วิสติยา กายสญฺเจตฺตานเมตฺตํ อธิวจฺนํ ๑ วิ-
สงฺขารโรติ วจฺนโต ปวตฺตสงฺขารโ วิทฺวารเร วจฺนภท-
วเสน ปวตฺตานิ วิสติยาเอว วิสฺสญฺเจตฺตานเมตฺตํ อธิวจฺนํ ๑
จิตฺตสงฺขารโรติ จิตฺตโต ปวตฺโต สงฺขารโ กายวิทฺวารเร โจปนํ
อกฺควา รโห นิสิตฺติววา จินฺเตนฺตสฺส ปวตฺตานิ โลภิกฺกสลา-
กฺสทวเสน เอกฺกนตฺสโมสญฺเจตฺตานเมตฺตํ อธิวจฺนํ ๑

อวิชฺขานิทฺเตเส ทฺกฺเข อณฺณณฺนํ ทฺกฺขสจฺเจ อณฺณณฺ
โมหสฺเสตฺตํ อธิวจฺนํ ๑ เอส นโย ทฺกฺขสมฺมทฺเย อณฺณณฺนํ อทิสฺสุ ๑
ตฺตถ จตฺตฺติ การณฺเห ทฺกฺเข อณฺณณฺ เวทิตฺตํ อนุโตคฺช-
ภาวโต (๑) วตฺถโต อารมฺมณโต ปฏิจฺฉาหนโต จ ตถา หิ ตํ
ทฺกฺขสจฺจปริยาปนฺนตฺตา ทฺกฺเข อนุโตคฺชํ ทฺกฺขสจฺจญฺ จสฺส
นิสฺสยปจฺจยภาเวน วตฺถ อารมฺมณปจฺจยภาเวน อารมฺมณํ
ทฺกฺขสจฺจํ เอตํ ปฏิจฺฉาเทติ ตสฺส ยถาวลฺกฺษณฺปฏิเวธนิวารณฺ
ณณปฺปวตฺติยา เจตฺถ อปฺปทานน ๑ ทฺกฺขสมฺมทฺเย อณฺณณฺ
ตฺติ การณฺเห เวทิตฺตํ วตฺถโต อารมฺมณโต ปฏิจฺฉาหนโต
จ นิโรเช ปฏิปทาย จ อณฺณณฺ เอเกเนว การณฺ
เวทิตฺตํ ปฏิจฺฉาหนโต ๑ นิโรชปฏิปทานํ หิ ปฏิจฺฉาทกฺเมว
อณฺณณฺ เตสํ ตํ(๒) ยถาวลฺกฺษณฺปฏิเวธนิวารณฺ เตสฺ จ
๑. ม. อนุโตคฺชโต ๑ ๒. อิทํ สนิปํตํ อติเรกํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ วิกงคสุตตวณณา หน้า ๒๗

ณานปฺปวตฺติยา อปฺปทานน จ(๑) น ปน ตํ ตตฺถ อนฺโตคฺธิ ตสฺมี
สจฺจทฺวเย อปฺริยาปนฺนตฺตา น ตสฺส ตํ สจฺจทฺวํยํ วตฺถ
อสหชาติตฺตา นารมฺมณํ ตทารพฺภ อปฺปวตฺตนโต ฯ นิโรธ-
ปฺฏิปทานํ หิ (๒) กมฺภีรตฺตา ทฺททสํ น ตตฺถ อนฺธภูตํ
อณฺณานํ ปวตฺตติ ฯ ปฺริมํ ปน วจฺนียฺญเจน (๓) สภาวลกฺขณสฺส
ทฺททสฺสนตฺตา(๔) กมฺภีรํ ตตฺถ วิปลฺลาสกาหฺเวสน น (๕) สํวตฺตติ ฯ
อปีจ ทฺกฺเขติ เอตฺตาวตฺตา สงฺกฺหโต วตฺถโต อารมฺมณโต กิจฺจโต
จ อวิชฺชา ทีปิตา ฯ ทฺกฺขสมฺมทฺยเอติ เอตฺตาวตฺตา วตฺถโต
อารมฺมณโต กิจฺจโต จ ทฺกฺขนิโรธคามินิยา ปฺฏิปทฺยาติ
เอตฺตาวตฺตา กิจฺจโต ฯ อวิเสสโต ปน อณฺณานนฺติ เอเตน
สภาวโต นิตฺทิกฺกฺชาติ ฉาตพฺพา ฯ

อิตฺติ โข ภิกฺขเวติ เอวํ โข ภิกฺขเว ฯ นิโรธํ โหตีติ
อนฺุปฺปาโท โหติ ฯ อปีเจตฺถ สพฺเพเหว เตหิ นิโรธปเทหิ
นิพฺพานํ เทสิตํ ฯ นิพฺพานํ หิ อากมฺมเต เต ชมฺมา
นินฺรุชฺชนนฺติ ตสฺมา ตํ เตสํ เตสํ นิโรธติ วุจฺจติ ฯ

อิตฺติ ภควา อิมสฺมี สุตฺเต ทฺวาทสฺหิ ปเทหิ วุจฺจวิวฺจฺจํ
เทสนฺโต อรหตฺตนิญฺเญเนว เทสนํ นิญฺจาเปสิ ฯ เทสนา-
ปฺริโยसानเ วุตฺตนเยเนว ปณฺจสตา ภิกฺขุ อรหตฺเต ปตฺติญฺจหิํสูติ ฯ (๖)

ทฺติยํ ฯ

- # ๑. อติเรโก ฯ ๒. ม. ย. ปจฺฉิมํ หิ สจฺจทฺวํยํ ฯ ๓. ม. ย. วจฺนียตฺเตน ฯ
- # ๔. ม. ทฺททสฺสตา ฯ ๕. ม. ย. นสทฺุโท นตฺถิ ฯ ๖. อิตฺติ ปรี ปฺราณโปตฺถเกสุ
- # วิกงคสุตฺตํ ทฺติยนฺติ ลิจฺฉิตํ ฯ

ปฏิบัติทาสุตตวณณา

ตติเย มิจฺฉาปฏิบัติ อัย ตาว อนิยฺยานิกปฏิบัติ ฯ
 นนุ จ อวิชฺชาปจฺจยา ปุณฺณาทิสงฺขารोปี อตฺถิ อานนฺชชาภิ-
 สงฺขารोปี โส กถํ มิจฺฉาปฏิบัติ โหตีตี ฯ วัณฺณสีสฺตฺตา ฯ
 ยํ หิ กิลฺลิจิ ภวตฺตยสงฺขาทํ วัณฺณํ ปตฺเตตฺวา ปวตฺตติ
 อนฺตมโส ปณฺจาทิลฺลว อญฺจ วา ปน สมฺปาตฺติโย สพฺพํ
 ตํ วัณฺณปทฺทิจฺฉิ วัณฺณสีสนฺติ วัณฺณสีสฺตฺตา มิจฺฉาปฏิบัติ
 โหตี ฯ ยํ ปน กิลฺลิจิ วิวัณฺณํ นิพฺพานํ ปตฺเตตฺวา ปวตฺตติ
 อนฺตมโส อุพฺงกยาคุมตฺตทานมฺปิ ปณฺณมฺภูจิทานมตฺตมฺปิ สพฺพํ ตํ
 วิวัณฺณปทฺทิจฺฉิ วิวัณฺณนิสฺสิตํ วิวัณฺณปทฺทิจิตฺตา สมฺมาปฏิบัติ
 โหตี ฯ อปฺปมตฺตกมฺปิ หิ ปณฺณมฺภูจิมตฺตทานกฺสลํ วา โหตุ
 มหนตฺตํ เวลามทานาทิกฺสลํ วา สเจ วัณฺณสมฺปตฺตี ปตฺเตตฺวา
 วัณฺณนิสฺสิตวเสน มิจฺฉาจับิตํ โหตี วัณฺณเมว อหริตุํ สกฺโกติ
 โน วิวัณฺณํ ฯ อิทํ เม ทานํ อาสวกฺขยวาทํ โหตฺตุตี เอว
 ปน วิวัณฺณํ ปตฺเตนฺเตน วิวัณฺณวเสน สมฺมาจับิตํ อรหตฺตมฺปิ
 ปจฺเจกโพธิธम्मมฺปิ สพฺพพลฺลุตถम्मมฺปิ ทาทุํ สกฺโกติเยว น
 อรหตฺตํ อปฺตฺวา ปรีโยसानํ กจฺจติ ฯ อิติ อนฺุโลมวเสน มิจฺฉา-
 ปฏิบัติ ปฏิโลมวเสน สมฺมาปฏิบัติ เทสิตาติ เวทิตฺตฺวา ฯ
 นนุ เจตฺถ ปฏิบัติ ปุจฺฉิตา (๑) นิพฺพานํ ภาชิตํ นียยตฺตเนปี
 # ๑. สี่. ยู. ปุจฺฉิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ วิปัสสีสุตตวณณา หน้า ๒๕

ปฏิบัติทา จ นียาติตา ฯ น จ นิพพานสุส ปฏิปทาติ
 นามิ สวิปัสสนานัน ปน จตุนัน มคฺคานเมตฺติ นามิ ตสฺมา
 ปุจฺจณนียาตเนหิ ปทภาชนัน น สเมตฺติ ฯ โนน สเมตฺติ ฯ
 กสฺมา ผลน ปฏิปทาย ทสฺสิตตฺตา ฯ ผลน เหตุถ ปฏิปทา
 ทสฺสิตา ฯ อวิชฺชาย เตวว อเสสวिरาคนโรธา สงฺขารนโรธาติ
 เอตฺ (๑) นโรธสงฺขาตํ นิพฺพานํ ยสฺสา ปฏิปทาย ผลํ อัย
 วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาปฏิบัติ อยมเหตุถ อตฺถิ ฯ อิมสฺมี จ
 อตฺถเ อเสสวिरาคนโรธาติ เอตฺถ วิราโค นโรธสฺเสว เวจฺจัน
 อเสสวिरากา อเสสนโรธาติ อัย เหตุถ อธิปฺปาโย ฯ เยน
 วา วิราคสงฺขาเตน มคฺเคน อเสสนโรธา โหติ ตํ ทสฺเสตฺถ
 เอตํ ปทภาชนัน วุคฺคํ ฯ เอวํ หิ สติ สานุกาวา ปฏิปทา
 วิภคฺตา โหติ ฯ อิติ อิมสฺมิมฺปิ สุตฺเต วณฺณวณฺณเมว กถิตนฺติ ฯ
 ตติยํ ฯ

วิปัสสีสุตตวณณา

จตฺตเถ วิปัสสีสุตฺตาติ ตสฺส กิร โปธิสตฺตสฺส ยถา
 โลกियมนุสฺसानัน กิยฺจเทว ปสฺสนฺตานัน ปรีตฺตกมฺมาภินิพฺพตฺตสฺส
 กมฺมชปฺสาทสฺส ทุพฺพลตฺตา อภฺชีนํ วิปฺพนฺทนฺติ น เอวํ
 วิปฺพนฺทิสฺส ฯ พลวกมฺมฺนิพฺพตฺตสฺส ปน กมฺมชปฺสาทสฺส พลวตฺตา
 # ๑. สี่. ยู. เอวํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๐

อวิปนฺนุเทหิ อนิมฺมิเสหิ เอวํ อกฺขีหิ ปสฺสึ เสยฺยถาปี
เทวา ตาวตีสํสาฯ เตน วุคฺคํ อนิมฺมิสนฺโต กุมาโร เปกฺขตฺติ
โฆ ภิกฺขเว วิปสฺสี วิปสฺสีเตวว สมณฺญา อุทปาทีติฯ (๑) อัย
เหตุถ อธิปฺปาโย อนฺตรนฺตรา นิมิสชนิตนฺทรการวิเรน วิสุทฺธ
ปสฺสตี วิวญฺเฐหิ วา อกฺขีหิ ปสฺสตีติ วิปสฺสี เหตุถ จ
กิลฺยาปี ปจฺจิมภวีกานํ สพฺพโพธิสฺสตาณํ พลวกมฺมนิพฺพตฺตสฺส
กมฺมชปฺสาทสฺส พลวคฺคา อกฺขีนิ น วิปนฺนุทฺติ โส ปน
โพธิสฺสโต เอเตเนว นามํ ลภีฯ อปีจ วิเจยฺย วิเจยฺย ปสฺสตีติ
วิปสฺสี วิจินฺตฺวา วิจินฺตฺวา ปสฺสตีติ อตฺโถฯ

เอกทิวสํ กิร วินิจฺฉยญฺจาเน นิสีทิตฺวา อตฺเถ
อนุสาสนฺตสฺส รณฺโธ อลงฺกตปฺภฺยคฺคํ มหาปฺริสํ อหริคฺวา
องฺเก ฐปฺยีสฺสุฯ ตสฺส ตํ องฺเก กคฺวา ลทฺธาย มาณสฺเสว(๒)
อมฺจา สามิกํ อสฺสามิกํ อกฺกํสุฯ โพธิสฺสโต อนคฺตมฺนสทฺทํ
นิจฺฉาเรสิฯ ราชา กิเมตํ กิเมตํ อุปฺชาเรถาติ อาหฯ
อุปฺชารยมาณา อณฺณํ อทิสฺวา อตฺถสฺส (๓) ทฺพฺพนิจฺฉิตฺตฺตาเอวํ
กตํ ภวิสฺสตีติ ปฺน สามิกเมว สามิกํ กคฺวา ฌคฺวา น
โฆ กุมาโร เอวํ กโรตฺติ วิมฺสนฺตา ปฺน สามิกํ อสฺสามิกํ
อกฺกํสุฯ ปฺน โพธิสฺสโต ตเถว สทฺทํ นิจฺฉาเรสิฯ อถ โข
๑. ที. มหา. ๑๐/๓๑/๒๓ฯ ๒. ม. ปลาพยมาณสฺเสวฯ ยู. อุปฺลาพยมาณสฺเสวฯ
ม. ยู. อญฺญสฺสฯ

*เล่มที่ ๑๑ วิปัสสีสุตตวณณา หน้า ๓๑

ราชา ชานาติ มหาปุริโสติ ตโต ปฏฺจาย อปฺปมตฺโต
อโหสิ ฯ เตน วุตฺตํ วิเจยฺย วิเจยฺย กุมาโร อตฺเต มนายตีติ (๑)
โฆ ภิกฺขเว ภฺยโยโสมตฺตาย วิปสฺสี วิปสฺสีเตวว สมณฺญา
อุทปาทีติ ฯ

ภควโตติ ภากฺยสมฺปนฺนสฺส ฯ อรหโตติ รากาทีนํ อรีนํ
หตฺตตา สํสารจกฺกสฺส วา อรานํ หตฺตตา ปจฺจยानํ วา
อรหตฺตา อรหาคิ เอวํ กุณฺโถ อุปฺปนฺนนามเชยฺยสฺส ฯ สมฺมา-
สมฺพุทฺธสฺสาคิ สมฺมา นเยน เหตุนา สามํ ปจฺจจฺจตฺต ปุริสกาเรน
จตฺตาริ สจฺจจานิ พุทฺธสฺส ฯ ปุพฺเพว สมฺโพธาคิ สมฺโพโธ
วุจฺจติ จฺจฺจสุ มกฺกเกสุ ฌานํ ฯ ตโต ปุพฺเพว ฯ โพธิสฺสจฺจตฺตเสว
สโตติ เอตฺถ โพธิตี ฌานํ โพธิมา (๒) โพธิสฺสจฺจโต ฌานวา
ปญฺญวา ปญฺญีโตติ อตฺถโธ ฯ พุทฺธานํ หิ ปาหฺมุเล อภินิหารโต
ปฏฺจาย ปญฺญีโตว โส สจฺจโต น อนฺธพาโลติ โพธิสฺสจฺจโต ฯ
ยถา วา อุทกโต อุคฺคนฺตฺวา จิตฺตํ ปรีปากคฺคํ ปทุมํ สุริย-
รสมฺมิสมฺมุสฺเสน อวสฺสํ พุชฺฉิสฺสตีติ พุชฺฉนฺกปทุมนฺติ วุจฺจติ
เอวํ พุทฺธานํ สนฺติเก พุยากรณสฺส ลทฺธจฺจตา อวสฺสํ
อนนฺตรายน ปารมฺมิโย ปุเรตฺวา พุชฺฉิสฺสตีติ พุชฺฉนฺกสจฺจโตติปิ
โพธิสฺสจฺจโต ฯ ยา จ เอสา จตฺตมกฺกฌานสงฺฆาตา โพธิ ตํ
ปตฺถยมาโน ปวตฺตตีติ โพธิยํ สจฺจโต อาสจฺจโตติปิ โพธิสฺสจฺจโต ฯ
๑. ม. ปนายติ ฌาเยนาติ ฯ ๒. สී. โพธิยา สจฺจโต ฯ ม. โพธิมา สจฺจโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฤคณณา หน้า ๓๒

เอวํ คณโต อุปนฺนนามวเสน โปธิสตุตฺตเสว สโต ฯ กิจฺจนฺติ
ทุกฺขํ ฯ อาปนฺโนติ อนุปฺตฺโต ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ อโห อัย
สตุตฺตโลโก ทุกฺขํ อนุปฺตฺโตติ ฯ จวติ จ อุปฺปชฺชติ จาติ อิทํ
อปฺราปรํ จุตฺตปฏิสฺนฺธิวเสน วุตฺตํ ฯ นิสฺสรณฺนฺติ นิพฺพานํ ฯ
ตํ หิ ชรามรณทุกฺขโต นิสฺสณฺนฺตา ตสฺส นิสฺสรณฺนฺติ
วฺจจติ ฯ กุทาสฺสุ นามาคิ กตฺรสมิ นฺุ โข กาเล ฯ

โยนิโสมนสิการาติ อุปายมนสิการเณ ปจฺมมนสิการเณ ฯ
อหุ ปญฺญา ย อภิสฺมโยติ ปญฺญา ย สทฺธิ (๑) ชรามรณการณฺสฺส
อภิสฺมโย สมวาโย สมายโค อโหสิ ชาติปฺจฺจยา ชรามรณฺนฺติ
อิทฺนฺเตน ทิฏฺฐนฺติ อตุโธ ฯ อถวา โยนิโสมนสิการา อหุ
ปญฺญา ยติ โยนิโสมนสิการเณ จ ปญฺญา ย อภิสฺมโย อหุ
ชาติยา โข สติ ชรามรณฺนฺติ เอวํ ชรามรณการณฺสฺส
ปฺฏิเวโร อโหสิติ อตุโธ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อิติ หิทฺนฺติ
เอวมิทํ ฯ สมฺมทโย สมฺมทโยติ เอกาทสฺสุ จาเนสฺสุ สงฺขาราทีนํ สมฺมทโย
สมฺปิณฺเฑเตตฺวา นิตฺทิสฺติ ฯ ปุพฺเพ อนนฺุสฺสุเตสฺสุติ อวิชฺชาปฺจฺจยา
สงฺขารา อวิชฺชาย สงฺขารานํ สมฺมทโย โหติติ เอวํ อิตฺโต
ปุพฺเพ อนนฺุสฺสุเตสฺสุ ฐมฺเมสฺสุ จตฺตฺสฺ วา อริยสจฺจฐมฺเมสฺสุ ฯ
จกฺขฺนฺติอาทีนํ ฅาณเววจนาเนว ฯ ฅาณเมว เหตุถ ทสฺสนฺนฺุเจณ
จกฺขฺมฺ ฅาณฺุเจณ (๒) ฅาณํ ปชานนฺุเจณ ปญฺญา ปฺฏิเวรณฺุเจณ
๑. สตี สติ ฯ อยเมตฺถิ น ยฺชฺชติ ปญฺญา ยติ ปทสฺส อสฺหตฺถตฺตา ฯ
๒. สฺยา. ฅาตฺกการณฺุเจนาติ ทิสฺสติ ฯ ม. ฅาตฺกฺุเจณ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สิจีสุดตาทิวณณนา หน้า ๓๓

วิหขา โอบาสนญเฐน อาโลโกติ วุดตํ ฯ ตํ ปเนตํ จตุสุ
สจเจสุ โลภียโลกุตตรมิตฺสํกํ นิตฺทิจฺจนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ นิโรธ-
วารปี อิมินาว นเยน อตุโธ เวทิตพฺโพ ฯ
จตุตฺถํ ฯ

สิจีสุดตาทิวณณนา

ปญจมาทิสฺส สิจิสฺส ภิกฺขเวติอาทินํ ปทานํ สิจิสฺสปี
ภิกฺขเวติน เหวํ โยเชตฺวา อตุโธ วุดตพฺโพ ฯ กสมฺมา ฯ
เอกาสเน อเทสิตตฺตา ฯ นานาจาเนสุ หิ เอตานิ สุตฺตานิ
เทสิตานิ อตุโธ ปน สพฺพตฺถ สทิสฺเสเว ฯ สพฺพโพธิสฺสุตฺตานํ
หิ โพธิปลฺลงฺเก นิสินฺนํ น อลฺโหล สมโณ วา พฺรหฺมา
วา เทโว วา มาโร วา พฺรหฺมา วา อาจิกฺขติ อตีเต โพธิสฺสุตฺตา
ปจฺจยาการิ สมฺมสิตฺวา พุทฺธา ซาตาคิ ฯ ยถา ปน
ปจฺมกปฺปิกกาเล เทเว วุญฺเจ อุกฺกสฺส คตฺมกฺเคเนว อปฺราปฺริ
วุญฺจิกฺกมฺปิ คจฺจติ เหวํ เตหิ เตหิ ปฺริมพุทฺเธหิ คตฺมกฺเคเนว
ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา คจฺจนฺติ ฯ สพฺพโพธิสฺสุตฺตา หิ อานาปาน-
จตุตฺถชฺฆานโต วุญฺจาย ปจฺจยาการเ ธาณํ โอบาเรตฺวา ตํ
อนฺุโลมปฺปฏิโลมํ สมฺมสิตฺวา พุทฺธา โหนฺตีติ ปฺฏิปาฏิยา สุตฺตสุ
สุตฺเตสุ พุทฺธวิปฺสสนา นาม กถิตาคิ ฯ

ปญจมาทินิ ฯ

พุทฺธวคฺโค ปจฺโม ฯ

อาหารวคฺคสุส ปจฺเม อหาราติ ฯ ปจฺจยา ฯ ปจฺจยา
 หิ อหารนฺติ อตฺตโน ผลํ ตสฺมา อหาราติ วุจฺจนฺติ ฯ
 ภูตานิ วา สตฺตานิ นฺติอาทิสฺส ภูตานิ ชาตา นิพฺพตฺตา ฯ
 สมฺภเวสิโนติ เย สมฺภวํ ชาตี นิพฺพตฺตี เอสนฺติ คเวสนฺติ ฯ
 ตตฺถ จตฺตฺส โยนิสฺส อณฺฑชา ชลาพฺชา สตฺตา ยาว
 อณฺฑโกถํ วตฺติโกสณฺจ น ภินฺทนฺติ ตาว สมฺภเวสิโน
 นาม อณฺฑโกถํ วตฺติโกสณฺจ ภินฺทิตฺวา พหิ นิภฺขนฺตา ภูตา
 นาม ฯ สํเสทชา โอบปาติกา จ ปจฺมจิตฺตกฺขณฺเณ สมฺภเวสิโน
 นาม พุคฺคิยจิตฺตกฺขณฺโต ปภฺวติ ภูตา นาม ฯ เยน วา
 อิริยาปเถน ชายนฺติ ยาว ตโต อณฺณํ น ปาปฺณนฺติ
 ตาว สมฺภเวสิโน นาม ตโต ปรี ภูตา นาม ฯ อถวา
 ภูตานิ ชาตา อภินิพฺพตฺตา เย ภูตาเยว(๑) น ปฺน
 ภวิสฺสนฺตฺติติ สงฺขํ กจฺจนฺติ เตสํ ชินฺนํสวานํ เอตํ อธิวจฺนํ ฯ
 สมฺภวเมสนฺตฺติติ สมฺภเวสิโน ฯ อปฺปหีนภวสํโยชนตฺตา อายคฺมิปฺปี
 สมฺภวํ เอสนฺตานิ เสกฺขปฺปญฺชชฺชานเมตํ อธิวจฺนํ ฯ เอวํ
 สพฺพถาปิ อิมหิ ทฺวีหิ ปเทหิ สพฺพสฺสเต ปรียาทียติ ฯ
 วาสทฺโท เจตฺถ สมฺปิณฺฑทฺนคฺโถ ตสฺมา ภูตานิณฺจ สมฺภเวสิณํ
 จาติ อยมตฺโถ เวทิตฺพุโพ ฯ จิตฺติยาติ จิตฺตถํ ฯ อณฺุคฺคหยาติ
 # ๑. ม. เย ภูตา อภินิพฺพตฺตาเยว ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อาหารสุตตวณณนา หน้า ๓๕

อนุคฺคหณตฺถํ ฯ วจนเกโทเยว เจส อตุโถ ปน ทฺวินฺนมฺปิ
ปทานํ เอโกเยว ฯ อถวา จิตฺยาติ ตสฺส ตสฺส สตฺตสฺส
อุปฺปนฺนชฺมมานํ อนุปฺปนฺนชฺวเสน อวิจฺเจทาย ฯ อนุคฺคหยาติ
อนุปฺปนฺนํ อนุปฺปาทาย ฯ อุโภปี เจตานี ภูตานิ วา จิตฺยา
เจว อนุคฺคหยา จ สมฺภเวสีนํ วา จิตฺยา เจว อนุคฺคหยา จาติ
เอวํ อุกฺขตฺต ทฺฐจฺพฺพานิ ฯ กพฺพิงฺกาโร อหาโรติ กพฺพิ กตฺวา
อชฺโฆหริตฺตพฺโป อหาโร โอทนฺกฺมฺมาสาทิวตฺตูกาย โอชาเยตฺถ
อชฺวณํ ฯ โอพาริโก วา สุขฺโม วาติ วตฺตฺวโอพาริกาย (๑)
โอพาริโก สุขฺมตฺตยา สุขฺโม ฯ สภาเวน ปน สุขฺมรฺูปปรียาปฺนฺนตฺตา
กพฺพิงฺกาโร อหาโร สุขฺโมว โหติ ฯ สปิ จสฺส (๒) วตฺตฺวโต
โอพาริกตา สุขฺมตฺตา จ อุปาทายฺปาทาย เวทิตฺตพฺพา ฯ
กฺมฺภีลานณฺหิ อหาริ อุปาทาย โมรานิ อหาโร สุขฺโม ฯ
กฺมฺภีลา กิร ปาสาณ กิลนฺติ เต จ เนสํ กฺจฺฉิปฺปตฺตา
วิลีนฺติ ฯ โมรา สปฺปวิจฺฉิกาทิปาณฺ ขาทนฺติ ฯ โมรานิ ปน
อหาริ อุปาทาย ตฺรจฺฉานํ อหาโร สุขฺโม ฯ เต กิร
ติวสฺสจฺจฺจฺตานิ วิสาณานิ เจว อญฺจฺฉิณี จ ขาทนฺติ ตานิ
จ เตสํ เขเพน เตมิตฺตมตฺตาเนว กนฺทฺมฺลํ วิย มฺพฺกานิ
โหนติ ฯ ตฺรจฺฉานํ อหาริ อุปาทาย หตฺถินํ อหาโร
สุขฺโม ฯ เต หิ นานารุกฺขสาขาทโย ขาทนฺติ ฯ หตฺถินํ
๑. ม. วตฺตฺวโอพาริกตฺตยา ฯ ๒. ส. ม. จสฺสํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๓๖

อาหารโต ควยโคกณมิกาทินํ อหาโร สุขุโม ฯ เต กิร
 นิสฺสารานิ นานารุกฺขปณฺณาทีนํ ขาทนฺติ ฯ เตสมฺปิ อาหารโต
 คุนฺนํ (๑) อหาโร สุขุโม ฯ เต อลฺลสฺสูกฺขติณานิ ขาทนฺติ ฯ
 เตสํ อาหารโต สฺसानํ อหาโร สุขุโม ฯ สฺसानํ อาหารโต
 สกฺกณํ สุขุโม ฯ สกฺกณํ อาหารโต ปจฺจนฺตวาสิํ
 อหาโร สุขุโม ฯ ปจฺจนฺตวาสิํ อาหารโต คามโกชกานํ สุขุโม ฯ
 คามโกชกานํ อาหารโต ราชมหามตฺตานํ อหาโร สุขุโม ฯ เตสมฺปิ
 อาหารโต จกฺกวตฺติโน อหาโร สุขุโม ฯ จกฺกวตฺติโน อาหารโต
 ภูมฺมานํ เทวานํ อหาโร สุขุโม ฯ ภูมฺมานํ เทวานํ อาหารโต
 จาตุมฺมหาราชิกานํ ฯ เอวํ ยาว ปฺรนิมฺมิตฺตวสฺตฺตินํ อหาโร
 วิตฺถาเรตฺตพฺโพ ฯ (๒) เตสํ ปนาหาโร สุขุโมเตว นินฺถุจํ ปตฺโต ฯ
 เอตฺถ จ โอปาริเก วตฺถุสฺมี โອชา ปฺริตฺตา โหติ
 ทฺพฺพลา สุขุเม พลวตี ฯ ตถา หิ เอกปตฺตปฺรุมฺปิ ยาคุ
 ปิโต (๓) มฺหุตฺเตเนว ชิมฺจฺฉิตฺโต โหติ ยงฺกิลฺลิจิเทว ขาทิตฺถกาโม ฯ
 สปฺปิ ปน ปสฺตมตฺตํ ปิวิตฺวา ทิวสํ อโภตฺตฺถกาโมว โหติ ฯ
 ตตฺถ วตฺถุ กมฺมชเตชฺสงฺขาตํ ปฺริสฺสยํ วิโนเทติ น ปน
 สกฺโกติ ปาเลตฺต ฯ โອชา ตํป(๔) ปาเลติ น สกฺโกติ ปฺริสฺสยํ
 วิโนเทตฺต ฯ เทว ปน เอกโต หุตฺวา ปฺริสฺสยญฺเจว วิโนเทนฺติ
 ปาเลนฺติ จาติ ฯ ผลฺโส หุตฺโตติ จกฺขุสมฺผลฺลสาทิ จพฺพิโรปิ ผลฺโส
 # ๑. สี. โคณานํ ฯ ๒. ม. อาหารา วิตฺถาเรตฺตพฺพา ฯ ๓. ม. ปิวโต ฯ
 # ๔. ม. โອชา ปน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อหหารสุคตวณณนา หน้่า ๓๓

เอเตสุ จตุสุ อหหารเรสุ ทุติโย อหหารโรติ เวทิตพุโพ ฯ
เทสนานโย เอว เจส ตสุมา อิมินา นาม การณน ทุติโย
ตติโย จาติ อิทเมตถ น คเวสิตพุพ ฯ มโนสญเจตนาติ
เจตนาเอว วุจจติ ฯ วิญญาณนุติ จิตฺตํ ฯ อิติ ภควา อิมสฺมี
จान อูปาทีนฺนกาอนุปาทีนฺนกวเสน เอกราสี กตฺวา จตฺตารโ
อหหาร ทสฺเสสิ ฯ กพพิงการาหารโ หิ อูปาทีนฺนโกปี อตฺถิ
อนุปาทีนฺนโกปี ตถา ผสฺสาทโย ฯ ตตฺถ สปฺปาทีหิ กิลิตานํ
มณฺฑุกาทีนํ วเสน อูปาทีนฺนกกพพิงการาหารโ ทฏฺฐพุโพ
มณฺฑุกาทโย หิ สปฺปาทีหิ กิลิตา อนฺโตกฺกจฺฉิตาปี กิลฺลจ
กาลี ชีวนฺติเยว ฯ เต ยาว อูปาทีนฺนกปกฺเข ติฏฺฐนฺติ ตาว
อหหารตฺถํ น สาเชนฺติ ฯ ภิชฺชิตฺวา ปน อนุปาทีนฺนกปกฺเข
จิตฺตา สาเชนฺติ ฯ ตถาปี อูปาทีนฺนกาหารโรติ วุจฺจนฺตฺติ ฯ อิทํ
ปน อจฺริยานํ น รุจฺจตีติ อฏฺฐกถายเมว ปฏฺฐิกฺขิปิตฺวา อิทํ
วุคฺคํ อิมสฺสํ สคฺคานํ ขาทนฺตฺตานมฺปิ อขาทนฺตฺตานมฺปิ กุณฺชนฺตฺตานมฺปิ
อกุณฺชนฺตฺตานมฺปิ ปฏฺฐิสฺนฺธิจิตฺเตเนว สหชาตา กมฺมชาตา โอบา นาม
อตฺถิ सा ยาว สคฺคมาปี ทิวसा (๑) ปาเลติ อยเมว
อูปาทีนฺนกกพพิงการาหารโรติ เวทิตพุโพ ฯ (๒) เตฏฺฐมิกวิปากวเสน
อูปาทีนฺนกผสฺสาทโย เวทิตพุพา เตฏฺฐมิกกุสลาकुสลกิริยวเสน
อนุปาทีนฺนกา ฯ โลกุตฺตรา ปน รุพฺพิหฺวเสน กถิตาติ ฯ
๑. สී. ยาว สคฺคตมฺปิ ทิวสํ ฯ ๒. สී. เวทิตพุโพติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๘

เอตฺถาห ยถิ ปจฺจยญฺโจ อหฺารญฺโจ อถ กสฺมา
 อญฺเฐสุปี สตุตฺตานํ ปจฺจเยสุ วิชฺชมาเนสุ อิมฺเมเว จตุตฺตารโ
 วุตฺตาทิ วุจฺเจเต อชฺฌตฺติกสฺนตฺตียา วิเสสฺปจฺจยตฺตารฯ วิเสส-
 ปจฺจโย หิ กพฺพิงฺการาหฺารภฺกฺขานํ สตุตฺตานํ รูปกฺายสฺส
 กพฺพิงฺกาโร อหฺาโร นามกฺาย เวทนาย ผสฺโส วิญฺญาณสฺส
 มโนสฺสเจตฺนา นามรูปสฺส วิญฺญาณํฯ ยถาห เสยฺยถาปี
 ภิกฺขเว อยํ กายิ อหฺารญฺจิติโก อหฺารํ ปฏฺิจฺจ ติฏฺฐติ
 อนาหฺาโร โน ติฏฺฐติ (๑) ตถา ผสฺสฺปจฺจยาเวทนา สงฺขาร-
 ปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺติฯ (๒) โก ปเนตฺถ
 อหฺาโร ก็ อหฺารตีติ กพฺพิงฺการาหฺาโร โอิชฺฐมฺกรูปรานิ
 อหฺารติ ผสฺสาหฺาโร ติสฺโส เวทนา มโนสฺสเจตฺนาหฺาโร ตโย
 ภเว วิญฺญาณาหฺาโร ปฏฺิสนฺธินามรูปนฺติฯ กถํ กพฺพิง-
 การาหฺาโร ตาว มุเข จปีตมตฺเตเยว อญฺจ รูปรานิ
 สมฺภูจฺจาเปติ ทนฺตวิจฺจณฺณิตํ ปน อชฺโฆหฺริยมาณํ เอเกกํ
 สิตถํ อญฺจญฺจรูปานิ สมฺภูจฺจาเปติเยวฯ เอวํ กพฺพิงฺการาหฺาโร
 โอิชฺฐมฺกรูปรานิ อหฺารติฯ ผสฺสาหฺาเร (๓) ปน สุขเวทนีโย ผสฺโส
 อูปฺปชฺชมาโนเยว สุขเวทนํ อหฺารติ ทุกฺขเวทนีโย ทุกฺขํ
 อทุกฺขมฺสุขเวทนีโย อทุกฺขมฺสุขนฺติ เอวํ สพฺพถาปี ผสฺสาหฺาโร
 ติสฺโส เวทนา อหฺารติฯ มโนสฺสเจตฺนาหฺาโร กามภฺวูปคํ
 # ๑. สํ. มหา. ๑๕/๓๕๗/๕๔ฯ ๒. สํ. นิ. ๑๖/๒/๑ฯ ๓. ม. ย. ผสฺสาหฺาโรฯ

*เล่มที่ ๑๑ อาหารสุตตวณณา หน้า ๑๕

กามภว อหริติ รูปารูปกฏูปคานิ ตํ ตํ ภวํฯ เอวํ สพฺพถาปิ
มโนสยเจตนาหาโร ตโย ภเว อหริติฯ วิญญาณาหาโร ปน
เย จ ปฏิสนฺธิกฺขณเ ตํ สมฺปยุตฺตกา ตโย ขนฺธา ยานิ คติ-
สนฺตติวเสน(๑) तीส รูปानि อุปฺปชฺชนฺติ สหชาตาทีปจฺจนเยน
ตานิ อหริตีติ วุจฺจติฯ เอวํ วิญญาณาหาโร ปฏิสนฺธินามรูปิ
อหริตีติฯ เอตฺถ จ มโนสยเจตนา ตโย ภเว อหริตีติ
สาสวา กุสลาकुสลเจตนา วุตฺตาฯ วิญญาณํ ปฏิสนฺธิ-
นามรูปิ อหริตีติ ปฏิสนฺธิวิญญาณเมว วุตฺตํฯ อวิเสเสน ปน
ตํตํสมฺปยุตฺตानํ (๒) ตํตํสมฺภูจฺจानานํ ฌมฺมานํ อหริณฺโต เจเต
อาหาราติ เวทิตพฺพาฯ

เอเตสุ จตฺตสุ อหริเตสุ กพฺพิงฺการาหาโร อุปฺตถมฺเภนฺโต
อาหารกิจฺจํ สาเชติ ผสฺโส ผุสนฺโตเยว มโนสยเจตนา
อายุหฺมานาว วิญญาณํ วิชานนฺตเมวฯ กถิ กพฺพิงฺการาหาโร
หิ อุปฺตถมฺเภนฺโตเยว กายกฺขปเนน สตฺตानํ จิตฺยา
โหติฯ กมฺมขนิโตปิ หิ อโย กายโย กพฺพิงฺการาหารเณ
อุปฺตถทฺโร(๓) ทสฺปิ วสุตฺตานิ วสุตฺตมฺปิ ยาว อายุปริมาณา
ติฏฺฐติฯ ยถา กิ ยถา มาตฺยา ขนิโตปิ ทารโก ชาติยา
ถญฺญาทีนิ ปาเยตฺวา โปสิยมาโน จิริ ติฏฺฐติ ยถา จ
อุปฺตถมฺเภน อุปฺตถมฺภิตํ เคหํฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ ยถา มหาราช
๑. ม. ยานิ จ ติสนฺตติวเสนฯ # ๒. ม.ตํสมฺปยุตฺตตํสมฺภูจฺจานฌมฺมานํฯ
๓. อุปฺตถมฺภิตํฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๔๐

เคเห ปตฺตฺนเต อญฺเณน ทารุณา อุปฺตฺตมฺภิตฺตํ สฺนฺตํ เอวํ

ตํ เคหํ น ปตฺตติ(๑) ฯ เอวเมว โข มหาราชา อัย กายो

อาหารภูจฺจิติโก อาหารํ ปรุจฺจติ ติภูจฺจิติติ ฯ เอวํ กพฺพิงฺกาโร

อาหาโร อุปฺตฺตมฺภเณโต อาหารกิจฺจํ สาเรติ ฯ

เอวํ สาเรณฺโตปิจ กพฺพิงฺกาโร อาหาโร ทฺวินฺนํ รูป-

สฺนฺตตีนํ ปจฺจโย โหติ อาหารสมฺภูจฺจานสฺส จ อุปาทิณฺณกสฺส

จ กมฺมชานํ อนฺุपालโก หุตฺวา ปจฺจโย โหติ อาหาร-

สมฺภูจฺจานานํ ชนโก หุตฺวาติ ฯ ผสฺโส ปน สุขาทิวตฺตฺตฺตํ

อารมฺมณํ ผฺสนฺโตเยว สุขาทิวทนาปวตฺตเนน สตฺตฺตานํ

จิตฺติยา โหติ ฯ มโนสฺสเจตนา กุสลากุสลกมฺมวเสน อายุห-

มานาเยว ภวฺมฺลนฺิปฺพาทนโต สตฺตฺตานํ จิตฺติยา โหติ ฯ วิญฺญาณํ

วิชานนฺตฺตฺตฺตํ นามรูปปวตฺตเนน สตฺตฺตานํ จิตฺติยา โหติ ฯ เอวํ

อุปฺตฺตมฺภนาทิวเสน อาหารกิจฺจํ สาธยฺมานสฺสุ (๒) ปเนเตสฺสุ จตฺตาริ

ภยานิ ทฺภูจฺจพฺพานิ ฯ เสยฺยถิํ กพฺพิงฺการาหารเ นิกนฺตฺติภยํ (๓)

ผสฺเส อุปฺคมนเมว มโนสฺสเจตนาเยว อายุหฺมานเมว วิญฺญาณเ

อภินิปาโตเยว ภยนฺตฺติ ฯ กิการณา กพฺพิงฺการาหารเ หิ

นิกนฺตฺตี กตฺวา สีตาทินํ ปฺรฺกขตา สตฺตฺตา อาหารตฺตฺตฺต

มฺุทฺธาคณฺนาทิกมฺมานิ กโรนฺตฺตา อนปฺปกํ ทฺกขํ นิกจฺจนฺตฺติ ฯ

๑. ม. เคหํ ปตฺตฺนตํ อญฺเณน ทารุณา อุปฺตฺตมฺภิตฺตํ สฺนฺตํ น ปตฺตติ ฯ

๒. ม. สาธยฺมานสฺสุ ฯ ๓. ม. นิกนฺตฺติเยว ภยํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อาหารสุดตวณณา หน้า ๔๑

เอกจเจจ อิมสมิ์ สาสเน ปพพชิตวาปี เวชชกมมาทิกาย
อนေနนาย อาหาร์ ปรีเยสนุตตา ทิฏฺฐเจว ชมเม คารยหา โหนฺติ
สมฺปรายปี ตสฺส สงฺฆาฎิปี อาทิตฺตา สมฺปชฺชลิตาติ อาทินา
ลกฺขณสัยฺยเต วุตฺตนเยน สมณเปตา โหนฺติ ฯ อิมินา ตาว
การณน กพพิงฺการเ อาหารเ นิกนฺติ เหว ภยฺนฺติ เวทิตพฺพา ฯ

ผลสั อูปกจฺจนฺตาปี ผลสฺสสฺสาทินโน ปเรสั รกฺขิตโคปิเตสฺ
ทาราทิสฺ ภาณฺเตสฺ อปฺรชฺฉนฺติ เต สห ภาณฺแทน
ภาณฺทสามิกา กเหตุวา ขณฺทวขณฺทิกั วา ฉินฺนิตฺวา
สงฺการกฺกุญฺเ ฉนฺทเนนฺติ รลฺโย วา นียฺยาเทนฺติ ฯ ตโต เต
ราชา วิวิชา กมฺมการณา การาเปติ กายสฺส จ เกทา
ทูกฺคิตเตสั ปาฎิกงฺขา โหติ ฯ อิติ ผลสฺสสฺสาทมูลกั ทิฏฺฐจ-
ชฺมมิกมฺปิ สมฺปรายิกมฺปิ ภยั สมากตเมว(๑) โหติ ฯ อิมินา การณน
ผลสฺสาหารเ อูปกมนเมว ภยฺนฺติ เวทิตพฺพิ์ ฯ กุสลากุสล-
กมฺมายูหเนน ปน ตมฺมูลกั ติสฺ ภาเวสฺ ภยั สพฺพมากตเมว
โหติ ฯ อิมินา การณน มโนสฺสยเจตนาหารเ आयูหนเมว
ภยฺนฺติ เวทิตพฺพิ์ ฯ ปฏิสฺนฺธิวิญฺญาณั จ ยสมิ์ ยสมิ์ จาเน
อภินิปตติ (๒) ตสมิ์ ตสมิ์ จาเน ปฏิสฺนฺธินามรูปั กเหตุวาว
นิพฺพตฺตติ ฯ ตสมิ์ จ นิพฺพตฺเต สพฺพภยานิ นิพฺพตฺตานิเยว
โหนฺติ ตมฺูลกตฺตาติ อิมินา การณน วิญฺญาณาหารเ
๑. ม. ย. สพฺพมากตเมว ฯ ๒. ม. อภินิพฺพตฺตติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๔๒

อภินิปาโตเยว ภยฺนฺติ เวทิตฺตฺวโปกฺกั ๑

กีนิทานาติอาทิสฺ ๑ นิตานานิ (๑) สพฺพานเนว การณ-
เววจนานิ ๑ การณํ หิ ยสฺมา ผลํ นิตฺเตติ หนฺตํ นํ
คณฺหฺลาคติ อปฺเปติ วิย ตสฺมา นิตานนฺติ วุจฺจติ ๑ ยสฺมา
ตํ ตโต สมฺมฺเตติ ชายติ ปภวติ ตสฺมา สมฺมฺทโย ชาติ ปภโวติ
ปฺวุจฺจติ ๑ อຍံ ปเนตฺถ ปทฺตุโถ ก็ นิตานํ เอเตสนฺติ
กีนิทานา ๑ โโก สมฺมฺทโย เอเตสนฺติ กีสฺมฺมฺทยา ๑ กา ชาติ
เอเตสนฺติ กีสฺชาติกา ๑ โโก ปภโว เอเตสนฺติ กีสฺปภา ๑ ยสฺมา
ปนฺ เตสํ ตณฺหา ยถาวุตฺเตน อตุเถน นิตานนฺเจว สมฺมฺทโย
จ ชาติ จ ปภโว จ ตสฺมา ตณฺหานิทานาติอาทิมหา ๑
เอวํ สพฺพปฺเทสฺ อตุโถ เวทิตฺตฺวโปกฺกั ๑

เอตฺถ จ อิมํ จตฺตฺวาโร อาหารา ตณฺหานิทานาติ ๑
ปฺปฏิสฺนฺธิ อาทิ กตฺวา อตุตฺถาวสฺงฺขาทานํ อาหารานํ ปฺริม-
ตณฺหฺวเสน (๒) นิตานํ เวทิตฺตฺวโปกฺกั ๑ กถํ ปฺปฏิสฺนฺธิกฺขณฺเน เตน
ปฺริปฺญฺณายตฺนํ สตุตฺตํ สตุตฺตฺสฺนฺตฺติวเสน เสสํ ตโต อุนฺอุน-
สฺนฺตฺติวเสน อฺปฺปฺนฺนฺรูปฺพฺกฺนฺตรํ ชาตา โອชา อตุถิ อຍံ
ตณฺหานิทานโน อฺปฺปาทินฺนกฺกพฺพิงฺการาหาโร ๑ ปฺปฏิสฺนฺธิจิตฺต-
สมฺปฺยฺตฺตา ปนฺ ผสฺสเจตฺนา สยญฺจ จิตฺตํ วิญฺญาณฺนฺติ อิมํ
ตณฺหานิทานา อฺปฺปาทินฺนกฺกพฺสฺสมฺโนสฺยเจตฺนา วิญฺญาณาหาราติ
๑. ม. นิตานาทีนํ ๑ ๒. ม. ปฺริมตณฺหํ วเสน ๑

*เล่มที่ ๑๑ อาหารสุตตวณณา หน้า ๔๓

เอวํ ตาว ปุริมตณฺหานิทานา ปฏิสนธิกา อาหารา ฯ ยถา จ
ปฏิสนธิกา เอวํ ตโต ปริ ปจฺมภวํคจิตฺตกฺขณาทีนิปฺตตาปี (๑)
เวทิตฺตพฺพา ฯ

ยสุมา ปน ภควา น เกวลํ อาหารานเมว นิตานํ
ชานาติ อาหารานํ นิตานญฺตาย ตณฺหาหยปี ตณฺหา
นิตานานํ(๒) เวทนาทีนํปิ นิตานํ ชานาติเยว ตสุมา ตณฺหา
จายํ ภิกฺขเว กีนิตานาติอาทีนา นเยน วญฺญํ ทสฺเสตฺวา
วิวญฺญํ ทสฺเสตี ฯ อิมสฺมี จ ปน จาเน ภควา อตีตาภิมุขํ
เทสนํ กตฺวา อตีเตน วญฺญํ ทสฺเสตี ฯ กถํ อาหารวเสน
หิ อยมตฺตภาโว คหิโต ฯ

ตณฺหาติ อิมสฺสตฺตภาวสฺส ชนํ กมฺมํ เวทนาสฺส
สพายตฺนนามรูปวิญญาณานิ ยสฺมี อตฺตภาเว จตฺวา ตํ
กมฺมํ อายูหิตํ ตํ ทสฺเสตฺวํ วุตฺตานิ อวิชฺชาสขฺขารา
ตสฺสตฺตภาวสฺส ชนํ กมฺมํ ฯ อิติ ทวีสุ จาเนสุ อตฺตภาโว
ทวีสุ ตสฺส ชนํ กมฺมฺนฺติ สงฺเขเปน กมฺมญฺเจว กมฺม-
วิปากญฺจาติ เทว ฐมฺเม ทสฺเสนฺเตน อตีตาภิมุขํ เทสนํ
กตฺวา อตีเตน วญฺญํ ทสฺเสตี ฯ

ตฺตรายํ เทสฺนา อนาคตสฺส อทสฺสิตตฺตา อปริปฺปญฺณาติ
น ทญฺจพฺพา นยโต ปน ปริปฺปญฺณาเตว ทญฺจพฺพา ฯ ยถา
๑. สී. ย. ปจฺมภวํคจิตฺตกฺขณาทีนิปฺตตาปี ฯ ๒. ย. นิตานํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๔๔

หิ จกฺขมา ปุริโส อุตฺทปิฏฺเฐ นินฺนํ สสฺสูมาโร ทิสฺวา ตสฺส
ปรภาคํ โอโลเกนฺโต คีวํ ปสฺเสยฺย โอโรโต ปิฏฺฐี ปรีโยสานเน
นงฺคฺกุจฺจมุถิ เหฏฺฐา กุจฺฉิ โอโลเกนฺโต ปน อุตฺทกคตํ อคฺคนงฺคฺกุจฺจ
เจว จตฺตารโ จ หตฺถปาเท น ปสฺเสยฺย โส น เอตฺตาวตฺตา
อปริปฺมุโณ สสฺสูมาโรติ คณฺหาติ นยฺโต ปน ปรีปฺมุโณเตว
คณฺหาติ เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพํ ฯ

อฺททปิฏฺเฐ นินฺนํ สสฺสูมาโร วีย ทิ เตญฺมิทกฺวณฺณํ ฯ ตีเร
จิตฺ จกฺขมา ปุริโส วีย โยทวโจโร ฯ เตนฺ ปรีเสน
อฺททปิฏฺเฐ สสฺสูมาโรทิสฺวา ทิฏฺฐกาโล วีย โยคินา ออาหารวเสน
อิมสฺสตฺตภาวสฺส ทิฏฺฐกาโล ฯ ปุโรโต คีวสฺส ทิฏฺฐกาโล วีย
อิมสฺสตฺตภาวสฺส ชนิกาย ตณฺหาทิสฺวา ทิฏฺฐกาโล ฯ ปิฏฺฐิจฺฉา
ทิฏฺฐกาโล วีย ยสฺมี อตฺตภาเว ตณฺหาทิสฺวา กมฺมํ กตํ
เวทนาทิสฺวา ตสฺส ทิฏฺฐกาโล ฯ นงฺคฺกุจฺจมุถิสฺส ทิฏฺฐกาโล ฯ
วีย ตสฺส อตฺตภาวสฺส ชนิกานํ อวิชฺชาทิสฺวา ทิฏฺฐกาโล ฯ
เหฏฺฐา กุจฺฉิ โอโลเกนฺตสฺส ปน อคฺคนงฺคฺกุจฺจเจว จตฺตารโ
จ หตฺถปาเท อทิสฺวาปี อปริปฺมุโณ สสฺสูมาโรติ อคฺคเหตฺวา
นยฺโต ปรีปฺมุโณเตว คหณฺมํ วีย ยตฺถ ยตฺถ ปจฺจยวณฺณํ
ปาลียํ น อากตํ ตตฺถ ตตฺถ เทสนา อปริปฺมุณาติ
อคฺคเหตฺวา นยฺโต ปรีปฺมุณาเตว คหณฺมํ เวทิตพฺพํ ฯ เอตฺถ
จ ออาหารตณฺหานํ อนฺตเร เอโก สนฺธิ ตณฺหาเวทนานํ

*เล่มที่ ๑๑ โมลิตยพคฺคฺนสฺตฺตวณฺณนา หน้า ๔๕

อนฺตเร เอโก วิญญาณสงฺขารานํ อนฺตเร เอโกติ เอวณฺติ-
สนฺธิจตุสฺสขेषเมว วฏฺฏํ ทสฺสิตนฺติ ฯ
ปจฺมํ ฯ

โมลิตยพคฺคฺนสฺตฺตวณฺณนา

ทฺติเย สมภเวสีนํ วา อนฺนุคฺคฺหายาติ อิมสฺมึเยว จาเน
ภควา เทสนํ นิฏฺฐาเปสี ฯ กสฺมา ทิฏฺฐิจฺจติกสฺส นิสินฺนตฺตา ฯ
ตาสํ(๑) หิ ปริสฺติ โมลิตยพคฺคฺโน นาม ภิกฺขุ ทิฏฺฐิจฺจติโก
นิสินฺโน อถ สตฺถา จินฺเตสี อยํ อฏฺฐหิตฺวา มํ ปญฺหํ
ปฺจฺจิสฺสตี อถสฺสาหํ วิสฺสชฺเชสฺสามิตี ปฺจฺจาย โโอกาส-
ทานตฺถิ เทสนํ นิฏฺฐาเปสี ฯ โมลิตยพคฺคฺโนติ โมลิตฺติ จูพา วุจฺจตี
ยถาห

เฉตฺวาน โมลึ วรคฺนฺทวาสิตํ
เวหายลํ อุกฺขิปี สกฺยปฺจฺกโว
สฺวณฺณจฺงฺโกฏฺวารเณ (๒) วาสโว
สทฺสฺสเนตฺโต ตีรสา ปฏฺิคฺคฺหิตฺติ ฯ

สา ตสฺส คิหิกาเล มหนฺตา โมลึ (๓) อโหสิ ฯ เตนสฺส
โมลิตยพคฺคฺโนติ สงฺขา อุตฺปาติ ฯ ปพฺพชิตมฺปิ นํ เตนว นามเน
สญฺชานนฺติ ฯ เอตทโวจตี เทสนานุสนฺธิ อมฺเณนฺโต เอตํ โก
นุ โข ฆนฺเต วิญญาณาหาริ ออาหารตีตี วจัน อโวจ
๑. ม. ตสฺสํ ฯ ๒. ส. สฺวณฺณจฺงฺโกฏฺวารเณ ฯ ๓. ม. อยํ ปาโ จ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๔๖

ตสฺสโต โภ กนฺเต โภ นาม โส โย เอตํ วิญญาณาหารํ
ขาหตี วา ภูชติ วาติ ฯ

กสฺมา ปนายํ อิตเร ตโย อหารเ อปฺจฺจิตฺวา อิมเมว
ปฺจฺจตีติ ฯ ชานามิตี ลทฺธิยา ฯ โส หิ มหนฺเต มหนฺเต
ปิณฺเฑ กตฺวา กวพฺีการาหารํ ภูชนฺเต ปสฺสตี เตนสฺส
ตํ ชานามิตี ลทฺธิ ฯ ติตฺตฺริวภูฏกโมรกกุกฺฎาทยปน มาตุ-
สมฺพสฺเสน ยาเปนฺเต ทิสฺวา เอเต สสฺสาหารเนน ยาเปนฺตีติ
ตสฺส ลทฺธิ ฯ กจฺจปา ปน อตฺตโน อุตฺสมเย มหาสมฺพุทฺโต
นิกฺขมิตฺวา สมฺพุทฺธีเร วาสิกนฺตเร อณฺฑานํ จเปตฺวา วาฬิกาย
ปฺจฺจิจฺจาเทตฺวา มหาสมฺพุทฺธเมว โอตฺรนฺตี ฯ ตานํ มาตุ-
อนุสฺสรณวเสน น ปฺุตินิโหนฺตี ฯ ตานํ มโนสยฺเจตนาหารเนน
ยาเปนฺตีติ ตสฺส ลทฺธิ ฯ กิณฺจาปี เณรสฺส อัยํ ลทฺธิ ฯ
น ปน เอตาย ลทฺธิยา อิมํ ปณฺหํ ปฺจฺจตีติ ฯ ทิฏฺฐิจฺจติโก
หิ อุมฺมตฺตกสฺทิสฺโส ฯ ยถา อุมฺมตฺตโก ปฺจฺจตี คเหตุวา
อนฺตรวีถี โอตฺถิณฺโณ โคมยฺมปี ปาสาณมปี คฺฤมปี รชฺชชณฺฑมปี
ตํ ตํ มนาปมปี อมฺนาปมปี คเหตุวา ปฺจฺจียิว ปกฺขิปตีติ ฯ
เอวเมว ทิฏฺฐิจฺจติโก ยุตฺตมปี อยฺุตฺตมปี ปฺจฺจตีติ ฯ โส กสฺมา
อิทํ ปฺจฺจีสตีติ น นิกฺคเหตุพฺุโพ ปฺจฺจิตฺปฺจฺจิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
คหณเมว นิโพเชตพฺุพิ ฯ (๑) เตเนว นํ ภควา กสฺมา เอว
ปฺจฺจีสตีติ อวตฺวา คหิตคาหเมว ตสฺส โมเจตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
๑. ม. นิสฺเตเชตพฺุพิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ โมลียผคคุณสุตตวณณา หน้า ๔๗

กลุโล ปโยหตีอาทิมหา ฯ

ตตถ โน กลุโลตี อุตโต ฯ อหารเรตีตี อหิ น
วทามิตี อหิ โกจิ สตุโต วา ปุคคโล วา อหาร
อหารเรตีตี น วทามิ ฯ อหารเรตีตี จาหิ วเทยุนตี ยทิ
อหิ อหารเรตีตี วเทยฺย ฯ ตตรสฺส กลุโล ปโยหตี ตสฺมี
มยาเอวํ วุตเต อยฺ ปโยห ยุตโต ภเวยฺย ฯ กิสฺส นุ โข
ภนฺเต วิญญาณาหาริตี ภนฺเต อยฺ วิญญาณาหาริ กตมสฺส
ธมฺมสฺส ปจฺจโยตี อตุโถ ฯ ตตร(๑) กลลฺลํ เวยฺยากรณฺนตี ตสฺมี
เอวํ ปุจฺฉิตเต ปญฺเห อิทํ เวยฺยากรณฺนํ ยุตฺตํ วิญญาณาหาริ
อายตี ปุนพฺภวาภินิพฺพตฺติยา ปจฺจโยตี ฯ เอตถ จ วิญญาณาหาริตี
ปฏิสฺนุจฺฉิตฺตํ ฯ อายตี ปุนพฺภวาภินิพฺพตฺตีตี เตเนว วิญญาณน
สพฺพปฺปนฺนํ นามรูปํ ฯ ตสฺมี ภูเต สตี สพายตฺนนฺตี ตสฺมี
ปุนพฺภวาภินิพฺพตฺติสฺงฺขาเต นามรูปे ชาเต สตี สพายตฺนํ
โหตีตี อตุโถ ฯ

สพายตฺนปจฺจยา ผสฺโสตี อีธาปี ภควา อุตฺตรี ปญฺหสฺส
โอกาสิ เทนฺโต เทสนํ นิฏฺฐาเปสิ ฯ ทิฏฺฐิคติโก หิ นวปุจฺฉํ
อุปฺปาเทตฺถ น สกฺโกตี นิฏฺฐานํ(๒) เยว ปน คณฺหิตฺวา
ปุจฺฉตี เตนสฺส ภควา โอกาสิ อทาสี ฯ อตุโถ ปนสฺส
สพฺพปฺเทสุ วุตฺตฺนเยเนว คเหตุพฺโพ ฯ โโก นุ โข ภนฺเต
๑. ตตรราตี ปาโจ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. นิตฺทิฏฺฐํ นิตฺทิฏฺฐเยว ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคคณณา หนา ๔๘

ภวตติ กสฺมา น ปุจฺจติ (๑) ๑ ทิฏฺฐิตติกสฺส หิ สตโต
 นาม ภูโต นิพฺพุโตเยวาทิ (๒) ลทฺธิ ตสฺมา อตฺตโน ลทฺธิวิรุทฺธิ
 อิทนฺติ น ปุจฺจติ ๑ อปิจ อิทปุจฺจยา อิทํ อิทปุจฺจยา
 อิทนฺติ พหุสฺ จาเนสฺ กถิตตฺตา สลฺลตฺตี อฺปกโต เตนาปี
 น ปุจฺจติ ๑ สตฺถา วาปี อิมสฺส พหุ ปุจฺจนฺตสฺสาปี ติตฺติ
 นตฺติ (๓) ตฺจฺจปุจฺจเมว (๔) ปุจฺจตฺตี อิตฺ ปุจฺจาย เทสนํ เอกาพทฺธิ
 กตฺวา เทเสตี ๑ ฉนฺนํ เตววาติ ยโต ปุจฺจาย เทเสนาย
 อารุพฺหิ (๕) ตเมว กเหตุวา เทสนํ วิวญฺเณฺโต (๖) เอวมาท ๑
 อิมสฺมี ปน สฺตฺเต วิญฺญาณามรฺูปานํ อนฺตเร เอโก สนฺธิ
 เวทนาตฺถหานํ อนฺตเร เอโก ภวชาติํ อนฺตเร เอโกติ ๑

ทฺติยํ ๑

สมณพฺราหฺมณสฺตฺตวณฺณา

ตติเย สมณา วา พฺราหฺมณา วาติ สจฺจานิ ปฏฺวิวิชฺฉิตฺตุ
 อสมตฺถา พาหิรกสมณพฺราหฺมณา ๑ ชรามรณํ นปฺปชานนฺตฺติ-
 อาทิสฺส ชรามรณํ น ชานนฺติ ทฺกฺขสจฺจวเสน ชรามรณสมฺทํ
 น ชานนฺติ สห ตฺถหาย ชาติ ชรามรณสฺส สมฺทโยติ
 # ๑. อิทํ ปทํ ปฺราณโปตฺถเกสฺ ทิสฺสตี ตถาปี อติเรกํ ขายติ ๑
 # ๒. ภูทกา. นิปฺปตฺโตเยวาทิ ๑ ๓. เอตฺถ อิติ สทฺโท น อิจฺฉิตพฺโพ ๑
 # ๔. สี่. ตฺจฺจเมว ๑ ๕. ม. เทสนารุพฺหิ ๑ ๖. ม. วิวชฺเชนฺโต ๑

*เล่มที่ ๑๑ ทุติยสมณพราหมณสูตรตวณณา หน้า ๔๕

สมุทยสจฺจวเสน ชรามรณนิโรธํ น ชานนฺติ นิโรธสจฺจวเสน
ปฏฺฐิปนํ น ชานนฺติ สมุทยสจฺจวเสน ฯ ชาตี น ชานนฺติ
ทุกฺขสจฺจวเสน ชาตีสมุทฺยํ น ชานนฺติ สห ตณฺหยา สมุทฺย
โยเชตฺวา สพฺพปเทสุ จตฺสจฺจวเสน อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ
สามณฺณตถํ วา พฺราหฺมณฺณตถํ วาติ เอตฺถ อริยมคฺโค
สามณฺณณฺเจว พฺราหฺมณฺณณฺจ อุกฺยตฺถาปี ปน อตุโถ นาม
อริยผลํ เวทิตพฺพํ ฯ อิติ ภควา อิมสฺมี สุตฺเต เอกาทสฺสุ
จฺานนฺสุ จตฺตารี สจฺจจฺานิ กเถสีตี ฯ

ตติยํ ฯ

ทุติยสมณพราหมณสูตรตวณณา

จตฺตเถ อิม[๑] ฐมฺเม กตฺเม ฐมฺเมติ เอตฺตํ ปฺปณฺจํ กตฺวา
กถิตํ เทสนํ ปฏฺฐิวิษฺมิตฺตํ สมตฺถานํ ปุคฺคถานํ อชฺฌาสเยน
อิม ฐมฺเม นปฺปชานนฺตีตีอาทิ วุตฺตํ ฯ เสสํ ปุริมสทิสเมว ฯ

จตฺตํ ฯ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ฐมฺเมติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ กัจจันโคตตสุตตวณณา หน้า ๕๑

ปจฺจยนิโรเชน ปจฺจยูปฺปนฺนนิโรธํ ปสฺสโต ยา อตฺถิติ สสฺสต-
 ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺเชยฺย สาน โหตีติ อยเมตถ อตุโถ ฯ
 อูปฺย(๑)ปาทานาภินเวสวินิพฺนุโรติ อูปฺเยหิ จ อูปาทานเหิ จ
 อภินเวเสหิ จ วินิพฺนุโร ฯ ตตฺถ อูปฺยติ เทว อูปฺยา
 ตณฺหุโปย จ ทิฏฺฐุโปย จ อูปาทานาทีสุปี เอเสว
 นโย ฯ ตณฺหาทิฏฺฐิโย หิ ยสฺมา อหํ มมนฺติ อาทีหิ
 อากาเรหิ เตภูมิกธมฺเม อูปฺนฺติ อูปฺกจฺจนฺติ ตสฺมา อูปฺยติ
 วุจฺจนฺติ ฯ ยสฺมา ปน เต ธมฺเม อูปาทิยฺนฺติ เจว อภินิวิสฺนฺติ
 จ ตสฺมา อูปาทานาติ จ อภินิเวสาติ จ วุจฺจนฺติ ฯ
 ตาหิ จายํ โลกโ วินิพฺนุโร ฯ เตนาน อูปฺยูปาทานาภि-
 นิเวสวินิพฺนุโรติ ฯ ตณฺจายนฺติ ตณฺจ อูปฺยูปาทานํ อัย
 อริยสวโก ฯ เจตโส อธิฏฺฐานนฺติ จิตฺตสฺส ปติฏฺฐานนฺตํ ฯ
 อภินิเวसानุสยฺนฺติ อภินิเวสภูตณฺจ (๒) อนุสยภูตณฺจ ตณฺหา-
 ทิฏฺฐิสฺสุ หิ อกฺุสฺลจิตฺตํ ปติฏฺฐาติ ตา จ ตสฺมี อภินิวิสฺนฺติ
 เจว อนุเสนฺติ จ ตสฺมา ตทฺภยํ เจตโส อธิฏฺฐานํ
 อภินิเวसानุสยฺนฺติ จ อาห ฯ น อูปเตตีติ น อูปฺกจฺจติ ฯ น
 อูปาทิยตีติ น คณฺหาติ ฯ นาทิฏฺฐาตีติ น อธิฏฺฐาติ กินฺติ
 อตฺตา เมติ ฯ ทุกฺขเมวาทิ ปญฺจูปาทานกฺฺขณฺธมฺมตฺตเมว ฯ น
 กงฺขตีติ ทุกฺขเมว อูปฺปชฺชติ ทุกฺขํ นินฺรุชฺชติ น อญฺโโล
 # ๑. ม. อูปฺย... ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒. ส. นิเวสภูตณฺจ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๕๒

เอตถ สตุโต นาม อตฺถิติ กงฺขํ น กโรติ ฯ น วิจิจฺจตีติ
น วิจิจฺจํ อูปฺปาเทติ ฯ

อปรปฺปจฺยาติ น ปรปฺปจฺเยน อณฺฺยสฺส อปฺปฏิสฺสามตฺวา (๑)
อตุตฺตปฺปจฺกขฺวาณเมวสฺส เอตถ โหตีติ ฯ เอตฺตาวตา โข กจฺจาน
สมฺมาทิฏฺฐิ โหตีติ เอวํ สตุตฺตสฺสณฺาย ปหีนตฺตา เอตฺตเกน
สมฺมาทสฺสนํ นาม โหตีติ มิสฺสกสมฺมาทิฏฺฐิ อาท ฯ อยเมโก
อนฺฺโตติ เอส เอโก นิฏฺฏนฺฺโต ลามกนฺฺโต ปรมกํ สสฺสตี ฯ อยํ
ทฺุติโยติ เอส ทฺุติโย สพฺพํ นตฺถิติ อูปฺปชฺชนกทิฏฺฐิสงฺขาโต
นิฏฺฏนฺฺโต ลามกนฺฺโต ทฺุติยโก อจฺเจโทติ อตุโธ ฯ เสสเมตถ
อตุตฺตานเมวาทิ ฯ

ปณฺจมํ ฯ

ธมฺมกถิกสฺสตุตฺตวณฺณา

ณฺฺฎฺเจ นิพฺพิทายาติ นิพฺพินฺฺทนตฺถาย ฯ วิราคายาติ
วिरชฺชนตฺถาย ฯ นิโรธายาติ นิรุชฺฌนตฺถาย ฯ ปฺปฏิปฺนฺโน โหตีติ
เอตถ สීลโต ปฺปฏิจาย ยาว อรหตฺตมคฺคา ปฺปฏิปฺนฺโนติ
เวทิตพฺโพ ฯ ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปฺนฺโนติ โลกุตฺตรสฺส นิพฺพาน-
ธมฺมสฺส อนฺฺธมฺมภูตํ ปฺปฏิปฺทํ ปฺปฏิปฺนฺโน ฯ อนฺฺธมฺมภูตฺนฺติ อนฺฺธรูป-
สภาวภูตํ ฯ นิพฺพิทา วิราคา นิโรธาติ นิพฺพิทาย เจว วิราเคน
๑. ม. อปฺตฺติยาเยตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อเจตกสฺสปลฺสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๓

จ นิโรเชน จ อนุปาทา วิมุตฺโตติ จตุหิ อฺปาทานเห
กิลฺยจิ ฌมฺมํ อนุปาทียิตฺวา (๑) วิมุตฺโต ๑ ทิฏฺฐฌมฺมนิพฺพานปฺปตฺโตติ
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม นิพฺพานปฺปตฺโต ๑ อลฺม วจนยาติ เอวํ วตฺตพฺพตฺ
อรหติ ยุตฺโต อนุจฺจนวิโกติ อตฺโถ ๑ เอวเมตฺถ เอเกน นเยน
ฌมฺมกถิกสฺส ปุจฺจา กถิตา ทฺวีหิ ตํ วิเสเสตฺวา เสกฺขาสเสกฺข-
ญมฺมโย นิตฺติทฺธิจฺจาติ ๑

ฉจฺจ ๑

อเจตกสฺสปลฺสุตฺตวณฺณา

สฺสตฺตเม อเจโล กสฺสโปติ ลิงฺเคน อเจโล นิจฺเจโล
นามเนน กสฺสโป ๑ ทฺวโรตฺวาติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเนน ปรีวตฺ
อากจฺจนตฺมํ ทฺวโร เอว อทฺทส ๑ กิลฺยจิตฺเวท เทสนฺติ กิลฺยจิตฺเว
การณํ ๑ โอภาสนฺติ ปญฺหาพฺยากรณสฺส ขณฺมํ กาลํ ๑ อนุตฺตรฆฺรณฺติ
น ปลฺลตฺตติกาเย อนุตฺตรฆฺเร นิสฺสีทิสฺสามิตฺติ เอตฺถ อนุตฺตนิเวสนํ
อนุตฺตรฆฺรํ ๑ โอภุชิตฺตจกฺขุ อนุตฺตรฆฺเร คมฺมิตฺตสามิตฺติ เอตฺถ
อินฺทชิลโต ปญฺจาย อนุตฺตคาโม ๑ อิทาปี อยเมว อธิปฺเปโต ๑
ยทาภฺยสฺสตี ยํ อิจฺฉตี ๑

กสฺมา ปน ภควา กเถตฺตกาโม ยาวตฺตียํ ปญฺญิกฺขิปิตฺติ ๑
การวชนนตฺถํ ๑ ทิฏฺฐจิตฺติกา หิ จิปรปี กถิมานเน การวํ น
๑. ม. อนุปาทียิตฺวา ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๕๔

กโรนฺติ สมณฺโณ โคตมํ อุปสงฺกมิตฺตมฺปิ ปุจฺฉิตฺตมฺปิ สุกรํ ปุจฺฉิต-
 มตฺเตยฺว กเถตีติ วจนฺมฺปิ น สทฺทหนฺติ ฯ เทว ตโย วาเร
 ปฏิกฺขิตฺเต ปน การวํ กโรนฺติ สมณฺโณ โคตมํ อุปสงฺกมิตฺตมฺปิ
 ปณฺหํ ปุจฺฉิตฺตมฺปิ ทฺกฺกรนฺติ ยาวตฺติยํ ยาจิตฺถ กถิมานํ
 สุตฺตฺสฺสนฺติ(๑) สทฺทหนฺติ ฯ อิติ ภควา อยมฺปิ สุตฺตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 สทฺทหิสฺส
 วา ฆาณิตฺตํ วา ปจฺนฺโต มุทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อากมฺยมาโน ปากกาลํ อนตฺตฺกมิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 สุตฺต
 ฆาณํ ปริปาถํ กมฺมิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 (๔)

มา เหวํ กสฺส
 ทฺก
 การโก นตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 สมนฺนํปฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
 สมนฺนํปฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
 ทฺก
 ทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ทฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ทฺกฺกฺก
 ทฺก
 ท

๑. ม. สุตฺตฺส
 # ๒. ม. ภิสกฺโก
 # ๓. ม. อนตฺตฺกมิตฺตฺตฺตฺตฺต
 # ๔. ม. ย. ยาจฺาเปตี
 # ๕. ม. อาทินา

*เล่มที่ ๑๑ อเจลกสสปสุตตวณณา หน้า ๕๕

วิรุชฌิตวา ปุจฺฉิตนฺติ มฺลโต ปญฺจาย อตฺตนา (๑) ปุจฺฉเมว
โสเชนฺโตเอวมาห ฯ อัจฺจุตฺ จ เม ภนฺเต ภควาติ อธิ สตุถริ
สญฺชาตการโว ภวนฺติ อวตฺวา ภควาติ วทติ ฯ

โส กโรตีติอาทิ สยฺกตํ ทุกฺขนฺติ ลทฺธิยา ปฏฺิเสชนตฺถํ
วฺตุตํ ฯ เอตฺถ จ สโตติ อิทํ ภูมฺมตฺถे สามิวจฺนํ ตสฺมา
เอวมตฺถโธ ทญฺจพฺโพ โส กโรติ โส ปฏฺิสเวทยตีติ โข
กสฺสป อาทิมฺหิเยว เอวํ สติ ปจฺฉา สยฺกตํ ทุกฺขนฺติ อัย
ลทฺธิ โหติ ฯ เอตฺถ จ ทุกฺขนฺติ วญฺญทุกฺขํ อธิปฺเปตํ ฯ
อิติ วทนฺติ เอตสฺส ปฺริเมน อาทิสทฺเทน อนนฺตเรน จ
สสฺสตสทฺเทน สมฺพนฺโธ โหติ ทีเปติ คณฺหาตีติ อัย ปเนตฺถ
ปาสเสโส ฯ อิทํ หิ วฺตุตํ โหติ อิติ เอวํ วทนฺโต อาทิตฺว
สสฺสตํ ทีเปติ สสฺสตํ คณฺหาติ กสฺมา ตสฺส หิ ตํ
ทสฺสนํ เอตํ ปเรติ การกณฺจ เวทกณฺจ เอกเมว คณฺหนตํ
เอตํ สสฺสตํ อฺุปคจฺฉตีติ อตฺถโธ ฯ

อญฺโฆ กโรตีติอาทิ ปน ปรีกตํ ทุกฺขนฺติ ลทฺธิยา
ปฏฺิเสชนตฺถํ วฺตุตํ ฯ อาทิตฺว สโตติ อิทํ ปน อธิอาปี
อาหริตพฺพิ ฯ อัย เหตุถ อตฺถโธ อญฺโฆ กโรติ อญฺโฆ
ปฏฺิสเวทยตีติ โข ปน กสฺสป อาทิมฺหิเยว เอวํ สติ ปจฺฉาการโก
อิเชว อฺุจฺฉชฺติ เตน กตํ อญฺโฆ ปฏฺิสเวทยตีติ เอวํ
๑. ม. ย. อตฺตโน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๕๖

อุปปนุณาย อุจฺเจททิกฺกุจฺฉิยา สทฺธิ สมฺปยุตฺตาย เวทนาย
อภิกฺคฺขุนสฺส วิทฺฐสฺส สโต ปรีกตฺติ ทฺกฺขณฺติ อัย สทฺธิ
โหติ ฯ อิติ วทฺนฺติอาทิวฺตฺตฺนเยเนว โยเชตพฺพํ ฯ

ตฺตรายํ โยชนา เอวณฺจ วทฺนฺโต อาทิวฺตฺตฺว อุจฺเจทฺ
ทีเปติ อุจฺเจทฺ คณฺหาติ ฯ กสฺมา ตสฺส หิ ตํ ทสฺสนํ ฯ
เอตํ ปเรติ เอตํ อุจฺเจทฺ อุปคจฺจตีติ อตฺโถ ฯ

เอเต เตติ เต สสฺสจฺจฺเจทฺสงฺขาเต อุโภ อนฺเต
อนฺุปกมฺม ตถาคโต ฌมฺมํ เทเสติ เอเต เต กสฺสป อุโภ
อนฺเต อนฺุปกมฺม ปหาย อนฺลฺลียิตฺวา มชฺฌเนน ตถาคโต ฌมฺมํ
เทเสติ มชฺฌิมาย ปฏฺฐิปทาย จิตฺเต เทเสตีติ อตฺโถ ฯ กตฺริ
ฌมฺมณฺติ เจ ยทฺธิ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคี ฯ เอตฺถ หิ
การณฺโต ผลํ การณฺนิโรเชน จสฺส นิโรโห ทีปิตฺตํ น
โกจฺจ การโก วา เวทโก วา นิตฺทิกฺกุโห ฯ เอตฺตาวตฺตา
เสสฺสปลฺลหา ปฏฺฐิเสธิตา โหณฺติ ฯ อุโภ อนฺเต อนฺุปกมฺมาติ
อิมินา หิ ตตฺติยปฺโลหํ ปฏฺฐิกฺขิตฺตํ ฯ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคี
อิมินา อธิจฺจ สมฺุปปนฺนตา เจว อชานนฺณจ ปฏฺฐิกฺขิตฺตณฺติ
เวทิตพฺพํ ฯ

ลเกยฺยณฺติ อิทํ โส ภควโต สนฺติเก ภิกฺขุภาวํ
ปตฺถยมาโน อหํ ฯ อถ ภควา โย เนน (๑) ขนฺธเก
๑. สี่. เยน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อเจลกสสปุตตวณณา หน้า ๕๗

ตติยปริวาโส ปณฺณโต โย อณฺณตติยปฺพุโพ สามเณรภูมียิ
จิโต อหิ ฆนฺเต อิตฺถนฺนาโม อณฺณตติยปฺพุโพ อิมสฺมี
ธมฺมวินเย อากฺขามิ อุปสมฺปทํ สุวาทิ ฆนฺเต สงฺฆํ จตฺตารโ
มาเส ปริวาสิ ยาจามิตฺถาติ นนฺยา สมมาทิตฺตวา
ปริวสตี ตํ สนฺชาย โย โข กสฺสป อณฺณตติยปฺพุโพตี
อาทิมาย ๑ ตตฺถ ปพฺพชฺชนฺติ วจนฺตฺติฏฺฐตาวเสน วุตฺตํ ๑
อปริวสตีวายเว หิ ปพฺพชฺชํ ลภตี ๑ อุปสมฺปทตฺถิกน ปน
นาตฺถิกานเณ ความปฺปเวสนาทีนํ อฏฺฐ วตฺตานิ ปุเรนฺเตน
ปริวสตีพฺพํ ๑ อารทฺชจิตฺตาคี อฏฺฐวตฺตปฺรณฺเณน ตฺถุจฺจิตฺตา ๑
อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตฺถารโต ปเนส ตติยปริวาโส สมฺนต-
ปาสาทิกาย วินยฺญกถาย ปพฺพชฺชานฺชกวณฺณนํ วุตฺตนเณ
เวทิตฺตพฺโพ ๑

อปิจ มยาตี อยเมตฺถ ปาโห อณฺณตฺถ ปน อปิจ
เมตฺถาคี ๑ ปุคฺคกฺลเวมตฺตตฺตา วิทิตฺตาคี(๑) ปุคฺคกฺลนํนตฺตํ วิทิตํ ๑
อยํ ปุคฺคโล ปริวาสารโห(๒) อยํ น ปริวาสารโหตี อิทํ มยฺหิ
ปากฺกนฺติ ทสฺเสตี ๑ ตโต กสฺสป จินฺเตตี อโห อจฺจริยิ
ยตฺถ เอวํ ฆมฺเสตฺวา โกฏฺฏเวตฺวา ยุตฺตเมว คณฺหนฺติ
อยุตฺตํ ฉนฺนํเวตฺตีตี ๑ ตโต สฺฐจฺจตฺตํ(๓) ปพฺพชฺชาย สณฺชชตฺตสาโห
๑. วินิตฺตาคี ปาโห ๑ ๒. ม. ปริวาสารโห ๑ ๓. อธิกตฺตํ ๑ อิตฺโต ปรี กตฺถจ
ภิกฺขุ อาโลโก จาตี ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๕๘

สเจ ภนฺเตติอาทิมหาฯ อถ ภควา ตสฺส ติพฺพจฺจนฺตํ วิทิตฺวาน
 กสฺสโป ปรีวาสํ อรหตีติ อญฺญตรํ ภิกฺขุํ อามนฺเตสิ คจฺจ
 ภิกฺขุ กสฺสโป นฺหาเปตฺวา ปพฺพาเซตฺวา อานะหีติฯ โส ตถา
 กตฺวา ตํ ปพฺพาเซตฺวา ภควโต สนฺตํ อคฺมาสิฯ ภควา
 คณฺเ นิสีทิตฺวา อุปสมฺปาเทสิฯ เตน วุตฺตํ อลฺลถ โข อเจโล
 กสฺสโป ภควโต สนฺตํ ปพฺพชฺชํ อลฺลถ อุปสมฺปทฺนติฯ
 อจฺริอุปสมฺปนฺโนติอาทิสํ พุราหุมนํ สยฺยเต (๑) วุตฺตเมวาทิฯ
 สตฺตมํฯ

ติมฺพรุกฺขสฺตฺตวณฺณา

อภฺจเม สา เวทนาติอาทิสยํกตํ สุขทฺถุขฺนฺติ ลทฺธิยา
 ปฏฺิเสชนตฺถํ วุตฺตํฯ เอตฺถาปิ สโตติ ภูมฺมตฺถเยว สามิวจฺนํฯ
 ตตฺตฺรายํ อตฺถทีปนา สา เวทนา โส เวทยตีติ โข
 ทิมฺพรุกฺขอาทิมฺหิเยว เอวํ สติ ปจฺจนา สยํกตํ สุขทฺถุขฺนฺติ
 อยํ ลทฺธิ โหติฯ เอวํ หิ สติ เวทนาย เอว เวทนา
 กตา โหติฯ เอวญฺจ วทฺนโต อิมิสฺสา เวทนาย ปุพฺเพปี
 อตฺถิตํ อุนฺชานาติ สสฺสตํ ทีเปติ สสฺสตํ คณฺหาติฯ (๒) กสฺมา
 ตสฺส หิ ตํ ทสฺสนํ เอตํ ปเรติ เอตํ สสฺสตํ อุปคจฺจตีติ
 อตฺถโถฯ ปุริมํ หิ ตํ อตฺถํ สนฺธาเยเวตํ ภควตา วุตฺตํ
 # ๑. ส. ส. ๑๕/๖๒๖/๒๓๕ฯ ๒. ส. อุนฺชานามิติ สสฺสตํ คณฺหาติฯ

*เล่มที่ ๑๑ ติมพรุกขสูตรวณณา หน้า ๕๕

ภวิสฺสตีตสฺมา อฏฺฐกถาย ตํ โยเชตฺวาวสฺส อตุโธ ทีปิตฺโต
เอวมฺปาหํ น วทามิตี อหํ สา เวทนา โส เวทยตีติ เอวมฺปิ
น วทามิ สยํกตํ สุขทฺกฺขณฺติ เอวมฺปิ น วทามิตี อตุโธ ฯ

อณฺณา เวทนาติอาทึ ปรีกตํ สุขทฺกฺขณฺติ ลทฺธิยา
ปฏฺฐิเสชนตฺถํ วุคฺคตํ ฯ อิธปิ อยํ อตฺถโยชนา อณฺณา เวทนา
อณฺโโล เวทยตีติ โข ติมพรุกฺขอาทิมฺหิเยว เอวํ สตี ปจฺญา ยา
ปฺริมฺปกฺเข การกเวทนา สา อฺจุณฺนิโน ฯ ตาย (๑) ปน กตํ
อณฺโโล เวทยตีติ เอวํ อฺปฺปนฺนาย อฺจุณฺเททฺธิฏฺฐิจฺยา สทฺธิ
สมฺปยุตฺตตาย เวทนาย อภิคฺคฺชนฺสฺส สโต ปรีกตํ สุขทฺกฺขณฺติ
อยํ ลทฺธิ โหตี ฯ เอวญจ วทฺนฺโต การโก อฺจุณฺนิโน ฯ
อณฺเณน ปฏฺฐิสฺสฺส กฺหิตาติ อฺจุณฺเท ทิเปตี อฺจุณฺเท กณฺหาติ ฯ
กสฺมา ตสฺส หิ ตํ ทสฺสนํ เอตํ ปเรตี เอตํ อฺจุณฺเท
อฺปฺกจฺจตีติ อตุโธ ฯ อิธปิ หิ อิมานิ ปทานิ อฏฺฐกถาย
อาหริตฺวา โยชิตาเนว ฯ อิติ อิมสฺมี สุตฺเต เวทนาสุขทฺกฺข
กถิตํ ตณฺจ โข วิปากสุขทฺกฺขเมว วฏฺฐตีติ วุคฺคตํ ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

๑. สี่. สยํ ฯ

พาลปณทิตสุตตวณณา

นวม อวิชชานีวณสสาติ อวิชชาย นีวาริตสุต ๑
เอวมยํ กายโ สมุทาคโตติ เอวํ อวิชชาย นีวาริตตดา
ตณฺหาย จ สมฺปยุตตตดาเยว จ(๑) อัยํ กายโ นีพฺพตฺโต ๑
อญฺเจว กายโติ อญฺจสฺส อตฺตโน สวิณฺณโก กายโ ๑
พหิทฺธา จ นามรูปนฺติ พหิทฺธา จ ปเรถํ สวิณฺณโก
กายโ ๑ อตฺตโน จ ปรสฺส จ ปญฺจหิ ขนฺเชหิ นฺหิ อายตเนหิ
จาปี อัยํ อตฺโต ทิปेतพฺโพ ๑ อิตฺถตํ ทวยนฺติ เอวมตํ
ทวยํ ๑ ทวยํ ปฏฺิจจ สสฺโสติ อญฺตตจ จกฺขุรูปาทินิ ทวยานิ
ปฏฺิจจ จกฺขุสมฺสสาทโย วุตฺตา อธิ ปน จ อชฺฌคฺติก-
พาทิรานิ อายตนาณิ ๑ มหาทวยนฺนาม กิเรถํ ๑ สเพวายนานีติ
สเพว สสฺสายตนาณิ สสฺสการณานิ ๑ เยหิ สฺมุจฺโติ เยหิ
การณญฺเตหิ อายตเนหิ อุปฺปนฺเนน สสฺเสน สฺมุจฺโ ๑ อญฺตเรนาคิ
เอตฺถ ปรีปฺณณาปรีปฺณณวเสน (๒) อญฺตตราเวทิตพฺพา ๑
ตตราติ ตสฺมี พาลปณทิตานํ กายนฺีพฺพตฺตนาทิมฺหิ ๑ โก
อธิปฺปายโสติ โก อธิกปโยโค ๑

ภควํมฺลกาติ ภควา มฺลํ เอเตสนฺติ ภควํมฺลกา ๑ อิทํ
วุตฺตํ โหติ อิมํ ญฺเต อมฺหากํ ฐมฺมา ปฺพเพ กสฺสป-
สมฺมาสมฺพฺพุเรน อุปฺปาทิตา ตสฺมี ปรีนิพฺพุเต เอกํ พุทฺธนฺตรํ
๑. อติเรโก ๑ ๒. ม. ปรีปฺณณวเสน ๑

*เล่มที่ ๑๑ พาลปณฺฑิตตฺตวณฺณนา หน้า ๖๑

อญฺโฆ สมฺโณ วา พุราหฺมโณ วา อิเม ชฺมฺเม อฺปฺปาเทตฺตุ
 สมฺตฺโต นาม นาโหสิ ภควตา ปน โน อิเม ชฺมฺมา
 อฺปฺปาทิตา ฯ ภควนฺตํ หิ นิสฺสาย มยฺ อิเม ชฺมฺเม อาชานาม
 ปฏฺวิชฺฌามาติ เอวํ ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ชฺมฺมาติ ฯ
 ภควํเนตฺตีกาติ ภควา หิ ชฺมฺมานํ เนตา วินฺเตตา อนฺเนตา
 ยถาสภาวโต ปาฏฺิเยกํ ปาฏฺิเยกํ นามํ คเหตุวา ทสฺเสตาทิ
 ชฺมฺมา ภควํเนตฺตีกา นาม โหนฺติ ฯ ภควํปฏฺิสฺรณาทิ จตฺตุมฺภิก-
 ชฺมฺมา สพฺพพฺลฺลตฺตวณฺณสฺส อปาถํ อากจฺจมานา ภควติ
 ปฏฺิสฺรณฺติ นามาติ ภควํปฏฺิสฺรณา ฯ ปฏฺิสฺรณฺตฺติ สโมสฺรณฺติ ฯ
 อปฺิจ มหาโพธิมฺณฺเฑ นิสฺสินฺสฺส ภควโต ปฏฺิเวชฺวเสน ผสฺโส
 อากจฺจติ อหํ ภควา กิณฺนาโมติ ฯ ตวํ ผุสนฺนฺุเจน ผสฺโส
 นาม ฯ เวทนา สลฺลยา สงฺขารา วิญฺญาณํ อากจฺจติ อหํ
 ภควา กิณฺนามนฺติ(๑) ตวํ วิชานนฺนฺุเจน วิญฺญาณํ นามาติ
 เอวํ จตฺตุมฺภิกชฺมฺมานํ ยถาสภาวโต ปาฏฺิเยกํ ปาฏฺิเยกํ
 นามํ คณฺุหนฺโต ภควา ชฺมฺเม ปฏฺิสฺรตฺติปิ ภควํปฏฺิสฺรณา ฯ
 ภควนฺตํเยว ปฏฺิภาตฺติ ภควโตว เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺโต
 อฺปฺปฺจาทฺตุ ตฺตฺเมหฺเยว โน กเถตฺวา เทเสตาทิ (๒) อตฺโต ฯ
 สฺวา เจว อวิชฺชาติ เอตฺถ กิณฺจาปี สฺวา อวิชฺชา
 จ ตณฺุหา จ กมฺมํ ชวาเปตฺวา ปฏฺิสฺนฺุธี อากจฺจติตฺวา
 # ๑. กิณฺนาโมติ ฯ ๒. ม. ยฺ. เทถาติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฤคณณา หน้า ๖๒

นิรุทฐา ยถา ปน อชชปิ ยํ หิโยโย เกสชชํ ปีตํ
 ตเทว โภชนํ ภูจชาติ สริกขกภูเจน (๑) ตเทวาทิ วุจจติ ฯ
 เอมมิชปิ สทา เจว อวิชชา สทา จ ตณฺหาติ อิทํ สริกข-
 กภูเจน วุคฺคํ ฯ พุรหุมจริยนฺติ มคฺคพุรหุมจริยํ ฯ ทุกขกขยายาติ
 วภูททุกขสฺส ขยตฺถาย ฯ กายูปโล โหตีติ อณฺเฑํ ปฏิสนฺธิกาโย
 อุปคนตฺวา โหตี ฯ ยทิตํ พุรหุมจริยวาโสติ โย อโย มคฺคพุรหุม-
 จริยวาโส อโย พาลโต ปณฺทิตสฺส วิเสโสติ ทสฺเสติ ฯ
 อิติ อิมสฺมี สุตเต สพุโพปี สบฺปฏิสนฺธิโก ปุจฺจชโน พาลอติ
 อปฺปฏิสนฺธิโก จินาสโว ปณฺทิตอติ วุคฺคโต ฯ โสตาปนฺน-
 สกทากามิอนาคามิโน ปน ปณฺทิตาติ วา พาลาติ วาน
 วคฺคตพุพา ภชมานา ปน ปณฺทิตปกฺขํ ภชนฺติ ฯ

นวมํ ฯ

ปจฺจยสฺสจตวณฺณณา

ทสเม ปฏิจฺจสมุปฺปาทญจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ
 ปฏิจฺจสมุปฺปนฺเน จ ฐมฺเมติ สุตถา อิมสฺมี สุตเต ปจฺจยญจ
 ปจฺจยนิพุทฺเต จ สภาวฐมฺเม เทเสสฺสามิตี อุกฺขํ อารภี ฯ
 อุปฺปาทา วา ตถาคตानนฺติ ตถาคตานิ อุปฺปาเทปี พุทฺเธสุ
 อุปฺปนฺเนสุปี อนุปฺปนฺเนสุปี ชาติปจฺจยา ชรามรณํ ชาติเยว
 # ๑. ม. ย. สริกขกคฺคเตน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปจฺจยสุตฺตวณฺณนา หน้า ๖๓

ชรามรณสุส ปจฺจโย ๑ จิตาว สฺวา ธาตุติ จิโตว โส
 ปจฺจยสฺภาโว น กทาจิ ชาติ ชรามรณสุส ปจฺจโย น
 โหติ ๑ ชมฺมุญฺจิตตา ชมฺมนิยามตาติ อิมะหิปี ทฺวีหิ ปจฺจยเมว
 กเถติ ๑ ปจฺจเยน หิ ปจฺจยูปฺปนฺนา ชมฺมา ติฏฺฐนฺติ ตสฺมา
 ปจฺจโยว ชมฺมุญฺจิตตาติ วุจฺจติ ๑ ปจฺจโย ชมฺเม นิยมเตติ ตสฺมา
 ชมฺมนิยามตาติ วุจฺจติ ๑ อิทปฺปจฺจยตาติ อิมสฺส ชรามรณาทีนํ
 ปจฺจยา อิทปฺปจฺจยา อิทปฺปจฺจยาว อิทปฺปจฺจยตา ๑ ตนฺติ
 ตํ ปจฺจยํ ๑ อภิสมฺพุชฺฌตีติ ฌาณน อภิสมฺพุชฺฌติ ๑ อภิสเมตีติ
 ตํ ฌาณน อภิสมาคจฺฉติ ๑ อัจฺจขตีติ กเถติ ๑ เทเสตีติ
 เทสยติ ๑ ปญฺญเปตีติ ชานาเปติ ๑ ปญฺญเปตีติ ฌาณมฺมุเข
 จเปติ ๑ วิวรตีติ วิวรตฺวา ทสฺเสติ ๑ วิภชตีติ วิภาคโต
 ทสฺเสติ ๑ อุตฺตานิโกโรตีติ ปากฺกํ กโรติ ๑ ปสฺสเถติ จาหาติ
 ปสฺสธ วทติ ๑ (๑) กิณฺติ ชาติปจฺจยา ภิกฺขเว ชรามรณนฺตฺวาที ๑

อิติ โข ภิกฺขเวติ เอวํ โข ภิกฺขเว ๑ ยา ตตฺตราติ
 ยา เตสุ ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺตฺวาทีสุ ๑ ตถตาติ อาทีนํ
 ปจฺจยาการสฺเสว เวจฺจนาณิ ๑ โส เตหิ เตหิ ปจฺจเยหิ
 อญฺญาธิกะเวท ตสฺส ตสฺส ชมฺมุสฺส สมฺภวโต ตถตาติ สามคฺคี
 อุกฺกเตสุ ปจฺจเยสุ มุหุตฺตมปี ตโต นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตानํ (๒) ชมฺมานํ
 อสมฺภวาภาวโต อวิตถตาติ อญฺญชมฺมุปจฺจเยหิ อญฺญชมฺมานุป-
 # ๑. ม. อิติ จ วทติ ๑ ๒. ส. นิพฺพตฺตชมฺมานํ ๑ ม. ย. นิพฺพตฺตानํ
 # ชมฺมานํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๖๔

ปตฺติโต อนนฺตตตติ ชรามรณาทินํ ปจฺจยโต วา ปจฺจย-
สมุหโต วา อิทปฺปจฺจยตติ วุตฺโต ฯ ตตฺตฺราขํ วจนตฺโต ฯ
อิมสํ ปจฺจยา อิทปฺปจฺจยา อิทปฺปจฺจยา เอว อิทปฺปจฺจยตา ฯ
อิทปฺปจฺจยานํ วา สมุโห อิทปฺปจฺจยตา ฯ ลกฺขณํ ปเนตฺถ
สทฺทสฺสตฺถโต เวทิตพฺพํ ฯ

อนิจฺจนฺติ หุตฺวา อภาวภูเตน อนิจฺจํ ฯ เอตฺถ จ
อนิจฺจนฺติ น ชรามรณํ อนิจฺจํ อนิจฺจสภาวานํ ปน
ขนฺธานํ ชรามรณตฺตา อนิจฺจํ นาม ชาตํ ฯ สงฺขตาทีสุปี
เอเสว นโย ฯ เอตฺถ จ สงฺขตฺตฺติ ปจฺจเยหิ สมากนตฺวา
กตํ ฯ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนตฺติ ปจฺจเย นิสฺสาย อุปฺปนฺนํ ฯ
ขยธมฺมตฺติ ขยสภาวํ ฯ วยธมฺมตฺติ วิจฺจนนกสภาวํ ฯ วิราค-
ธมฺมตฺติ วิรุชฺชนกสภาวํ ฯ (๑) นิโรธธมฺมตฺติ นิรุชฺชนกสภาวํ ฯ
ชาติยาปี วุตฺตฺนเยเนว อนิจฺจตา เวทิตพฺพา ฯ ชนกปฺปจฺจยานํ
วา กิจฺจานุภาวลกฺขणे ทิฏฺฐตฺตา (๒) เอเกน ปริยาเยน ปเนตฺถ
อนิจฺจาทิอาทีนํ ยฺชฺชตฺติเยว ฯ ภวาทโย อนิจฺจาทิสภาวา ฯ

สมมปฺปญฺญาตติ (๓) สวิปฺสฺสนาย มกฺคปญฺญาตติ ฯ ปุพฺพตฺตฺติ
ปุริมํ อตฺติกนฺตํ ฯ (๔) อโหสี นฺุ โขตฺติอาทีสุ อโหสี นฺุ โขตฺติ
สสฺสตาการณจ อธิจฺจสมุปฺปตฺติอาการณจ นิสฺสาย อตีเต
๑. ม. ยฺ. วิรุชฺชนกสภาวํ ฯ ๒. สී. นิตฺติทฺธิญา ฯ ๓. สී. ยฺ. ปญฺญาตติ ฯ
๔. สී. ปุริมํ อนตฺตํ อตฺตฺตฺติ ฯ ม. ปุริมํ อนตฺตํ อตฺตฺตฺติ อตฺโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปจยสุตตวณณา หน้า ๖๕

อตฺตโน วิชฺชมานตณฺจ อวิชฺชมานตณฺจ กงฺขติ ฯ ก็ การณฺนุติ
 น วตฺตพฺพิ อุมฺมตฺตโก วิย พาลปฺถุชฺชโน ยถา วา ตถา
 วา ปวตฺตติ ฯ ก็ นุ โข อโหสิฺนฺติ ชาติลฺิงคฺุปตฺติโย นิสฺสาย
 ขตฺติโย นุ โข อโหสี พฺราหฺมณเวสฺสสุทฺทกหฺนุจปพฺพชิต-
 เทวมฺนุสฺसानํ อณฺตโรติ กงฺขติ ฯ ถึ นุ โขติ สณฺจนาการ์
 นิสฺสาย ทีโฆ นุ โข อโหสี รสฺสโธทาทกณฺหปมาณิกาทินํ
 อณฺตโรติ กงฺขติ ฯ เกจึ ปน อิสฺสรนินฺมมานาทินิ นิสฺสาย
 เกน นุ โข การณฺน อโหสิฺนฺติ เหตุโต (๑) กงฺขตีติ วทฺนฺติ ฯ
 ก็ หุตฺวา ก็ อโหสิฺนฺติ ชาติอาทีนินิ นิสฺสาย ขตฺติโย หุตฺวา
 นุ โข พฺราหฺมโณ อโหสี ฯเป ฯ เทโว หุตฺวา มนุสฺโสติ
 อตฺตโน ปรี ปรี กงฺขติ ฯ สพฺพตฺถเว ปน อทฺธานนฺติ กาลาธิ-
 วจนเมตฺติ ฯ อปรนฺตฺนฺติ อนาคตํ อนตฺติ ฯ ภวิสฺสามิ นุ โข
 นนุ โขติ สสฺสตาการณฺจ อจฺเจทาการณฺจ นิสฺสาย อนาคเต
 อตฺตโน วิชฺชมานตณฺจ อวิชฺชมานตณฺจ กงฺขติ ฯ เสสิํ ปเนตฺถ (๒)
 วุตฺตนยเมว ฯ

เอตฺรหิ วา ปจฺจบุปฺนํ อทฺธานนฺติ อิทานิ วา
 ปฏิสนฺธิมาที กตฺวา จุตฺติปริยฺนตํ สพฺพมฺปิ วตฺตมานกาลํ
 คเหตุวา ฯ อชฺฉตฺตํ ถึถึถึ ภวิสฺสตีติ อตฺตโน ขนฺนเรสุ วิจิกิจฺฉิ
 ภวิสฺสตี ฯ อหํ นุ โขสฺมิมิติ อตฺตโน อตฺถิภาวํ กงฺขติ ฯ

๑. ม. เหตุ ฯ ๒. ม. ย. เสสเมตฺถ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณนา หน้า ๖๖

ยุดฺดี ปเนตฺตุนฺติ ยุดฺดี อยฺยตฺตุนฺติ กา เอตฺถ จินฺตฺตา ฯ อปีเจตฺถ
อิทํ วัตฺถุนฺปิ อุตฺทาหรนฺติ จูพฺมาตฺยา กิร ปฺตุตฺโต มุณฺโฆ ฯ
มฺหามฺมาตฺยา ปฺตุตฺโต อมฺมุณฺโฆ ตํ ปฺตุตฺติ มุณฺเฑสฺสุ โส
อฏฺฐาย อหํ นฺ โข จูพฺมาตฺยา ปฺตุตฺโตติ จินฺเตสฺสิ ฯ เอวํ
อหํ นฺ โขสฺมีติ กงฺขา โหติ ฯ โน นฺ โขสฺมีติ อตฺตโน
นตฺถิภาวํ กงฺขติ ฯ ตตฺตราปี อิทํ วัตฺถุ เอโก กิร มจฺเจ
คณฺหนฺโต อุตฺเท จิรญฺจาเนน สฺตีญฺจํ อตฺตโน อูรฺร มจฺโฆติ
จินฺเตตฺวา ปฺหริ ฯ อปฺโร สฺसानปฺสฺเส เขตฺติ รกฺขนฺโต กิโต
สงฺกฺขิตฺโต (๑) สยิ โส ปฺฏิพฺพชฺฉิตฺวา อตฺตโน ชนฺณฺณกาณี (๒) เทว
ยกฺขาติ จินฺเตตฺวา ปฺหริ ฯ เอวํ โน นฺ โขสฺมีติ กงฺขา
โหติ ฯ

กี นฺ โขสฺมีติ ขตฺติโยว สฺมาโน อตฺตโน ขตฺติยภาวํ
กงฺขติ ฯ เอส นโย เสเสสฺสุ ฯ เทโว ปน สฺมาโน เทวภาวํ
อชานนฺโต นาม นตฺถิ โสปี ปน อหํ รูปี นฺ โข
อรูปี นฺ โขติอาทินา นเยน กงฺขติ ฯ ขตฺติยาทโย กสฺมา
น ชานนฺตฺติ เจ อปฺจจฺกฺขา เตสฺส ตตฺถ ตตฺถ กฺกุเล
อุปฺปตฺติ ฯ คหฺนฺจฺจาปี จ โปตฺลกาทโย (๓) ปฺพพชิตฺสณฺณิโน ฯ
๑. สฺ. สงฺกฺขิตฺโต ฯ ๒. ชนฺนฺณกาณีตฺปิ ลิจฺยติ ฯ # ๓. โปตฺลกาติ เอกสฺส
ลทฺธิกนิกายสฺส อธิวณฺํ ฯ โส กิร มกฺขลิกอสาลปฺปมฺโฆ อมฺหากํ สตฺถ
ปวตฺตติกาเล อุปฺปนฺโน อโหสิ ฯ สฺ. โปตฺลิกาทโย ฯ ม. โปตฺถลิกาทโย ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ทศพลสุตตวณณา หน้า ๖๗

ปพพชิตาปี กุปปี นุ โข เม กมมนุตินา นเยน
 คหุจสณณิน มนุสสาปี จ ราชาโน วีย อตุตโน (๑) เทว-
 สณณิน โหนติ ฯ กถิ นุ โขสมิติ วุตตนยเมว ฯ เกวลิ
 เหตุถ อพุนนตเร ชีโว นาม อตุตติ คเหตุวาตสส
 สณณานการิ นิสสาย ทีโฆ นุ โขสมิ รตสจตุรตสสพัส-
 อจฺจิสโตพัสสาทีน อณตตรตสกาโรติ (๒) กงฺขนโต กถิ นุ โขสมิติ
 กงฺขตีติ เวทิตพโพ ฯ สรีรตสณณัน ปน ปจฺจปฺปนัน อชานนโต
 นาม นตฺติ ฯ กุโต อากโต โส กุหิ คามิ ภวิสตีติ อตุตทาวสส
 อากตคคิฏฺจัน กงฺขนโต เอว กงฺขตีติ ฯ อริยสาวกสฺสาติ อิธ
 โสตาปนโน อธิปฺเปโต อิตเรปิ ปน ตโย อวาริตาเยวาติ ฯ

ทสมิ ฯ

อาหารวคฺโค ทฺติโย ฯ

ทศพลสุตตวณณา

ทศพลวคฺคสฺส ปจฺม ทฺติยสฺเสว สงฺเขโป ฯ

๑. ม. อตุตติ ฯ ๒. ม. ย. อณตตรปฺปกาโร ฯ

ทศยทศพลสุตตวณณา

ทศยิ ภควตา อุตโน อชฺฐมาสยวเสน วุตฺติ ฯ ตตฺถ
 ทศพลสมนฺนาคโตติ ทสฺหิ พลฺเลหิ สมนฺนาคโต ฯ พลฺลยฺจ นามตฺ
 ทฺวิธํ ภายพลฺลยฺจ ฉาณพลฺลยฺจ เตสฺสุ ตถาคตฺสฺส ภายพลฺ
 หตฺถิกฺกุลาณฺสาเรน เวทิตฺทพฺพิ ฯ วุตฺตญฺเหดฺติ โปราณฺเหหิ
 กภาพาวกฺลยฺจ กงฺเคยฺยํ ปณฺฑรํ ตมฺพปิงฺกลํ
 กนฺธํ มงฺกฺลเหมวฺจ อุโปสฺถํ ฉทฺทฺทฺนฺติเม ทสฺสาคิ
 อิมานิ ทสฺ หตฺถิกฺกุลาณิ ฯ ตตฺถ กภาพาวกนฺติ ปกฺติหตฺถิกฺกุลํ
 ทฏฺฐพฺพิ ฯ ยํ ทสฺนฺนํ ปฺริสํณํ ภายพลฺ ติ อฺกสฺส กภาพาวกสฺส
 หตฺถิกฺกุลาณํ พลํ ฯ ยํ ทสฺนฺนํ กภาพาวกานํ พลํ ติ อฺกสฺส
 กงฺเคยฺยสฺส ฯ ยํ ทสฺนฺนํ กงฺเคยฺยยานํ ติ อฺกสฺส ปณฺฑรสฺส ฯ
 ยํ ทสฺนฺนํ ปณฺฑรานํ ติ อฺกสฺส ตมฺพสฺส ฯ ยํ ทสฺนฺนํ
 ตมฺพานํ ติ อฺกสฺส ปิงฺกลสฺส ฯ ยํ ทสฺนฺนํ ปิงฺกลานํ ติ
 อฺกสฺส กนฺธหตฺถิกฺกุลาณํ ฯ ยํ ทสฺนฺนํ กนฺธหตฺถิกฺกุลาณํ ติ อฺกสฺส
 มงฺกฺลสฺส ฯ ยํ ทสฺนฺนํ มงฺกฺลานํ ติ อฺกสฺส เหมวตฺสฺส ฯ
 ยํ ทสฺนฺนํ เหมวตฺตานํ ติ อฺกสฺส อุโปสฺถสฺส ฯ ยํ ทสฺนฺนํ
 อุโปสฺถานํ ติ อฺกสฺส ฉทฺทฺทฺนฺติเมสฺส ฯ ยํ ทสฺนฺนํ ฉทฺทฺทฺนฺติเม
 ติ อฺกสฺส ตถาคตฺสฺส ฯ นารายนสงฺฆาตํ (๑) พลนฺติปิ อิทฺเมว
 วุจฺจติ ฯ ตเถตฺถ ปกฺติหตฺถิกฺกณฺณาย หตฺถิกฺกุลาณํ (๒) โกฏฺฐิสหฺสฺสํ
 # ๑. ม. นารายนสงฺฆาต พลนฺติปิ ฯ ๒. ม. ปกฺติหตฺถิกฺกุลาณํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ พุதியทสพลสุตตวณณา หน้า ๖๕

ปฐิสคณนาย ปน ทสนนํ ปฐิสโกฏฐิสหสฺसानํ พลํ โหติ ฯ
อิทํ ตาว ตถาคตฺสฺส กายพลํ ฯ ทสพลสมนฺนาคโตติ เอคฺถ
ปน เอตํ สงฺกหํ น คจฺจติ ฯ เอตํ หิ พาทิริกลามก-
ติรจฺจณาคตํ สีสาทินมฺปิ โหติ ฯ เอตํ หิ นิสฺสาย ทฺกฺข-
ปริญฺวา วา สมุทฺยปฺหีนํ(๑) วา มคฺคภาวนา วา ผลสจฺจณิกิริยา
วา นตฺถิ ฯ อณฺณํ ปน ทสฺสุ จานฺเนสุ อกมฺปนฺนุเจน
อุปฺตถมฺภนฺนุเจน จ ทสฺวิธํ ฅาณพฺลนฺนาม อตฺถิ ตํ
สนฺธาย วุตฺตํ ทสพลสมนฺนาคโตติ ฯ

กตมํ ปน ตนฺติ จานาญฺจานาทีนํ ยถาญฺตํ ชานนํ ฯ
เสยฺยถิทํ จานญจ จานโต อญฺจานญจ อญฺจานโต ชานนํ
เอกํ อตีตํ นาคตปจฺจบุปฺนฺนํ กมฺมสมาทานํ จานโส
เหตุโส ยถาญฺตํ วิปากชานนํ เอกํ สพฺพตฺถ คามินีปฺปฏิปทา-
ชานนํ เอกํ อนฺกธาตฺตุนานาธาตฺตฺโลกชานนํ เอกํ สตฺตํ(๒)
นानาธิกมฺตฺติชานนํ เอกํ เตสฺสเยว อินฺทฺริยปฺโรปฺริยตฺติชานนํ
เอกํ ฅมานวิโมกฺขสมาริสมาปฺตฺตีนํ สงฺกิลเสสโวทานวฺญฺจชานนํ
เอกํ เตสฺสเยว (๓) ปุพฺพเพนิवासชานนํ เอกํ สตฺตํ จุตฺตปฺปาต-
ชานนํ เอกํ อาสวทฺกฺขชานนํ เอกํ ฯ

อภิชมฺเม ปน อิธ ตถาคโต จานญจ จานโต อญฺจานญจ
อญฺจานโต ยถาญฺตํ ปชานาติ ฯ ยมฺปิ ตถาคโต จานญจ จานโต
๑. ม. สมุทฺยปฺปหานํ ฯ ๒. ม. ย. ปฺรตฺตํ ปฺรปฺคฺคณํ ฯ
๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๗๐

อฏฺฏจานณจ อฏฺฏจานโต ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ อิทมฺปิ ตถาคตฺสฺส
ตถาคตพลํ โหติ ยํ พลํ อากมฺม ตถาคโต อาสภณฺจานํ
ปฏฺฐิขานาติ ปรีสาสุ สีนหาทํ นทติ พุรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตตฺตีติ-
อาทินา นเยน วิตุถารโต อากโต ฯ (๑) อตฺถวณฺณนาปี เนลํ
วิงฺกฏฺจกถาย เจว ปปลฺลจฺสูทนิยา จ มชฺฌิมภฺจกถายํ ฯ
สพฺพพาการโต วุตฺตา ฯ สว ตตฺถ วุตฺตฺนเยเนว กเหตุพฺพา ฯ
จตุทฺติ จ เวสสารชฺเชหิตี เอตฺถ สารชฺชปฏฺฐิปกฺขํ เวสสารชฺชํ ฯ
จตุสฺส จานเนสุ เวสสารชฺชภาวํ ปจฺจเวกฺขนตฺสฺส อูปฺปนฺน-
โสมนสฺสมยวณฺตเสตํ นามํ ฯ กตเมสุ จตุสฺส สมฺมา-
สมฺพุทฺทสฺส เต ปฏฺฐิขานโต อิเม ฐมฺมา อนภิสมฺพุทฺธาติ-
อาทิสฺส โจทนาวตฺถุสฺส ฯ

ตฺตรายํ ปาลี จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว ตถาคตฺสฺส เวสสารชฺชานี ฯเป ฯ
กตมานิ จตฺตาริ สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส เต ปฏฺฐิขานโต อิเม
ฐมฺมา อนภิสมฺพุทฺธาติ ตฺตร จ(๒) มํ สมโณ วา พุราหฺมโณ
วา เทโว วา มารโ วา พุรหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมี สห-
ฐมฺเมน ปฏฺฐิโจทิสฺสตีติ (๓) นิमितฺตเมตฺปี (๔) ภิกฺขเว น สมฺนุปลฺลสฺสามิ ฯ
เอตมฺหํ ภิกฺขเว นิमितฺตํ อสมฺนุปลฺลสฺสนฺโต เขมปฺปตฺโต อภยปฺปตฺโต
เวสสารชฺชปฺปตฺโต วิหารามิ ฯ จินาสวสฺส เต ปฏฺฐิขานโต อิเม
๑. ม. อากตฺตานเวย ฯ ๒. ปาเจ สพฺพวาเรสุ วตฺสุโท ฯ
๓. ม. ยฺ. ปฏฺฐิโจทิสฺสตีติ ฯ ๔. ม. ยฺ. อปีสทฺโท น ขายติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ พุทธยทสพลสุตตวณณา หน้า ๗๑

อาสวา อปริกชีณาติ ตตฺร วต มํ ๔เป ๔ เย โข ปน เต
อนุตฺรายิกา ฌมฺมา วุตฺตา เต ปฏฺฐิเสวโต นาลํ อนุตฺรายายาติ
ตตฺร วต มํ ๔เป ๔ ยสฺส โข ปน เต อตฺถาย ฌมฺโม
เทสิโต โส น นียฺยาติ(๑) ตกฺกรสฺส สมฺมา กุกฺขกฺขยาติ
ตตฺร วต มํ สมฺโน วา พุราหฺมโน วา ๔เป ๔ เวสฺราชฺชป-
ปฺตโต วิหฺรามิตี ๔

อาสภณฺจานนฺติ เสฏฺฐญฺจานํ อุตฺตมญฺจานํ ๔ อาสภฺา วา
ปฺพุพฺพุทฺธา เตสํ จานนฺติ อตฺถโธ อปฺิจ กวสฺตเชฏฺฐโก
อฺุสโก กวสฺสทฺสเชฏฺฐโก วสโก วชฺสทฺสเชฏฺฐโก วา อฺุสโก
วชฺสทฺสเชฏฺฐโก วสโก สพฺพกฺวเสฏฺฐโ จ สพฺพปฺริสฺสยสโ เสโต
ปาสาทิโก มหฺการวโ อสนิสฺตสทฺเทหิปฺิสฺส อสมฺปกมฺปิโย
นิสโก โส อฺิข อฺุสโกติ อธิปฺุเปโต ๔ อฺิหิ (๒) หิ ตสฺส
ปฺริยาบวณฺํ ๔ อฺุสภฺสฺส อฺิทฺนฺติ อาสภฺํ ๔ จานนฺติ จตฺุหิ
ปาเทหิ ปจฺวี อฺุปฺปิเพตฺวา อวญฺจานํ ๔ อฺิข ปน อาสภฺํ
วียาติ อาสภฺํ ๔ ยเถว หิ นิสภฺสงฺขาโต อฺุสโก อฺุสภฺพลน
สมนฺนาคโต จตฺุหิ ปาเทหิ ปจฺวี อฺุปฺปิเพตฺวา อจฺลญฺจานน
ติญฺจติ เอวํ ตถาคโตปฺิ ทสฺหิ ตถาคตฺพลฺเลหิ สมนฺนาคโต
จตฺุหิ เวสฺราชฺชปาเทหิ อญฺจปฺริสฺสปจฺวี อฺุปฺปิเพตฺวา สเทวเก
โลเก เกนจฺิ ปจฺจจฺติเกน ปจฺจามิตฺเตน อกมฺปิโย อจฺลญฺจานน
๑. นียฺยตีติปฺิ ปาโ จ ทิสฺสตี ๔ ๒. ม. ยฺ. อฺิหิปี ๔

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฤคณณา หน้า ๗๒

คฤจติ ฯ เอว คฤจมาโน จ ตํ อาสภณจัน ปฏินาชาติ
 อุปคจจติ นปจจกชาติ อตฺตนิ อาโรเปติ ฯ เตน วุตตํ
 อาสภณจัน ปฏินาชาติติ ฯ ปริสาสูติ อญฺจ โข อีมา
 สารีปุตฺต ปริสา ฯ [๑] ขคฺติยปริสา พุราหุณฺณปริสา คหปติปริสา
 สมณปริสา จาตุหมหาราชิกปริสา ดาวตีสปริสา มารปริสา
 พุรหุณฺณ ปริสาติ (๒) อีมาสุ อญฺจสุ ปริสาสุ ฯ สีหนาทํ นทตฺติ
 เสฏฺฐนาทํ อภิตนาทํ อสทิสนาทํ นทติ สีหนาทสทิสสิ วา
 นาทํ นทติ ฯ อยมตฺโต สีหนาทสุตฺเตน(๑) ทีเปตพุโพ ฯ ยถา
 วา สีโห สหนโต เจว หนนโต จ สีโหติ วุจจติ เอว
 ตถาคโต โลกธมฺมานํ สหนโต ปรปฺปวาทานญจ หนนโตปิ
 สีโหติ วุจจติ ฯ เอว วุตตสฺส สีหสฺส นาทํ สีหนาทํ ฯ
 ตตฺถ ยถา สีโห สีหพเลน สมณฺนาคโต สพุพตฺถ วิสารโท
 วิคตโลมหํโส สีหนาทํ นทติ เอว ตถาคตสีโห ตถาคตพเลหิ
 สมณฺนาคโต อญฺจสุ ปริสาสุ วิสารโท วิคตโลมหํโส อติ
 รูปนฺติอาทินา นเยน นานาวิธํ วิลาสธมฺมเทสนํ วิลาสสมฺปนฺนํ
 สีหนาทํ นทติ ฯ เตน วุตตํ ปริสาสุ สีหนาทํ นทตฺติ ฯ

พุรหุณฺจกํ ปวตฺเตตฺติ เอตฺถ พุรหุณฺนติ เสฏฺฐํ อุตฺตมํ
 วิสุทฺทสฺส ธมฺมจกฺกสฺเสตํ อธิวจัน ฯ ตํ ปน ธมฺมจกฺกํ ทูวิธํ
 # ๑. สฺยา. เอตฺถนฺตเร กตฺมา อญฺจชาติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. ม. ๑๒/๑๖๘/๑๔๖ ฯ
 # ๓. มหาสีหนาทสุตฺเตน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ พุทธยทสพลสุตตวณณา หน้า ๗๓

โหติ ปฏิเวธญาณญจ เทสณาญาณญจ ตตถ ปญญาปภาวิตัง (๑)
 อตฺตโน อริยผลาวหิ ปฏิเวธญาณัง กรุณาปภาวิตัง สวากานัง
 อริยผลาวหิ เทสณาญาณัง ฯ ตตถ ปฏิเวธญาณัง อุปฺปชฺชमानัง
 อุปฺปนฺนุนฺติ ทูวิธัง ฯ ตัง หิ อภินิภุมนโต ปญฺจาย ยาว
 อรหตฺตมคฺคา อุปฺปชฺชमानัง ผลกฺขณเณ อุปฺปนฺนํ นาม ฯ
 ตฺถิตถวโนโต ปญฺจาย ยาว มหาโพธิปฺลลฺงเก อรหตฺตมคฺคา
 อุปฺปชฺชमानัง ผลกฺขณเณ อุปฺปนฺนํ นาม ฯ ทีปฺงกรโต วา ปญฺจาย
 ยาว อรหตฺตมคฺคา อุปฺปชฺชमानัง ผลกฺขณเณ อุปฺปนฺนํ นาม(๒)
 เทสณาญาณัง ปวตฺตมานัง ปวตฺตุนฺติ ทูวิธัง ฯ ตัง หิ ยาว
 อญฺญาโกณฺฑลญฺสส (๓) โสตาปตฺติมคฺคา ปวตฺตมานัง ผลกฺขณเณ
 ปวตฺตํ นาม(๔) ฯ เตสุ ปฏิเวธญาณัง โลกุตฺตรํ เทสณาญาณัง
 โลกิยํ ฯ อุกฺขมฺปิ ปเนตํ อญฺเณหิ(๕) อสาศารณัง พุทฺธานัง เยว
 โอรสญาณัง ฯ

อิมานิ ยํ อิมินา ญาณเณ สมนฺนาคโต สีหนาทํ นทติ
 ตัง ทสฺเสตฺตุ อิติ รูปนฺตฺติอาทิมาย ฯ ตตถ อิติ รูปนฺตฺติ อิทํ
 รูปํ เอตฺตํ รูปํ อิทํ อุกฺขํ รูปํ นตฺถิติ รูปนฺตฺตภาว
 .เจว ญฺตฺตปาทยเกทญจ อาที กตฺวา ลกฺขณฺรสปจฺจูปญฺจาน-
 # ๑. ปรีภาวิตัง ฯ ๒. อุปฺปชฺชमानนฺตฺติ ปทโต ปรี ลิจิตพฺพํ อุโกสุ วา จาเนสุ ฯ
 # ๓. สี. อญฺญาสิ... ฯ ๔. ปวตฺตมานนฺตฺติ ปทโต ปรี ลิจิตพฺพํ อุโกสุ วา จาเนสุ ฯ
 # ๕. อญฺเณสิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๗๔

ปทภูจกถานวเสน อนวเสสรูปปริคฺคโห วุคฺโต ฯ อิติ รูปสฺส
สมุทโยติ อิมินา เอวํ ปริคฺคหิตสฺส รูปสฺส สมุทโย วุคฺโต ฯ
ตตฺถ อิตฺติ เอวํ สมุทโย โหตีติ อตฺถโธ ฯ ตสฺส วิตุถาโร
อวิชฺชาสมุทฺยา รูปสมุทฺโย ตณฺหาสมุทฺยา กมฺมสมุทฺยา (๑) อาหาร-
สมุทฺยา รูปสมุทฺโยติ นิพฺพตฺติลกฺขณํ ปสฺสนนฺโตปิ รูปกฺขนฺธสฺส
อุทฺถํ ปสฺสตีติ เอวํ เวทิตพฺโพ ฯ อฏฺฐจฺกเมปิ อวิชฺชานีโรธา
รูปนโรโร ฯ เป ฯ วิปริณามลกฺขณํ ปสฺสนนฺโตปิ รูปกฺขนฺธสฺส
นโรโรธิ ปสฺสตีติ(๒) อยํ วิตุถาโร ฯ

อิติ เวทนาติอาทิสฺสุปี อยํ เวทนา เอตตฺถกา เวทนา ฯ
อิโต อุทฺธํ เวทนา นตฺถิ อยํ สลฺลญา อิเม สงฺขาราท ฯ
อิทํ วิญฺญาณํ เอตตฺถกํ วิญฺญาณํ อิโต อุทฺธํ วิญฺญาณํ
นตฺถีติ เวทิตสลฺลขานนอภิสงฺขรณวิชานนสภาวญฺ เจว สุขาภิ-
รูปสลฺลญาทิสปาทจกฺขุวิญฺญาณาทิกะทญฺจ อาทึ กตฺวา ลกฺขณ-
รสปจฺจูปภูจกถานปทภูจกถานวเสน อนวเสสเวทนาสลฺลญาสงฺขาร-
วิญฺญาณปริคฺคโห วุคฺโต ฯ อิติ เวทนาย สมุทโยติอาทึทึ ปน
เอวํ ปริคฺคหิตานํ เวทนาสลฺลญาสงฺขารวิญฺญาณานํ สมุทโย
วุคฺโต ฯ ตตฺถราปี อิตฺติ เอวํ สมุทโย โหตีติ อตฺถโธ ฯ เตสมฺปิ
วิตฺถาโร อวิชฺชาสมุทฺยา เวทนาสมุทฺโยติ รูปเป วุคฺตฺนเยเนว
เวทิตพฺโพ ฯ อยํ ปน วิเสโส ตีสุ ขนฺธเสสุ อาหารสมุทฺยาติ
๑. ส. ม. กมฺมสมุทฺโย ฯ ๒. ขุ. ปฏฺฐิ. ๓๑/๑๐๖/๘๐ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ พุதியทสพลสุตตวณณา หน้า ๗๕

อวตวา ผสฺสสมุทยาติ วตฺตพฺพํ วิญญาณกฺขนฺธ นามรูป-
สมุทยาติ อฏฺฐจฺจนฺตปทฺมปี เตสํเยว วเสน โยเชตพฺพํ ฯ อยเมตฺถ
สงฺเขโป วิตุถารโต ปน อุตฺถพฺพยวินิจฺจนโย สพฺพการปริปุโร
วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺโต ฯ

อิมสฺมี สติ อิทํ โหตีติ อยมฺปิ อปโร สีหนาโท ฯ
ตสฺสตฺโถ อิมสฺมี อวิชฺชาทิกเก ปจฺจเย สติ อิทํ สงฺขาราทิกํ
ผลํ โหติ ฯ อิมสฺสอุปฺปาทา อิทํ อุปฺปชฺชตีติ อิมสฺส
อวิชฺชาทิกสฺส ปจฺจยสฺส อุปฺปาทา อิทํ สงฺขาราทิกํ ผลํ
อุปฺปชฺชติ ฯ อิมสฺมี อสติ อิทํ น โหตีติ อิมสฺมี อวิชฺชาทิกเก
ปจฺจเย อสติ อิทํ สงฺขาราทิกํ ผลํ น โหติ ฯ อิมสฺส
นิโรธา อิทํ นิรุชฺชตีติ อิมสฺส อวิชฺชาทิกสฺส ปจฺจยสฺส
นิโรธา อิทํ สงฺขาราทิกํ ผลํ นิรุชฺชติ ฯ

อิทานิ ยทา(๑) ตํ โหติ เจว นิรุชฺชติ จ ตํ วิตุถารโต
เทเสนฺโต(๒) ยทิตํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราทิอาทิมานฺหา ฯ

เอวํ สุวากฺขาโตติ เอวํ ปญฺจกฺขนฺธวิภินนาทิวเสน สุกฺกุ
อกฺขาโต สุกฺกโต ฯ ฐมฺโมติ ปญฺจกฺขนฺธปจฺจยาการฐมฺโม ฯ
อฺคฺคตาโนติ อนิกฺกชฺชิตฺโต ฯ วิวโฏติ วิวริตฺวา จปีโต ฯ ปกาสิโตติ
ทีปปีโต โชติโต ฯ ฉินฺนปปีโลติโกติ ปีโลติกา วุจฺจติ ฉินฺนํ ภินฺนํ
ตตฺถ ตตฺถ สิปฺพิตคณฺจิกํ ชินฺณวตฺถํ ตํ ยสฺส นตฺถิ ฯ

๑. ม. ยถา ฯ ๒. ม. ทสฺเสตฺถุ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๗๖

อฏฺฐหตุถํ วา นวหตุถํ วา อหตฺสาฎกํ นีวตุโถ โส
 ฉินฺนปปีโลติโก นาม ฯ อยมฺปิ ฌมฺโม ตาทีโส ฯ น เหตุถ
 โกหนฺณาทิวเสน ฉินฺนภินฺนสิพฺพิตคณฺจิตฺทาโว อตุถิ ฯ อปีจ
 ขุทฺททสาฎโกปี ปปีโลติกา วุจฺจติ สฺวา ยสฺส นตุถิ ฯ
 อฏฺฐนวหตุโถ มหาปโป อตุถิ โสปี ฉินฺนปปีโลติโก ฯ
 อปคตปปีโลติโกติ อตุโถ ฯ ตาทีโส อยมฺ ฌมฺโม ฯ ยถา หิ
 จตุหตุถํ สฎกํ ลภิตฺวา (๑) ปรีคฺคหณฺํ กโรนฺโต ปุริโส อิติ
 จิตฺจ อณฺณนฺโต กิลมฺติ เอวํ พาหิรกสมฺเย ปพฺพชิตา
 อตุตฺโน ปรีคฺคทกฺขมฺมํ เอวํ สติ เอวํ ภวิสฺสตีติ ปกปฺเปตฺวา
 ปกปฺเปตฺวา วทฺฺฒนฺตา กิลมฺนฺติ ฯ ยถา ปน อฏฺฐหตุถนวหตุถเณ
 สฎกเณ ปรีคฺคหณฺํ กโรนฺโต ยถารุจฺิ (๒) ปารุปฺติ น กิลมฺติ ฯ
 นตุถิ ตตฺถ อณฺณิตฺวา วทฺฺฒนฺกิจฺจํ เอวํ อิมสฺมิมฺปิ ฌมฺเม
 ปกปฺเปตฺวา ปกปฺเปตฺวา วิภชฺนกิจฺจํ นตุถิ เตหิ เตหิ
 การณฺเหหิ มยฺวา อยมฺ ฌมฺโม สุวิภคฺโต สุวิคฺตาริตฺติ อิทมฺปิ
 สนฺธาย ฉินฺนปปีโลติโกติ อาห ฯ อปีจ กจฺวโรปี ปปีโลติกา (๓)
 วุจฺจติ อิมสฺมี จ สาสเน สมนฺกจฺวริ นาม ปตฺติฎฺฐาตุ
 น ลภติ ฯ เตเนวาท

การณฺทวํ นีทฺขมถ กสมฺพพ อวกฺสุสถ (๔)

ตโต ปลาเป วาเหตุ อสุสมฺเณ สมนฺมานิเน ฯ

๑. ม. คเหตุวา ฯ ๒. ม. ยถารุจฺิ ฯ ๓. ม. ย. ปปีโลติกาติ ฯ

๔. ม. กสมฺพํ อปคฺสุสถ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ทุติยทสพลสุตตวณณา หน้า ๗๗

นิทรมิตฺวาน ปาปิจฺเณ ปาปอจฺจารโค จเร(๑)
สุทฺธา สุทฺเธหิ สฺวาสิ กปฺปยโวห ปติสฺสวา(๒)
ตโต สมกฺคา นิปกา ทฺกุขสฺสนฺตํ กริสฺสเถติ ฯ (๓)

อิติ สมณกจฺวารสฺส ฉินฺนตฺตาปี อัย ฌมฺโม ฉินฺนปีโลติโก
นาม โหติ ฯ

อลเมวาทิ ยุตฺตเมว ฯ สทฺธาปพฺพชิตฺเตนาติ สทฺธาย
ปพฺพชิตฺเตน ฯ กุลปฺตฺเตนาติ เทว กุลปฺตฺตา อจฺจารกุลปฺตฺโต
ชาติกุลปฺตฺโต จ ตตฺถ โย ยโต กุโติจิ กุลา ปพฺพชิตฺวา
สีลาทโย ปณฺจ ฌมฺมกฺขนฺธ ปุเรติ อัย อจฺจารกุลปฺตฺโต
นาม ฯ โย ปน ยสฺกุลปฺตฺตาทโย วีย ชาติสมฺปนฺนกุล
ปพฺพชิตฺโต อัย ชาติกุลปฺตฺโต นาม ฯ เตสฺ อิทฺ อจฺจารกุลปฺตฺโต
อธิปฺเปโต ฯ สเจ ปน ชาติกุลปฺตฺโต อจฺจรวา โหติ อัย
อุตฺตโมเขว ฯ เอวฺรุเปน กุลปฺตฺเตน ฯ วิริยํ อารภิตฺตฺนฺติ
จตุรํกสมฺนฺนาคตํ วิริยํ กาทต ฯ

อิทานิ (๔) จตุรํกํ ทสฺเสนฺโต กามํ ตโจ จาติอาทิมหา ฯ
เอตฺถ หิตฺโจ เอกํ อํกํ นฺหารุ เอกํ อญฺจิ เอกํ ฯ
มํสโลหิตํ เอกนฺติ ฯ อิถยจ ปน จตุรํกสมฺนฺนาคตํ วิริยํ
อธิกฺขหนฺเตน นวสฺ จาเนสฺ สโมธาตพฺพิ (๕) ปุเรกตฺเต ปจฺจนาทฺเต
๑. ม. ปาปอจฺจารโคจเร ฯ ๒. ม. ปติสฺสตา ฯ
๓. อจฺ. อญฺจิก. ๒๓/๑๐๐/๑๗๓ ฯ ๔. ม. ยฺ. อิทานิสฺส ฯ
๕. ม. ยฺ. สมารธาตพฺพิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๗๘

ปุริมยามะ มชฺฌิมยามะ ปจฺฉิมยามะ คมเน จาเน นิสชชาย
 สยเนติ ฯ ทุกขํ ภิกฺขเว กุสฺสีโต วิหฺรตีติ อิมสฺมึ สาสเน โย
 กุสฺสีโต ปุคฺคโล โส ทุกขํ วิหฺรตี ฯ พาหิรสมเย ปน โย
 กุสฺสีโต โส สุขํ วิหฺรตี ฯ โวกิณฺโณติ มิสฺสีภูโต ฯ สทตฺตณฺติ
 โสภณํ วา อตฺถํ สกํ วา อตฺถํ อุกฺเขนาปี อรหตฺตเมว
 อธิปฺเปตํ ฯ ปริหาเปตีติ หาเปติ น ปาปุณาติ ฯ กุสฺสีตปุคฺคตสฺส
 หิ จ ทวารานิ อคฺคตฺตานิ (๑) โหนฺติ ตีณิ กมฺมานิ อปริ-
 สุตฺธานิ อาชีวญฺจมกํ สิลํ อปริโยทาตํ ภินฺนาชีโว กุลุปโก
 โหติ ฯ โส สพุรหฺมจาริณํ อุกฺขิมฺหิ ปติตรชฺชํ วีย อุปฆาตโก
 หุตฺวา ทุกขํ วิหฺรตี ปิจฺจมทฺทโน (๒) เจว โหติ ลณฺฑทสาทโน (๓) จ
 สตฺถุ อชฺฌาสยํ คเหตฺตุนํ สกโกติ ทุลลภํ ขณฺณํ วิราเชติ ฯ
 เตน ภูตฺโต รญฺจปณฺโทปี น มหปฺพลโห โหติ ฯ

อารทฺธวิริโย จ โข ภิกฺขเวติ อารทฺธวิริโย ปุคฺคโล
 อิมสฺมึเยว สาสเน สุขํ วิหฺรตี ฯ พาหิรสมเย ปน โย
 อารทฺธวิริโย วิหฺรตี (๓) โส ทุกขํ วิหฺรตี ฯ ปวิวิตฺโตติ วิยฺยตฺโต
 หุตฺวา ฯ สทตฺถํ ปริปฺุเรตีติ อรหตฺตํ ปาปุณาติ ฯ อารทฺธ-
 วิริยสฺส หิ จ ทวารานิ สคฺคตฺตานิ โหนฺติ ตีณิ กมฺมานิ
 ปริสุตฺธานิ อาชีวญฺจมกํ สิลํ ปริโยทาตํ สพุรหฺมจาริณํ
 # ๑. สี่. อคฺคตฺตานิ อรกฺขิตานิ ฯ ๒. สี่. สิวมทฺทโน ฯ ม. ปิจฺจมทฺทโน ฯ
 # ๓. สี่. ย. เลทฺทพฺปาทโน ฯ ม. ลณฺฑทปฺุโรโก ฯ

*เล่มที่ ๑๑ พุதியทสพลสตุตตวณณา หน้า ๗๕

วา อุกชีสุ สัตถลชนัน (๑) วีย ธาตุคคตจนุหนัน วีย จ มนาโป
หตุควา สุกัม วิหริติ สตุถุ อชฌาสัย คเหตุ สกโกติ ฯ
สตุถา หิ

จิริ ชีว มหาวีร กปปี ติฏฐ มหามุนีติ
เอว โคตมียา วนุทีโต น โข โคตมิ ตถาคตา เอว
วณุทิตพพาติ ปฏิกุขิปิตวา ตาย ยาจิโต วณุทิตพพาการ
อาจิกุขนโต เอวมาห
อารทฐวิริเย ปหิตตเต นิจัม ทพหปรกุกเม
สมกเค สาวเก ปสส เอสา พุทธาน วณุทนาติ ฯ (๒)

เอว อารทฐวิริโย สตุถุ อชฌาสัย คเหตุ สกโกติ
ทูลลภัม ขณัม น วิราเชติ ฯ ตสส หิ พุทฐุปปาโท
ธมมเทสนา สงฆสสุปฏิปัตติ จ สผลา โหติ สอุทฐยาฯ
รฎฐปีณโทปิ เนน(๓) ฎตุโต มหปผลโล โหติ ฯ

หิเนน อกุกสสาติ หินาย สทฐาย หิเตน วิริเยน
หินาย สติยา หิเนน สมารินา หินาย ปญญา อกุก-
สงฆาตสส อรหตตสส ปตติ นาม น โหติ ฯ อุกเคน จ
โขติ อุกเคหิ สทฐาทีหิ อุกกสส อรหตตสส ปตติ โหติ ฯ
มณฺฑาเปยฺยนุติ ปสนฺนญฺเณน มณฺฑํ ปาตพฺพญฺเณน เปยฺยํ ฯ ยํ
หิ ปิวิตฺวา อนฺตรวิธิยํ ปติโต วิสญฺญี อตฺตโน สากฺกาทีนฺมปิ
๑. สี่. พาหุคตจนุหนัน ฯ ๒. ขุ. อป. ๓๓/๑๕๗/๒๘๘ ฯ เอตํ พุทธาน
วณุหนัน ฯ ๓. ม. เตน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นีทานวคควณณา หน้ ๘๐

อสสามโก โหติ ตํ ปสนนมนปี น ปาดพพิ มยหํ ปน สาสนํ
เอวํ ปสนนณจ ปาดพพจจาติ ทสเสนโต มณทเปยยนติ
อาห ๗

ตตถ ติวโธ มณโฑ เทสนามณโฑ ปฏิกคหมณโฑ
พรมจริยมณโฑติ ๗ กตโม เทสนามณโฑ จตุนนํ อริย-
สจจัน อัจจขนา เทสนา ปณณาปนา ปฏจปนา วิวรณา
วิขนา อุตตานิคมมํ จตุนนํ สติปฏจจันนํ ๗เป ๗ อริยสส
อฏจจกิสส มกคสส อัจจขนา ๗เป ๗ อุตตานิคมมํ อัย
เทสนามณโฑ ๗ กตโม ปฏิกคหมณโฑ กิกขุกิกขุนิโย
อุปาสกอุปาสิกาโย เทวา มนุสสา เข วา ปนณเณปี
เกจ วิณณาตาโร อัย ปฏิกคหมณโฑ ๗ กตโม พรม-
จริยมณโฑ อยเมว อริโย อฏจจกโก มคโค เสยยติทํ ๗
สมมาทิฏจ ๗เป ๗ สมมาสมาธิ อัย พรมจริยมณโฑ ๗
อปีจ อธิโมกขมณโฑ สทฐินทฐิยํ อสสทฐิยํ กสโฏ ๗
อสสทฐิยํ กสฏํ ฉทเทตวา สทฐินทฐิยสส อธิโมกข มณทํ
ปีวตีติ มณทเปยยนติอาทินาปี (๑) นเยเนตถ อตุโถ เวทิตพโพ ๗
สตุถา สมมุขีฏโตติ อิทเมตถ การณจัน ๗ ยสฺมา สตุถา
สมมุขีฏโต ตสฺมา วิริยปโยคํ (๒) กตวา ปีวถ ตํ มณทํ ๗
พาหิรํ หิ เกสชชมณทมปี เวชชสส อสมมุขา ปีวณตानํ
๑. พ. ปฏ. ๓๑/๕๓๑/๔๒๕ ๗ ๒. ม. ย. วิริยสมปโยคํ ๗

*เล่มที่ ๑๑ อุปนิสสุตตวณณา หน้า ๘๑

ปมาณั วา อุกุมณั วา นิคุมณั วา น ชานามาติ อาสงกา
โหติ เวชชสมมุขา ปน เวชโช ชานิสฺสตีติ นิราสงกา
ปีวนฺติ เอวเมว อมหากั ฐมฺมสุตฺตานิ สตุถา สมมุขีญฺโต
วิริยั กตฺวา ปีวถาติ มณฺฑปาเนปี เนสั นโยเชนฺโต ตสฺมา ตีหิ
ภิกฺขเวติอาทิมาห ๑ ตตุถ สผลาติ สานิสฺสา ๑ สอุทฺรยาติ
สวาทฺธิ ๑ อิทานิ นโยชนานูรูปิ ลิกฺขิตพฺพตฺติ อตฺตโน อตฺตญฺตฺติ
อรหตฺต ๑ อปฺปมาเทน สมฺปาเทตฺตุนฺติ อปฺปมาเทน สพฺพภิกฺขจฺจานิ
กาตต ๑ ปฺรตฺตุนฺติ ปจฺจยทายกานั มหปฺผลานิสฺสั ๑ เสสั สพฺพคฺค
อฺตฺตทานเมวาทิ ๑

ทฺติยั ๑

อุปนิสสุตตวณณา

ตฺติเย ชานโต อหนฺติอาทิสฺสุ ชานโตติ ชานนฺตฺตสฺส ๑
ปฺสฺสโตติ ปฺสฺสนฺตฺตสฺส ๑ เทวปี ปทานิ เอกคฺคานิ พุยฺยชนเมว
นानั ๑ เอว สนฺเตปี ชานโตติ ฅาณลฺกฺขณั อฺปาทาย ปุคฺคลั
นิทฺทิสฺสตี ๑ อาชานนลฺกฺขณั หิ ฅาณั ๑ ปฺสฺสโตติ ฅาณปฺปภาวึ
อฺปาทาย ๑ ปฺสฺสนปฺปภาวึ หิ ฅาณั ฅาณสมฺมจฺติ ปุคฺคโล
จกฺขุมา วิย จกฺขุนา รูปานิ ฅาณน วิวญฺเฐ ฐมฺเม ปฺสฺสตี ๑
อาสวานั ขยฺนฺติ เอตฺถ อาสวานั ปทานั อสมฺปฺปาโท

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวक्ควณณา หน้า ๘๒

จีณาการโ นตฺถิกาโวติ อยมปิ อาสวกฺขโยติ วุจฺจติ ภงฺโกปิ
มกฺกผลนิพฺพานานิปี ฯ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตินฺติ-
อาทีสุ หิ จีณาการโ อาสวกฺขโยติ วุจฺจติ ฯ โย อาสวานํ
ขโย วโย เกโท ปริเกโท อนิจฺจตา อนนฺตรธานนฺติ (๑) เอตฺถ
ภงฺโก ฯ

เสกฺขสฺส เสกฺขมานสฺส (๒) อฺชฺมกฺกานุสาริโน
ขยสฺมี ปรมํ ฅานํ ตโต อญฺญา อนนฺตรราติ (๓)

เอตฺถ มกฺโก ฯ โส หิ อาสเว เขเปนฺโต วุสฺสเมนฺโต
อฺปฺปชฺชติ ตสฺมา อาสวานํ ขโยติ วุจฺจติ ฯ อาสวานํ
ขยา สมฺโณ โหตีติ เอตฺถ ผลํ ฯ ตํ หิ อาสวานํ จีณนฺเต
อฺปฺปชฺชติ ตสฺมา อาสวานํ ขโยติ วุจฺจติ ฯ

อาสวา ตสฺส วทฺตเนติ อารา โส อาสวกฺขยาติ (๔)

เอตฺถ นิพฺพานํ ฯ ตํ หิ อากมฺม อาสวา จิยนฺติ ตสฺมา
อาสวานํ ขโยติ วุจฺจติ ฯ อีธ ปน มกฺกผลานิ อธิปฺเปตานิ ฯ
โน อชานโต โน อปฺสฺสโตติ โย ปน น ชานาติ น
ปฺสฺสติ ตสฺส โน วทามิติ อตฺถโถ ฯ เอเตนฺน เย อชานโต
อปฺสฺสโตปิ สํสาราทีหิเยว สฺสทฺธี วทนฺติ เต ปฏิกฺขิตฺตา
โหนนฺติ ฯ ปุริเมน ปททฺวเณน อฺปาโย วุจฺจติ อิมินา อนฺนปายํ

๑. อภ. วิ. ๓๕/๔๒๕/๒๕๖ ฯ ๒. ม. ย. สิกฺขมานสฺส ฯ
๓. ปุ. อิติ. ๒๕/๒๔๐/๒๗๑ ฯ ๔. ปุ. ฐ. ๒๕/๒๘/๔๕ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อุปนิสสุตตวณณา หน้า ๘๓

ปฏิบัติเชติ ฯ

อิทานิ ยัม ชานโต อาสวานัม ขโย โหติ ตัม ทสฺเสตฺถกาโม
 กิญฺจ ภิกฺขเว ชานโตติ ปุจฺจํ อารภี ฯ ตตฺถ ชานนา
 พหุวิชา ฯ ทพฺพชาติโกเอว(๑) หิ โกจิ ภิกฺขุ นตฺตํ กาคฺ์
 ชานาติ โกจิ จีวราทินํ อณฺฺตรํ ตสฺส อีทิสานิ กมฺมานิ
 วตฺตสีเส จตฺวา กโรนฺตสฺส ตา ชานนา สกฺกมคฺคผลานํ (๒)
 ปทฺฐจฺานํ น โหตีติ น วตฺตพฺพา ฯ โย ปน สาสเน
 ปพฺพชิตฺวา เวชฺชกมฺมาทีนํ กาคฺ์ ชานาติ ตสฺเสวํ ชานโต
 อาสวา วทฺถนฺตฺติเยว ฯ ตสฺมา ยัม ชานโต ปสฺสโต จ
 อาสวานัม ขโย โหติ ตทฺเว ทสฺเสนฺโต อิติ รุปนฺตฺติอาทิมาห ฯ
 เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโตติ เอวํ ปญฺจนนํ ขนฺธานํ
 อุทฺยพฺพมฺ ยํ ชานนฺตสฺส ฯ อาสวานัม ขโย โหตีติ อาสวานัม
 ขยฺนฺเต ชาตตฺตา อาสวานัม ขโยติ ลทฺธนามํ อรหตฺตํ โหติ ฯ

เอวํ อรหตฺตนิคฺคณฺเณ เทสนํ นิคฺคฺจเปตฺวา อิทานิ
 จินฺนาสวสฺส อากมฺนียํ ปุพฺพภากปฺปฏิปทํ ทสฺเสตฺถุ ยมฺปิ ตัม
 ภิกฺขเวตฺติอาทิมาห ฯ ตตฺถ ขยฺสฺมี ขยฺ เถวณฺนฺติ อาสวกฺขย-
 สงฺขาเต อรหตฺตผลฺล ปฏฺิถทฺธเร สติ ปฏฺิเวรณานํ ฯ (๓) ตัม
 หิ อรหตฺตผลฺลสงฺขาเต ขยฺสฺมี ปจฺมวาริ(๔) อุปฺปนฺเน ปจฺฉา
 อุปฺปนฺนตฺตา ขยฺเถวณฺนฺติ วุจฺจติ ฯ สอุปฺนิสนฺติ สการณํ

๑. ม. สิปฺปชาติโก ฯ ๒. สී. มคฺคผลานํ ฯ ๓. ปจฺจเวกฺขณณานํ ฯ
 # ๔. ม. ปจฺมวาริ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคณณนา หน้า ๘๔

สพฺปจฺจยํ ๑ วิมุตฺตตีติ อรหตฺตผลวิมุตฺติ ๑ สฺวา หิ ตสฺส อฺปนีสฺสย-
ปจฺจเยน ปจฺจโย โหติ ๑ เอวํ อิตฺโต ปเรสุปี ลพฺภมานวเสน
ปจฺจยภาโว เวทิตพฺโพ ๑

วิราโคติ มคฺโค ๑ โส หิ กิเลสฺส วิราเชนฺโต เขเปนนฺโต
อฺปนฺโน ตสฺมา วิราโคติ(๑) วุจฺจติ ๑ นิพฺพิทาติ นิพฺพิทาถาณํ ๑
เอเตน พลววิปฺสฺสนํ ทสฺเสติ ๑ พลววิปฺสฺสนาติ ภัยตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ถาณํ อาทีนวานุปฺสฺสเน ถาณํ มุณฺจิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เปกฺขาทาณนฺติ จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ทสฺสนนฺติ ยถาสภาวชานนสงฺขาตํ ทสฺสนํ ๑ เอเตน ตฺรณ-
วิปฺสฺสนํ ทสฺเสติ ๑ ตฺรณวิปฺสฺสนา หิ พลววิปฺสฺสนาย ปจฺจโย
โหติ ๑ ตฺรณวิปฺสฺสนาติ สงฺขารปริจฺเจเท ถาณํ กงฺขาวิตฺรณ
ถาณํ สมฺมสเน ถาณํ มคฺคามกฺเค ถาณนฺติ จตฺตฺตฺต
ถาณนํ อธิวจฺจํ ๑ สฺมาซีติ ปาทกชฺชมานสฺมาธิ ๑ โส หิ
ตฺรณวิปฺสฺสนาย ปจฺจโย โหติ ๑ สฺขนฺติ อปฺปนาย ปฺพพฺภาก-
สฺสํ ๑ ตํ หิ ปาทกชฺชมานสฺส ปจฺจโย โหติ ๑ ปสฺสทฺธิติ
ทรถปฺธิปสฺสทฺธิ ๑ สฺวา หิ อปฺปนูปฺพพฺภากสฺส สฺขสฺส ปจฺจโย
โหติ ๑ ปีตีติ พลวปีตี ๑ สฺวา หิ ทรถปสฺสทฺธิยา (๒) ปจฺจโย โหติ ๑
ปาโมชฺชนฺติ ทฺพฺพลปีตี ๑ สฺวา หิ พลวปีตียา ปจฺจโย โหติ ๑
สทฺธาติ อปราปรี อฺปฺปชฺชนสทฺธา ๑ สฺวา หิ ทฺพฺพลปีตียา
๑. สී. วิรชเชนฺโต ๑ ๒. ม. ย. ทรถปฺธิปสฺสทฺธิยา ๑

*เล่มที่ ๑๑ อุปนิสสุตตวณณา หน้า ๘๕

ปจฺจโย โหติ ฯ ทุกฺขนฺติ วฏฺฏทุกฺขํ ฯ ตํ หิ อปฺราปรสทฺธาย
ปจฺจโย โหติ ฯ ชาตีติ สวิการกฺขนฺธชาติ ฯ สฺวา หิ วฏฺฏทุกฺขสฺส
ปจฺจโย โหติ ฯ ภโวติ กามภโว(๑) ฯ [๒] เอเตนฺอุปายเณ เสสฺปทานิปี
เวทิตพฺพานิ ฯ

อุลลุสฺสิตเกติ มหาสฺสิตเก ฯ ปพฺพตกนฺทรปฺทรสาชาติ เอตถ
กนฺทรํ นาม กนฺติ ลทฺธนาเมเน อุทเกเน ทาริโต อุทกภินฺโน
ปพฺพตปฺเทโส โย นิคมโพติปี นิกฺคฺชิตปี วุจฺจติ ฯ ปทรํ
นาม อจฺจมาเส (๓) เทเว อวสฺสนฺเต ผลิโต ภูมिปปฺเทโส ฯ สาชาติ
กฺุสฺพภคามินิโย(๔) ชุทฺทกมาติกาโย ฯ กฺุสฺพภากิ ชุทฺทกอาวาทฺธา ฯ
มหาโสภากิ มหาอาวาทฺธา ฯ กฺุณฺนทโยติ ชุทฺทกนทโย ฯ
มหานทโยติ คฺงคายมนาทิกา มหาสริตา ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
อวิชฺชูปฺนิสา สงฺขาราทิอาทิสฺสู อวิชฺชา ปพฺพโตติ ทฏฺฐพฺพา ฯ
อภิสงฺขารา เมโฆติ วิญฺญาณาทิวฏฺฐํ กนฺทราทโยติ วิมฺุตติ
สาคโรติ ฯ

ยถา ปพฺพตมตฺถเก เทโว วสฺสิตฺวา ปพฺพตกนฺทราทินิ
ปฺุเรนฺโต อนฺุพฺพเพเน มหาสมฺมุตฺทสาคริ ปฺุเรติ เอวํ อวิชฺชา-
ปพฺพตมตฺถเก ตาว อภิสงฺขารเมฆสฺส วสฺสนํ เวทิตพฺพิ ฯ
อสุสฺสวา หิ พาลปฺุชฺชโน อวิชฺชาย อญฺญาณี หุตฺวา ตณฺหา
๑. ม. กมฺภโว ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร โส หิ สวิการาย ชาติยา ปจฺจโย โหตีติ
ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. ย. อจฺจมาเส ฯ ๔. ม. กฺุสฺมภคามินิโย ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคุดคณณนา หน้า ๘๖

อภิลาสี กตุวา กุสตาคุสตาถมมัม อายูหติ ตัม กุสตาคุสตาถมมัม
 ปฏิสนุธิวิญญาณสุส ปจโย โหติ ปฏิสนุธิวิญญาณาทีนิ
 นามรูปาทินี ฯ อิติ ปพพตมตถเก วุญจเทวสุส กนุทราทโย
 ปุเรตวา มหาสมุทท์ อากจจ จิตกาโล วิย อวิชชาปพพต-
 มตถเก วุญจอกิสุงขารเมฆสุส ปรมปรปจจยตาย อนุปพพเพน
 วิญญาณาทีวญญ์ (๑) ปุเรตวา จิตกาโล ฯ พุทฐวงนั ปน ปาลีย
 อคหิตมปิ อิศ ตถาคโต โลเก ออุปชชติ อการสุมา อนการिय
 ปพพชตีติ อิมาย ปาลียา วเสน คหิตเมวาติ เวทิตพพิ ฯ ยา
 หิ ตสุส กุลเกहे นิพพตติ สากมมภวปจจยา สวิกारा
 ชาติ นาม ฯ โส ปพพพพพพพพพ (๒) วา พุทฐสาวกานั วา สมมุจีกาว
 อากมม วญญ์โทสทีปกลกขณาหติ ชมมกถั สุตวา วญญ์เสน
 ปีพิโต โหติ เอวมสุส สวิกारा ขนุชาชาติ วญญ์ทุกขสุส
 ปจโย โหติ ฯ โส วญญ์ทุกขเขน ปีพิโต อปราปริ สทฐ
 ชเนตวา อการสุมา อนการिय ปพพชติ เอวมสุส วญญ์ทุกข
 อปราปรสทฐาย ปจโย โหติ ฯ โส ปพพพชชามตเตเนว
 อสนนุญโจ อุนปญจวสุสกาเล นิสสยั คเหตุวา วตตปฏิปตตี
 ปุเรนโต เทว มาติกา ปคุณั กตุวา กมมากมมัม อुकคเหตุวา
 ยาว อรหตตา นิชชญ์ กตุวา กมมญจจัน คเหตุวา
 อรณเเว วสนโต ปจวิกสิณนาทีสุ กมมัม อารภติ ตสุส
 # ๑. สี่. วิญญาณาทีกนุทรวญญ์ ฯ ๒. ม. โส พุทฐานั ฯ กตถจิจิ สุตพุทฐานนติ
 # ทิสสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อุปนิสสุตตวณณา หน้า ๘๗

กมมภูจัน นิสสาย ทพพลาปีติ อุปปชชติ ฯ ตทสฺส นิสสาย(๑)
ปาโมชฺชํ ตํ พลวปีติยา ปจฺจโย โหติ ฯ พลวปีติ ทรณ-
ปฏิบัติปฺสฺสทุธิยา สา อุปปนาปุพฺพภาคสุขสฺส ตํ สฺขํ
ปาทกชฺฌมานสมาธิสฺส ฯ โส สมาธินา ปตฺตกถลฺลํ ตํ (๒) ชนตฺวา
ตรฺณวิปฺสฺสนาย กมฺมํ กโรติ ฯ อิจฺจสฺส ปาทกชฺฌมานสมาธิ
ตรฺณวิปฺสฺสนาย ปจฺจโย โหติ ตรฺณวิปฺสฺสนา พลว-
วิปฺสฺสนาย พลววิปฺสฺสนา มกฺกสฺส มกฺโก ผลวิมุตฺติยา ฯ
ผลวิมุตฺติ ปจฺจเวกฺขณสฺสาติ ฯ เอวํ เทวสฺส อนฺุพฺพเพน สาคริ
ปุเรตฺวา จิตกาโล วिय ชีณาสวสฺส วิมุตฺติสาคริ ปุเรตฺวา
จิตกาโล เวทิตพฺโพติ ฯ

ตติยํ ฯ

อณฺุตฺตติยสุตฺตวณณา

จตุตฺเถ ปาวีสีติ ปวิญฺโจะ ฯ โส จ น ตาว ปวิญฺโจะ ฯ
ปวิสฺสสามิติ นิกฺขนตฺตฺตา ปน เอวํ วุตฺโต ฯ ยถากิ ฯ ยถา
คามํ คมิตฺสสามิติ นิกฺขนตฺปุริโส ตํ คามํ อุปฺปตฺโตปี กหํ
อิตฺถนฺนาโมติ วุตฺเต คามํ คโตติ วุจฺจติ เอวํ ฯ อติปฺปโคติ
ตทา กิร เณรสฺส อติปฺปโคเยว นิกฺขนตฺทิวโส อโหสิ ฯ
อติปฺปโคเยว นิกฺขนตฺทิกฺขุ โพธิยฺงกณฺเณ เจตियฺงกณฺเณ นิจฺจปารุ-
ปนญฺจानเนติ (๑) อิเมสุ จานเนสุ ยาว ภิกฺขาจารเวลา โหติ ตาว
๑. ม. สทฺฐูปนิสํ ฯ ๒. ม. จิตฺตกถลฺลํ ฯ ๓. ม. ยฺ. นิवासนปารุปนญฺจานเนติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๘๘

ปปญฺจ กโรนฺติ ฯ เถรสฺส ปน ยาว ภิกฺขุจาโรเวลา โหติ
 ตาว ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ เอกํ เทว กถาวาเร กริสฺสามิติ
 จินฺตยโต ยนฺนุนาหนฺติ เอตทโหสิ ฯ ปริพฺพาชกานํ อาราโมติ
 โส กิรราโม ทกฺขิณทวารสฺส จ เวพฺพนสฺส จ อนฺตรา
 อโหสิ ฯ อิธาติ อิมสฺส จตฺตฺสฺส จานสฺส ฯ (๑) กิฺวาที กิมกฺขายีติ กิ
 วทติ กิ อจฺจกฺขติ กิ เอตถ สมณสฺส โคตมสฺส ทสฺสนนฺติ
 ปุจฺจนฺติ ฯ ฐมฺมสฺส จานุฐมฺมํ พฺยากรเยยฺยามาติ โภตา โคตเมน
 ยํ วุตฺตํ การณํ ตสฺส อนฺการณํ กถเยยฺยาม ฯ สหฐมฺมิโก
 วาทานฺปาโตติ ปเรหิ วุตฺตการณน สการโณ หุตฺวา สมณสฺส
 โคตมสฺส วาทานฺปาโต วาทปฺปวตฺติ วิญฺญฺหิ ครหิตพฺพิ การณํ
 โภจि อปฺปมตฺตโกปี กถํ นาคจฺเจยฺย ฯ อิํ วุตฺตํ โหติ กถํ
 สจฺจกาเรนปี (๒) สมณสฺส โคตมสฺส วาเท การยฺหการณํ น
 ภเวยฺยาติ ฯ

อิติ วทนฺติ ผสฺสปุจฺจยา ทฺกฺขนฺติ เอวํ วทนฺโตติ
 อตุโถ ฯ ตตฺตราติ เตสฺส จตฺตฺสฺส วาเทสฺส ฯ เต วต อญฺญตฺร
 ผสฺสชาติ อิํ ตทปี ผสฺสปุจฺจยาติ ปฏฺธิญฺญา ย สาธกวงนํ ฯ
 ยสฺมา หิ น วินา ผสฺสเสน ทฺกฺขนฺปฏิสฺสเวทนา อตุถิ ฯ
 ตสฺมา ชานิตพฺพเมตํ ยถา ตทปี ผสฺสปุจฺจยาติ อยเมตถ
 อธิปฺปาโย ฯ

สาธุ สาธุ อานนฺทาติ อยํ สาธุกาโร สาริปฺพุตฺตฺเถรสฺส
 # ๑. ม. วาเทสฺส ฯ ๒. ม. ย. สพฺพากาเรนปี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อถุณตติยิสุตตวณณนา หน้า ๘๕

ทินโน อานนุทเทเรน ปน สทฐี ภควา อามนุเตสิ ฯ (๑)
เอกมิทาหนติ เอตถ อิธาติ นิปาตมคฺคํ เอกํ สมยหนติ
อตุโถ ฯ อิํ วจนํ น เกวลํ สารีปฺตุโถว ราชคหํ ปวิภูโจ ฯ
อหฺมปี ปาวีสี ฯ น เกวลญจ ตสฺเสวายํ วิตฺกโก อุปฺปนโน ฯ
มยฺหฺมปี อุปฺปชฺชิ ฯ น เกวลญจ ตสฺเสเวสาว ติตฺถิเยหิ สทฐี
กถา ชาตา มยฺหฺมปี สา (๒) ชาตปฺพุพาติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ

อจฺฉริยํ อพฺภูตฺตนิ อุกฺขณเจตฺติ (๓) วิมฺหยตีปนเมว ฯ วจนตฺโถ
ปนตฺถ อจฺฉริ ปหฺรณยฺตฺตนิ (๔) อจฺฉริยํ ฯ อภฺตปฺพุพฺพิ ภูตฺตนิ
อพฺภูตฺติ ฯ เอเกน ปเทนาติ ผสฺสปจฺจยา ทฺกฺขณฺติ อิมินา
เอกปเทน ฯ เอเตหิ สพฺพุตฺถ ปทานํ (๕) ปฏฺิกฺเขปตฺโถ วุตฺโต ฯ
เอเสวตฺโถติ เอโสเยว ผสฺสปจฺจยา ทฺกฺขณฺติ ปฏฺิจฺจสมฺบุ-
ปาตฺโถ ฯ ตถฺยเวเวตฺถ ปฏฺิกาสฺตฺติ ตถฺยเวเวตฺถ อุปฺภูจาสฺตฺติ ฯ

อิทานิ เถโร ชรามรณาทิกาย ปฏฺิจฺจสมฺบุปาตฺกถาย
ตมคฺคกมฺภีรยฺเจว กมฺภีราวภาสญจ กโรนฺโต สเจ มํ
ภนฺเตติ อาทิ วตฺวา ยมฺมลกา กถา อุปฺปนฺนา ตเทว
ปํ กเหตฺวา วิวญฺญํ ทสฺเสนฺโต ฉนฺนํ เตววาติอาทิมาท ฯ
เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

จตฺตฺถิ ฯ

๑. สี. มนุเตติ ฯ ๒. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. ย. อุกฺขณเยตฺติ ฯ
๔. ม. ย. ปหฺริตฺถํ ยฺตฺตนิ ฯ ๕. ม. สพฺพวาทานํ ฯ

ภูมิจตุตตวณณา

ปณฺจเม ภูมิโชติ ตสฺส เถรสฺส นามํ ฯ เสสมิชาปี
ปริมิสฺสุตเต วุตฺตเนเนเนว เวทิตพฺพํ ฯ อัย ปน วิเสโส ยสฺมา
อิทํ สุขทุกฺขํ น เภวํ ฝสฺสปจฺจยา วูปฺปชฺชติ กาเยนปี
กยิรมานํ กยิรติ(๑) วาจาปี มนสาปี กยิรมานํ กยิรติ
อตุตฺตนาปี กยิรมานํ กยิรติ ปเรนาปี กยิรมานํ กยิรติ
สมฺปชาเนนาปี กยิรมานํ กยิรติ อสมฺปชาเนนาปี ฯ ตสฺมา
ตสฺส อปรมฺปิ ปจฺจยวิเสสํ ทสฺเสตฺถุ กาเย วา หานนฺท สตีติ-
อาทิมานํ ฯ กายสญฺเจตนาเหตุติ กายทฺวาเร วูปฺปนฺนเจตนา-
เหตุ ฯ วิสฺสเจตนามโนสญฺเจตนาสุปี เอเสว นโย ฯ เอตฺถ จ
กายทฺวาเร กามาจรกฺุสลาภกฺุสลาเสน วิสฺติ เจตนา ลพฺภนฺติ ฯ
ตถา วิทฺวาเร ฯ มโนทฺวาเร นวหิ รูปารูปเจตนาหิ สทฺธิ
เอภฺนตีสาตี ติสฺสุ ทฺวาเรสุ เอภฺนสฺสคฺคิตติ เจตนา โหนฺติ ฯ
ตปฺปจฺจยํ วิปាកสุขทุกฺขํ ทสฺสตีตํ ฯ อวิชฺชาปจฺจยา จาตี อิทํ
ตาปี เจตนา อวิชฺชาปจฺจยา โหนฺตีติ ทสฺสนคฺคํ วุตฺตํ ฯ
ยสฺมา ปน ตํ ยถาวุตฺตํ เจตนาภทํ กายสขฺขารณฺเจว
วิสฺสขฺขารณฺจ มโนสขฺขารณฺจ ปเรหิ อนุสฺสาหิโต สามํ
อสขฺขาริกจิตฺเตน กโรตี ปเรหิ การยมาโน สขฺขาริก
จิตฺเตนาปี กโรตี อิทํ นาม กมฺมํ กโรตี ตสฺส เอวรูป
๑. ม. กยิรมานํกยิรติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ภูมิขุตตวณณา หน้า ๕๑

นาม วิปาโก ภวิสสตีติ เอว กมมณจ วิปากณจ ชานนุโตปี
กโรติ มาตาปีตฺตฺส เจตยวณฺทนาทีนึ กโรนฺเตสฺ อณฺกโรนฺโต
ทารโก(๑) วิย เกวลํ กมมเมว ชานนุโต อิมสฺส ปน กมมสฺส
อัยวิปาโกติ วิปากํ อชานนุโตปี กโรติ ตสฺมา ตํ ทสฺเสตฺถ
สามํ วา ตํ อานนฺท กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรตีติอาทิ วุตฺตํ ฯ

อิมสฺส อานนฺท ฐมฺเมสฺสตีติ เย อิม สามํ วา ตํ อานนฺท
กายสงฺขารนฺติอาทิสฺส จตฺตฺส จานเนสฺส วุตฺตา ฉสฺสตีติเทวสตา
เจตนาฐมฺมา อิมสฺส ฐมฺเมสฺส อวิชฺชา อูปนิสฺสยโกภฺยิยา
อณฺุปตฺติตา ฯ สพฺเพปี หิ เต อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคี
เอตฺถเวว สงฺกหํ กจฺจนฺตีติ ฯ

อิทานิ วิวญฺญู ทสฺเสนฺโต อวิชฺชาย เตววาตีอาทิมายา ฯ
โส กายโย น โหตีติ ยสฺมี กายเ สตี กายสณฺเจตนาปจฺจยํ
อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ อฺปฺปชฺชตีติ โส กายโย น โหตีติ ฯ
วาจามเนสฺสปี เอเสว นโย ฯ อปีจ กายโยตีติ เจตนา กายโย ฯ
วจาปี เจตนา วาจา มโนปี กมมมโนเยว ฯ ทวาร กายโย วา
กายโย ฯ วาจามเนสฺสปี เอเสว นโย ฯ จีณาสโว เจตยิ วณฺทตี
ฐมฺมํ ภณฺตีติ กมมมฺมจฺจานํ มนสิกกโรตีติ กถมสฺส กายาทโย
น โหนฺตีติ (๒) อวิปากตฺตฺตา ฯ จีณาสเวน หิ กตฺถกมฺมํ เนว
กฺกุสฺลํ โหตีติ นากฺกุสฺลํ อวิปากํ หุตฺวา กิริยามตฺเต ตีฏฺฐตีติ ฯ
๑. ม. อณฺกโรนฺโต ทารกา ฯ ๒. ส. อตฺถสฺส กายโย เขตฺตํ ฯ โหตีติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๕๒

เตนสฺส เต กายาทโย น โหนตฺตี วุตฺตํ ฯ

เขตฺตํ วา น โหตฺตีอาทิสฺสปี วิรุหนญฺเจน ตํเขตฺตํ น
โหติ ปตฺติญฺจานญฺเจน วุตฺตํ น โหติ ปจฺจยญฺเจน อายตน์
น โหติ การณญฺเจน อธิกรณํ น โหติ ฯ เจตนามูลกํ(๑)
หิ อชฺชตฺตํ สุขทุกฺขํ อุปฺปชฺชชยฺย สฺวา สลฺยเจตนา เอเตลลํ
วิรุหนาทิ น อตฺถานํ (๒) อภาเวน ตสฺส สุขทุกฺขสฺส เนว เขตฺตํ
น วุตฺตํ น อายตน์ น อธิกรณํ โหตฺตี ฯ อิมสฺมี สุตฺเต
เวทนาทิสฺส (๓) สุขทุกฺขเมว กถิตํ ตลฺลจ โข วิปាកเมวาติ ฯ
ปญฺจมํ ฯ

อุปฺวาณสฺสุตฺตวคฺคกถา

นญฺจํ อุปฺวาณสฺสุตฺตํ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ เอตฺถ ปน วญฺญ-
ทุกฺขเมว กถิตนฺติ ฯ
นญฺจํ ฯ

ปจฺจยสฺสุตฺตวคฺคกถา

สฺสุตฺตเม ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา วุตฺเตสฺส ปรีโยसानปทํ คเหตฺวา
กตมลฺลจ ภิกฺขเว ชรามรณนฺติอาทิ วุตฺตํ ฯ เอวํ ปจฺจยํ
ปชานาตฺตี เอวํ ทุกฺขสจฺจวเสน ปจฺจยํ ชานาติ ฯ ปจฺจย-
๑. ม. สลฺยเจตนามูลกํ ฯ ๒. สී. ย. อตฺถานํ ฯ ๓. สී. ย. เวทนาทิสฺส ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สมณพราหมณสุตตวณณา หน้า ๕๓

สมุทยาทโยปี สมุทยสจจาทีนเวย วเสน เวทิตพพา ฯ ทิฏฐิ-
 สมฺปนฺโนติ มคฺคทิจฺฐิยา สมฺปนฺโน ฯ ทสฺสนสมฺปนฺโนติ ตสฺเสว
 เวจฺจํ ฯ อาคโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ มคฺคสทฺธมฺมํ อาคโต ฯ
 ปสฺสตีติ มคฺคสทฺธมฺเมว ปสฺสตี ฯ เสกฺเขน ฌาณณาติ
 มคฺคฌาณเวย ฯ เสกฺขาย วิชฺชายาติ มคฺควิชฺชาย เวย ฯ ฌมฺมโสถํ
 สสมาปนฺโนติ มคฺคสงฺฆาตเมว ฌมฺมโสถํ สสมาปนฺโน ฯ อริโยติ
 ปุณฺณชฺชนญฺมํ อติกฺกนฺโต ฯ นิพฺเพธิกปฺลฺโยติ นิพฺเพธิกปฺลฺยา
 สมฺนฺนาคโต ฯ อมตทวาริ อากฺขจฺ ติจฺฐตีติ อมตํ นาม
 นิพฺพานํ ตสฺส ทวาริ อริยมคฺคํ อากฺขจฺ ติจฺฐตีติ ฯ
 สตฺตมํ ฯ

ภิกขุสุตตวณณา

อฏฺฐมํ อุตฺตทานเมว ฯ อฏฺฐมํ ฯ

สมณพราหมณสุตตวณณา

นวมํ อกฺขรภาณกานํ ภิกฺขุณฺ อชฺฌาเสยฺน วุคฺตํ ฯ
 เต หิ ปรีติ อฺปสฺสคํ ปกฺขิปิตฺวา วุจฺจมาเน ปฏฺวิชฺฌิตฺตุ
 สกฺโกณฺติ ฯ

นวมํ ฯ

ทศยสมณพราหมณสุตตวณณา

ทสมเม สพพิ อุตตทานเมว ฯ อิมสฺ ทวีสุ สุตเตสุ จตฺสจ-
ปฏิวโรชว กถิตฺ ฯ

ทสมํ ฯ

ทสพลวकुโค ตติโย ฯ

ภูตสุตตวณณา

กพารชตฺติยวคฺคสฺส ปจเม อชิตปฺเภหติ อชิตมาณเวน
ปฺจุฉิตปฺเภห ฯ สงฺขาตฺตมฺมาเสติ สงฺขาตฺตมฺมา วุจฺจนฺติ
ฉาตฺตมฺมา ตฺถิตฺตมฺมา ตีริตฺตมฺมา ฯ เสกฺขาติ สตฺต เสกฺขา ฯ
ปฺจุฉติ เตเยว สตฺต ชเน สนฺธาย ปฺจุฉติ วุตฺตํ ฯ อิทาติ
อิมสฺมี สาสเน ฯ นิปโกติ เนปฺกํ วุจฺจติ ปญฺญา ตาย
สมนฺนาคโต นิปโก ตวํ ปญฺหิตโต ปพฺรุหิตฺติ ยาจติ ฯ
อิริยนฺติ วุคฺตี อจาร์ โคจร์ วิหารํ ปฏฺธิปฺตฺตี ฯ มาริสฺติ ภาควนฺตํ
อาลปฺตี ฯ เสกฺขานญจ สงฺขาตฺตมฺมานญจ จีณาสวานญจ
ปฏฺธิปฺตฺตี มยา ปฺจุฉิตโต ปญฺหิต มาริส มยฺหํ กเถหิตฺติ
อยมตฺถ สงฺเขปฺตฺโต ฯ

ตฺถหิ อโหสิตี กสฺมา ยาวตฺติยํ ปฺจุฉิตฺตํ ตฺถหิ อโหสิ ฯ
กึ ปฺเภห กงฺขติ อฺทาหุ อชฺฉาสเยติ ฯ อชฺฉาสเย กงฺขติ
โน ปฺเภห ฯ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ สคฺถา มํ เสกฺขาเสกฺขานํ
อากมฺนียปฏฺธิปฺทํ กถาเปตฺกามาโม สวา จ ขนฺธวเสน ธาตฺวเสน

*เล่มที่ ๑๑ ภูตสูตรวณณา หน้า ๕๕

อายตนวเสน ปจฺจยาการวเสนาคิ พหุหิ การณหิ สกฺกา
กเถตุ กถิ กเถนุโต นุ โข สตุถุ อชฺฌาสยิ คเหตุวา
กเถตุ สกฺขิสฺสามิตี ฯ อถ สตุถา จินฺเตสิ จเปตฺวา มํ อญฺโฆ
ปตฺตํ อาทาย จรฺนุโต สาวโก นาม ปญฺญา ย สารีปุตฺตสโม
นตฺถิ อยมฺปิ มยา ปญฺหํ ปุญฺโง ยาวตติยํ ตฺถุหิ เอวํ
ปญฺเห นุ โข กงฺขติ อุตฺทาหุ อชฺฌาสยติ ฯ อถ อชฺฌาสยติ ญตฺวา
ปญฺหกถนตฺถาย นยํ ททมาโน ภูตมิทฺตติ สารีปุตฺต ปสฺสตีติ
อาห ฯ

ตตฺถ ภูตฺตติ ชาตํ นิพฺพตฺตํ ขนฺธปญฺจกสฺเสตํ นามํ ฯ
อิติ สตุถา ปญฺจกขนฺธวเสน สารีปุตฺต อิมํ ปญฺหํ กเถหิตี
เธรสฺส นยํ เทติ ฯ สห นยทาเนน ปนฺ เธรสฺส ตีเร
จิตฺตปริสฺสส วิวญฺเณ เอกงฺกโณ มหาสมฺมุทโท วีย นยสฺเตน
นยสฺสเสน ปญฺหพฺยากรณํ อฺปปญฺจาสิ ฯ อถ นํ พฺยากรโรนุโต
ภูตมิทฺตติ ภูตเตติอาทิมาย ฯ ตตฺถ ภูตมิทฺตติ อิํ นิพฺพตฺตํ
ขนฺธปญฺจกํ ฯ สมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตีติ สห วิปสฺสนาย มกฺค-
ปญฺญา ย สมฺมา ปสฺสตีติ ฯ ปญฺปิโน โหตีติ สีลโต ปญฺจาย
ยว อรหฺตฺตมกฺคา นิพฺพิทาทีนํ อตฺถาย ปญฺปิโน โหตีติ ฯ
ตทาหารสมฺภวฺนติ อิํ กสฺมา อารภิ เอตํ ขนฺธ-
ปญฺจกํ อาหารํ ปญฺจิจฺจ จิตฺตํ ตสฺมา ตํ อาหารํ (๑) สภาวนามํ
กตฺวา ทสฺเสตุ อิํ อารภิ ฯ อิติ อิมินาปี ปริยาเยน
๑. ม. อาหารสมภวํ นาม ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณฺณา หน้า ๕๖

เสกฺขปฏฺฐิพทา กถิตา โหติ ฯ ตทาหารนโรธาติเตสํ อาหารานํ
นิโรเชน ฯ อิํ กสฺมา อารภิ ตํ หิ ขนฺธปญฺจกํ
อาหารนโรธา นิรุชฺฌติ ตสฺมา ตํ อาหารนโรธ(๑) สภาวนามํ
กตฺวา ทสฺเสตฺถุ อิํ อารภิ ฯ อิติ อิมินาปี ปริยาเยน
เสกฺขสฺเสว ปฏฺฐิพทา กถิตา ฯ นิพฺพิทาติอาทีนํ สพฺพานิ
การณฺวณานีติ เวทิตพฺพานิ ฯ อนุปาทา วิมฺตฺโตติ จตฺตฺหิ
อุปาทานนํ กณฺจํ ชมฺมํ อคฺเขตฺวา วิมฺตฺโต ฯ สาธุ สาธุติ
อิมินา เณรสฺส พฺยาकरणํ สมฺปหํเสตฺวา สยมปี ตเถว
พฺยากรโรนฺโต ปุณฺ ภูตฺมิตฺตฺวาติมาห ฯ

ปรจํ ฯ

กพารสฺตฺตวณฺณา

พฺตฺติเย กพารชตฺติโยติ ตสฺส เณรสฺส นามํ ฯ ทนฺตา
ปนสฺส กพารา วิสมสณฺจนา ตสฺมา กพาโรติ วุจฺจติ ฯ
หีนายาวตฺโตติ หีนสฺส คิหิภาวสฺส อตฺถาย นีวตฺโต ฯ อสฺสาส-
มตฺตฺถาติ อสฺสาสํ อวสฺสยํ ปตฺติภูจฺ น หิ(๒) นฺน อลตฺถ ฯ
ตโย มกฺเค ตีณิ จ ผลานิ นฺน นาลตฺถาติ ทีเปติ ฯ ยทิ หิ
ตานิ ลเกยฺน น สิฏฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺเตยฺยาติ อัย
เณรสฺส อธิปฺปาโย ฯ น ขฺวาทํ อาวุโสติ อหํ โข อาวุโส
๑. ม. อาหารนโรธสมภโว ฯ ๒. ส. นหนุน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ กพารสุตตวณณา หน้า ๕๗

อสุสาสมปโตติ (๑) น กงขามิ ฯ เณรสฺส หิ สวากปารมีณานํ
อวสุสโย ตสฺมาโส น กงฺขติ ฯ आयत्ति पनावुसोति ओमिना
आयत्ति पण्डितुत्ति तुम्हाङ्ग ओकुम्हाङ्गिता न ओकुम्हाङ्गिताति ओरहत-
पुत्तत्ति पुञ्जत्ति ฯ न ขวามํ आवุโส วิจิจ्ञามิติ ओमिना เณโร
ตตฺถ วิจิจ्ञาภาवं ทิเปติ ฯ

เณน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิติ โอมํ สุกการณํ ภควโต
อาโรเจสฺสามิติ อุปสงฺกมิ ฯ อณฺณา พุยาเกตาติ ओरहत-
พุยาเกตํ ฯ จีณา ชาตีติ น เณเรน เอวํ พุยาเกตา อัย
ปน เณโร ตฺถุโจ ปสนฺโน เอวํ ปทพฺพุลชนานิ อาโรเปตฺวา
อาห ฯ อณฺนตรํ ภิกขุํ อามนฺเตสิตี ตํ สุตฺวา สตฺถา จินฺเตสิ
สาริปฺพุตฺโต ธีโร กมฺภีโร น โส เกนจิ การเณน เอวํ
พุยากริสฺสตี สงฺขิตฺเตน ปน ปโยห พุยาเกตโต ภวิสฺสตี ฯ
ปกฺโกสาเปตฺวา นํ ปญฺหํ พุยาการาเปสฺสามิติ อณฺนตรํ ภิกขุํ
อามนฺเตสิ ฯ

สเจ ตํ สาริปฺพุตฺตาติ อิํ ภควา น เอส อคฺตโน
ธมฺมตฺยา อณฺณํ พุยากริสฺสตี ปญฺหมมตํ ปุञ्จิสฺสามิ ตํ
กเถนฺโต จ อณฺณํ พุยากริสฺสตีติ อณฺณํ พุยาการาเปตฺุ เอวํ
ปุञ्จติ ฯ ยนิทานาวุโส ชาตีติ आवุโส อัย ชาติ นาม
ยंपุञ्जยา ตสฺส ปุञ्जยสฺส สงฺขยา จีณฺสุมิ ชาติยา ปุञ्जเย
๑. ม. ย. อสุสาถํ ปตฺโต น ปตฺโตติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺคกถา หน้า ๕๘

ชาติสงฺฆาตํ ผลํ จีณฺนติ วิทิตํ ฯ

อิธาปิจฺ เถโร ปญฺเฬห อกฺกขิตฺวา อชฺฌาสเย กงฺขติ ฯ
เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อญฺญา นาม ตณฺหา จีณา อุปาทานํ
จีณฺ ภาโว จิโณ ฯ ปจฺจโย จิโณ กิเลสา จีณาติ อาทีหิ
พหุหิ การณฺเหสิ สกฺกา พุยาภาตฺถุ กถํ กถฺนุโต ปน สตฺถุ
อชฺฌาสยฺ คเหตุํ สกฺขิสฺสามิติ ฯ

กิลฺยาปปี เอวํ อชฺฌาสเย กงฺขติ ปญฺหํ ปน อฏฺฐเปตฺวา
ปจฺจยาการวเสน พุยาภาสิ ฯ สตฺถาปปี ปจฺจยาการวเสน
พุยาการาเปตฺกาโม ตสฺมา เอส พุยาโรนฺโตว สตฺถุ
อชฺฌาสยฺ คณฺหิ ฯ ตาวเทว คหิโต เม สตฺถุ อชฺฌาสโยติ
อญฺญาสิ ฯ อตฺสฺส นยสฺเตน นยสฺหสฺเสน ปญฺหพุยากรณฺ
อุปฏฺฐาสิ ฯ ยสฺมา ปน ภควา อุตฺตรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ ฯ
ตสฺมา เตน ตํ (๑) พุยากรณฺ อนุโมทิตฺนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

กถํ ชานโต ปน เตติ อิทํ กสฺมา อารภิ ฯ

อวิสเย สีหนาทํ นทาเปตต ฯ

เถโร กิรฺ สุกฺรชาตเลณฺทฺวาเร ทีฆนฺขปริพุพาชกสฺส
เวทนาปริคฺคหสฺสฺเตต กถิมานนฺ ตาลวณฺณํ คเหตุวา สตฺถารํ
วิชฺขมาโน(๒) จิโต ติสฺโส เวทนา ปริคฺคเหตฺวา สาวกปารมีณาณํ
อริคโต อยมสฺส อวิสโย ฯ อิมสฺมี สวิสเย จิโต สีหนาทํ
๑. สี. เนตํ ฯ ๒. สี. วิชฺขมาโน ฯ ม. พิชฺขมาโน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ กพารสูตตวณณา หน้า ๕๕

นทิสุตตีติ นํ สนฺชาย สตุถา อิมํ ปญฺหํ ปุจฺฉิ อนิจฺจาติ
หุตฺวา อภาวญฺเณ อนิจฺจา ฯ ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขนฺติ เอตถ
กิลฺยาปี สุขา เวทนา จิตฺตฺสุขา วิปริณามทุกฺขา ทุกฺขา
เวทนา จิตฺตฺทุกฺขา วิปริณามสุขา อทุกฺขมฺสุขา ฌานฺสุขา
อญฺฌานทุกฺขา วิปริณามโกฏฺฐิยา ปน สพฺพาว ทุกฺขา นาม
ชาตา ฯ วิทิตฺตํ ยสฺมา เอวํ เวทนาตฺตยํ ทุกฺขนฺติ วิทิตํ ฯ
ตสฺมาสฺส หตา (๑) ตตฺถ ตณฺหา สาน อุปฺปจฺจาสิตี ทสฺเสตี ฯ

สาธฺว สาธฺวตี เณรสฺส เวทนาปริจฺเจทเน (๒) สมฺปหํสนํ ฯ
เถโร หิ เวทนา เอกาติ วา เทวํ ติสฺโส จตฺตฺโสตี วา
อวฺตุเตเยว (๓) ตาสํ ติสฺโสตี ปริจฺเจทํ อญฺฌาสิ เตน ตํ ภควา
สมฺปหํสนโต เอวมาห ฯ ทุกฺขสฺมินฺติ อิทํ ภควา อิมินา
อธิปฺปาเยน อาห สารีปฺตฺตํ ยํ ตยา อิมินา การเณน
เวทนาสุ ตณฺหา น อุปฺปจฺจาสิตี พฺยาगतํ ตํ สุพฺยาगतํ ฯ
ติสฺโส เวทนาติ วิภชนฺเตน ปน เต อติปฺปญฺโจ กโต ตํ
ทุกฺขสฺมินฺติ พฺยากรโรนฺเตนปี หิ เต สุพฺยาगतเมว ภเวยฺย ฯ
ยงฺกิลฺยจิ เวทยิตํ ตํ ทุกฺขนฺติ ฌาตมตฺเตปี หิ เวทนาสุ
ตณฺหา น ติฏฺฐตีติ

กถํ วิโมกฺขาติ กตฺรา วิโมกฺขา กตฺเรน วิโมกฺเขน ตยา
๑. สี่. มํ ยา ฯ ม. ตสฺมา ยา ฯ ย. ตสฺมา มํ ยา ฯ
๒. ม. ย. เวทนาปริจฺเจทชานเน ฯ ๑. ม. อวฺตุเตปี วุตฺตนเยน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๐๐

อณฺณา พุยาถตาติ อตุโถ ฯ อชฺมตฺตวิโมกฺขาติ (๑) อชฺมตฺต-
วิโมกฺเชน อชฺมตฺตสงฺขารเ ปริกฺคเหตฺวา ปตฺต-
อรหตฺเตนาติ อตุโถ ฯ ตตฺถ จตฺตํ กัเวทิตฺตํ อชฺมตฺตํ
อภินิเวโส อชฺมตฺตํ วุจฺจัน อชฺมตฺตํ อภินิเวโส พหิทฺธา
วุจฺจัน พหิทฺธา อภินิเวโส พหิทฺธา วุจฺจัน พหิทฺธา
อภินิเวโส อชฺมตฺตํ วุจฺจันนฺติ ฯ อชฺมตฺตํ หิ อภินิเวสิตฺวา
พหิทฺธา ฐมฺมาปี ทญฺจพฺพาเยว พหิทฺธา อภินิเวสิตฺวา
อชฺมตฺตฐมฺมาปี ฯ ตสฺมา โภจิ ภิกฺขุ อชฺมตฺตสงฺขารेषฺส ฌานํ
โธตาเรตฺวา เต ววตฺถเปตฺวา พหิทฺธา โธตาเรติ พหิทฺธาปี
ปริกฺคเหตฺวา ปฺน อชฺมตฺตํ โธตาเรติ ตสฺส อชฺมตฺตสงฺขาร
สมฺมสนกาเล มคฺควุจฺจัน โหติ ฯ อิติ อชฺมตฺตํ อภินิเวโส
อชฺมตฺตํ วุจฺจัน นาม ฯ โภจิ อชฺมตฺตสงฺขารेषฺส ฌานํ
โธตาเรตฺวา เต ววตฺถเปตฺวา พหิทฺธา โธตาเรติ ตสฺส
พหิทฺธา สงฺขาร สมฺมสนกาเล มคฺควุจฺจัน โหติ ฯ อิติ
อชฺมตฺตํ อภินิเวโส พหิทฺธา วุจฺจัน นาม ฯ โภจิ พหิทฺธา
สงฺขารेषฺส ฌานํ โธตาเรตฺวา เต ววตฺถเปตฺวา อชฺมตฺตํ
โธตาเรติ อชฺมตฺตมฺปิ ปริกฺคเหตฺวา ปฺน พหิทฺธา โธตาเรติ ฯ
ตสฺส พหิทฺธา สงฺขาร สมฺมสนกาเล มคฺควุจฺจัน โหติ ฯ
อิติ พหิทฺธา อภินิเวโส พหิทฺธา วุจฺจัน นาม ฯ โภจิ
๑. ม. อชฺมตฺตํ วิโมกฺขาติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ กพารสูตตวณณา หน้า ๑๐๑

พหิทฺธา สงฺขารesu ฌาณั โอตารเตตฺวา เต วุตฺถเปตฺวา
อชฺฌตฺตํ โอตารเตติ ตสฺส อชฺฌตฺตสงฺขารे สมฺมสนฺกาเล
มคฺควฺภูจฺฉานั โหติ ฯ อิติ พหิทฺธา อภินิเวโส อชฺฌตฺตํ วฺภูจฺฉานั
นาม ฯ ตตฺร เถโร อชฺฌตฺตสงฺขารे ปริกฺคเหตฺวา เตสั
วตฺถานกาเล มคฺควฺภูจฺฉาเนน อรหตฺตปตฺโตตฺถสมิฺติ ทสฺเสนุโต
อชฺฌตฺตวิโมกฺขา ขฺวาทั อวฺโสติ อาห ฯ

สพฺพปาทานกฺขยาติ สพฺเพสั จตฺนุนมฺปิ อุทาทานานั
ขเยน ฯ ตถาสโต วิหรามิฺติ เตนาการเณ สติยา สมฺนฺนาคโต
วิหรามิ ฯ ยถาสตึ วิหรนฺตฺนฺติ เยนาการเณ มั สติยา
สมฺนฺนาคตึ วิหรนฺตึ ฯ อาสวา นานุสฺสวณฺตฺติ จกฺขฺโต รุเป
สวณฺติ อาสวณฺติ สนฺทฺนฺติ ปวตฺตณฺตฺติ เอวํ นหิ ทฺวาเรหิ นฺส
อารมฺมเณสุ สวณฺตฺมา กามาสวาทโย อาสวา นานุสฺสวณฺติ
นानุปฺปนฺนฺตฺติ (๑) ยถา เม น อุปฺปชฺชนฺตฺติ อตฺถโถ ฯ
อตฺตฺตานญจ นาวชานามิฺติ อตฺตฺตานญจ น อวชานามิ ฯ อิมินา
โอมานปหานั (๒) กถิต्तึ ฯ เอวํ หิ สติ ปชานนา ปสนฺนา (๑)
โหติ ฯ

สมเณนาติ พุทฺธสมเณน ฯ เตสุวาทั น กงฺขามิฺติ เตสุ
อหั กตโร กามาสโว กตโร ภวาสโว กตโร ทิฏฺฐาสโว
กตโร อวิชฺชาสโวติ เอวํ สรฺูปเกทโตปิ จตฺตฺตฺวาโร อาสวาติ
๑. ม. นานุปฺปวตฺตณฺตฺติ ฯ ๒. ส. โอตานปหานั ฯ ๓. ม. ปชานนสมฺนฺนาคโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๑๐๒

เอวํ คณนปริจฺเจทโตปี น กงฺขามิ ฯ เต เม ปหีนาคี น
วิจิจฺจามิตี เต มยฺหํ ปหีนาคี วิจิจฺจันํ น อุปฺปาเทสี ฯ (๑)
อิทํ ภควา เอวํ พุยากรโณเดนนปี ตยา สุพุยากรตํ ภเวยฺย
อชฺชตฺตวิโมกฺขา ขวาทํ อวฺวโสติอาทีนํ ปน เต วทนฺเตน
อติปฺปลยโจ กโตติ ทสฺเสนฺโต อาห ฯ

อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวีสิตฺติ ปฺลณตฺตปวรพฺพุธาสนโต
อุฏฺฐหิตฺวา วิหารํ อนฺโตมหาคนฺธกฺฎฺฐี ปาวีสี อสมฺภินฺนายเอว
ปริสสาย ฯ กสฺมา พุทฺธาหิ อนิฏฺฐิตาย เทสฺนายน อสมฺภินฺนาย
ปริสสาย อุฏฺฐายาสนา คนฺธกฺฎฺฐี ปวิสฺนตฺตา ปุคฺคเล โธมฺนตฺถํ วา
ปวิสฺนติ ชฺมมฺโธมฺนตฺถํ วา ฯ ตตฺถ ปุคฺคเล โธมฺนตฺถํ ปวิสฺนโต
สฺตฺถา เอวํ จินฺเตสี อิมํ มยา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสํ อุทฺทิฏฺฐจํ
วิตฺถารเณ จ อวิกตฺตํ ชฺมมฺปฏฺฐิกฺคาหกา ภิกฺขุ อุกฺคเหตฺวา อานนฺทํ
วา กจฺจานํ วา อุปฺสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิสฺสนฺติ เต มยฺหํ
ณฺาณน สํสนฺเตตฺวา กเถสฺสนฺติ ตโตปี ชฺมมฺปฏฺฐิกฺคาหกา ปฺน
มํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ เตสํปหํ(๒) สุกฺกิตฺตํ ภิกฺขเว อานนฺเทน สุกฺกิตฺตํ
กจฺจาเนน มณฺเฑปี ตฺตฺเมหฺ เอตมฺตฺถํ ปุจฺเจยฺยาถ อหํ ปน (๓)
เอวเมว พุยากรเรยฺยนฺติ เอวํ เต ปุคฺคเล โธเมสฺสามิ ตโต
เตสุ คารวํ ชเนตฺวา ภิกฺขุ อุปฺสงฺกมิตฺสนฺติ เตปี ภิกฺขุ
อตุเถ จ ชฺมเม จ นโยเชสฺสนฺติ เต เตหิ นโยชิตฺตา ติสฺโส
๑. ม. อุปฺปาเทมิ ฯ ๒. ม. เตสมหํ ฯ ๓. ม. อหฺมปี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ กพารสูตตวณณา หน้า ๑๐๓

สีกุขา ปรีปุเรตวา ทุกุขสูตตํ กรีสสูตตํ ๑

อถวา ปนสูส เอว โหติ เอส มยิ ปกุกนเต อตตโน
อานุกาวิ อวิกรีสสูตติ (๑) ๑ อถ นํ อหมปี ตเถว โถเมสูตตํ
ตํ มม โถมนํ สูตตวา การวชาตา ภิกขุ อิมํ อุปสงกมิตพพิ
วจนญจสูส โสตพพิ สทฐาตพพิ มณญิสสูตตํ ตํ เตสํ
ภวิสสูตติ ทิฆรตตํ หิตาย สูชยาติ ชมมโถมนตถํ ปวิสสูโต
เอวํ จินเตสิ ยถา ชมมทายาทสูตเต (๒) จินเตสิ ๑ ตตฺร หิสสู
เอวํ อโหสิ มยิ วิหาริ ปวิญฺเฐ อามิสทายาทํ ครหนโต
ชมมทายาทญจ โถเมนโต อิมิสสูเตว ปวิสติ นิสินโน สาริปุตโต
ชมมํ เทเสสูตติ เอวํ ทวินนํปี อมหากํ เอกชฌาสาย
มตฺติยา เทสิตา อยิ เทสนา อคฺคา จ ครุกา จ ภวิสสูติ
ปาสาณจตตตทิสาทิ ๑

อิช ปน อายสูมนตํ สาริปุตตํ อุกกํเสตฺวา (๓) ปกาเสตฺวา
จเปตฺกามิ (๔) ปุคฺคโถมนตถํ อุกฺกชยาสนา วิหาริ ปาวิสิ ๑
อิทิสสู จาเนสู ภควา นิสินฺนาสเนเยว อนฺตรหิโต จิตฺตคตฺติยา
วิหาริ ปวิสตีติ เวทิตพฺโพ ๑ ยทิ หิ กายคตฺติยา คจฺเจเยย ๑
สพฺพา ปวิสติ ภควนฺตํ ปรีวาเรตฺวา คจฺเจเยย สาทเภาวริ
ภินฺนา ปุณฺ ทูสูตตนิปาตา (๔) ภเวยฺยาติ ภควา อทิสสูมาเนน
กาเยน จิตฺตคตฺติยาเอว ปาวิสิ ๑

๑. ม. กรีสสูตติ ๑ ๒. ม. ม. ๑๒/๒๐/๒๑๕ ๑ ๓. ม. โอกกเมตฺวา ๑

๔. ม. โถเมตฺกามิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๐๔

เอวํ ปวิภูเจ ปน ภควติ ภควโต อธิปฺปายานรูปเมว
สีหนาทํ นทิตฺตกาโม ตตฺร โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต อจิร-
ปฺกุกนตฺตสฺส ภควโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ฯ ปุพฺเพ อปฺปฏิสํวิตฺตนฺต
อิทํ นาม ปุจฺฉิสฺสตีติ ปุพฺเพ มยา อวิทิตํ อลฺลวาทํ ฯ ปจฺมํ
ปฺลฺหนฺติ สเจ ตํ สารีปฺตฺต เอวํ ปุจฺฉนฺนยฺย กถํ ชานตา
ปนฺ ตยา อวฺวโส สารีปฺตฺต กถํ ปสฺสตา อลฺลวาทา พฺยากตา
ชีณา ชาตีติ อิมํ ปจฺมํ ปฺลฺหํ ฯ ทนฺธายิตตฺตนฺติ สตฺถ
อาสยชานนตฺถํ ทนฺธภาโว อสีมฺตา ฯ ปจฺมํ ปฺลฺหํ อนุโมทิตี
ชาติ ปนาวฺโส สารีปฺตฺต กีนิทานาติ อิมํ ทฺติยํ ปฺลฺหํ
ปุจฺฉนฺโต ยนิตานาวฺโส ชาตีติ เอวํ วิสฺสชฺชิตํ ปจฺมํ ปฺลฺหํ
อนุโมทิตี ฯ

เอตทโหสีติ ภควตา อนุโมทิตฺเตน (๑) นยสฺเตน นยสฺสเสนา
ปฺลฺหสฺส เอกงฺคณิกภาเวน ปากฺกัฏฺฐตฺตฺตา เอตํ อโหสีติ ฯ
ทิวสฺมปฺปาทํ ภควโต เอตมตฺถํ พฺยากรเยยฺยนฺติ สกฺลทิวสฺมปฺปิ อหํ
ภควตา (๒) เอตํ ปฺภิจฺจสฺมปฺปาทตฺถํ ปุญฺโจ สกฺลทิวสฺมปฺปิ อลฺลวมณฺเณหิ
ปทพฺพญฺชเนหิ พฺยากรเยยฺยํ ฯ เยน ภควา เตนฺอุปสํกมิตี เอวํ
กิริสฺส อโหสีติ เถโร อุพฺวารสีหนาทํ นทิตี สุการณํ
เอตํ ทสฺพลสฺส อวิโรเจสฺสามิตี ฯ ตสฺมา เยน ภควา เตนฺอุปสํกมิตี ฯ
๑. ม. อนุโมทิตี ฯ ๒. ม. ภควโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ฅาณวตถุสุตตวณณนา หน้า ๑๐๕

สา หิ ภิกขุ สาริปุตตสฺส ฃมมฐาคูติ เอตถ ฃมมฐาคูติ
ปจฺจยาการสฺส วิวญฺญภาวทสฺสนสมคฺคํ สวากปารมีฅาณํ ฯ
สวากานํ หิ สวากปารมีฅาณํ สพฺพญญุตฅาณคตฺติกเมว
โหติ ฯ ยถา พุทฺธานํ อตีตนาคตปจฺจุปฺปนฺนา ฃมฺมา
สพฺพญญุตฅาณสฺส ปากฺกฺวา โหนฺติ เอวํ เณรสฺส สวาก-
ปารมีฅาณํ สพฺเพปี สวากฅาณสฺส โคจรฃมฺเม ชานาตีติ ฯ
ทฺติยํ ฯ

ฅาณวตถุสุตตวณณนา

ตติเย ตํ สุฅาธาติ ตํ ฅาณวตถุเทสนํ สุฅาถ ฯ
ฅาณวตถุณิตี เจตถ ฅาณเมว ฅาณวตถุติ เวทิตพฺพิ ฯ
ชรามรณ ฅาณนฺตืออาทิสฺสุ จตฺตฺส ปจฺมํ สวณมยฅาณํ สมฺมสน-
ฅาณํ ปฏฺฐิเวรฅาณํ ปจฺจเวกฺขณฅาณนฺตือ จตฺตฺพิริ วญฺญูติ ฯ
ตถา ทฺติยํ ฯ ตติยํ ปน จเปตฺวา สมฺมสนฅาณํ ติวิรเมว
โหติ ตถา จตฺตฺถํ ฯ โลกุตฺตรฃมฺเม หิ สมฺมสนํ นาม
นคฺคํ ฯ ชาตฺยา ฅาณนฺตืออาทิสฺสุปี เอเสว นโย ฯ อิมินา
ฃมฺเมนาติ อิมินา จตฺตฺจจฃมฺเมน วา มคฺคฅาณฃมฺเมน วา ฯ

ทฺธิญฺเฅนาติอาทิสฺสุ ทฺธิญฺเฅนาติ ฅาณจกฺขุณา ทฺธิญฺเฅน ฯ วิทิตฺเนาติ
ปญฺญา วิทิตฺน ฯ อกาลิเฅนาติ กิณฺจ กาลํ อนตฺติกฺกมิตฺวา
ปฏฺฐิเวรานนฺตรึเยว ผลทฺายเฅน ฯ ปตฺเตนาติ อธิคเตน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวาทกรรม หน้า ๑๐๖

ปริโยคาพุหนาคี ปริโยคาหิเตน ปณฺณาย อนุปวิญฺเฐน ฯ
อตีตนาถเต นยฺ เนตฺติ เย โข เกจฺติอาทินา นเยน อตีเต
จ อนาคตเต จ นยฺ เนติ ฯ เหตุถ ปน (๑) จตุสจฺจรมฺเมน
วา มกฺกถาณมฺเมน วา สกฺกาอตีตนาถเต นยฺ เนติ ฯ
จตุสจฺเจ ปน มกฺกถาณน ปฏฺวิทฺเช ปรีโต ปจฺจเวกฺขณณานํ
นาม โหติ เตน นยฺ เนตฺติ เวทิตพฺโพ ฯ (๒) อพฺภณฺณํสูติ
อภิถณฺณํสู (๓) ชานํสู ฯ เสยฺยถาปาหํ เอตฺรหิติ ยถา อหํ เอตฺรหิ
จตุสจฺจวเสน ชานามิ ฯ อนุวเย ถาณนฺติ อนุอเย ถาณํ
ธมฺเม ถาณสฺส อนุกมฺเน ถาณํ ปจฺจเวกฺขณณานสฺเสตํ
นามํ ฯ ธมฺเม ถาณนฺติ มกฺกถาณํ ฯ อิมสฺมี สุตฺเต จินฺนํสวสฺส
เสกฺขญฺมิ กถิตาติ ฯ (๓)

ตติยํ ฯ

พุดิยถาณวตฺถุสฺสวณฺณนา

จตุตเถ สตฺตสฺสตรฺตี สตฺต จ สตฺตริ จ พุชฺชชน-
ภานกา กิร เต ภิกฺขุ พหุพฺชชนํ กถฺวา วุจฺจมาเน ปฏฺวิชฺฌิตุ
สกฺโกนฺติ ตสฺมา เตสํ อชฺฌาสนเยน อิทํ สุตฺตํ วุตฺตํ ฯ
ธมฺมญฺจิติถาณนฺติ ปจฺจยาการณานํ ฯ ปจฺจยาการโร หิ ธมฺมานํ
ปวตฺตญฺจิติการณตฺตา ธมฺมญฺจิตฺตี วุจฺจติ เหตุถ ถาณํ
๑. ม. ย. เหตุถ จ ฯ ๒. ม. เวทิตพฺพา ฯ ย. เวทิตพฺพิ ฯ
๓. ม. ย. อภิถณฺณํสู ฯ

ธมฺมญฺจิตฺตวณฺณํ เอตฺตเสว ฉพฺพิชฺสฺส ฌาณฺตเสตํ อธิวณฺํ ฯ
ขยธมฺมนฺตํ ขยคณฺนสภาวํ ฯ วยธมฺมนฺตํ วยคณฺนสภาวํ ฯ
วिरาถธมฺมนฺตํ วิรชฺชนสภาวํ ฯ นิโรธธมฺมนฺตํ นิรุชฺฌนสภาวํ ฯ
สตุตฺตสตุตฺตริตฺติ เอเกกสฺมี สตุตฺต สตุตฺต กตฺวาเอกาทสฺส ปฺเทสฺส
สตุตฺตสตุตฺตริ ฯ อิมสฺมี สตุตฺเต วิปฺสฺสนาปฺตฺติวิปฺสฺสนา(๑) นาม
กถิตา ฯ

จตุตฺถํ ฯ

อวิชฺชาปจฺจยสฺสตุตฺตวณฺณนา

ปฺลยฺจเม สมฺทโย โหติตฺติ สตุตฺตา อិเชว เทสนํ
โอสาเปสิ ฯ กิการณฺนาคิ ทิฏฺฐจฺจิตฺติกสฺส โอภาสทานตฺถํ ฯ ตสฺสํ
หิ ปฺริสฺตติ อฺปารมฺภจฺจิตฺโต ทิฏฺฐจฺจิตฺติโก อตฺถติ โส ปฺลยฺหํ
ปฺุจฺจิตฺตสฺสติ อถสฺสทํ วิสฺสชฺเชสฺสสํมิตฺติ ตสฺส โอภาสทสฺสสนตฺถํ
เทสนํ โอสาเปสิ ฯ โน กถฺโล ปฺโยหฺติ อยฺตุตฺโต ปฺโยห
ทฺุปฺโยหฺ เอโสติ อตฺถโถ ฯ นนฺ จ กตฺมํ นฺ โข ฆนฺเต
ชฺรามรณฺนตฺติ อิทํ สฺปฺุจฺจิตฺตฺนตฺติ กิณฺจาปี สฺปฺุจฺจิตฺตํ ยถา
ปฺน สตฺสทสฺสคฺกณฺนิเก (๒) สฺวณฺณณฺณเล วทฺตฺติตสฺส สฺโกชนสฺส
มตฺถเก อามลกมตฺเต คฺคฺคฺปิณฺเฑ จปีเต สพฺพํ โภชนํ ทฺุพฺุโภชนํ
โหติ จจฺุทฺเตทพฺพํ เอวเมว กสฺส จ ปฺนิตํ ชฺรามรณฺนตฺติ
๑. ม. วิปฺสฺสาปฺฏิวิปฺสฺสนา ฯ ๒. ส. สทฺสคฺกณฺนเก ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๐๘

อิมินา สत्ตูปลททิวาทสทิสเสน (๑) คุณปิณฺฑน เต โภชนํ ทฬฺโภชนํ
วีย อยมปี ปโยห (๒) ทฬฺปโยหฺว ชาโตติ ฯ

พฺรหฺมจริยวาโสติ อริยมคฺควาโส ฯ ตํ ชีวํ ตํ สรีรณฺติ
ยสฺส หิ อัยฺ ทิฏฺฐิ โส ชีเว อฺจฺฉิขฺชนฺเต (๓) สรีริ อฺจฺฉิขฺชติ ฯ
สรีเร อฺจฺฉิขฺชนฺเต ชีวิตํ อฺจฺฉิขฺชตีติ คณฺหติ ฯ เอวํ คณฺหโต
สา ทิฏฺฐิ สत्โต อฺจฺฉิขฺชตีติ คหิตตฺตา อฺจฺฉิททิฏฺฐิ นาม
โหติ ฯ สเจ ปน สงฺขาราว อฺปฺปชฺชนฺติ เจว นฺริชฺชนฺติ
จาทิ คณฺเหยฺย สาสนาจรฺวา สมฺมาทิฏฺฐิ ภเวยฺย ฯ
อริยมคฺโค จ นามโส วฏฺฐํ นโรเรนฺโต วฏฺฐํ สมฺจฺฉินฺทฺโต
อฺปฺปชฺชติ ตเทว ตํ วฏฺฐํ อฺจฺฉิททิฏฺฐิยา คหิตาคารสฺส
สภาว (๔) สติ วนาว มคฺคภาวนาย นฺริชฺชนฺตีติ มคฺคภาวนา
นฺริชฺชนฺตา โหติ ฯ เตน วุคฺคํ พฺรหฺมจริยวาโส น โหตีติ (๕) ฯ

ทฺุคฺคิยนเย อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรณฺติ ยสฺส อัยฺ
ทิฏฺฐิ โส สรีริ อฺเชว อฺจฺฉิขฺชติ น ชีวิตํ ชีวิตํ ปน
ปณฺชฺรโต สกฺุณฺนํ วีย ยถาสฺสํ คจฺฉตีติ คณฺหติ ฯ เอวํ
คณฺหโต สา ทิฏฺฐิ อิมสฺมา โลกา ชีวิตํ ปฺรโลคํ คคฺชนฺติ
คหิตตฺตา สสฺสททิฏฺฐิ นาม โหติ ฯ อยณฺจ อริยมคฺโค
เตฏฺฐิมิกวฏฺฐํ วิวชฺเชนฺโต อฺปฺปชฺชติ โส เอกสงฺขารปี นิจฺเจ
๑. ม. ย. สत्ตูปลททิวาทปเทน ฯ ๒. ม. ย. สฬฺโโป ปณฺโห ฯ
๓. ม. ย. อฺจฺฉิขฺชมานเ ฯ ๔. ส. สภาว ฯ ม. สมภเว ฯ ๕. ม. ย. โหติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ทุคิยอวิชาปจยยสุตตวณณนา หน้า ๑๐๕

ฐเว สสสเต สติ อุปปโนปี วฏฺฐิ วิวฏฺฐตุํ น สกโกตติ
มคฺคภาวนา นีรตฺถกา โหตฺติ ฯ เตน วุตฺตํ อณฺณํ ชีวํ
อณฺณํ สรีรณฺติ วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิยา สติ พุรฺหมจฺริยาโส
น โหตฺติ ฯ

สูกายิกานีตฺยาทิ สพฺพํ มิจฺฉาทิฏฺฐิเวจฺจนเมว ฯ สา หิ
สมฺมาทิฏฺฐิยา วินิวิชฺฌนญฺเณ วิสฺสุกมิมฺว(๑) อตฺตานิ อารณฺโต (๒)
สูกายิกํ สมฺมาทิฏฺฐี อนนฺวตฺติตฺวา ตสฺสา วิโรเชน ปวตฺตนโต
วิเสวิตํ กทาจิ อุจฺเจทสฺส กทาจิ สสฺสตสฺส คหณโต วิรูปํ
ผนฺทิตํ วิปฺผนฺทิตนฺติ วุจฺจติ ฯ ตาลาวตฺถกตานิติ ตาลวตฺถ วิย
กตานิ ปฺน อวิรุหนญฺเณ มตฺถกจฺฉินฺนตาโล วิย สมฺมุตฺ ตาลํ
อุทฺทริตฺวา ตสฺส ปตฺติฏฺฐิตญฺจานํ วิย จ กตานิติ อตฺถิ ฯ
อนภาวกตานิติ อนนฺอภาวํ กตานิ ฯ (๓) อนนฺอภาวํ กตานิ ฯ
ปญฺจมํ ฯ

ทุคิยอวิชาปจยยสุตตวณณนา

ฉญฺเจ อิติ วา ภิกฺขเว โย วเทยฺยาติ ตสฺสํ ปริสฺติ
ทิฏฺฐิคฺคิโก ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺกาโม อตฺถิ โส ปน อวิสารท-
ธาตฺวโก อญฺจาย ทสพฺลํ ปุจฺฉิตฺตํ น สกโกตติ ตสฺมา

๑. สี่. สุกมิมฺว ฯ ๒. สี่. อารณฺโต ฯ ม. ย. อวารณฺโต ฯ ๓. สี่. อนภาวกตานิติ
อนนฺอภาวกตานิติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๑๐

ตสฺส อชฺฌาตเยน สยเมว ปุจฺฉิตฺวา วิสฺสชฺเชนฺโต สตฺถา
เอวมาห ฯ

ฉฺฉํ ฯ

นตฺตมฺหสฺสตฺตวณณา

สตฺตมฺ นามิ (๑) ตฺตมฺหากนฺติ อตฺตนิ ทิ สติ อตฺตนิยฺ นาม
โหติ ฯ อตฺตยาเยว จ นตฺติ ตสฺมา น ตฺตมฺหากนฺติ อหา ฯ
นํปิ อญฺเณสนฺติ อญฺโณ (๒) นาม ปเรตฺ อตฺตา ตสฺมี สติ
อญฺโณ นาม สียา โสปี นตฺติ ตสฺมา นํปิ อญฺเณสนฺติ
อหา ฯ ปุราณมิตฺ ภิภฺชเว กมฺมฺนฺติ นยิตฺ ปุราณกมฺมเมว
ปุราณกมฺมาภินิพฺพุตฺโต(๓) ปเนส กายิ ตสฺมา ปจฺจยโวหารเณ
เอวํ วุตฺโต ฯ อภิสฺงฺขตฺนฺติอาทิ กมฺมโวหารสฺเสว วเสน ปุริม(๔)
ลึงฺคภาวตฺตาย วุตฺตํ อยฺ ปเนตฺถ อตฺโถ อภิสฺงฺขตฺนฺติ
ปจฺจยเยหิ กโตติ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อภิสฺงฺขเจตฺยิตฺนฺติ เจตฺนาวตฺถุโก
เจตฺนามฺลโกติ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เวทนิยฺนฺติ (๕) เวทนาย วตฺถุติ (๖)
ทฏฺฐพฺโพ ฯ

สตฺตมฺ ฯ

- # ๑. ม. ยฺ. อยฺนฺติ น ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. ยฺ. อญฺเณสํ ฯ
- # ๓. ม. ปุราณกมฺมฺนิพฺพุตฺโต ฯ ๔. ม. ปุริมลึงฺค... ฯ ๕. สฺ. เวทิตฺนฺติ ฯ
- # ๖. ม. เวทนิยวตฺถุติ ฯ

เจตนาสุคตวณณา

อฏฐเม ขณจ ภิกขเว เจเตตตี ยี เจตนัน เจเตติ
 ปวคเตตตี อตโถ ๑ ขณจ ปกปเปตตี ยี ปกปปนัน ปกปเปติ
 ปวคเตตติจเจว อตโถ ๑ ขณจ อนุเสตตี ขณจ อนุสยิ์ อนุเสติ
 ปวคเตตติจเจว อตโถ ๑ เอตถ จ เจเตตตี เตฏุมิกกุสลา-
 กุสลาเจตนา (๑) คหิตา ปกปเปตตี อฏฐสุ โลกสคคจิตเตสุ
 ตณหาทิฏฐิกปปา คหิตา อนุเสตตี ทวาทสนัน เจตนาัน
 สหชาตโกฏฐยา เจว อุปนิสสยโกฏฐยา จ อนุสโย คหิตโต ๑
 อารมมณเมตตี โหตตี [๒]เอต เจตนาทิมมชาต ปจจโย โหติ ๑
 ปจจโย หิ อิท อารมมณนติ อธิปเปโต ๑ วิญญาณสส จิตยาติ
 กम्मวิญญาณสส จิตตถัน ๑ อารมมณเสตตี ตสมี ปจจเย
 สติ ๑ ปติฏฐา วิญญาณสส โหตตี ตสส กम्मวิญญาณสส
 ปติฏฐา โหติ ๑ ตสมี ปติฏฐิต วิญญาณเตติ ตสมี กम्म-
 วิญญาณ ปติฏฐิต ๑ วิรุเพหติ กम्म ชีราเปตวา (๑) ปฏี-
 สนฐิธากทตณสมคตตาย นิพพตติมุเล ชาเต ๑ ปุนพทวาภิ-
 นิพพตตี ปุนพทวสงขตา อภินิพพตติ ๑ โน จ (๔) ภิกขเว
 เจเตตตี อิมินา เตฏุมิกเจตนา ยอปปวคตทกขโณ วุตโต ๑ โน
 เจ ปกปเปตตี อิมินา ตณหาทิฏฐิกปปานัน อปปวคตทกขโณ ๑
 # ๑. สี่. เตฏุมิกกุสลาเจตนา ๑ ๒. ม. เอตถนตเร เจตนาทิมมชาเต สติ
 # กम्मวิญญาณสส อุปปตติยา อวาริตตตตติ ทิสสตี ๑ ๓. ม. ชวาเปตวา ๑
 # ๔. ม. ย. เจ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวาทกรรม หน้า ๑๑๒

อถ เจ อนุเสตีติ อิมินา เตญมิกวิปาเก ปริตตกริยาสุ รูปเปติ
เอตถ อปฺปหีนโกภุยา อนุสโย คหิตโต ฯ อนุเสตีติ เอตถ
อปฺปหีนโก ฯ (๑) อารมมณเมตฺโต โหตีติ อนุสเย สติ กมฺมวิญญานสฺส
อุปฺปตฺติยา อวาริตตฺตา เอตฺโต อนุสยชาติ ปจฺจโยว โหติ ฯ

โน เจว เจเตตีติอาทิสฺส ปจฺมปเท เตญมิกกฺุสลา กุสลเจตนา
นิวตฺตา ทุตฺติยปเท อญฺจสุ จิตฺเตสุ ตณฺหาทิกฺุจฺจโย ตุตฺติยปเท
วุตฺตปฺปกาเรสุ ฌมฺเมสุ โย อปฺปหีนโกภุยา อนุสยิตโต อนุสโย ฯ
โส นีวตฺโต ฯ

อปีเจตถ อสมฺโมหตฺถิ เจเตติ ปกฺปเปติ อนุเสติ เจเตติ
น ปกฺปเปติ อนุเสติ น เจเตติ น ปกฺปเปติ อนุเสติ ฯ
น เจเตติ น ปกฺปเปติ น อนุเสตีติ อิทมฺปิ จตฺถกํ
เวทิตพฺพํ ฯ ตตฺถ ปจฺมณเย ฌมฺมปริจฺเจโท ทสฺสีโต ฯ ทุตฺติยนเย
เจเตตีติ เตญมิกกฺุสลา เจตนา เจว จตฺสฺโส จ อกฺุสลาเจตนา
คหิตา ฯ น ปกฺปเปตีติ อญฺจสุ จิตฺเตสุ ตณฺหาทิกฺุจฺจโย
นิวตฺตา ฯ อนุเสตีติ เตญมิกกฺุสลา อุปฺนิสฺสยโกภุยา จตฺตฺ
อกฺุสลาเจตนาสุ สหชาติโกภุยา เจว อุปฺนิสฺสยโกภุยา จ อนุสโย
คหิตโต ฯ ตุตฺติยนเย น เจเตตีติ เตญมิกกฺุสลา กุสลํ นีวตฺตํ ฯ
น ปกฺปเปตีติ อญฺจสุ จิตฺเตสุ ตณฺหาทิกฺุจฺจโย นีวตฺตา ฯ
อนุเสตีติ สุตฺเต อาคตํ วาเรตฺวา เตญมิกกฺุสลา กุสลวิปาเก-
๑. ม. ย. อิม ปาฐา นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ตติยเจตนาสุตตวณณา หน้า ๑๑๓

กิริยารูเปสุ อปฺปหีนโกฏฐยา อุปนิสฺสโย คหิโต ฯ จตุตถนโย
ปุริมสทิสฺสว ฯ

ตทปฺปติฏฺฐิตฺติ ตสฺมี อปฺปติฏฺฐิตฺติ ฯ อวิรุเพหติ กมฺมํ
ชिरาเปตฺวา(๑) ปฏฺฐิสฺสนฺธิอากทฺตฺตสมตฺตตฺตย อนิพฺพตฺตมฺมูเล ฯ เอตฺถ
ปนํ กิํ กถิตฺตฺติ อรหตฺตมกฺกสฺส กิจฺจํ จิณฺสาสฺส วา
กิจฺจกรณฺนตีปี นว โลกุตฺตรธมฺมาตีปี วตฺตํ วฏฺฏตี ฯ เอตฺถ
จ วิญฺญาณสฺส เจว อายตี ปฺนพฺภวสฺส จ อนฺตเร
เอโก สฺนฺธิ เวทนาตฺตฺตฺตฺตฺตฺตเร เอโก ภวชาตินมนฺตเร
เอโกตี ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

ตติยเจตนาสุตตวณณา

นวเม วิญฺญาณนามรฺูปานมนฺตเร เอโก สฺนฺธิ เวทนา-
ตฺตฺตฺตฺตเร เอโก ภวชาตินมนฺตเร เอโกตี ฯ

นวมํ ฯ

ตติยเจตนาสุตตวณณา

ทสเม นตีตี ตฺตฺตฺตหา ฯ สฺวา หิ ปิยฺรฺูเปสุ รฺูปาทีสุ
นมนฺนฺนฺนฺน นตีตี วุจฺจตี ฯ อากตฺตคฺติ โหตีตี อากตฺตมฺหิ (๒) คติ
๑. ม. ชวาเปตฺวา ฯ ๒. ม. อากตฺตมฺหิ ฯ

*เลมที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หนา ๑๑๔

โหติ อากเต ปจฺจุปฏฺจเต กมฺเม วา กมฺมนิมิตฺเต วา
คตฺตินิมิตฺเต วา ปฏฺฐิสฺสชิวเสน วิญฺญาณสฺส คติ โหติ ฯ
จฺจุปปาโตติ เอวํ วิญฺญาณสฺส อากเต ปฏฺฐิสฺสชิวเสน คตฺติยา
สตี อิตฺถ จวนสงฺขาตา จฺจติ ตตฺถูปปตฺติสงฺขาโต อุปฺปาโต(๑)
โหติ ฯ อํยํ จฺจุปปาโต นาม โหติ ฯ เอวํ อิมฺสฺมี สฺสฺสฺส
นตฺติยา จ อากตฺตคตฺติยา จ อนฺตเร เอโกว สนฺธิ กถิตฺติ ฯ

ทสมํ ฯ

กพารขตฺติยวคฺโค จตฺตฺโต ฯ

ปณฺจเวรภยสฺสฺสฺสวณณา

กหปตฺติวคฺคสฺส ปจฺเม ยโตติ ยทา ฯ ภยานิ เวรานนฺติ
ภยเวรเจตนาโย ฯ โสตาปตฺตियงฺเกหิตฺติ ทฺวริชฺช โสตาปตฺตติยา จ องฺคํ
โสตาปตฺตติยา จ องฺคํ ยํ ปุพฺพภาเค โสตาปตฺตติปฏฺฐิตาภาย
สํวตฺตติ สปฺปฺริสฺสสํเสโว สทฺธมฺมสฺสวณฺณํ โยนิโสมนสฺสิกาโร
ธมฺมานุธมฺมปฏฺฐิตฺติ (๒) เอวํ อากตฺตํ ปฏฺฐิตทฺธคฺคณสฺส จ โสตา-
ปตฺตติ ปตฺตวา จิตฺตสฺส องฺคํ ยํ โสตาปนฺนสฺส องฺกนฺตฺติปี
วฺจฺจติ พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาทาทีนํ เอตํ อธิวจฺจํ ฯ อิทฺมมฺม(๓)
อธิปฺเปตํ ฯ อธิโยติ นิตฺทโทโส นิตฺทปารมฺมโก ฯ ฉาโยติ ปฏฺฐิจ-
สมฺมปฺปาทำ (๔) ฉตฺวา จิตฺตวณฺณมฺปิ ปฏฺฐิจสมฺมปฺปาโทปี ฯ ยถาห ฉาโย
๑. ม. อุปฺปาโตติ ฯ ๒. ที. ปา. ๑๑/๒๔๐/๒๓๕ ฯ ๓. ม. อิทฺมมฺม ฯ
๔. ม. ปฏฺฐิจสมฺมปฺปนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปณจเวรภยสุตตวณณนา หน้า ๑๑๕

วุจติ ปฏิจสมุปาโท อริโยปี อฏฺจงฺกโก มกฺโก ฉาโยติ ฯ
ปณฺญาติ อปราปริ อุปฺปนฺนาย วิสฺสนาปณฺญา ฯ สุทฺธิจฺโ
โหตีติ อปราปริ อุปฺปชฺชิตฺวา ทสฺสนวเสน สุฏฺฐุ ทฺธิจฺโ ฯ

จีณฺนิรโยติอาทิสฺส อายตี ตตฺถ อนฺุปฺปชฺชนตฺยา จิโณ
นิรโย มยฺहनฺติ โส อหํ จิณฺนิรโย ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ
โสตฺยาปฺนโนติ มกฺกโสตํ อापฺนโน ฯ อวินิปฺตชฺมโมติ น
วินิปฺตสฺภาโว ฯ นิยโตติ ปจฺมมกฺกสงฺขาเตน สมฺมตฺตนิยามเณ
นียโต ฯ สมฺโพธิปฺรายโนติ อุตฺตริมกฺกตฺตยสงฺขาตา สมฺโพธิ ปรี
อยนํ มยฺहनฺติ โสํ สมฺโพธิปฺรายโน ตํ สมฺโพธิ อวสฺสํ
อภิสมฺพุชฺฌนโกติ อตฺถโธ ฯ

ปาณาติปฺตปฺจยฺยาติ ปาณาติปฺตกมฺมการณา ฯ ภย
เวรฺนฺติ อตฺถโธ เอกํ ฯ เวรฺณฺจ นามตํ ทฺวิธิ โหติ พฺาหิร
อชฺฌตฺติกนฺติ ฯ เอเกน ทิ เอกสฺส ปิตา มาริโต โหติ ฯ
โส จินฺเตสิ เอเตน กิร เม ปิตา มาริโต อหฺมปิ ตํเยว
มาเรสฺสามิติ นิสฺสิตํ สตฺถิ อาทาย จรติ ฯ ยา ตสฺส
อพฺกนฺตเร อุปฺปนฺนา เวรเจตนา อิํ พฺาหิรเวรํ นาม ฯ
ยา ปน อิตฺรสฺส อยํ กิร มํ มาเรสฺสามิติ จรติ ฯ
อหฺเมว น ปจฺมตรํ มาเรสฺสามิติ เจตนา อุปฺปชฺชติ อิํ
อชฺฌตฺติกเวรํ นาม ฯ อิํ ตาว อุกฺขมฺปิ ทฺธิจฺชมฺมิกเมว ฯ
ยา ปน ตํ นิรเย อุปฺปนฺนํ ทิสฺวาเอตํ ปฺหริสฺสามิติ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๑๖

ชลิตํ อยมุคฺครํ คณฺหโต นริยปาลสฺส เจตนา อุปฺปชฺชติ ฯ
อิทมฺสฺส สมฺปรายิกํ พาหิรวเริ ฯ ยา ตสฺส อัย นิทฺโทสํ
มํ ปหริสฺสามิติ อากจฺจติ อหเมว นํ ปจฺมตฺรํ ปหริสฺสามิติ
เจตนา อุปฺปชฺชติ อิทมฺสฺส สมฺปรายิกํ อชฺฉตฺตเวริ ฯ ยํ
ปเนตํ พาหิรวเริ ตํ อฏฺจกถาย ปุคฺคฺลเวรฺนฺติ วุคฺคํ ฯ
ทูกุจํ โทมนสฺสนฺติ อตฺตโต เอกเมว ฯ ยถา เจตฺถ เอวํ
เสสฺสฺสเทสุปี อิมินา มม ภาณํ หตํ มยฺหํ ทาเรสุ
จาริตฺตํ อาปนฺนํ มุสา วคฺวา อตฺโต ภาคฺโค สุรารมฺมตฺเตน
อิทํ นาม กตฺตฺติอาทินา นเยน เวรฺปฺปตฺติ เวทิตฺตฺวา ฯ
อเวจฺจปฺปสาเทนาติ อธิคฺเตน (๑) อจฺลปฺปสาเทน ฯอริยกนฺเตหิติ
ปญฺจหิ สีเลหิ ฯ ตานิ หิ อริยานํ กนฺตฺตานิ ปิยานิ ฯ
ภวฺนฺตฺรคฺตาปี อริยา ตานิ น วิชฺชนฺติ ตสฺมา อริย-
กนฺตฺตานีติ วุจฺจนฺติ ฯ เสสฺเมตฺถ ยํ วคฺคตฺตฺวา ลียา ตํ สทฺทํ
วิสุทฺธิมฺคฺเค อนุสฺสตีนิทฺเทเส วุคฺคตฺตฺวา ฯ

ปจฺมํ ฯ

๑. ลี. อวิหเตน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๑๑๗

ทุตียปญจเวรภยสุตตวณณา

ทุตียเอ ภิกขุณั กถิตถาวมตตเมว วิเสโส ฯ

ทุตียิ ฯ

ทุกขสุตตวณณา

ตติเย ทุกขสุตตวณณา วณณทุกขสุตต ฯ สมุททนนฺติ เทว
 สมุทททา ขณิกสมุททโย จ ปจฺจยสมุททโย จ ปจฺจยสมุททโย
 ปสฺสณฺโตปิ ภิกขุ ขณิกสมุททโย ปสฺสติ ขณิกสมุททโย ปสฺสณฺโตปิ
 ปจฺจยสมุททโย ปสฺสติ ฯ อฏฺฐงฺกโมปิ อจฺจนฺตอฏฺฐงฺกโม เกทฏฺฐงฺก-
 กโมติ (๑) ทูวิโร ฯ อจฺจนฺตอฏฺฐงฺกมํ ปสฺสณฺโตปิ เกทฏฺฐงฺกมํ
 ปสฺสติ เกทฏฺฐงฺกมํ ปสฺสณฺโตปิ อจฺจนฺตอฏฺฐงฺกมํ ปสฺสติ ฯ
 เทเสสฺสามิตี อิทํ วณณทุกขสุตต (๒) สมุททญฺญงฺกมํ นิพฺพตฺติเกทํ นาม
 เทเสสฺสามิตี ตํ สฺสณฺณธาติ อตฺถโธ ฯ ปฏฺฐิจจาติ นิสฺสยวเสน
 เจว อารมฺมณวเสน จ ปจฺจยํ กตฺวา ฯ ตินฺนํ สงฺกตติ
 ผสฺโสติ ตินฺนํ สงฺกตติยา ผสฺโส ฯ อยํ โข ภิกขเว ทุกขสุตต
 สมุททโยติ อยํ วณณทุกขสุตต นิพฺพตฺติ นาม ฯ อฏฺฐงฺกโมติ
 เกโท ฯ เอวํ หิ วณณทุกขํ ภินฺนํ โหติ อปฺปฏฺฐิสฺสณฺธิยํ ฯ
 ตติยิ ฯ

๑. สี่. โรชตถงกโมติ ฯ ๒. ม. วณณทุกขสุตต... ฯ

โลกุตตวณฺณนา

จตุตฺเถ โลกุตฺตชาติ สงฺขาร โลกุตฺต ๗ อยมตฺถ วิเสโส ๗

จตุตฺถิ ๗

ฅาติกสฺตวณฺณนา

ปฺลจเม ฅาติเกติ ทฺวินฺนํ ฅาตกานํ ฅาเม ๗

ฅิลฺลชกาวสเถติ อัญฺจกาหิ กเต มหาปาสาเท ๗ ฅมฺมปริยาชนฺติ
 ฅมฺมการณํ ๗ อุปฺสฺสฺสฺตีติ (๑) อุปฺสฺสฺสฺตัญฺจานํ ยํ ฅานํ อุปคเตน
 สกฺกา โหติ ภควโต สทฺทํ โสคฺคํ ตตฺถ ฅิตฺติ อตฺโถ ๗ โส
 กิร ฅนฺชกฺก
 ภควโต ฅมฺมโฆสฺสํ สฺสฺสนฺโต อญฺจาสี ๗ อทฺทสาติ ตทา กิร
 ภควโต อาทิตฺว ปจฺจยาการํ มนสิกโรนฺตสฺส อิทํ อิมินา
 ปจฺจเยน โหติ อิทํ อิมินาติ อวชฺชโต ยาว ภวคฺคา
 เอกงฺกณฺ อโหสิ สตฺถา มนสิการํ ปหาย วจสา สชฺฅายํ
 กโรนฺโต ยถานุสนฺธินา เทสนํ นิฏฺฐเปตฺวา(๒) อปี นฺ โข
 อิมํ ฅมฺมปริยาชํ โกจฺ อสฺโสสีติ อวชฺเชนฺโต ตํ กิฏฺฐํ
 อทฺทส ๗ เตน วุตฺตํ อทฺทสา โข ภควาติ ๗ อสฺโสสี
 โนติ อสฺโสสี นฺ ๗ อถวา อสฺโสสี โนติ อมฺหากํ ภาสนฺตานิ
 อสฺโสสีติ ๗ อุกฺกณฺหาหิตฺวาทิสฺส สฺตฺวา ตฺถนฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท
 # ๑. สฺ. ย. อุปฺสฺสฺสฺตฺนฺติ ๗ ๒. นิฏฺฐาเปตฺวาติ ยุตฺตตรํ ๗

*เล่มที่ ๑๑ ชาณฺสฺโสณิสฺสุตฺตวณฺณนา หน้า ๑๑๕

กโรนฺโต อุกฺคณฺหาติ นาม ฯ ปทานุปฺทํ ฆฏฺเฐว วาจา
ปริจิตฺตํ กโรนฺโต ปริยาปฺณาติ นาม ฯ อุภยถาปิ ปคฺฉํ
อาชาเรปฺปตฺตํ กโรนฺโต ชาเรติ นาม ฯ อตฺถสณฺหิโตติ
การณฺนิสฺสึโต ฯ อาทิพฺรหฺมจฺริยโกติ มกฺคพฺรหฺมจฺริยสฺส อาทิ-
ปติฏฺฐานฺภูโต ฯ อิติ ตีสุปิ อิมสฺส สุตฺเตสฺส วฏฺฏวิวฏฺฏเมว
กถิตํ ฯ

ปลยจมฺ ๑

อณฺตรพฺราหฺมณฺสฺสุตฺตวณฺณนา

นฏฺเฐ อณฺตรโรติ นามวเสน อปากโก อณฺตรโร
พฺราหฺมโณ ฯ

นฏฺฐิ ๑

ชาณฺสฺโสณิสฺสุตฺตวณฺณนา

สฺสุตฺตเม ชาณฺสฺโสณิสฺสึ จานฺนุตรวเสน เอวฺลทฺธนาโม
อสิตฺติโกฏฺฐิวิโก มหาปุโรหิตो ฯ

สฺสุตฺตมํ ๑

โลกายตีกสุตตวณณนา

อฏฐเม โลกายติโกติ วิตถุทสตุเถ โลกายเต กตปริจโย ฯ
 เชฏฐเมตัง โลกายตุนติ ปจัม โลกายตัง ฯ โลกายตุนติ จ โลกสุเสว
 อายตน์ พาลปฏุชชนโลกสส อายตน์ (๑) มหนตคัมภีรณติ อุปตัญจ (๒)
 ปริตตัง ฉวทัญจิกตัง ฯ (๓) เอกตุนติ เอกสภาวัง นิจจภาวเมวาติ
 ปุจจติ ฯ ปุจจตุนติ ปุริมสภาเวน นานาสภาวัง เทวมนุสสาทิ-
 ภาเวน ปจัม หุตวา ปุจจนา น โหตีติ อจฺเจทัง สนุชาย
 ปุจจติ ฯ เอวเมตถ สพพมตฺติ สพพเมกตุนติ อีมา เทวปี
 สสสททัญจโย สพพัง นตฺถิ สพพัง ปุจจตุนติ อีมา เทว
 อจฺเจททัญจโยติ เวทิตพฺพา ฯ

อฏฐมัม ฯ

อริยสาวกสุตตวณณนา

นวมเม กิ นุ โขติ สํสยุปฺปตฺติอาการณิทสฺสนัง ฯ (๔)
 สมุทยตีติ อุปฺปชชติ ฯ

นวมัม ฯ

๑. ม. อายตัง ฯ ๒. สී. อุปฏฺจิกตัง ฯ ม. อุปฺปชชิตพฺพัง ฯ ๓. สී. สาสวํ ทัญจิกตัง ฯ
 # ม. ภาวัง ทัญจิกตัง ฯ ๔. ม. สํสยุปฺปตฺติอาการณิทสฺสนัง ฯ

ทศยอริยสาวกสุตตวณฺณนา

ทสม เทวปี นยา เอกโต วุตฺตาฯ อิทเมว ปุริเมน
นानตฺตํ เสถิ ตาทิสเมวาทิฯ

ทสมํฯ

คหปติวคฺโค ปณฺจโมฯ

ปริวิมฺสนสุตตวณฺณนา

ทกฺขวคฺคสุส ปจเม ปริวิมฺสมาโนติ อุปฺปริกฺขมาโน(๑)ฯ
ชรามรณฺนุติ กสฺมา ชรามรณฺ อเอกเมว อนเนกวิธํ นานปฺปการ-
กนฺติ วตฺวา กหิตนฺติ เจ ตสฺมี กหิตเต สพฺพทกฺขสุส
กหิตตฺตฺตาฯ ยถา หิ จูฬาย กหิตเต ปุริเส โส ปุริโส
กหิตฺโตว โหติ เอวํ ชรามรณฺ กหิตเต สพฺพํ ทกฺขํ
กหิตเมว โหติฯ ตสฺมา ยํ โข อิทํ อนเนกวิธํ นานปฺปการกํ
ทกฺขํ โลเก อุปฺปชฺชตีติ นฺหาตฺวา (๒) จิตํ ปุริสํ วิย สพฺพํ
ทกฺขํ ทสฺเสตฺวา ตํ จูฬาย คณฺหนฺโต วิย ชรามรณฺ
คณฺหิฯ

ชรามรณฺนิโรธสารูปฺปคามินิติ ชรามรณฺนิโรธสุส สารูป-
ปภาเวน นิกฺกิลเสตฺตาย ปฺริสุทฺตตาย สทิสาว หุตฺวา คามินิติ
อตุโถฯ ตถา ปฺฏิปฺนฺโน จ โหตีติ ยถา ตํ ปฺฏิปฺนฺโนติ
๑. ม. อุปฺปริกฺขมาโนฯ ๒. ม. วตฺวาฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๒๒

วุจฺจติ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ ฯ อนุชฺมมจารีติ นิพฺพานชฺมมํ
อนุคฺตํ ปฏิปฺตติชฺมมํ จรติ ปุเรตีติ อตุโถ ฯ ทุกฺขกฺขยาย
ปฏิปนฺโนติ สึลํ อาที กตุวา ชรามรณทุกฺขสุสฺสํ นิโรชฺตถาย
ปฏิปนฺโน ฯ สงฺขารนิโรชฺยาติ สงฺขารทุกฺขสุสฺสํ นิโรชฺตถาย ฯ
เอตฺตาวตฺตา ยาว อรหตฺตา (๑) เทสฺนา กถิตา ฯ

อิทานิ อรหตฺตผลปจฺจเวกฺขณํ สตตวิหารณฺจ ทสฺเสตฺวา
เทสฺนา นีวตฺเตตฺตพฺพา สียา ตถา อกตุวา อวิชฺชากโตติ
อิทํ กสฺมา กณฺหตีติ จีณฺสาสฺส สฺมตฺติกนฺตวณฺณทุกฺข-
ทสฺสณคฺคํ ฯ อปีจ ปฺน วณฺณํ อารกิตฺวา วิวณฺณเณ กถิมานเณ
พฺุชฺฌนกสฺสโต เจตฺถ อตฺถิ ตสฺส อชฺฌมาสยวเสนาปี อิทํ
กณฺหตีติ เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺถ อวิชฺชากโตติ อวิชฺชาย กโต
อุปกโต สมนฺนาคโต ฯ ปุริสปุคฺคโลติ ปุริโสเยว ปุคฺคโล ฯ
อุภเยนาปี สมนฺตีกถํ (๒) กเถติ ฯ พุทฺธานํ हि สมนฺตีกถา
ปรมตฺถกถาติ เทว กถา โหนฺติ ฯ ตตฺถ สตฺโต นโร ปุริโส
ปุคฺคโล ติสฺโส นาโคติ เอวํ ปวตฺตา สมนฺตีกถา นาม ฯ
ขนฺธา ธาตุโย อายตฺตานีติ เอวํ ปวตฺตา ปรมตฺถกถา
นาม ฯ ปรมตฺถกถํ กถเณตฺวาปี สมนฺตึ อมฺฤจฺจิตฺวาว กถเณติ ฯ
เต สมนฺตึ กถเณตฺวาปี ปรมตฺถํ กถเณตฺวาปี สจฺจเมว กถเณติ ฯ
เตเนว วุคฺคํ

๑. สึ. ยาว อรหตฺตํ ฯ ๒. สึ. สมนฺตีกถํ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปริวิมฺสนสุตตวณฺณา หน้า ๑๒๓

ทฺเว สจฺจานิ อกฺขาสี	สมฺพุทฺโธ วทตฺ วโร
สมฺมตี ปรมตฺถญจ	ตฺติยํ นฺุปลพฺภติ ฯ
สงฺเกตวณฺ์ สจฺจํ	โลกสมฺมตฺติการณฺา (๑)
ปรมตฺถวณฺ์ สจฺจํ	ธมฺมานํ ภูตลกฺขณนฺุติ ฯ (๒)

ปฺลฺลญฺเจ สงฺขารนฺุติ เทรสเจตนาภทฺ์ ปฺลฺลญฺภิสงฺขาริ ฯ
 อภิสงฺขโรตฺติ กโรติ ฯ (๓) ปฺลฺลญฺปคํ โหติ วิญฺญาณนฺุติ กมฺม-
 วิญฺญาณํ กมฺมปฺลฺลญฺเณน อุปกตฺ์ สมฺปยุตฺ์ โหติ วิปาก-
 วิญฺญาณมฺปิ วิปากปฺลฺลญฺเณน ฯ อปฺลฺลญฺเจ สงฺขารนฺุติ ทฺวาทส-
 เจตนาภทฺ์ อปฺลฺลญฺภิสงฺขาริ ฯ อภิสงฺขารโรติ ฯ อานนฺุชญฺเจ
 สงฺขารนฺุติ จตฺุเจตนาภทฺ์ อานนฺุชาภิสงฺขาริ ฯ อานนฺุชฺุปคํ โหติ
 วิญฺญาณนฺุติ กมฺมานนฺุเชน กมฺมวิญฺญาณํ วิปากานนฺุเชน
 วิปากวิญฺญาณํ อุปกตฺ์ โหติ ฯ เอตฺถ จ ตฺวิธสฺส กมฺมาภิ-
 สงฺขารสฺส คหิตตฺตา ทฺวาทสปทฺิโก ปจฺจยาการโร คหิตฺว
 โหติ ฯ เอตฺตาวตฺา วณฺุฏฺ์ ทสฺสตีติ ฯ

อิทานิ วิวณฺุฏฺ์ ทสฺสเสนฺุโต ยโต โข ภิกฺขเวตฺิอาทิมานฺุ ฯ
 ตตฺถ อวิชฺชาติ จตฺุสฺส สจฺเจสฺส อญฺญาณํ ฯ วิชฺชาติ อรหตฺต-
 มคฺคณาณํ ฯ เอตฺถ จ [๔] ปจฺมเมว อวิชฺชายนฺุ ปหีนานฺุ วิชฺชา
 อุปฺปชฺชตีติ ฯ ยถา ปน จตฺุรงฺเกปี ตเม รตฺตี ปทฺิปฺุชฺชเลนน
 # ๑. ม. โลกสมฺมตฺติการณฺ์ ฯ ๒. สฺยา. ภูตการณฺาติ ฯ สฺ. ภูตลกฺขณฺาติ ฯ
 # ๓. สฺ. ปกโรติ ฯ ๔. สฺ. ย. เอตฺถนฺุตเร ปนาติ ทิสฺสตีติ ฯ ๕. ม. ย. อุปฺปชฺชตีติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๑๒๔

อนุทธกาโร ปหิยติ เอวํ วิชฺชุปปาทา อวิชฺชาย ปหานํ
เวทิตัพพํ ๙ น กิญฺจิ โลกํ อุปาทิยตฺติ โลกํ กิญฺจิ ฐมมํ
น คณฺหาติ น ปรามสฺติ ๙ อนุปาทิยํ น ปริตฺตสฺสตีติ
อนุปาทิยนฺโต อคฺคณฺहनฺโต เนว ตณฺหาปริตฺตสฺสนาย น
ภยปริตฺตสฺสนาย ปริตฺตสฺสตีติ น ตณฺหิยติ(๑) น ภายตฺติ
อตฺโต ๙ ปจฺจตฺตํเยวาทิ สยเมว อตฺตนาถ ปรีนิพฺพายติ น
อณฺยสฺส อานุกาเวน ๙

โส สุขญฺเจ เวทนนฺติ อิทํ กสฺมา อารภี จีณาสวสฺส
ปจฺจเวกฺขณํ ทสฺเสตฺวา สตตวิหารี ทสฺเสตฺตุ อารภี ๙
อนชฺโฆสิตาติ ตณฺหาชฺช กิลิตฺวา ปรีนิภฺจฺเจตฺวา อคฺคณฺหิตา ๙
อถ ทฺถกฺขเวทนา กสฺมา วุคฺคตา กิณาตมฺปิ อภินนฺทนฺโต
อตุลิตฺติ อาม อตุลิตฺติ ๙ สุขํ อภินนฺทนฺโตเยว หิ ทฺถกฺขํ
อภินนฺทติ นาม ทฺถกฺขํ ปตฺวา สุขํ ปตฺถนฺโต สุขสฺส จ
วิปริณามทฺถกฺขโตติ ๙ กายปริยฺยนฺตฺติ กายปริจฺจฺฉินฺนํ (๒) ยาว
ปญฺจทวารกาโย วคฺคตฺติ ตาว ปวตฺตํ ปญฺจทวาริกเวทนนฺติ
อตฺโต ๙ จีวิตปริยฺยนฺตฺติ จีวิตปริจฺจฺฉินฺนํ (๑) ยาว จีวิตํ
ปวตฺตตฺติ ตาว ปวตฺตํ มโนทวาริกเวทนนฺติ อตฺโต ๙

ตตฺถ ปญฺจทวาริกเวทนา ปจฺฉา อุปฺปชฺชิตฺวา ปจฺฉมํ
นิรุชฺชตฺติ มโนทวาริกเวทนา ปจฺฉมํ อุปฺปชฺชิตฺวา ปจฺฉา
๑. ม. ตณฺหาชฺชิตฺติ ๙ ๒. ส. กายนฺตฺติ กายปริจฺจฺฉินฺนํ ๙ ๓. ส. จีวิตนฺตฺติ
จีวิตปริจฺจฺฉินฺนํ ๙

*เล่มที่ ๑๑ ปริวิมสนสุตตวณณน หน้ท ๑๒๕

นิรุชฌติ ๑ สท หิ ปฏิสนุธิกขณ เวตถุรูปสุมิเยว ปติภูจติ ๑
 ปญจทวาริกท ปวตุเต ปญจทวารวเสน ปวตุตมทนท ปจมวเย
 วิสตุติวสุตทกเล(๑) รชนทุสสนมุยหนวเสน อธิมตุตทท พลวติ โหติ
 ปณณทวสุตทกเล จิตท โหติ สฏุจิวสุตทกเลโต ปฏุจท
 ปริหทยมทนท อสึตตินวุติวสุตทกเล มนุทท โหติ ๑ ตทท หิ
 สตุตทท จิรรตุตติ เอกโต นิสึทิมหทท นิปชชิมหทท วทนุเตปี น
 สลชชทนทมทติ วทนุติ ๑ อธิมตุตทนทปี รูปททอิอรมมณณน น
 ปสตุสทม น สุณณม สุกนุชั ทุกนุชั วท สทชช อสทชช
 วท ทชั มุทกนุติ วท น ชชชทนทมทติ วทนุติ ๑ อิติ เนสั
 ปญจทวาริกเวทนท ทกคทท โหติ มโนทวาริกทว ปวตุตติ ๑
 สทปี อนุปฺพพเพน ปริหทยมทนท มรณสมเย ทททยโกฏุทิว
 นิสุสททย วตุตติ ๑ ยทว ปเนสท วตุตติ ตทว สตุโต
 ชิวตติ วุจติ ๑ ยทว นปฺปวตุตติ ตททมโต นินรุทุชิตติ
 วุจติ ๑

สวทยมตุโต วทปียท ทิเปตพฺโพ ยถท หิ ปุริส
 ปญจอุทกมคคสมปนุณิ วทปี ทเรยเย ปจมึ เทเว วุฏุเจ
 ปญจหิ อุทกมคคหิ อุทกั ปวิสิตวทท อนุโตวทปียิ อวทวณุส
 ปุเรยเย ปุณปฺปุนิ เทเว วสุสนุเต อุทกมคคเ ปุเรตวท
 คทวตุตทุฒโยชนมคคั(๒) โอตริตวทท อุทกั ติฏุเจยเย ตโต ตโต
 # ๑. ม. วิสตุติวสุตทกเล ๑ ๒. ม. คทวตุตทุฒโยชนมตุตติ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๒๖

วิสุสนุทมานัน อถ นิตุทมนตุมเพ วิวริตฺวา เขตฺเตสุ กมฺเม
กยิรมาเน อุทกั นิกฺขมนนฺตํ สสุสปากกาเล [อุทกั นิกฺขมนนฺตํ](๑)
อุทกั ปรีหีนํ มจฺเณ คณฺหามาติ วตฺตพฺพตํ อาปชฺเชยฺย ฯ
ตโต ตโต กติปาเหเน อาวาญฺเฐยฺว อุทกั สณฺจเหยยฺย ฯ ยาว
ปน ตํ อาวาญฺเฐ โหติ ตาว มหาวาปียํ อุทกั อตฺถิติ
สงฺขํ คจฺจติ ฯ ยทา ปน ตตฺถ นิชฺชติ ตทา วาปียํ
อุทกั นตฺถิติ วุจฺจติ เอวํ สมฺปทมิทํปิ เวทิตพฺพํ ฯ

ปจฺมํ เทเว วสุสนฺเต ปญฺจหิ มคฺเคหิ อุทเก ปวิสนฺเต
อาวาฏฺณํ (๒) ปุรณกาโล วิย หิ ปจฺมเมว ปฏฺิสนฺธิกฺขณเ
มโนทวาริกเวทนาย วตฺถุรูปे ปติฏฺิจิตกาโล ปนปฺปฺนํ เทเว
วสุสนฺเต ปญฺจนัน มคฺคานัน ปุริตกาโล วิย ปวตฺเต ปญฺจ-
ทวาริกเวทนาย ปวตฺติกาโล กาวุตฺตพฺพโยชนมคฺคํ (๓) อชฺโณตฺถรณฺ
วิย ปจฺมเว วิสตีวสุสกาเล รชนาทิวเสน ตสุสา อธิมตฺต-
พลวภาโว ยาว วาปีโต อุทกั น นิกฺคจฺจติ ตาว
ปุราณวาปียา (๔) จิตกาโล วิย ปญฺญาสวสุสกาเล ตสุสา
จิตกาโล นิตุทมนตุมเพสุ วิวญฺเฐสุ กมฺมนเต กยิรมาเน
อุทกฺสฺส นิกฺขมนกาโล วิย สญฺจิวสุสกาเล ปญฺจาย ตสุสา
ปรีหานิ อุทเก วุญฺเฐ (๕) อุทกมคฺเคสุ ปรีตโต อุทกฺสฺส(๖)
๑. [] สึทลโปตฺถเก นตฺถิ ฯ ๒. สึ. อนฺโต อาวาฏฺณํ ฯ ๓. ตถฺุปรี ฯ
๔. ม. ยฺ. ปุราย วาปียา ฯ ๕. ม. ยฺ. ญฺเฐ ฯ ๖. ม. ปรีตโตทกฺสฺส ฯ

*เล่มที ๑๑ ปริวิมสนสคตวณณนา หน้า ๑๒๗

จิตกาโล วิย อสีตินวคตวสสกาเล ปณจทวาริกเวทนาย มนุทกาโล ฯ
อาวาณเฐสเยว อุกทสส ปติณจนากาโล วิย หทยวคตโกฎี
นิสสา ย มโนทวาริกเวทนาย ปวคตกาโล อาวาณเฐส ปริคเตปี
อุทเก สติ วาปี ย อุกท อคตตี วคตพุกกาโล วิย ยาว
สา ปวคตติ ตาว สคโต ชีวตี วุจตี ฯ (๑) ยถา ปน
อาวาณเฐส อุทเก นินเน นตติ วาปี ย อุทกนติ วุจตี เอวิ
มโนทวาริกเวทนาย อวคตมานาย สคโต มโตติ วุจตี ฯ อิทั
เวทน สนุชาย วคต ชีวตีปริยนตติ กั เวทน เวทยมาโนติ ฯ

กายสส เกทาติ กายสส เกเทน ฯ ชีวตีปริยาทานา
อุทชนติ ชีวตีกษยโต อุท ฯ อิเชวาติ ปฏิสนชิวเสน ปุโรโต
อคนตวา อิเชว ฯ สตีภวิสสนตีติ ปวค(๒)ตวิปณนุทธรรหิตานี
สีตานี อปปวคตตนมมานี ภวิสสนตี ฯ สรริรานีติ ชาคตสรริรานี ฯ
อวสิสสนตีติ(๑) อวสิณจานี ภวิสสนตี ฯ

กมุภการปลาเกติ กมุภการสส ภาชนปจณจนาโต ฯ
ปติณจเปยยาติ จเปยย ฯ กปลุทานีติ สห มขวณฎียา เอกา-
พทธานี (๔) กมุภกปลาตานี ฯ อวสิสเสยยุนตี ตินุเจยย ฯ เอวเมว
โชติ เขตถ อิทั โอปมมสัสสนทน อาทิตตกมุภการปลาโก วิย หี
ตโย ภวา ทฎจพพา กมุภกาโร วิย โยคาวจโร ปากโต ฯ
กมุภการภาชนนัน นีทรณทณทโก วิย อรหคตมคคถาณ ฯ
๑. ม. ย. วุจตี ฯ ๒. ม. ปวคตี... ฯ ๓. ม. ปฏิสิสเสยยาติ ฯ
๔. ม. เอกพนุชานานี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๒๘

สโม ภูมิภาโค วีย อสงฺขตํ นิพฺพานตลํ (๑) ทณฺฑเกน
อณฺ्हกฺขมํ อากขฺตติวฺวา สเม ภูมิภาเค กุมฺภสฺส จปีตกาโล
วีย อารทฺฐวิปฺสฺสกฺสฺส รุปฺสฺสคฺคํ อรูปฺสฺสคฺคํ วิปฺสฺสนฺตฺส
กมฺมฏฺฐาเน จ ปคฺเช วิญฺเจ อูปฺภูจฺหมานเน ตถารูปํ
อตุสฺสปฺปายาทิ ลภิตฺวา เอกาสเน นิสินฺนสฺส วิปฺสฺสนํ วทฺฑเมตฺวา
อคฺคผลํ อรหฺตํ ปตฺวา จตฺตฺหิ อปาเยหิ อตฺตภาวํ อทฺฐริตฺวา
ผลสมาปตฺติวเสเน อสงฺขเต อมเต นิพฺพานกาโล (๒) ทณฺฑจฺโพ ๗
จिณฺสาโว ปน อณฺ्हกฺขมํโก วีย น อรหฺตตปตฺติวเสเยว
น ปรีนิพฺพายติ (๓) สาสนปฺปเวณิ ปน ฆณฺเฑยมาโน(๔)ปญฺญาสสฏฺฐิ
วสฺसानิ จริตฺวา (๕) ปุริมกจิตฺตปฺปวตฺติยา อฺปาทีนฺนกฺกขนฺธเกโท(๖)
อนฺุปาทีเสสาย นิพฺพานชาตฺยา ปรีนิพฺพายติ ๗ อถสฺส กุมฺภสฺส
วีย กปาลานิ อนฺุปาทีนฺนกสรีรานเว อวสิสฺสนฺตฺติ ๗ สรีรานิ
อวสิสฺสนฺตฺติ ปชานาตฺติ อิทํ ปน จิณฺสาวสฺส อนฺุโยคาโร
ปนตฺถํ วุตฺตํ ๗

วิญฺญาณํ ปญฺญาเขถาติ ปฏฺฐิสนฺธิวิญฺญาณํ ปญฺญาเยถ ๗
สาธฺฐ สาธฺฐติ เถรานํ พฺยากรณํ สมฺปหํสฺติ ๗ เอวเมตฺนฺติ ยเทตฺ
ติวิเช อภิสงฺขารे อสฺติ ปฏฺฐิสนฺธิวิญฺญาณสฺส อปญฺญาณฺนฺติอาทิ
๑. ม. นิพฺพานตลํ ๗ ๒. ม. อสงฺขเต นิพฺพานตเล จิตกาโล ๗
๓. ม. น ปรีนิพฺพาคิ ๗ ๔. ม. ฆณฺเฑยมาโน ๗ ๕. ส. จริตฺวา ๗ ม. จตฺวา ๗
๖. ม. จริมกจิตฺตปฺปวตฺติยา อฺปาทีนฺนกฺกขนฺธเกทา ๗

*เล่มที่ ๑๑ อุปาทานสูตรตวณณา หน้า ๑๒๕

เอวเมว เอตํ ฯ อธิมญจถาติ นิฏฺฐานสงฺฆาตํ (๑) อธิโมกฺขํ ปฏฺิ-
ลภถ ฯ เอเสวโนโต ทฺกฺขสฺสาติ อยเมว วฏฺฏทฺกฺขสฺส อนฺโต
อยํ ปริจฺเจโท ยทิทํ นิพฺพานนฺติ ฯ

ปรจฺมํ ฯ

อุปาทานสูตรตวณณา

ทฺติเย อุปาทานีเยสฺสตี จตฺนุนํ อุปาทานานํ ปจฺจเยสฺ
เตฏฺมิภรฺมเมสฺ ฯ อสฺสาทานุปฺสฺสีโนตี อสฺสาทํ อนฺุปฺสฺสนตฺสส ฯ
ตตฺตราติ ตสฺมี อคฺคิกฺขนฺุเช ฯ ตทาหาโรตี ตปฺปจฺจโย ฯ (๒)
ตทฺุปาทาโนตี ตสฺเสว เววจฺนํ ฯ เอวเมว โชตี เอตฺถ
อคฺคิกฺขนฺุโร วีย ทิ ตโย ภวา เตฏฺมิภวฏฺฏนฺุตีปี เอตเทว
อคฺคิขคฺคกปฺริโส วีย วฏฺฏนฺิสฺสีโต พาลปฺุชฺชโน สฺกฺขติณ-
โคมยาทีปฺกฺขิปนํ วีย อสฺสาทานุปฺสฺสีโน ปฺุชฺชนสฺส ตณฺหา-
ทิวเสน นฺหิ ทฺวาเรหิ กุสลาकुสลกมฺมกรณํ ตินฺโคมยาทีสุ
ชีเนสฺ ปฺนปฺปฺนํ เตสํ ปฺกฺขิปเนน อคฺคิกฺขนฺุสฺส วทฺฒนํ
วีย พาลปฺุชฺชนสฺส อฏฺุจาย สมฺภูจาย ยถาวุตตกมฺมายุหนน
อปฺราปฺริ วฏฺฏทฺกฺขนิพฺพตฺตนํ ฯ

น กาเลน กาลิ สฺกฺขานิ เจว ตินฺานิ ปฺกฺขิปเยยยาตี
ตํ ทิ โกจิ อตฺถกาโม เอวํ วเทยฺย หมฺุโก(๑) กสฺมา อฏฺุจาย
๑. ม. ยฺ. สนฺุณฺิฏฺฐานสงฺฆาตํ ฯ ๒. ม. ยฺ. ตปฺปจฺจโย ฯ ๓. ม. โภ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๓๐

สมุฏฺจาย กลาเป มหฺทิตฺวา(๑) สุกฺขตฺตณฺญจํ ปจฺฉินฺยา(๒) จ
 ปุเตฺวา สุกฺขโคมฺยานิ ปกฺขิปฺนฺโต เอตํ อคฺคิ ชาเลสิ อปีนุ
 เต อตฺถิ อโตนินฺทานํ กาจิปี(๓) วุฑฺฒิสฺสึ ฯ วิสาคตเมตํ โภ
 อมฺหากํ อโตนินฺทานํ ปน เม อวุฑฺฒิเยว ฯ กุโต วุฑฺฒิ ฯ
 อหํ หิ อิมํ อคฺคิ ชคฺคณฺโต เนว นฺหายิตฺถํ น ญฺจชิตฺถํ
 น นิปชฺชิตฺถํ ลภามิตฺถิ ฯ เตนหิ โภ กิณฺเต อิมินา นิสฺสํสํ
 อคฺคิชาลเนน (๔) เอหิ ตวํ เอตานิ อากตานิ ตินฺนาทินิ เอตฺถ
 ปกฺขิปิตานิ(๕) สยเมว ฉายิสฺสณฺติ ตวํ ปน อสฺสกุฏฺจาย
 สฺสิตฺถกา ปกฺขชฺรณฺนิ อตฺถิ ตตฺถ นฺหาตฺวา มาลาคนฺธ-
 วิเลปนฺนหิ อตฺถานํ มณฺเฑตฺวา สฺสนิวตฺโถ สฺสปารุโต วนปาทุกาหิ
 นคฺริ ปวิสิตฺวา ปาสาทวรมารุญฺห วาตปानํ วิวริตฺวา มหาวีริยํ
 วิโรจยมาโน นิสฺสึท เอกคฺโค สุขสมปฺปีโต หุตฺวา ตตฺถ เต
 นิสฺสนฺสฺส ตินฺนาทินํ ขเยน สยเมว อยํ อคฺคิ อปฺลยตฺตติภาวํ
 คมฺิสฺสฺสตีติ ฯ โส ตถา กเรยฺย ฯ ตเถว นิสฺสนฺสฺส
 โส อคฺคิ อฺปาทานกฺขเยน อปฺลยตฺตติภาวํ คจฺเจยฺย ฯ อิทํ
 สนฺธาเยตํ น กาลน กาลนฺตฺวาทํ วุฑฺฒิตํ ฯ เอวเมว โขติ
 เอตฺถ ปน อิทํ โอปมฺมสฺสสนฺทํ จตฺตาฬีสาย กญฺจวาทานํ
 ชลมาโน มหฺออคฺคิกฺขณฺโธ วิย หิ เตญฺมิทวญฺญํ ทญฺจพฺพํ ฯ
 อคฺคิชคฺคณกปฺริโส วิย วญฺญสฺสนิสฺสิตโก โยคาวจโร ฯ
 # ๑. ม. พนฺธิตฺวา ฯ ๒. ม. ปจฺฉินฺย จ ฯ กตฺถจิ ปจฺฉินฺย ฯ ปจฺฉินฺโย (?)
 # ๓. ม. ยฺ. กาจิ วุฑฺฒิสฺสึ ฯ ๔. ม. อคฺคิชาลเนน ฯ กตฺถจิ อคฺคิ
 # ชลนฺเตนาติ ลิจฺยติ ฯ ๕. ม. นิกฺขิป ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อุปาทานสูตรวณณนา หน้า ๑๓๑

อตุลกาโม ปุริโส วย สมมาสมพุทโธ เตน ปุริเสน ตสส
 ทินนโอะวาโท วย ตถาคเตน เอหิ ทุวํ ภิกขุ เตภูมิก-
 ฆมเมสุ นิพพินฺท เอะวํ ฏฏทุกขา มุจฺจิสฺสตีติ ตสส เตภูมิก-
 ฆมเมสุ กมฺมฏฺฐานสฺส กถิตกาโล ตสส ปุริสสฺส ยถานุสฺสิญฺจ
 ปฏิชฺชิตฺวา ปาสาเท นิสินฺนกาโล วย โยคิโน สุคโตวาทำ
 สมปฏิจฺฉิตฺวา สุณณาการํ ปวิฏฺฐสฺส เตภูมิกฆมเมสุ วิปสฺสนํ
 ปฏฺฐเปตฺวา อนุกกเมน ยถานุรูปํ อาหารสປฺปายาที่ ลภิตฺวา
 เอกาสเน นิสินฺนสฺส อคฺคผลเต ปตฺติจฺจิตกาโล ตสส นฺหาน-
 วิเลปนาทิหิ สุโขตมณฺฑิตกายตฺตา ตสฺมี นิสินฺนสฺส เอกคฺคสฺส
 สุขสมປฺปีตกาโล วย โยคิโน อริยมคฺคโปกฺขรณฺธิยํ มคฺค-
 ณาโณทเกน สุโขตกิลเลสมลสฺส หิโรตตປฺปสาฎฺเเก นีวาเสตฺวา
 สิลวิเลปนानุคฺคตสฺส อรหตฺตมณฺฑาเนน อตฺตภาวํ มณฺฑเตตฺวา
 วิมุตฺติປฺປุพฺพทามํ ปิลนฺธิตฺวา อิทฺธิປฺปาทປฺปาทูกา อารุຍฺห นีพฺพาน-
 นครํ ปวิสิตฺวา ฆมฺมປฺปาสาทำ อารุຍฺห สติປฺပ္ญฺฐานมหาวิถີຍ
 วิโรจมานสฺส นีพฺพานารมฺมณฺํ ผลสมာປฺคຕී อປฺປေตฺวา นิสินฺน-
 กาโล ตสส ปน ปุริสสฺส ตสฺมี นิสินฺนสฺส ติณาทินํ
 ขเยน อคฺคิกฺขนฺธสฺส อປฺປณฺตຕී คมฺนกาโล วย จีณาสวสฺส
 ยาวตายุកံ จตฺวา อุปาทินฺนกฺกขนฺธเกเทเนน อนุປฺปาทิสေสาย
 นีพฺพานธาดฺยา ปรีนီพฺพุตสฺส มหาวฏฺฏฺฐປฺປสโม ทฏฺฐพฺโพ ។

ทฺติยํ ។

สัโยชนสุตตวณณา

ตติเย สลโยชนีเยสุติ ทสนนั สัโยนानั ปจฺจเยสุ ฯ
ฉาเยยฺยาติ ชเลยฺย ฯ เตลั อาสิณฺเจยฺย วฏฺฐี อุปัสัหเรยฺยาติ
ทีปปฏิชคฺคณตถั เตลภาชนณฺจ มหนตฺถจ วฏฺฐิกปาลั กเหตุวา
สมีเป นิจฺจ จิโตว เตเล จิณฺเ เตลั อาสิณฺเจยฺย วฏฺฐียา
จีณาย วฏฺฐี อุปัสัหเรยฺย ฯ เสสมตฺถ สทฺธิ โอปมฺมสั-
สนฺทเนน ปุริมฺนเยเนว เวทิตพฺพิ ฯ
ตติยั ฯ

ทตฺติยสัโยชนสุตตวณณา

จตฺตเถ อุปมั ปจฺมั วตฺวา (๒) ปจฺฉา อตฺโถ วตฺโต ฯ
เสสั ตาทิสเมว ฯ
จตฺตถั ฯ

มหารุกฺขสุตตวณณา

ปญฺจเม วุทฺธิ (๑) โอิชั อภิหรณฺตติ ปจฺวีรสณฺจ อาโปรสณฺจ
อุปฺริ อาโรเปณฺติ ฯ โอิชาย อาโรปีตตฺตา หตฺถสฺตฺพเพชฺส
รุกฺขสฺส องฺกุรคฺเคสุ พินฺทูนี (๒) วีย หุตฺวา สินโห ติกฺกฺจติ ฯ อิทั
ปเนตฺถ โอปมฺมสัสนฺทนั มหารุกฺโข วีย หิ เตณฺมิกวฏฺฐั ฯ
มุลานี วีย आयตฺนानี มุเลหิ โอิชาย อาโรหนั วีย ฉหิ

*เล่มที่ ๑๑ มหารุกขสุตตวณฺณนา หน้า ๑๓๓

ทวารเหหิ กมฺมาโรหณํ โອชาย อภिरุพฺพหุตฺตา มหารุกฺขสุตฺต
ยวากปฺปฏฺจจํ (๑) วีย วฏฺฐนีสฺสิตฺตพาลปฺปฺชชฺชนสฺส จหิ ทวารเหหิ
กมฺมํ อายฺหฺนตฺส อปฺราปฺริ วฏฺฐสฺส วทฺฒนวเสน ทิมฺรตฺตํ
จํจํ ๑

กุกฺกทาลปฺปฏฺกนฺติ กุกฺกทาลลฺเจว ปจฺฉนฺิภาชนลฺเจจ ขณฺฑทาล-
ขณฺฑทิกํ ฉินฺนฺเทยยฺยติ ชุทฺทกมฺหนฺตํจํ ขณฺฑทาลขณฺฑทํจํ กโรนฺโถ
ฉินฺนฺเทยย ๑ อิทํ ปเนตฺถ โອปมฺมตฺสสนฺทํ อิธํปี หิ มหา-
รุกฺโข วีย เตภฺมิกวฏฺฐํ รุกฺโข นาสฺเตตฺกํโม ปฺริโส วีย
โยคาวจโร กุกฺกทาลอ วีย ฉาณฺํ ปจฺฉนฺิ วีย สฺมาธิ ๑
รุกฺขจฺเจทฺนพฺรสฺส วีย ฉาณฺํ รุกฺขสฺส มฺลล ฉินฺนกาโล วีย
โยคิโน อจฺฉริยสนฺติเก กมฺมฏฺจจํ อุกฺคเหตุวา มนฺสิกโรนฺตสฺส
ปฺลฺลว ขณฺฑทาลขณฺฑทิกฉินฺนทฺนกาโล วีย สจฺเจปฺโต จตฺตุนฺนํ
มหาฏฺจจํ มนฺสิการกาโล ผลนฺํ วีย เทวจตฺตาพีสํย
โกฏฺฐจาสฺส วิตฺถารมนฺสิกาโร สกฺลิกํ สกฺลิกํ กรณฺกาโล
วีย อุปาถารูปสฺส เจว รูปฺกขฺนฺธารมฺมณฺสฺสปี วิญฺญาณสฺส
จํติ อิมฺลํ วเสน นามรูปฺปฺริคฺคโห มฺลลนํ อุทฺธรณฺํ (๒) วีย
ตฺสเสว นามรูปสฺส ปจฺฉยปฺริเยสนํ วาตํตเป วิโสเสตฺวา
อฺคฺคินา ทฺนกาโล วีย อนฺนฺพฺพเพน วิปฺสฺสนํ วทฺฒเตตฺวา
อณฺตฺรสปฺปายํ ลภิตฺวา กมฺมฏฺจจํ วิญฺเต อุปฺภูจฺจมาเน
๑. สී. ยวตฺกํ จํจํ ๑ ๒. ม. อุปฺจฺเจทฺนํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๓๔

เอกปลลฺงเก นิสินฺนสฺส สมณธมฺมํ กโรนฺตสฺส อคฺคผลปฺตฺติ ฯ
มนสิกาโร(๑) วย อรหตฺตปฺปตฺตทิวเสเยว อปรินิพฺพายนฺตสฺส
ยวตายุํ จิตกาโล มหาวาเต โอสุนฺนํ(๒) นทียา ปวาหนํ
วย จ อฺปาทีนฺนกกฺขนฺธเกเทน อนฺปาทีเสสย นิพฺพานธาตฺยา
ปรินิพฺพตฺส วฏฺฏวฺปสโม เวทิตฺตฺโพ ฯ

ปลญจํ ฯ

ทฺติยมหารุกฺขสฺสตฺตวณณา

นฏฺเจปี อฺปมํ ปจฺมํ วตฺวา ปจฺฉา อตฺถิ วุตฺโต ฯ
อิทเมว นานตฺตํ ฯ

นฏฺจํ ฯ

ตฺรณฺรุกฺขสฺสตฺตวณณา

สฺตฺตเม ตฺรฺโณติ อชาตผลิ ฯ ปลิสชฺเชยฺยาติ (๓) โสเชยฺย ฯ
ปํสฺสุ ทเทยฺยาติ ถทฺธรฺสฺสปํสฺสุ หริตฺวา มฺหุโคมยจฺฉณฺณมิสฺสํ (๔)
มธฺรปํสฺสุ ปกฺขิเปยฺย ฯ วุฑฺฒินฺติ วุฑฺฒี อปชฺชิตฺวา ปุํสุปโค
ปุํสฺสํ ผลฺลปโค ผลิ คณฺเหยฺย ฯ อิํ ปเนตฺถ โอปมมสฺสํสนฺทนํ
ตฺรณฺรุกฺโข วย หิ เตญฺมิทวฏฺฏํ รุกฺขชคฺคโก ปุริโส วย
๑. ม. มสิกรณํ ฯ กตฺถจि มํสิกาโรติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. โอปุนนํ ฯ
๓. ส. ปลิสตฺถเยยฺยาติ ฯ ม. ปลิมชฺเชยฺยาติ ฯ ๔. ม. จฺฉณฺณมยฺมธฺรปํสฺสุ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณฺณา หน้า ๑๓๕

วณฺณิสฺสึโต ปุณฺณชฺโช มุฬลสฺสณฺณานาทีนึ (๑) วิยตีหิ ทฺวารเหหิ
กฺุสลากฺุสลาภมฺมายุหนํ รุกฺขสฺส วุฑฺฒิอาปชฺชนํ วิย ปุณฺณชฺชนสฺส
ตีหิ ทฺวารเหหิ กมฺมํ อายุหโต อปฺราปรี วณฺณปฺปวตฺติ ฯ วิวณฺณํ
วุดฺตฺนเยเนว เวทิตพฺพิ ฯ

สตุตฺตมํ ฯ

อภฺจมนวmani อุดฺตานตฺถาเนว ฯ

อภฺจมนวmani ฯ

นิทานสฺตฺตวณฺณา

ทสเม กฺุรฺสุ วิหฺรตีติ กฺุรฺติ เอวํ พหฺวจนวเสน
ลทฺชโวหาเร ชนปฺเท วิหฺรตี ฯ กมฺมาสทฺมมํ (๒) นาม กฺุรฺนํ นิคโมติ
เอวํนามโก กฺุรฺนํ นิคโม ตํ โคจรรคามํ กตฺวาติ อตฺโถ ฯ
อายุสฺมาติ ปิยวจนเมตํ ครฺวจนเมตํ ฯ อานนฺโทติ ตสฺส เณรฺสฺส
นามํ ฯ เอกมฺนุตํ นิสฺสีตีติ จ นิสฺชชฺโทเส วชฺเชนฺโต ทกฺุชิตฺต-
ชาณฺมณฺชทลสฺส อภิมุขกฺุจฺจเน จพฺพณฺณานํ พุทฺธรฺสีนํ อนฺโต
ปฺวิลิตฺวา ปสฺนฺนลาหารสํ วิคาหนฺโต วิย สฺวณฺณปฺภูํ ปารฺุปฺนฺโต
วิย รตฺตฺตฺปฺปสฺวานนํ(๓) มชฺฉมํ ปฺวิสฺนฺโต วิย ฐมฺมกณฺชทาการิโก
อายุสฺมา อานนฺโท นิสฺสีตีติ ฯ เตน วุดฺตํ เอกมฺนุตํ นิสฺสีตีติ ฯ
๑. สึ. มุฬลปฺริสฺตฺตฺถานาทีนึ ฯ ๒. ม. กมฺมาสทฺมมํ ฯ
๓. สฺยา. รตฺตฺตฺปฺปมาลาวิทานมชฺฉมํ ฯ สึ. รตฺตฺตฺปฺปวิทานมชฺฉมํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณนา หน้า ๑๓๖

กาย ปน เวลาย เกน การณน อยมายสุมา
ภควนฺตํ อุปสงฺกมนฺโตติ สายณฺหเวลาย ปจฺจยาการปญฺห-
ปฺปจฺจนการณน ฯ

ตํ ทิวสํ กิร อยมายสุมา กุลสงฺกหตฺตถาย ฆรทฺวาร
ฆรทฺวาร สหสฺสภณฺฑิกํ นิกฺขิปนฺโต วิย กมฺมาสธมฺมํ ปิณฺฑาย
จริตฺวา ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต สตถฺว วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สตถฺริ
คณฺธกฺฎี ปวิฏฺเฐ สตถฺอารี วนฺทิตฺวา อตฺตโน ทิวาภูจฺจันํ คณฺธวา
อนฺตเววาสิเกสุ วตฺตํ ทสฺเสตฺวา ปฏิกฺกนฺเตสุ ทิวาภูจฺจันํ
ปฏิสมฺมชฺชิตฺวา จมฺมกฺขณฺฑํ ปณฺณเปตฺวา อุตฺกตฺมพฺโต อุตฺเกน
หตฺถปาเท สีตลํ กตฺวา ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา นิสินฺโน โสตา-
ปตฺติผลสฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชิตฺวา ฯ อถ ปริจฺฉินฺนกาลวเสน สฺมา-
ปตฺติโต ภูจฺจาย ปจฺจยาการเณ ฌาณํ โอตารสฺสิ ฯ โส อวิหฺชา
ปจฺจยา สงฺขาราทิ อาทิตฺโต ปฏฺจาย อนฺตํ อนฺตโต ปฏฺจาย
อาทึ อุกฺขนฺตโต ปฏฺจาย มชฺฉํ มชฺฉโต ปฏฺจาย อุกฺโก
อนฺเต ปาเปนฺโต ติกฺขตฺตํ ทฺวาทสฺปทปจฺจยาการํ สมฺมสฺสิ ฯ
ตสฺเสวํ สมฺมสนฺตสฺส ปจฺจยาการโ วิภูโต หุตฺวา อุตฺตานโก
วีย อุปฺภูจฺจาสฺสิ ฯ ตโต จินฺเตสฺสิ อัยํ ปจฺจยาการโ สพฺพพฺพุเทหิ
คมฺภีโร เจว คมฺภีราภาโส จาติ กถิตฺโต มยฺหํ โข ปน
ปเทสฺสวณฺเณ จิตฺตสฺส สวากฺขสฺส สโต อุตฺตานโน วีย วิภูโต
ปากโก หุตฺวา อุปฺภูจฺจาสฺสิ (๑) มยฺหํเยว นฺ โข เอส อุตฺตานโก
๑. ม. อุปฺภูจฺจาสฺสิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานุตตวณณนา หน้า ๑๓๗

วีย อุปภูจชาติ อุทาหุ อณฺเณสมปีติ อตุตโน อุปภูจงานการณ
สตุถุ อาโรเจตฺสามีติ นิสีทนภูจงานโต (๑) อุภูจาย จมฺมขณฺฑ
ปโปโผฏฺตวา อาทาย สายณฺหสมเย ภควนฺตุ อุปสงฺกมิ ฯ
เตน วุตฺติ สายณฺหเวลาย ปุจฺจยาการปญฺหํ ปุจฺจนการณ
อุปสงฺกมฺนโตติ ฯ

ยาวคมฺภีโรติ เอตฺถ ยาวสทฺโท ปมาณาติกกเม ฯ อติกกมฺม
ปมาณํ คมฺภีโร อติคมฺภีโรติ อตุโถ ฯ คมฺภีราวภาโสติ คมฺภีโรว
หุตฺวา อวภาสติ ทิสฺสตีติ อตุโถ ฯ เอกํ หิ อุตฺตานเมว
คมฺภีราวภาสํ โหติ ปุติปณฺณรสวิเสน กาวณฺณํ ปุราณอุทกํ
วีย ฯ ตํ หิ ชาณฺอุปฺมาณมฺปิ สตโปริสํ วีย ทิสฺสตี ฯ เอกํ
คมฺภีรํ อุตฺตานาวภาสํ โหติ มณฺิกงฺกาย (๒) วิปฺปสนฺนํ อุทกํ
วีย ฯ ตํ หิ สตโปริสมฺปิ ชาณฺอุปฺมาณํ วีย ขายติ ฯ เอกํ
อุตฺตานํ อุตฺตานาวภาสํ โหติ จาฏีอาทิสฺ (๑) อุทกํ วีย ฯ
เอกํ คมฺภีรํ คมฺภีราวภาสํ โหติ สีนฺรฺปาทกมหาสมฺมุเท อุทกํ
วีย ฯ เอวํ อุทกเมว จตุตฺตาริ นามานิ ลกฺติ ฯ ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาเท
ปเนตํ นตฺถิ ฯ อยํ หิ คมฺภีโร คมฺภีราวภาโส จาติ
เอกเมว นามํ ลกฺติ ฯ เอวฺรุโป สฺมาโนปี อถ จปฺน เม
อุตฺตานกุตฺตานโก วีย ขายติ ตทิตํ อจฺจริยํ ภนฺเต อพฺภูตํ
ภนฺเตติ เอวํ อตุตโต วิมฺหยํ ปกาเสนฺโต ปญฺหํ ปุจฺจิตฺวา
ตุณฺหิภูโต นิสีทิติ ฯ

๑. ม. ย. นิสินฺนภูจงานโต ฯ ๒. ม. ย. มณฺิภาสํ ฯ ๓. ม. ย. ปาติอาทิสฺ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๑๓๘

ภควา ตสฺส วจันฺ สุตฺวา อานนฺโท ภวคฺคกคฺคหณาย
หตฺถํ ปสาเรนฺโต วีย สีนฺนรร ภินฺนิตฺตฺวา มินฺชํ นีหริตฺตํ
วายมมาโน วีย วินา นาวาย มหาสมุทฺทํ ตริตฺตกาโม วีย
ปจฺวี ปริวตฺเตตฺตฺวา ปจฺโวจํ กเหตฺตํ วายมมาโน วีย พุทฺธวิสัย
ปญฺหํ อตฺตโน อตฺตนาตฺตนาตฺตนิ วทตี หนฺนทสฺส คมฺภีรภาวํ
อากิจฺขามิตฺติ จินฺนเตตฺตฺวา มา เหวนฺตฺติอาทิมาย ๑

ตตฺถ มา เหวนฺตฺติ หกาโร นิปาตมตฺตํ เอวํ มา ภณฺตฺติ(๑)
อตุโถ ๑ มา เหวนฺตฺติ จ อิทํ วจันฺ ภควา อายสฺมมฺนตฺตํ
อานนฺทํ อุตฺตสาเทนฺโตปี ภณฺตฺติ อปฺสาเทนฺโตปี ๑ ตตฺถ
อุตฺตสาเทนฺโตปีติ อานนฺท ตวํ มหาปญฺญโล วิสททาโณ(๒) ๑
เตน เต คมฺภีโรปี ปญฺจิจฺจสมุปฺปาโท อุตฺตนาโก วีย ขายติ
อญฺเฒสํ ปเนส อุตฺตนาโกติ น สลฺลทฺกเขตฺตพฺโพ คมฺภีโรเยว
เจส คมฺภีรราวภาโส จ ๑

ตตฺถ จตฺสฺโส อุปฺมา วทฺตฺติ น มาเส สฺสโกชนรส-
มุจฺจสฺส กิร กตฺตโยคฺคตฺส(๓) มหามลฺลตฺส สมนฺชชสมเย มลฺลยฺยทฺธมฺมึ(๔)
คจฺจนฺตสฺส อนฺตรามลฺลปาสาณํ ทสฺเสตฺส ๑ โส ก็ เอตฺตนิ
อาห ๑ มลฺลปาสาโณติ ๑ อหฺรถ นนฺตฺติ ๑ อุกฺขิปิตฺตํ น
สฺสโกมาติ วุตฺเต สยํ กตฺตฺวา(๕) กุหิ อิมสฺส ภาริยฺญจฺจานนฺตฺติ
วตฺตฺวา ทฺวีหิ หตฺถเอหิ เทว ปาสาณ อุกฺขิปิตฺตฺวา ก็พาคฺคเพ
๑. ม. ภณฺตฺติ ๑ ๒. ม. วิสททาโณ ๑ ๓. ส. กตฺตโยคฺคตฺส ๑
๔. ส. กตฺมลฺลเนปฺจจฺจสฺส ยฺยทฺธมฺมึ ๑ ม. กตฺมลฺลปาสาณปฺริยจฺจสฺส ๑
๕. ม. ยฺ. สยํ คนฺตฺตฺวา ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานุตตวณณา หน้า ๑๓๕

วีย ขิปิตวา อคมาสี ฯ ตตถ มลลสฺส มลลปาสาโณ ลหุโกติ
น อณฺเณสมฺปิ ลหุโกติ วตฺตพฺโพ ฯ ฉ มาเส สฺโฆชนรสฺสฺส
มลฺโล วีย หิ กปฺปตตสฺส สฺส อภินิหารสมฺปนฺโน อายสฺมา
อานนฺโท ฯ ยถา มลลสฺส มหาพลตาย มลลปาสาโณ ลหุโก ฯ
เอวฺ เณรฺสฺส มหาปณฺณตาย ปฏิจฺจสมฺปปาโท อุตฺตานิติ
วตฺตพฺโพ โส อณฺเณสฺ อุตฺตานิติ น วตฺตพฺโพ ฯ

มหาสมฺมุเท จ (๑) ติมิ นาม มหามจฺโฆ ทฺวิโยนสตฺติโก
ติมฺงฺคโล(๒) ตฺวิโยชนสตฺติโก ติมิ กิร รปฺงฺคโล ปณฺจโยชนสตฺติโก อานนฺโท
ปนฺนฺโท(๓) อชฺโฆมหาโร(๔) มหาติมิตฺติ อิมเ จตฺตาริ โยชนสฺสฺสฺสกา ฯ
ตตถ ติมิรปฺงฺคเลนเว ทิปฺนติ ฯ ตสฺส ทกฺขินณณณ
จาเลนตสฺส ปณฺจโยชนสฺเต ปเทเส อุกกํ จลติ ตถา
วามกณณณ ตถา นงฺคฺกุจฺจ ตถา สีสฺส เทว ปน กณณณ
จาลตฺวา นงฺคฺกุจฺเจน ปหริตฺวา สีสฺส อปฺราปฺริ กตฺวา กิพิตฺตุ
อารทฺรฺสฺส สตฺตมฺภูจโยชนสฺเต จาเน ภาชนเ ปกฺขิปิตฺวา อุกฺทเน
อาโรปิตฺ วีย อุกกํ ปกฺกฺกฺ(๕) ฯ ตฺวิโยชนสฺตมตฺเต (๖) ปเทเส อุกกํ
ปฏฺฐิสฺ จาเทตฺถ น สกฺโกติ ฯ โส เอวฺ วเทยฺย อยฺ มหาสมฺมุโท
คมฺภีโรติ (๗) วาหนติ กุตฺสฺส คมฺภีรตา มยฺ ปฏฺฐิจฺจาทนมตฺตมฺปิ (๘)
อุกกํ น ลภามาติ ฯ ตตถ กายฺปปนฺนสฺส ติมิรปฺงฺคลสฺส

- # ๑. สี่. ย. มหาสมฺมุเท จ สตฺต มหามจฺจฺวา โหนติ ฯ ๒. ม. ติมิรปฺงฺคโล ฯ
- # ๓. ม. ติมินนฺโท ฯ ๔. ม. อชฺฆาหาโร ฯ ๕. ม. ปกฺกฺกฺติ ฯ ๖. ม. โยชนสฺตมตฺเต ฯ
- # ๗. สี่. คมฺภีโร คมฺภีโรติ ฯ ๘. ม. ปฏฺฐิมตฺตจฺจาทนมฺปิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๔๐

มหาสมุทโท อุตฺตานิติ อญฺเฐสํ ชุทฺทกมจฺฉานํ อุตฺตานิติ
 น วตฺตพฺโพ เอวเมว ฌาณุปฺปนฺนสฺส เถรสฺส ปฏิจฺจสมุปฺปาโท
 อุตฺตานิติ อญฺเฐสมฺปิ อุตฺตานิติ น วตฺตพฺโพ ๑ สุปฺณณฺรธา
 จ ทิยฺยทฺตโยชนสฺติโก โหติ ตสฺส ทกฺขิณปฺกฺโข ปญฺญาสโยชนิโก
 โหติ ตถา วามปฺกฺโข ปิณฺณาวฬิ(๑) สฎฺฐิโยชนิกา คีวา
 คีสโยชนิกา มุขํ นวโยชนํ ปาทา ทฺวาทสโยชนิกา ๑
 ตสฺมี สุปฺณณฺวตฺตํ ทสฺเสตฺถ อารทฺเช สตฺตฎฺฐโยชนสฺตํ จานํ
 นปฺโปโหติ ๑ โส เอวํ วเทยฺย อญฺ อากาโส อนนฺโตติ
 วทฺนติ กุตฺตสฺส อนนฺตตฺตา มยฺ ปกฺขวาทปฺปสฺสาร์โณกาสมฺปิ (๒) น
 ลภามาติ ๑ ตตฺถ กายุปฺปนฺนสฺส สุปฺณณฺรณฺโวล อากาโส
 ปรีตฺโตติ อญฺเฐสํ ชุทฺทกปฺกฺชินํ ปรีตฺโตติ น วตฺตพฺโพ ๑
 เอวเมว ฌาณุปฺปนฺนสฺส เถรสฺส ปฏิจฺจสมุปฺปาโท อุตฺตานิติ
 อญฺเฐสมฺปิ อุตฺตานิติ น วตฺตพฺโพ ๑

ราหุสฺสุรินฺโท ปน ปาทนฺตโต ยาว เกสนฺตฺตา โยชนานํ
 จตฺตารี สหสฺसानิ อญฺจ จ สตฺตานิ โหนฺติ ตสฺส ทฺวินนํ
 พาทานํ อนฺตรํ ทฺวาทสโยชนสฺติกํ พหฺลตฺเตน ฉโยชนสฺติกํ ๑
 หตฺถปาทตฺลานิ ติโยชนสฺติกานิ ตถา มุขํ เอเกกฺงฺคฺลฺิปฺพํ
 ปญฺญาสโยนํ ตถา ฆมฺกนฺตรํ นลาตํ ติโยชนสฺติกํ ๑
 สีลํ นวโยชนสฺติกํ ๑ ตสฺส มหาสมุทฺทํ โอตฺตณฺณสฺส คมฺภีริ
 # ๑. ม. ปิณฺณวฎฺฐิ ๑ ๒. สี. ปกฺขวาทปฺปสฺสาร์โณกาสมฺปิ ๑
 # ม. ปกฺขวาทปฺปตฺถรโณกาสมฺปิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานสตตวณฺณา หน้า ๑๔๑

อุทกั ชาณฺปุปฺมาณั โหติ ฯ โส เอวံ วเทยฺย อัย มหาสมุทฺโท
คมฺภีโรติ วทฺนติ กุตฺตสฺส คมฺภีรตา มยฺ ชาณฺปุปฺภูจฺจาทน-
มตฺตมฺปิ อุทกั น ลภามาติ ฯ ตตฺถ กายฺปุปฺนฺนสฺส ราหุโน
มหาสมุทฺโท อุตฺตานิติ อญฺเณสั อุตฺตานิติ น วตฺตพฺโพ ฯ
เอวเมว ฅาณฺปุปฺนฺนสฺส เถรสฺส ภูจฺจสมฺบุปฺปาโท อุตฺตานิติ
อญฺเณสมฺปิ อุตฺตานิติ น วตฺตพฺโพ ฯ เอตมฺตถั สนฺชาย ภควา
มา เหวํ อานนฺท อวจาติ (๑) อาท ฯ

เถรสฺส หิ จตฺฐหิ การฺเณหิ คมฺภีโรปิ ภูจฺจสมฺบุปฺปาโท
อุตฺตานิติ อุปฺภูจาสิ ฯ กตฺเมหิ จตฺฐหิ ปุพฺพุปฺนิสฺสยสมฺปตฺติยา
ติตฺถวาเสน โสตาปฺนฺนตฺาย พหุสฺสฺตภาเวนาติ ฯ

อิโต กิร สตฺสหฺสฺสิเม กปฺเป ปทฺมุตฺตโร นาม สตฺถา
โลเก อุปฺปชฺชิ ฯ ตสฺส หัสนฺตี นาม นครั อโหสิ อานนฺโท
นาม ราชา ปิตา สุเมธา นาม เทวี มาตา โพธิ-
สฺตฺโต อุตฺตรกฺมาโร นาม อโหสิ ฯ โส ปุตฺตสฺส ชาตทิวเส
มหาภินิภฺขมณั นิภฺขมฺม ปพฺพชิตฺวา ปธานมฺนฺยฺจฺจโต อนุกฺกเมน
สพฺพญฺญตฺติ ปตฺวา อนกฺชาติสัสารนฺติ อุทานั อุทานตฺวา
สตฺตาทั โพธิปฺลลฺงเก วิดีนาเมตฺวา ปจฺวิยิ ปาทั จเปสฺสามิติ
ปาทั อภินิหริ ฯ อถ ปจฺวี ภินฺทิตฺวา มหฺนตฺติ ปทฺมึ
อุภฺจาสิ ฯ ตสฺส ชฺชรปฺตฺตานิ นวฺติหฺตฺถานิ เกสรึ ตีสฺหตฺถั ฯ
๑. ม. มาเหวํ อานนฺทาทิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๔๒

กณฺณิกา ทฺวาทสหตฺถา นวณฺณูปฺปมาณา เรณฺุ อโหสิ ฯ

สตุถา ปน อฺพฺเพชฺโต อภูจฺปญฺญาสหตฺโต อโหสิ ตสฺส
อฺภินฺนํ พาทานมนฺตรํ อภูจฺราสหตฺถํ นลาตํ ปญฺจหตฺถํ ฯ
หตฺถปาทา เอกาทสหตฺถา ฯ ตสฺส เอกาทสหตฺถเณน ปาเทน
ทฺวาทสหตฺถาย กณฺณิกาย อกฺกนฺตมตฺตาย นวณฺณูปฺปมาณา
เรณฺุ อภูจฺยา อภูจฺปญฺญาสหตฺถํ ปเทสํ อุกฺคนฺตฺวา โอิทฺถณฺ-
มโนสฺสิตาจฺจณฺณํ วิย ปจฺจโจกิตฺถณฺณํ ฯ ตทฺฐปาทาย ภควา
ปทุมตฺตโรเตวฺว ปญฺญาตฺถํ ฯ ตสฺส เทวฺโล จ สุชาโต
จ เทว อคฺคสาวกา อเหตุํ อมิตา จ อสมมา จ
เทว อคฺคสาวิกา สุมฺโน นาม อฺปฺภฺจฺจาโก ฯ ปทุมตฺตโร
ภควา ปิตฺตฺสงฺกหํ กุรฺมาโน ภิกฺขุสฺตสฺสสฺสปรฺวิวาโร หํสวตฺติยา
ราชธานียา วสตี ฯ

กณฺณิกภาตา ปนสฺส สุมฺนกุมาโร นาม ฯ ตสฺส ราชา
หํสวตฺติโต วิสโยนสฺเต โภคํ อทาสี โส กทาจิ อากฺคนฺตฺวา
ปิตฺตรณฺจ สตุถารณฺจ ปสฺสตี ฯ

อถกทิวสํ ปจฺจนฺโต กุปีโต(๑) ฯ สุมฺโน รณฺโณ สาสนํ
เปเสสิ ฯ ราชา ตฺวํ มยา ตาต กสฺมา จปีโตติ ปฺภฺปิเปเสสิ ฯ
โส โจเร วุปฺสเมตฺวา อฺปฺสนฺโต เทว ชนปโทติ รณฺโณ
เปเสสิ ฯ ราชา ตฺวํ โส สีมํ มม ปุตฺโต อากฺจฺจตฺติ อห ฯ
๑. ม. กุปีโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานสุตตวณฺณนา หน้า ๑๔๓

ตสฺส สหสฺสมตฺตา อมจฺจา โหนฺติ ฯ โส เตหิ สทฺฐี
อนฺตรามกฺเค มนฺเตสิ มยฺหํ ปิตา ตฺถุโจ สเจ เม วริ
เทติ ก็ คณฺหามีติ ฯ อถ นํ เอกจฺเจ หตฺถิ คณฺหถ
อสุตฺถิ คณฺหถ ชนปฺถิ คณฺหถ สตฺตรตฺตนาณิ คณฺหถาติ
อาหํสุ ฯ อปฺเร ตฺตฺเมห ปจฺวิสุตฺตสฺส ปุตฺตา น ตฺตฺมาหํ
ชนํ ทฺลลภํ ทฺทชฺนตฺเมตํ สทฺพฺพิ ปหาย คมนิยฺมํ ปุณฺณเมว
เอกํ อาทาย คมนิยฺมํ ตสฺมา เทเว วริ ททฺมานเ ตเมาสํ
ปทุมตฺตฺริ ภควนฺตํ อุปฏฺฐาตุํ วริ คณฺหถาติ ฯ โส ตฺตฺเมห
มยฺหํ กลฺยาณมิตฺตา นาม มเมตํ จิตฺตํ อตฺถิ (๑) ตฺตฺเมหิ ปน
อุปฺปาทิตํ เอวํ กริสฺสามิติ คณฺตฺวา ปิตฺริ วนฺทิตฺวา ปิตฺรา
อาลิจฺเจตฺวา มตฺถเก จุมฺพิตฺวา วรฺนเต ปุตฺต ทมฺมิติ วุตฺเต
อิจฺฉามหํ มหาราช ภควนฺตํ เตมาสํ จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ
อุปฏฺฐหนฺโต ชิวิตํ อวชฺช(๒) กาคูํ อิมํ เม วริ เทหิติ
อาห ฯ น สกฺกา ตาต อญฺญํ วเรหิติ ฯ เทว ชตฺตฺติยานํ
นาม เทว กถา นตฺถิ เอตฺตเมว วริ เม เทหิ น
มมญฺเณน อตฺถโถติ ฯ ตาต พุทฺธานํ นาม จิตฺตํ พุทฺธานํ ฯ
สเจ ภควา น อิจฺฉิสฺสตี มยา ทินฺนเนปิ ก็ ภวิสฺสตีตี ฯ
สาธฺฐ เทว อหํ ภควโต จิตฺตํ ชานิสฺสามิติ วิหารํ คโต ฯ

เตน จ สมเยน ภตฺตตฺกิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา ภควา

๑. ม. มเมตํ จิตฺตํ นตฺถิ ฯ ย. น มเมตํ จิตฺตํ อตฺถิ ฯ

๒. ม. อวญฺญํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๔๔

คณฺชกฺขี ปวิญฺโจ โหติ ฯ โส ปณฺทลมาเพ สนนฺิสินฺนानํ
ภิกฺขุณฺํ สนนฺิกํ อคฺมาสิ ฯ เต ตํ อหํสุ ราชปฺตฺต กสฺมา
อาคโตสิตี ฯ ภควนฺตุํ ทสฺสนาย ทสฺเสถ เม ภควนฺตฺนฺติ ฯ
น มยํ ราชปฺตฺต อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺกฺขณฺเ สตฺถารํ ทญฺฺจํ ลภามาติ ฯ
โก ปน ภนฺเต ลภตีตี ฯ สุมนฺตฺเถโร นาม ราชปฺตฺตฺตาติ ฯ
โส กุหิ ภนฺเต เถโรติ เถรสฺส นิสินฺนญฺจานํ ปุจฺฉิตฺวา คนฺตฺวา
วณฺตีตฺวา อิจฺฉามหํ ภนฺเต ภควนฺตุํ ปสฺสตีตฺถุํ ทสฺเสถ เม
ภควนฺตฺนฺติ อห ฯ เถโร เอหิ ราชปฺตฺตฺตาติ ตํ คเหตฺวา
คณฺชกฺขีปริเวณฺเ จเปตฺวา คณฺชกฺขี อารุหิ ฯ อถ นํ ภควา
สุมน กสฺมา อาคโตสิตี อห ฯ ราชปฺตฺโต ภนฺเต ภควนฺตุํ
ทสฺสนาย อาคโตติ ฯ เตนหิ ภิกฺขุ อาสนํ ปณฺญาเปหิตฺติ ฯ
เถโร อาสนํ ปณฺญาเปสิ ฯ นิสิตฺติ ภควา ปณฺยตฺเต อาสเน ฯ
ราชปฺตฺโต ภควนฺตุํ วณฺตีตฺวา ปฏิสนฺถารํ อกาสิ กทา อาคโตสิ
ราชปฺตฺตฺตาติ ฯ ภนฺเต ตฺมฺเมหฺสุ คณฺชกฺขี ปวิญฺเจสุ ภิกฺขุ
ปน มยํ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺกฺขณฺเ ภควนฺตุํ ทญฺฺจํ น ลภามาติ มํ
เถรสฺส สนนฺิกํ ปาหฺลํ เถโร ปน เอกวจนฺเนนทสฺเสสิ ฯ
เถโร ภนฺเต ตฺมฺมหากํ สาสเน วลฺลโภ มณฺเฑติ ฯ อาม
ราชกุมาร วลฺลโภ เอส ภิกฺขุ มยํ สาสเนติ ฯ ภนฺเต
พฺพุทฺธานํ สาสเน กิํ กตฺวา วลฺลโภ โหตีตี ฯ ทานํ ทตฺวา
สีลํ สฺมาทฺธิยิตฺวา อุโปสถกมมํ กตฺวา กุมารฺธาติ ฯ ภควา อหํ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานสตตวณณนา หน้า ๑๔๕

เถโร วีย พุทธสาสเน วลลโก โหตุกาโม เตมาสสิ เม
วสุสาวาสสิ อธิวาเสถาติ ฯ ภควา อตุถิ นุ โข คเตน
อตุถิตติ โอลเกตุวา อตุถิตติ ทิสวา คารเ โข ราชกุมาร
ตถาคตา อภิรมนุสตีติ อาห ฯ กุมารโ อญญาตัม ภควา อญญาตัม
สุคตาคติ วตุวา อหิ ภนเต ปุริมตริ คนตุวา วิหาริ การเมมิ ฯ
มยา เปสตีเต ภิกขุสทสทสเสน สทธี อากจณตติ ปฏิญญัม
คเหตุวา ปิตุ สนตีกิ คนตุวา ทินนา เม เทว ภควตา
ปฏิญญา มยา ปหิตเต ภควนตัม เปเสยยาถาติ ปิตริ วนุทิตวา
นิกขमितวา โยชเน โยชเน วิหาริ กโรนุโต (๑) วิสโยชนสตี อทธานัม
คโต ฯ คนตุวา อตุตโน นนเร วิหารภูจัน วิจันนุโต โสภณสส
นาม กุญมพิทสส อุตยานัม ทิสวา สทสทสเสน กิณิตวา
สทสทสสตี วิสสชเชตุวา วิหาริ การเสสิ ฯ ตตุถ ภควโต คนุชกุฎี
เสสภิกขุณญจ รตติภูจันทิวาภูจันตถาย กุฎีเลณมณทเป
การตุวา ปาการปริกขเปปี ทวารโกภูจกณจ นิภูจาเปตุวา ปิตุ
สนตีกิ เปเสสิ นิภูจิตัม มยหิ กิจจิม สตุถาริ ปหิณตติ ฯ

ราชา ภควนตัม โภเชตุวา ภควา สุมนสส กิจจิม
นิภูจิตัม ตุมหากัม คมนัม ปจจาสิสตีติ ฯ ภควา สทสทสส
ภิกขุปริวารโ โยชเน โยชเน วิหาริสสุ วสมานอ อคมาสิ ฯ
กุมารโ สตุถา อากจณตีติ สตุถวา โยชนัม ปจจุคนตุวา
๑. ม. การตุวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๔๖

คณฺฐมาลาทีหิ ปุชฺชมาโน วิหาริ ปเวเสตฺวา

สตฺสหฺสฺเสน เม กิตฺติ สตฺสหฺสฺเสน(๑) มาปิตฺติ

โสภณํ นาม อุชฺชยานํ ปฏิคฺคณฺห(๒) มหามุนีตฺติ

วิหาริ นิชฺชยาเทสิ ฯ โส วัสสุปฺนายิกทิวเส ทานํ ทตฺวา

อตุตฺตโน ปุตฺตทาเร จ อมฺจฺเจ จ ปกฺโกสาเปตฺวา อาห

สตฺถา อมฺหากํ สนฺตํทํ ทูโรโต อากฺโต พุทฺธา จ นาม

ธมฺมกรฺโนว น อามิสฺจกฺขุกา ฯ (๑) ตสฺมา อหํ อิมํ เตมาถํ

เทว สานฺนเก นีวาเสตฺวา ทส สีลานิ สฺมาทฺธิยิตฺวา อิเชว

วลิสฺสามิ ตุมฺเห จินฺนํสวสตฺสหฺสฺสฺส อิมินาว นีหาเรณ

เตมาถํ ทานํ ทเทยฺยาถาติ ฯ

โส สุมฺนตฺเตรสฺส วัสสนฺนุจฺฉานสฺภาเคยฺเว จาเน วัสสนฺโต

ยํ เถโร ภควฺโต วตฺตํ กโรตฺติ ตํ สพฺพิ ทิสฺวา จาเน

เอกนฺตฺวลฺลโก เอส เถโร เอตฺสฺเสว เม (๔) จานนฺตฺริ ปตฺถเถตุํ

วณฺณตฺตีติ จินฺนเตตฺวา อุปกฺกฺชาย ปวารณาย คามํ ปวิสิตฺวา

สตฺตทาหํ มหาทานํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส ภิกฺขุสตฺสหฺสฺสฺส

ปาทมฺมูเล ติจีวรํ จเปตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา ภนฺเต ยเทถํ

มหามคฺเค โยชนโยชนวิหารการาปนโต (๕) ปกฺกฺชาย ปุณฺณํ กตํ ฯ

ตฺนฺเนว สกฺกสมฺปตฺตี น มารฺพฺรหฺมสมฺปตฺตี ปตฺถยฺนฺเตน ฯ

๑. กตฺถจิ สหฺสฺเสนาติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ปฏิคฺคณฺหฺตฺวา ปฏิคฺคณฺหฺถ วาติ

ยุชฺชติ ฯ ๓. ม. นามิสฺกรฺกา ฯ ๔. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ

๕. ม. ยฺ. โยชนนฺตฺริกวิหารการาปนโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานสตตวณณนา หน้า ๑๔๗

พุทฺธสฺส ปน อุปฏฺจาจากภาวํ ปตฺเตนฺเตน กตํ ๑ ตสฺมา อหฺมปิ
ภควา อนาคเต สฺมนตฺเถโร วีย เอกสฺส พุทฺธสฺส อุปฏฺจาโก โหมีติ
ปญฺจปติฏฺฐิเตน (๑) วนฺทิตฺวา นิปนฺโน ๑ ภควา มหฺนตํ กุลปฺตฺตสฺส
จิตฺตํ อิหฺมิสฺสตี นฺ โข โนติ (๒) โอลเณนฺโต อนาคเต อิตฺ
สตสฺสสฺสสฺส กปฺเป โคตโม นาม พุทฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสตี ตสฺเสว
อุปฏฺจาโก ภวิสฺสตีติ ติตฺวา

อิหฺมิติ ปตฺถิติ ตฺยํ สพฺพเมว (๓) สมิชฺชตฺ
สพฺเพ ปฺบูรณฺตฺ สงกปฺปา จนฺโท ปณฺณรโธ ยถาติ

อาห ๑ กุมาโร สุตฺวา พุทฺธา นาม อเทวชฺชกถา โหนตีติ
ทฺขียทิวเสยว ตสฺส ภควโต ปตฺตจิวโร คเหตฺวา ปิฏฺฐิโต
ปิฏฺฐิโต กจฺจนฺโต วีย อโหสิ ๑ โส ตสฺมี พุทฺธปฺปาเท
วสฺสสตสฺสสฺส ทานํ ทตฺวา สกฺเค นิพฺพตฺติตฺวา กสฺสป-
พุทฺธกาเลปิ ปิณฺทาย จรโต เณรฺสฺส ปตฺตคฺคหณฺตํ อุตฺตริสฺสาณฺกํ
ทตฺวา ปุชฺชํ อกาสิ ๑ ปฺน สกฺเค นิพฺพตฺติตฺวา ตโต จโต
พาราณสีราชา หุตฺวา อฏฺฐนฺนํ ปจฺเจกพุทฺธานํ ปณฺณสาลาโย
กาเรตฺวา มณฺนิอาชารเก อุปฏฺฐเปตฺวา จตฺถิ ปจฺเจยฺหิ ทส
วสฺสสสฺสสฺส อุปฏฺฐานํ อกาสิ ๑ เอตานิ ปากฏฺฐานานิ ๑

กปฺปสตสฺสสฺส ปน ทานํ ททมาโนว จ อมฺหากํ
โพธิสฺตเตน สทฺธิํ ตฺสิตฺปฺเร นิพฺพตฺติตฺวา ตโต จโต

๑. ม. ย. ปญฺจปติฏฺฐิเตน ปตฺติตฺวา ๑ ๒. สී. ย. น นฺ โขติ ๑

๓. สී. ขิปฺปเมว ๑

*เล่มที่ ๑๑ นึทกยภูกกถ หน้ ๑๔๘

อมึโตทนสสุ สกยสสุ (๑) เคเห ปลึสนธิ์ คเหตุวอ อนุปลุเพน
กตอกนึกขมโน สมมสทโพธิ์ ปลวอ ปลมคคเนน กปลวตุถึ
ออคนตุวอ ตโต นึกขมनुเต (๒) กควติ กควโต ปลวอตุถึ
รชกุมารสสุ ปลุพพชनुเตสสุ กททึยทึทึ สทฐึ นึกขมิตวอ
กควโต สนตึเก ปลุพพชิตวอ (๓) นจิสเสว ออຍສຸມໂຕ ປຸຣຸທສສ
ມນຸດານິປຸຕຕສສ ສນຕິເກ ຫມຸມກຕິ ສຸຕວາ ໂສຕອປຕຕິພເ
ປຕິຊຸສຸທິ ຯ ເວມສ ອອຍສຸມາ ປຸຸພຸປນິສສຍສມປນຸໂນ ຕສສິມອຍ
ສມປຕຕິຍ (๔) ຄມຸກິໂຣປິ ປຸຸຊຸສມຸປອປອ ອຸຕຸຕອນໂກ ວິຍ
ອຸປຸຊອສຸ ຯ

ຕິຕຸຕວອສຕິ ປນ ຄຣຸນິ ສນຕິເກ ອຸຄຸຄຸທສວນປຣິ-
ປຸຸຈຸຈຸນຸຮອຸຸຸຸຸຸຸ ວຸຈຸຈຸນຸຕິ ຯ ໂສ ເຄຣສສ ອຕິວິຍ ປຣິສຸທຸໂໂ ຯ
ເຕນອປິສສອຍ ຄມຸກິໂຣປິ ອຸຕຸຕອນໂກ ວິຍ ອຸປຸຊອສຸ ຯ ໂສຕອ-
ປນຸນອນຸຈ ຸນອ ປຸຸຈຸຍອກອໂຣ ອຸຕຸຕອນໂກ ຸຕຸວອ ອຸປຸຊອສຸ ຯ
ອຍິ (๕) ປນອຍສຸມອ ໂສຕອປນຸໂນ ຯ ພຸສຸສຸຕອນິ ຈຕຸທຕເຕ ໂອວຣເກ
ປຕິເປ ຫລມອນ ມຸຈຸປິຈິ ວິຍ ຸນອຣຸປປຣິຈເອໂທ ປອກໂກ ໂຫຕິ
ອຍຸຈ ອອຍສຸມອ ພຸສຸສຸຕອນມຄຸໂໂ ຯ ອຕິ ພອສຸຈຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸ
ຄມຸກິໂຣປິ ປຸຸຈຸຍອກອໂຣ ອຸຕຸຕອນໂກ ວິຍ ອຸປຸຊອສຸ ຯ

ປຸຸຊຸສມຸປອປອ ຈຕຸທິ ຄມຸກິຣຕອຫິ ຄມຸກິໂຣ ຯ ສອ ປນສສ
๑. ມ. ຍຸ. ອມິຕອທນສກຸສສ ຯ ๒. ສິ. ຸນິກຸຂນຸຕ ຯ ๓. ສິ. ຍຸ. ປຸຸພຸຈິຕໂຕ ຯ
๔. ມ. ຍຸ. ປຸຸພຸປນິສສຍສມປຕຕິຍ ຯ ๕. ມ. ອຍຸຈ ອອຍສຸມອ ຯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานุตตวณณนา หน้า ๑๔๕

คัมภีร์ตา วิสทุทธิมคฺเค วิตุถาริตาว ฯ สว สพุพาปี (๑) เถรสฺส
อุตุตตานโก(๒) วีย อุปฏฺฐาสิ ฯ เตน ภควา อายสฺมุนฺตํ อานนฺทํ
อุสุสาเทฺนุโต มา เหวนฺตฺติอาทิมาย ฯ อัยฺย เหนฺตฺถ อธิปฺปาโย
อานนฺท คุวฺ มหาลฺลโณ วิสทฺถวาโณ เตน เต คมฺภีโรปี
ปฏฺิจฺจสมฺบุปฺปาโท อุตุตตานโก วีย ขายติ ตสฺมา มยฺหมปิณฺโฑ
เอส อุตุตตานโก วีย หุตฺวา อุปฏฺฐาติ อุทาทุ อณฺเณสมฺปปีติ
มาเอวํ อวจ ยํ ปน วุตฺตํ อปฺสาเทฺนุโตติ ตตฺถ
อยมฺาธิปฺปาโย อานนฺท อถ จ ปน เม อุตุตตานกฺตุตตานโก
วีย ขายตีติ มาเหวํ อวจ ยทิ หิ เต เอส อุตุตตานกฺตุตตานโก
วีย ขายติ กสฺมา คุวํ อตุตโน ฐมฺมตาย โสตาปฺนโน
นาโหสิ ฯ มยา จ ทินฺนเนยฺย จตุวา โสตาปฺคฺติมคฺคํ ปฏฺิจฺฉินฺนํ ฯ
อานนฺท อิทํ นิพฺพานเมว คมฺภีโร ปจฺจยาการโ ปน
อุตุตตานโก ชาโต อถ กสฺมา โอพาริกํ กามราคสฺลฺโลชนํ
ปฏฺิจฺฉสฺลฺโลชนํ โอพาริกํ กามราคานุสยํ ปฏฺิจฺฉานุสยฺนฺติ อิม
จตุตาโร กิเลสฺ สมนฺคฺขมาเตตฺวา สกทาคามิผลํ น สจฺฉิกโรสิ ฯ
เตยฺเว ออนุสฺสหนฺเต จตุตาโร กิเลสฺ สมนฺคฺขมาเตตฺวา น
อนาคามิผลํ สจฺฉิกโรสิ รูปราคาทินิ ปญฺจ สํโยนานิ
มานานุสยํ ภวฺวารานุสยํ อวิชฺชานุสยฺนฺติ อิม อญฺฺจ กิเลสฺ
สมนฺคฺขมาเตตฺวา อรหฺตํ น สจฺฉิกโรสิ ฯ กสฺมา วา สตสฺส-

๑. สี่. ยู. โส สพุโพปี ฯ ๒. ม. อุตุตตานกา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวาทกรรม หน้า ๑๕๐

กปป์ชัฏ อัง อสงเขยัย ปุริตปารมีโน สาริปุตุตโมคคูลานา
วีย สวากปารมีณัน น ปฏิวิชฌสิ สตสหัสสกปป์ชัฏกาณี
เทว อสงเขยัยณี ปุริตปารมีโน ปจเจกพุทธา วีย [๑] ปจเจก-
โพธิณัน น ปฏิวิชฌสิ ฯ (๒) ยทิ วา เต สพฺพถาปี (๓) เอส
อตุตตานโก หุตฺวา อุปฺภุจติ อถ กสมฺมา สตสหัสสกปป์ชัฏกาณี
จตุตทาริ อฏฺฐ โสฬส วา อสงเขยัยณี ปุริตปารมีโน
พุทธา วีย สพฺพญตฺตณัน น สจฺฉิกโรตี ก็ อนตฺถิโกตี
เอเตหิ วิเสสชาติเมหิ ปสฺส ยาว จ เต อปรทฺธํ ตฺว
นาม สวากปเทศณาณ จิตฺ อติคฺมภีริ ปจฺจยการิ อตุตตานโก
วีย เม อุปฺภุจติตี วทสิ ตสฺส เต อิทํ วจนํ พุทฺธานํ
กถาย ปจฺจนิกํ โหติ ตาทีเสน นาม ภิกฺขุณา พุทฺธานํ
กถาย ปจฺจนิกํ กถตฺตพฺพนฺติ น ยุตฺตเมตฺ ฯ นนฺ มยฺหิ อานนฺท
อิมํ ปจฺจยการิ ปฏิวิชฌิตฺ วายมนตฺสเสว กปป์สตสหัสสชาติกาณี
จตุตทาริ อสงเขยัยณี อติกฺกนฺตานิ ฯ ปจฺจยการิปฏิวิชฌนฺตฺถาย
จ ปน เม อทินฺนํ นาม ทานํ นตฺถิ อปุริตปารมี
นาม นตฺถิ ฯ อชฺช ปจฺจยการิ ปฏิวิชฌิตฺสสามิติ จ ปน
เม นิรุสฺสาหิ วีย มารพฺลํ วิชฺมนตฺสส อัย มหาปจฺวิ
ทฺวงฺตฺคฺคฺมตฺตมฺปี นากมฺปี ตถา ปจฺมยฺมาเม ปุพฺเพนิวาสํ
มชฺฉิมยฺมาเม จ (๑) ทิปฺพจฺกฺขุ สมนฺปาเทนตฺสส ฯ ปจฺฉิมยฺมาเม ปน
๑. ม. เอตฺถนฺตฺเร จาติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. น สจฺฉิกโรตี ฯ
๓. ม. ย. สพฺพถาว ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานสุตตาวณณา หน้า ๑๕๑

เม พลวปัจจุสมเย อวิชชา สงฺขารานํ นวหิ อากเรหิ
ปัจจโย โหตีติ ทิฏฺฐมตฺเตน (๑) ทสสทสฺสโลกธาตุ อยทณฺเฑน
อาโกฏิตกัสมฺมาโล(๒) วีย วิรวสตัดํ วิรวสทสฺสํ มุญฺจมาณา วาธาหเต
ปทุมินิปลณฺเณ อุทกพินฺนุ วีย อกมฺปิตฺถ ๑ เอวํ คมฺภีโร จายํ
อานนฺท ปฏิจฺจสมุปฺปาโท คมฺภีราวภาโส จ เอตสฺส อานนฺท
ชมฺมสฺส อนนฺุโพธา ๑เป ๑ นาตีวตฺตติ ๑

เอตสฺส ชมฺมสฺสชาติ เอตสฺส ปัจจยชมฺมสฺส ๑ อนนฺุโพธาติ
ถาตปริณฺวาวเสน อนนฺุพฺพชฺฌนา ๑ อปฺปฏิเวธาติ ตีรณฺพหान-
ปริณฺวาวเสน อปฺปฏิวิชฺฌนา ๑ ตนฺตาทกฺลชาตาติ ตนฺตํ วีย
อาทฺลชาตา ๑ ยถา นาม นฺนิกฺขิตฺตํ มุสิกฺจฺฉินฺนํ เปสการานํ
ตฺนตํ ตหิ ตหิ อากฺลํ โหติ อิทํ อคฺคํ อิทํ มฺลนฺติ
อคฺเคน วา อคฺคํ มฺเลน วา มฺลํ สมานตฺตํ ทุกฺกรํ โหติ ๑
เอวเมว สตฺตา อิมสฺมี ปัจจยาการเ ชลิตา อากฺลา พฺยาทฺลา
โหนฺติ น สกฺโกนฺติ ปัจจยาการิ อฺชช กาทต ๑ ตตฺถ ตนฺตํ
ปัจจตฺตปริสการเ จตฺวา สกฺกาปี ภเวยฺย อฺชช กาคฺคํ จเปตฺวา
ปน เทว โพธิสฺสเต อณฺโณ สตฺโต อตฺตโน ชมฺมตฺยา
ปัจจยาการิ อฺชช กาคฺคํ สมตฺโต นาม นตฺติ ๑ ยถา ปน
อากฺลํ ตนฺตํ กณฺชิกิ ทตฺวา โภจฺเจน ปหตฺตํ ตตฺถ ตตฺถ คฺพกั (๓)
ชาตํ โหติ คณฺจิปทฺธิ เอวมีเม สตฺตา ปัจจเยสฺส ปกฺขลิตฺวา
๑. ม. ทิฏฺฐมตฺเตยว ๑ ๒. ม. อาโกฏิตกัสมฺมาโล ๑ ๓. ม. คฺพกชาตํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๑๕๒

ปจฺจเย อุชฺช กาคฺ์ อสฺสโกนฺตาทา ทฺวาสฺสกุจฺจิทฺทวเสณ กุพฺพิชชาทา
โหนฺตติ คณฺจิทฺทวาทา ๑ เย หิ เกจฺจิทฺทวโส นิสฺสิตา ๑
สพฺเพ เต ปจฺจยํ อุชฺช กาคฺ์ อสฺสโกนฺตาทาเยว ๑

กุพฺพิคณฺจิจชาทาติ (๑) กุพฺพิคณฺจิกํ วุจฺจติ เปสการกณฺชีย-
สฺสตุตฺติ ๑

กุพฺพานาม สกฺกณิกา ตสฺสา กุพฺพาวโกตฺติปี เอเก ๑ ยถา
หิ ตทฺกมฺมปี อากุํ อคฺเคน วา อคฺคํ มฺเลน วา มฺลํ
मानตฺถุ ทฺกกรณฺตติ ปฺริมนเยเนว โยเชตพฺพ ๑

มฺลชปพฺพชฏาติ มฺลชตฺถิณํ วีย ปพฺพชตฺถิณํ วีย จ
ภูตาทิสสา ชชชาทา ๑ ยถา หิ ตานํ ตินานํ โกฏฺฏเวตฺวา
กตฺรชฺช นินฺนกาเล กตฺถจฺจ ปตฺติตฺถิ คเหตุวาเตตฺถิ ตินานํ อิทํ
อคฺคํ อิทํ มฺลนฺตติ อคฺเคน วา อคฺคํ มฺเลน วา มฺลํ สมานตฺถุ
ทฺกกรณฺมปี ปจฺจตฺตปฺริสการเร จตฺวา สกฺกา ภาเวยฺย อุชฺช
กาคฺ์ จเปตฺวา ปน เทว โปชฺชิตฺเต อลฺโย สตฺโต อตฺตโน
ชมฺมตฺตาย ปจฺจยการํ อุชฺช กาคฺ์ สมตฺถิธ นาม นตฺถิ ๑
เอวมยํ ปชา ปจฺจยํ อุชฺช กาคฺ์ อสฺสโกนฺตาทิ ทฺทวเสณ
กุพฺพิคณฺจิจชาทา (๒) หุตฺวา อปายํ ทฺกคฺคํ วินิปาตํ สํสารํ
นาตีวตฺตติ ๑

ตตฺถ อปาโยติ นิริยตฺริจฺจนานโยนิปฺตฺติวิสยอสุรกายาติ

๑. สี. กุพฺพาคณฺจิจชาทาติ ๑ ม. กุพฺพาคณฺจิจชาทาติ ๑ ๒. ม. คณฺจิจชาทา ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานุตตวณณา หน้า ๑๕๓

สพเพปี หิ เต วฑฺฒิสงฺฆาตสฺส อยสฺส อภาวโต อปาโยติ
วฺจฺจนฺติ (๑) ตถา ทฺวขสฺส คติภาวโต ทฺวคฺคิ สฺวสมฺสฺสยโต
วินิปิตตตฺตา วินิปาโต ฯ อิตโร ปน

ขนฺธานนฺจ ปฏฺฐิปาฏฺฐิ ชาติฺอายตนา น จ
อพฺโพจฺฉินฺนํ วตฺตมา น สํสาโรติ ปวฺจฺจติ ฯ

ตํ สพฺพมฺปี นาทิวตฺตติ นาทิกฺกมฺติ อถโข จฺจติโต
ปฏฺฐิสนฺธิ ปฏฺฐิสนฺธิโต จฺจติ น เหวํ ปฺนปฺปฺนํ จฺจิปฏฺฐิสนฺธิโย
คณฺหมา น ตีสฺส ภเวสฺส จจฺจฺจฺจ โยนีสฺส ปณฺจสฺส คติสฺส สตฺตสฺส
วิญฺญาณจฺจิตฺตีสฺส นวสฺส สตฺตาวาเสสฺส มหาสมฺมทฺเต วตฺตกฺขิตฺตา (๒)
นา วา วีย ขนฺเต ยุตฺตโคโณ วีย จ ปริพฺภมฺติเยว ฯ

อิตฺติ สพฺพเมตฺตํ ภควา อายสฺมมฺมตฺตํ อานนฺทํ อปฺสาเทนฺโต
อาห ฯ เสสเมตฺถ วุตฺตนยเมวาทิ ฯ

ทสมํ ฯ

ทฺวขวคฺโค นฺนฺจ โจ ฯ

๑. ม. วฺจฺจติ ฯ ๒. ม. ย. วตฺตกฺขิตฺตา ฯ

อสุตวาสุตตวณณา

มหาวคฺคสฺส ปจเม อสุตวาติ ขนฺธธาตฺตอชยตฺนปจฺจยา-
การสตีปฺภูจนาทีสุ อุกฺคหปรีปฺจฺญาวิญฺจยรหิโต ฯ ปุณฺณชโนติ
ปุณฺณํ นานปฺปการานํ กิเลสาทีนํ ชนนาทีหิ การณฺเห
ปุณฺณชโน ฯ วุตฺตํ เหน็ด ปุณฺณํ กิเลเส ชนฺเนตฺตีติ ปุณฺณชนาติ (๑)
สพฺพํ วิตฺถาเรตฺตพฺพํ ฯ อปฺปิจ ปุณฺณํ คณนปถมตีตานิ อริย-
ชมฺมปรมฺมุขานํ นิจชมฺมสมาจารานํ ชนนานํ อนฺโตคธาตฺตอชย-
ปุณฺณชโน ปุณฺณ วา อชฺชํ วิสฺสุเยว สงฺขํ (๒) วิสฺสภูโจ สีสฺสุตาที-
คฺคณฺยตฺเตหิ อริเยหิ ชโนติ ปุณฺณชโน ฯ เอวเมตฺเตหิ อสุตวา
ปุณฺณชโนติ ทฺวีหิปี ปเทหิ เย เต

ทฺเว ปุณฺณชนา วุตฺตา พุทฺธเรนาทิจฺจพฺนรฺฐนา
อนฺโร ปุณฺณชโน เอโก กลฺยาณฺเโก ปุณฺณชโนติ

ทฺเว ปุณฺณชนา วุตฺตา เตสุ อนฺธปุณฺณชโน คหิโต ฯ อิมสฺมินฺติ
ปจฺจปฺปนฺนํ ปจฺจกฺขกาเย ทสฺเสตี ฯ จาตฺตมฺมหาภูตฺติกสฺมินฺติ
จตฺตมฺมหาภูตกาเย จตฺตฺหิ มหาภูตฺเตหิ นิพฺพตฺโต จตฺตมฺมหาภูต-
มโยติ (๓) อตฺถโถ ฯ นิพฺพินฺนฺเทยฺยาติ อุกฺกณฺเจยฺย ฯ วิรชฺเชยฺยาติ
น รชฺเชยฺย ฯ วิมฺจุเจยฺยาติ มฺจุจฺจิตฺกาโม ภเวยฺย ฯ อาจโยติ
วฺจฺจติ ฯ อปฺจโยติ ปรีหานิ ฯ อาทานนฺติ นิพฺพตฺติ ฯ นิกฺเขปนฺนฺติ
เถโถ ฯ

๑. ขุ. มหา. ๒๕/๔๓๐/๒๕๘ ฯ ๒. ม. สงฺขํ คโต ฯ
๓. ม. นิพฺพตฺเต จตฺตมฺมหาภูตฺตมเยตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อสฺสวาทสฺสวณฺณนา หน้า ๑๕๕

ตสฺมาติ ยสฺมา อิมะ จตฺตารโ วุฑฺฒินิพนฺพิพฺตติเกทา
ปณฺณายนฺติ ตสฺมา ตํการณฺติ อตฺโต ๗ อิติ ภควา
จาตุมฺมหาภูติเก กายะ รูปี ปริกฺกเหตุ อฺยตฺตรูปํ กตฺวา
อรูปี ปริกฺกเหตุ ยุตฺตรูปํ กโรติ ๗ กสฺมา เตสํ หิ ภิกฺขุณฺ
รูปสฺมี กาโห พลฺวา อธิมตฺโต เตน เตสํ รูปกาหสฺส
อปริกฺกเหตุพฺพรูปตํ (๑) ทสฺเสตฺวา นิกฺกทฺตมนฺโต อรฺุเป ปติฏฺฐา-
ปนตฺถิ เอวมาห ๗

จิตฺตฺนฺตฺอิทาหิ สพฺพิ มฺนายตฺนสฺเสว นามํ ๗ ตํ หิ
จิตฺตฺวตฺตฺตาย จิตฺตฺโคจรตฺตาย สมฺปยุตฺตฺตฺมมฺจิตฺตฺตาย จ จิตฺตํ
มฺนนฺภูเจน มโน วิชานนฺภูเจน วิณฺณณฺนฺติ วุจฺจติ ๗ นาลนฺติ
น สมตฺโต ๗ อชฺโฆสฺสิตนฺติ ตณฺหาหิ คิติดฺวา ปรีนฺนิฏฺฐเปตฺวา
คหิตํ ๗ มฺมายิตนฺติ ตณฺหามมตฺเตน มม อิทนฺติ คหิตํ ๗
ปฺรามญฺจฺนฺติ ทิฏฺฐิจฺยา ปฺรามสฺสิตฺวา คหิตํ ๗ เอตํ มฺมาติ
ตณฺหาคาโห เตน อญฺจสฺตตณฺหาวิจฺจิตํ คหิตํ โหติ ๗
เอโสหฺมสฺมีติ มานคาโห เตน นว มานา คหิตา โหนฺติ ๗
เอโส เม อตฺตาคิ ทิฏฺฐิกาโห เตน ทฺวาสฺสฺจฺ ทิฏฺฐิจฺโย
คหิตา โหนฺติ ๗ ตสฺมาติ ยสฺมา เอวํ ทิฆมฺรตฺตํ คหิตํ ๗
ตสฺมา นิพฺพินฺนฺติ น สมตฺโต ๗

วริ ภิกฺขุเวติ อิทํ กสฺมา อหา ปจฺมํ หิเนน (๒) รูปี
๑. ม. ย. ปริกฺกเหตุพฺพรูปตํ ๗ ๒. ม. หิ เตน ๗

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๑๕๖

ปริกคเหตุ อยุตฺตรูป กตํ อรูปํ ยุตฺตรูปํ อถ เตสํ ภิกฺขุณฺํ
รูปโต คาโห นิกฺขมิตฺวา อรูปํ กโตติ ฌตฺวา ตํ นิกฺกทฺตฺมิตุํ
อิมํ เทสนํ อารภิฯ ตตฺถ อตฺตโต อุปกจฺเจยฺยติ อตฺตติ
คณฺหยฺยฯ ภิชฺยไยฺยติ วสฺสสโต อุตฺตมฺปิฯ กสฺมา ปน ภควา
เอวมห กิ อติเรกวสฺสสํ ติฏฺฐมานํ รูปํ (๑) นาม อตฺถิ นนุ
ปจฺมวเย ปวตฺตํ รูปํ มชฺฌิมวยํ น ปาปุณาติ มชฺฌิมวเย
ปวตฺตํ ปจฺฉิมวยํ ปุเรกตฺเต ปวตฺตํ ปจฺฉากตฺตํ ปจฺฉากตฺเต
ปวตฺตํ ปจฺฉมยํ ปจฺฉยามเม ปวตฺตํ มชฺฌิมยํ มชฺฌิมยาม
ปวตฺตํ ปจฺฉิมยํ น ปาปุณาติ ตถา กมนเ ปวตฺตํ จานํ
จानเ ปวตฺตํ นิสชฺชํ นิสชฺชาย ปวตฺตํ สยํ น ปาปุณาติ
เอกอิริยาปเถปิ ปาทสฺส อุตฺตรเณ ปวตฺตํ อติหรณํ อติหรเณ
ปวตฺตํ วิติหรณํ วิติหรเณ ปวตฺตํ โวสฺสชฺชนํ โวสฺสชฺชเน
วตฺตํ สนฺนิกฺเขปนํ สนฺนิกฺเขปนเ ปวตฺตํ สนฺนिरุชฺชนํ (๒) น
ปาปุณาติ ตตฺถ ตตฺถเว โอิธิโอธิ ปพฺพปพฺพิ หุตฺวา ตตฺถกปาเล
ปภฺจิตฺตติลา วิย ตญฺญายนฺตา (๓) สจฺจารา ภิชฺชนฺตฺติ สจฺจเมตํฯ
ยถา ปน ปทีปสฺส ชลโต (๔) ชาลา ตนฺตํ วฏฺฐิปฺปเทสํ
อนตฺถิกมิตฺวา ตตฺถ ตตฺถเว ชิชฺชติ อถ จ ปน ปเวณิสมฺพนฺธ-
วเสน สพฺพรตฺตี ชลโต ปทีโปติ วุจฺจติ เอวมิธาปิ ปเวณิ-
๑. สී. ย. รูปนฺติ นตฺถิฯ ๒. สී. ย. สนฺนिरุชฺชนํฯ ๓. ม. ปญฺญาณนฺตาฯ
๔. สී. ย. ปทีปสฺสชลโตฯ

*เล่มที่ ๑๑ อสสุตวาสุตตวณณนา หน้า ๑๕๗

วเสน อัยปี กาโย เอว จิรฎุจิติโก วีย กตฺวา ทสฺสีโต ฯ

รตฺติยา จ ทิวสสฺส จาติ ฎุมฺมตฺเถ เจตฺ สามีวจันํ ฯ
อณฺณเทว อุปฺปชฺชติ อณฺณํ นิรุชฺชตฺตีติ ยํ รตฺตี อุปฺปชฺชติ
จ นิรุชฺชติ จ ตโต อณฺณเมว ทิวา อุปฺปชฺชติ จ นิรุชฺชติ
จาติ อตฺโถ ฯ อณฺณํ อุปฺปชฺชติ อณฺณปฺปนฺนเมว อณฺณํ นิรุชฺชตฺตีติ
เอว ปน อตฺโถ น กเหตุพฺโพ ฯ รตฺติยา จ ทิวสสฺส จาติ
อิทํ ปุริมปเวณฺโถ ปรีตฺตตฺรํ (๑) ปเวณฺโถ กเหตุวา ปเวณฺโถเสเนว
วุตฺตํ เอกรตฺตี ปน เอกทิวสฺส วา เอกเมว จิตฺตํ จาตุํ สมตฺถํ
นาม นตฺถิ ฯ เอกสฺมี หิ อจฺจราชเณ อนเณกาณิ จิตฺต
โกฎิสตฺสทสฺसानิ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ วุตฺตมฺปิ เจตฺ มลินฺทปฺลเยห ฯ

วาทสตัน (๒) โข มหาราช วิหิณํ อจฺจจฺพฺยจ วาโห
วิหิสตฺตมฺพณฺณานิ เทว จ ตุมฺพา เอกจฺจราชเณ (๓) ปวตฺตติตฺส
จิตฺตสฺส สจฺจมฺปิ น อุเปนฺติ กลมฺปิ น อุเปนฺติ กลคามมฺปิ
น อุเปนฺตฺตีติ ฯ พุรฺหาวเนติ (๔) มหาวเน ฯ ตํ มุญฺจิจฺตุวา อณฺณํ
คณฺหาติ ตํ มุญฺจิจฺตุวา อณฺณํ คณฺหาติติ อิมินา น โส
คณฺหิตพฺพํ สาขํ อลภิจฺตุวา ฎุมฺมี โอตฺรติ อถ โข ตสฺมี มหาวเน
วิจฺรณฺโต ตํ ตํ สาขํ คณฺหนฺโตเยว วิจฺรตีติ อยมตฺโถ ทสฺสีโต ฯ
๑. ม. ปรีตฺตกํ ฯ ๒. ม. วาทสตํ ฯ ๓. ม. ปวตฺตสฺส จิตฺตสฺส เอตฺตกา
วิหิ ลกฺขํ ฐปียมาณา ปรีกฺขยํ ปรียาทานํ คจฺเจยฺยุนฺติ ฯ ๔. ม. ปวเนติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๕๘

เอวมเว โขติ เอตถ อิทํ โอปมมสํสนฺทนํ อรณฺณมหาวนํ
 วิย หิ อารมฺมณวณํ เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมี วเน วิจฺรณกมกุกโก
 วิย อารมฺมณวเน อุปฺปชฺชนกจิตฺตํ ฯ สาขาคนฺธํ วิย อารมฺมณ-
 ลกฺกนํ ฯ (๑) ยถา โส อรณฺเณ วิจฺรณฺโต มกุกโก ตํ ตํ สาขํ
 ปหาย ตํ ตํ สาขํ คนฺหาติ เอวมิทํ อารมฺมณวเน วิจฺรณฺตํ
 จิตฺตมฺปิ กทาจิ รูปารมฺมณํ คเหตุว อุปฺปชฺชติ กทาจิ
 สทฺททาทีสุ อณฺณตฺริ กทาจิ อตีตํ กทาจิ อนาคตํ วา กทาจิ
 ปจฺจุปฺปนฺนํ วา ตถา กทาจิ อชฺฌตฺตํ กทาจิ พาหิรํ ฯ
 ยถา จ โส อรณฺเณ วิจฺรณฺโต มกุกโก สาขํ อลภิตฺวา
 โอรุยฺห ภูมียํ นิสินฺโนติ น วตฺตพฺโพ เอกํ ปน สาขํ
 คเหตุว (๒) นิสิตฺติ เอวมเว อารมฺมณวเน วิจฺรณฺตํ จิตฺตมฺปิ
 เอกํ โอลุพฺพการมฺมณํ อลภิตฺวา อุปฺปนฺนนฺติ น วตฺตพฺพํ
 เอกชาตียํ ปน อารมฺมณํ คเหตุว อุปฺปชฺชตีติ เวทิตพฺพํ ฯ
 เอตฺตาวตฺตา จ ปน ภควตา รูปโต นีหริตฺวา อรุเป คาโ
 ปตฺติจฺจาปีโต อรูปโต นีหริตฺวา รูเป ฯ

อิทานิ นํ อุกฺยโต นิกฺกทฺตฺติกาโม ตตฺร ภิกฺขเว สุตฺวา
 อริยสาวโกติ เทสนํ อารภี ฯ อโย ปนตฺโต อาสีวิสทฺทจฺจุปฺมาย
 ทีเปตพฺโพ ฯ

เอโก กิร ปุริโส อาสีวิเสน ทฺทฺโจ อถสฺส วิสสิ
 # ๑. ม. อารมฺมณ ลุพฺกนํ ฯ ๒. ม. ย. ปณฺณสาขํ คเหตุวาว ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อสสุตวาสุตตวณณนา หน้ ๑๕๕

หริสฺสามิตี เณโก ภิสกโก อากนฺตว วมนํ การตฺวา
เหฏฺฐา ครุโฬ อุปฺริ นาคิตฺติ มนฺตํ ปฺริวตฺเตตฺวา วิสํ อุปฺริ
อาโรเปตี ๑ โส ยาว อกฺขิปฺเทสสา อารุฬฺหฬาวํ ฅตฺวา อิตฺโต
ปฺริ อภฺริหิตฺตํ น ทสฺสามิ ทฏฺฐญฺจานเนยว จเปสฺสามิตี อุปฺริ
ครุโฬ เหฏฺฐา นาคิตฺติ มนฺตํ ปฺริวตฺเตตฺวา กณฺเณ สฺสูติตฺวา (๑)
ทณฺฑเกน ปฺหริตฺวา วิสํ โอตารตฺวา ทฏฺฐญฺจานเนยว จเปสฺตี ๑
ตตฺรสฺส จิตฺถาวํ ฅตฺวา อคทเลเปน(๒) วิสํ นิมฺมถตฺวา
นฺหาเปตฺวา สฺสูชี โหหิตฺติ วตฺวา เยนกามํ ปกฺกามิ ๑

ตตฺถ อาสีวิเสน ทฏฺฐสฺส กายเ ปตฺติญฺจานํ (๓) วิย อิมลํ
ภิกฺขุณฺํ รูปเ อธิมตฺตคากาโถ เณโก ภิสกโก วิย
ตถาคโถ มนฺตํ ปฺริวตฺเตตฺวา อุปฺริ วิสสฺส อาโรปิตกาโถ วิย
ตถาคเตน เตลํ ภิกฺขุณฺํ รูปโถ คากํ นีหริตฺวา อรูปเ
ปตฺติญฺจาปิตกาโถ ยาว อกฺขิปฺเทสสา อารุฬฺหฬวิสสฺส อุปฺริ
อภฺริหิตฺตํ อทตฺวา ปฺน มนฺตพเลน โอตารตฺวา ทฏฺฐญฺจาน-
เนยว จปนํ วิย สตฺถารว เตลํ ภิกฺขุณฺํ อรูปโถ คากํ
นีหริตฺวา รูปเ ปตฺติญฺจาปิตกาโถ ทฏฺฐญฺจานเ จิตฺสส วิสสฺส
อคทเลเปน(๔) นิมฺมถนํ วิย อุกโถ คากํ นีหริตฺถาย
อิมิสฺสา เทสนาย อารทฺฐกาโถ เวทิตฺพุโป ๑

๑. สี. ฐุมิตฺวา ๑ ม. ฐเมตฺวา ๑ ๒. ม. อคทเลเปน ๑ ๓. ม. อคทเลเปน ๑
๔. ม. วิสปตฺติญฺจานํ ๑ ๕. ม. อคทเลเปน ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๖๐

ตตถ นินฺพิณฺทํ วิรชชตีติ อิมินา มคฺโค กถิตฺโต วิราคา
วิมฺจจตีติ ผลํ วิมฺตตฺตฺมินฺติอาทินา ปจฺจเวกฺขณา ฯ
ปจฺจํ ฯ

ทฺติยอสุตฺตวาสุตฺตวณฺณา

ทฺติเย สุขเวทนิยนฺติ สุขเวทนาย ปจฺจยํ ฯ ผลสฺสนฺติ
จกฺขุสมฺผลฺสชาติ ฯ นนฺ จ จกฺขุสมฺผลฺโส สุขเวทนาย ปจฺจโย
น โหตีติ สหชาตปจฺจเยน น โหติ อุปนิสฺสยปจฺจเยน
ปนฺ ชวนเวทนาย โหติ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ โสตสมฺผลฺสชาติสุปี
เอเสว นโย ฯ ตชฺชนฺติ ตํชาตํ ตสฺसानุรูปํ (๑) ตสฺส ผลสฺสส
อนฺรูปนฺติ อตฺถโธ ฯ ทฺกฺขเวทนิยนฺติอาทํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ
สงฺฆมฺภูทฺสโมชานาติ สงฺฆมฺภูเนน เจว สโมชานเนน จ สงฺฆมฺภูน-
สมฺปญฺเฑนนาติ อตฺถโธ ฯ อุตฺมาติ อุนฺหากาโร ฯ เตโซ
อภินิพฺพตฺตตีติ อคฺคิฉฺฉนฺโณ (๒) นิกฺขมตีติ น คเหตุพฺพํ ฯ
อฺสุมาการสฺเสว ปนฺ เอตํ เววจันฺ ฯ ตตถ ทฺวินฺนํ กฺภูจฺฉานฺติ
ทฺวินฺนํ อรณฺณํ ฯ ตตถ อโธ อรณฺณํ วิย วตฺถุ อุตฺตรารณฺณี
วีย อารมฺมณฺ สงฺฆมฺภูณฺ วีย ผลฺโส อฺสุมาธาตุ วีย เวทนา ฯ
ทฺติยํ ฯ

๑. ม. ตสฺสสารูปํ ฯ ๒. ม. อคฺคิฉฺฉนฺโณ ฯ

ปุตุคัมภิสุตตวณณา

ตติเย จตุตาโรเม ภิกฺขเว อหาราติอาทิสฺสุ วุตฺตณฺยเมว ฯ
ยสฺมา ปนสฺส อตฺตูปฺตติ­นิกฺเขโป (๑) ตสฺมา ตํ ทสฺเสตฺวา
เวตฺถ อนุปฺพุพฺพทวณฺณํ กริสฺสามิ ฯ กตฺรา ย ปน อิทํ
อตฺตูปฺตติยา นิกฺขิตฺตฺนติ ลากสฺกการเณ ฯ (๒)

ภควโต กิร มหาลากสฺกการโ อูปฺชฺชิ ยถา ตํ
จตุตาโร อสงฺเขยเย ปฺริตปารมิสฺสจฺยสฺส ฯ สพฺพทิสาสฺ หิ
สยํ มหาเมโฆ (๓) วุจฺจหิตฺวา มโหณํ วิย สพฺพปารมิโย เอกสฺมี
อตฺตภาเว วิปากํ ทสฺสามาติ สมฺปิณฺฑิตา วิย ลากสฺกการ-
มโหณํ นิพฺพุตฺตยีสฺสุ ฯ ตโต ตโต อนฺนปानยานวตฺตมาลา-
กนฺธิวเลปนาทิตฺถตา ขตฺติยพฺราหฺมณาทโย อากนฺตฺวา กหํ
พฺพุโร กหํ ภควา กหํ เทวเทโว นราสโก ปฺริสฺสีโหติ
ภควนฺตํ ปฺริเยสนฺติ สกฺกฺสเดหิปี ปจฺจเย อหริตฺวา โโอกาสํ
อลภมาณา สมฺนฺตา คาวุตฺตปฺปมาณมฺปี สกฺกฺชฺเรน สกฺกฺชฺริ
อาหจฺจ ติฏฺฐนฺติ เจว อนุปฺปวตฺตฺนติ จ อนฺธกวิญฺห-
พฺราหฺมณาทโย วิย ฯ สพฺพํ ขนฺธเก เตสฺสุ เตสฺสุ สุตฺเตสฺสุ
จ อากตฺนเยน เวทิตฺพฺพํ ฯ ยถา จ ภควโต เอวํ ภิกฺขุ-
สงฺฆสฺสาปี ฯ วุตฺตํ เจตํ

๑. ม. อฏฺฐูปฺตติโต ฯ ย. อฏฺฐูปฺตติโก นิกฺเขโป ฯ ๒. สี. ย. ลากสฺกการเณ ฯ

๓. ม. หิสฺส ยมกมหาเมโฆ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๖๒

เตน โข ปน สมเยน ภควา สกุกโต โหติ ครุกโต
มานิโต ปุชิตโต อปจิตโต ลาภี จีวรปิณฑปาตเสนาสน-
คิลาณปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารานํ ฯ ภิกฺขุสงฺโฆปิ โข สกุกโต
โหติ ฯเป ฯ ปริกฺขารานนฺติ ฯ (๑) ตถา ยาวตา โข จุนฺท เอตฺรหิ
สงฺโฆ วา คโณ วา โลเก อุปฺปนฺโน นานํ จุนฺท อณฺธํ
เอกสงฺฆมฺปิ สมฺนุสฺสามิ เอวํ ลากคฺคยสคฺคปฺตตฺติ ยถริวํ
จุนฺท ภิกฺขุสงฺโฆติ ฯ (๒)

สวํยํ ภควโต จ สงฺฆสฺส จ อุปฺปนฺโน ลากสกฺกาโร
เอกโต หุตฺวา ทฺวินฺนํ มหานทีนํ อุทกํ วิย อปฺปเมยฺโย
อโหสิ ฯ อถ สตฺถา รโหคโต จินฺตฺสิ มหาลากสกฺกาโร
อตฺติคพฺพุชานมฺปิ เอวฺรูโป อโหสิ อนาคตานมฺปิ เอวฺรูโป ภวิสฺสติ
กึ นฺ โข ภิกฺขุ ออาหารปริกฺคาหเกณ สติสมฺปชฺฌเณน
สมฺนุํนาคตา มชฺฌตฺตา นิจฺฉนฺทราคา หุตฺวา อาหารํ
ปริกฺขชิตฺตุํ สกฺโกนฺตฺติ น สกฺโกนฺตฺติติ ฯ

โส อทฺทส เอกจฺเจ อรฺุณา ปพฺพชิตฺเต กุลปฺตฺเต
อปจฺจเวกฺขิตฺวา อาหารํ ปริกฺขชฺมาเน ฯ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ
มยา กปฺปสตฺตสหฺสสาธิกานิ จตฺตารี อสงฺเขยฺยานิ ปารมิโย
ปฺุเรนฺเตน น จีวราทิเหตุ ปฺุริตา อุตฺตมผลสฺส ปน
อรหตฺตสฺสตฺถาย ปฺุริตา ฯ อิเมปิ ภิกฺขุ มม สนฺติเก ปพฺพชนฺตา
๑. สฺยา. ม. สงฺโฆ วา คโณ วา ฯ ๒. ที. ปา. ๑๑/๑๐๓/๑๓๘ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปุตุตมัสสุตตวณณา หน้า ๑๖๓

น จีวราทิเหตุ ปพพชิตา อรหตุตสเสว ปน อตุถาย
ปพพชิตา ฯ เต อิทานิ อสารเมว สาริ (๑) อนตุถเมว จ อตุถ
กโรนุสติ เอวมสฺส ฐมมสฺสเวโก อูทปาที ฯ ตโต จินฺเตสิ
สเจ ปญจมี ปาราชิกิ ปญญเปตุ สกกา อภวิสส อปจจ-
เวกชิตาหารปริโกโค ปญจมี ปาราชิกิ กตุวา ปญญเปตพโพ
ภเวยฺย ฯ น ปน สกกา เอว กาคุ ฐวปฺปฏิเสวนญฺจานันฺ เหติ
สตุตทานันฺ ฯ ยถา กถญฺจ ปน เต (๒) ปญจมี ปาราชิกิ วีย น
ปสฺสิสฺสนฺติ(๓) เอว ฐมมาทาสี สํวาริ มรียาทำ จเปสฺสามิ ย
อวชฺชิตฺวา(๔) อนาคเต ภิกฺขุ จตุตาริ ปจฺจเย ปจฺจเวกชิตฺวา
ปริญฺญชิสฺสนฺติติ ฯ

อิมาย อตุถปฺปตฺติยิ อิมิ ปุตุตมัสสุตตวณฺติ นิกฺขิปี ฯ
ตตุถ จตุตาริเม ภิกฺขเว ออาหาราติอาทิ เหนฺจจ วุตตตุถเมว ฯ
จตุตาริ ปน ออาหาร วิตุถาเรตฺวา อิทานิ เตสุ
อาทินวํ ทสฺเสตุ กถญฺจ ภิกฺขเว กวฬีกาโร (๕) อหาริ
ทญฺจพฺโพติอาทิมห ฯ

ตตุถ ชายปติกาติ (๖) ชายา เจว ปติ จ ปริตฺตํ สมพฺพนฺติ
ปฺญฺญกตฺตสฺสตุโมทกาทีนํ อญฺญตริ อปฺปมตฺตํ ปาถเยยฺย ฯ
กนฺตารมคฺคนฺติ กนฺตารญฺติ มคฺคิ กนฺตารเ วา มคฺคิ ฯ

๑. ม. อสุสาทเมว สาริ ฯ ๒. ม. ย. ยถา ปน กถิต ฯ ๓. ม. ปสฺสิสฺสนฺติ ฯ

๔. ม. ย. อวชฺชิตฺวา อวชฺชิตฺวา ฯ ๕. ม. กพฬีกาโร ฯ

๖. ส. ฎีกายฺ จ ชยมปติกาติ ฯ

*เล่มีที่ ๑๑ นิทานวคฺคความณณา หนา ๑๖๔

กนฺตารนฺตฺติ (๑) โจรกนฺตารํ วาพกนฺตารํ อมนฺตฺสกนฺตารํ นิรฺทก-
กนฺตารํ อปฺปภกฺขกนฺตารนฺตฺติ ปญฺจวิธํ ฯ เตสฺส ยตฺถ โจรภยํ
อตฺถิ ตํ โจรกนฺตารํ ฯ ยตฺถ สึหพฺยคฺคมาทโย วาพา อตฺถิ
ตํ วาพกนฺตารํ ฯ ยตฺถ พลวามุขยฺกฺขินีอาทีนํ อมนฺตฺसानํ
วเสน ภยํ อตฺถิ ตํ อมนฺตฺสกนฺตารํ ฯ ยตฺถ ปาตุํ วา
นฺหาสิตุํ วา อุทกํ นตฺถิ ตํ นิรฺทกกนฺตารํ ฯ ยตฺถ ขาทีตพฺพิ
วา ภูณฺชิตพฺพิ วา อนตฺมโส กนฺทมูลาทีมตฺตมฺปิ นตฺถิ ตํ
อปฺปภกฺขกนฺตารํ นาม ฯ ยตฺถ ปเนตํ ปญฺจวิธมฺปิ ภยํ อตฺถิ
ตํ กนฺตารเมว ฯ ตํ ปเนตํ เอกาทฺทวิหตีหาทีวเสน นิตฺถริตพฺพมฺปิ
อตฺถิ น ตํ อีธ อธิปฺเปตํ ฯ อีธ ปน นิโรทกอปฺปภกฺขํ
โยชนสตฺติกกนฺตารํ (๒) อธิปฺเปตํ ฯ เอวรฺฐเป กนฺตารเ มกฺคํ [๑]
กนฺตารมกฺคํ ฯ ปฏฺธิปฺชเชยฺยุนฺติ ฉาตกภเยน เจว โรคภเยน จ
ราชภเยน จ อุปทฺทตา ปฏฺธิปฺชเชยฺยย เอตํ กนฺตารํ นิตฺถริตฺวา
ธมฺมิกสฺส รณฺโณ นิรฺุปทฺทเว รชฺเช (๔) สฺขํ วสิสฺสามาติ
มณฺญมมานา ฯ เอกปฺตฺตโกติ อุกฺขิปีตฺวา คหิโต อนุกมฺปีตพฺพ-
ยฺตฺตโก กิสฺสรโร (๕) เอกปฺตฺตโก ฯ วลฺลฺลฺรณฺจ โสณฺฑิกถญฺจาติ
ฉนฉนญฺจานโต คเหตุวา วลฺลฺลฺรํ อญฺจนิสฺสิตฺสึรานิสฺสิตฺจฺจานา
คเหตุวา ฐลฺมํสญฺจาติ (๖) อตฺถ โธ ฯ ปฏฺธิปฺเสยฺยุนฺติ ปหเรยฺยย ฯ กหํ
๑. สึ. ย. กนฺตารํ หิ ฯ ๒. สึ. ย. โยชนสตฺติ กนฺตารํ ฯ ๓. สึ. ย. เอตฺถนฺตเร
เอวรฺฐปฺนฺติ ทิสฺสตี ฯ ๔. ม. ย. รญฺเจ ฯ ๕. ม. อติสฺสรโร ฯ ๖. ย. ฐลฺมํสญฺจาติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปุตุตมัสสุตตวณณนา หน้า ๑๖๕

เอกปุตุตกาติ อยุนเตสั ปรีเทวนากาโร ๑ อัย ปเนตถ ภูตมตถั
กตฺวา อาทิโต ปฏฺจาย สงฺเขปโต อตฺถวณณนา ๑

เทฺว กิร ชายปติกา ปุตุตฺ คเหตฺุวา ปรีตฺเตน ปาเถยฺเยน
โยชนสติกั กนฺตารมคฺคั ปฏฺปิขชฺชิสฺสุ ๑ เต (๑) ปญฺญาส โยชนานิ
กนฺตฺวา (๒) ปาเถยฺเย นิฏฺฐาปีเต (๓) ขุปฺปิปาสาตุรา วิรุพฺพหจฺจายยั
นีสึทิสฺสุ ๑ ตโต ปุริโส ภริยั อาท ภาตฺเต อิตฺ สมนฺตา
ปญฺญาส โยชนานิ คาโม วา นิคโม วา นตฺถิ ตสฺมา
ยฺนตฺ ปุริเสน กาทพฺพิ พหุํปี กสิโครกฺขาติกมฺมํ น ทานิ
สกฺกา ตํ มยา กาทู เอหิ มํ มาเรตฺวา อุปฺพทฺมมัสสิ
ขาติตฺวา อุปฺพทฺมํ ปาเถยฺยํ กตฺวา ปุตุตฺเตน สทฺธิ กนฺตาริ
นิตฺถราหิตี ๑ สปิ ตํ อาท สามิ มยา ทานิ ยฺนตฺ
อิตฺถิยา กาทพฺพิ พหุํปี สุตฺตกนฺตนาทิกมฺมํ ตํ กาทู น
สกฺกา เอหิ มํ มาเรตฺวา อุปฺพทฺมมัสสิ ขาติตฺวา อุปฺพทฺมํ
ปาเถยฺยํ กตฺวา ปุตุตฺเตน สทฺธิ กนฺตาริ นิตฺถราหิตี ๑ ปุณฺ โสปี
ตํ อาท ภาตฺเต มาตุคามมรณฺเนน ทุวิญฺญํ มรณฺํ ปญฺญาปติ ๑
น หิ มนฺโท กุมาริ มาตรา วินา ชีวิทฺตุ สกฺโกติ ๑ ยถิ ปน
มยฺย ชีวาม ๑ ปุณฺ ทารกั ลเกยฺยาม ๑ หนฺนท ทานิ ปุตุตฺถั
มาเรตฺวา มัสสิ คเหตฺุวา กนฺตาริ นิตฺถรามาทิ ๑ ตโต มาตา
ปุตุตฺตมาท ตาต ปิตู สนฺตีกั กจฺจาทิ โส อคฺมาสิ ๑

๑. ม. ย. เตสั ๑ ๒. ส. ย. กตฺวานํ ๑ ๓. ม. ย. ปาเถยฺยํ นิฏฺฐาสึ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๖๖

อถสฺส ปิตา มยา ปุตุตฺกํ โปเสสฺสามิติ กสิโครกฺขาทีหิ
อนปฺปํกํ ทุกฺขมฺนุญฺจํ น สกฺโกมิ ปุตุตฺ มาระตุํ ตฺวึเยว ตว
ปุตุตฺ มาระหิตี วตุวา ตาต มาตุ สนฺตํกํ กจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
โส อคฺมาสี ๑ อถสฺส มาตาปี มยา ปุตุตฺ ปตุเถนฺตฺยิยา
โควตฺตกฺกฺกวตฺตทเวตฺตยาจฺจนาทีหิปี ตาว อนปฺปํกํ ทุกฺขมฺนุญฺจํ
โก ปน วาโท กุจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
มาระตฺนฺติ วตุวา ตาต ปิตุ สนฺตํกเมว กจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
เอวํ โส ทฺวินฺนํ อนฺตฺรา กจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
ปริเทวิตฺวา วุตฺตณฺเยน มํสํนิ คเหตฺวา ขาทฺนฺตา ปกฺกมึสุ ๑
เตสํ โส ปุตุตฺมํสํหาโร นวหิ การณฺเหหิ ปฏฺิฏฺจฺจฺจฺจ
เนว ทวาย โหติ น มทาย น มณฺจฺจฺจฺจ น วิญฺจฺจฺจ
เกวลํ กนฺตฺรณฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปฏฺิฏฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ(๑) เจ สขฺชาติมํสฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปฺยปุตุตฺมํสฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อโณตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปฏฺิฏฺจฺจฺจฺจฺจ(๔) ตํ ปุตุตฺมํสํ ขาทฺนฺตา น สารตฺตฺตา กิขฺชฺจฺจฺจ
ขาทีสุ มชฺชฺจฺจฺจฺจเวเยว ปน นิจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
น อญฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
๑. ม. ปฏฺิฏฺจฺจฺจฺจ ๑ ๒. ม. อโณกํสฺตฺตฺต ๑ ปาลียมฺปน อโณกํสฺตฺตฺตฺต
ขายตี ๑ ๓. ม. ยฺ. เต ๑ ๔. ม. ปฏฺิฏฺจฺจฺจฺจ ตํ ๑ ๕. ม. ยฺ. กิขฺชฺจฺจฺจ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ปุตุตมัสสุตตวณณนา หน้า ๑๖๗

ขาทิสฺส สมุปุตฺตเมว(๑) ขาทิสฺส ๑ น ยาวทตฺถิ กณฺจปฺมาณิ กตุวา
ขาทิสฺส โถกั โถกั ปน เอกทิวสฺสิ ยาปนมตฺตเมว ขาทิสฺส
น อญฺญมณฺณิ มจฺจรายนฺตา ขาทิสฺส วิคตมจฺเจรมเลน ปน
ปฺริสฺสทฺเชเนว เจตฺสา ขาทิสฺส ๑ น อญฺญิ กิณฺจิจิ มิคมมฺสํ
วา โมรมฺสาทีนํ วา อญฺญตฺริ ขาทามาติ สมฺมุพฺพหา ขาทิสฺส
ปฺยิปุตุตมฺสกาวิ ปน ชานนฺตาว ขาทิสฺส ๑ น อโห วัต
มยฺ ปุณฺปิ เอวรูปี ปุตุตมฺสํ ขาทายยามาติ ปตุถนํ กตุวา
ขาทิสฺส ปตุถนํ ปน วิตฺติวตฺตวา หุตฺวา ขาทิสฺส ๑ น เอตฺตกั
กนฺตาวเร ขาทิตฺวา อวตฺติภูจฺจ กนฺตาริ อติกฺกมฺม โลณฺมพิลาทีหิ
โยเชตฺวา ขาทิสฺสามาติ สนฺนิธิ อกัสมฺ กนฺตารปฺริโยसानน ปน
ปุเร มหาชโน ปสฺสตีติ ภูมฺยิ วา นิกฺขนฺตีสุ อกฺคินา วา
ณฺาปยีสฺส ๑ น โกจิจิ อญฺญโณ อเมห วิย เอวรูปี ปุตุตมฺสํ
ขาทิตฺถุ น ลกฺขิตฺติ มานํ วา ทปฺปี วา อกัสมฺ นีหตฺมานา ปน
นีหตฺทปฺปา หุตฺวา ขาทิสฺส ๑ กิ อิมินา อโณณน อนมฺพิเลน
อรูปีเตน ทุกฺคนฺเชนาติ น หีเพตฺวา ขาทิสฺส หีพนํ ปน
วิตฺติวตฺตวา หุตฺวา ขาทิสฺส ๑ น ตฺยหํ ภาโค มยฺหํ ภาโค
ตว ปุตุโต มม ปุตุโตติ อญฺญมณฺณิ อติมณฺณีสฺส ๑ สมกฺคา
ปน สมโมทฺมานา หุตฺวา ขาทิสฺส ๑

อิมิ เนสํ เอวรูปี นิจฺจนฺนุทราคาทีปฺริโกถํ สมปฺสฺสมาโน

๑. ม. หตฺถสมุปุตฺตํ มิสฺสเมว ปน ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคคณณนา หน้ ๑๖๘

สตุถา ภิกขุสงฆมปิ ตั การณั อนุชานาเปนุโต ตั กิ มลลล
ภิกขเว อปี นุ เต ทวาย วา อหารี อหเรยฺยุนฺตอหิมาย ๑
ตตุถ ทวาย วาตอหีนี วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตานเว ๑

กนฺตารสฺสชาติ นิตฺถิณฺณาวเสสสฺส (๑) กนฺตารสฺส ๑

เอวมเว โขติ นวนนั ปาฏิภุจยำนั วเสน เอวมปิ ปุตุตมัส-
สทิสฺ (๒) กตุวา ทภุจพุโพติ อตุโถ ๑ กตเมสั นวนนั คมน-
ปาฏิภุจยตาทินี ๑ คมนปาฏิภุจยตึ ปจฺจเวกขนุโตปี ทิ กพพิ-
งการาหาริ ปริกคณฺหาติ ปรีเยสนปาฏิภุจยตึ ปจฺจเวกขนุโตปี
ปรีโกลนิจานอสาชปรีปกฺกาปรีปกฺกสมมกขนนิสฺสนทปาฏิภุจยตึ
ปจฺจเวกขนุโตปี ๑ ตานี ปเนตานิ คมนปาฏิภุจยตาทินี วิสุทฺธิ-
มคฺเค อหารีปาฏิภุจยตานิทฺเทเส วิตุถาริตานเว ๑ อิติ อิมสั
นวนนั ปาฏิภุจยำนั วเสน ปุตุตมัสูปมเว กตุวา อหาโร
ปรีภุจชิตพุโพ ๑

ยถา เต ชายปติกา ปาฏิภุจยั ปียปุตุตมัสั ขาทนฺตา
น สารถตา ภิกขมานสา (๓) หตุวา ขาทิสฺ มชฺฉตฺตภาเวเยว
ปน นิจฺจนุทราคปรีโกลเ จิตา ขาทิสฺ เอว นิจฺจนุทราคปรีโกลั
กตุวา ปรีภุจชิตพุโพ ๑ ยถา จ เต น อภุจินหารุจम्म-
นีสฺสิตึ อปเนตฺวา ถุลลฺลั วรมัสเมว ขาทิสฺ หตุตสมฺปตุตเมว
ปน ขาทิสฺ เอว สุกฺขภตฺตทพฺพยลฺลชนาทีนึ (๔) ปรีภุจิตฺเตน
๑. ย. นิตฺถริ อวเสสสฺส ๑ ๒. ม. ย. วเสน ปียปุตุตมัสสทิสฺ ๑
๓. ม. ย. คิทฺฐมานสา ๑ ๔. ส. สุกฺขภตฺตทพฺพ... ๑
ม. สุกฺขภตฺตมณฺทพฺพยลฺลชนาทีนึ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ปุตุตมัสสุตตวณณา หน้า ๑๖๕

อปกขิปิตวา (๑) วฏฏเกณ วีย กุกกุณ วีย จ โอธี อทสเสตวา
ตโต ตโต สปปิมัสทิสัสฏจวโรชเนเว วิจันตวา อฏฏชนนเตน
สีเหณ วีย สปานัน ปริญญชิตพุโพ ฯ ยถา จ เต น
ยวาทตถิ กณจปปมาณิ ขาทิสู โถกั โถกั ปน เอเกทิวสสิ
ยาปนมตตเมว ขาทิสู เอวเมว อาหารตถกาทิพราหมณานิ
อณตเรน วีย ยวาทตถิ อูทราวเทหัง อฏฏชนนเตน จตุนัน
ปณจันนั วาอาโลปานัน โอกาสิ จเปตวาว ชมมเสนาปติ (๒)
วีย ปริญญชิตพุโพ ฯ

เถโร (๓) กิร ปณจันตวาพิส วสุทานิ ตัญจมาโน ปจจลา-
ภตเต อมพิลลการสมฏจายกั กตวา เอกทิวสมปิ อาหาริ น
อาหารสินนติ วตวา สีหนาทิ นทนุโต อิมิ คาถมาห

จตตวาโร ปณจ อาโลเป อฏฏตวา อุกั ปิเว
อลิ ผาสูวิหาราย ปหิตตตตส ภิกขุโนติ ฯ (๔)

ยถา จ เต น อณณมณณิ มจจรายนตวา ขาทิสู วิคตมล-
มจจเรณ ปน ปริสทุทเทเนว เจตสา ขาทิสู เอวเมว ปิณนปาติ
ลภิตวา อมจจรายิตวา อิมิ สพุพิ กณหนตตส สพุพิ ทสสามิ
อุปทตมิ กณหนตตส อุปทตมิ สเจ คหิตาวเสโส ภวิสติ อตตนา
ปริญญชิตสามิติ สารณิยชมเม(๕) จิตเนว ปริญญชิตพุโพ ฯ ยถา
จ เต น อณณิ กิณจิ มสิ(๖) มิคมิสิ วา โมรมิสาทีนั วา

๑. ม. อปฏิกขิปิตวา ฯ ๒. ม. ย. ชมมเสนาปตินา ฯ ๓. ม. ย. โส ฯ
๔. ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๖/๔๐๑ ฯ ๕. มง สารณิยชมเม ฯ ๖. ม. มยิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๑๓๐

อณฺดริ ขาทามาติ สมฺมพฺพหา ขาทิสฺส ปิยฺปุตฺตมฺสภาวํ ปน
ชานนฺตาว ขาทิสฺส เอวเมว ปิณฺฑปาตํ ลภิตฺวา อหํ ขาทามิ
ภุญฺชามิตี อตฺต
น ชานาติ อหํ จาตุมฺมหาภุทฺติกกาเย วฑฺฒเมมีติ กาโยปี น
ชานาติ กพฺพิงฺการาหาโร มํ วฑฺฒเตตีติ เอวํ สมฺโมหํ ปหาย
ปริภุญฺชิตฺต
หุตฺวา ปริภุญฺชิตฺต

ยถา จ เต น อโห วัต มยํ ปฺนปี เอวรूपํ ปุตฺตมฺสํ
ขาเทยฺยามาติ ปตฺถนํ กตฺวา ขาทิสฺส ปตฺถนํ ปน วิทิวตฺตาว
หุตฺวา ขาทิสฺส เอวเมว ปณฺธิตโกชนํ ลทฺธา อโห วัตาหํ เสวปี
ปฺนทิวเสปี เอวรूपํ ลภเยยฺยํ ลูจํ วา ปน ลทฺธา หิยฺโย
วिय เม อชฺช ปณฺธิตโกชนํ น ลทฺธนฺติ ปตฺถนํ วา อนฺนุโสจํ
วา อกตฺวา นิตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

อติตํ นานุโสจามิ(๑) น ชปฺปามินาคตํ (๒)

ปจฺจุปฺปนฺเนน ยาเปมิ(๓) เตน วณฺโณ ปสฺสิตฺติ (๔)

อิมํ โอวาทํ อนฺนุสฺสรนฺเตน ปจฺจุปฺปนฺเนน ยาเปสฺสามิตี
ปริภุญฺชิตฺต

ยถา จ เต น เอตฺตํ กนฺตาร ขาทิตฺวา อวสิญฺจํ

๑. ม. นานุโสจามิ ฯ ๒. ส. นปฺปชปฺปามินาคตํ ฯ ม. นปฺปชปฺปามินาคตํ ฯ

๓. ม. ยาเปมิ ฯ ๔. ข. ๒๘/๓๔๕/๑๖๒ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปุตุตมัสสุตตวณณนา หน้า ๑๗๑

กนุตาริ อติกุกุมม โลณมพิลาทีหิ โยเชตวา ขาทีสุสามาติ

สนุนิธี อังสุ กนุตารปริโยสานเน ปน ปุเร มหาชโน

ปสุสตีติ ภูมียิ วา นิขณีสสุ อคคินา วา ฅาปยีสสุ เอวเมว

อนุนานมโถ ปานานิ

ขาทีนิยานัน อโถปี วตถานัน

ลทุธา น สนุนิธี กยิธา

น จ ปรีตตเส ตานิ อลภมาโนติ (๑)

อิมิ โอวาที อนุสุสรนุเตน จตุสุ ปจจุเยสุ ยิ ยิ ลกติ

ตโต ตโต อตตโน ยาปนมตติ กเหตุวา เสถิ สพุรหุมจารินัน

วิสุสชเชตวา สนุนิธี ปรีวชชนุเตน ปรีภูณชิตพุโพ ๑ ยถา

จ เต น โกจิ อลโธ อเมห วิย เอวรูปิ ปุตุตมัสส ขาทีตุ

น ลกตีติ มานัน วา ทปปี วา อังสุ นิหตมานา ปน นิหตทปปา

หุตุวา ขาทีสุ เอวเมว ปณิตโกชนัน ลกิตวา อหมสมิ ลากิ

จิวรปิณทปาตาทีนनुติ น มาโน วา ทปโป วา กาดพุโพ

นายนิ ปพุพชชา จีวราทิเหตุ อรหตุตเหตุ ปนายิ ปพุพชชาติ

ปจจุเวกขิตวา นิหตมานทปเปเนว ปรีภูณชิตพุโพ ๑

ยถา จ เต กิ อิมินา อโถณน อนมพิเลน อรูปิเตน

ทुकคณเรนาติ หิเพตุวา น ขาทีสุ หิพนัน ปน วิตีวตตะ

หุตุวา ขาทีสุ เอวเมว ปิณทปาต ลกิตวา กิ อิมินา

๑. พุ. ส. ๒๕/๔๒๑/๕๑๕ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๑๗๒

อสุกฺเกน ภตฺตสทิสเสน (๑) ลูเชน นีรเสน สุวานโทณียิ (๒) ตํ
ปกฺขิปถาติ เอวํ ปิณฺฑปาตํ วา โโก อิมํ ภูณฺชิสุสฺสติ กากฺสูนขาทีนํ
เทหีติ เอวํ ทายกํ วา อหีเพนฺเตน

ส ปตฺตปาณิ จรฺนโต อมฺุโค มฺุคสมฺุมโต
อปฺปิ ทานํ น หีเพยฺย ทาทาริ นาวชานียาติ (๓)

อิมํ โอวาทํ อนุสฺสรนฺเตน ปริภุณฺชิตพฺุโพ ๑ ยถา จ เต
น ตฺยหิ ภาโค มยฺหิ ภาโค ตว ปฺตฺโต มม ปฺตฺโตติ
อณฺณมณฺณํ อติมณฺณิสุ สมฺกฺคา ปน สมฺโมทมานา หุตฺวา
ขาทีสุ เอวเมว ปิณฺฑปาตํ ลภิตฺวา ยถา เอกจฺเจ โโก
ตฺมฺหาทิสานํ ทสฺสติ นิกฺการณา อุมฺมาเรสุ ปกฺขลนฺตา
อาหิณฺฑถ (๔) วิชิตฺมาตาปี เต(๕) ทาทพฺุพิ น มณฺณติ มยํ
ปน กตฺตคฺคฺฐาเน ปณฺิตานิ จีวราทินิ ลภามาติ สีลวณฺเต
สพฺุรหฺมจาริ อติมณฺณนฺติ ยํ สนฺธาย วุตฺตํ โส เตน
ลาภสฺกฺการสิโลเกน อภิกฺุโต ปริยาทินฺณจิตฺโต อณฺณเว เปสฺเส
ภิกฺุชฺ อติมณฺณติ ๑ ตํ หิ ตสฺส ภิกฺุชฺเว โมฆปฺุริสสฺส โหติ
ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทฺุภฺุชฺยาติ ๑ เอวํ กณฺจิ อนฺติมณฺณิตฺวา
สพฺุเพหิ สพฺุรหฺมจาริหิ สทฺุธี สมฺกฺเคน สมฺโมทมานเนน หุตฺวา
ปริภุณฺชิตพฺุพิ ๑

- # ๑. ม. อสุสโคณภตฺตสทิสเสน ๑ ๒. ย. สุปาณโทณียิ ๑
- # ๓. ขุ. สฺ. ๒๕/๓๘๕/๔๗๑ ๑ ๔. ม. ปกฺขลนฺตานํ อาหิณฺฑนฺตานํ ๑
- # ๕. ม. โว ๑ ๖. สฺ. นี. ๑๖/๕๔๘/๒๖๕-๒๗๐ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ปุตุตมัสสุตตวณณา หน้า ๑๗๓

ปริณญาเตติ ฌาตปริณญา ตีรณปริณญา ปหานปริณญาติ
อิมานิ ตีหิ ปริณญาหิ ปริณญาเตฯ กถ อธิ ภิกขุ
กพพิงการาหาโร นาม อัย สวตถุทกวเสน โชชฎุมกรูป โหติ
โชชฎุมกรูป กตถ ปฎิหณฺณติ ชิวหาปสาเท ชิวหาปสาโท
กีนิสฺสโต จดุมหาภูตนิสฺสโตฯ อิติ โชชฎุมกํ ชิวหาปสาโท
ตสฺส ปจฺจยานิ มหาภูตานิ อิม ฌมฺมา รุปกขนฺโร(๑) นาม
ตํ ปริกคณฺโหโต อุปฺปนฺนา ผสฺสปลฺจจกกา ฌมฺมา จตฺตาโร
อรุปกขนฺธาฯ อิติ สพฺเพปิเม ปลฺจจกขนฺธา สงฺเขปโต
นามรูปมตฺตํ โหตีติ ปชานาติฯ โส เต ฌมฺเม สรสลกขณฺโโต
วตฺถเปตฺวา เตสํ ปจฺจยํ ปริเยสนฺโโต อนฺุโลมํ (๒) ปฎิจฺจสมุปฺปาตํ
ปสฺสตีฯ เอตฺตาวตฺตานน กพพิงการาหารมฺเขน สปฺปจฺจยสฺส
นามรูปสฺส ยถาวโต ทิฏฺฐตฺตา กพพิงการาหาโร ฌาตปริณญา
ปริณญาโต โหติฯ โส ตเทว สปฺปจฺจยํ นามรูปํ อนิจฺจํ
ทุกฺขํ อนตฺตาคิ ตีณิ ลกฺขณานิ อารोเปตฺวา สตฺตณฺนํ
อนฺุปลฺสนานํ วเสน สมฺมสตีฯ เอตฺตาวตฺตานน โส ติลกฺขณปฎิ-
เวรสมฺมสนฺถาณสงฺขาทาย ตีรณปริณญา ย ปริณญาโต โหติฯ
ตสมิเวย ปน นามรูปे จนฺุทราควกขุตฺตเนน อนาคามิมฺคฺเคน
ปรีชานตา ปหานปริณญา ย ปริณญาโต โหตีติฯ

ปลฺจจกามคฺคณิโกติ ปลฺจจกามคฺคณสมฺภโว ราโค ปริณญาโต
๑. ม. รุปกขนฺโรฯ ๒. ม. อนฺุโลมปฎิโลมํฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๓๔

โหติ ฯ เอตฺถ ปน ติสฺโส ปริณฺหา เอกปริณฺหา สพฺพปริณฺหา
มุลปริณฺหาติ ฯ

กตมา เอกปริณฺหา โย ภิกฺขุ ชิวฺหาทฺวารเ เอกรสตณฺหํ
ปริชานาติ เตนฺ ปณฺจกามคฺฉิกโร ราโค ปริณฺหาโตว โหติติ ฯ
กสฺมา ตสฺสาเยว ตตฺถ อุปฺปชฺชนโต ฯ สาเยว หิ ตณฺหา
จกฺขุทฺวารเ อุปฺปนฺนา รูปฺราโค(๑) นาม โหติ โสตทฺวาราทิสฺสุ อุปฺปนฺนา
สทฺทฺราราโค ฯ อิติ ยถา เอกสฺเสว โจรสฺส ปณฺจ มคฺเค
หนโต เอกสฺมี มคฺเค คเหตุวา สีเส ฉินฺเน ปณฺจปี มคฺคา
เขมา โหนฺติ เอวํ ชิวฺหาทฺวารเ รสตณฺหาเย ปริณฺหาตาย
ปณฺจกามคฺฉิกโร ราโค ปริณฺหาโตโหติติ อัย เอกปริณฺหา
นาม ฯ

กตมา สพฺพปริณฺหา ปตฺเต ปกฺขิตฺตปิณฺหาปาทสฺมี หิ
เอกสฺมีเยว ปณฺจกามคฺฉิกโร ลพฺภติ ฯ กถํ ปริสฺสุทฺธํ
ดาวสฺส วณฺณํ โอลอกยโต รูปฺราโค โหติ อุณฺเฬ สปิปีมฺหิ
ตตฺถ อาสิณฺจนฺเต ปณฺญาติ สทฺโท อุณฺฺหติ ตถารูปํ ขาทนียํ
วา ขาทนฺตสฺส มุรุมฺราทิสฺสทฺโท (๒) อุปฺปชฺชติ ตํ อสฺสาทยโต
สทฺทฺราราโค ฯ ชีรกาทิสฺมการคฺนฺธํ (๓) อสฺสาทนฺตสฺส คฺนฺธราโค
สาธฺรฺสวเสน รสฺราโค ฯ มุทฺโทฆนฺนํ ผสฺสวณฺตณฺติ อสฺสาทยโต
โฝฏฺจพฺพราโค ฯ อิติ อิมสฺมี อาหาเร สติสมฺปชฺฌเณน
๑. ม. รูปฺราโค นาม ฯ ๒. ม. ย. มุรุมฺรุตฺติ สทฺโท ฯ ๓. ม. ชีรกาทิวสคฺนฺธํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปุตุตมัสสุตตวณณนา หน้า ๑๗๕

ปริกคเหตุวา นิจจนุทราคปริโกเคน ปริกคเต สพุโพปี โส
ปริณญาโต โหตีติ อัย สพุพปริณญา นาม ฯ

กตมา มูลปริณญา ปญจกามคฺฉิกกราคสุส หิ กพพิ-
งการาหาโร มูลิ ฯ กสฺมา ตสฺมี สติ ตสฺสุปฺปตฺติโต ฯ
พฺร่าหฺมณฺติสฺสภเย กิร ทฺวาทส วสุสานิ ซายปติกานํ
อุปฺนิซฺฆมานจิตฺตุนฺนาม นาโหสิ ฯ กสฺมา ออาหารมนุทตาย ฯ
ภเย ปน วุปฺสนฺเต โยชนสฺติโก ตามพฺปณฺณิทีโป ทารกานํ
ซาทมฺงฺคเลหิ เอกมฺงฺคโล อโหสิ ฯ อิติ มูลญฺเต ออาหาร
ปริณญาเต ปญจกามคฺฉิกโก ราโค ปริณญาโตว โหตีติ อัย
มูลปริณญา นาม ฯ

นตฺถิ นํ สลฺโยชนนฺติ เตน ราเคน สทฺธิ ปหานนฺกฏฺจตาย
ปหิณตฺตา นตฺถิ ฯ เอวมยํ เทสฺนา ยาว อนาคามิมคฺคา กถิตา ฯ
เอตฺตเคน ปน มา โวसानํ อापฺซฺหิสุตฺติ เอเตสฺยเว รุปาทีนํ
วเสน ปญฺจสุ ขนฺเรสุ วิปฺสนํ วทฺเตตฺวา ยาว อรหฺตฺตา
กเถตุํ วญฺญูตีติ ฯ ปจฺมาหาโร นิญฺจิติโต ฯ

ทฺติเย นิจฺจมฺมาติ ชุรโต ปญฺจาย ยาว สิงฺคมฺลลา
สกลสรีโร อุกุทฺทาลิตจฺจมา กิสุกราสิวณฺณา ฯ กสฺมา ปน
อญฺญํ หตฺถิอสุสโกณาทีโอปมฺมํ อคเหตุวา นิจฺจมฺม คาวุปฺมา
คหิตาติ ติตฺถิกฺขิตุํ อสมตฺถภาวทีปนตฺถิ ฯ มาตฺคาโม หิ
อุปฺปนํ ทุกฺขเวทนํ ติตฺถิกฺขิตุํ อธิวาเสตุํ น สกฺโกติเอวมเว

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคควณณา หน้ ๑๗๖

ผลสาหารโ อฟโ โล พุพโ โลติ ทสสนตถิ สทิสเมว อุปม
 อหริ ๗ กุททนต์ิ สิลากุทททาทินิ อณตริ ๗ กุททนิสสิตา
 ปาณา นาม อุณณานาภิสรพุมุสีกาทโย ๗ รุกขนิสสิตาติ
 อุจจาลิงคปาณกาทโย ๗ อุทกนิสสิตาติ มจลสสุมาราทโย ๗
 อกาสนิสสิตาติ ทสมกสกาถกถลาทโย ๗ ขาททยุนติ ลุณจิตวา
 ขาททยย ๗ สาทสมิ ตสมิ จาเน ติ ติ จาน สนนิสสยมูลก
 ปาณขาทนภยิ สมปสสมานา เนว อตตโน สกการสมมาน
 น ปิกุจิปริกมมสรีรสุมพาหนอุโณททกานิ อิจนติ เอวเมว
 ภิกขุ ผลสาหารมูลกิ กิลสปาณกาทนภยิ สมปสสมาโน
 เตณุมิกผลเสณ อนตติโก โหติ ๗

ผลเส ภิกขเว อหारे ปริณวเตติ ตีหิ ปริณวahi
 ปริณวเต ๗ อีธาปี ติสุโส ปริณว ๗ ตตถ ผลุโส สงขารกขนุโ
 ตสมปยุตตะวาทนาเวทนาภกขนุโ สลญา สลญาภกขนุโ
 จิตติ วิณญาณภกขนุโ เตสั วตถารมมณานิ รูปภกขนุโติ เอวิ
 สปปัจจยสส นามรูปสส ยถาว สรทสสนิ (๑) ฅาตปริณว ๗
 ตตถเอว ติลภณิ อโรเปตะว สตตุนนินิ อนุปสสนานินิ วเสน
 อนิจจาทีโต ตูลนินิ ตีรณปริณว ๗ ตสมิเยว ปน นามรูป
 ฅนุทราฅนิกภกขณโน อรทตมคโค ปหานปริณว ๗

ติสุโส เวทนาติ เอวิ ผลสาหารเร ตีหิ ปริณวahi
 # ๑. ม. ยถาวโต ทสสนิ ๗

*เล่มที่ ๑๑ ปุคตมัสสุตตวณณา หน้า ๑๗๗

ปริณญาเต ติสฺโส เวทนา ปริณญาตาว โหนฺติ ตมฺมุลกตฺตา

ตํสฺมฺปุคฺตตฺตา จ อิติ ผสุสอาหารวเสน เทสนา ยาว

อรหตฺตา กถิตา ฯ พุติยาหาโร ฯ

ตติเย องฺการกาสุติ องฺการานํ กาสฺ ฯ กาสฺติ ราสีปี

วฺจฺจติ อวาโฏปี ฯ

องฺการกาสุํอปเร ญฺนนฺติ (๑)

นรา รุทฺนฺตา ปรีทพฺพคตฺตา

ภยํ หิ มํ วินฺนฺตติ สฺตฺต ทิสฺวา

ปฺจฺจฺฉามิ ตํ มาตลฺลิตฺเตว สารีถิตฺติ (๒)

เอตฺถ ราสี กาสฺติ วฺจฺจโต ฯ

กีนฺ สฺนฺตฺรมาโนว กาสฺฺขณฺนํ สารีถิตฺติ (๓)

เอตฺถ อวาโฏ ฯ อธิปปี อยเมว อธิปฺเปโต ฯ สารีทปรีธาติ

อติเรกปรีธา ปญฺจรัตนปฺปมาณา ฯ วิตฺจฺฉิกานํ วิตฺจฺฉฺมานนฺติ

เอเตนสฺส มหาปรีพาทํ ทสฺเสสฺสิ ฯ ชาลา ย วา หิ ฐฺเม

วา สติ ปรีพาทิ มหา น วาโต สฺมฺมฺญฺฐาติ ปรีพาทิ มหา

น โหติ ตทภาเว วาตาภาวโต ปรีพาทิ มหา โหติ ฯ

อารกาวิสฺสาติ ทูเรเยว ภเวยฺย ฯ

เอวเมว โขติ เอตฺถ อิทํ โอปมมสฺสฺสนฺทนํ องฺการกาสุ

วีย หิ เตญฺญิมิกวญฺญํ ทญฺญพฺพํ ฯ ชีวิตฺกาโม ปุริโส วีย วญฺญฺนิสฺสฺสฺสฺสโต

๑. ม. ฝุณฺนฺติ ฯ กตฺถจฺจิ ปุณฺนฺติ ฯ ๒. พ. ชา. ๒๘/๕๔๖/๒๐๓ ฯ

๓. พ. ชา. ๒๘/๓๕๖/๑๕๓ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๓๘

พาลปฺลุชฺชโน ๑ เทว พลวฺนุโต ปฺริสา วีย กุสลากุสลกมฺม ๑
เตสํ ตํ ปฺริสํ นานาพาทาสฺว คเหตุวา องฺการกาสุํอุปกทฺตณ-
กาโล วีย ปฺลุชฺชนสฺส กมฺมายุหนกาโล ๑ กมฺมณฺหิ อายูหิย-
มานเมว ปฺฏิสนฺธิ อากทฺตติ นาม ๑ องฺการกาสุํนิทานํ ทุกฺขํ
วีย กมฺมนิทานํ วฏฺฏทุกฺขํ เวทิตพฺพ ๑

ปริยฺญาเตติ ตีหิ ปริยฺญาหิ ปริยฺญาเต ๑ ปริยฺญาโยชฺนา
ปเนตฺถ สสฺเส วุตฺตณเยเนว เวทิตพฺพา ๑ ติสฺโส ตณฺหาติ
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหาติ อีมา ปริยฺญาตาว
โหนติ ๑ กสฺมา ตณฺหามูลกตฺตา มโนสยฺเจตนา ๑ น หิ
เหตุมฺหิ อปฺปหิเน ผลํ ปหิยติ ๑ อิติ มโนสยฺเจตนาหารวเสนปี ยาว
อรหตฺตาเทสฺนา กถิตา ๑ ตติยาหาโร ๑

จตุตฺเถ อากุจารินฺติ ปาปจारी โทสการกํ ๑ กถํ โส
ปฺริโสติ โส ปฺริโส กถํภูโต ก็ ยาเปติ น ยาเปตีติ ปุจฺจติ ๑
ตเถว เทว ชีวตีติ ยถา ปุพฺเพ อิทานิปี ตเถว ชีวติ ๑

เอวเมว โขติ อิทาปี อิทํ โอปมฺมสํสนฺทนํ ราชา วีย
หิ กมฺมํ ทฏฺฐพฺพ อากุจारी ปฺริโส วีย วฏฺฏสนฺนิสฺสโต
พาลปฺลุชฺชโน ตีณิ สตฺตีสถานิ วีย ปฺฏิสนฺธิวิญฺญาณํ อากุจारी
ปฺริสํ ตีหิ สตฺตีสเตหิ หนถาติ รณฺญา อาณตฺตกาโล วีย
กมฺมรณฺญา วฏฺฏสนฺนิสฺสิตปฺลุชฺชนํ คเหตุวา ปฺฏิสนฺธิยํ
ชิปนกาโล ๑ ตตฺถ กิณฺจาปี ตีณิ สตฺตีสถานิ วีย

*เล่มที่ ๑๑ อตฺถิรากลสฺสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๗๕

ปฏิสนฺธิวิญญาณํ สตฺตีสุ ปน ทุกฺขํ นตฺถิ สตฺตีหิ ปหฺภูวณฺมุข-
มฺลํ (๑) ทุกฺขํ เอวเมว ปฏิสนฺธิมฺปิ ทุกฺขํ นตฺถิ ทินฺนํ ย ปน
ปฏิสนฺธิยา ปวตฺเต วิปากทุกฺขํ สตฺตีหิ ปหฺภูวณฺมุขมฺลทุกฺขํ (๒)
วีย โหติ ฯ

ปริยฺญาเตติ ตีเหว ปริยฺญาหิ ปริยฺญาเต ฯ อิธปิ
ปริยฺญาโยชนา ผสฺสสาหาระ วุตฺตณฺเยเนว เวทิตพฺพา ฯ นามรฺูปนฺติ
วิญญาณปจฺจยา นามรฺูปํ ฯ วิญญาณสฺมี หิ ปริยฺญาเต ตํ
ปริยฺญาตเมว โหติ ตํมฺลกตฺตา สหุปฺปนฺนตฺตา จ ฯ อิติ
วิญญาณาหารวเสนปี ยาว อรหตฺตา เทสนา กถิตาติ ฯ
จตฺตถาหาโร ฯ

ตติยํ ฯ

อตฺถิรากลสฺสุตฺตวณฺณา

จตฺตถะ ราโคติอาทินิ โลกสฺเสว นามานิ ฯ โส
หิ รชนวเสน ราโค นนฺทนฺวเสน นนฺทิตํ ตณฺหาชนวเสน
ตณฺหาติ วุจฺจติ ฯ ปตฺติญฺจิตํ ตตฺถ วิญญาณํ วิรุพฺพหนฺติ
กมฺมํ ชีราเปตฺวา (๓) ปฏิสนฺธิ อากทฺตณฺสมตฺถตฺตา ย ปตฺติญฺจิตยฺเจว
วิรุพฺพหนฺจ ยตฺถาติ เตญฺมิทวญฺญู ญมฺมํ สพฺพตฺถ วา
๑. ม. ปหฺภูวณฺมุลํ ฯ ๒. ม. อุปฺริ. สทิสฺสเมว ฯ กตฺถจฺจ สตฺตีปหฺภูวณฺมุลํ
เขทฺถิ ทุกฺขนฺติ ทิสฺสตี ฯ ๓. ม. ย. ชวาเปตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณนา หน้า ๑๘๐

ปุริมปุริมปเท เอตํ ภูมํ ฯ อตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิตฺติ
อิทํ อิมสฺมี วิปากวฏฺเฐ จิตฺตสฺส อายตฺตี วฏฺเฐเหตุเก สงฺขारे
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตี ปุณฺพวาทินิพฺพตฺติตฺติ
ยสฺมี จานเ อายตฺตี ปุณฺพวาทินิพฺพตฺตติ อตฺถิ ฯ

เอวเมว โขติ เอตฺถ อิทํ โอปมฺมสฺสสนฺทนํ รชกจิตฺตการา
วีย หิ สหกมฺมสมฺภารกมฺมํ ผลกภิตฺตติทฺตสฺสปฏฺฐิ วีย หิ
เตภูมิกวฏฺฐํ ฯ ยถา รชกจิตฺตการา ปริสุทฺทเชตฺส ผลกาทีสุ รูปี
สสมฺภูจฺจาเปนฺตติ เอวเมว สสมฺภารกกมฺมํ ภเวตฺส รูปี สมฺภูจฺจาเปติ ฯ
ตตฺถ ยถา อกฺขเลน จิตฺตการเณ สมฺภูจฺจาปีตํ รูปี วิรูปํ
โหติ ทฺตฺสณฺจิตฺตํ อมฺนาปี เอวเมว เอกจฺจโจ กมฺมํ กโรนฺโต
ฌานวิปฺปยุตฺเตน จิตฺเตน กโรติ ตํ กมฺมํ รูปี สมฺภูจฺจาเปนฺตํ
จกฺขาทินํ สมฺปตฺตํ อทฺตวา ทฺตฺสณฺจณฺํ ทฺตฺสณฺจิตฺตํ (๑) มาตาปีตฺนมนฺปิ
อมฺนาปี รูปี สมฺภูจฺจาเปติ ฯ ยถา ปนฺ กฺขเลน จิตฺตการเณ
สมฺภูจฺจาปีตํ รูปี สฺสรูปี โหติ กโรนฺโต สฺตฺสณฺจิตฺตํ มฺนาปี เอวเมว
เอกจฺจโจ กมฺมํ กโรนฺโต ฌานสมฺปยุตฺเตน จิตฺเตน กโรติ ตํ
กมฺมํ สมฺภูจฺจาเปนฺตํ จกฺขาทินํ สมฺปตฺตํ ทฺตฺวา สฺตฺสณฺจณฺํ
สฺตฺสณฺจิตฺตํ อลฺงกตปฏฺิยตฺตํ วีย รูปี สมฺภูจฺจาเปติ ฯ

เอตฺถ จ ออาหารํ วิญฺญาณเณ สทฺธิํ สงฺขิปิตฺวา
อาหารนามรูปานํ อนฺตเร เอโก สนฺธิ วิปากวธี นามรูปเณ
๑. สี่. ทฺตฺสณฺจณฺํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นครสุตตวณณนา หน้า ๑๘๑

สงขิปิตฺวา นามรูปสงขารานํ อนฺตเร เอโก สนฺธิ สงขารานญจ
อายติภวสฺส จ อนฺตเร เอโก สนฺธิติ เวทิตพฺโพ ฯ

ภูฏาการนฺติ เอกํ กณฺณิกํ คาหตุวา (๑) กตํ อการํ ฯ
ภูฏาการสาลาติ เทว กณฺณิกา คเหตุวา กตสาลา ฯ เอวเมว โขติ
เอตถ ชีณาสวสฺส กมฺมํ สุริยรสฺมิสมํ เวทิตพฺพํ ฯ สุริยรสฺมิ
ปนฺน อตฺถิ สา เกวลํ ปตฺติฏฺจาย อภาเวน อปตฺติฏฺจา
นาม ชาตา ชีณาสวสฺส กมฺมํ นตฺถิตาย เอว อปตฺติฏฺจํ ฯ ตสฺส
หิ กายาทโย อตฺถิ เตหิปี ปนฺน กตกมฺมํ กุสลาकुสลํ นาม
น โหติ กิริยมตฺเต จตุวา อวิปากํ โหติ เอวมสฺส กมฺมํ
นตฺถิตาย เอว อปตฺติฏฺจํ นาม ชาตฺนติ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

นครสุตตวณณนา

ปลฺลจเม นามรูปฺ โข สติ วิญฺญาณนฺติ เอตถ
สงฺขาราเรสุ สติ วิญฺญาณนฺติ จ อวิชฺชาย สติ สงฺขาราติ
จ วตฺตพฺพํ ภเวยฺย ตทฺถกมฺปิ น วตฺตํ ฯ กสฺมา อวิชฺชาสงฺขารา
หิ ตติโย ภโว เตหิ สทฺธิ อโย วิปฺสฺสนา น ฌญฺยติ ฯ
มหาปฺริโส หิ ปจฺจุปฺปนฺนปลฺลจโวการวเสน อภินิวิฏฺโจติ ฯ

นนฺ จ อวิชฺชาสงฺขาราเรสุ อทฺธิเจสฺส น สกฺกา พุทฺเธน
๑. ม. คาหาเปตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๑๘๒

ภวิคฺชนฺติ ๑ สจฺจํ น สกฺกา อิมินา ปน เต ภวอุปาทาน-
ตณฺหาวเสน ทิฏฺฐาว ๑ ตสฺมา ยถา นาม โคธํ อณุพฺพนฺโต
ปุริโส ตํ กุปฺปี ปวิฏฺฐํ ทิสฺวาโอตาเรตฺวา (๑) ปวิฏฺฐจฺ्ञานํ
ขนิตฺวา โคธํ คเหตฺวา ปกุกฺกเมยฺย น ปรภากํ ขนฺนํ ๑
กสฺมา กสฺสจฺจ นตฺถิตาย ๑ เอวํ มหาปุริโส โคธํ
อณุพฺพนฺโต ปุริโส วีย โปชฺชปฺลลฺงเก นิสฺสินฺโน ชรามรณโต
ปฏฺจาย อิมสฺส อยํ ปจฺจโย อิมสฺส อยํ ปจฺจโยติ ปรีเยสนโต
ยาว นามรฺูปชฺมมานํ ปจฺจยํ ทิสฺวา ตสฺสปี ปจฺจยํ ปรีเยสนโต
วิญฺญาณเมว อทฺทส ๑ ตโต เอตฺตโก (๒) ปญฺจโวการภวเสน
สมฺมสนฺจโรติ (๓) วิปสฺสนํ ปฏฺฐินิวตฺตติ ปรีโต ตฺจฺจกฺกปฺส
อภินฺทณฺจฺ्ञานํ (๔) วีย อวิชฺชาสงฺขารทฺวยํ อตฺถิ ๑ ตเทตฺติ เหฏฺฐา
วิปสฺสนาย คหิตตฺตา จาติ เอกํ (๕) สมฺมสนฺนุปคํ น โหตีติ น
อคฺคฺคเหสี ๑

ปจฺจทาวตฺตตีติ ปฏฺฐินิวตฺตติ ๑ กตมํ ปเนตฺถ วิญฺญาณํ
ปจฺจทาวตฺตตีติ ปฏฺฐิสฺนฺธิวิญฺญาณมฺปิ วิปสฺสนาวิญฺญาณมฺปิ ๑
ตตฺถ ปฏฺฐิสฺนฺธิวิญฺญาณํ ปจฺจยโต ปฏฺฐินิวตฺตติ วิปสฺสนาวิญฺญาณํ (๖)
อารมฺมณโต ๑ อุกฺกมฺปิ นามรฺูปํ นาติกฺกมฺติ นามรฺูปโต ปรี
น คจฺจติ ๑

๑. สี่. โอตฺริตฺวา ๑ ๒. ม. เอตฺตเก ๓. ม. สมฺมสนํ กโรติ ๑

๔. สี่. อภินฺทณฺจฺ्ञานํ ๑ ๕. ม. ปาฏฺฐิเยกฺกํ ๑ ๖. สี่. วิปสฺสนาญาณํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นครสุตตวณณา หน้ ๑๘๓

เอตตาวตท ชยเถ วตทอทิสู วัญญวณเ นามรูปสส
ปจเจ โหนเต นามรูป วัญญวณสส ปจเจ โหนเต ทวิสูป
อณณมณณปจเจสสุ โหนเตสสุเอตตเคน ชยเถ ว อูปปชเชถ
ว ๑ อิตท หี ปรี ยงกัญจ อณณ (๑) ชยเยย ว อูปปชเชย
ว นนุ เอตเทว ชยติ จ อูปปชชติ จติ ๑

เอว สทฐี อปรปรจติปฐิสนฐีหี ปลจูปาทนนิ (๒)
ทสเสตว ปน ต เอตตาวตท วุตตมตถ นียยาเทนโต ยทิต
นามรูปปจเจย วัญญวณ วัญญวณปจเจย นามรูปนติ วตว
ตโต ปรี อนุลอมปจเจยการวเสน วัญญวณปจเจย นามรูปมุลก
อชชชรณณทสเสต นามรูปปจเจย สพชตณนติ-
อทิมท ๑

อชชสนติ มคคเสว เวจัน ๑ อทปคตติ (๓) อปโต
อคคตตท อทปคตติ (๔) ลทฐโวหารน ปการวตถุนา
สมนนาคต ๑ รณณินติ สมนต จตุนัน ทวารัน อพกนตเร
จ นานนณนทัน สมปตติย รณณีย ๑ มเปหิตี มชชน
เปเสตว วสั กเรหี ๑ มเปยยติ วสั กเรย ๑ กเรนโต
จ ปจมี อญจรส มนุสสโกฏโย เปเสตว สมปณณนติ
ปจจิตวาน ตว สมปณณนติ วุตเต อปรนนิ ปลจ กุลาน
๑. ม. ย. กิมณณ ๑ ๒. ม. ปลจ ปทานิ ๑ ย. ปลจทัน ๑
๓. ม. อทฐापวตติ ๑ ๔. ส. ย. อทฐापนติ ๑ ม. อทฐापนติ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๘๔

เปเสยฺย ๗ ปุณ ปุจฺฉิตฺวา น ตาว สมฺปฺณณฺนฺติ วุตฺเต อปรานิ
 ปณฺจปณฺณาส กุลานิ เปเสยฺย ๗ ปุณ ปุจฺฉิตฺวา น ตาว
 สมฺปฺณณฺนฺติ วุตฺเต อปรานิ ตีสกุลานิ เปเสยฺย ๗ ปุณ
 ปุจฺฉิตฺวา น ตาว สมฺปฺณณฺนฺติ วุตฺเต อปริ กุสฺสทสฺส
 เปเสยฺย ๗ ปุณ ปุจฺฉิตฺวา น ตาว สมฺปฺณณฺนฺติ วุตฺเต อปรานิ
 เอกาทสนฺหุตานิ กุลานิ เปเสยฺย ๗ ปุณ ปุจฺฉิตฺวา น ตาว
 สมฺปฺณณฺนฺติ วุตฺเต อปรานิ จตุราสีติ กุสฺสทสฺसानิ เปเสยฺย ๗
 ปุณ สมฺปฺณณฺนฺติ ปุจฺฉิตฺเต มหาราช กิ วเทสิ มหนฺตํ นคริ
 อสมฺพาริ อิมินา นเยน กุลานิ เปเสตฺวา น สกฺกา ปุเรตฺติ
 เภริ จาราเปตฺวา อมฺหากิ นคริ อิมาย จ อิมาย
 จ สมฺปตฺติยา สมฺปนฺนํ เย ตตฺถ วสิตฺกามา ยถาสุํ
 กจฺฉนฺตุ อิมลฺยจิมลฺยจ ปริหาริ ลภิสฺสนฺตฺติ นครสฺส เจว
 วณฺณํ โลกสฺส จ ปริหารลาภํ โฆสาเปถาติ วเทยฺย ๗ โส
 เอวํ กเรยฺย ๗ ตโต มนุสฺสา นครคฺฉนฺนฺเจว ปริหารลาภญจ
 สุตฺวา สพฺพทิสฺสahi สโมสริตฺวา นคริ ปุเรยฺย ๗ ตํ อปรเณ
 สมเยน อิทฺธญฺเจว อสฺส ผิตฺตญจ ตํ สนฺธาย ตทสฺส นคริ
 อปรเณ สมเยน อิทฺธญฺเจว ผิตฺตญจาติอาทิ วุตฺตํ ๗

ตตฺถ อิทฺธนฺติ สมิทฺธํ สุภิกุํ ๗ ผิตฺนฺติ สพฺพ-
 สมฺปตฺติหิ วจฺฉิตํ ๗ (๑) พหุชฺฉนฺนฺต พหุหิ ฅาตพฺพํ พหุชฺฉนํ
 # ๑. ม. ปุ้ฝิตํ ๗

*เล่มที่ ๑๑ นครสุตตวณณา หน้า ๑๘๕

วา พหุชนนุติปิ ปาโธ ฯ อากิณณมนุสฺสนุติ มนุสฺเสหิ อากิณณํ
นิรนุตรํ ฌฏฺฐิ ฯ วุฑฺฒิเวปฺพลปฺปตฺตุนฺติ วุฑฺฒิปฺปตฺตยฺเจว เวปฺพลป-
ปตฺตยฺจ เสฏฺฐภาวญฺเจว วิปฺลภาวญฺจ ปตฺตํ ทสฺสทสฺสจกฺกวาเพ
อคฺคณฺครํ ชาตฺตุนฺติ อตุโถ ฯ

เอวเมว โขติ เอตถ อิทํ โอบมฺมสฺสฺสนุทํ อรณฺยปวเน
จรมานปฺริโส วิย หิ ทีปฺงฺกรปาทมฺลโต ปฏฺจาย ปารมิโย
ปุรยมาโน มหาปฺริโส ทกฺขพฺโพ ตสฺส ปฺริสฺสฺส ปุพฺพเกหิ
มนุสฺเสหิ อนุยตฺตมคฺคทสฺสนํ วิย มหาสฺตตสฺส อนุปุพฺพเพน
โพธิปลลฺงเก นิสินฺนสฺส ปุพฺพภาเถ อฏฺฐจฺจกิกสฺส วิปฺสฺสนา-
มคฺคสฺส ทสฺสนํ ปฺริสฺสฺส ตํ เอกปฺติกมคฺคํ อนุจฺจโต อปรภาเถ
มหามคฺคทสฺสนํ วิย มหาสฺตตสฺส อฺปฺริ วิปฺสฺสนาย จิณฺณนฺเต
โลกฺคตฺตรมคฺคทสฺสนํ ปฺริสฺสฺส เตน มคฺเคน คจฺจโต ปฺริโต
นคฺรทสฺสนํ วิย ตถาคตสฺส นิพฺพานนคฺรทสฺสนํ พาหิรนคฺร-
ปฺริฏฺฐกาโล วิย(๑) พาหิรนคฺร(๒) ปเนตฺถ อณฺเณน ทิฏฺฐิ อณฺเณน
มนุสฺสวาสํ กตํ นิพฺพานนคฺรํ สตฺถา สยเมว ปสฺสิ สยํ
วาสมกาสิ ฯ ตสฺส ปฺริสฺสฺส จตฺตุนํ ทวารานํ ทิฏฺฐกาโล
วิย ตถาคตสฺส จตฺตุนํ มคฺคานํ ทิฏฺฐกาโล ตสฺส จตฺตฺหิ
ทวารเอหิ นคฺรํ ปฺริฏฺฐกาโล วิย ตถาคตสฺส จตฺตฺหิ มคฺเคหิ
นิพฺพานํ ปฺริฏฺฐกาโล ตสฺส นคฺรพฺภนฺตเร ภณฺฑทวตฺถานกาโล
๑. อณฺเณตฺถ พาหิรนคฺรปฺริฏฺฐกาโล วิยาติ นตฺถิ ฯ ๒. ม. พหิรนคฺร ฯ

วีย ตถาคตสฺส ปจฺจเวกฺขณณาวณน ปโรปนณาสกฺกสฺสธมฺม-
วตฺตถานกาโล ฯ นครสฺส อาวาสกรณตฺถํ (๑) กุลปริเยสนกาโล วีย
สตุถฺ ผลสมาปตฺตติโต วุฏฺฐาย เวเนยฺยสตุเต โวลอกนกาโล
เตน ปฺริเสน ยาจิตสฺส รณฺโหล เอกํ มหากฺกมฺพิกํ ทิฏฺฐกาโล
วีย มหาพฺรหฺมณา ยาจิตสฺส ภควโต อณฺญา(๒)โกณฺทณฺณตฺถเร
ทิฏฺฐกาโล รณฺโหล มหากฺกมฺพิกํ ปกฺโกสาเปตฺวา นครวาสํ
กโรหิตฺติ ปหิตกาโล วีย ภควโต เอกสฺมี ปจฺจนาภตฺเต อฏฺฐารส-
โยชนมคฺคํ คนฺตฺวา อาสาพฺหปฺนณฺมทิวเส (๓) พาราณสียํ อิติปตฺนํ
ปวิสิตฺวา เถโร กายสกฺขี กตฺวา ธมฺมํ เทสิตกาโล มหา-
กฺกมฺพิกเนน อฏฺฐารส ปฺริสโกฏฺธิโย กเหตุวา นครํ อชฺฌา-
วตฺตถกาโล วีย ตถาคเตน ธมฺมจกฺเก ปวตฺตติเต เถรสฺส
อฏฺฐารสทฺธิ พฺรหฺมโกฏฺธิทฺธิ สทฺธิ โสตาปตฺตติผลे ปติฏฺฐจิตกาโล
เอวํ นิพฺพานนฺครํ ปจฺจํ อาวาสิตํ ตโต สมฺปฺนณฺณํ นครนฺติ
ปฺจฺจิจิตฺวา น ตาวาติ วุตฺเต ปณฺจ กุลานิ อาทิ กตฺวา
ยาว จตฺราสีติกุลสฺสทฺสเปสนํ วีย ตถาคตสฺส ปณฺจมทิวสโต
ปฏฺฐาย อนตฺตลกฺขณฺสตุตฺตาทินิ เทเสตฺวา ปณฺจวคฺคิเย อาทิ
กตฺวา ยสฺปมฺขา ปณฺจปณฺญาสกฺกปฺตฺตา ตีสภทฺทวคฺคิยา
สทฺสฺสปฺราณชฺฌิตา พิมฺพิสาร์ปมฺขานิ เอกาทส ปฺริสนหฺตฺตานิ
๑. ม. อकारกรณตฺถํ ฯ ๒. ม. อณฺญาสิ... ฯ ๓. ม. อาสาพฺหปฺนณฺมทิวเส ฯ
๔. ม. อาวาสิตํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นครสุตตวณณา หน้า ๑๘๗

ติโรกุกุทานุโมทเน จตุราสีตีสหุสานันติ เอตตกสฺส ชนสฺส
อริยมคฺคํ โอตาเรตฺวา นิพฺพานนคฺรี เปสิตกาโล อถ เตน
นเยน นคเร อปุริยมาเน เภรี จาราเปตฺวา (๑) นครสฺส
วณฺณโฆสนํ กุลานํ ปรีหารลาภโฆสนํ วิย มาสสฺส อฏฺฐ
ทิวเส ตตฺถ ตตฺถ นิสีทิตฺวา ชมฺมกถิกานํ นิพฺพานวณฺณสฺส
เจว นิพฺพานปฺปตฺตานํ ชาตีกนฺตาราทีนิตฺถธรรณอนิสฺสสฺส จ
โฆสนํ ตโต สพฺพทิสาหิ อากนฺตฺวา มนฺุสฺसानํ นครสโมสรณํ
วีย ตตฺถ ตตฺถ ชมฺมกถํ สุตฺวา ตโต นิกฺขมิตฺวา
ปพฺพชฺช อาทิ กตฺวา อนฺุโลมปฺปฏิปทํ ปฺปฏิปนฺนํ อปริมาณํ
กุลปฺปตฺตานํ นิพฺพานสโมสรณํ ทฏฺฐพฺพิ ฯ

ปุราณมคฺคณฺติ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ฯ อัยํ หิ อริย-
มคฺโค ปวารณฺสุตฺเต อวตฺตมานกฏฺเจน อนฺุปฺปนฺนมคฺโคติ วุตฺโต
อิมสฺมี สุตฺเต อวพฺยุชนกฏฺเจน ปุราณมคฺโคติ ฯ พุรฺหุมจริยณฺติ
สิกฺขตฺตยสงฺกหํ สกฺลสาสนํ ฯ อิทฺฐนฺติ ฌานสฺสาแทน สมิทฺธิ
สุภิกฺขํ ฝิตฺตณฺติ อภิญฺญาภรณฺเหหิ (๒)ปฺปฺพิตฺติ ฯ วิตฺถาริกณฺติ
วิตฺถินฺณํ ฯ พหุชฺญณฺติ พหุชนวิญฺเญยฺยํ ฯ ยาว เทวมนฺุสฺเสหิ
สุปฺกาสิตฺตณฺติ ยาว ทสฺสสฺสจกฺกวาเพ เทวมนฺุสฺเสหิ ปรีจฺเฉโท
อตุถิ เอตฺสฺมี อนฺุตฺเร สฺสปกาสิตฺติ สฺสเทสิตฺติ ตถาคเตนาตี ฯ

ปญฺจํ ฯ

๑. ม. ย. จาราเปตฺวา ฯ ๒. ม. อภิญฺญาภรณฺเหหิ ฯ

สมมตสูตตวณณา

ณฺฐเจ อามนฺเตสึติ กสฺมา อามนฺเตสิ ยสฺมา (๑) สฺขุมา
ติลกฺขณาหตาส ฌมฺมเทสนา อุปฺภูจาสึ ๑

ตสฺมี กิร ชนปเท มนฺุสฺสา สเหตุกา ปญฺณวนฺโต ๑
สินฺิทฺธานิ กิเรตฺถ โภชนานิ ตานิ เสวโต ชนฺุสฺส ปญฺณา
วฑฺฒติ เต คมฺภีรึ ติลกฺขณาหตึ ฌมฺมกถึ ปฏฺวิวิชฺฌิตุํ สมตฺถา
โหนฺติ ๑ เตเนว ภควา ทีมฺมชฺฌิเมสฺสุ มหาสตีปฺภูจานานิ
มหานิทานํ อานฺเณชสฺปฺปายํ ลัทธิคฺตเก จุฬนิตานาทีสูตฺตนฺติ
เอวมาทีนึ อญฺญานิปิ คมฺภีรานิ สุตฺตานิ ตตฺถเวย กเถสิ ๑
สมมฺสถ โนนฺติ สมมฺสถ นฺ ๑ อนฺตรึ สมมฺสนฺติ (๒) อพฺกนฺตรึ
ปจฺจยสมมฺสนํ ๑ น โส ภิกฺขุ ภควโต จิตฺตํ อาราเชสึติ
ปจฺจยการวเสน พุยาการาเปตฺถกามสฺส ภควโต ตถา
อพฺยากริตฺวา ทวตฺตีสาการวเสน พุยากรโรรนฺโต อชฺฌาสยํ คเหตุํ นาสกฺขิ ๑

เอตทโวจาทิ เทสนา ยถานุสนฺธิ น คตา เทสนาย
ยถานุสนฺธิคมนฺตถึ เอตทโวจ เตเนหानนฺท สฺฐณฺณาทิ
อิทํ เตปฺปิฏเก พุทฺทวจนฺ อภินฺนทปทํ ๑ (๓) อญฺญตฺถ หิ เอวํ
วตฺตํ นาม นตฺถิ ๑ อุปฺธิทานนฺติ ขนฺธูปฺธิทานํ ๑ ขนฺธ-
ปญฺจกํ เหตุถ อุปฺธิติ อธิปฺเปตฺติ ๑ อุปฺปชฺชตฺติ ชาติ ๑ นิวิสฺตฺติ
๑. ม. ย. ยสฺมาสฺส ๑ ๒. สึ. สมมฺสนฺติ ๑ ๓. ม. อสมฺภินฺนปทํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ สมมตสุตตวณฺณา หน้า ๑๘๕

ปฺนปฺปฺนํ ปวตฺติวเสน ปตฺติฏฺจหติ ฯ

ยํ โลกํ ปิยรูปํ สาทฺรฺรูปนฺติ ยํ โลกสฺมี ปิย-
 สภาวญฺเจว มฺรฺตฺรฺสภาวญฺจ จกฺขุํ โลกเถตฺถาทีสุ โลกสฺมี หิ
 จกฺขาทีสุ มมตฺเตน (๑) อภินิวิฏฺฐา สตฺตา สมฺปตฺตฺติยํ ปตฺติฏฺจिता
 อตฺตโน จกฺขุํ อาทาสาทีสุ นิमितฺตคหณานุสาเรณ วิปฺปสฺน-
 ปญฺจปฺสาทํ (๒) สุวณฺณวิมาเน อุกฺขมาฏิตมณีสีหปฺลชฺรํ วิย มลฺลนฺติ
 โสถํ รัชตปนาฬิกํ วิย ปามงฺกสฺสฺตฺตํ (๓) วิย จ มลฺลนฺติ
 ตฺวงฺกนาสาตี ลทฺชโวหารํ ฆานํ วฏฺเฏตฺวา จปิตฺทริตาลวฏฺเฏ
 วิย มลฺลนฺติ ชิวํ รัตตกมฺพลปฏฺถํ วิย มุทฺธินิทฺธํ มฺรฺตฺรฺสรํ (๔)
 มลฺลนฺติ กายํ สาลญฺจ วิย สุวณฺณโตรณํ วิย จ มลฺลนฺติ
 มนํ อญฺเฐลํ มเนน อสทิสํ อุพารํ มลฺลนฺติ ฯ นิจฺจโต
 อทฺทกฺขุณฺติ นิจฺจนฺติ อทฺทลํสุ ฯ เสสฺสฺปะเทสฺสฺปิ เอเสว นโย ฯ น
 ปริมุจฺจิสฺสํ ทฺกฺขสฺมาตี สกฺลสฺมาปี วฏฺเฏทฺกฺขา น ปริมุจฺจิสฺสํ ฯ
 ทฺกฺขิสฺสฺสนฺตีตี ปสฺสิสฺสฺสนฺติ ฯ อาปานิยํกํโสตี สรกฺสฺส นามํ ฯ
 ยสฺมา ปเนตฺถ อาปํ ปิวนฺติ ตสฺมา อาปานิโยตี วุจฺจตี ฯ
 อาปานิโย จ โส กํโส จาตี อาปานิยํกํโส ฯ สุรรมณฺฑ-
 สรกฺสฺเสตํ นามํ ฯ วณฺณสมฺปนฺโนตี อาทิวจฺจนโต ปน กํเส
 จิตฺปานเมว เอวํ วุตฺตํ ฯ ฆมฺมาภิตฺตฺโตตี ฆมฺเมเนน อภิตฺตฺโตตี ฯ
 # ๑. สี. ย. ปมตฺตา ฯ ม. มมตฺตา ฯ ๒. กตฺถจฺ ...ปญฺจปฺสาทาตี ลิจฺยตี ฯ
 # ๓. ม. ปามงฺกสฺสฺตฺตํ ฯ ๔. ม. มุทฺธินิทฺธมฺรฺตฺรฺสรํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๕๐

ฉมฺมปรโตติ ฉมฺเมน สุญฺโง อณุคโตติ อตุโถ ฯ ปิวโต หิ โข ตํ
ฉนาเทสฺสตีติ ปิวฺนตฺสฺส ตํ ปานีโย วณฺณาทิสฺมฺปตฺติยา รุจิสฺสตี
สกลสรีโร วา ฝริตฺวา ตฺถุจฺจึ อฺปฺปาทยมานํ จสฺสตี ฯ
อฺปฺปฏิสงฺขาติ อฺปฺจฺจเวกฺขิตฺวา ฯ

เอวเมว โขติ เอตฺถ อิทํ โอบมฺมสํสฺนฺทํ อปาณียกํโส
วีย หิ โลเก ปิยฺรूपํ สาทฺรूपํ อารมฺมณํ ทฏฺฐพฺพํ
ฉมฺมาภิตตฺตฺปฺริโส วีย วณฺฺณนิสฺสีโต ปุณฺฺชชโน อปาณียกํเสน
นิมนฺตนฺปฺริโส วีย โลเก ปิยฺรूपสาทฺรฺเปน อารมฺมณน
นิมนฺตกฺชนอ อปาณียกํเส สมฺปตฺติณฺจ อาทินวณฺจ อโรเจนฺโต
อปาณกมนฺฺสฺโส วีย อจฺริยฺปชฺฌายาทิโก กฺลฺยาณมิตฺโต ฯ
ยเถว หิ ตสฺส ปฺริสฺส อปฺเณจิตฺมนฺฺสฺโส(๑) อปาณียกํเส
คุณฺณจ อาทินวณฺจ อโรเจติ เอวเมว อจฺริโย วา อฺปชฺฌาโย
วา ภิกฺขุโน ปณฺจสุ กามคฺเณสุ อสุสาทณฺจ อาทินวณฺจ (๒) กเถติ ฯ

ตตฺถ ยถา อปาณียกํสมฺหิ คฺเณ จ อาทินเว จ
อโรจเเต โส ปฺริโส วณฺณาทิสฺมฺปทายเมว สณฺชาตเวโก
สเจ มรณํ ภวิสฺสตี ปจฺจนาชานิสฺสามิตฺติ สหสา อฺปฺปฏิสงฺขาย
ตํ ปิวิตฺวา มรณํ วา มรณมตฺตํ วา ทฺถกฺขํ นิคฺจฺจติ เอวเมว
ภิกฺขุ ปณฺจสุ กามคฺเณสุ ทสฺสนาทิวเสน อฺปฺปนฺนโสมนฺสฺส-
มตฺตเมว อสุสาทอ อาทินโว ปน ทิฏฺฐธมฺมิกสมฺปฺรಾಯิโก

๑. ม. อปฺโลกิตฺมนฺฺสฺโส ฯ ๒. ม. ยฺ. นิสฺสรณณฺจ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สมมตสุตตวณฺณา หน้า ๑๕๑

พหุณานุปกาโร อปฺปสฺสทา กามา พหุทฺทฺชา พหุปายาสาติ
เอวํ อาริยฺชฺชมาเยหิ อานิสฺสณฺจ อาทีนฺวณฺจ กเถตฺวา
สมณฺปฏิปทํ ปฏิปชฺช อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทฺวารो ภว โภชเน
มตฺตลณฺณ ชาคริยํ อนุยฺยโตติ เอวํ โอวทิตฺปิ อสฺสทาพทฺช-
จิตฺตตาย สเจ วุตฺตปฺปกาโร อาทีนโว ภวิสฺสติ ปจฺจนา
ชานิสฺสามิตฺติ อาริยฺชฺชมาเย อปฺปสาเทตฺวา อุทฺเทสปริปฺจฺจนาทีนํ
เจว วุตฺตปฺปิตฺตลณฺจ ปหาย โลกามิสกถํ กเถนฺโต กามे
ปริกฺขชิตฺตคามตาย สิกขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวุตฺตติ ฯ ตโต ตีณํ
ทฺวจริตานิ ปุเรนฺโต สนฺธิจฺเจทนาทิกาลे โจโร อยฺนติ กเถตฺวา
รณฺโณ ทสฺสโต อีเชว หตฺถปาทาทีเจทนํ วา สีสฺสเจทนํ
วา ปตฺวา สมฺปฺราเย จตฺตฺส อปฺปาเยสุ มหาทฺกขํ อนุโกติ ฯ

ปานีเยน วา วินฺตฺนติ สีสฺเตน วา วารินา หาริตต ฯ
ทฺธิมณฺฑเกนาติ ทฺธิมณฺฑนา ฯ (๑) ภฺภูจฺจโลณิกายาติ(๒) สโลณเณ
สตฺตฺตฺปานีเยน ฯ โลณโสวฺวีรเกนาติ สพฺพพฺรณฺณผลกพีราทีนํ
ปฺกขิปิตฺวา โลณโสวฺวีรํ นาม กโรนฺติ เตน ฯ โอปมฺมสฺสนฺทนํ
ปเนตฺถ ฆมฺมาภิตตฺตปฺริโส วิย วณฺณฺสนฺนิสฺสิตกาเล โยคาวจโร
ทฺฐจฺจไฟฺโ ตสฺส ปฺริสฺสส ปฺฐิสฺสงฺขา อาปานิยกํสํ ปหาย
ปานียาทีหิ ปิปาสาวิโนทนํ (๓) วิย ภิกฺขุโน อาริยฺชฺชมายานํ
๑. สี. ทฺธิมณฺฑนา ฯ ม. ทฺธิมณฺฑนมนฺตเตน ฯ ยฺ. ทฺธิมณฺฑเณน ฯ
๒. ม. ภฺภูจฺจโลณิกายาติ ฯ ๓. ปิปาสาสฺสวิโนทนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคควณณนา หน้ ๑๕๒

โอิวาทะ จตุวาทะ นทวาทะทีนั ปรีคคเหตวาทะ อนุภคเมน วิปสสนั (๑)
วทพเมนตสส อรหตตผลาธคโม ปานียาทินี จตตารี ฐานานี
วีย หี จตตารีโร มคคาเตส อณณตริ ปวีตวาทะ สรปปีปาสกั
วโนเทตวาทะ สุขโน เยนกามั คมนั วีย ชีณาสวสส
จตุมคคป่านั ปวีตวาทะ ตณห์ วโนเทตวาทะ อคตปพพั นพพพานทิสั
คมนกาโล เวทิตพโพ ๑

ภคจัน ๑

นพภลาปีสุตตวณณนา

สสตเม กิ นุ โข อวโสติ กสุม่า ปุจจติ เอว
ปุจจโจ กถิ นุ โข พุยากรเยยยาดิ เถรสส อชฌาสย-
ชานนตถั ๑ อปิจ อตีเต เทว อคคสาวกา อิมั ปณห์
วินิกขินีสูติ (๒) อนากเต ภิกขุ ชานิสสนตติปิ ปุจจติ ๑ อิทาเนว
โฆ มยนติ อิทั เถโร ยสส นามรูปสส วิญญานันั ปจจโยติ
วคตติ ตเทว นามรูปั วิญญานสส ปจจโยติ วคตตตตา อาห ๑
นพภลาปีโยติ อธิ ปน อยภลาปาทิวเสน อูปมึ อนาหริตวาทะ
วิญญานนามรูป่านั อพทพพพลภาวทสสนตถั อัย อูปมา
อภคตา ๑

นิโรโร โหตีติ เอตตเก จาเน ปจจูปปนุนปณจโวการภวเสน

๑. ม. ปานานี ๑ ๒. ม. ย. วินิกขินีสูติ ๑

*เล่มที่ ๑๑ โภสมพิสุตตวณณนา หน้ ๑๕๓

เทศนา กถิตา ๗ ฉตตีสาย วตถุหีติ เหฏฐา
วิสุตชชิตเสสุ ทวาทสสุ ปเทศุ เอเกกสมมี ตินณณิ ตินณณิ วเสน
ฉตตีสาย การณหิ ๗ เอตถ จ ปจโม ธรรมภคิกคฺโคณ ทุตติยา
ปฏิบัติ ตติยิ ปฏิบัติผลิ ๗ ตตถ ปจมนเยน เทศนาสมปฏิบัติ
กถิตา ทุตติยนเยน(๑) เสกขภุมิ ตติยนเยน(๒) อเสกขภุมิติ ๗
สตุตม ๗

โภสมพิสุตตวณณนา

อภุจเม อณณเตรวติ เอกจฺจโ จิ ปรสส สททหิตฺวา
ยิ เอส ภณติ ตํ ภูตฺนติ คณฺหาติ ๗ อปฺรสส นิสีทิตฺวา
จินฺเตนฺตสฺส ยิ การณํ รุจฺจติ โส อตฺถิ เอตฺนติ รุจฺจติ
คณฺหาติ ๗ เอโก จิรกาลโต ปญฺจาย เอวิ อฺนุสฺสโว อตฺถิ
ภูตเมตฺนติ อฺนุสฺสเวน คณฺหาติ ๗ อณณสฺส วิตกฺกยโต เอกํ
การณํ อฺปฺภุจติ โส อตฺถเอตฺนติ อาการปริวิตกฺเกน คณฺหาติ ๗
อปฺรสส จินฺตยโต เอกา ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ ยา ยสฺส ตํ การณํ
นิชฺฌายนฺตสฺส ขมติ โส อตฺถเอตฺนติ ทิฏฺฐินิชฺฌานกฺขนฺติยา
คณฺหาติ ๗ เถโร ปน ปญฺจปีเอตานิ การณานิ ปฏิกฺขิปิตฺวา
ปจฺจกฺขณาณน (๓) ปฏิวิทฺฐภาวํ ปุจฺจนฺโต อณณเตรว อวฺโส
มุสิล สทฺธาชาติอาทิมาย ๗
๑. ม. ทุตติเยน ๗ ๒. ม. ตติเยน ๗ ๓. ม. สปจฺจกฺขณาณน ๗
๔. ปจฺจเวกฺขณาณน ๗

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๑๕๔

ตตฺถ อณฺเฏวตฺติ สทุธาทีนึ การณานิ จเปตฺวา วินา
เอเตหิ การณเหตีติ อตุโล ๗ ภาวนิโรโร นิพฺพานนฺติ ปญฺจกฺขนฺธ-
นิโรโร นิพฺพานํ ๗

ตฺถเห อโหสีติ เถโร จีณาสโว อหํ ปน จีณาสโวติ
วา น วาติ วา อวตฺวา ตฺถเหียว อโหสี ๗ आयस्समा
นารโท आयस्सनฺตํ ปวิฏฺฐํ เอตทโวจาทิ กสฺมา อโวจ โส
กิริ จินฺเตสิ ภาวนิโรโร นิพฺพานํ นามาทิ เสกฺขเหหิปี อเสกฺขเหหิปี(๑)
ชานิตฺตํ โป ปโยหฺ อส อยํ ปน เถโร อิมํ เถโร อเสกฺขกฺขมฺมिया
การติ (๒) อิมํ จานํ ชานาเปสฺสามิติ เอตํ อโวจ

สมมฺปปลฺลวาย สฺพกฺขจฺนฺติ สห วิปสฺสนามกฺคปลฺลวาย
สฺกฺขจฺ ทิฏฺฐํ ๗ น จมฺหิ อรหนฺติ อนาคามิมกฺเค จิตฺตฺตา
อรหํ น โหมีติ ทิเปติ ๗ ยํ ปนสฺส อิทานิ(๓) ภาวนิโรโร
นิพฺพานนฺติ ฌานํ ตํ เอกฺกนวิสฺตียา ปจฺจเวกฺขณณฺวณฺเหหิ วิมุตฺตํ
ปจฺจเวกฺขณณฺวณฺ ๗ อฺทปฺปาโนติ วิสฺตีสฺสทฺถกมฺภีโร ปานียฺกฺโกโป ๗
อฺทกฺวารโกติ อฺทกํ โอสฺสิญฺจนวาร์โก ๗ (๔) อฺทกนฺติ หิ โข ฌานํ
อสฺสาตีตีเร จิตฺตฺส โอลกยโต เอว ฌานํ ภเวยฺย ๗ น
จ กายนฺ สฺสฺสิตฺวาติ อฺทกํ ปน นีหริตฺวา กายนฺ สฺสฺสิตฺวา
วิหริตฺุ น สกฺกณฺเณยฺย ๗ อฺทปฺปาเน อฺทกทสฺสนํ วิย หิ
๑. ม. อเสกฺขเหหิปีติ นตฺถิ ๗ ๒. สฺ. กโรติ ๗ ๓. สฺ. อิทํ ๗
๔. ม. ยฺ. อฺทกอสฺสิญฺจนวาร์โก ๗

*เล่มที่ ๑๑ อุပ္ปนตีสุตตวณณา หน้า ๑๕๕

อนาคามีโน นิพพานทสสนํ มมมาภิตตตปุริโส วีย อนาคามี
อุทกวารโก วีย อรหตตมกฺโขยถา มมมาภิตตตปุริโส อุทปาเน
อุทกํ ปสฺสตี เอวํ อนาคามี ปจฺจเวกฺขณณาณน อุปริ
อรหตตผลสมโย (๑) นาม อตฺถิติ ชานาติ ฯ ยถา ปน โส
ปุริโส อุทกวารกสฺส นตฺถิตาย อุทกํ นีหริตฺวา กาเยน
ผุสฺสิตํ น ลภติ เอวํ อนาคามี อรหตตมกฺกสฺส นตฺถิตาย
นิพพานํ อารมฺมณํ กตฺวา อรหตตผลสมาปตฺตี อปฺเปตฺวา
นีสิตฺถํ น ลภติ ฯ

อภฺจมี ฯ

อุပ္ปนตีสุตตวณณา

นวมเ อุပ္ปนโตติ อุทกวทฺตณสมเย อุปริ กจฺจนโต ฯ
มหานทโยติ กงฺกายมฺนาทิกา มหาสริตโย(๒) ฯ อุปยาเปตฺตี อุปริ
ยาเปติ วทฺตเตติ ปุเรตฺตี อตฺโถ ฯ อวิชฺชา อุပ္ปนตฺตี อวิชฺชา
อุปริ กจฺจนตฺตี สงฺขารานํ ปจฺจโย ภวิตฺถํ สกฺกณฺนตฺตี ฯ
สงฺขारे อุปยาเปตฺตี สงฺขारे อุปริ ยาเปติ วทฺตเตติ ฯ เอวํ
สพฺพปเทสุ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ อุปฺปนโตติ อปฺกจฺจนโต
โอสรฺนโต ฯ อวิชฺชา อุပ္ปนตฺตี อวิชฺชา อปฺกจฺจนานา
โอสรฺมานา อุปริ สงฺขารานํ ปจฺจโย ภวิตฺถํ น สกฺกณฺนตฺตี
๑. สี. อรหตตผลาภิสมโย ฯ ๒. ม. มหาสริตโย ฯ

อตุโธฯ สงฺขารอ ปยาเปตฺติ สงฺขารอ ปคจฺญาเปตฺติฯ เอส
นโย สพฺพเทสุฯ

นวมํฯ

สุตฺติมปริพฺพาชกสฺสุดวณณา

ทสมเม คุรฺกโตตฺติ สพฺพเทวมนุสฺเสหิ ปาสาณจฺจตฺตํ วย
จิตฺเตน คุรฺกโตฯ มานีโตตฺติ มเนน ปิยาโยโตฯ ปุชฺชิตฺติ
จตุปฺจฺจยปฺุชาย ปุชฺชิตฺติฯ อปฺจิตฺติ นิจฺจตฺติกรณฺน อปฺจิตฺติฯ
สตุถาริ หิ ทิสฺวา มนุสฺสา หตฺถิกุขฺนฺชาทีหิ โอตฺรนฺติ มกฺกํ
เทนฺติ อํสกุฏํ สากฺกํ อปเนนฺติ อาสนโต วุจฺจนฺติ วนฺทนฺตฺติฯ (๑)
เอวํ โส เตหิ อปฺจิตฺติ นาม โหตฺติฯ สุตฺติโมตฺติ เอวํนามโก
เวทงฺเกสุ กุสโล ปณฺฑิตปริพฺพาชโกฯ

เอหิ ตฺวนฺติ เตสํ กิร เอตทโหสิ สมโณ โคตโม น
ชาติโคตฺตาทีนํ อากมฺม ลากฺกคฺคปฺตฺโต ชาโต กวิเสฏฺฐโจ ปเนส
อฺุตฺตมกฺวิตาย สวากานํ คนฺถํ พนฺธิตฺวา เทตฺติ เต ตํ(๒)
อฺुकฺกณฺหิตฺวา อฺุปฺภูจฺานํ อฺุปนิสฺสินฺนกถมฺปิ อฺุนฺโอมทนฺมฺปิ สรภณฺถํ
ปีตฺติ เอวมาทีนํ กเถนฺติ เต เตสํ [๓] อฺุปสฺสฺหรนฺติฯ สเจ มยํ ยํ
สมโณ โคตโม ชานาติ ตโต โถกํ ชานเยยาม อตฺตโน
สมยํ ตตฺถ ปกฺขิปิตฺวา มยมฺปิ อฺุปฺภูจฺากานํ กเถเยยาม ตโต
๑. ม. ย. วนฺทนฺติฯ ๒. ม. ตํ เตฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตฺเร ปสนฺนา ลากฺกนฺติ
ทิสฺสตีฯ

*เล่มที่ ๑๑ สุตติปริพาชกสูตรตถาวณณา หน้า ๑๕๗

เอเตหิ ลากตรา ภาเวยาม ฯ โก นุ โข สมณสฺส โคตมสฺส
สนฺตึเก ปพฺพชิตฺวาชิปฺปเมว อุกฺคณหิตฺุ สกฺขิสฺสตีติ ฯ เต
เอวํ จินฺเตนฺตา (๑) สฺสึโม ปฏฺิพลฺลิตฺิ ทิสฺวา ตํ อุปฺสงฺกมิตฺวา
เอวมาหํสุ ฯ

เขนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปฺสงฺกมิตฺิ กสฺมา อุปฺสงฺกมึ ฯ
เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ กสฺส นุ โข สนฺตึกํ คนฺตฺวา อหํ
อิมํ รมฺมํ ชิปฺปํ ลทฺทฺช สกฺขิสฺสามิตฺิ ตโต จินฺเตสิ สมโณ
โคตโม กรุ เตชฺสสฺสโท นิยมมนฺนุยุตฺโต น สกฺกา อกาเล อุปฺสงฺกมิตฺุ
อณฺเณปี พหู ขตฺติยาทโย สมณํ โคตมํ อุปฺสงฺกมนฺตึ ตสฺมิมฺปิ
สมเย น สกฺกา อุปฺสงฺกมิตต ฯ สาวเกสุปีสฺส สาริปฺตฺโต มหา-
ปญฺโฆ วิปฺสฺสนาลกฺขณฺมฺหิ เอตทฺกฺเค จปีโต มหาโมกฺกคฺคฺลาโน
สมาธิลกฺขณฺมฺหิ เอตทฺกฺเค จปีโต มหากสฺสโป ชฺตงฺกฺชเรสุ
อนฺรทฺโธ ทิพฺพจกฺขุเกสุ ปญฺโณ มนฺตานิปฺตฺโต รมฺมกฺลึเกสุ
อุปฺาลิตฺเถโร วินยฺชเรสุ เอตทฺกฺเค จปีโต อัย ปน อานนฺโท
พหุสฺสุโต ติปิฏฺกฺชโร สตฺถาปีสฺส ตตฺถ ตตฺถ กถิตํ รมฺมํ
อาหริตฺวา กเถติ ปญฺจสุ จาเนสุ เอตทฺกฺเค จปีโต อญฺจนฺนํ
วราณํ ลากึ จตฺุหิ อจฺจริยพฺกฺตฺรมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ตสฺส
สฺมิมฺปิ คโต (๒) ชิปฺปํ รมฺมํ ลทฺทฺช สกฺขิสฺสามิตฺิ ฯ ตสฺมา
เขนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปฺสงฺกมึ ฯ

๑. ม. จินฺเตตฺวา ฯ ๒. ส. กเต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๑๕๘

เยน ภควา เตนุปลสงฺกมิตฺติ กสฺมา เนตฺวา (๑) อุปสงฺกมิ ฯ
เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อัยฺย ติตฺถยฺยสมเย ปาณฺฑิเยโก อหํ
สตฺถาติ ปุชฺชานนฺโต จรฺติ ปพฺพาเชตฺวา (๒) สาสนฺสฺส อลาภายปี
ปริสฺสเกยฺย ฯ น โข ปนฺสฺสหา อชฺฌาสยฺย อาชานามิ สตฺถา
ชานิสฺสตีติ ฯ ตสฺมา ตํ อาทาย เยน ภควา เตนุปลสงฺกมิ ฯ

เดนนานนฺท สฺสึมํ ปพฺพาเชตฺวาติ (๓) สตฺถา กิรฺ จินฺเตสิ
อัยฺย ปริพฺพาชโก ติตฺถยฺยสมเย อหํ ปาณฺฑิเยโก สตฺถาติ
ปุชฺชานมาโน จรฺติ อิชฺ มคฺคพฺรหฺมจริยํ จริตฺถํ อิจฺฌามิตฺติ
กิรฺ วทฺติ กิ นฺ โข มยิ ปสนฺโน อุตฺทาหุ มยฺหํ
สาวเกสฺส อุตฺทาหุ มยฺหํ วา มม สาวกานํ วา ชมฺมกถาย
ปสนฺโนติ ฯ อตฺสฺส เอกกฺขานนปี ปสาทาภาวํ ฌตฺวา อัยฺย
มม สาสเน ชมฺมํ เถเนสฺสสามิตฺติ ปพฺพาเชติ อิตฺสฺส อากมฺนํ
อปริสฺสุทฺธํ นิปฺพตฺติ นฺ โข กิทิสฺวาติ โอลเณนฺโต กิณฺจาปี
ชมฺมํ เถเนสฺสสามิตฺติ ปพฺพาเชติ กตฺติปาเหเนว ปน ฆณฺเฑตฺวา
อรหตฺตํ คณฺหิสฺสตีติ ฌตฺวา เดนนานนฺท สฺสึมํ ปพฺพาเชตฺวาติ (๓)
อาห ฯ

อญฺญา พฺยากตา โหตีติ เต กิรฺ ภิกฺขุ สตฺถุ สนนฺติเก
กมฺมกฺขานํ กเหตฺวา เตมาสํ วสฺสํ วสนฺตา ตสฺมีเยว อนฺโต
เตมาเส ฆณฺเฑนฺตา วายมฺนฺตา อรหตฺตํ ปุชฺชิตฺถํ ฯ เต ปุชฺชิตฺถคฺคณฺ
๑. ม. ย. สยฺย อปพฺพาเชตฺวา ฯ ๒. ม. ย. ปพฺพชิตฺวา ฯ ๓. ส. ปพฺพาเชตีติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สุตติมปริพาชกสูตรตถวณณา หน้า ๑๕๕

สตถุ อารโจะสสามาติ ปริสุทฺธปวารณา(๑)เสนาสนํ สัมมาเมตฺวา
สตถุ สนฺตีกํ อากนฺตฺวา อตฺตโน ปฏฺฐิตทฺชคฺคณํ อารโจะสส ฯ
ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ

อณฺญาติ หิ อรหตฺตสฺส นามํ ฯ พุยาเกตาติ อารโจะตฺวา ฯ
อสุโสสีติ โส กิโรหิตโสโตว หุตฺวา เตสํ ภิกฺขุณฺํ
จิตฺตฺวานํ คจฺฉติ ตํ ตํ กถํ สฺมุตฺตกาโม ฯ เยน เต ภิกฺขุ
เตนุสฺสงมฺมิตฺติ กสฺมา อุตฺสงมฺมิ ตํ กิรสฺส ปวฺตฺตี สฺตฺวา
เอตทโหตี อณฺญา นาม อิมสฺมี สาสเน ปริมาณํ (๒) สารภูโต
อาจริยมฺภูจฺจि มลฺลเณ ภวิสฺสตี ปุจฺฉิตฺวา นํ ชานิสฺสามีติ ฯ ตสฺมา
อุตฺสงมฺมิตฺติ ฯ

อนเภาวิหิตฺตฺวา อนเภาวิธํ ฯ อิทฺธิวิธฺตฺวา อิทฺธิโกฏฺฐาสิ ฯ
อาวิภาวํ ติโรภาวฺตฺวา อาวิภาวํ คเหตุวํ ติโรภาวํ
คเหตุวํ อาวิภาวํ กาคฺคํ สกฺโกถาติ ปุจฺฉติ ฯ ติโรกฺขทฺทฺทฺตฺวา
ปรกฺกทฺทํ ฯ ติโรปพฺพเตปี เอเสว นโย ฯ อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชนฺตฺวา
อุมฺมุชฺชนนฺจ นิมฺมุชฺชนนฺจ ปลฺลนฺจเภาติ ปลฺลนฺจพฺพนฺชเนน ฯ
กมฺภาติ นิสีทิตฺตํ วา คเหตุ (๓) วา สกฺโกถาติ ปุจฺฉติ ฯ ปกฺกชฺ
สกฺกนฺตฺวา ปกฺกชฺยฺตฺวา สกฺกนฺตฺวา ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตฺถารโต
ปน อิมสฺส เจว อิตฺโต ปเรตฺถจฺจ ทิพฺพโสตาทีนํ (๔) วณฺณนํนโย
๑. ม. ปวาริตปวารณา ฯ ๒. ม. ปริมาณํ ฯ ๓. ม. ย. คนฺตํ ฯ
๔. ม. ย. อิมสฺส อิทฺธิวิธฺตฺวา อิตฺโต ปเรตฺถ ทิพฺพโสตาทีนนฺจ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๐๐

วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺตนเยน เวทิตฺตโพ ๑ (๑) สนฺตา วิโมกฺขาติ องฺค-
สนฺตตาย เจว อารมฺมณฺสนฺตตาย จ สนฺตา อารปฺวิโมกฺขา ๑
กาเยน ผุสฺติจฺวาติ นามกาเยน ผุสฺติจฺวา ปฏฺฐิตฺตฺวา ๑ ปญฺญา-
วิมุตฺตา โข มยฺ อวฺโสติ อวฺโส มยฺ นิชฺฌานกา สุกฺข-
วิปฺสฺสกา ปญฺญามตฺเตเนว วิมุตฺตาติ ทสฺเสติ ๑ อาชานเญยาสิ
วา ตวฺ อวฺโส สฺสิม น วา ตวฺ อาชานเญยาสิตี กสฺมา
เอวมาหฺสุ เอวฺ กิร เนสิ อโหสิ มยฺ อิมสฺส อชฺฌาสยฺ
คเหตุวา กเถตุ น สกฺขิสฺสาม ทสฺพลํ ปน ปุจฺฉิตฺวา นิกฺกงฺโข
ภวิสฺสตีติ ๑ ฃมฺมฏฺฐิตฺตฺวาณฺติ วิปฺสฺสนาณฺติ ตํ ปจฺมตฺรํ
อุปฺปชฺชติ ๑ นิพฺพานเณ ฌาณฺนฺติ วิปฺสฺสนาย จิณฺณนฺเต ปวตฺตํ
มคฺคณฺติ ตํ ปจฺฉา อุปฺปชฺชติ ๑ ตสฺมา ภควาเอวมาห ๑

อาชานเญยาสิ วาติอาทิ กสฺมา วุตฺตํ วินาปี สมารี
เอวฺ ฌาณฺนฺตฺตฺตฺตฺสสนฺตํ อิทํ หิ วุตฺตํ โหติ สฺสิม มคฺโค
วา ผลํ วา น สมารินิสฺสนฺโท น สมาริอานิสฺโส น
สมาริสฺส นิปฺพตฺติ วิปฺสฺสนาย ปเนสา นิฏฺฐา (๒) วิปฺสฺสนาย
อานิสฺโส วิปฺสฺสนาย นิปฺพตฺติ ตสฺมา ชาเนญยาสิ วา ตวฺ
น วา ตวฺ ชาเนญยาสิ อถ โข ฃมฺมฏฺฐิตฺตฺวาณฺติ ปุพฺเพ ปจฺฉา
นิพฺพานเณ ฌาณฺนฺติ ๑

อิทานิสฺส ปฏฺฐิเวรภพฺพตํ ฌตฺวา เตปฺริวฏฺฐิฃมฺมเทสนํ
๑. ย. เวทิตฺตฺวาติ ๑ ๒. ม. ย. ปเนโส นิสฺสนฺโท ๑

*เล่มที่ ๑๑ ชรามรณสูตราทีวณณา หน้า ๒๐๑

เทเสนโต (๑) ตํ ก็ มณฺณลลิตํ สุตฺตํ รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ-
อาทิมานํ ฯ เตปวิภูทเทสนาวสานเน ปน เถโร อรหตฺตํ ปตฺโต ฯ
อิทานิสฺส อนฺุโยคํ อาโรเปนฺโต ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺติ
สุตฺตํ ปสฺสตีติอาทิมานํ ฯ อปี นฺุ ตฺวํ สุตฺตมาติ อิทํ กสฺมา
อารภี นิจฺจมานกานํ สุกฺขวิปสฺสกภิกฺขุณํ ปากฺกกรณตฺถํ ฯ
อัยฺ เหตุถ อธิปฺปาโย น เกวลํ ตฺวเมว นิจฺจมานโก สุกฺข-
วิปสฺสโก เอเตปี ภิกฺขุ เอวรูปาเยวาทิ ฯ เสถํ สพฺพตฺถ
ปากฺกเมวาทิ ฯ

ทสมํ ฯ

มหาวคฺโค สตฺตโม ฯ

ชรามรณสูตราทีวณณา

สมณพฺราหฺมณวคฺเค ชรามรณาทีสุ เอเกกปทวเสน
เอเกกํ กตฺวา เอกาทส สุตฺตานิ อุตฺตานตฺถาเนวาทิ ฯ (๒)

สมณพฺราหฺมณวคฺโค อญฺจโม

๑. สี. ทสฺเสนโต ฯ ๒. ม. ย. สุตฺตานิ วุตฺตานิ ตานิ อุตฺตานตฺถาเนวาทิ ฯ

สตถุสตฺตาทิวนณนา

อิโต ปริ สตฺตา ปริเยสตีตฺตโพติ อาทินยปฺปวตฺตา ทฺวาทส
อนฺตรเปยฺยาลวคฺคา นาม โหนฺติเต สพฺเพปี ตถา ตถา
พฺพชฺฌนกันํ เวนนยฺยปฺคฺคกันํ อชฺฌมาสยวเสน วุตฺตา ฯ

ตตฺถ สตฺถาติ พฺพุโร วา โหตุ สวโก วา ยํ นิสฺสาย
มคฺคณานํ ลภติ อยํ สตฺตา นาม โส ปริเยสตีตฺตโพ ฯ
สิกฺขา กรณียาติ ติวาธาปี สิกฺขา กาทพฺพา ฯ โยคาทีสุ โยโคติ
ปโยโค ฯ ฉนฺโทติ กตฺตุมยตาทุสจฺจฉนฺโท ฯ อุตฺโตสพฺพหีติ
สพฺพสํหํ อธิมตฺตวิริยํ ฯ อปฺปฏฺฐวานีติ อนิวตฺตนา ฯ อาตปฺปนฺติ
กิลฺลสตาปนวิริยํ วิริยเมว ฯ สาทจฺจนฺติ สตฺตกิริยํ ฯ สตีติ ชรา-
มรณาทิวเสน จตฺตจฺจปฺริกฺคาหิกา สติ ฯ สมฺปชฌนฺติ ตาทิสเมว
ณานํ ฯ อปฺปมาโทติ สจฺจภาวนาย อปฺปมาโท ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อฺตุตฺตานเมวาทิ ฯ

อนฺตรเปยฺยาโต นิฏฺฐิตฺโต ฯ

นิทานสัมมุตฺตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อภิสมยสัมมัตตวณณา

นขลิสขาสสัมมัตตวณณา

อภิสมยวคคตส (๑) ปจเม นขลิสขายาติ มัมสจฺจนเนน วิมุตเตน
ขคฺเค ๑ นขลิสขา จ นาม โลกียานํ มหตีปี โหติ สตฺถุ ปน
รตฺตฺตฺปปลตฺตโกฏฺฐิ วิย สฺขมา ๑ กถํ ปเนตฺถ ปัสส ปตฺติจฺจิตฺติ ๑
อธฺจฺจนพฺเลน ๑ ภควตา หิ อตฺถํ ฅาเปตฺตกาเมน อธฺจฺจน-
พฺเลน ตตฺถ ปตฺติจฺจาปีโต ๑ สติมํ กลนฺติ มหาปจฺวิยา
ปัสส สตโกฏฺฐาเส กตฺวา ตโต เอกโกฏฺฐาสิ ๑ ปโรโตปี เอเสว
นโย ๑ อภิสมเมตาวินฺนติ ปญฺญา ย อริยสจฺจานิ อภิสมเมตฺวา
จิตฺตส ๑ ปุริมํ ทฺกขทฺกขนฺธํ ปริกฺขิณฺณํ ปรียาทินฺนํ อุปนิชยาติ
เอตเทว พหุตรํ ทฺกขํ ยทิทํ ปริกฺขิณฺณนฺติ เอวํ ปจฺมํ วุตฺตํ
ทฺกขทฺกขนฺธํ อุปนิชย ฅาณเนน ตํ ตสฺส สนฺติเก จเปตฺวา
อุปปริกฺขิยมาโนติ อตฺถโธ ๑ กตฺมํ ปเนตฺถ ปุริมํ ทฺกขํ นาม ๑
ยํ ปริกฺขิณฺณํ ๑ กตฺมํ ปน ปริกฺขิณฺณํ ยํ ปจฺมมคฺคตส
อภาวิตตฺตา อุปปชฺเชยฺย ๑ กตฺมํ ปน ตํ(๒) ยํ สตฺตสฺส อตฺตภาเวสฺส
อปาเย อฏฺจฺมณฺจ ปฏฺิสนฺธิ อาทิ กตฺวา ยตฺถ กตฺถจิ
อุปปชฺเชยฺย สพฺพิ ตํ ปริกฺขิณฺณนฺติ เวทิตพฺพิ ๑ สตฺตทฺกขตฺตฺนฺติ
สตฺต วาเร สตฺตสฺส อตฺตภาเวสฺสติ อตฺถโธ ๑ ปรมตฺตาติ อิทมสฺส
๑. ส. ม. ย. อภิสมยสัมมัตตสฺส ๑ ๒. ม. อุปนิชยา ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคคณณนา หน้ ๒๐๔

ปริ ปริมาณนุติ (๑) ทสเสติ ๑ มหตถิโยติ มหโต อตถสส
นินฺปาทโก ๑

ปรจมี ๑

โปกขรณีสตตวณณนา

ทตฺติเย โปกขรณีสติ วาปี ๑ อุพเพชนาติ คมภีรตย ๑
สมตติตติกาติ มุขวภูฏิสมา ๑ กากเปยยาติ สกกา โหติ ตีเร
จิตฺเตน กากน ปกตียาปี มุขตฺตุนํทิกํ โอตารेतฺวา ปาตต ๑

ทตฺติยํ ๑

สํภษชอุทกสฺตตตาทิวณณนา

ตตฺติเย ยตฺถติมาติ ยสฺมี สภษชอุทกจฺณานเ อิมา ๑ สํสนฺทนฺตติ
สมฺมา กนฺตฺวา (๒) สนฺทนฺติ ๑ สมนฺตติ สมหจฺจณฺติ ๑ เทว วาติ
วาติ เทว วา ตีณิ วา ๑ อุทกสฺสิตานีสติ อุทกพินฺนุณิ ๑
สมภษชอุทกนฺติ อญฺญาหิ นทีหิ สทฺธี สภษชอุทกจฺณานเ อุทกํ ๑

ตตฺติยํ ๑

จตฺตฺถํ อุตฺตทานตฺถเมว ๑ ตตฺติยจตฺตฺถานี ๑

จตฺตฺถํ ๑

๑. สี. ปริมาณนุติ ๑ ๒. ม. ย. ปกตียา ๑

ประวัติสัญญาฉบับที่ ๑๑

สัญญาฉบับที่ ๑๑ จก. กว. พ. ก. น. ต. ร. ย. มหา. ป. จ. วิ. ย. อ. ท. ร. ธิ. ต. ว. ฯ โท. ล. ก. จ. ม. ต. ติ. โย. ติ. พ. ท. ร. ก. จ. ป. มา. ณ. ฯ (๑) กุ. ฟิ. ก. ติ. ม. ต. ติ. ก. ก. ฟิ. ก. ฯ อ. ป. น. ก. ข. ป. ย. ย. ติ. เอ. ก. ส. มี. จ. ณ. จ. ป. ย. ย. ฯ

สัญญาฉบับที่ ๑๑ จก. กว. พ. ก. น. ต. ร. ย. มหา. ป. จ. วิ. ย. อ. ท. ร. ธิ. ต. ว. ฯ โท. ล. ก. จ. ม. ต. ติ. โย. ติ. พ. ท. ร. ก. จ. ป. มา. ณ. ฯ (๑) กุ. ฟิ. ก. ติ. ม. ต. ติ. ก. ก. ฟิ. ก. ฯ อ. ป. น. ก. ข. ป. ย. ย. ติ. เอ. ก. ส. มี. จ. ณ. จ. ป. ย. ย. ฯ

สัญญาฉบับที่ ๑๑ จก. กว. พ. ก. น. ต. ร. ย. มหา. ป. จ. วิ. ย. อ. ท. ร. ธิ. ต. ว. ฯ โท. ล. ก. จ. ม. ต. ติ. โย. ติ. พ. ท. ร. ก. จ. ป. มา. ณ. ฯ (๑) กุ. ฟิ. ก. ติ. ม. ต. ติ. ก. ก. ฟิ. ก. ฯ อ. ป. น. ก. ข. ป. ย. ย. ติ. เอ. ก. ส. มี. จ. ณ. จ. ป. ย. ย. ฯ

ธาตุถ้อยคำถวณณา

ธาตุนานตตถวณณา

นนานตตวคคต (๑) ปจเม นิสตตถุจถวณณตถุจสงขาเตน
สภาวถุเจน ธาตุติ ลทขนามานัน ฆมมานัน นานาสภาโว ธาตุ-
นนานตต ๑ จกขุธาตุติอาทิส จกขุปสาโท จกขุธาตุ รูปารมมณัน
รูปธาตุ จกขุปสาทตถุถัก จิตต จกขุวิถวณณาธาตุ ๑ โสต-
ปสาโท โสตธาตุ สททารมมณัน สททธาตุ โสตปสาทตถุถัก
จิตต โสตวิถวณณาธาตุ ๑ ฆานปสาโท ฆานธาตุ กนุฆารมมณัน
กนุฆธาตุ ฆานปสาทตถุถัก จิตต ฆานวิถวณณาธาตุ ๑ ชิวหา-
ปสาโท ชิวหาธาตุ รสารมมณัน รสธาตุ ชิวหาปสาทตถุถัก
จิตต ชิวหาวิถวณณาธาตุ ๑ กายปสาโท กายธาตุ โฝถุจพพา-
รมมณัน โฝถุจพพาธาตุ กายปสาทตถุถัก จิตต กายวิถวณณา-
ธาตุ ๑ ติสโส มโนธาตุโย มโนธาตุ เวทนาทโย ตโย ขนุฆา
สุฆุมรูปานี นิพพานถุจ ฆมมธาตุ สพพมปิ มโนวิถวณณัน
มโนวิถวณณาธาตุติ ๑ เอตถ จ โสพส ธาตุโย กามาจธา
อวสานเ เทว จตุถุมิกาทิ ๑

ปจม ๑

๑. ม. ธาตุถ้อยคำถวณณา ๑

ผลสนานตตสุตตวณณา

ทติเย อุปฺปชฺชติ ผลสนานตตฺนติ นานาสภาโว ผลโส
อุปฺปชฺชติ ฯ ตตฺถ จกฺขุสมฺผลฺสาทโย จกฺขุวิญญาณาทิสฺมฺปยุตฺตา
มโนสมฺผลฺโส มโนทวารे ปรมชฺวนสมฺปยุตฺโต ตสฺมา มโนชาตฺ
ปฏิจฺจาติ มโนทวาราวชฺชนํ กิริยามโนวิญญาณชาตฺ ปฏิจฺจ
ปรมชฺวนสมฺผลฺโส อุปฺปชฺชตีติ อยมตฺถ อตฺโถ(๑) ฯ
ทตฺถิยํ ฯ

โนผลสนานตตสุตตวณณา

ตติเย โน มโนสมฺผลฺสํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ มโนชาตฺ
มโนทวารे ปรมชฺวนสมฺปยุตฺตํ ผลฺสํ ปฏิจฺจ อวชฺชนกิริยามโน-
วิญญาณชาตฺ โน อุปฺปชฺชตีติ เอวมตฺโถ ทฎฺฐพฺโพ ฯ
ตตฺถิยํ ฯ

เวทนานานตตสุตตวณณา

จตฺตเถ จกฺขุสมฺผลฺสชา เวทนาติ สมฺปฏิจฺจนฺนมนฺชาตฺโต
ปฏฺฐาย สพฺพาปี ตสฺมี ทวารे เวทนา วตฺเตยฺย นิพฺพตฺติ-
ผาสูกตฺถิ (๒) ปน อนนฺตรํ สมฺปฏิจฺจนฺนเวทนเมว กเหตุํ วฏฺฐตีติ
วตฺตํ ฯ มโนสมฺผลฺสํ ปฏิจฺจาติ มโนทวารे อวชฺชนสมฺผลฺสํ
๑. ม. เอวมตฺโถ ทฎฺฐพฺโพ ฯ ๒. สී. นิพฺพตฺติผาสูกตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๐๘

ปฏิจฺจ ปจฺมชวณเวทนา ปจฺมชวณสมฺมุสฺสํ ปฏิจฺจ ทุคฺคิชวณ-
เวทนาติ อยมฺชิปฺปาโย ฯ

จตุตฺถํ ฯ

ทุคฺคิชวณนํจตุตฺถสฺสทวณณา

ปฺลยจเม ตตฺถิชจตุตฺถสฺส วุตฺตนโย เอกโต กตฺวา เทลิตโต ฯ (๑)

อิติ ทุคฺคิชวณนํจตุตฺถสฺส สุตฺเตสฺส มโนธาตุํ มโนธาตฺตติ อภเหตฺวา
มโนทวาราวชฺชนํ มโนธาตฺตติ กหิตํ ฯ สพฺพานิ เจตานิ ตถา
ตถา กถิตะ พุชฺฌนกันํ อชฺฌมาสเยน เทลิตานิ ฯ อิโต ปเรสุปี
เอเสว นโย ฯ

ปฺลยจํ ฯ

พาหิรธาตุนํจตุตฺถสฺสทวณณา

นฺนุเจ ปน ปฺลยจ ฐาตฺโย กามาวจฺรา ชมฺมุชฺชาตฺ

จตุทฺถมิกิภา ฯ

นฺนุจํ ฯ

๑. ม. ย. วุตฺตนยาว เอกโต กตฺวา เทลิตาติ ฯ

สณณานานตตสุตตวณณนา

สตตเม รุปรชาตติ อาปาเถ จิตฺ (๑) อตฺตโน วา ปรสฺส
วา สาฏกเวฏฺฐนาทิวตฺถกํ รูปารมฺมณํ ฯ รูปสณฺณชาติ จกฺขุ-
วิญฺญาณสมฺปยุตฺตา รูปสณฺณนา ฯ (๒) รูปสงฺกปโปติ สมฺปฏฺิจฺจนฺนาทีหิ
ตีหิ จิตฺเตหิ สมฺปยุตฺโต สงฺกปโป ฯ รูปจฺจนฺโทติ รูปे จฺนฺทิกตฺถฺเจน
จฺนฺโท ฯ รูปปริพาโทติ รูปे อนฺนทหนฺนฺเจน ปริพาโห ฯ รูป-
ปริเยสนาติ ปริพาเห อุปฺปนฺเน สนฺทิกฺจสมฺภตฺเต คเหตฺวา
ตสฺส รูปสฺส ปฏฺิจฺจาทฺถาย ปริเยสนา ฯ เอตฺถ จ สณฺณ-
สงฺกปฺปลนฺทา เอกชวฺนวาเรปี นานาชวฺนวาเรปี ลพฺพนฺติ
ปริพาหฺปริเยสนา ปน นานาชวฺนวาเรเยว ลพฺพนฺตฺติ ฯ เอว
โฆ ภิกฺขเว ธาตฺถนฺนตฺตฺติ เอตฺถ (๓) รูปาทินานาสภาวํ ธาตฺ
ปฏฺิจฺจ รูปสณฺณาทินานาสภาวสณฺณนา อุปฺปชฺชตฺติ อิมินา นเยน
อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ

สตตมํ ฯ

โนปริเยสนานานตตสุตตวณณนา

อฏฺฐเม โน ฐมฺมปริเยสนํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฐมฺม-
ปริพาโทติ เอวํ อากตํ ปฏฺิจฺจสฺสเมว นานํ ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

๑. ม. ปตฺติ ฯ ๒. ม. ยฺ. สณฺณนา ฯ ๓. ม. ยฺ. เอตฺถ จ เอวํ ฯ

พาหิรผลसनानत्तसुत्ताทิวณณา

นวเม อุปฺปชฺชติ รูปสญฺญาติ วุตฺตปฺปกาเร อารมฺมณ
 อุปฺปชฺชติ สญฺญาฯ รูปสงฺกปฺโปติ ตสฺมีเยว อารมฺมณ ตีหิ
 จิตฺเตหิ สมฺปยุตฺตสงฺกปฺโปฯ รูปสมฺผลฺโสติ ตํ อารมฺมณฺ(๑)
 ผุสฺสมานโน ผลฺโสเวทนาติ ตเทว อารมฺมณฺ อนุภวมานา
 เวทนาฯ ฉนฺทาทโย วุตฺตนยาวฯ รูปลาโภติ ปรีเยตฺตวา
 ลทฺฐิ สห ตณฺหยา อารมฺมณฺ รูปลาโภติ วุตฺติฯ อัยฺ ตาว
 สพฺพสงฺคาหิกนโย เอกสฺมีเยวารมฺมณฺ สพฺพชฺมมานํ อุปฺปตฺติ-
 วเสน วุตฺโตฯ อปโร อากนฺตฺการมฺมณฺมิสฺสโก โหติ รูปสญฺญา
 รูปสงฺกปฺโป ผลฺโส เวทนาติ อิมฺ ตาว จตฺตารो ชฺมมา
 รูปปรีโภเกว (๒) นีพทฺฐารมฺมณฺ โหนฺติฯ นีพทฺฐารมฺมณฺ หิ อิกฺุจํ
 กนฺตํ มนาปํ ปิยํ ยงฺกิลฺลิจิ วिय อุปฺภูจฺจติ อากนฺตฺกา-
 รมฺมณฺ ปน ยงฺกิลฺลิจิ สมานมฺปิ โขเกตฺวา ติกฺุจฺจติฯ

ตตฺริทํ วตฺถุํ เอโก กิร อมฺจจฺปฺตฺโต คามิเยหิ ปรีวาริโต
 คามมชฺเช จตฺวา กมฺมํ กโรติฯ ตสฺมิณฺจสฺส สมเย อุปาสิกา
 นทึ คนฺตฺวา นฺหาตฺวา อลงฺกตฺปฺภูยตฺตา ธาตึคณฺปรีวฺตา เกหํ
 คจฺจติฯ โส ทฺวโรติ ทิสฺวา อากนฺตฺกมาตฺคาโม ภวิสฺสตีติ
 สญฺญํ อุปฺปาเทตฺวา คจฺจ ภาณฺ ชานาหิ กาเอสาติ ปรีสิ
 เปเสสิฯ โส คนฺตฺวา ตํ ทิสฺวา ปจฺจาคโต กาเอสาติ

๑. ม. ตเทวารมฺมณฺฯ ๒. ม. ย. ฐวปรีโภเกฯ

*เล่มที่ ๑๑ พาทิรชานานตตสุตตวณณนา หน้า ๒๑๑

ปฏุโจ ยถาสภาว อารโจะติ ฯ เอว อากนุคการมมณั โขเกติ ฯ
ตสมี อุปปนโน ฉนโท รูปจจนโท นาม ตเทว อารมมณั
กตวา อุปปนโน ปริพาโห รูปปริพาโห นาม สหาย
คณหิตวา ตสส ปริเยสนั รูปปริเยสนา นาม ปริเยสิตวา
ลทุชั สห ตณฺหาย อารมมณั รูปลาโก นาม ฯ

อุรวลยวาสี (๑) จุพตีสตเถโร ปนาห กิณฺจาปี ภควตา
ผลสเวทนา ปาลิยา มชฺเฌ กหิตา ปาลี ปน ปริวตเตตวา
วุตตปฺปกारे อารมมณเ อุปปนฺนา สลฺลวา รูปสลฺลวา ตสมีเยว
สงกปฺโป รูปสงกปฺโป ตสมี ฉนโท รูปจจนโท ตสมี ปริพาโห
รูปปริพาโห ตสมี ปริเยสนา รูปปริเยสนา ปริเยสิตวา ลทุชั
สห ตณฺหาย อารมมณั รูปลาโก ฯ เอว ลทุชารมมณเ ปน
มุสนั ผลุโส อนุกวนั เวทนา ฯ รูปสมผลุโส รูปสมผลุสชา
เวทนาติ อิทํ ทวยั ลพฺภตฺติติ ฯ อปรมฺปิ อวิภูตวารี นาม
คณฺหนฺติ ฯ อารมมณั หิ สานฺธิปาการเณ วา ปริกฺขิตฺตํ
ติณฺปนฺณนาทึหิ วา ปฏฺิจจนฺนํ โหติ ตํ อุปฺพตฺมึ ทิฏฺฐํ
เม อารมมณั สฺสุจฺจํ นํ ปสฺสิสฺสสามิติ โอลอยโต ตสมี
อารมมณเ อุปปนฺนา สลฺลวา รูปสลฺลวา นาม ตสมีเยว
อุปปนฺนา สงกปฺปาทโย รูปสงกปฺปาทโย นามาคิ เวทิตพฺพา ฯ
เอตถापिज สลฺลवासฺกปฺปผลุสเวทนาจฺจนฺทา เอกชวณวารेपि
๑. ม. อุรวลลยวาสี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๑๒

นानาชนวาวเรปี ลพฺภนฺติ ปริพาหปริเยสนาตาโก นานา-
ชนวาวเรเววาติ ฯ

นวมํ ฯ

ทสมํ อุตฺตทานตฺตเมวาติ ฯ นวมทสมานิ ฯ

ทสมํ ฯ

นानตฺตวคฺโค ปจฺโม ฯ

สत्ตฺตชาตฺตตฺตวณณา

ทุตฺตวคฺคสฺส ปจฺเม อาภาธาตฺติ อาโลกธาตฺ ฯ อาโลกสฺสปี
อาโลกกสิเณ ปริกมฺมํ กตฺวา อุปฺปนฺนชฺฆมานสฺส(๑) ปิตฺติยารมฺมณสฺส(๒)
เอตฺตฺนวมํ ฯ สฺกฺกธาตฺติ สฺกฺกสิเณ อุปฺปนฺนชฺฆมานวเสน
สหารมฺมณชฺฆมานเมว ฯ อาภาसानญฺ จายตฺนเมว อาภาสา-
นญฺจายตฺนธาตฺ ฯ สลฺลญาเวทฺยิตฺติโรโรชฺว สลฺลญาเวทฺยิตฺติโรโร-
ธาตฺ ฯ อิตฺติ ภควา อนุสนฺธิกฺุสสสฺส ภิกฺุชฺุโน ตตฺถ นิสิตฺติวา
ปฺลฺลหํ ปุจฺฉิตฺตฺกามสฺส โอภาสํ เทนฺโต เทสนํ นิฏฺฐาเปสิ ฯ

อนฺธการํ ปฏฺิจฺฉาติ อนฺธกาโร หิ อาโลเกน ปรฺิจฺฉินฺโน
อาโลโกปี อนฺธการเณ ฯ อนฺธการเณ หิ โส ปากฺโก โหติ
ตสฺมา อนฺธการํ ปฏฺิจฺฉ ปฺลฺลยตีติ อาห ฯ อสุภํ ปฏฺิจฺฉาติ

๑. สฺยา. อุปฺปนฺนชฺฆมานสฺส ปิตฺติยา ฯ ม. อุปฺปนฺนชฺฆมานสฺสาปีติ ฯ

๒. ม. สหารมฺมณสฺส ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สุตตชาตสุตตวณฺณนา หน้า ๒๑๓

เอตถาปี เอเสว นโยฯ อสุภํ หิ สุภณํ สุภณฺจ อสุภณ
ปริจฺจันนํ อสุภํ สติ สุกํ ปญฺญาตติ ตสฺมา เอวมานํ ฯ
รูปํ ปฏฺิจฺจาติ รูปาวจรสมาปตฺตี ปฏฺิจฺจํ รูปาวจรสมาปตฺติยา
หิ สติ อากาसानญฺจาตตนาสมาปตฺติ นาม โหติ รูปสมตฺติกฺกโม
วา ตสฺมา เอวมานํ ฯ วิญฺญาณญฺจาตตนาธาตฺวาหิสุปี
เอเสว นโยฯ นิโรธํ ปฏฺิจฺจาติ จตฺตุนํ ขนฺธานํ ปฏฺิจฺสงฺขา-
อปฺปวตฺตี ปฏฺิจฺจํ ขนฺธนิโรธํ หิ ปฏฺิจฺจํ นิโรธสมาปตฺติ
นาม ปญฺญาตติ น ขนฺธปวตฺตี ตสฺมา เอวมานํ ฯ เอตถ
จ จตฺตุนํ ขนฺธานํ นิโรโธวํ นิโรธสมาปตฺตีติ เวทิตพฺโพ ฯ
กถิํ สมาปตฺติ ปตฺตพฺพวาติ กถิํ สมาปตฺติโย กิทิสสา สมาปตฺติโย
นาม หุตฺวา ปตฺตพฺพวาฯ สญฺญาสมาปตฺติ ปตฺตพฺพวาติ สญฺญา
อตฺตภาเวน สญฺญาสมาปตฺติโย สญฺญาสมาปตฺติโย นาม หุตฺวา
ปตฺตพฺพวาฯ สงฺขาราวเสสสมาปตฺติ ปตฺตพฺพวาติ สุขุมสงฺขารานํ
อวสิญฺจตฺตยา สงฺขาราวเสสสมาปตฺติ นาม หุตฺวา ปตฺตพฺพวาฯ
นิโรธสมาปตฺติ ปตฺตพฺพวาติ นิโรโธวํ นิโรธสมาปตฺติ นิโรธ-
สมาปตฺติ นาม หุตฺวา ปตฺตพฺพวาติ อตฺถโถ ฯ

ปรจฺมํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวาทกรรม หน้า ๒๑๔

สนิทานสุดท้าย

หุติเย สนิทานนุติ ภาวนปสกเมต สนิทานโน สปรุจโย
หุตุวา อุปุชชตีติ อตุโถ ฯ กามธาตุ ภิกุขเว ปฏิจชาติ เอตถ
กามวิตกโกปิ กามธาตุ กามาวจรธมมาปี วิเสสโต สพุพา-
กุสลมปี ฯ ยถาห ตตุถ กตมา กามธาตุ กามปฏิลัตุตุโต
ตกุโก วิตกโก สงกปโป อุปุปนา พุยปนา เจตโส อภินิโรปนา
มิจฉาสงกปโป อัย วุจติ กามธาตุ ฯ เภจโต อวิจนิริย
ปริยนต์ กริตวา อุปริโต ปรมิมิตวสวตตีเทเว อนุโต กริตวา
ยเตสมี อนุตเร เอตถาวจรา เอตถ ปรียาปนา ขนุช-
ธาตุายตนา รุปา เวทนา สลญา สงขารา วิญญาณ อัย
วุจติ กามธาตุ ฯ สพุเพปี อกุสลา ธมมา กามธาตุติ ฯ (๑)

เอตถ สพุพสงคาหิกา อสมภินุนาติ เทว กถา โหนติ ฯ
กถิ (๑) กามธาตุคคหเนน หิ พยาปาทธาตุวิหีสธาธาตุโย คหิตาว
โหนตีติ อัย สพุพสงคาหิกา ฯ ตาส ปน ทุวินัน ธาตุณ
วิสุ อากตตุตา เสสธมมา กามธาตุติ อัย อสมภินุนกถา ฯ
อัยมิช คเหตุพพา ฯ อิมิ กามธาตุ อารมมณวเสน วา
สมุปโยควเสน วา ปฏิจจ กามสลญา นาม อุปุชชติ ฯ
กามสลญ์ ปฏิจชาติ กามสลญ์ ปน สมุปโยควเสน วา
อุปนิสสุยวเสน วา ปฏิจจ กามสงกปโป นาม อุปุชชติ ฯ
อิมินา นเยน สพุพปเทสุ อตุโถ เวทิตพุโพ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สนิทานสตตตถกถา หน้า ๒๑๕

ตีหิ จานเหตีตี ตีหิ การณเหตี ๗ มิจจมา ปฏิปชชตีตี อยาถาว
ปฏิบัติ อนินยานิกปฏิบัติ ปฏิปชชตี ๗ พยาปาทธาตุ ภัททเวตี
เอตถ พยาปาทวิกโกปี พยาปาทธาตุ พยาปาโทปี ๗ ยถา
ตตถ กตมา พยาปาทธาตุ พยาปาทปฏิบัติตตถ ตถโก
วิกโก ๗เป ๗ อัย วุจติ พยาปาทธาตุ ๗ ทสสุ อามาตตตถ
จิตตตส อามาต ปฏิวิโร โท โทโป โทโป ๗เป ๗ อนตตตต
จิตตตส อัย วุจติ พยาปาทธาตุตี ๗ (๑) อิมิ พยาปาทธาตุ
สททตตตตตตตตต ปฏิจจ พยาปาทตตตตต ตตต อูปปชชตี ๗
เสตี ปริมมยเนน เวทิตตต ๗

วิหีสาทต ภัททเวตี เอตถ วิหีสาววิกโกปี วิหีสาทต
วิหีสาทตี ๗ ยถา ตตถ กตมา วิหีสาทตตตตตตตต
ตตตตต วิกโก ๗เป ๗ อัย วุจติ วิหีสาทตต ๗ อีเชจจ
ปาณินา วา เลทตตต(๒) วา ทตตตตตตตตตตตตต
รทตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตต
เอวรูปาเหจนา วิเหจนา หีสนา วิหีสนา โรสนา ปรูปมาต
อัย วุจติ วิหีสาทตตตี ๗ อิมิ วิหีสาทตตตตตตตตต
วเสน ปฏิจจ วิหีสาทตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตต
ปริมมยเนน เวทิตตต ๗

ตต
๑. อภี. วิ. ๓๕/๑๒๒/๑๐๓ ๗ ๒. ม. เลทตตต ๗

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๑๖

วินาสึฯ เอวมเว โชติ เอตถ สุกฺขตตินทาโย วีย อารมมณํ
ทฎฺฐพฺพิ ตินฺนุกกา วีย อุกฺสทสฺสณฺวา ตินฺนุกฺจนิสฺสุตฺตา ปาณา
วีย อิเม สตฺตาทฯ ยถา สุกฺขตตินทาเย จปีตํ ตินฺนุกํ
จีปฺปํ วายमितฺวา อนิพฺพาเปนฺตสฺส เต ปาณา อนนฺยพฺยสนฺนิ
ปาปุณฺนติ เอวมเว ye สมณา วา พุราหฺมณา วา อุปฺปนฺนํ
อูกฺสทสฺสณฺม วิกฺขมฺภนตทงฺคสมฺมุจฺเจทปฺปหานเฬนฺหิ นปฺปชฺชนฺติ เต
ทูกฺขํ วิหรนฺติฯ

วิสมถตฺนฺติ รากวิสฺมาทีหิ (๑) อนฺนคฺตํ อูกฺสทสฺสณฺมฯ น
จีปฺปเมว ปชฺหตีติ วิกฺขมฺภนาทิวเสน สีขฺมํ น ปชฺหตีฯ น
วีโนเทตีติ น นีหรตีฯ น พฺยณฺตีกโรตีติ กงฺกมตฺตมฺปิ อนนฺวเสสนฺนฺโต (๒)
น วิคตฺนฺตํ กโรตีฯ น อนนฺวาทํ คเมตีติ น อนฺนอภาวํ
คเมตีฯ เอว สพฺพปฺเพสฺส นกาโร อานฺริตพฺโพฯ ปาฏิกฺงฺขาติ
ปาฏิกฺงฺขิตพฺพา อิจฺฉิตพฺพาฯ

เนกฺขมฺมธาคฺคํ ภิกฺขเวติ เอตถ เนกฺขมฺมวิตกฺโกปี เนกฺขมฺม-
ธาคฺค สพฺเพปี กุสฺลา ธมฺมาฯ ยถาห ตตฺถ กตฺมา เนกฺขมฺม-
ธาคฺค เนกฺขมฺมปฺปฏิสฺสยฺตุโต ตกฺโก วิตกฺโกฯ เปฯ สมฺมาสงฺกปฺโป
อโย วุจฺจติ เนกฺขมฺมธาคฺคตีฯ (๓)

อิธปิ ทฺวิธา ถาฯ เนกฺขมฺมธาคฺคคฺคเณน หิ อิตฺธาปี
เทว ธาคฺคโย คคฺฉํ คจฺฉนฺติ กุสฺลธมฺมปฺปริปยาปฺนฺนตฺตา อโย

๑. ม. รากวิสฺมาทีนึฯ ๒. ม. ย. อนนฺวเสสนฺนฺโตฯ ๓. อภี. วิ. ๓๕/๑๒๒/๑๐๗ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สนิทานสตตวณณา หน้า ๒๑๗

สพพสงคาหิกา ฯ ตา ปน ชาตโย วิสุํ ทีเปตพพาติ ตา
จเปตวา เสตสพพกุสลา เนกขมมชาตติ อัย อสมภินนา ฯ
อิมํ เนกขมมชาตุํ สหชาตาทีปจยวเสน ปฏิจจ เนกขมมสณฺหา
นาม อุปฺปชฺชติ สณฺหาทีนํ ปฏิจจ วิตกุกาทโย ยถานูรูปํ ฯ
 อพฺยาปาทชาตุํ ภิกฺขเวติ เอตถ อพฺยาปาทวิตกุกโกปี
อพฺยาปาทชาตุ อพฺยาปาโทปี ฯ ยถาห ตตถ กตมา อพฺยาปาท-
ชาตุ อพฺยาปาทปฏิสํยุตฺโต ตกโก ฯเป ฯ อัย วุจฺจติ อพฺยาปาท-
ชาตุ ฯ ย สตฺเตสุ เมตฺติ เมตฺตายนนา เมตฺตายิตตตํ เมตฺตา-
เจโตวิมุตฺติ อัย วุจฺจติ อพฺยาปาทชาตฺติ ฯ
 อิมํ อพฺยาปาทชาตุํ ปฏิจจ วุตฺตนเยเนว อพฺยาปาท-
สณฺหา นาม อุปฺปชฺชติ ฯ
 อวิหีสาราตุํ ภิกฺขเวติ เอตถापि อวิหีสาวิตกุกโกปี อวิหีสာ-
ชาตุ กรุณาปี ฯ ยถาห ตตถ กตมา อวิหีสาราตุ อวิหีสာ-
ปฏิสํยุตฺโต ตกโก ฯเป ฯ อัย วุจฺจติ อวิหีสาราตุ ฯ ย สตฺเตสุ
กรุณา กรุณายนา กรุณายิตตตํ กรุณาเจโตวิมุตฺติ อัย วุจฺจติ
อวิหีสาราตฺติ ฯ อิมํ อวิหีสาราตุํ ปฏิจจ วุตฺตนเยเนว อวิหีสာ-
สณฺหา นาม อุปฺปชฺชติ ฯ เสสิํ สพฺพตถ วุตฺตานุสारेเนว
เวทิตพฺพิ ฯ

ทฺติยํ ฯ

กิลชกาวัสถสตุตตวณณา

ตติเย ชาตุ ภิกขเวติ อิตฺ ปุญฺจาย อชฺฌาสยฺชาตฺตุนฺติ(๑)

ทีเปติ ฯ อุปฺปชฺชติ สลฺลวาทิ อชฺฌาสยฺ ปุญฺจ สลฺลว
อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ วิตฺถโก อุปฺปชฺชตีติ ฯ อิทาปี
กจฺจानฺ ปลฺลหํ ปุจฺฉิสฺสตีติ ตสฺส โอกาสทานตถํ เอตฺตวาทา
จ เทสนํ นิฏฺฐาเปตี ฯ อสมฺมาสมฺพุทฺเธตฺตติ ฉตฺต สตฺถาเรตฺต ฯ
สมฺมาสมฺพุทฺธาติ มยฺมสมฺ(๒) สมฺพุทฺธาติ ฯ ก็ ปุญฺจ
ปฺลฺลวายตีติ กิสมิ สติ โหตีติ สตฺถารานํ อุปฺปนฺนทิฏฺฐิ
ปุจฺฉติ ฯ อสมฺมาสมฺพุทฺเธตฺต เตตฺต สมฺมาสมฺพุทฺธา เอเตติ เอว
อุปฺปนฺนํ ติตฺถียสาวกานมฺปิ ทิฏฺฐิ ปุจฺฉติเยว ฯ

อิทานิ ยสฺมา เตสํ อวิชฺชาธาตุ ปุญฺจ สา ทิฏฺฐิ
โหติ อวิชฺชาธาตุ จ นาม มหตี ธาตุ ตสฺมา มหตี ธาตุ
ปุญฺจ ตสฺสา อุปฺปตฺตี ทีเปนฺโต มหตี โข เอสาติอาทิมาน ฯ
หีนํ กจฺจาน ธาตุ ปุญฺจชาติ หีนํ อชฺฌาสยฺ ปุญฺจ ปณฺธิตี
จิตฺตภูจฺปนฺนา ฯ (๑) สา ปเนสา อิตฺถิภาวํ วา มกฺกญาทิตฺริจฺจมานภาวํ
วา ปตฺถเนตฺตสฺส อุปฺปชฺชติ ฯ หีนโน ปุคฺคโลติ ยสฺเสเต หีนา
ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ สพุโพ โส ปุคฺคโลปี หีนโน นาม ฯ
หีนา วาจาติ ยา ตสฺส วาจา (๑) สาปี หีนาว ฯ หีนํ อจฺจขตีติ
โส อจฺจขนฺโตปี หีนเมว อจฺจขติ เทเสนฺโตปี หีนเมว เทเสตีติ

๑. ม. อชฺฌาสยฺ ธาตุติ ฯ ๒. ม. มยฺมมฺห สมฺมา ฯ ๓. ม. ยฺ. จิตฺตภูจฺปนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หีนาริมุตฺติกสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๑๕

สพฺพปทานิ โยเชตพฺพานิ ๑ อุปฺปตฺติตี เทว อุปฺปตฺติโย ปฏฺฐิตาโก
จ นิพฺพตฺติ จ นิพฺพตฺติ หีนกฺุสลาทิวเสน เวทิตพฺพา ปฏฺฐิตาโก
จิตฺตูปฺปาทกฺุขณฺเ หีนตฺติกวเสน ๑ กถํ ตสฺส หิ ปณฺจสุ นิจฺกุลฺลสุ
อุปฺปชฺชนโต หีนา นิพฺพตฺติ เวสฺสสุทฺทกฺุเลสุ อุปฺปชฺชนโต มชฺฌิมา
ขตฺติยพฺราหฺมณฺกฺุเลสุ อุปฺปชฺชนโต ปณฺธิตา ๑ ทฺวาทสอฺกฺุสล-
จิตฺตูปฺปาทานํ ปน ปฏฺฐิตาโกโต หีโน ปฏฺฐิตาโก เตภูมิกธมฺมานํ
ปฏฺฐิตาโกโต มชฺฌิโม นวโลกุตฺตรธมฺมานํ ปฏฺฐิตาโกโต ปณฺธิตโต ๑
อิมสฺมี ปน จาเน นิพฺพตฺติเยว อธิปฺเปตาติ ๑

ตฺตियํ ๑

หีนาริมุตฺติกสุตฺตวณฺณา

จตฺตฺเถ สํสฺนทฺนฺตฺติตี เอกโต โหนฺติ ๑ สเมนฺตฺติตี สมากจฺจนฺติ
นिरฺนฺตรา โหนฺติ ๑ หีนาริมุตฺติกาทิ หีนชฺฆมาสยา ๑ กลฺยาณาธิ-
มุตฺติกาทิ กลฺยาณชฺฆมาสยา ๑

จตฺตฺถํ ๑

จงกมสุตตวณณา

ปลยจเม ปสฺสธ โนติ ปสฺสธ นฺฯ สพฺเพ โข เอเตติ
สาริปุตฺตตฺเถโร ภควตา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ
ภิกฺขุณฺํ มหาปลยณานํ ยทิตฺถํ สาริปุตฺโตติ (๑) มหาปลยญฺเส อุตทคฺเค
จปีโตฯ อิติ นํ ขนฺธนฺตฺริ ชาติวณฺตฺริ อายตฺนนฺตฺริ สติปญฺจาน-
โพธิปักขิยธมฺมมฺตฺริ ติลกขณฺหาหิตํ คมภีรปลยหํ ปุจฺฉิสฺสามาติ
มหาปลยณาว ปรีวารณฺติฯ โสปี เตสํ ปจฺวี ปตฺถรณฺโต วีย
สิเนรฺรปาทโต วาลิกํ อุทฺธรณฺโต วีย จกฺกวาพฺพพฺตํ ภินฺทนฺโต
วีย สิเนรฺร อุกฺขิปนฺโต วีย อากาสํ วิตฺถารณฺโต วีย จนฺทสุริเย
อฺภูจฺจาเปนฺโต วีย จ ปุจฺฉิตฺตํ กเถติฯ เตน วุตฺตํ สพฺเพ
โฆ เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหาปลยณฺติฯ

มหาโมกฺคฺคฺลาโนปี ภควตา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม
สาวกานํ ภิกฺขุณฺํ อิทฺธิมฺนฺตานํ ยทิตฺถํ มหาโมกฺคฺคฺลาโนติ (๑)
อิทฺธิมฺนฺเตสฺ อุตทคฺเค จปีโตฯ อิติ นํ ปรีกมฺมํ อานิสฺสํ
อธิญฺจานํ วิกฺขพฺพนํ ปุจฺฉิสฺสามาติ อิทฺธิมฺนฺโตว ปรีวารณฺติฯ
โสปี เตสํ วุตฺตนฺนเยนฺว ปุจฺฉิตฺตํ(๒) กเถติฯ เตน วุตฺตํ สพฺเพ
โฆ เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหิทฺธิกาติฯ

มหากฺสฺสโปปี ภควตา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ
ภิกฺขุณฺํ ชุตฺวาทานํ (๓) ยทิตฺถํ มหากฺสฺสโปติ ชุตฺวาเทสฺ อุตทคฺเค
๑. อญฺ. เอก. ๒๐/๑๔๖/๓๑ฯ ๒. ม. ปุจฺฉิตฺตํฯ ๓. ม. ชุตฺตฺกฺขรณํฯ

*เล่มที่ ๑๑ จงกมสุตตวณณนา หน้า ๒๒๑

จปีโต ฯ อิติ นั ชุตงคปริหาริ อานิสสิ สมหานัน อธิญจัน
เกทัง ปุจฺฉิสฺสามาติ ชุตวาทา (๑) ปริวารเนติ ฯ โสปี เตสสิ ตเถว
ปุจฺฉิตฺตปุจฺฉิตฺตํ พุยาโกโรติ ฯ เตน วุตฺตํ สพุเพ โข เอเต ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ชุตวาทาติ ฯ

อนุรุทฺชตฺเถโรปี ภควตา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานัน
ภิกฺขุณัน ทิพฺพจกฺขุگانัน ยทิทํ อนุรุทฺชโรติ (๒) ทิพฺพจกฺขุเกสุ เอตทคฺเค
จปีโต ฯ อิติ นั ทิพฺพจกฺขุกสฺส ปริกมมํ อานิสสิ อูปกฺกิเลตฺตํ
ปุจฺฉิสฺสามาติ ทิพฺพจกฺขุกาเว ปริวารเนติ ฯ โสปี เตสสิ ตเถว
ปุจฺฉิตฺตปุจฺฉิตฺตํ กเถติ ฯ เตน วุตฺตํ สพุเพ โข เอเต ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ทิพฺพจกฺขุกาติ ฯ

ปุณฺณตฺเถโรปี ภควตา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานัน
ภิกฺขุณัน ชมฺมกถิกานัน ยทิทํ ปุณฺโง มนฺตานิปฺตุโตติ (๑) ชมฺมกถิกเกสุ
เอตทคฺเค จปีโต ฯ อิติ น ชมฺมกถาย สงฺเขปวิทฺถุถารกมฺภิ-
รุตฺตทานวิทฺถุรกถาทิสฺสํ ตํ อาการัง ปุจฺฉิสฺสามาติ ชมฺมกถิกาว
ปริวารเนติ ฯ โสปี เตสสิ อาวุโส ชมฺมกถิกเณ นาม อาทิตโต
ปริสสิ วณฺเณตฺตํ วณฺณุตฺติ มชฺเณ สุลฺลนตฺตํ ปกาเสตฺตํ อนฺนเต จตฺตสจฺจ-
วเสน กุณฺโณ คณฺหิตฺตุนฺติ เอวํ ตํ ตํ ชมฺมกถานนฺยํ อาจิกฺขติ ฯ
เตน วุตฺตํ สพุเพ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชมฺมกถิกาติ ฯ

อุปาลิตฺตฺเถโรปี ภควตา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานัน
๑. สී. ชุตธา ว ฯ ๒. ม. อง. เอก. ๒๐/๑๔๖/๓๑ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๒๒

ภิกฺขุณฺโณ วินยธรรานํ ยทิตํ อุปาถิตี (๒) วินยธเรสุ เอตทคฺเค
จปีโต ฯ อิตินํ ฌรुकถหุกํ สเทกัจจอเตกัจจัน อापตตนา-
ปตฺตี ปุจฺฉิสฺสามาติ วินยธรราว ปรีวารนฺติ ฯ โสปี เตสํ
ปุจฺฉิตปุจฺฉิตํ ตเถว กเถติ ฯ เตน วุตฺตํ สพฺเพ โข เอเต
ภิกฺขเว ภิกฺขุ วินยธรราคี ฯ

อานนฺตเถโรปี ภควตา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ
ภิกฺขุณฺโณ พหุสฺสุตฺตานํ ยทิตํ อานนฺโทติ (๑) พหุสฺสุเตสุ เอตทคฺเค
จปีโต ฯ อิตินํ ทสวธิ พุยฺยชนพฺพธิ อตฺถุปตฺตี อนฺนสนฺธิ
ปฺพพปารี ปุจฺฉิสฺสามาติ พหุสฺสุตฺตาว ปรีวารนฺติ ฯ โสปี เตสํ
อิทํ เอวํ วตฺตพฺพํ อิทํ เอวํ กเหตุพฺพนฺติ สพฺพํ กเถติ ฯ
เตน วุตฺตํ สพฺเพ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุสฺสุตฺตาคี ฯ

เทวทฺตโต ปน ปาปีจฺโฆ อิจฺฉापโกโต เตน นํ
กฺลสงฺกณฺหนปรีหารํ นานปฺปการกํ โภหณฺตํ ปุจฺฉิสฺสามาติ
ปาปีจฺฉาว ปรีวารนฺติ ฯ โสปี เตสํ ตํ ตํ นียามิ อัจฺฉิตี ฯ
เตน วุตฺตํ สพฺเพ โข เอเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปาปีจฺฉาคี ฯ

กสฺมา ปเนเต อวิหฺวเร ปกฺกมฺมีสุ(๑) ฯ เทวทฺตโต สตฺถริ
ปฺพทฺจจิตฺโต อนตฺถมฺปี กาคฺคํ อุปกฺกเมยฺยาคี อารกฺขคฺคฺหนตฺถํ ฯ
อถ เทวทฺตโต กสฺมา จงฺกมฺมีติ ฯ อการโก อัยยิ ยทิตี การโก
ภเวยฺย น อธิ อากฺจฺเจยฺยาคี อตฺตนา กตฺโทส

๑. ม. จงฺกมฺมีสูติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สภาตถตถวณณา หน้า ๒๒๓

ปฏิจนาทนต์ถึ ๑ กิ ปน เทวทตโต ภควโต อนตถึ กาคู สมนตโต ๑
ภควโต วา อารกขกัจจัน อตถิติ ๑ นตถิติ ๑ เตน วุตถึ อฏจนา-
เมตถึ อานนท อนวกาโส ยิ ตถาคโต ปรูปกุกเมน ปริ-
นิพพาเยยยาติ ๑ (๑) กิกขุ ปน สตถธิ การเวน อากตา ๑ เตนเว
ภควา เอว วตวา วิสสชเชหิ อานนท กิกขุสงฆมนตติ
วิสสชชาเปสิ ๑

ปณจมัน ๑

สภาตถตถวณณา

นฏเจ กูโถ กูถน สันนทติ สเมตติ สมนทนต์เร
ชนปทนต์เร จกกวาพนต์เร จิโตปิ วณณณปี คนเรนปี รเสนปี
นानตถึ อนุปกจจณโต สันนทติ สเมติ เอกสทธิโส(๒) เจว โหติ
นิรนต์โร จ เสเสสุปีเอเสวนโย ๑ อัย ปน อนิกขุอุปมา
หีนชฆาตยานัน หีนชฆาตยสส สริกขภาวทสสนตถึ อาหตา
จिरาทวิสิฏฐโจปมา (๓) กลยฆาตชฆาตยานัน อชฆาตยสส สริกขภาว-
ทสสนตถึ ๑

สัสกคาติ ทสสนสวณสัสกคาทิวตถุถน ตณหาสิเนเหน ๑
วนโถ ชาโตติ กิเลตวัน ชาค ๑ อัสสกุเคน นิชชตติ เอกโต
๑. วิ. จุล. ๓/๓๓๒/๑๘๔ ๑ ๒. ม. เอกสทธิโสว โหติ นิรนต์โร ๑
๓. ม. จิราทวิสิฏฐโจปมา ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๒๔

จานนิตฺตชชาทีนินิ อกโรนุตฺตส อสฺสคฺเคน อทฺตสเนน นิชฺชติ ฯ
สารุชีวีติ ปริสฺสทฺชชีวีติ ชีวมาโน ฯ สหาวเสติ สหาวสํ วเสยฺย ฯ
ฉฏฺฐิ ฯ

อสุตฺตทฺชสํสนฺทนฺตฺตวณณา

สตฺตเม อสุตฺตทฺชา อสุตฺตทฺเชหิตีอาทีสุ พุทฺเต วา ฆมฺเม
วา สงฺฆे วา สทฺธาวิริหิตา นิโรธา นิสฺสสารปฺกคฺลา (๑) สมฺมทฺตสฺส
โอริมตีเร จิตา ปาริมตีเรปิ จิตฺเทหิ อสุตฺตทฺเชหิ สทฺชึ
ตฺตาย อสุตฺตทฺชตฺตาย เอกสฺทิสฺสา นินฺนตฺตรา โหนฺติ ฯ ตถา อหิริกา
ภินฺนมนฺรียาทา ลชฺชชฺปฺกคฺลา อหิริเกหิ อโนตฺตปฺปิโน
ปาปกีริยาย อภายมาณา อโนตฺตปฺปิหิ อปฺปสฺสฺสฺตา สุตฺตวิริหิตา
อปฺปสฺสฺสฺเตหิ กุสฺสีตา อาลสิยปฺกคฺลา กุสฺสีเตหิ มฺมฺจฺจฺสฺสฺตีโน
ภคฺตนิภฺจิตฺตกาถมฺสนิภฺจิตฺตสิงฺคาลสฺทิสฺสา มฺมฺจฺจฺสฺสฺตีหิ ทฺทฺปฺปญฺญา
ขณฺธาทีปริจฺเจทิกาย ปญฺญาเย อภาวเณ นินฺนปฺปญฺญา ตาทิเสหฺเว
ทฺทฺปฺปญฺเณหิ สทฺธาสมฺปนฺนา เจตฺยวณฺทนาทิกิจฺจปฺปสฺสฺตา
สทฺชฺเทหิ หิริมนฺนา ลชฺชชฺปฺกคฺลา หิริมนฺเนหิ โอตฺตปฺปิโน
ปาปกีริกา โอตฺตปฺปิหิ พหุสฺสฺสฺตา สุตฺตชฺรธา อากมฺมชฺรธา
ตฺนฺตฺติปาลกา วัसानุรกฺขกา พหุสฺสฺสฺเตหิ อารทฺชวิริยา ปริปฺปญฺณ-
ปรกฺกมา อารทฺชวิริเยหิ อฺปฺปญฺจิตฺตสฺสฺตี สทฺทฺทฺทฺจฺจปฺริคฺคาทิกาย
สตียา สมฺนฺนาคตา อฺปฺปญฺจิตฺตสฺสฺตีหิ ปญฺญวณฺโต มหาปญฺเณหิ
๑. ม. ย. นิโรธา นิสฺสา ปฺกคฺลา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อสสทฐมุลกสูตรตาทิวณณา หน้า ๒๒๕

วชิรูปมณาณหิ ปณณวณเตหิ สทฐี ทูเร จิตาปี ตาย ปณณา-
สมปตฺติยา สันนุเทนฺติ สเมนฺติ ฯ อฏฺฐมาทีนึ เตเยว อสสทฐาทิ-
ฐมฺเม ติกวเสน กตฺวา เทสิตานึ ฯ ตตฺถ
สตุตฺมํ ฯ

อสสทฐมุลกสูตรตาทิวณณา

อฏฺฐมฺเม อสสทฐาทิมุลกา กณฺหปฺกฺขสฺสูกฺกปฺกฺขวเสน ปณฺจ
ติกา วุตฺตา ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

นวมฺเม อหิริกมุลกา จตฺตาโร ฯ

นวมํ ฯ

ทสเม อนฺตตปฺปมุลกา ตโย ฯ

ทสมํ ฯ

เอกาทสเม อปฺปสฺสุตมุลกา เทว ฯ

เอกาทสมํ ฯ

ทฺวาทสเม กุสีตมุลโก เอโก ติโก วุตฺโตติ ฯ

สพฺเพปิ ปณฺจสฺส สุตฺตฺนเตสฺส ปณฺณรส ติกา โหนฺติ ฯ

ปณฺณรส เจเต สุตฺตฺนตาติปี วทฺนฺติ ฯ อยํ ติกเปยฺยาโล

นาม ฯ อฏฺฐมานึ ฯ

ทฺวาทสมํ ฯ

ทฺติโย วคฺโค ฯ

อสมาคิตสูตตาทิวณณา

อิโต ปเรสุ ปจมี อสุตทฐาธิปญจกเวเสน วุตตัม ๑ ตถา
ทุตติยัม ๑ ปจเม ปน อสมาคิตปทิม จตุตถัม ทุตติเย ทุสสีลปทิม ๑
เอวํ วุจจมานเน พุชฌนกปุกุคคานัน อชฌาสเยน हि เอตานิ
วุตตานิ ๑

เอตถ อสมาคิตาติ อุปจารปุปนาสมาธิริหิตา ๑ ทุสสีลาติ
นิสสีลา ๑

ปจมทุตติยานิ ๑

ปญจสิกขาปทสูตตาทิวณณา

ตติยัม ปญจกมมุปลเวเสน พุชฌนกัน อชฌาสยวเสน
วุตตัม จตุตถัม สตุตกมมุปลเวเสน ปญจมี ทสกมมุปลเวเสน ๑

ตตุถ ตติเย สุราเมรยมชชปมาทญุจายินนติ สุราเมรยสงขาคัม
มชชํ ยาย ปมาทเจตนาย ปีนนติ สา สุราเมรยมชชปมาโทติ
วุจจติ คสมิมิ ตัญจนตติ สุราเมรยมชชปมาทญุจายินน ๑ อัย
ตาเวตถ อสธารณปทสส อตุโถ ๑

ปญจเม ปาณํ อติปาเตนตติ ปาณาติปาติโน ๑

ปาณฆาติกาติ อตุโถ ๑ อทินนํ อาทियนตติ อทินนาทายินน ๑

ปรสส หารินนติ อตุโถ ๑ วตุถกามาสุ กิเลสกาเมน มิจจนา

จรรนตติ กามาสมุมิจจนาจารินน ๑ มุสา วทนตติ มุสาวาทินน

*เล่มที่ ๑๑ ปณจสิกขาปทสุตตาทิวณณนา หน้า ๒๒๗

ปเรส อตถภณชกั ตุจัน อลิกั วาจัน ภาสิตาโรติ อตุโถ ๗
 ปิสุณา วาจาเอเตสนุติ ปิสุณวาจา ๗ มมุจเจทิกา ผรุสา
 วาจา เอเตสนุติ ผรุสวาจา ๗ สมุหิ นีรตุลกัน วจนัน ปลปนุสติ
 สมุหปปลาปิโน ๗ อภิขณายนุสติ อภิขณาอุโน ปรภณเฑ
 ลุพภนสีลาติ อตุโถ ๗ พุยาปนัน ปุติภูตัง จิตตเมเตสนุติ
 พุยาปนนจิตตา ๗ มิจฉา ปาปีกา วิญญุครหิตาเอเตสั ทิฏฐิติ
 มิจฉาทิฏฐิกา กมุมปลปริยาปนนาย นตุถิ ทินนุนติ อาทิวตถุกาย
 มิจฉตตปริยาปนนาย อนิขยานิกทิฏฐิยา สมนุนาคตาติ อตุโถ ๗
 สมุมา โสภนา วิญญุปลตถาเอเตสั ทิฏฐิติ สมุมาทิฏฐิกา ๗
 กมุมปลปริยาปนนาย อตุถิ ทินนุนติอาทิกาย กมุมสสุกตทิฏฐิยา
 สมุมตตปริยาปนนาย มกุกทิฏฐิยา จ สมนุนาคตาติ อตุโถ ๗
 อิทั ตาเวตถุ ออนุตตานานัน ปทานัน ปทวณณนามตตัง ๗

โย ปน เตสั ปาณาติปาโต อทินนาทานัน กามesu
 มิจฉาจาโร มุสาวาโท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา สมุหปปลาโป
 อภิขณา พุยาปาโท มิจฉาทิฏฐิติ กณหปุกเข ทสวิโร อตุโถ
 โหติ ตตถ ปาณสสุ อติปาโต ปาณาติปาโต ปาณวโร
 ปาณมาโตติ วุตตัง โหติ ๗ ปาโณติ เจตถ วโหารโต สตุโต ๗
 ปรมตถโต ชีวิตินุทริยิ ๗ ตสุมิ ปน ปาณ ปาณสญญินโน
 ชีวิตินุทริยูปจเจทกอุปกุมสมุจจาปีกา กายวิทวารานัน อณตตร-
 ทวารูปวตถา วรคเจตนา ปาณาติปาโต ๗ โส คุณวิริหิตesu

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๒๘

ติรจฺฉานคตาทิสฺส ปาณิสฺส ขุทฺทเก ปาณ อปฺปสวชฺชโ
มหาสรีเร มหาสวชฺชโฯ กสฺมา ปโยคมหนุตตาย ปโยค-
สมตฺเตปี วตฺถุมหนุตตายฯ คุณวณฺเตสฺส มนุสฺสาทิสฺส อปฺปคฺเณ
อปฺปสวชฺชโ มหาคฺเณ มหาสวชฺชโฯ สรีรคฺคณานํ ปน
สมภาเว สติ กิเลสานํ อุปกุกฺมานญจ มุทฺตตาย อปฺปสวชฺชโฯ
ติพฺพตาย มหาสวชฺชโติ เวทิตฺตฺตโปฯ

ตสฺส ปณฺจ สมฺภารา โหนฺติ ปาโณ ปาณสฺสณฺติตา
วชกจิตุตฺตํ อุปกุกโม เตน มรณฺนฺติฯ ฉ ปโยคา สาหตฺถิกโ
อาณตฺติโก นิสฺสคฺคิโย ถาวโร วิชฺขามโย อิทฺธิมโยติ อิมสฺมี
ปนตฺถเถ วิตฺถาริยมาเน อติปฺปญฺโจ โหติ ตสฺมา ตํ น
วิตฺถารยาม อณฺณญจ เอวรूपํฯ อตฺถิเกหิ ปน สมฺนต-
ปาสาทิกํ วินยญฺจกถํ โอลิเกตฺตวา คเหตุตฺตโปฯ

อทินฺนสฺส อาทานํ อทินฺนาทานํ ปรสฺส หรณฺณํ เถยฺย
โจริกาติ วุคฺคตํ โหติฯ ตตฺถ อทินฺนนฺติ ปรปรฺคฺคหิตํ ยตฺถ
ปโร ยถากามการิตํ อาปชฺชนฺโต อทณฺฑารโ อานุปวชฺชโ
โหติฯ ตสฺมี ปน ปรปรฺคฺคหิต ปรปรฺคฺคหิตสฺสณฺติโน ตทา-
ทายกอุปกุกมสมฺภูจฺจาปีกา เถยฺยเจตนา อทินฺนาทานํฯ ตํ หิเน
ปรสนฺตเก อปฺปสวชฺชโฯ ปณฺิเต มหาสวชฺชโฯ กสฺมาฯ
วตฺถูปณฺิตตายฯ วตฺถุสมตฺเต สติ คฺคณาธิกานํ สนฺตเก วตฺถุสฺมี
มหาสวชฺชโ ตนฺตํ คฺคณาธิกํ อุปาทาย ตโต ตโต หินฺนคฺคณสฺส

*เล่มที ๑๑ ปณจสิกขาปทสุตตาทิวณณนา หน้า ๒๒๕

สนตเก วตถุสมึ อปปสวาชชั ๑

ตสส ปณจ สมุทรา โหนติ ปรรคคหิตั ปรรคคหิต-
สณณิตา เถยยจิตตึ อุกกโม เตน หรณนุติ ๑ ฉ ปโยคา
สาหตถิกาทโยว ๑ เต จ โข ยถานูรูปึ เถยยวหาโร
ปสยหาวหาโร ปญ्ञิจนุนาวหาโร ปริกปาวหาโร กุสาวหาโรติ
อิเมตัส อวารานัน วเสน ปวตตาทิ อยเมตถ สขเขโป ๑
วิตถาโร ปน สมนตปาสาทิกายั วุตโต ๑

กามสมุจจจาโรติ เอตถ ปน กามสมุติ เมถุนสมจาเรสุ ๑
มิจจจาโรติ เอกนตนิททิโต ลามกจาโร ๑ ลกขณโต ปน
อสทขมมาริปปาเยน กายทวารปวตตาทิ อคมนิยญจानวิตถิกม-
เจตนา กามสมุจจจาโร ๑

ตตถ อคมนิยญจานัน นาม ปุริสานัน ตาว มาตุรกขิตา
ปีตุรกขิตา มาตาปีตุรกขิตา ภาตุรกขิตา ภคินีรกขิตา
ฉาติรกขิตา โคตตุรกขิตา ฆมมรกขิตา สารกขา สปริทญฑาทิ
มาตุรกขิตาทโย ทส ฌนุกีตา ฉนทวาสินี โภควาสินี
ปญ्ञวาสินี โอทปตตกัณิ โอกตจุมพิตา(๑) ทาสี จ ภริยา จ
กมมการี จ ภริยา จ ฌชาหญา มุหุตติกาติ เอตา
ฌนุกีตาทโย ทสชาติ วิสติ อิตถิโย ๑ อิตถิสู ปน ทวินัน
สารกขสปริทญฑานัน ทสนนญจ ฌนุกีตาทีนนุติ ทวาทสนัน
๑. ม. โอกตจุมพตา ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๓๐

อิติ อญฺเฐปริสาฯ (๑) อิํ อคมนียญฺจานํ นามฯ

โส ปเนส มิจฺจจาโร สีลาทิกุณฺรหิเต อคมนียญฺจานเ
อปฺปสวชฺโช สีลาทิกุณฺสมปฺนเน มหาสวชฺโชฯ ตสฺส จตฺตารो
สมฺภารา อคมนียวตฺถุ ตสฺมี เสวนจิตฺตํ เสวนปโยโค มคฺเคน
มคฺคปฺปฏิปตฺติอริวาสนนฺติฯ เอโก ปโยโค สาหตฺถิโก เอวฯ

มุสา วิสฺวาทนปฺเรกฺขารสฺส อตฺถภณฺชนโก วิจิปโยโค
กายปโยโค วา วิสฺวาทนาธิปฺปาเยน ปฺรตฺส(๒) ปฺรวิสฺวาทกกาย-
วิจิปโยคสมฺภุจฺจาปีกา เจตนา มุสวาโทฯ

อปโร นโย มุสาติ อญฺฺจํ อตฺจํ วตฺถุํฯ วาโทติ
ตสฺส ญฺจโต ตจฺจโต วิญฺญาปนํฯ ลกฺขณโต ปน อตฺถวตฺถุ
ตถโต ปฺริ วิญฺญาเปตฺตคามสฺส ตถาวิญฺจตฺติสมฺภุจฺจาปีกา เจตนา
มุสวาโทฯ โส ยมตฺถํ ภณฺชติ ตสฺส อปฺปตาย อปฺปสวชฺโช
มหนฺตตาย มหาสวชฺโชฯ อปฺิจ กหญฺจานํ อตฺตโน สนฺตํ
อทาตุคามตาย นตฺถิติอาทินยปฺปวตฺโต อปฺปสวชฺโช สกฺขินา
หุตฺวา อตฺถภณฺชนตฺถํ วุตฺโต มหาสวชฺโชฯ ปพฺพชิตานํ
อปฺปคมฺปิ เตลํ วา สปฺปี วา ลภิตฺวา หสาธิปฺปาเยน อชฺช
คาม เตลํ นที มณฺเฐ สนฺทตฺติ ปฺรณกถานเยน ปวตฺโต
อปฺปสวชฺโช อทิจฺเจว ปน ทิจฺจนฺติอาทินา นเยน
วทนฺตานํ มหาสวชฺโชฯ ตสฺส จตฺตารो สมฺภารา โหนฺติ
๑. ม. อญฺเฐ ปฺริสาฯ ๒. ม. ปนตฺสฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปณจศึกษาปทสุตตาทิวิณณา หน้า ๒๓๑

อถถวตถุ วิสัวาทนจิตต์ ตชโซ วายาโม ปรสุตตทตถ-
วิขานนนติ ฯ เอโก ปโยโค สาหตุถิโกว ฯ โส กาเยน วา
กายปฏิพพุเชน วา วาจา วา ปรวิสัวาทกกริยากรณ
ทฐุสพโพ ฯ ตาย เจ กิริยาย ปโร ตมตถุ ชานาติ ฯ อัย
กิริยาสมุฏฐาปีกเจตนาทุกขณเยว มุสวาทกมมุนา พชฉติ ฯ

ปีสูณวจาติอาทิสู ยาย วาจา ปรสุต(๑) วาจิ ภาสติ ฯ
ตสุต ททเย อตตโน ปิยภาว ปรสุต จ สุลลภาว กโรติ ฯ
สา ปีสูณวจา ฯ ยาย ปน อตตानมปิ ปรมปิ ฆรุต
กโรติ ยา วาจา สมมปิ ฆรุตสา เนว กณณสุขา น(๒)
ททงกมา วาจา อัย ฆรุตวจา ฯ येन ปน สมม
ปลปติ (๓) นีรตถก โส สมพปลไป ฯ ตมุลลฎตา (๔) เจตนาปี
ปีสูณวจาทินามเมว ลภติ ฯ सा एव ज इत्थ इत्थिप्रेतादि ฯ

ตตถ สงกิติฎฐจิตตสุต ปรสั วา เกทาย อตตโน ปิยกมุตตาย
วา กายวจิปโยคสมุฏฐาปีกา เจตนา ปีสูณวจา ฯ सा
ยสุต เกท กโรติ ตสุต อปปลคณตาย อปปลสาวชชา มหา-
คณตาย มหาสาวชชา ฯ ตสสา จตตารो समारारि गिनित्तपो
ปโร อิติ อิเม นานา ภวิสสนติ วินา ภวิสสนตีติ
เกทปุเรกขารตา วา อิติ อหิ ปโย ภวิสสามิ วิสสาสิโกติ

๑. ม. ยสุต ตั วาจิ ฯ ๒. สฺยา. น. ททยสุขา วา ฯ ม. น ททงกมา ฯ
๓. ม. ปลปติ ฯ ๔. ม. ย. เตสั มุลลฎตา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๓๒

ปิยกมฺยตา วา ตชฺโซ วายาโม ตสฺส ตทตฺถวิชานนฺนฺติ ฯ

ปรสฺส มมฺมจฺเจทกกายวจีปโยคสมฺภูจฺจาปีกา เอกนฺตพฺรุต-
เจตนา พฺรุตฺวาจา ฯ ตสฺสา อาวีภาวตฺถมิตฺถํ วตฺถุํ ฯ

เอโก กิร ทารโก มาตฺวจฺฉํ อนาทิยิตฺวา อรณฺณํ
กจฺจติ ฯ มาตา ตํ นิวตฺเตตฺถุํ อสฺกโกนฺนฺตี จณฺหา ตํ มहींตี
อนุพฺนฺรตฺตฺติ อุกโกตี ฯ อตฺสฺส ตเถว อรณฺณเณ มहींตี อุปฺภูจฺจาตี ฯ
ทารโก ยํ มม มาตา มฺมุเชน กเถตี ตํ มา โหตฺถุํ ยํ
จิตฺเตน จินฺนฺเตตี ตํ โหตฺถุติ สจฺจกิริยํ อกาตี ฯ มहींตี ตตฺถเณ
พทฺธา(๑) วีย อญฺจฺจาตี ฯ

เอวํ มมฺมจฺเจทโกปี วจีปโยโค (๒) จิตฺตสณฺหตฺตาย พฺรุตฺวาจา
น โหตี ฯ มาตาปีตโร หิ กทาจิ ปฺตฺตฺถเก เอวํ วทฺนฺติ
โจรา โว ขณฺหาขณฺหํกํ กโรนฺนฺตฺติ อุปฺปลปฺตฺตฺมปิ จ เนลฺลํ
อุปริ ปตฺนฺตํ น อิจฺฉนฺติ ฯ อจฺจริยฺุปชฺฌายา จ กทาจิ
นิสฺสํสํเท เอวํ วทฺนฺติ กิ อิเม อหิริกา อนฺนตฺตปฺปิโน วทฺนฺติ(๓)
นิตฺถมถ เนติ อถ จ เนลฺลํ อากมาธิกมสมฺปตฺตี อิจฺฉนฺติ ฯ
ยถา จ จิตฺตสณฺหตฺตาย พฺรุตฺวาจา น โหตี เอวํ วจฺน-
สณฺหตฺตาย อพฺรุตฺวาจาปี น โหตี ฯ น หิ มาราเปตฺถกามสฺส
อิมํ สฺขํ สยาเปถาตี วจฺฉํ อพฺรุตฺวาจา โหตี จิตฺตพฺรุตฺตฺตาย
ปเนสา พฺรุตฺวาจาว สตา ยํ สนฺนฺชาย ปวตฺตฺติตา ตสฺส
๑. ม. พทฺธา ฯ ๒. ม. ปโยโค ฯ ๓. ม. จรฺนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปณจสิกขาปทสุตตาทิวณณา หน้า ๒๓๓

อปปุคฺคตตาย อปปุสวชฺชชา ฯ มหาคฺคตตาย มหาสวชฺชชา ฯ
ตสฺสา ตโย สมฺภารา อุกุโกสิตพุโพ ปโร กุปิตจิตฺตํ
อุกุโกสนาติ ฯ อนตฺตวิณฺญาปิกา กายวชิปโยคสมฺภุจฺจาปิกา
อกุสฺสเจตนา สมฺพปฺปลาโป ฯ โส อาเสวนมนฺทตตาย อปปุ-
สวชฺชชฺช อาเสวนมหนฺตตตาย มหาสวชฺชชฺช ฯ ตสฺส เทว
สมฺภารา ภาตยฺยทฺฐสีตาทรรณาทินิรตฺถกถาปฺเรกฺขารตา
ตถารูปีกถากถนญจาทิ ฯ

อภิขฺฌมายตีติ อภิขฺฌมา ฯ ปรภณฺฑาทภิมุขี หุตฺวา ตํ
นุณฺนตตาย ปวตฺตตีติ อตฺถโธ ฯ สว อโห วัต อิทํ มมฺสฺสาติ
เอวํ ปรภณฺฑาทภิชฺฌมายนลภฺขณา ฯ อทินฺนาทานํ วิย อปปุ-
สวชฺชชา มหาสวชฺชชา จ ตสฺสา เทว สมฺภารา ปรภณฺฑํ
อตฺตโน ปริณามนญฺจ ปรภณฺฑทวตฺถุเก หิ โลเก อุปฺปนฺเนปี
น ตาว กมฺมปถเกโท โหติ ยาว น อโห วัติทํ
มมฺสฺสาติ อตฺตโน ปริณามเตตีติ ฯ

หิตฺสฺขํ พุยาปาทยตีติ พุยาปาโท ฯ โส ปรวินาสาย
มโนปฺโทสลภฺขโณ ฯ ฆรฺรฺสวาจา วิย อปปุสวชฺชชฺช มหา-
สวชฺชชฺช จ ตสฺส เทว สมฺภาราปรสฺตฺโต จ ตสฺส
จ วินาสจินฺตา ฯ ปรสฺตฺตวตฺถุเก หิ โกะเช อุปฺปนฺเนปี น
ตาว กมฺมปถเกโท โหติ ยาว น อโห วัตายํ อูจฺฉิขฺเชยฺย
วินฺสฺเสยฺยชาติ ตสฺส วินาสํ จินฺเตติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๓๔

ยถาภุจกคฺคหณภาเวน มิจฺฉา ปสฺสตีติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ
สา นตฺถิ ทินฺนุนฺตืออาทินา นเยน วิปริตทสฺสนลฺกฺขณา ฯ
สมุพฺปลาโป วิย อปฺปสวชฺชา มหาสวชฺชา จ อปีจ
อนียตา อปฺปสวชฺชา นียตา มหาสวชฺชา ฯ ตสฺสา เทว
สมุภารา วตฺถุโน จ คหิตาการวิปริตตา ยถา จ น
คณฺหาติ ตถาภาเวน ตสฺสา อุปฺภูจฺจันนฺติ ฯ

อิเมสํ ปน ทสนฺนํ อกฺุสลกมฺมปถานํ ฌมฺมโต โภจฺจาสโต
อารมฺมณโต เวทนาโต มุลโตติ ปญฺจหาการเหที วินิจฺฉโย
เวทิตพฺโพ ฯ

ตตฺถ ฌมฺมโตติ เอเตสุ หิ ปฏฺธิปาฏฺฐิยา สตฺต เจตนา-
ฌมฺมาว โหณฺติ อภิชฺฉาทโย ติสฺโส เจตนาสมฺปยุตฺตา ฯ

โภจฺจาสโตติ ปฏฺธิปาฏฺฐิยา สตฺต มิจฺฉาทิฏฺฐิ จาติ อิเม
อกฺุจ กมฺมปถาเอว โหณฺติ โน มุลานิ อภิชฺฉา พฺยาปาทา
กมฺมปถา เจว มุลานิ จ อภิชฺฉา หิ มุลํ ปตุวา โลโก
อกฺุสลมฺมูลํ โหติ พฺยาปาโท โทโส อกฺุสลมฺมูลํ ฯ

อารมฺมณโตติ ปาณาติปาโต จีวีตินฺนุทฺริยารมฺมณโต
สงฺขารารมฺมโณ โหติ อทินฺนาทานํ สตฺตารมฺมณํ वा
สงฺขารารมฺมณํ वा มิจฺฉาจาโร โฝฏฺจพฺพวเสน สงฺขาราร-
มฺมโณว สตฺตารมฺมโณติปิ เอเก ฯ มุสวาโว สตฺตารมฺมโณ
วา สงฺขารารมฺมโณ वा ตถา ปีสฺสนาวาจา ฯ ฝรุสวาจา

*เล่มที่ ๑๑ ปณจสิกขาปทสุตตาทิวณณนา หน้า ๒๓๕

สตตารมมณาว ๆ สมุขปปลลาโป ทิฏฐสุตมุตวิณณาวเสน
สตตารมมโณ วา สงฺขารารมมโณ วา ตถา อภิขณา ฯ
พฺยาปาโท สตตารมมโณว ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิ เตภูมิกธมฺมวเสน
สงฺขารารมมณาว ฯ

เวทนาโตติ ปาณาติปาโต ทุกฺขเวทโน โหติ ฯ กิณฺจาปี
หิ ราชาโนพ โจริ ทิสฺวา หสมานาปี คจฺจถ นํ ฆาเตถาติ
วทนต์ิ สนนฺนิฏฺฐาปกเจตนา ปน เนลฺลํ ทุกฺขสมฺปยุตฺตาว
โหติ ฯ อทินฺนาทานํ ติวทนต์ิ มิจฺฉาจาโร สุขมฺมชฺชตฺต-
วเสน ทฺวิเวทโน สนนฺนิฏฺฐาปกจิตฺเต ปน มชฺชตฺตเวทโน
น โหติ ฯ มุสาวาโท ติวทนต์ิ ตถา ปิสฺสว จา ฯ
ผรุสฺวาจา ทุกฺขเวทนา สมุขปปลลาโป ติวทนต์ิ อภิขณา
สุขมฺมชฺชตฺตวเสน ทฺวิเวทนา ตถา มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ พฺยาปาโท
ทุกฺขเวทโน ฯ

มุลโตติ ปาณาติปาโต โทสโมหฺวเสน ทฺวิมฺลโก โหติ ฯ
อทินฺนาทานํ โทสโมหฺวเสน วา โลกโมหฺวเสน วา ฯ
มิจฺฉาจาโร โลกโมหฺวเสน ฯ มุสาวาโท โทสโมหฺวเสน วา
โลกโมหฺวเสน วา ตถา ปิสฺสว จา สมุขปปลลาโป จ
ผรุสฺวาจา โทสโมหฺวเสน อภิขณา โมหฺวเสน เอกมฺมลา ฯ
ตถา พฺยาปาโท ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิ โลกโมหฺวเสน ทฺวิมฺลาคี ฯ
ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิตฺตาทิสฺสุ ปาณาติปาตาทโย

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวาทกรรม หน้า ๒๓๖

วุดตตถา เอว ฯ ยาย ปน วิรติยา เอเต (๑) ปฏิวิรตานิ
โหนติ สาเภทโต ติวธา โหติ สมฺปตฺตวิรติ สมานาน-
วิรติ สมุจฺเจทวิรตีติ ฯ ตตฺถ อสมานินฺนสึกฺขาปทานํ อตฺตโน
ชาติวยาพาสฺสจฺจาทีนึ ปจฺจเวกฺขิตฺวา อยุตฺตํ อมฺหากํ เอวรूपึ
กาคฺคฺคฺติ สมฺปตฺตวตฺตํ อวิตฺติกมฺนตฺตานํ อุปฺปชฺชมานา วิรติ
สมฺปตฺตวิรตีติ เวทิตฺตพฺพา สึหพฺทีเป จกฺกนอุปาสกสฺส วิย ฯ

ตสฺส กิร ทหฺรกาเลเยว มาตุ โรโค อุปฺปชฺช ฯ เวชฺเชน
จ อลฺลสสกมฺมํ ลทฺชธ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ ตโต จกฺกนสฺส ภาตา
คจฺจ ตาต เขตฺตํ อาหิณฺฑาหีติ จกฺกนํ เปเสสิ ฯ โส ตตฺถ
คโต ฯ ตสฺมึ จ สมเย เอโก สโส ตรฺณสสฺสํ ขาทิตฺตํ
อาคโต โหติ ฯ โส ตํ ทิสฺวา เวเคน ชาวนฺโต วลฺลียา
พฺนุโร(๒) กิรีกิริตี สทฺทมกาสี ฯ จกฺกนํ เตน สทฺเทน คนฺตฺวา
ตํ คเหตฺวา จินฺเตสิ มาตุ เกสชฺชํ กโรมีติ ฯ ปฺน จินฺเตสิ
น เมตฺตํ ปฏิรูปี ยฺวาทํ มาตุ ชีวิตการณฺา ปรี ชีวิตา
โวโรเปยฺยนฺติ ฯ อถ นํ คจฺจ อรณฺเณ สเสหิ สทฺธี ตินฺนทกํ
ปรีภฺยชาติ มฺลฺลจฺจ (๓) ภาตรา จ ก็ ตาต สโส ลทฺโรติ
ปฺจฺจโธ ตํ ปวตฺตี อาจิกฺขิ ฯ ตโต นํ ภาตา ปรีภาสิ ฯ
โส มาตุ สนฺตีกํ คนฺตฺวา ยโตหํ ชาโต นานิกฺขานามิ สญฺจิจฺจ
ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตาติ สจฺจํ วตฺวา อฏฺฐาสี ตาวเทว
๑. สึ. เอเตหิ ฯ ๒. ม. พทฺโร ฯ ๓. สึ. ปรีภฺยชาหีติ มฺลฺลจฺจวา
เคมมาคโต ฯ

*เล่มที ๑๑ ปญฺจสิคฺขาปทสฺสุตฺตาทิวนฺณนา หน้า ๒๓๗

จสฺส มาตา อโรคา อโหสิ ฯ

สมาทินฺนสิคฺขาปทานํ ปน สิคฺขาปทสมาทานเ (๑) จ
ตทฺตฺตฺรึ(๒) จ อตฺตโน ชิวิตฺ ปริจฺจชิตฺวา วตฺถุ อวิตฺกมฺนฺตานํ
อุปฺปชฺชมานา วิรติ สมาทานวิรติตี เวทิตพฺพา อุตฺตร-
วทฺตมมานวาสิอุปาสกสฺส (๓) วีย ฯ

โส กิร อมฺพริยวิหารวาสิปิงฺกลพฺพุทฺตรกฺขิตฺตฺถเรสฺส สนฺติเก
สิคฺขาปทานิ คเหตุวา เขตฺตํ กสฺติ ฯ อถสฺส โคโณ นฺนุโจ ฯ
โส ตํ คเวสนฺโต อุตฺตรวทฺตมมานปพฺพตฺ(๔) อารุหิ ตฺตฺรํ นํ
มหาสปโป อคฺคเหสิ ฯ โส จินฺเตสิ อิมาย ติฉินฺนาย วาสิยา
สิสิ ฉินฺทามิตี ฯ ปฺน จินฺเตสิ น เมตฺ ปญฺจรูปิ ยฺวาทิ
ภาวนียสฺส กฺรุโน สนฺติเก สิคฺขาปทํ คเหตุวา ภินฺทเยยฺยนฺติ ฯ
เอวํ ยาวตฺตติย จินฺเตตฺวา ชิวิตํ ปริจฺจชามิ น สิคฺขาปทนฺติ
อํเส จปิตฺ ติฉินฺทณฺทววาสิ อรณฺญเ ฉชฺชเยสิ ฯ ตาวเทว นํ
มหาวาโป นํ มฺนุจิจิตฺวา อคฺมาสิตี ฯ

อริยมคฺคสมฺปยุตฺตา ปน วิรติ สมฺมจฺเจทวิรติตี เวทิตพฺพา ฯ
ยสฺสา อุปฺปตฺติโต ปญฺติ ปาณํ ฆาเตสฺสสามิตี อริยปฺกฺกลานํ
จิตฺตมฺปิ น อุปฺปชฺชตีตี ฯ

ยถา จ อกฺุสฺสานํ เอวํ อิมสมฺปิ กุสฺลกมฺมปถานํ

๑. ม. ...สมาทาน ฯ ๒. ส. ตตฺตฺตฺรึ ฯ

๓. ม. อนฺตรวทฺตมมานปพฺพตฺวาสิอุปาสกสฺส ฯ ๔. ส. ม. อุตฺตร... ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๓๘

ธมฺมโต โภฏฐาสโต อารมฺมณโต เวทนาโต มุลโตติ ปญฺจหา-
การเรหิ วิริจฺจโย เวทิตฺตฺวโป ฯ

ตตฺถ ธมฺมโตติ เอเตสุปี ปฏฺฐาปฏฺฐา สตฺถ เจตนาปี
วฏฺฐติ วิริจฺจโยปี อนฺเต ตโย เจตนาสมฺปยุตฺตาว ฯ

โภฏฐาสโตติ ปฏฺฐาปฏฺฐา สตฺถ กมฺมปถา เอว โน มุลานิ
อนฺเต ตโย กมฺมปถา เจว มุลานิ จ อนภิชฺชมา หิ
กมฺมปถํ (๑) ปตฺวา อโลโก กุสฺลมฺมฺลํ โหติ อพฺยาปาโท อโทโส
กุสฺลมฺมฺลํ สมฺมาทิฏฺฐิจิ อโมโห กุสฺลมฺมฺลํ ฯ

อารมฺมณโตติ ปาณาติปาตาทึนํ อารมฺมณานาว เอเตสํ
อารมฺมณานิ ฯ วิติกกมิตฺตพฺพตฺถโตเยว หิ วิริจฺจ นาม โหติ ฯ
ยถา ปน นิพฺพานารมฺมโณ อริยมคฺโค กิเลสํ ปชฺหติ เอว
ชีวิตินุทฺริยาทึอารมฺมณา เจเต (๒) กมฺมปถา ปาณาติปาตาทึนํ
ทฺฐสึลลานิ ปชฺหนฺตึติ เวทิตฺตฺวโป ฯ เวทนาโตติ สพฺเพ สุขเวทนา
วา โหหนฺติ มชฺชตฺถเวทนา วา ฯ กุสฺลํ ปตฺวา หิ เวทนานาม
นตฺถิ ฯ

มุลโตติ ปฏฺฐาปฏฺฐา สตฺถ ฅานสมฺปยุตฺตจิตฺเตน วิรมนฺตสฺส
อโลกอโทสอโมหวเสน ติมฺมุลา โหหนฺติ ฅานวิปฺยุตฺตจิตฺเตน
วิรมนฺตสฺส ทฺฐิมฺมุลา ฯ อนภิชฺชมา ฅานสมฺปยุตฺตจิตฺเตน วิรมนฺตสฺส
ทฺฐิมฺมุลา โหติ ฅานวิปฺยุตฺตจิตฺเตน เอกมฺมุลาติ ฯ อโลโก ปน
๑. ม. มฺลํ ฯ ๒. ม. ...อารมฺมณาเปเต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ทสุงคสุตตวณณา หน้า ๒๓๕

อตุตนาว อตุตโน มุลัน โหติ ฯ อพฺยาปาเทปี เอเสว นโย ฯ สมนฺนา-
ทิกฺขิ อโลภอโทสวเสน ทฺวิมฺลวาทิ ฯ
ตติยาทีนํ ฯ

อภุจจุกิกสุตตวณณา

นภุจํ อภุจมคฺคกฺวเสน พุชฺฌนกาณํ อชฺฌาตยวเสน วุตฺตํ ฯ
นภุจํ ฯ

ทสุงคสุตตวณณา

สตุตมํ ทสฺมิจฺจตุตสมนฺตวเสน ฯ

ตตุถ มิจฺฉาถาณินฺติ มิจฺฉาวิญฺญาณมิจฺฉาปฺจฺจเวกฺขณน(๑)
สมนฺนาคตาติ อตุโถ ฯ มิจฺฉาวิมุตฺติโนติ อนิยฺยานิกวิมุตฺติโน
กฺุสฺสทวิมุตฺตีติ (๒) กเหตุวา จิตฺตา ฯ สมนฺนาถาณินฺติ สมนฺนาปฺจฺจ-
เวกฺขณา ฯ สมนฺนาวิมุตฺติโนติ นิยฺยานิกาย ผลวิมุตฺติยา
สมนฺนาคตาติ ฯ

สตุตมํ ฯ

ทสฺกมฺมปถวคฺโค ฯ ตติโย ฯ

๑. สี. มิจฺฉาวิญฺญาณา มิจฺฉาปฺจฺจเวกฺขณน ฯ

ม. มิจฺฉาปฺจฺจเวกฺขณน ฯ ๒. ม. กฺุสฺสทวิมุตฺตีติ ฯ

จตุรธาตุสุตตวณณา

จตุตถวคฺคสฺส ปจฺเม ปจฺวีธาตฺติ ปตฺติจฺจธาตฺ ๑ อาโป-
ธาตฺติ อาพฺนฺชนธาตฺ ๑ เตโฆธาตฺติ ปรีปาจนธาตฺ ๑ (๑) วาโย-
ธาตฺติ วิตุถมฺภนธาตฺ ๑ (๒) อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตุถารโต ปน
วีตฺติโกฏฺฐาสาทิวเสณ ตา เวทิตฺตพฺพา ๑ (๓)

ปจฺมํ ๑

ปุพฺเพสมฺโพธสุตตวณณา

ทฺหิตฺเต ออฺย ปจฺวีธาตฺยา อสฺสาโทติ ออฺย ปจฺวีธาตฺนินฺสฺสโย
อฺสฺสาโท ๑ สฺวาชฺ คาชฺ อพฺภฺนฺนาเมตฺวา อฺทฺธํ ปสาเรตฺวา
อิท(๔) เม องฺคฺลํ ปเวสิตฺถุ วายมถาติ วา หตฺถํ ปสาเรตฺวา
อิมํ นามะตฺถุ วายมถาติ วทิตฺเตอวํ ปวตฺตํ วเสณ
เวทิตฺตพฺโพ ๑

อนิจฺจาติอาทิสฺสุ ทฺตฺวา อภาวกาเรณ อนิจฺจา ปฏฺิ-
ปีพฺนากาเรณ ทฺกฺขา สภาววิคฺมากาเรณ วิปริณามชฺมมา ๑
ออฺย ปจฺวีธาตฺยา อาทินฺโวติ เยน อากาเรณ สทา อนิจฺจา ทฺกฺขา
วิปริณามชฺมมา อยมากาโร ปจฺวีธาตฺยา อาทินฺโวติ อตฺถโถ ๑
ฉนฺทฺราควินโย ฉนฺทฺราคปฺหานนฺติ นิพฺพานํ อากมฺม ปจฺวี-
ธาตฺยา ฉนฺทฺราโค วินียติ เจว ปหิยฺยติ จ ตฺสฺมา

๑. สี. ปรีปาจนียธาตฺ ๑ ๒. ม. วิตุถมฺภนธาตฺ ๑

๓. ม. เอตา กเถตพฺพา ๑ ๔. ม. อิธ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ปุพเพสมโพธสุตตวณณา หน้า ๒๔๑

นิพพานมสุสา นิสฺสรณํ ฯ

อัย อโปธาตฺยา อสุสาโทติ อัย อโปธาตฺนินิสฺสโย
อสุสาโท ฯ สุวํยํ อณฺณํ อโปธาตฺยา อฺปทุทฺตํ ทิสฺวา กิ
อัย นิปนฺนกาลโต ปฏฺจาย ปสฺสาวภูจฺจานาภิมฺโข นิกฺขมฺติ
เจว ปวิสฺติ จ อฺปฺมตฺตกมฺปิสุส กมฺมํ กโรนฺตฺสฺส เสเท สติ
ตํ วตฺถํ (๑) ปีเพตพฺพตกาโร ปาปฺณาติ อฺนุโมทนมตฺตํ
กเถนฺตฺสฺส ตาลวณฺณํ (๒) กณฺหิตพฺพํ โหติ มยฺ ปน สายํ
นิปนฺนา ปาโธว อฺภูจฺจาม มาสฺปฺณณฺมโฏ (๓) วีย โน สรีโร
มหากมฺมํ กโรนฺตฺนํ เสทมตฺตมฺปิ โน น อฺปฺชฺชติ ฯ
อสฺนินฺสทฺเทน วีย ฐมฺมํ กเถนฺตฺนํ สรีเร อฺสุมาการมตฺตมฺปิ
โน นตฺถิติ เอวํ ปวตฺตฺนํ วเสน เวทิตฺพฺโพ ฯ

อัย เตโชธาตฺยา อสุสาโทติ อัย เตโชธาตฺนินิสฺสโย
อสุสาโท ฯ สุวํยํ สีตคหณฺนิเก ทิสฺวา กิ อิมํ กิณฺจิทฺเว ยาคู-
ภคฺตฺชชกมตฺตํ อชฺโฆหริตฺวา ถทฺธกฺจฺจโน นิสฺสิทิตฺวา สพฺพ-
รตฺตี องฺการกฺภาหํ ปรีเยสนฺติ สฺมุสฺสิตมตฺเตสุปี สรีเร ปติเตสุ
องฺการกฺภาหํ โอตฺถริตฺวา (๔) จ ปารุปีตฺวา จ นิปชฺชนฺติ ฯ
มยฺ ปน อตฺถิทฺฐํปี มํสํ วา ปุวํ วา ขาทาม กฺจฺจิปฺปโร
ภคฺตํ ภูณฺชาม ฯ ตาวเทว โน สพฺพํ เณฺนปีณฺโฑ (๕) วีย วิลียติ

- # ๑. ม. เสทตินฺตํ วตฺถํ ฯ ๒. สี. ตาลปณฺณํ ฯ
- # สี. สมฺปฺณณฺมโฏ ฯ ๔. สี. ย. โอตฺถริตฺวา ฯ
- # ๕. สี. ย. เณฺนปีณฺโฑ ฯ ม. เณฺนปีณฺโฑ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๔๒

สตฺตาทวทฺทลิกาย(๑) วตฺตมานาย สรีเร สีตานุทหนมตฺตปิ โน
นตฺถิติ เอวํ ปวตฺตานิ วเสน เวทิตฺตฺโพ ฯ

อัย วาโยธาตุยา อสุสาโทติ อัย วาโยธาตฺนีสฺสโย
อสุสาโท ฯ สุวํย อญฺเณ วตฺถีรูกฺเก ทิสฺวา อิมสํ อปฺปมตฺตกมฺปิ
กมฺมํ กโรนฺตานิ อนฺนโมทนามตฺตมฺปิ กถนฺตานิ สรีริ วาโต
วิษฺมตฺติ คาวตฺตมตฺตมฺปิ อทฺธานํ คตฺตานิ หตฺถปาทา สีทฺนตฺติ ฯ
ปิฏฺจิจิ รุชฺชตฺติ กุจฺฉิวัตฺตสรีรวตฺตกณฺณวตฺตาทิหิ นิจฺจูปทฺตฺตา
เตลฬานฺติตฺตานิ วตฺตเกสฺสชฺชาเนว กโรนฺตนา อตฺตนาเมนฺตฺติ ฯ
อมฺหากํ ปน มหากมฺมํ กโรนฺตนาณมฺปิ ตฺยามรตฺตํ ชมฺมํ
กถนฺตนาณมฺปิ เอกทิวเสเนว ทส โยชนานิ กจฺจนฺตนาณมฺปิ หตฺถ-
ปาทสํสีทฺนมตฺตํ วา ปิฏฺจิจิรุชฺชนมตฺตํ วา น โหตฺติติ เอวํ
ปวตฺตานิ วเสน เวทิตฺตฺโพ ฯ เอวํ ปวตฺตนา หิ เอตา ธาตุโย
อสุสาเทนฺตฺติ นาม ฯ

อพฺภกฺกณฺณาสินฺตฺติ อภิวิสฺสิฏฺจเณ ฌาณฺเนน อญฺญาสี ฯ อนฺนตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธิณฺตฺติ อุตฺตรวิริหิตํ สพฺพเสฏฺฐํ สมนฺมา สามญฺจ
โพธิ อถวา เสฏฺฐํ (๒) สุนฺทรญฺจ โพธิ ฯ โพธิตฺติ รุกฺโขปี
มคฺคโคปี สพฺพญฺญตฺตญาณมฺปิ นิพฺพานมฺปิ ฯ โพธิรุกฺขมฺมุเล ปจฺมาภิ-
สมฺพุทฺโธตฺติ (๓) จ อนฺตรา จ โพธิ อนฺตรา จ คยฺนตฺติ (๔) จ

๑. ม. สตฺตาทวทฺทลิกาย ฯ ๒. ม. ยฺ. ปสฺตถํ ฯ

๓. พุ. อฺ. ๒๕/๓๘/๓๓ ฯ ๔. ม. มฺ. ๑๒/๓๒๘/๓๒๘ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปุพเพสมุโพธิสุตตวณณา หน้า ๒๔๓

อากตฏฐาเนสุ หิ รุกโข โพธิตี วุจจติ ฯ โพธิ วุจจติ จตุส
มกุเคสุ ฌาณนติ (๑) อากตฏฐาเน มกุโค ฯ ปโปโปติ โพธิ
วรฐริเมธโสติ (๒) อากตฏฐาเน สัพพญญุตถาณั ฯ ปตฺวาน โพธิ
อมตํ อสงฺขตนติ อากตฏฐาเน นิพฺพานั ฯ อิธ ปน ภควโต
อรหตฺตมกุโค อธิปเปโต ฯ

สาวกานั อรหตฺตมกุโค อนุตฺตรา โพธิ โหติ น โหตีติ
น โหติ ฯ กสฺมา อสพฺพคุณทายกตฺตา ฯ เตสํ หิ กสฺสจิ
อรหตฺตมกุโค อรหตฺตผลเมว เทติ กสฺสจิ ติสฺโส วิชฺชา
กสฺสจิ ฉ อภิญฺญา กสฺสจิ จตฺสฺโส ปฏฺิสมฺภิทา กสฺสจิ
สาวกปารมีถาณั ฯ ปจฺเจกพฺุชานมฺปิ ปจฺเจกโพธิถาณเมว
เทติ ฯ พฺุชานั ปน สพฺพคุณสมฺปตฺตี เทติ อภิเสโก วิย
รณฺโณ สพฺพลอกิสฺสรียภาวึ ฯ ตสฺมา อญฺญสฺส กสฺสจิปิ อนุตฺตรา
โพธิ น โหติ ฯ

อภิสมฺพุทฺโธติ(๓) ปจฺจญฺญาสินฺติ อภิสมฺพุทฺโธ(๔) อหํ ปตฺโต
ปฏฺิวิชฺฌิตฺวา จิตฺติ เอวํ ปฏฺิขานึ ฯ ฌาณญจ ปน เม
ทสฺสนั อูทปาทีติ อธิคตฺคุณทสฺสนสมฺตถํ ปจฺจเวกฺขณฌาณญจ
เม อูทปาที ฯ อกุปฺปา เม วิมุตฺตีติ อัย มยฺหํ อรหตฺตผลวิมุตฺติ
อกุปฺปาติ เอวํ ฌาณั อูทปาที ฯ ตตฺถ ทฺวิหากาเรหิ อกุปฺปตา
๑. บ. จุฬ. ๓๐/๕๕๕/๒๕๒ ฯ ๒. ที. ปา. ๑๑/๑๔๓/๑๗๓ ฯ
๓. ม. อภิสมฺพุทฺโธติ ฯ ๔. ส. อภิสมฺปตฺโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวาทกรรม หน้า ๒๔๔

เวทิตพพาฯ การณโต จ อารมมณโต จ สหิ จตุหิ
มกุเคหิ สมุจฺฉินฺนภิเสถสํ ปุณฺ อนิวตฺตนาถ กรณโตปิ
อกุปฺปา อกุปฺปชฺหมํ นิพฺพานํ อารมฺมณํ กตฺวา ปวตฺตนาถ
อารมฺมณโตปิ อกุปฺปาฯ อนฺติมาติ ปจฺฉิมาฯ นตฺถิทานิ
ปุณฺพทฺวาติ อิทานิ ปุณฺ อญฺโฆ ภาโว นาม นตฺถิติฯ

อิมสฺมี สุตฺเต จตฺตาริ สจฺจานิ กถิตานิฯ กถํ จตฺตสุ
หิ ชาตฺตสุ อสฺสาโท สมุทฺยสจฺจํ อาทินฺโว ทฺกฺขสจฺจํฯ
นิสฺสรณํ นิโรธสจฺจํ นิโรธปฺปหานโน มกุโค มกุคฺสจฺจํฯ
วิตฺถารวเสนปี กเถตุํ วัฏฺฏติเยวฯ เอตฺถ หิ ยํ ปจฺฉิชาตุํ ปฏฺิจจ
อุปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ อยํ ปจฺฉิชาตุยา อสฺสาโทติ ปหาน-
ปฏฺิเวโร สมุทฺยสจฺจํฯ ยา ปจฺฉิชาตุ อญฺิจจา ทฺกฺขา วิปริณาม-
ธมฺมา อยํ ปจฺฉิชาตุยา อาทินฺโวติ ปริณฺญาปฏฺิเวโร ทฺกฺข-
สจฺจํฯ โย ปจฺฉิชาตุยา จฺนฺทฺราควินโย จฺนฺทฺราคปฺปหานํ อิทํ
ปจฺฉิชาตุยา นิสฺสรณนฺติ สจฺฉิกิริยาเย ปฏฺิเวโร นิโรธสจฺจํฯ
ยา อิมฺเส ติสฺส จานฺเส ทิฏฺฐิ สจฺกปฺโป วาจา กมฺมฺนโต อาชีโว
วายาโม สติ สมาริ อยํ [๑] ภาวนาปฏฺิเวโร มกุคฺสจฺจนฺติฯ

ทฺคฺคิยํฯ

๑. ส. ย. เอตฺถนฺตเร มกุโคตฺติ ทิสฺสติฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๒๔๕

อจรีสูตตวณณา

ตติเย อจรินฺติ ฌาณจาเรณ อจรี อนุภวนจาเรนาติ(๑)

อตุโถ ๑ ยาวตาคิ ยตุตโก ๑

ตติยํ ๑

โนเจทำสูตตวณณา

จตุตเถ นยิทนฺติ(๒) อาทีนึ อาทีโต วุตตปฏิสฺเสน

โยเชตฺวา น นิสฺสฎฺฐา น วิสํยุตฺตา น วิปฺปมุตฺตา น

วิมฺริยาทิกเตน เจตฺสา วิหรีสูตฺติ เอวํ เวทิตพฺพานิ ๑

ทฺติยเนย วิมฺริยาทิกเตนาติ นิมฺมฺริยาทิน กเตน ๑ (๓) ตตฺถ

ทฺวิธา มฺริยาทา กิเลสฺมฺริยาทา วฏฺฐมฺริยาทาติ ๑ ตตฺถ จ

ยสฺส อุปฺทฺตมา กิเลสา ปหีนา อุปฺทฺตมา อปฺปหีนา วฏฺฐํ

วา ปน อุปฺทฺตํ ปหีนํ อุปฺทฺตํ อปฺปหีนํ ตสฺส จิตฺตํ

ปหีเน กิเลสฺ วา วฏฺฐํ วา สนฺธาย วิมฺริยาทิกตํ อปฺปหีเน

กิเลสฺ วา วฏฺฐํ วา สนฺธาย น วิมฺริยาทิกตํ ๑ อิทฺ ปน

อุภยสฺสาปิ ปหีนตฺตา วิมฺริยาทิกเตน เจตฺสาติ วุตฺตํ มฺริยาทำ

อกตฺวา จิตฺเตน อติกฺกนฺตมฺริยาเทน เจตฺสาติ อตุโถ ๑

อิตฺติ สึปี อิเมสฺ สุตฺเตสฺ จตุสจฺจเมว กถิตํ ๑

จตุตฺถํ ๑

๑. ม. อนุภวนจาเรนาติ ๑ ๒. ม. นิสฺสฎฺฐาติ ๑

๓. สී. นิปฺปฺริยาเทน กเตน ๑ ม. นิมฺมฺริยาทิกเตน ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๔๖

เอกนตทุกฺขสุตฺตวณณา

ปญฺจเม เอกนตทุกฺขาติ อติกฺกมิตฺวา จิตฺตฺส ตตฺตกาโร (๑)
วีย เอกนฺเตเนว ทุกฺขา ฯ ทุกฺขานุปตฺตาทิ ทุกฺเขน อนุปตฺตา ฯ
ทุกฺขาวกฺกนฺตาทิ ทุกฺเขน โอกฺกนฺตา โอตฺตณฺณา ฯ ทุกฺข-
เวทนาย ปจฺจยภฺตฺตา (๒) เอวํ สพฺพตฺถ อตฺถโถ เวทิตฺตฺโพ ฯ
อิมสฺมี สุตฺเต ทุกฺขลทุกฺขณํ กถิตํ ฯ

ปญฺจมํ ฯ

อภิณฺนทสุตฺตาทิวณณา

นภฺจสฺตตฺตเมสฺส วิวญฺญํ อวสาเน ตีสุ จตฺตจฺจเมวาทิ ฯ
นภฺจาทินิ ฯ
จตฺตฺโถ วคฺโค ฯ
ธาตฺตฺสสุตฺตวณณา นิฏฺจิตา ฯ

๑. ม. จิตฺตฺส ตตฺตกาโร ฯ ๒. ม. โอตฺตณฺณา สุขาทิ สุขเวทนาย

ปจฺจยภฺตฺตา ฯ

อนมตคคัสยุตตวณณา

ตณกฏฐสุตตวณณา

อนมตคคัสยุตตสส ๑ ปจเม อนมตคโคติ อนุอมตคโค ๑
 วสสสต้ วสสสสต้ ฉาณน อนุคนุตวาปี อมตคโค อวิทิตคโค
 นาสส สกกา อโตะ วา เอตโตะ วา อคคัม ชานิต्तุม อปริจจันน-
 ปุพพาปรโกฏฐโกติ อดโถ ๑ สัสาโรติ ขนุชาทินัน อวิจจันนปวตตะ
 ปฏฐปาฏฐ ๑ ปุพพา โกฏฐ น ปณณายตตีติ ปุริมมรียาทาน
 ทิสสตี ๑ ยทกเคน จสส ปุริมา โกฏฐ น ปณณายตี ๑
 ปจจิมปิ ตทกเคนว น ปณณายตี เวมชเณเยว ปน สตุตะ
 สัสรนตี ๑ (๑) ปริยาทานัน กจเจยยาตี อิทํ อุปมาย ชุททกตุตะ
 วุตตี ๑ พาหิรสมยสมิ หิ อดโถ ปริตโต โหตี อุปมา
 มหตี ๑ หตุถิ วิย อัย โคโณ โคโณ วิย สุกโร สมุทโท
 วิย ตพากนตี หิ วุตเต น เตสั ตาทิสั ปมาณัน โหตี ๑
 พุทฐสมเย ปน อุปมา ปริตตะ อดโถ มหา ปาลิย หิ
 เอโก ชมุพพิโป คหิตโต เอวรูปานัน ปน ชมุพพิพานัน สเตปี
 สหสเสปี สตสสเสปี ตณาทินิ เตน อุปกุกเมน ปริยาทานัน
 กจเจยย น เตวว ปุริสสส มาตุ มาตโรตี ๑ ทุกขัม
 ปจจันนุกตุนตี ตเมหหิ ทุกขัม อนุฏตัม ๑ ตัพพนตี ตสเสว
 # ๑. สั. สกมณตี ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๔๘

เววจนั ๑ พุยสนนุติ ฅาติพุยสนาทีอเนกวิธั ๑ กภูสิตี สุตาน-
ปจวีเยว(๑) วา ๑ ส่า หิ เตหิ (๒) ปุณปุณั มรณเตหิ สรริณิกุเขเปน
วทุตฺธิตา ๑ อลเมวาทิ ยุตฺตเมว ๑

ปจมั ๑

ปจวีสุตฺตวณณา

ทุติเย มหาปจวินฺติ จกฺกวาพปริยนฺตั มหาปจวี ๑
นิกุขิเปยยาติ ตั ปจวี ภิณฺทิตฺวา วุตฺตปุปฺมาณั กุพิกั กตฺวา
เอกมณฺเต (๓) จเปยฺย ๑

ทุติยั ๑

อสุตฺตวณณา

ตฺติเย กนฺทนฺตานนฺติ สตตั (๔) รุทฺมานานั ๑ ปสฺนทฺนฺติ (๕)
สนฺทิตั ปวตฺตั ๑ จตุสฺส มหาสมฺมทฺเตสุติ สิเนรฺรสุมิหิ ปฺริจฺฉินฺเนสฺส
จตุสฺส มหาสมฺมทฺเตสุ ๑ สิเนรฺรสฺส หิ ปาจฺฉินฺปสฺสั รชตมยั
ทกฺขิณฺปสฺสั มณฺนิมยั ปจฺฉิมฺปสฺสั ผลิกมยั อุตฺตรปสฺสั
สุวณฺณมยั ๑ ปุพฺพทกฺขิณฺปสฺเสหิ นิกฺขนฺตา รชตมณฺนิรฺสุมิโย
เอกโต หุตฺวา มหาสมฺมทฺทปิฏฺฐเณ คนฺตฺวา จกฺกวาพปพฺพตฺตั
๑. ม. สุตานั ปจวีเยว วา ๑ ๒. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑
๓. ม. เอกมณฺตั ๑ ๔. สී. สสทฺทนฺติ นตฺถิ ๑
รุทฺมานานั ๑ ๕. สී. ปสฺนทฺนฺติ ๑ ม. ปสฺนทฺนั ๑

*เล่มที่ ๑๑ ชีรสุตตวณณ ๗๑ หน้า ๒๔๕

อาหจจ ตัญจนุตติ ทกขิมปจฉิมปสเสหิ นิกขนุตตา มณิผลิก-
รสมิโย ปจฉิมุตตรปสเสหิ นิกขนุตตา ผลิกสุวรรณรสมิโย ๗
อุตตรปาจฉิมปสเสหิ นิกขนุตตา สุวรรณรชตรสมิโย เอกโต
หุตตวา มหาสมุททปิฏเจเน คนุตตวา จกกวาพปพพต อหจจ
ตัญจนุตติ ๗ ตาส รสมินัน อนุตเรสุ จตตาริ มหาสมุททา
โหนติ ๗ เต สนธาย วุตต จตตสุ มหาสมุทเทสุติ ๗ ฌาติพยสนนติ-
อาทิสฺ พยสนนติ วีสน (๑) วินาโสติ อตโต ๗ ฌาตินัน
พยสนัน ฌาติพยสนัน โภกานัน พยสนัน โภกพยสนัน ๗ โรโค
ปน สยเมว อาโรคฺย วิสฺสติ (๒) วินาเสตีติ พยสนัน โรโค
พยสนัน โรคพยสนัน ๗

ตติยํ ๗

ชีรสุตตวณณนา

จตฺตเถ มาตฺตถณฺนติ เอกนามิกาย มนุสฺสมาตฺต ชีริ ๗
อิเมสํ หิ สตฺตานิ คณฺหุปฺปาทกิปฺปฺลิกาทิสฺ วา มจฺจกจฺจปาทิสฺ
วา ปกฺขิชาเตสฺ วา นิพฺพตฺตกาเล มาตฺตชีริเมว นตฺติ ๗
อชฺปสฺสมหีสาทิสฺ นิพฺพตฺตกาเล ชีริ อตฺถิ ตถา มนุสฺสเสสฺ ๗
ตตฺถ อชาทิกালে จ มนุสฺสเสสฺ จาปี เทวิ สุมนา ติสฺสาติ
เอวํ นานานามิกานัน กุจฺฉิยํ นิพฺพตฺตกาเล อคฺคเหตุวา ติสฺส
๑. ม. วีสนํ ๗ ๒. สี. วิสฺสติ ๗ ม. วิสฺสติ ๗
ปาลียมฺปน พยสตีติ ทิสฺสติ ๗

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๕๐

ติสฺสาติ(๑) เอกนามิกาย เอว มาตุ กุจฺฉิยํ นิพฺพตฺตกาเล ปีตํ
ถณฺณํ จตุสฺส มหาสมฺมุเทสฺส อุทกโต พหุตรนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ
จตุตฺถํ ฯ

ปพฺพตฺตสุตฺตวณณา

ปฺลจเม สกฺกา ปน ฆนฺเตติ โส กิร ภิกฺขุ จินฺเตติ
สตุถา อนมตฺตคฺคสฺส สํสารสฺส ทีฆตมตฺตา น สฺกัรํ น
สฺกัรนฺติ กเถติเยว กถํ น ฉินฺหติ สกฺกา นฺ โข อุปมํ
การาเปตฺนฺติ ฯ ตสฺมา เอวมาห ฯ กาสิเกนาติ ตโย กปฺปาสํสฺส
เอกโต คเหตุวา กนฺติตฺตสุตฺตมเยน อติสฺขุมวคฺเชน ฯ เตน ปน
ปริมญฺเจน (๒) กิตฺตํ ชีเยยฺยาติ(๓) ฯ สาสปมตฺตํ ฯ

ปญฺจํ ฯ

สาสปฺสฺสฺสวณณา

นญฺเจ อายสํ นครนฺติ อายเสน ปากาเรน ปริกฺขิตฺตํ
นกรํ น ปน อนฺโต อายเสหิ เอกญฺมิกาทิปาสาเทหิ
อาภิณฺณนฺติ ทญฺจพฺพํ ฯ

นญฺจํ ฯ

๑. ม. ติสฺสาติ ฯ ๒. ม. ปริมชฺเช ฯ ย. ปริมญฺเจ ฯ

๓. ม. ชีเยยฺยาติ ฯ

สาวกสุตตวณณา

สตตเม อนุสฺสเรยฺยุนฺติ เอเคน กปฺปสฺตสฺสเส อนุสฺสริเต
อปโร ตสฺส จิตฺตฺตานโต อญฺญํ สตสฺสสฺสํ อญฺญโณปี อญฺญนฺติ
เอวํ จตฺตารोปี จตฺตาริ สตสฺสสฺसानิ อนุสฺสเรยฺยย ๑

สตตมํ ๑

กงกาสุตตาทิวณณา

อฏฺฐเม ยา เอตฺสฺมี อนฺตเร วาฬิกาติ ยา เอตฺสฺมี
อายามโต ปญฺจโยชนสฺติเก(๑) อนฺตเร วาฬิกา ๑

อฏฺฐมํ ๑

นวมเม วตฺตพฺพิ นตฺติ ๑

อฏฺฐมนวมานิ ๑

ปุกฺคสฺสุตตวณณา

ทสเม อฏฺฐิกงฺกโลตฺติอาทีนิ ตีณฺปิ ราสิเวจฺจนาเนว ๑
อิเมสํ ปน สตฺตานํ สอฏฺฐิกาลโต อนฏฺฐิกาโลว พหุตรโร ๑
คณฺหุปฺปาทกาตีปาณฺฏตานํ หิ เอเตสํ อฏฺฐิเมว นตฺติ ๑
มจฺจกจฺจปาตีฏตานํ ปน อฏฺฐิเมว พหุตรํ ตสฺมา อนฏฺฐิกาลญจ
๑. ม. ปญฺจโยชนสฺติเก ๑

*เล่มที ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๕๒

อติพหุฏฐิกาถณจ (๑) อคฺคเหตุวา สอฏฐิกาโลว (๒) คเหตุพโพ ๑
อตุตโร คิขุณณุสสาติ คิขุณณุสส อตุตฺรปสเส จิโต ๑ มคธานี
คิริพฺพเชติ มคฺชรฎฐสฺส คิริพฺพเช คิริปริกฺขเป จิโตติ อตุโล ๑
เสถ สพฺพตุถ อตุตฺตานเมวาทิ ๑

ทสมํ ๑

ปจโม วคฺโค ๑

ทคฺคตสฺสตุตฺตวณณา

ทุติยวคฺคสฺส ปจเม ทคฺคตฺนฺติ ทลิตุทํ กปณํ ๑
ทฺรฎเปตฺนฺติ ทฺสฺสณฺจานนํ หตุถปาเทหิ อฺเปตํ ๑

ปจมํ ๑

สฺขิตสฺสตุตฺตวณณา

ทุติเย สฺขิตฺนฺติ สฺขสมปฺปิตํ มหทฺรณํ มหาโกคํ ๑
สฺสซฺชิตฺนฺติ อลงกตปฺภียตฺตํ หตุถิกฺขนฺรคตํ มหาปฺริวารํ ๑

ทุติยํ ๑

๑. ม. พหุฏฐิกาถณจ ๑ ๒. สී. ปอฏฐิกาโลว ๑

ม. สมฏฐิกาโลว ๑

ตีสมตตลุตตวณณา

ตติเย ปาเวยยกาติ ปาเวยยเทสวาสนโน ฯ สพเพ
อารณณิกาทิอาทิสฺส ชุตตงคสมาทานวเสน เตสํ อารณณิกาทิภาโว
เวทิตพฺโพ ฯ สพเพ สสณฺโณชนาติ สพเพ สพนฺธนา เกจิ
โสตาปนฺนา เกจิ สกทาคามิโน(๑) ฯ เตสฺส หิ ปุณฺณชฺชโน
วา จีณาสโว วา นตฺติ ฯ กุณฺนนฺนติอาทิสฺส เสตกาพาทีวณฺเณสฺส
เอกกวณฺณกาโลว คเหตุพฺโพ ฯ ปาริปนฺนกาติ ปาริปนฺนเถ ติฏฺฐจฺจนกา
ปนฺนถมาตโจรา(๒) ฯ ปารทาริกาทิ ปรทारे จาริตฺตํ อापชฺชนกา ฯ
ตติยํ ฯ

มาตลุตตตาทิวณณา

จตุตถาทิสฺส ลิงฺคณิยเมเน เจว จกฺกวาพนิยเมเน จ อตุโถ
เวทิตพฺโพ ฯ ปุริสานํ หิ มาตुकามกาโล มาตुकามานนฺจ
ปุริสกาโลติ เอวเมตฺถ ลิงฺคณิยโม ฯ อิมฺมหา จกฺกวาพา สตฺตา
ปรจกฺกวาพํ ปรจกฺกวาพา จ อิมํม จกฺกวาพํ สัสนฺนติ ฯ
เตสฺส อิมสฺมี จกฺกวาเพ มาตुकามกาเล มาตูกฺกตฺตยฺเณว ทสฺเสนฺนโต
โย น มาตาฏฺฐตฺตพฺโพติ อาห ฯ โย น ปิตาฏฺฐตฺตพฺโพติ-
อาทิสฺสปิ เอเสว นโย ฯ

จตุตถาทินิ ฯ

- # ๑. ม. เกจิ สกทาคามิโน เกจิ อนาคามิโน ฯ
- # ๒. ม. ปนฺนถมาตโจรา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๒๕๔

เวปุลลปพพตสุตตวณณา

ทสเม ภูตปพพนุติ อตีตกาเล เอกัง อปทานัง อหริตฺวา
 ทสฺเสตีฯ สมณฺญา อุทปาทีตี ปณฺณตฺติ อโหสีฯ จตฺตฺเห
 อารโหนตฺตี อิทํ ฅามมชฺฅิเม สนฺธาย วุตฺตํฯ อคฺคณฺติ
 อุตฺตมํฯ ฅทฺทชฺฅนฺติ สุนฺทรชฺฅลํ ตีเหเน อารโหนตฺตี เตตฺตาวตฺตา
 กิร ทฺวินนํ พุทฺธานํ อนฺตเร โยชนํ ปจฺวี อุตฺตสนฺนา โส
 ปพฺพโต ตีโยชนฺนพฺเพโธ ชาโตฯ อปฺปํ วา กิยฺโยตี วสฺสสตโต
 อุตฺตรี อปฺปํ ทส วา วีสตี วา วสฺसानิฯ ปฺน วสฺสสตเมว
 ชีวนโก นาม นตฺติ อุตฺตมโกฎฐิยา ปน สฏฺฐิจิ วา อสีตี วา
 วสฺसानิ ชีวนติฯ วสฺสสตํ ปน อปฺปตฺวา ปณฺจวสฺสทส-
 วสฺสาทิกาเล มียมานาว พหุกาฯ เอตฺถ จ กกุสนฺโธ ฅควา
 จตฺตาพีสวสฺสทสฺสาชฺฅกกาเล โกนาฅมโน ตีสวสฺสทสฺสาชฺฅก-
 กกาเล นิพฺพตฺโตตี อิทํ อนฺนปฺพเพน ปรีหีนสทิสํ กตฺน ปน
 เอวํ ปรีหีนํ วชฺฅตฺติวฺวา วชฺฅตฺติวฺวา ปรีหีนนฺติ เวทิตพฺพํฯ
 กถิ กกุสนฺโธ ตาว ฅควา อิมสฺมีเขว กปฺเป จตฺตาพีส-
 วสฺสทสฺสาชฺฅกกาเล นิพฺพตฺโต อายุปฺปมาณํ ปณฺจ โกฎฐาเส
 กตฺวา จตฺตาโร จตฺวา (๑) ปณฺจเม วิชฺฅมานเวยว ปรีนินฺนพฺพโตฯ
 ตํ (๒) อายุ ปรีหายนํ ทสวสฺสกาลํ ปตฺวา ปฺน วชฺฅมามํ
 อสงฺเขยฺยํ หุตฺวา ตํ ปรีหายนํ ตีสวสฺสทสฺสาชฺฅกกาเล จิตฺ
 # ๑. สี. เขเปตฺวาฯ ๒. ม. ตโตฯ

*เล่มที่ ๑๑ เวปุลลปพตสุตตวณณา หน้า ๒๕๕

ตทา โจนาคมนิ นินพตโต ฯ ตสมิมปี ตเถว ปรีนินพตเต ตัง
อายุ ทสวสสกาลัง ปุณ วฑฒมานัน อสงเขยยัย หุตวา
ปรีหัยิตวา วิสวสสสทสสกาเถ จิตัง ตทา กสสโป ภควา
นินพตโต ฯ ตสมิมปี ตเถว ปรีนินพตเต ตัง อายุ ทสวสสกาลัง
ปตวา ปุณ วฑฒมานัน อสงเขยยัย หุตวา ปรีหัยิตวา
วสสสทกาลัง ปตตัง อถ อมหากัง สมมาสมพุทโธ นินพตโต ฯ
เอวัง อนุปุพเพน ปรีหัยิตวา วฑฒิตวา วฑฒิตวา ปรีหีนนติ
เวทิตพพิ ฯ ตตถ จ ยี อายุปรีมาณเส มนุสเสสุ (๑) พุทธา
นินพตตุนติ เตสมปี ตเทว อายุปรีมาณัง โหตีติ ฯ

ทสมัง ฯ

พุทธิโย วกุโธ ฯ

อนมตถุคถ้อยตตวณณา นิฏจिता ฯ

๑. ม. มนุเทสุ ฯ

สนฺตฺตฺตฺตฺตวณฺณนา

กสฺสปลัฏฺขตฺตสฺส ปจฺเม สนฺตฺตฺตฺตฺตวณฺณนํ สนฺตฺตฺตฺตฺตวณฺณนํ อโย ๑
อิตริตฺเรน จีวรนาตํ น อุตฺตฺตฺตฺตฺตวณฺณนํ ปณฺธิตฺตฺตฺตวณฺณนํ เยน เยนจํ
อโย ยถาลทฺธาทีนํ อิตริตฺเรน เยน เยนจํ สนฺตฺตฺตฺตฺตวณฺณนํ
อตุโธ ๑ จีวรสมํ หิ ตโย สนฺตฺตฺตฺตวณฺณนํ ยถาลทฺธาทีนํ
ยถาลทฺธาทีนํ ยถาลทฺธาทีนํ ยถาลทฺธาทีนํ ๑ ปณฺธิตฺตฺตวณฺณนํ
เอเสว นโย ๑

เตสํ อโย ปณฺธิตฺตวณฺณนํ อิธ ภิกฺขุ จีวรํ ลภตํ สุนฺทฺรํ
วา อสุนฺทฺรํ วา โส เตเนว ยาเปตํ อณฺณํ น ปตฺถเตติ
ลภนฺโตปี น กณฺหาตํ ๑ อยมสฺส จีวรํ ยถาลทฺธาทีนํ ๑
อโย ปณฺธิตฺตวณฺณนํ วา โหติ อาพาชชราภิกฺขุโต วา กรุ
จีวรํ ปารุปนฺโต กิลมตํ โส สภาเคน ภิกฺขุณา สทฺธิํ ตํ
ปรีวตฺเตตฺวา ลหุเคน ยาเปนฺโตปี สนฺตฺตฺตฺตวณฺณนํ โหติ ๑ อยมสฺส
จีวรํ ยถาลทฺธาทีนํ ๑ อปโร ปณฺธิตฺตวณฺณนํ โหติ โส
ปตฺตจิวราทีนํ (๑) อณฺณตฺรํ มหคฺขมจีวรํ พหุณี วา จิวราทีนํ
ลภิตฺวา อิทํ เถรณํ จิรปพฺพชิตานํ อิทํ พหุสฺสุตานํ
อิทํ คิลานานํ อิทํ อปฺปลาภินํ (๒) โหตุตฺติ ทตฺวา เตสํ ปุราณ-
๑. ม. ปณฺธิตฺตวณฺณนํ ๑ ๒. ม. อปฺปลาภินํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ สนตุญจสุตตวณณา หน้า ๒๕๗

จีวร วา สงฺการกฺฎาทีโต วา ปน นนฺตกาณี อฺจฺฉินฺตีวา
เตหิ สงฺฆาฏี กตฺวา ชาเรนฺโตปี สนฺตุญฺโจว โหติ ฯ อยมสฺส
จีวเร ยถาสารูปฺสนฺโตโส ฯ

อิธ ปน ภิกฺขุ ปิณฺฑปาตํ ลภติ ลูขํ วา ปณฺธิตํ
วา โส เตเนว ยาเปติ อญฺญํ น ปตฺถेติ ลภนฺโตปี
น คณฺหาตี ฯ อยมสฺส ปิณฺฑปาเต ยถาลาภฺสนฺโตโส ฯ โย
ปน อตฺตโน ปกฺติวิรุทฺธํ วา พฺยาธิวิรุทฺธํ วา ปิณฺฑปาตํ
ลภติ येनสฺส ปริภุจฺเตน อผาสฺ โหติ โส สภาคสฺส
ภิกฺขุโน ตํ ทตฺวา ตสฺส หตฺถโต สปรายโกชนํ ภูณฺชิตฺวา
สมณฺชมฺมํ กโรนฺโตปี สนฺตุญฺโจว โหติ ฯ อยมสฺส ปิณฺฑปาเต
ยถาพลฺสนฺโตโส ฯ อปโร พหุ ปณฺธิตํ ปิณฺฑปาตํ ลภติ ฯ
โส ตํ จีวรํ วีย จิรปพฺพชิตพฺพสุตฺตอปปฺลาภคิลานานํ ทตฺวา
เตสํ วา เสสํ ปิณฺฑาย วา จริตฺวา มิสฺสกาหารํ ภูณฺชนฺโตปี
สนฺตุญฺโจว โหติ ฯ อยมสฺส ปิณฺฑปาเต ยถาสารูปฺสนฺโตโส ฯ

อิธ ปน ภิกฺขุ เสนาสนํ ลภติ มนาปี วา อมฺนาปี
วา โส เตเนว โสมนฺสํ น ปญฺ्ञิํ อฺปฺปาเทติ
อนฺตมโส ติณฺสนฺถารเกนปี ยถาลทฺเชเนว ตฺสฺสตี ฯ อยมสฺส
เสนาสเน ยถาลาภฺสนฺโตโส ฯ โย ปน อตฺตโน ปกฺติวิรุทฺธํ
วา พฺยาธิวิรุทฺธํ วา เสนาสนํ ลภติ ยตฺถสฺส วสโต อผาสฺ
โหติ โส ตํ สภาคสฺส ภิกฺขุโน ทตฺวา ตสฺส สนฺตเก

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๒๕๖

สปรายเสนาสเน วสนุโตปี สนฺตญฺโจว โหติ ฯ อยมสฺส
เสนาสเน ยถาพลสนฺโตโส ฯ อปโร มหาปุณฺโณ เลณมณฺฑ-
ปฏฺฐาคาราทินิ พหุณี ปณฺธิตเสนาสนานิ ลภติ โส ตานิ
จีวรานิ วิย จิรปพฺพชิตพหุสฺสอปรปลากคิลานานํ ทตฺวา ยตถ
กตฺถจि วสนุโตปี สนฺตญฺโจว โหติ ฯ อยมสฺส เสนาสเน ยถา-
สารถุปรสนฺโตโส ฯ โยปี อุตฺตมเสนาสนํ นาม ปมาทญฺจานํ ฯ
ตตฺถ นิสินฺนสฺส ถินมิทฺธํ โอกกมฺติ นิตฺทาภิกฺขุตฺส ปฏฺิพฺพุทฺโธ(๑)
ปาปวิตกฺกา ปาตฺถวณฺตีติ ปฏฺิสลฺยจิกฺขิตฺวา ตาทิสํ เสนาสนํ
ปตฺตมปี น สมฺปฏฺิจฺฉติ โส ตํ ปฏฺิกฺขิปิตฺวา อพฺโปกาส-
รฺกขมฺมุลาทิสฺ วสนุโต สนฺตญฺโจว โหติ ฯ อยมปี เสนาสเน
ยถาสารถุปรสนฺโตโส ฯ

อิธ ปน ภิกฺขุ เกสชฺชํ ลภติ ลูขํ วา ปณฺธิตํ วา ฯ
โส ยํ ลภติ เตเนว ตฺสฺสติ อญฺฉํ น ปตฺถเถติ ลภนุโตปี
น คณฺหาติ ฯ อยมสฺส คิลานปจฺจเย ยถาลภสนฺโตโส ฯ โย
ปน เตเลนตฺถิโก ฝานฺตี ลภติ โส ตํ สภาคสฺส ภิกฺขุโน
ทตฺวา ตสฺส หตฺถโต เตถํ คเหตุวา วา อญฺฉเวว วา
ปริเยสสิตฺวา เกสชฺชํ กโรนุโตปี สนฺตญฺโจว โหติ ฯ อยมสฺส
คิลานปจฺจเย ยถาพลสนฺโตโส ฯ อปโร มหาปุณฺโณ พหุเตลมธฺ-
ฝานฺตีตาทิปณฺธิตเกสชฺชํ ลภติ โส ตํ จีวรํ วิย จิรปพฺพชิต-
๑. ม. ปฏฺิพฺพุทฺโธ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๒๕๘

พหุสสุตอปปลากคิลานานัน ทตุวา เตสํ อภตเคน เยน เคนจ
 ยาเปนุโตปิ สนตุฎุโจว โหติ ฯ โย ปน เอกสุมี ภาชเน
 มุตตหรีตัก จเปตวา เอกสุมี จตุมฐริ คณห ภนุเต ยทิจฉลตีติ
 วุจจมาโน สจสส เตสุ อลฺลตเรนปี โรโค วุปสมติ อถ
 มุตตหรีตัก นาม พุทฺธาทีหิ วณฺณิตนฺติ จตุมฐริ ปฏิกฺขิปปิตวา
 มุตตหรีตเคน เกสชชํ กโรนุโต ปรมสนตุฎุโจว โหติ ฯ อยมสฺส
 คิลานปจฺจเย ยถาสารูปสนุโตโส ฯ อิติ อิม ตโย สนุโตเส
 สนุชาย สนตุฎุจายํ ภิกฺขเว กสฺสโป อิตฺตเรน จิวเรน
 ยถาลทฺธาทีสุ เยน เคนจ จิวเรน(๑) สนตุฎุโจติ วุตฺตํ ฯ

วณฺณวาทีติ เอโก สนตุฎุโจ โหติ สนุโตสสฺส วณฺณ
 น กเถติ ฯ เอโก น สนตุฎุโจ โหติ สนุโตสสฺส วณฺณ กเถติ ฯ
 เอโก เนว สนตุฎุโจ โหติ น สนุโตสสฺส วณฺณ กเถติ ฯ
 เอโก สนตุฎุโจ จ โหติ สนุโตสสฺส จ วณฺณ กเถติ ฯ
 อัยฺ คาทิสฺสตี ทสฺเสตฺตุ อิตฺตริจิวรสนตุฎุจฺชยา จ วณฺณวาทีติ
 วุตฺตํ ฯ อนนสนนฺติ พุเตยฺยปหิณคมนนานุโยคปฺปเกทํ นานปฺปการํ
 อนนสนํ ฯ อลทฺธาติ อลภิตวา ฯ ยถา จ เอกจฺโจ กถํ นุ โย
 จิวริ ลภิสฺสามีติ ปุณฺณวณฺเตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ เอโกโต หุตฺวา
 โโกหณฺณํ กโรนุโต อุตฺตสฺสตี ปฺริตสฺสตี อัยฺ เอวํ อลทฺธา
 จ จิวริ น ปฺริตสฺสตี ฯ ลทฺธา จาติ ชฺมเมน สเมน ลภิตฺวา(๒) ฯ

๑. ม. จิวเรนาตี วุตฺตํ ฯ ๒. ม. ชฺมเมน สเมน ลภิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๖๐

อคริโตติ วิคตโลภเคโร ฯ อมฺจฺฉิโตติ อธิมตฺตตณฺหาย มฺจฺฉิ
อนาปนฺโน ฯ อนชฺฌาปนฺโนติ ตณฺหาย อโนตฺถโต(๑) อปริโยนทุโร ฯ
อาทีนฺวทสฺสาวิติ อนေနนาปตฺติยลฺลจฺจ คริตฺปริโกเค จ อาทีนฺว
ปสฺสฺมาโน ฯ นิสฺสรณปณฺโณติ ยาวเทว สีตสฺส ปฏฺิฆาตายาติ
วุตฺตนิสฺสรณเมว ปฏฺิฆานฺนฺโต(๒) ปรีกฺขชฺตีติ อตฺถโต ฯ อิตฺริตเรน(๓)-
ปิตฺตปาเตนาคาทีสุปี ยถาลทฺฐาทินฺ เยน เคนจฺจ ปิตฺตปาเตน
เยน เคนจฺจ เสนาสเนน เยน เคนจฺจ คิลานปจฺจยภตฺตชฺช-
ปรีกฺขาเรนาติ เอวมตฺถโต ทฺฐจฺจโพ ฯ

กสฺสเปน วา หิ โว ภิกฺขเว โอวทิสฺสามิติ เอตฺถ ยถา
มหากสฺสปตฺถโร จตฺตฺส ปจฺจเยสฺส ตีหิ สนฺโตเสหิ สนฺตฺตฺถุโจ ฯ
ตฺตฺเมหปี ตถารูปา ภวถาติ โอวทฺนฺโต กสฺสเปน โอวทติ นาม ฯ
โย วา ปนสฺส กสฺสปสฺทิสฺติ เอตฺถาปี โย วา ปนณฺโณปี
กสฺสปสฺทิสฺ มหากสฺสปตฺถโร วีย จตฺตฺส ปจฺจเยสฺส ตีหิ
สนฺโตเสหิ สนฺตฺตฺถุโจ ภเวยฺย ตฺตฺเมหปี ตถารูปา ภวถาติ
โอวทฺนฺโต กสฺสปสฺทิสฺเสน(๔) โอวทติ นาม ฯ ตถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปชฺชิตฺต
วุตฺตสฺสเลขาจารปฏฺิปปตฺติยา กถนฺ นาม ภาวโร อมฺหากมฺปิ
อิมํ ปฏฺิปปตฺตี ปรีปฺปรี กตฺวา ปฺรณํ ภาวโรเยว อากฺโต โข
๑. กตฺถจฺจ อโนตฺถริโตติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. วุตฺตนิสฺสรณเมว
ชานนฺนฺโต ฯ ๓. ม. อิตฺริตเรน... ฯ ๔. ม. กสฺสปสฺทิสฺเสน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อโนตตปปีสุตตวณณา หน้า ๒๖๑

ปน ภาวโร กเหตุพโพติ จินเตตฺวา ยถา มยา กถิตํ ตถตฺตาย
ตถาภาวาย ตฺเมหหิปี ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ฯ
ปรจํ ฯ

อโนตตปปีสุตตวณณา

ทฺติเย อนาตาปีติ ยํ วิริยํ กิเลสํ อาตปฺติ เตน
รหิโต ฯ อโนตตปปีติ นิพฺภโย กิเลสฺปฺปตฺติโต กุสลาณฺสปฺปตฺติโต
จ ภยรหิโต ฯ สมฺโพธายาติ สมฺพชฺชณตฺตาย ฯ นิพฺพานายาติ
นิพฺพานสจฺฉนิกิริยาย ฯ อนฺนตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺสาติ อรหตฺตสฺส ฯ
ตํ หิ อนฺนตฺตรญฺเจว จตฺตํ หิ โยเคหิ เขมํ ฯ

อนฺนปฺปนฺนาติอาทิสฺส
วา ปจฺจยํ อฺปนฺนํ กสทฺธิวิหริทฺทวิหริทฺทวิหริทฺทวิหริทฺทวิหริทฺทวิหริทฺทวิหริทฺท
มนฺนญฺญํ วตฺถุํ ปฏฺธิกฺทวา ตํ สฺกํ สฺขนฺนํ อโยนิโส คณฺหนตฺตสฺส
อณฺนตฺตรํ วา ปน อนฺนญฺญตฺตปฺพํ อารมฺมณฺณํ ยถา วา ตถา
วา อโยนิโส อวชฺชนตฺตสฺส โลภาทโย ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา
อฺปนฺนชฺชนฺนํ เต อนฺนปฺปนฺนาติ เวทิตฺตพฺพา ฯ อณฺนตฺตรา หิ
อนมตฺตคฺเค สํสาเร อนฺนปฺปนฺนา นาม ปาปกา ฐมฺมา นตฺถิ ฯ
อนฺนญฺญตฺตปฺพเพปี จ วตฺถุญฺญํ อารมฺมณฺณํ วา ยสฺส ปกฺติพฺพุทฺธิยา
วา อฺปนฺนชฺชนฺนํ ปฺปญฺญา ย วา ปฺปญฺญตฺตนิวกฺกมฺมโยนิโสมนสิการานํ
๑. สี่. อณฺนตฺตรมนฺนญฺญวตฺถุํ ฯ ม. อณฺนตฺตรโต มนฺนญฺญวตฺถุํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๖๒

วา อณฺถตรวเสน ปุพฺเพ อนฺุปรชชิตฺวา ปจฺจฺจา ตาทีเสน
ปจฺจเยน สหสา อุปรชชนฺติ อิมปิ อนฺุปรปฺนนา อุปรชชมานา
อนฺุถาย สํวตฺเตยฺยนฺติ เวทิตพฺพาฯ เตสุเยว ปน วตฺถา-
รम्मณฺเส ปฺนปฺปฺนํ อุปรชชมานาน ปหฺยิยฺนฺติ (๒) นาม เต
อุปรปฺนนา อปรหฺยิยมานา อนฺุถาย สํวตฺเตยฺยนฺติ เวทิตพฺพาฯ
อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตฺถารโต ปน อุปรปฺนนานฺุปรปฺนนเกโท
จ ปหานปฺปหานวิชานนฺจ สพฺพิ วิสุทฺธิมคฺเค ฅาณทสฺสน-
วิสุทฺธินิตฺเทเส กถิตํ ฯ

อนฺุปรปฺนนา เม กุสลา ฅมฺมาติ อปรปฺภูตทฺธาปี สีลสมาริ-
มคฺคผลสงฺฆาตา อนวชชฅมฺมาฯ อุปรปฺนนาติ เตเยว ปฺภูตทฺธาฯ
นิจฺจฅมฺมานา อนฺุถาย สํวตฺเตยฺยนฺติ เต สีลาทีฅมฺมา ปรีหานิ-
วเสน ปฺน อนฺุปรปฺตฺติยา นิจฺจฅมฺมานา อนฺุถาย สํวตฺเตยฺยนฺติ
เวทิตพฺพาฯ เอตฺถ จ โลภียา ปรีหายนฺติ โลกุตฺตรานํ
ปรีหานิ นตฺถิฯ อุปรปฺนนานํ กุสลานํ ฅมฺมานํ จิตฺติยาติ
อิมสฺส ปน สมฺมปฺปชานสฺส วเสนายํ เทสนา กตาฯ ทฺตฺติย-
มคฺโค วา สีนํ อนฺุปรชชมาโน ปจฺจมคฺโค นิจฺจฅมฺมาโน
อนฺุถาย สํวตฺเตยฺยยาติ เอวเมตฺถ (๑) อตฺถโถ ทฏฺจพฺุโพ ฯ

อิตฺติ อิมสฺมี สุตฺเต อิม จตฺตาโร สมฺมปฺปชานา
ปุพฺพภากวิปฺสฺสนาวเสน กถิตาติ ฯ

ทฺตฺติยํ ฯ

๑. ม. เอวเมตฺถ ฯ

*เล่มที ๑๑ หน้า ๒๖๓

จนุทูปมสุตตวณณา

ตติเย จนุทูปมาติ จนุทสทิสสา หุตฺวา ฯ ที ปริมณฑล-
ตาย โน อปีจ โข ยถา จนุโท คຸំ นตลํ ปกฺขจนุทมาโน
น เณจิสทธี สนฺถวํ วา สีนฺหํ วา อาลยํ วา นิกนฺตี
วา ปตฺถนํ วา ปริยฺญูจฺจํ วา กโรติ น จ น (๑) โหติ
มหาชนสฺส ปิโย มนาโป ตฺเมหปี เอวํ เณจิสทธี
สนฺถวาทีนํ อกรณฺน พหุชนสฺส ปิยา มนาปา จนุทูปมา
หุตฺวา ขตฺตียกฺลาทีนํ จตฺตาริ กฺลาณํ อุปสงฺกมถาติ อตฺโถ ฯ
อปีจ ยถา จนุโท อนุชการิ วิชฺมติ อาโลกํ ผรติ เอวํ
กิลฺลสนฺชการวิชฺมนฺน ฅาณาโลกผรณฺน จาปี จนุทูปมา
หุตฺวาติ เอวมาทีหิปี นเยหิ เอตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ

อปกสฺเสว กายิ อปกสฺส จิตฺตนฺติ เตเนว สนฺถวาทีนํ
อกรณฺน กายณฺจ จิตฺตณฺจ อปกสฺสิตฺวา อากทฺธิตฺวา (๒)
อปเนตฺวาติ อตฺโถ ฯ โย หิ ภิกฺขุ อรณฺเณปี น วสติ
กามวิตกฺกาทโยปี วิตกฺเกติ อยิ เนว กายิ อปกสฺสติ น
จิตฺตํ ฯ โย หิ อรณฺเณปี โข วิหฺรติ กามวิตกฺกาทโย ปน
วิตกฺเกติ อยิ กายเมว อปกสฺสติ น จิตฺตํ ฯ โย คามนฺเต
วสติ กามวิตกฺกาทโยปี โข น จ วิตกฺเกติ อยิ จิตฺตเมว
อปกสฺสติ น กายิ ฯ โย ปน อรณฺเณ เจว วสติ
กามวิตกฺกาทโย จ น วิตกฺเกติ อยิ อุกฺขมฺปี อปกสฺสติ ฯ
๑. ส. อปีจ ฯ ๒. ม. อากทฺธิตฺวาติ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๖๔

เอวรุปา หุตฺวา กุธานิ อุปสงฺกมถาติ ทีเปนฺโต อปกฺสเสว
กาโย อปกฺสเสว(๑) จิตฺตฺนฺติ อาห ฯ

นิจฺจนวกาติ นิจฺจํ นวกาเว อาคนฺตฺกสทิสฺสา เอว หุตฺวาติ
อตุโธ ฯ อาคนฺตฺโก หิ ปฏฺฐิปาฎฺฐิยา สมฺปตฺตเคหํ ปวิสิตฺวา
สเจ มํ (๒) ฆรสามิกา ทิสฺวา อมฺหากํ ปุตฺตภาตโร วิปฺปวาถํ
คตา เอวํ วิจฺริสูติ อนุกมฺปมานา นิสิตฺทาเปตฺวา โภเชนฺติ
ภุตฺตมตฺโตเยว ตุมฺหากํ โภชนํ (๓) คณฺหถาติ อฏฺฐาย ปกฺกมฺติ
น เตหิ สทฺธิ สนฺถวํ วา กโรติ น กิจฺจกรณฺเณยานิ วา
ลํวิทฺหติ เอวํ ตุมฺहेปิ ปฏฺฐิปาฎฺฐิยา สมฺปตฺตฆริ ปวิสิตฺวา
ยํ อิริยาปฺเถสุ ปสนฺนา มนฺุสฺสา เทนฺติ ตํ คเหตุวา
ฉินฺนสนฺถวา เตสํ กิจฺจกรณฺเณเย อพฺยาวุฏฺฐา หุตฺวา นิกฺขมถาติ
ทีเปติ ฯ

อิมสฺส ปน นิจฺจนวกฺภาวสฺส อาวิภาวตฺถํ เทวภาติก-
วตฺถุ กเถตฺพุทฺธิ

วโสพนครคามโต (๔) กิร เทว ภาติกา นิกฺขมิตฺวา
ปพฺพชิตา เต จุพฺนาคตฺเถโร จ มหानคตฺเถโร จาติ
ปญฺญาเยสุ ฯ เต จิตฺตลปพฺพเต ตีส วสุธานี วสิตฺวา อรหตฺตํ
ปตฺวา มาตริ ปสฺสิสฺสามาติ อาคนฺตฺวา วโสพนครวิหาร

๑. ม. อปกฺสเสว ฯ ๒. สี่. ยี่ ฯ ม. นั ฯ ๓. ม. ภาชนํ ฯ

๔. ม. วโสพนครคามโต ฯ เอวมุปรึปี ฯ ย. วตฺตลคามโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จันทุปมสุตตวณณา หน้า ๒๖๕

วสิตฺวา ปุณทิวเส มาตุ คามํ ปิณฺฑาย ปวิสีสุ ฯ มาตาปี เตสํ
อุลฺลุเกน(๑) ยาคุํ นีหริตฺวา เอกสุส ปตฺเต อากิริ ฯ ตสุสา
ตํ โอลอกยมานาย ปุตฺตสินโห อุปฺปชฺชิ ฯ อถ นํ อห
ตฺวํ ตาต มยฺหํ ปุตฺโต มหานาโคติ ฯ เถโร ปจฺฉิมํ เถโร
ปฺจุฉ อุปาสิเกติ วตฺวา ปกฺกามิ ฯ ปจฺฉิมตฺถเรสุสาปี ยาคุํ
ทตฺวา ตาต ตฺวํ มยฺหํ ปุตฺโต จุพฺนาโคติ ปฺจุฉิ ฯ เถโร
กี อุปาสิก ปุริมํ เถโร น ปฺจุฉสีติ วตฺวา ปกฺกามิ ฯ เอว
มาตฺราปี สทฺธิ ฉินฺนสนฺถโว ภิกฺขุ นิจฺจนวโก นาม โหติ ฯ

อุปฺปกพฺภาติ น ปกพฺภา อฏฺฐฏฺฐาเนน กายปาคพฺภิเยน
จตฺฐฏฺฐาเนน วจีปาคพฺภิเยน อนนฺกฏฺฐาเนน มโนปาคพฺภิเยน
จ วิรหิตาติ อตฺโถ ฯ อฏฺฐฏฺฐานํ กายปาคพฺภियํ นาม
สงฺฆคณฺปุคฺคโลกฺชนสาธาณฺตมฺพรนฺหานตฺตถภิกฺขาจารมคฺคอนุตฺตร-
มฺรปฺปเวสเนสุ กาเยน อุปฺปฏิรูปรณํ ฯ เสยฺยถิํ อีเชกฺจโจ
สงฺฆมชฺเฌ ปฺลลตฺถิกาย วา นิสิตฺติ ปาเท ปาํ อารายิตฺวา (๒)
วาติ เอวมาทิ ฯ ตถา คณฺมชฺเฌ ฯ คณฺมชฺเฌติ (๓) จตฺปฺริส-
สนฺนิปาเต วา สุตฺตฺตฺนตฺติกคณฺาทิสฺนฺนิปาเต วา ฯ ตถา วุฑฺฒตฺเร
ปฺคฺคเล ฯ โภชนสาธาย ปน วุฑฺฒานํ อาสนํ น เทติ
นวานํ อาสนํ ปฺฏิพาหติ ฯ ตถา ชนฺตมฺเร ฯ วุฑฺฒ เจตฺถ
๑. ม. อุพฺงฺเกน ฯ ๒. สී. ย. อจฺจาอารายิตฺวา ฯ ม. อารายิตฺวา ฯ
๓. สී. ตถา คณฺมชฺเฌปี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๒๖๖

อนาปุจฺญา อคฺคิชนาทีนึ กโรติ ฯ นุหฺนาคิตฺเต จ ยทิทํ ททโร
วฺทฺโธติ ปมาณํ อคฺคฺวา อาคตปฺปฏิปาฏิยา นุหฺนาคิตฺตพฺพนฺติ
วฺทฺตํ ตมฺปิ อนาถิยนฺโต ปจฺญา อาคนฺตฺวา อุทกํ โอตริตฺวา
วฺทฺตฺเม จ นเว จ พาสฺติ ฯ ภิกฺขฺวาจารมคฺเค ปน อคฺคฺวาสน-
อคฺคฺวาทกอกคฺคปฺนิชฺชานํ อตฺถาย ปฺรโต ปฺรโต คจฺฉติ พาทาย
พาทํ ปหฺรนฺโต ฯ อนฺตรมฺรปฺเวสเน วฺทฺตฺเมหิ ปจฺมตฺริ ปวิสฺติ
ทหฺเรหิ สทฺธี กายกัณฺฑกํ กโรตีติ เอวมาถิ ฯ

จตฺตฺถจฺจํ วจิปากพฺภิกฺขิ นาม สงฺฆมคฺคปฺกคฺคตอนฺตรมฺเรสุ
อปฺปฏิรูปี วาจาณิฉฺฉารณํ ฯ เสยฺยถิทํ อีเชกจฺโจ สงฺฆมชฺฉเม
อนาปุจฺญา ชมฺมํ ภาสฺติ ฯ ตตฺถ ปฺพเพ วฺทฺตปฺปการสฺส คณฺสฺส
มชฺฉเม ปฺกคฺคสฺส จ สนฺติเก ตตฺถเว มนฺสฺเสหิ ปณฺหํ ปฺภูโจ
วฺทฺตฺตฺริ อนาปุจฺญา วิสฺสชฺเชติ ฯ อนฺตรมฺเร ปน อิตฺถนฺนาม
กั อตฺถิ กั ยาคู อุทาทู ขาทนึยฺ โภชนึยฺ กั เม
ทสฺสสิ กั อชฺช ขาทิสฺสาม กั ภูณฺชิสฺสาม กั ปิวิสฺสามาติ
อาทีนึ ภาสฺติ ฯ

อนนฺกจฺจํ มโนปาคพฺภิกฺขิ นาม เตสุ เตสุ จานฺตฺสุ
กายวาจาหิ อชฺฉมาจาร์ อนาปชฺชิตฺวาปี มนฺสาว กาม-
วิตกฺกาทีนํ วิตกฺกนํ อปฺจ ทฺสฺสึสฺสเสว สโต สึลวาติ มํ
มโน ชานาตฺติ เอวํ ปวตฺตา ปาปิจฺฉตาปี มโนปาคพฺภิกฺขิ ฯ
อติ สพฺเพสมฺปิ อีเมสํ ปาคพฺภิกฺขิยานํ อภาเวเน อปฺปคพฺภา หุตฺวา

อุปสงกมถาติ วทติ ฯ

ชรุทปานนุติ ชินฺณญปี ฯ ปพพตวิสมนุติ ปพพเต วิสมํ
ปปาตญฺจานํ ฯ นทีวิทฺตคฺคณฺติ นทียา วิทฺตคฺคํ ฉินฺนตญฺจานํ(๑) ฯ
อปกสฺเสว กายนุติ ตาทิสานิ จานานิ โย จิตฺตาทิปฺสุโต กายํ
อนปกสฺส เอกโตภาริยํ อกตฺวาว วายุปตฺถมฺภกํ (๒) อคฺคาหาเปตฺวา
จิตฺตมฺปิ อนปกสฺส เอตฺถ ปตฺติโต หตฺถปาทภฺลชฺนาทีนํ ปาปฺณาตีติ
อาทีนวทฺสฺสาวิตาย (๓) อนฺนุพฺพเพน อวชฺเชตฺวา (๔) สมฺปิยายมาโน
โอโลเกติ โส ปตฺติตฺวา หตฺถปาทภฺลชฺนาทีอนตฺถํ ปาปฺณาติ ฯ
โย ปน อุตฺถคฺคิโก วา อณฺเณน วา เกนจิ กิจฺเจน
โอโลเกตฺวาโม กายํ อปกสฺส เอกโต ภาริยํ กตฺวา ธาตุ-
ปตฺถมฺภกํ คาคาหาเปตฺวา จิตฺตมฺปิ อปกสฺส อาทีนวทฺสฺสเนน
สํเวชฺเตวา โอโลเกติ โส น ปตฺติยถารุจฺจํ โอโลเกตฺวา สุจฺจํ
เยนกาเม ปกฺกมฺติ ฯ

เอวเมว โชติ เอตฺถ อิทํ โอปมฺมสํสฺนทฺนํ ชรุทปานาทโย
วีย ทิ จตฺตาริ กุลานํ โอโลกนฺปุริโส วีย ภิกฺขุ ฯ ยถา
อนปกญฺจกายจิตฺโต ตานํ โอโลเกนฺโต ปุริโส ตตฺถ ปตฺติ
เอวํ อรฺกฺขิตฺเทหิ กายาทิหิ กุลานํ อุปสงกมฺนฺโต ภิกฺขุ
กุเลสุ พชฺฉติ ตโต นานปฺปการํ สีลปาทภฺลชฺนาทีอนตฺถํ
๑. ม. ฉินฺนตญฺจานํ ฯ ๒. ม. วายุปตฺถมฺภกํ ฯ
๓. ม. อนาทีนวทฺสฺสาวิตาย ฯ ๔. ม. อนฺนุพฺพเพชฺเตวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๖๘

ปาปฺณาติ ฯ ยถา ปน อปฺกฏฺจกายจิตฺโต ปุริโส ตตฺถ น
 ปตฺติ เอวํ รกฺขิตฺเตเนว กายเณน รกฺขิตฺเตหิ จิตฺเตหิ รกฺขิตาย
 วาจาย สุปฺปฏฺฐิตาย สติยา อปฺกฏฺจกายจิตฺโต หุตฺวา กุลานิ
 อุปฺสงฺกมฺนฺโต ภิกฺขุ กุเลสุ น พชฺฉติ ฯ อถสฺส ยถา ตตฺถ
 อปฺติตสฺส ปุริสสฺส น ปาธา ภณฺชนฺติ เอวํ สีล(๑) น
 ภิกฺขุติ ฯ ยถา จ ตํ ขาณฺุกณฺฎกาทโย น วิชฺฉนฺติ ฯ
 เอวมิมํ รากกณฺฎกาทโย น วิชฺฉนฺติ ฯ ยถา โส นิรุพฺพุทฺโ
 ยถารุจิ โอลิเกตฺวา สุจี เยนกามํ ปกฺกมฺติ เอวํ ภิกฺขุ
 กุลานิ นิสฺสาย จีวราทโย ปจฺจเย ปฏฺิเสวนฺโต กมฺมฏฺจานํ
 วทฺฒเตตฺวา สงฺขาร(๒) สมฺมสนฺโต อรหตฺตํ ปตฺวา โลกุตฺตร-
 สุขเณน สุจิตฺโต เยนกามํ อคตปฺพุพฺพํ นิพฺพานทิสฺส คจฺฉติ ฯ

อิทานิ โย หินาธิมุตฺติโก มิจฺฉาปฏฺิปนฺโน เอวํ วทฺเขย
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ ติวริํ ปาคพฺภิกฺขิํ ปหาย นิจฺจนวคฺคเตน
 จนฺตฺวา กุลานิ อุปฺสงฺกมฺถาติ วทฺนฺโต อฏฺฐาเน จเปติ
 อสฺยหํ ภาริํ อาโรเปติ ยํ น สกฺกา กาคฺคํ ตํ กาทฺตีติ ฯ
 ตสฺส วาทปถํ ปจฺฉินฺนฺทิตฺวา สกฺกา เอวํ กาคฺคํ อตฺถิ

๑. ม. สีลปาโท ฯ ๒. ม. สงฺขาร ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จันทุปมสูตรตถาณณา หน้า ๒๖๕

เอวรูโป ภิกขุติ ทสฺเสนุโต กสฺสโป ภิกขุเวติอาทิมาห ฯ

อากาเส ปาณิ จาเลสีติ นีเล กุ นนฺตเร ยมกวิษุชฺฐิ
จарยมาโน (๑) วิย เหาจฺจาภาคิ อฺปฺริภาคิ อฺภโตปฺสฺเสสุ ปาณิ
สญฺจาเรสิ ฯ อิทฺถจ ปน เตปฺปิฏเก พุทฺธวจนเ อสมฺภินฺนปํ
นาม ฯ อตฺตมโนติ ตฺถจฺจิตฺโต สกมโน น โทมฺนสฺเสน
ปจฺฉินฺนิตฺตวา (๒) คหิตฺมโน ฯ กสฺสปฺสฺส ภิกขุเวติ อิทฺมฺปิ ปุริมฺนเยเนว
ปรวาทํ ปจฺฉินฺนิตฺตวา อตฺถิ เอวรูโป ภิกขุติ ทสฺสนตฺถิ วุคฺถิ ฯ

ปสนฺนากาโร กเรยฺยฺยฺยฺย จีวราทโย ปจฺจเย ททฺทยฺยํ ฯ
ตถตฺตาย ปฏฺิปชฺเชยฺยฺยฺย สีสฺส อากตฺถฺจฺจเน สีสฺสิ ปุริยมาณา
สมาธิวปฺสฺสนามคฺคผลานํ อากตฺถฺจฺจเน ตานิ ตานิ
สมฺปาทยมาณา ตถาภาวาย ปฏฺิปชฺเชยฺยฺย ฯ อนฺุทฺยฺยฺย รกฺขณ-
ภาวํ ฯ (๓) อนฺุทฺยฺยฺย มุทฺยฺยฺยจฺจตฺติ ฯ อฺภยฺยฺย เจตฺติ การฺยฺยฺยสฺเสว
เววจฺจนํ ฯ กสฺสโป ภิกขุเวติ อิทฺมฺปิ ปุริมฺนเยเนว ปรวาทํ
ปจฺฉินฺนิตฺตวา อตฺถิ เอวรูโป ภิกขุติ ทสฺสนตฺถิ วุคฺถิ ฯ กสฺสเปน
วาทิ เอตฺถ จนฺุทฺยฺยมาทิวเสน โยชนํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว
อตฺถิโต เวทิตฺตพฺโพ ฯ

ตติยํ ฯ

๑. ม. จารยมาโน ฯ ๒. สี่. ยู. อจฺฉินฺนิตฺตวา ฯ

๓. สี่. ยู. รกฺขมาณาภาวํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๒๗๐

กฏปทสัพพัญญูนิทายกฏกถา

จตุตถกฏ กฏปทโกติ กฏฆรณัน อุปกนฺตา(๑) ฯ เทนฺตฺเยว
เมติ ททนฺตฺเยว มยฺหํ ฯ สนนฺทียตฺติ อญฺญิตฺติ ปิพฺยิตฺติ ฯ เสสเมตฺถ
วุตฺตณยานุสारेเนว เวทิตพฺพํ ฯ

จตุตถํ ฯ

ชินฺณสัพพัญญูนิทายกฏกถา

ปฺลยเจม ชินฺณโณตฺติ เถโร มหฺลลโก ฯ ครุگانีตฺติ ตํ
สจฺจ สนนฺทิกา ลทฺธกกาลโต ปฏฺจาย ชินฺณภินฺนญฺจาน
สจฺจตฺตํสิพฺพนฺน เจว อคฺคพฺพานนฺน จ อนฺนปฏฺถานี(๒) หุตฺวา
ครุگانี ชาตานิ ฯ นิพฺพสนานีตฺติ ปุพฺเพ ภควตา นิวาเสตฺวา
อปฺนิตตาย เอวฺลทฺธนามานี ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา ตฺवं ชินฺณโณ
เจว ครุปฺสฺกุโล จ คหฺปตานิตฺติ ปิฏฺฐลิกงฺกํ วิสฺสชฺเชตฺวา
คหฺปตีหิ ทินฺนจิวฺรานี ชาเรหิตฺติ วทตี ฯ นิมฺมตฺตานิตฺติ
ปิฏฺฐปาทิกงฺกํ วิสฺสชฺเชตฺวา สลากภตฺตาทินิ นิมฺมตฺตานิ
ภุญฺชตี วทตี ฯ มม จ สนนฺตฺเกติ อารณฺญลิกงฺกํ วิสฺสชฺเชตฺวา
คามนฺตเสนาสเนเยว วสาหิตฺติ วทตี ฯ

นฺนุ จ ยถา ราชา เสนาปตี เสนาปติญฺจานนฺน จเปตฺวา
ตสฺส ราชูปฏฺฐานาทินา อตฺตโน กมฺเมน อาราเชนฺตสฺเสว ตํ
๑. ม. อุปกนฺตา ฯ ๒. ส. ย. อนนฺนสตฺตานิ ฯ ม. อนนฺนานิ ปฏฺถานี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ชินฺนสูตรวณฺณนา หน้า ๒๗๑

จานนุตรํ กเหตุวา อณฺณสุส ททมาโน อยุตฺตํ นาม กโรติ ฯ
 เอวํ สตุถา มหากุสฺสปตุเถรสฺส ปจฺจุคฺคมนตฺถาย ติกาวุตฺตํ มคฺคํ
 คนฺตฺวา ราชคหฺสฺส จ นาพฺนุทาย จ อนฺตเร พหุปฺตฺตกรุกฺขมฺมูเล
 นิสินฺโน ตีหิ โอวาเทหิ อุปสมฺปาเทตฺวา เตน สทฺธี อุตฺตโน
 จีวรํ ปรีวตฺเตตฺวา เถรํ ชาตฺถิอารณฺณิกงฺคณฺเจว ชาตฺถิปฺสฺสกุทฺติงฺคณฺจ
 อกาสิ โส ตสฺมี กตฺตुकฺกมฺยตาณฺนเทน สตุถุ จิตฺตํ
 อาราเชนตฺสฺเสว(๑) ปฺสฺสกุทฺติงฺกาทีนฺิ(๒) วิสฺสชฺษาเปตฺวา คหปตฺถิจีวร-
 ปฏฺิคฺคหณฺนาทีสุ นฺิโยเชนฺโต อยุตฺตํ นาม กโรตฺถิตฺติ ฯ น
 กโรติ ฯ กสฺมา อตฺตชฺชมาสยตฺตา ฯ น หิ สตุถา ชฺตงฺคานํ
 วิสฺสชฺษาเปตฺกาโม ยถา ปน อมฺภิตฺถเริอาทโย สทฺทํ น
 วิสฺสชฺเชนฺติ เอวํ อมฺภิตฺตา เอวรูปา ปุคฺคลา น สีนฺนาทํ
 นทนฺตฺติ นทาเปตฺกาโม สีนฺนาทชฺชมาสเยน เอวมาห ฯ
 เถโรปี สตุถุ อชฺชมาสยานฺรูปเนว อหํ โข ภาเนเต ทิฆมฺรตฺตํ
 อารณฺณิกโก เจวาตฺถิอาทินฺนา นเยน สีนฺนาทํ นทํ ฯ

ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารนฺติ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร นาม
 อารณฺณิกสฺเสว ลกฺขิตฺติ โน คามนฺตฺวาสิโน ฯ คามนฺตฺสฺมี หิ
 วสนฺโต ทารกสทฺทํ สฺสฺมาตฺติ อสฺปฺปายรูปานํ ปสฺสตี อสฺปฺปายเย
 สทฺทเท สฺสฺมาตฺติ เตนฺนสฺส อนฺนทฺติ อุปฺปชฺชตี ฯ อารณฺณิกโก ปน
 คาวุตฺตํ วา อทฺถมฺโยชนํ วา อตฺถิกกมิตฺตฺวา อรณฺณํ อชฺชโฆคาเหตุวา
 # ๑. ม. อาราเชนตฺสฺเสว ฯ ๒. ม. ปฺสฺสกุทฺธาทีนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๒๗๒

วสนฺโต ทีปพฺยคฺขมสึหาทีนํ สทฺทเท สฺสณฺดาติ เยสํ สวณฺปจฺจยา

อมาณฺสูทิกาสนฺวรติ (๑) อุปฺปชฺชติ ฯ ยํ สนฺธาย วุตฺตํ

สฺสณฺดาการํ ปวิฏฺฐสฺส	สนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน
อมาณฺสู รติ โหติ	สมฺมา ชมฺมํ วิปฺสฺสโต ฯ
ยโต ยโต สมฺมสฺติ	ขณฺธานํ อุทฺยพฺพยํ
ลภติ ปิตฺติปาโมชฺชํ	อมตฺนตฺตํ วิชานตฺตํ ฯ
ปฺรโต ปจฺจนฺโต วาปี	อปโร เจ น วิชฺชติ
ตตฺถเวว (๒) ฆาสุ ภวติ	เอกสฺส รมฺโต (๓) วเนติ ฯ

ตถา ปิณฺฑชปาติกสฺเสว ลภติ โน อปิณฺฑชปาติกสฺส ฯ

อปิณฺฑชปาติโก หิ อกาลจาโร โหติ ตฺริตจาโร (๔) กจฺจนฺติ ปรีวตฺเตติ

ปฺลิตฺพุทฺโธว กจฺจนฺติ ตตฺถ จ พหุสฺสโย โหติ ฯ ปิณฺฑชปาติโก

ปน น อกาลจาโร โหติ น ตฺริตจาโร กจฺจนฺติ น ปรีวตฺเตติ

อปฺลิตฺพุทฺโธว กจฺจนฺติ ตตฺถ จ น พหุสฺสโย โหติ ฯ

กถํ อปิณฺฑชปาติโก หิ คามโต ทูรวินฺหารเ วสฺมาโน

กาลสฺเสว ยาคู วา ปารีวาสิกกตฺตํ วา ลจฺจนฺมิ อาสนสาถาย

วา ปน อุทฺทเทสภตฺตาทิสฺสุ กิณฺจิทเวว มยฺหํ ปาปฺปณฺนิสฺสตีติ

มกฺกฏกสฺสุตฺตานิ ฉินฺทนฺโต สยิตฺโครูปานิ อุฏฺฐาเปณฺโต(๕) ปาโตว

กจฺจนฺโต อกาลจาโร โหติ ฯ มนุสฺเสสฺส เขตฺตกมฺมนฺตาทินํ อตฺถาย

๑. สึ. อมาณฺสูทิการิรติ ฯ ๒. พุ. เถร. ๒๖/๓๗๑/๓๔๘ อตีว ฯ

๓. พุ. เถร. ๒๖/๓๗๑/๓๔๘ วสโต ฯ ๔. ม. ตฺริตจาโร ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

๕. อุฏฺฐาเปณฺโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ชินฺณสูตรวณฺณนา หน้า ๒๗๑

เคหา นิกฺขนฺเตเยว สมฺปาปฺณิตฺตํ มิคํ (๑) อนุพฺนฺชนฺโต วีย
เวเคน คจฺจนฺโต ตฺริตจารี โหติ ฯ อนุตฺตรา กิณฺจิทฺเว ทิสฺวา
อสุกฺกอุปาสโก วา อสุกฺกอุปาสิกา วา เคเห โน เคเหติ ปฺจฺจติ
โน เคเหติ สุตฺวา อิทานิ กุโธ ลภิสฺสามิตี อกฺกิททฺโธ
วีย ปเวตฺติ สยํ ปจฺจิมทิสฺสํ คนฺตฺกามา ปาจิณฺทิสาย สลากํ
ลภิตฺวา อณฺณํ ปจฺจิมทิสาย ลทฺธสลากํ อุปสงฺกมิตฺวา ฆนฺเต
อหํ ปจฺจิมทิสฺสํ คมิสฺสามิ มม สลากํ ตฺมุเห คณฺหน
ตฺมุหากํ สลากํ มยฺหํ เทถาติ สลากํ ปฺริวตฺเตติ ฯ เอกํ วา
ปนฺ สสาถฺกตฺตํ อหริตฺวา ปฺริภุชฺชนฺโต อปฺรสุสาปี สลาถ-
กตฺตสฺส ปตฺตํ เทถาติ มยฺหํ ปตฺเต ฆตฺตํ ปกฺขิปีตฺวา (๒)
ตฺมุหากํ ปตฺตํ ทสฺสามิตี อณฺณสฺส ปตฺตํ ทาเปตฺวา อหเรตฺติ
สาถฺกตฺตสฺส ปตฺเต เทถาติ มนฺสุเสหิ วุตฺเต ฆนฺเต ตฺมุหากํ
ปตฺตํ เทถาติ อตฺตโน นาม ฯ วิหารเ ราราชมฺหามตฺตาทโย
มฺหาทานํ เทนฺติ อิมินา จ หิยฺโย (๓) ทฺุรคามเ สลาถา
ลทฺธา ตตฺถ อคจฺจนฺโต ปฺนฺ สตฺตาทํ สลากํ น ลภิตฺติ
อลาถเเยน คจฺจติ เอวํ คจฺจนฺโต ปฺลิตฺทฺุโร หุตฺวา คจฺจติ
นาม ฯ ยสฺส เจสฺ สลาถกตฺตาทิโน อตฺถาย คจฺจติ ตํ
๑. ม. มิคํ ฯ ๒. สී. อหํ ฆตฺตํ มยฺหํ ปตฺเต ปกฺขิปีตฺวา ฯ
ม. อหํ ฆนฺเต มยฺหํ ปตฺเต ฆตฺเต ปกฺขิปีตฺวา ฯ
๓. ม. กิยฺโย ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๗๔

ทสฺสนฺติ นฺ โข เม อุทาหุ น ทสฺสนฺติ ปณฺตี นฺ โข
ทสฺสนฺติ อุทาหุ ลฺลํ โถกํ นฺ โข อุทาหุ พหุํ สีตลํ
นฺ โข อุทาหุ อุณฺหนฺติ เอวํ ตตฺถ จ พหุสฺสโย โหติ ฯ

ปีณฺทปาทิโก ปน กาลสฺเสว วุฏฺจาย วตฺตปฏฺิวตฺตํ
กตฺวา สรีริ ปฏฺิษคฺคิตฺวา วสนฺภูจันํ ปวิสิตฺวา กมฺมภูจันํ
มนสิกตฺวา กาลิ สลลกฺเขตฺวา มหาชนสฺส อุพฺงกภิกฺขาทีนํ
ทาตุํ ปโหนกกาลเ คจฺฉตีติ น อกาลจาริ โหติ เอเกกํ
ปทวาริ ฉ โกฏฺจาสเ กตฺวา วิมฺสนฺโต(๑) คจฺฉตีติ น ตฺริตจาริ
โหติ อตฺตโน ครุภาเวน อสุโก เเคเห น เเคเหติ น
ปฺจฉติ สลาภตฺตาทีนํเยว น คณฺหาติ อคฺคณฺหนฺโต ก็
ปรีวตฺเตสฺสตีติ น อณฺณสฺส วเสน ปลิพฺพุทฺโรว โหติ ฯ
กมฺมภูจันํ มนสิกรโนโต ยถารุจิ คจฺฉติ อิตโร วिय น
พหุสฺสโย โหติ ฯ เอกสฺมี คามเ วา วิธียา วา อลภิตฺวา
อณฺณตฺถ จรติ ฯ ตสฺมี อลคฺเคตฺวา(๒) อณฺณตฺถ จรฺนฺโต
มิสฺสโกทหนํ สงฺกทฺตฺติตฺวา อมตํ วिय ปรีภฺยชิตฺวา คจฺฉติ ฯ

ปฺสฺสูกฺกิสฺเสว ลพฺภติ โน อปฺสฺสูกฺกิสฺส ฯ อปฺสฺสูกฺกิโก หิ
วสฺสาวาสิกํ ปรีเยสนฺโต จรติ น เสนาสนสฺปฺปายํ ปรีเยสตีติ ฯ
ปฺสฺสูกฺกิโก ปน น วสฺสาวาสิกํ ปรีเยสนฺโต จรติ เสนาสน-
สฺปฺปายเมว ปรีเยสตีติ ฯ เตจฺฉีริกฺสฺเสว ลพฺภติ น จ

๑. ม. วิปฺสฺสนฺโต ฯ ๒. อลภิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ โอวาทสุตตวณณา หน้า ๒๗๕

อิตรสฺส ฯ อเตจิวริโก หิ พหุภุชฺสโห พหุปริกฺขาโร โหติ ฯ
เตนสฺส ผาสฺสุวิหาโร นตฺถิ ฯ อปฺปิจฺฉาทีนํ เจว ลพฺภติ น
จ อิตเรสนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ อตฺตโน จ ภิญฺจชฺชมฺมุสฺสวិหารี
สมฺปสฺสมาโนติ ฯ

ปณฺจมํ ฯ

โอวาทสุตตวณณา

นญฺเจ อหํ วาติ กสฺมา อาห เถริ อตฺตโน จาเน
จปนตฺถํ ฯ กี สารีปฺตตโมคคฺคฺคฺคานา นตฺถิติ ฯ อตฺถิ ฯ เอว
ปนสฺส อโหสิ อิมเ น จิริ จสฺสนฺติ กสฺสโป ปน
วิสตฺวสฺสตาโยโก โส มยิ ปรีนิพฺพุเต สตฺตปณฺณิคุหาโย
นีสิตฺวา ชมฺมวินยสงฺคหํ กตฺวา มม สาสนํ ปณฺจวสฺส-
สทสฺสปริมาณํ กาลํ ปวตฺตนํ กริสฺสตี อตฺตโน ตํ จาเน
จเปมิ เอวํ ภิกฺขุ กสฺสปสฺส สฺสฺสฺสฺสิตฺพุพฺ (๑) มณฺณิสฺสนฺตีติ ฯ
ตสฺมา เอวมาห ฯ พุพฺพจาติ พุพฺเพน วตฺตพฺพา ฯ โทวจสฺส-
กรณฺเหตี พุพฺพจภาวกรณฺเหติ ฯ อปฺปทกฺขิณฺคฺคาหิโนติ อนุสาสนี
สุตฺวา ปทกฺขิณฺ น คณฺหนฺติ ยถานุสฺสิญฺจํ น ปฏฺิพฺชฺชนฺติ
อปฏฺิพฺชฺชนฺตา วามคาหิโน นาม ชาตาติ ทสฺเสตี ฯ อจฺจา-
ทนฺเตติ อติกฺกมฺม วทนฺเต สฺตปรียตฺตี นิสฺสาย อตีวีย วาทำ
๑. สී. สฺสฺสฺสฺสิตฺพุพฺ ฯ ม. สฺสฺสฺสฺสิตฺพุพฺ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๒๗๖

กโรนฺเตติ อตุโธ ฯ โโก พหุตรํ ภาสีสุสตีติ ชมมํ กเถนฺโต โโก
พหุํ ภาสีสุสตี กิํตุํ อุทาหุ อหนฺติ ฯ โโก สุนฺทรตฺรนฺติ
เอโก พหุํ ภาสนฺโต อสหิตํ อมชฺฐํ ภาสตีเอโก สหิตํ
มชฺฐํ ตํ สนฺชายาห โโก สุนฺทรตฺรนฺติ ฯ เอโก ปน พหุญจ
สุนฺทรญจ กเถนฺโต จิรํ น ภาสตี ลหุญญเวว วุฏฺฐาติ ฯ
เอโก อทฺธานํ ปาเปตี ฯ ตํ สนฺชายาห โโก จิรตฺรนฺติ ฯ
ฉฏฺฐํ ฯ

ทฺติยโถวาทสฺสตฺตวณฺณา

สฺสตฺตเม สทฺธาติ โอกปฺปนสทฺธา ฯ วิริยนฺติ กายิก-
เจตสิกํ วิริยํ ฯ ปญฺญาติ กุสลชฺมมชานนปญฺญา ฯ น สนฺติ
ภิกฺขุ โถวาทกาติ อิมสฺส ปุคฺคกสฺส โถวาทกา อนุสาสกา
กฺลฺยาณมิตฺตา นตฺถิติ อิทํ (๑) ภาเนเต ปรีหานนฺติ ทสฺเสตี ฯ
สฺสตฺตมํ ฯ

๑. สี่. อิทํ วตฺถุํ ฯ

ตติยโรวาทสุตตวณณา

อภุจเม ตถา หี ปนาตี ปุพเพ โสวจุสสตาย อิตเรหี
จ โทวจุสสตาย การณปภุจปนเน นีปาโต ๑ ตตุราตี เตสุ
เถเรสุ ๑ โโก นามายั ภิกขุตี โโก นาโม อัย ภิกขุ กิ
ติสฺสเสโร กิ นาคตฺเถโรตี ๑ ตตุราตี ตสฺมี เอวั สกฺกาเร
กยิรมาเน ๑ ตถตฺตยาตี ตถาภาวาย อารณฺณิกาทีภาวายาตี
อตุโธ ๑ สพุรหุมจาริกาโมตี อิเม มํ ปรีวาระตฺวา จรณฺตฺตี เอวั
กามเต อิจฺฉตี ปตฺเถตีตี สพุรหุมจาริกาโม ๑ ตถตฺตยาตี ลาภ-
สกฺการณิพฺพตฺตณตฺถาย ๑ พุรหุมจารูปทฺทเวนาตี โย สพุรหุมจารินั
จตุสฺส ปจฺจเยสฺส อธิมตฺตจฺจนฺทราโก อฺปทฺทโวตี วุจฺจตี เตน
อฺปทฺทตา ๑ อภิปวานาตี(๑) อธิมตฺตปตฺถนา ๑ พุรหุมจาราภีวาเนนาตี(๒)
พุรหุมจารินั อธิมตฺตปตฺถนาสงฺขาเตน จตฺปจฺจยภาวเนน ๑

อภุจมํ ๑

ฉานาภีญญสุตตวณณา

นวมเย ยาวเทว อากงฺขามีตี ยาวเทว อิจฺฉามิ ๑ ยานี
ปน อีโต ปรี วิวิจฺเจว กามะหีตีอาทีนา นเยน จตฺตารี
รฺูปาวจรชฺฉานานี สพุพฺโส รฺูปสญฺญานั สมตีกุมมาตีอาทีนา
นเยน จตฺสฺโส อรฺูปสมาปตฺตีโย สพุพฺโส เนวสญฺญานา-
๑. ม. อภิปตฺถนาตี ๑ ๒. ม. พุรหุมจาราภีปตฺถเนนาตี ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๗๘

สณฺณายตํ สมตฺกมฺม สณฺณาวะทยิตนโรชนฺติ เอวํ นโรช-
สมาปตฺติ อเนกวิทฺติ อิทฺธิวโรชนฺติอาทินา นเยน ปญฺจ โลกิกา
อภิณฺญา จ วุตฺตาฯ ตตฺถ ยํ วุตฺตพฺพํ สียา ตํ สพฺพํ
อนุปทวณฺณนาย เจว ภาวนาวิธานน จ สทฺธิ วิสุทฺธิมคฺเค
วิทฺถาริตเมวฯ จพฺภิณฺณาย ปน อาสวานํ ขยาติ อาสวานฺติ
อาสวานํ อปจฺจยภูตฺฯ เจโตวิมุตฺตินฺติ อรหตฺตผลสมาธิฯ
ปญฺญาวิมุตฺตินฺติ อรหตฺตผลปญฺญํฯ

นวมํฯ

อุปสฺสยสฺสุตวณฺณา

ทสม เอายาม ภนฺเตติ กสฺมา ภิกฺขุณีอุปสฺสยกมฺนํ
ยาจติ น ลากสฺกการเหตุ กมฺมภูจฺจานตฺติกา ปเนตฺถ
ภิกฺขุณีโย อตฺถิ ตา จ เนสํ(๑) อุตฺสฺสกาเปตฺวา กมฺมภูจฺจานํ
กถาเปสฺสามีติ ยาจติฯ นนฺ สยมฺปี (๒) พหุสฺสุโต
กั สยํ กเถตฺถ น สกโกตฺตีติ โน น สกโกตฺติฯ พุทฺธ-
ปฏฺธิภาสฺส ปน สวากสฺส กถํ สทฺธาตพฺพํ มณฺณิสฺสนฺตีติ
ยาจติฯ พหุภิกฺขุจฺจํ พหุภิกฺขุณีโยติ กั เถโร นวกมฺมาทิ-
ปสฺสุโต เยน นํ เอวมาหาติ โน สตฺถริ ปน ปรีนิพฺพุเต
จตฺสฺโส ปรีสา อานนฺทตฺถเร อุตฺสฺสกมิตฺวา ภนฺเต อิทานิ
๑. อณฺณตฺถ จ เนสนฺตี นตฺถิฯ ๒. ม. นนฺ จ โส สยมฺปีฯ

*เล่มที่ ๑๑ อุปสยสุตตวณณา หน้า ๒๖๕

กสฺส ปตฺตจิวริ คเหตุวา จรถ กสฺส ปรีเวณิ สมนุชฺชถ
กสฺส มุโขทกั เทถาติ โรทฺหติ ปรีเทวนฺติ ฯ เถโร อนิจฺจา
สงฺขารา พุทฺธสรีเรปี นิลฺลชฺโซ มจฺจุราชา ปหริเอสา
สงฺขารานั ฌมฺมตา มา โสจิตฺถ มา ปรีเทวิตฺถาติ ปรีสิ
สญฺญาเปติ ฯ อิทฺมสฺส พหุกิจฺจํ ฯ ตั สนฺชาย เถโร เอวมาย ฯ
สนฺทสฺเสสีติ ปฏฺิปปตฺติคฺคณิ ทสฺเสสี ฯ สมากฺเพสีติ คณฺหาเปติ ฯ
สมฺมุตฺเตเชสีติ สมฺมุตฺตาเหติ ฯ สมฺมปฺหฺเสสีติ ปฏฺิลทฺชคฺคณเณ โมทาเปติ
โซทาเปติ ฯ (๑)

ถุคฺคตฺติสฺสาติ สรีเรน ถุคฺคานาเมณ ตฺติสฺสาติ(๑) ฯ เวเทหฺมุนิโนติ
ปณฺจทฺติมฺมุโน ฯ ปณฺจทฺติโต หิ ฌานสงฺขาเตน เวเทน อิทฺติ
สพฺพทฺติจฺจานิ กโรติ ตสฺมาเวเทหฺมุนีติ วุจฺจติ ฯ เวเทโห
จ โส มฺมุณี จาติ เวเทหฺมุนิ ฯ ฌมฺมํ ภาสิตฺตพฺพิ มณฺญตฺติติ
ติปิฏกชฺรสฺส ฌมฺมภณฺฑาทาการิกสฺส สมนฺมุเช สยั อรณฺญวาสิ
ปัสฺสูกฺคิโก สมานิ ฌมฺมกฺคิโก อหฺนฺติ ฌมฺมํ ภาสิตฺตพฺพิ
มณฺญตฺติ อิทํ กิ ปน กถิ ปนาติ อวชานมานา ภณฺติ ฯ
อสฺสโสสีติ อณฺเณน อาคฺคฺนฺตฺวา อาโรจิตฺวาเสณ อสฺสโสสี ฯ อาคฺคเมหิ
ตฺวํ อาวฺโสติ ตฺติฏฺจ ตฺวํ อาวฺโส ฯ มา เต สงฺโฆ อุตฺตริ
อุปฺปริกฺขิตฺติ มา ภิกฺขุสงฺโฆ (๓) อติเรกโอกาเส ตํ อุปฺปริกฺขิตฺติ ฯ

๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. สรีเรน ถุคฺคา นาเมณ
ตฺติสฺสาติ ฯ ๓. ส. ภิกฺขุสงฺโฆ อุตฺตริ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๒๘๐

อิทํ วุตฺตํ โหติ อานนฺเทน พุทฺธปฏิภาโค สาวโก วาริตฺ๑

เอกา ภิกฺขุณี น วาริตา ตาย สทุธิ์ สนฺถโว วา

สิเนโห วา ภวิสฺสตีติ มา ตํ สงฺโฆ เอวํ มณฺณสีติ(๑) ๑

อิทานิ อตฺตโน พุทฺธปฏิภาคภาวํ ทีเปนฺโต ตํ กิ

มณฺณสี อวฺโสติอาทิมาห ๑ สตฺตรตฺตนฺนํ สตฺตหตฺถปฺปมาณํ ๑

นาคนฺติ หตฺถิ ๑ อพฺพมฺจฺจรตฺตํ วาติ อพฺพมฺรตฺตเนน อุนอญฺจรตฺตํ

ปฺริมปาทโต ปญฺจาย ยาว กุมฺภา วิทฺถธาทิกสตฺตหตฺถพฺเพชฺชนฺติ

อตุโธ ๑ ตาลปตฺตติกาयाติ ตฺรณฺตาลปฺณฺเนน ๑ จวิตฺถาติ จุตฺตา

น มตา วา นญฺจา วา พุทฺธปฏิภาคสฺส ปน สาวกสฺส

อุปฺวาทํ วตฺวา มหากสฺสปตฺเตเร นหิ อภิญฺญาหิ สีหนาทํ

นทนฺเต ตสฺสา กาสาวานิ กณฺณกสาขา วิย กจฺจุสาขา(๒)

วีย จ สรีริ ขาทิตุํ อารทฺธานิ ๑ ตานิ หारेตฺวา เสตก-

นิวตฺถกฺขณฺเนยวสฺสา จิตฺตสฺสาโท อุทฺปาทีติ ๑

ทสมํ ๑

๑. ม. อมณฺณสีติ ๑ ๒. ม. กจฺจุสาขา ๑

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๒๘๑

จิวรสูตตวณณนา

เอกาทสเม ทกขินาكيرิสุมินฺติ ราชคหํ ปรีวาเรตฺวา
 จิตฺตสฺส คิริโน ทกขินภาเค ชนปโท ทกขินาคิริ นาม ฯ
 ตสฺมี จาริกํ จรตีติ อตุโถ ฯ จาริกา จ นาม ทูริชา
 โหติ ตูริตจาริกา จ อตุริตจาริกา จ ตตฺถ ยํ เอกจฺโจ
 เอกํ กาสาวํ นิวาเสตฺวา เอกํ ปารุปีตฺวา ปตฺตจิวริ อํเส
 ลกฺเขตฺวา ฉตฺตํ อาทาย สรีโรโต เสเทหิ ปกฺขมรณฺเตหิ
 ทิวเสน สตฺตฏฺจโยชนานิ กจฺฉติ ยํ วา ปน พุทฺธา
 กิณฺจิทฺเว โปเชยฺยสตฺตํ(๑) ทิสฺวา โยชนสตฺมปี โยชนสทฺสํปี
 ขณฺเณน กจฺฉนฺติ เอสา ตูริตจาริกา นาม ฯ เทวสิกํ ปน
 กาวุตํ อพฺตโยชนํ ติกาวุตํ โยชนนฺติ เอตฺตํ อพฺธานํ
 อพฺชตนาถ นิมนฺตณํ อธิวาสยโต ชนสงฺกหํ กโรโต กมนํ
 เอสา อตุริตจาริกา นาม ฯ อยํ อธิ อธิปฺเปตา ฯ

นनु จ เถโร ปญฺจวิสฺติ วสุธานี ฉายา วิย ทสพลสฺส
 ปจฺจโต ปจฺจโต กจฺฉนฺโตว อโหสิ กหํ อานนฺโทติ วจนสฺส
 โอภาสเมว น อทาสี โส เอกสฺมี (๒) กาลे ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ
 จาริกํ จริตุํ โอภาสํ ลภตีติ สตฺถุ ปรีนิพฺพานสํวจฺจเร ฯ
 ปรีนิพฺพุเต หิ(๓) สตฺถุริ มหากสฺสปตฺเถโร สตฺถุ ปรีนิพฺพานे
 สนฺนิปตฺตสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มชฺเฒे นิสิตฺติวาทมฺมวินยสงฺคาย-
 # ๑. ม. โปชนเยยฺยสตฺตํ ฯ ๒. ม. กสฺมี ฯ ๓. ม. กริ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฤคณณา หน้า ๒๘๒

นตถั ปลจสเท ภิกขุ อัจฉินิตวา อาวุโส มย ราชคเห วสัถิ
วสนุตตา ชมมวินย สกยิสสาม ตุมเห ปุเร วสสุปนายิกาย
อตตโน ปลิโพธิ ปจฉินิตวา (๑) ราชคเห สนนิปตถาติ วตวา
อตตนา ราชคหิ คโต ฯ อานนทตเถโรปี ภควโต ปตตจิวริ
อาทาย มหาชนิ สลลญาเปนโต สาวตถิ คนุตวา ตโต นิกขम्म
ราชคหิ กจจณโต ทกขินาสิริสุมิ จาริกิ จริ ฯ ตัง สนุชาเยตัง
วตุงติ ฯ

เยภุยเยน กุมารภุตตาติ เย เต หินายาวตตนา นาม ฯ
เต เยภุยเยน กุมารภุตตา (๒) ทหรา ตรรุณา เอกวสัถิกา
เทววสัถิกา ภิกขุ เจว อานุปสมปนุนกุมารกา จ ฯ กสมมา
ปนเตเต ปพพชิตา กสมมา หินายาวตตนาติ เตสั กิร
มาตาปิตโร จินเตสु อานนทตเถโร สตถุ วิสสาสิโก อภุจ
วเร ยาจิตวา อุปภุจหติ อิจฉิติจฉิตภุจจัน สตถาริ คเหตุวา
คนตุ สกโกติ อมหากัง ทารเก เอตสส สนติเก ปพพาชม
โส สตถาริ คเหตุวา อากมิสสติ ตสุมิ อาคเต มย
มหาสกการิ กาคู ลภิสสามาติ ฯ อิมินา ตาว การณน
เนสั ฌาตกา เต ปพพาเชสส ฯ สตถริ ปน ปรีนิพพุเต
เตสั สวา ปตถนา อุปจฉินุนา อถ เต เอกทิวเสเนว
อุปพพพาเชสส ฯ

๑. สี่. อุปจฉินิตวา ฯ ม. อัจฉินิตวา ฯ

๒. ม. กุมารกา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณนา หน้า ๒๘๓

ยถาภินนตฺตติ ยถารุจฺยา ยถาอชฺฌาตเยน ฯ ติกโกชนํ
ปญฺจตฺตนฺตติ อิทํ คณโกชนเณ อญฺจตฺร สมฺยา ปาจิตฺตियนฺตติ(๑)
อิทํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตตฺถ หิ ตินฺณํ ชนानํ อกปฺปิยนินฺตนํ
สาทิยิตฺวา เอกโต ปฏิกุคฺคณฺหนตฺตานมฺปิ อนาปตฺติ ตสฺมา
ติกโกชนนฺตติ วุตฺตํ ฯ

ทุมฺมงฺกนํ ปุคฺคกฺลาณํ นิกฺคหยาตติ ทุสฺสีลปุคฺคกฺลาณํ
นิกฺคหณฺตตฺถ ฯ เปสฺถานํ ภิกฺขุณํ ผาสฺสูวิหารายาติ ทุมฺมงฺกนํ
นิกฺคหเนว เปสฺถานํ อุโปสฺถปวาราณา ปวตฺตนฺตติ สมคฺควาโส
โหติ อัยฺ เตสํ ผาสฺสูหาโร โหติ อิมสฺส ผาสฺสูวิหาร-
อตุถาย ฯ มา ปาปิจฺฉา ปกฺขํ นิสฺสาย สงฺฆํ ภินฺนุเทยฺยุนฺตติ
ยถา เทวทฺตโต สยฺ(๒) กุเลสุ วิญฺญาเปตฺวา ภูณฺชนฺโต ปาปิจฺเจ
นีสฺสาย สงฺฆํ ภินฺนุเทยฺยุนฺตติ อิติ อิมินา การณฺน
กุเลสุ วิญฺญาเปตฺวา ภูณฺชมาณา คณฺํ วทฺเตตฺวา ตํ ปกฺขํ
นีสฺสาย มา สงฺฆํ ภินฺนุเทยฺยุนฺตติ อิติ อิมินา การณฺน
ปญฺจตฺตนฺตติ อตฺถโธ ฯ กุลาณฺนุทยตฺยา จาติ ภิกฺขุสงฺฆเณ อุโปสฺถ-
ปวาราณํ กตฺวา สมคฺควาสํ วสนฺเต มนุสฺสา สลากภตฺตาทีนํ
ทตฺวา สคฺคปฺรายนา ภวฺนฺตติ อิติ อิมาย กุลาณฺนุทยตฺยา
จ ปญฺจตฺตนฺตติ อตฺถโธ ฯ

สฺสสฺมาตํ มณฺเณ จรฺสีติ สฺสสฺมาเตนฺโต วีย
๑. วิ. มหาวิ. ๒/๔๘๐/๓๑๑ ฯ ๒. ม. ปรีโส ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๘๔

อาหิณฺหสิ ๑ กุณฺโพนฺโต มณฺเฑ จรสิตี กุณฺโพนฺโต อุปฺมาเตนฺโต
 วิย หนนฺโต วิย อาหิณฺหสิ ๑ โอลุชฺชตีตี วิเสเสน ปฺลชฺชตี
 กิชฺชตี ๑ ปฺลชฺชนฺตี โข เต อาวุโส นวปฺปายาตี อาวุโส
 เอเต ตฺยหิ ปาเยน เขภฺยเยน นวกา เอกวสุตฺติกทฺวสุตฺติกทฺหรา
 เจว สามเณรา จ ปฺลชฺชนฺตี กิชฺชนฺตี ๑ น วายิ กุมารโก
 มตฺตมณฺเฑวสิตี อัยิ กุมารโก อตฺตโน ปฺมาณิ น ชานาตีตี
 เถริ ตฺชเชนฺโต อาห ๑ กุมารกฺวาทา น มุจฺจามาตี กุมารก-
 วาทโต น มุจฺจาม ๑ ตถา หิ ปน ตฺวนฺตี อิทฺมสฺส เอว
 วตฺตพฺพตฺยา การณฺทสฺสนตฺถิ วุตฺติ ๑ อัยิ เหตุถ อธิปฺปาโย ๑
 ยสฺมา ตฺวํ อิมฺหิ นเวหิ กิชฺชหิ อินฺทฺริยสํวรฺรหิเตหิ สทฺธิ
 วิจรสิ ตฺสฺมา กุมารเกหิ สทฺธิ วิจรนฺโต กุมารโกตี วตฺตพฺพตฺติ
 อรหฺสีตี ๑ อณฺเฑตฺติคฺคิยปฺพุโป สฺมาโนตี อิทํ ยสฺมา (๑) เถรสฺส
 อิมฺสฺมี สาสเน เนว อาจริโย น อุปฺชฺฌาโย ปณฺณายตี
 สยิ กาสายานิ คเหตุวา นิกฺขนฺโต ตฺสฺมา อนตฺตมนตฺยา
 อณฺเฑตฺติคฺคิยปฺพุพฺพตฺติ อาโรปฺยมาณา อาห ๑ สหฺสาตี เอคฺถ ราก-
 โมหจาโรปี สหฺสาจาโรว อิทํ ปน โทสจฺจาวเสน วุตฺติ ๑
 อปฺปฏิสงฺขาตี อปฺจฺจเวกฺขิตฺวา ๑

อิทานิ อตฺตโน ปพฺพชฺชํ โสเชนฺโต ยโตหิ อาวุโสตี-
 อาทิมฺหา ๑ ตคฺถ อณฺเฑ สคฺถาริ อุตฺทิสฺสิตฺตฺนฺตี จเปตฺวา ภควนฺตํ
 # ๑. สี. आयस्मโต ๑

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๒๘๕

อณฺโณ มยฺหิ สตุถาติ เอวํ อุทฺทิสิตฺตํ น ชานามิ ฯ สมฺพาโธ
 ฌราราโธติอาทิสฺส สเจปิ สญฺจิสฺสทฺเถ ฌเร โยชนสตนฺตเรปีวา
 เทว ชายปติกา วสนฺติ ตถาปิ เตสํ สกฺกณฺจณสปลิโพธญฺเณ
 ฌราราโธ สมฺพาโธเยว ฯ ราชปโถติ ราชรชานินํ อุจฺจา-
 นญฺจานนฺติ มหาอุจฺจกถายํ วุตฺตํ ฯ อากมนปโถติปิ วุตฺตํ
 วญฺญติ ฯ อลคฺคนญฺเณ อพฺโภกาโธ วียาติ อพฺโภกาโธ ฯ
 ปพฺพชฺโธติ หิ ญฺจการรตนปาสาทเทววิมานาทิสฺส ปิหิตทวาร-
 วาตปานเสฺส ปญฺจณฺเนเสฺส วสนฺโตปิ เนว ลคฺคติ น สชฺชติ
 น พชฺฉติ เตน วุตฺตํ อพฺโภกาโธ ปพฺพชฺชาติ ฯ อปิ จ
 สมฺพาโธ ฌราราโธ กุสลกิริยาย โโอกาสภาวโต ราชปโถ
 อสํวุตฺตํ สงฺการญฺจานํ วิย รชานํ กิเลสานํ(๑) สนนฺนิปาตญฺจานโต ฯ
 อพฺโภกาโธ ปพฺพชฺชา กุสลกิริยาย ยถาสุขํ โโอกาสสพฺภาวโต ฯ

นยิทํ สุกริํ ฯเป ฯ ปพฺพชฺชยฺนฺติ เอตฺถ อยํ สงฺเขปกถา
 ยเทตํ สิกฺขตฺตยพฺรหฺมจริยํ เอกมฺปิ ทิวสํ อชฺฉนฺทํ กตฺวา
 จริมกจิตฺตํ ปาเปตพฺพตาย เอกนฺตปริปฺณณํ จริตพฺพํ
 เอกทิวสมฺปิ จ กิเลสมเลน อมลีนํ กตฺวา จริมกจิตฺตํ ปาเปตพฺพตาย
 เอกนฺตปริสฺพุทฺธิํ สงฺขลิจิตฺตํ ลิจิตฺตสงฺขสทิสฺ(๒) โธตสงฺขสปลฺปฏิภาคํ
 จริตพฺพํ ฯ อิทํ น สุกริํ อการิํ อชฺฉาวสตาติ อการมชฺฉ
 วสนฺเตน เอกนฺตปริปฺณณํ ฯเป ฯ จริตฺตํ ยนฺนุนาหิ เกสมมฺสฺสุญฺจ
 # ๑. ม. กิเลสรชานํ ฯ ๒. ม. สงฺขลิจิตฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๗๖

โอหาเรตฺวา กาสายรสปีตตฺยา กาสายานิ พุรหุมฺจริยํ จรฺนุตานํ
อนฺุจฺฉวิกานิ วตฺถานิ อจฺฉาทตฺวา ปริทฺเหตุวา อคารสฺมา
นิกฺขมิตฺวา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ ฯ เอตฺถ จ ยสฺมา อคารสฺส
หิตํ กสิวณฺิชาทิกมฺมํ อคาริยนฺติ วุจฺจติ ตํ ปพฺพชฺชชํ
นตฺถิ ตสฺมา ปพฺพชฺชชํ อนคาริยาติ ฌาตพฺพา ตํ
อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ ปฏฺฐิปปชฺชชํ ฯ (๑)

ปฏฺฐิปปิลอติกานนฺติ ชินฺณปิลอติกานํ ฯ เทรสฺสทฺถุโถปี หิ
นวสาฎฺฐโก ทสฺสานํ ฉินฺนกาลโต ปฏฺฐาย ปิลอติกาติ วุจฺจติ ฯ
อิตฺติ มหารหานิ วตฺถานิ ฉินฺนิตฺตฺวา กตสฺสงฺฆาฎฺฐิ สนฺุชชํ
ปฏฺฐิปปิลอติกานํ สงฺฆาฎฺฐินฺติ วุจฺจติ ฯ อทฺธานมคฺคํ ปฏฺฐิปปนฺโนติ
อทฺถมโยชนโต ปฏฺฐาย มคฺโค อทฺธานนฺติ วุจฺจติ ตํ
อทฺธานมคฺคํ ปฏฺฐิปปนฺโน ทิฆมมคฺคํ ปฏฺฐิปปนฺโนติ อตฺถโธ ฯ

อิทานิ ยถา เอส ปพฺพชฺชิตฺยํ ยถา จ อทฺธานมคฺคํ
ปฏฺฐิปปนฺโน อิมสฺสตฺถสฺส อวิภาวตฺถํ อภินิหารโต ปฏฺฐาย
อยมฺนุปฺพุพิทฺธา กถิตพฺพา

อตีเต กิร กปฺปสฺตสฺสทฺสสฺส มตฺถเก ปทฺมุคฺคตโร นาม
สฺตถา อุตฺปาที ตสฺมี หํสวตฺตีนครํ อฺปนฺนิสฺสาย เขมเม มิคทาเย
วิหรนฺเต เวเทโห นาม กุณฺณมฺพิโก อสฺตีโกภูริชฺชนวิภโว ปาโตว
สุโกชนํ ภูณฺชิตฺวา อฺโปสฺถงฺคํ(๒) อธิฏฺฐาย คนฺุชฺชปฺปฺฟาทีนํ คเหตุวา

๑. ม. ปรีวชชชํ ฯ ๒. กตฺถจฺจ อฺโปสฺถนฺติ ลิชฺชิตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๒๘๗

วิหาริ คณฺตุวา สตุถาริ ปุเชตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ
 ตสฺมี ขณฺเ สตุถา มหานิสภตฺเถโร นาม ตตฺติยสวากํ เอตทคฺคํ
 ภิกฺขเว มม สวากานํ ภิกฺขุณฺํ ชุตฺวาทานํ ยทิตฺถํ นิสโภติ
 เอตทคฺเค จเปสฺสิ ฯ อุปาสโก ตํ สุตฺวา ปสนฺโน ฌมฺมกถาวसानเ
 มหาขเน อญฺจาย คเต สตุถาริ วนฺทิตฺวา ภนฺเต เสว มยฺหิ
 ภิกฺขํ อธิวเสถาติ อาห ฯ มหา โข อุปาสก ภิกฺขุสงฺโฆติ ฯ
 กิตฺตโก ภควาติ ฯ อญฺจสญฺจิกฺขุสตฺสทสฺสนฺติ ฯ ภนฺเต
 เอกํ สามณฺเรมปี วิหารเ อเสเสตฺวา ภิกฺขํ อธิวเสถาติ ฯ สตุถา
 อธิวเสสิ ฯ อุปาสโก สตุถุ อธิวสนฺนิ วิทิตฺวา เกหิ คณฺตุวา
 มหาทานํ สขฺเชตฺวา ปุณฺทิวเส สตุถุ กาลิ อารโจาเปสฺสิ ฯ
 สตุถา ปตฺตจิวรมาทาย ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต อุปาสกสฺส ฌริ
 คณฺตุวา ปณฺณตฺตาสเน นิสินฺโน ทกฺขิโณทกาวसानเ ยาคู-
 อาทีนฺ(๑) สมฺปญฺจิณฺนฺโต ภตฺตวิสฺสคฺคํ อกาสิ ฯ อุปาสโกปี สตุถุ
 สนฺติเก นิสิตฺติ ฯ

ตสฺมี อนฺตเร มหานิสภตฺเถโร ปิณฺฑทาย จรฺนฺโต ตเมว
 วิถิ ปญฺปิขฺชิ ฯ อุปาสโก ทิสฺวา อญฺจาย คณฺตุวา เถโร
 วนฺทิตฺวา ปตฺตํ ภนฺเต โน เทถาติ อาห ฯ เถโร ปตฺตํ
 อทาสฺสิ ฯ ภนฺเต อิเชว ปวิสถ สตุถาปี เกเห นิสินฺโนติ ฯ
 น วญฺญิสฺสติ อุปาสกาติ ฯ อุปาสโก เถรสฺส ปตฺตํ คเหตฺวา
 # ๑. ม. ยาคูภตฺตาทีนฺิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณนา หน้า ๒๘๘

ปิณฑปาตสฺส ปุเรตฺวา นีหริตฺวา อทาสี ฯ

ตโต (๑) เถรํ อนุคนฺตฺวา นินฺวตฺโต สตฺถุ สนฺติเก นิสีทิตฺวา
เอวมาห ภนฺเต มหานิสภตฺเถโร สตฺถา เคเห นิสินฺโนติ
วุตฺเตปี ปวิสิตฺตํ น อิจฺฉิ อตฺถิ นฺ โข เอตสฺส ตุมฺหากํ
कुณฺเหี อตีเรโก कुโณติ ฯ สมฺพุทฺธานญจ วณฺณมจฺเจรํ นาม
นตฺถิ ฯ อถ สตฺถา เอวมาห อุปาสก มยํ ภิกฺขุ อากมฺยมาณา
เคเห นิสีทาม โส ภิกฺขุ น เอวํ นิสีทิตฺวา ภิกฺขุ
อุทิกฺขติ ฯ มยํ คามนฺตเสนาสเน วสาม โส อรณฺยสฺมีเยว
วสติ ฯ มยํ ฉนฺเน วสาม โส อพฺโลกาสมฺหิเยว วสติ ฯ
อิติ ตสฺส อยญจ อยญจ कुโณติ มหาสมฺพุทฺโธ ปุรยมาโนว
กเถสิ ฯ อุปาสกโก ปกคิยาปี ชลมานปทีโป เตเลน อาสิตฺโต
วिय สฺสุจฺจตรํ (๒) ปสนฺโน หุตฺวา จินฺเตสิ ก็มฺยหํ อญฺญา
สมฺปตฺติยา อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก ชฺชุตฺวาทานํ (๑)
อคฺคภาวตฺถาย ปตฺถนํ กริสฺสามีติ ฯ

โส ปุณฺปิ สตฺถารํ นิมฺนเตตฺวา เตเนว นียาเมน สตฺต
ทิวสานิ ทานํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส อญฺจสฺสุจฺจิกฺขุสตฺสทสฺสสฺส
ติจิวรานิ ทตฺวา สตฺถุ ปาทฺมุเล นิชฺชิตฺวา เอวมาห ยํ เม
ภนฺเต สตฺต ทิวสานิ ทานํ เทนฺตสฺส เมตฺตํ กายกมฺมํ เมตฺตํ
วจิกมฺมํ เมตฺตํ มโนกมฺมํ อิมินาหํ น อญฺญํ เทวสมฺปตฺตี
๑. ม. ตํ ฯ ๒. ส. สฺสุจฺจ ฯ ๓. ส. ชฺชุตฺกชฺชานํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๒๘๕

วา สกุกมารพุรหมสมปตตี วา ปตถेमมิ อิทํ ปน เม กมมํ
อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส สนนฺติเก มหानิสภตฺถเรน ปตฺตํ
จानนฺตรํ ปาปฺพนตฺถาย เทรสฺสจฺจกฺขรณํ อคฺคภาวสฺส ปจฺจโย
โหตุติ ฯ สตุถา มหนฺตํ จานํ อิมินา ปตฺถิตํ สมิมฺขณิสฺสตี
นุ โขติ โอลเณนฺโต สมิมฺขณภาวํ ทิสฺวา อาห มนํปํ เต
จानํ ปตฺถิตํ ฯ อนาคเต สตสฺสสฺสกปฺปมตฺถเก โคตโม นาม
พุทฺโธ อปฺปชฺชิสฺสตี ตสฺส ตวํ ตตฺถิสฺสวาโก มหากสฺส-
ปตฺถโร นาม ภวิสฺสตีติ ฯ ตํ สุตฺวา อฺปาสโก พุทฺธานํ
เทว กถา นาม นตฺถิติ ปฺนทิวเส ปตฺตพฺพิ วिय ตํ สมปตฺตี
อมณฺณิตฺถ ฯ โส ยาวตฺถายุกํ สีลํ รกฺขิตฺวา ตตฺถ กาลกโต
สกุเค นีพฺพตฺติ ฯ

ตโต ปญฺจาย เทวมนุสฺเสสฺส สมปตฺตี อนฺภวานฺโต อิตฺโต
เอกนวุตฺติกปฺเป วิปฺสฺสิมฺหิ สมฺมาสมฺพุทฺเธ พนฺธุมตฺตินครํ นิสฺสาย
เขเม มิกฺทายเ วิหรนฺเต เทวโลกา จวิตฺวา อณฺณตฺรสมฺมึ
ปฺริชฺฌณฺพฺราหฺมณฺกุลเ นีพฺพตฺติ ฯ ตสมฺมึ จ กาลเ วิปฺสฺสิ
ภควา สตฺตเม สตฺตเม สฺวจฺจเร ฌมฺมํ กเถตฺตีติ ฯ มหนฺตํ
โกลาหล์ โหติ ฯ สกฺลชฺมพฺพิเป เทวตา สตุถา ฌมฺมํ กเถสฺสตีติ
อาโรเจนฺติ พฺราหฺมโณ ตํ สาสนํ อสฺโสตีติ ฯ ตสฺส จ นีวาสน-
สาฎฺโก เอโก โหติ ตถา พฺราหฺมณฺิยา ปารุปนํ ปน ทฺวินฺนํปี
เอกเมว ฯ สกฺลนฺนเร เอกสาฎฺกพฺราหฺมโณติ ปณฺณายติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๒๕๐

พุราหุมนัน เกนจิเทว กิจฺเจน สนนฺิปาเต สติ พุราหุมนิ
 เคาเห จเปตฺวา สยฺ คจฺจติ พุราหุมนินฺ สนนฺิปาเต สติ
 สยฺ เคาเห ติจฺจติ พุราหุมนิ ตํ วตฺถํ ปารุปีตฺวา คจฺจติ ฯ
 ตสฺมี ปน ทิวเส พุราหุมนเณ พุราหุมนิ อาท โภติ ก็
 รตฺตี ฆมฺมสฺสวณฺ์ สฺสนฺิสฺสตี ทิวาติ ฯ มยฺ มาตฺคามชาติกา
 นาม รตฺตี โสตุํ น สกฺโกม ทิวา โสตฺสामीติ ตํ พุราหุมนํ
 เคาเห จเปตฺวา วตฺถํ ปารุปีตฺวา อุปาสิกาหิ สทฺธิ ทิวา
 คนฺตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมนฺเต นิสินฺนา ฆมฺมํ สุตฺวา
 อุปาสิกาหิเยว สทฺธิ อคามาสิ ฯ อถ พุราหุมนเณ พุราหุมนิ
 เคาเห จเปตฺวา วตฺถํ ปารุปีตฺวา วิหาริ คโต ฯ

ตสฺมี จ สมเย สตฺถา ปริสฺมชฺเฌ อลงฺกตฆมฺมาสเน
 สนนฺิสินฺโน จิตฺตวิชนี อาทาย อากาสคจฺกํ โอตฺตาเรนฺโต วิย
 สินฺเนรุมตฺถกํ (๑) กตฺวา สาคฺริ นิมฺมเณนฺโต วิย ฆมฺมกถํ กเถติ ฯ
 พุราหุมนสฺส ปริสฺนเต (๒) นิสินฺนสฺส ฆมฺมํ สฺสนฺนตฺสส ปจฺม-
 ยามสฺมีเยว สกฺลสฺริริ ปุรยฺมานา ปญฺจวณฺณา ปิติ อุปฺปชฺชิ ฯ
 โส ปารุตฺวตฺถํ สจฺจริตฺวา (๓) ทสฺพลสฺส ทสฺสामीติ จินฺเตสิ ฯ
 อถสฺส อาทินฺวสทฺสสิ ทสฺสยฺมานํ มจฺเจริ อุปฺปชฺชิ โส
 พุราหุมนิยา จ มยฺหญฺจ เอกเมว วตฺถํ อณฺณํ กิณฺจิจิ ปารุปนํ
 # ๑. ม. ยฺ. สินฺเนรุมตฺถกํ ฯ กตฺถจิจิ สินฺเนรุมตฺถกนฺติ ปญฺญาติ ฯ
 # ๒. ม. ปริสฺนเต ฯ ๓. สฺ. สฺหริตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๒๕๑

นตฺถิ อปารูปิตฺวา จ นาม พหิ จริตฺถุ น สกฺกาติ สพฺพลาปี
อทาตุกาโม อโหสิ ฯ อถสฺส นิกฺขนฺเต ปจฺมยาเมปี มชฺฌิมยาเมปี
ตเถว ปีติ อุปฺปชฺชิ โส ตเถว จ จินฺตฺตฺวา ตเถว อทาตุกาโม
อโหสิ ฯ อถสฺส มชฺฌิมยาเม นิกฺขนฺเต ปจฺฉิมยาเมปี ตเถว
ปีติ อุปฺปชฺชิ โส ตรณฺ ภา โหตุ อมรณฺ ภา (๑) ปจฺฉาปี
ชานิสฺสามิตฺติ วตฺถิ สงฺฆริตฺวา สตฺถุ ปาพฺมุเล จเปตี ฯ ตโต
วามหตฺถิ อากุชิตฺวา ทกฺขิณฺน หตฺถเณ ติกฺขตฺถุ ปปฺโผฏฺฐิตฺวา
ชิตฺถิ เม ชิตฺถิ เมติ ตโย วาเร นทึ ฯ

ตสฺมี จ สมเย พนฺธุราชา ฆมฺมาสนสฺส ปจฺฉโต อนฺโต-
สาณฺธิยํ นิสฺสินฺโน ฆมฺมํ สฺสณาติ ฯ รัญโย จ นาม ชิตฺถิ เม ชิตฺถิ
เมติ สทฺโท อมฺนาโป โหติ ฯ โส ปุริสฺสิ เปเสตี กจฺจ
เอตํ ปุจฺจ กิ วเทสีติ โส เตน คนฺตฺวา ปุจฺฉโต อาห
หตฺถิยานาทินิ อารุญฺห อสิจฺมมาทินิ กเหตุวา ปฺรเสณฺ
ชินฺนฺติ น ตํ อจฺจริยํ อหํ ปน ปจฺฉโต อากจฺฉนฺตสฺส
กฺกฺกโคณสฺส มุคฺคเรณ สีลํ ภาณิตฺวา ตํ ปลาเปนฺโต วีย
มจฺจเรจิตฺตํ จเชตฺวา (๒) ปารุตฺตวตฺถิ ทสฺพลสฺส อทาสี ตํ เม
มจฺจริยํ ชิตฺถนฺติ อาห ฯ ปุริโส คนฺตฺวา ตํ ปวฺตฺตี รัญโย
อาโรเจตี ฯ ราชา อาห อเมห ภาณ ทสฺพลสฺส อนฺรุปํ
น ชานิมฺหา พุราหฺมโณ ปน ชานิตฺติ (๓) วตฺถุคฺคฺมปี เปเสตี ฯ
๑. ม. ตรณฺ ภา โหตุ มรณฺ ภา ฯ ๓. ม. มทฺทิตฺวา ฯ
๓. สี. ม. ชานาตีติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๕๒

ตํ ทิสฺวา พุราหุมนฺโณ จินฺตเตสิ อัย มยฺหํ ตฺวณฺหิ นิสินฺนสฺส
 ปจฺมํ กิณฺจิจิ อทตฺวา สตฺถุ คฺุณฺณ กเถนฺตสฺส อทาสี สตฺถุ
 คฺุณฺณ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺเนน มยฺหํ โโก อตฺโถติ ตมฺปิ วัตถุคฺคํ
 ทสฺพลสฺเสว อทาสี ฯ ราชา กิ พุราหุมนฺเนน กตฺนฺติ ปุจฺฉิตฺวา
 ตํปี(๑) เตน วัตถุคฺคํ ตถาคตฺสฺเสว ทินฺนฺนฺติ สฺตฺวา อณฺณานิ
 เทว วัตถุคฺคานิ เปเสสิ ฯ โส ตานิปิ อทาสี ฯ ราชา อณฺณานิปี
 จตฺตาริตี เอว ยาว ทฺวตฺตีส วัตถุคฺคานิ เปเสสิ ฯ อถ
 พุราหุมนฺโณ อิทํ วทฺเทตฺวา คหณฺมํ วย โหตีติ อตฺตโน อตฺถาย
 เอกํ พุราหุมนฺนียา อตฺถาย เอกนฺติ เทว วัตถุคฺคานิ คเหตุวา
 ตีส ยฺคานิ ตถาคตฺสฺเสว อทาสี ฯ ตโต ปฏฺุจาย จ สตฺถุ
 วิสฺสาสิโก ชาโต ฯ

อถ นํ ราชา เอกทิวสํ สีตสมเย สตฺถุ สนฺติเก ฌมฺมํ
 สฺวณฺนฺตํ ทิสฺวา สตฺสทสฺสคฺคณฺนิกํ อตฺตโน ปารุตํ รัตตกมฺพลํ
 ทตฺวา อาท อิตฺโต ปฏฺุจาย อิมํ ปารุปีตฺวา ฌมฺมํ สฺวณฺนํหิติ ฯ
 โส กิ เม อิมินา กมฺพเลน อิมสฺมี ปฺุติกาเย อุปฺนึเตนาคิ
 จินฺเตตฺวา อนฺโตคฺนฺธกฺุณฺนียํ ตถาคตฺมณฺจสฺส อุปริ วิตานํ กตฺวา
 อคฺมาสิ ฯ อถ เอกทิวสํ ราชา ปาโตว วิหารํ คนฺตฺวา
 อนฺโตคฺนฺธกฺุณฺนียํ สตฺถุ สนฺติเก นิสิติ ฯ ตสฺมี จ สมเย
 ฉพฺพณฺณา พุทฺธรฺสฺมีโย กมฺพลํ ปฏฺุหณฺณนฺติ กมฺพ โล อติวีย
 # ๑. สี. ตํปี ทินฺนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๒๕๓

วิโรจติ ฯ ราชา อุทฐิ โอโลเกนโต สณชานิตฺวา อาห ภนฺเต
อมุหํ อส กมฺพโล อเมหิ เอกสาณฺกพฺราหฺมณฺสฺส ทินฺโนติ ฯ
ตุเมหิ มหาราช พฺราหฺมโณ ปุชิตฺวา พฺราหฺมณฺน มย
ปุชิตาติ ฯ ราชา พฺราหฺมโณ ยุตฺตํ อณฺลาสิ น มยฺนติ
ปสีทิตฺวา ยํ มนุสฺसानํ อุปการณฺตํ ตํ สพฺพิ อฏฺฐจฺจกํ กตฺวา
สพฺพจฺจกํ นาม ทานํ ทตฺวา ปุโรหิตจฺจกานฺ จเปติ ฯ โสปี
อฏฺฐจฺจกํ นาม จตฺสจฺจกิ โหตีติ จตฺสจฺจกิ สลาภกตฺตานิ
อุปนามตฺวา (๑) ยาวชีวิ ทานํ ทตฺวา ลีลํ รกฺขิตฺวา ตโต จูโต
สกุเค นิพฺพตฺติ ฯ ปุณฺ ตโต จูโต อิมสฺมี กปฺเป โกนาทมฺนสฺส
จ ภควโต กสฺสปทสฺพลสฺส จาติ ทฺวินฺนํ พุทฺธานํ อนฺตเร
พาราณสียํ กุณฺมฺพियมฺเร นิพฺพตฺโต โส วุฑฺฒิมฺนฺวาย มฺราวาสํ
วสนฺโต เอกทิวสํ อรณฺเย ชงฺฆวิหารํ จรติ ฯ ตสฺมี จ สมเย
ปจฺเจกพุทฺโธ นทีตีเร จีวรกมฺมํ กโรนฺโต อนฺวาคเต อปฺปโหนฺเต
สงฺฆริตฺวา จเปตฺตุ อารทฺโธ ฯ โส ทิสฺวา กสฺมา ภนฺเต
สงฺฆริตฺวา จเปถาติ อาห ฯ อนฺวาคโต นปฺปโหตีติ ฯ อิมินา
ภนฺเต กโรถาติ สาณฺกํ ทตฺวา นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตจฺจกานฺ เม
เกนจิ ปรีหานิ มา โหตฺติ ปตฺถนํ จเปติ ฯ (๒) มฺเรปีสฺส ภคินียา
สทฺฐี ภริยาย กลหํ กโรนฺติยา ปจฺเจกพุทฺโธ ปิณฺทาย
ปาวีสิ ฯ

๑. ม. อุปนิพฺพธาเปตฺวา ฯ ๒. ม. ปฏฺฐจเปติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวาทกรรม หน้า ๒๕๔

อถสฺส ภคินี ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปิณฺฑปาตํ ทตฺวา
 ตสฺส ภริยํ สนฺชายนฺ อเวมาห(๑) เอวรูปํ พาลํ โยชนสฺเตน
 ปริวชฺเชยฺยนฺติ ปตฺถนํ จเปสึฯ สาคเคทฺวาเร จิตฺตา ตํ สุตฺวา
 อิมาย ทินฺนํ ภตฺตํ เอส มา ภุญฺชตฺตุติ ปตฺตํ กเหตฺวา
 ปิณฺฑปาตํ ฉทฺเทตฺวา กลลสฺส ปุเรตฺวา อทาสึฯ อิตฺรา
 ทิสฺวา พาลํ มํ ตาว อกฺโกส วา ปหร วา เอวรูปสฺส
 ปน เทว อสงฺเขยฺยานิ ปุริตปารมิสฺส ปตฺตโต ภตฺตํ ฉทฺเทตฺวา
 กลลํ ทาตุํ น ยุตฺตนฺติ อหาฯ อถสฺส ภริยาย ปฏฺิสงฺขานํ
 ออุปฺชชึฯ สว ติฏฺฐจฺจ ฆนฺเตติ กลลํ ฉทฺเทตฺวา ปตฺตํ โชวิตฺวา
 กนฺธจฺฉณฺเณน อพฺพญฺเญตฺวา ปวรสฺส จตฺมรฺรสฺส ปุเรตฺวา อฺปริ
 อาสิคฺเตน ปทุมคพฺภวณฺเณน สบฺปีนา วิชฺโชตฺมานํ ปจฺเจก-
 พุทฺธสฺส หตฺถे จเปตฺวา ยถา อัยํ ปิณฺฑปาโต โอภาสชาโต
 เอวํ โอภาสชาตํ เม สรีริ โหตฺตุติ ปตฺถนํ จเปสึฯ ปจฺเจกพุทฺโธ
 อนฺุโมทิตฺวา อากาสํ ปกฺขนฺนํ (๒) เตปี ชายปฺติกา(๓) ยาวตฺยาถํ
 กุสลํ กตฺวา สกฺเค นิพฺพตฺติตฺวา ปฺน ตโต จวิตฺวา อฺปาสโก
 พาราณสึยํ อสฺสิติโกฏฺฐิวิภวสฺส เสฏฺฐิโน ปฺตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ
 อิตฺรา ตาทิสฺสเสว ธีตา หุตฺวา นิพฺพตฺติฯ

ตสฺส วุฑฺฒิปฺปตฺตสฺส ตเมว เสฏฺฐิธีตรํ อานยีสฺสุฯ ตสฺสา
 ปุพฺเพ อทินฺนวิปากสฺส ตสฺส กมฺมสฺส อานฺุภาเวน ปตฺติถลํ
 # ๑. ม. อัยํ ปาโจ นตฺถิฯ ๒. สึ. ม. ปกฺขนฺนํโทฯ
 # ๓. ม. ชายมฺปตฺติกาฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๒๕๕

ปวิภูจมตตตาย อุมมารพทนุเตร สกถสรีริ อุกุฆาภูติวจจุภูวิ วิย
 ทุกคณฐิ ชาตํ ฯ เสภูจิกุมารโ กสฺสายํ คนฺโชนฺติ ปุจฺฉิตฺวา
 เสภูจิกถฺยวยาติ สุตฺวา นีหฺรถ นีหฺรถาติ อากตฺนียาเมเนว (๑)
 กุลฆริ เปเสสิ ฯ สว เอตฺเนว นีหาเรณ สตฺตสฺส จาเนสฺส
 ปฏฺฐินิวตฺติตา จินฺเตสิ อหํ สตฺตสฺส จาเนสฺส ปฏฺฐินิวตฺตา ก็
 เม ชีวีเตนาติ อตฺตโน อากรณภณฺทํ ภลฺลชาเปตฺวา สฺวณฺณิภูจกํ
 กಾರೆสิ ฯ รตนายคํ วิทตฺถิวิตฺถตํ จตฺรงฺกุลุเพริ ฯ ตโต
 หริตาลมโนสิลาปิณฺทํ กเหตุวา อภูจ อฺปฺปลหตฺถเก อาทาย
 กสฺสปทสพลสฺส เจตฺยกรณภูจจัน กตา ฯ (๒)ตฺสฺมี จ ขณ
 อากจฺจมานา ฆณฺนิภูจกาทฺตนา โหติ(๒) ฯ เสภูจิชฺรีตา วทฺตเก
 อาห อิมํ อิภูจกํ เอตฺถ จเปถาติ ฯ อมฺม ภาทฺทเก กาเล
 อากตาสิ สยเมว จเปหิตี ฯ สว อารุยฺห เตเลน หริตาลมโนสิ
 โยเชตฺวา เตน พนฺธเนน อิภูจกํ ปติภูจเปตฺวา อฺปริ อภูจหิ
 อฺปฺปลหตฺถเกหิ ปุชฺช กตฺวา วนฺทิตฺวา นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตภูจจเน
 เม กายโต จนฺทนคนฺโชนฺ วายคฺ มุขโต อฺปฺปลคนฺโชนฺติ ปตฺถนํ
 กตฺวา เจตฺยํ วนฺทิตฺวา ปทกฺขิณฺ กตฺวา อคมาสิ ฯ

อถ ตฺสฺมีเยว ขณฺ ยสฺส เสภูจิปฺตฺตสฺส ปจฺมํ เกหํ
 นีตา ตสฺส ตํ อารพฺภ สติ อฺทปาติ ฯ นกเรปี นกฺขตฺตํ
 # ๑. ม. อากตฺนเยเนว ฯ ๒. ม. ตสฺมียจ ขณฺ เอกาอิภูจกปฺนฺติ
 # ปริกฺขิปีตฺวา อากจฺจมานา ฆณฺนิภูจกาทฺตนา โหติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๒๕๖

สงฺฆญฺจ โหติ ฯ โส อุปฺปจฺจาเก อาท ตทา อิธ อนินฺดา
เสฏฺฐิธิตา อตฺถิ กหํ สาทิ ฯ กุลเคเห สามิตฺติ ฯ (๑) อาเนถ นํ
นภขตฺตํ กิฬิสฺสามาติ ฯ เต คนฺตฺวา ตํ วนฺทิตฺวา จิตา กิ
ตาทา อากตฺตฺวาตี ตาย ปุญฺจา ตํ ปวฺตฺตี อัจจฺขิสุ ฯ
ตาทา มยา อารณฺณณฺเฑน เจตฺยิ ปฺฐิตํ อารณฺณํ เม
นตฺถิตฺติ ฯ เต คนฺตฺวา เสฏฺฐิปฺตฺตฺสฺส อโรเจสฺส ฯ อาเนถ
นํ ปิลนฺธนํ ลภิสฺสามาติ ฯ เต อานยฺสิสุ ฯ ตสฺสา สห
ฆรปฺปเวสเนน สกฺลเกหํ จนฺทนคฺนฺธญฺเจว นิลุปฺปลาคนฺธํ จ
วายติ ฯ (๒)

เสฏฺฐิปฺตฺโต ตํ ปุจฺฉิ ปจฺมํ ทว สรฺริโต ทฺวคฺนฺโ
วายิ อิทานิ ปน เต สรฺริโต จนฺทนคฺนฺโ มฺขโต
อุปฺปลคฺนฺโ วายติ กิ เอตฺนฺติ ฯ สา อาทิโต ปุญฺจาย
อตฺตโน กตฺกมฺมํ อโรเจสิ ฯ เสฏฺฐิปฺตฺโต นิชฺยานิกํ วัต
พฺพุธานํ สาสนฺนฺติ ปสิทิตฺวา โยชนิกํ สุวณฺณเจตฺยิ กมฺพล-
กญฺจุเกน ปริกฺขิปีตฺวา ตตฺถ ตตฺถ รตฺจกฺกปฺปมาณฺเหสิ สุวณฺณ-
ปทุเมสิ อลงฺกริ ฯ เตสํ เทรสทฺวาทสฺหตฺถา(๓) โอลมฺพกา โหนฺติ ฯ
โส ตตฺถ ยาวตฺยํ จตฺวา สกฺเต นินฺพฺพตฺติตฺวา ตโต
จฺโต พาราณสีโต โยชนมตฺเต จาเน อญฺญตฺรสมิ อมจฺจุเล
นินฺพฺพตฺติ เสฏฺฐิกญฺญา เทวโลกโต จิตฺวา ราชกุเล เชฏฺฐิธิตา
๑. สี. วัตติ สามิตฺติ ฯ ๒. ม. ย. วายิ ฯ ๓. ม. ทฺวาทสฺหตฺถา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๒๕๗

หุตวา นิพพตติ ฯ

เตสุ วยปตเตสุ กุมารสฺส วสนคามे नक्षत्तं
 तङ्गुञ्जं सो मात्तरि आह साण्णं मे ओम्म तेहि नक्षत्तं
 किप्पिसम्मिदि ฯ ता षट्ठत्तं निहित्वा अथासि ฯ [७] तं
 पण्णิกप्पि ฯ ओळ्ळं निहित्वा अथासि तम्पि पण्णिकप्पि ฯ ओळ
 नं मात्ता आह तात्ता यत्तिसे केहे मयि चात्ता नत्तु
 नो ततो सुम्मत्तरसฺस पण्णिलाया पुळ्ळन्निदि ฯ लग्गण्णानं
 कज्जामि ओम्मत्ति ฯ पुत्त ओहं ओชเชव तुย्हं पाराณत्तिन्नरे
 रञ्चं पण्णिलागम्पि ओज्जामिदि ฯ सो मात्तरि वन्हित्वा आह
 कज्जामि ओम्मत्ति ฯ कज्ज तात्तात्ति ฯ ओवं กिरस्सा จित्तं
 ओโหสิ ก्हं कमिस्सत्ति ओช वाเอत्तถ वा केहे นิสสิทิสฺสत्तिदि ฯ
 सो ปน पुळ्ळन्नियामेन นิกขमित्त्वा पाराณत्ति คนत्त्वा
 อุกฺกขานे มङ्กลสิลาปणฺเณ สสิสํ ปารุप्पิต्वा นิปชชि ฯ सो จ
 पाराณत्ति รมฺโळे กालกตฺสฺส สत्तตฺโม่ ทิวโส โหติ ฯ

อมจจา รมฺโळे สรรริกจจํ กตฺวา ราชงฺกณเณ นิสสิทิตฺวา
 มนฺตยีสฺส รมฺโळे เอภาว ฐิตา อตฺถิ ปุत्तโต นत्तถิ อราชกํ
 รञ्चं น ตินฺนุจฺจติ โก ราชา โหตฺติ มนฺเตตฺวา ตวํ โหหิ ตวํ โหหิ
 ตวํ โหหิตฺติ ปุโรหิตโต आह पणु ओलोकेत्तु न वण्णत्ति
 ปุสฺสสรธं (๒) วิสฺสชชเมมาติ ฯ เต กุมฺทวณฺเณ จตฺตาโร สินฺนเว

๑. ม. เอตถนุตเร ओम्म गुळ्ळं ओत्तन्ตฺติ ทิสฺสत्ติ ฯ

๒. ม. สฺสสรธं ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๒๕๘

โยเชตฺวา ปณฺจวิธํ ราชกฺกุชฺฌณฺท์ เสตจฺจตฺตํ จ รตฺสุมิเยว
 จเปตฺวา รถํ วิสฺสชฺเชตฺวา ปจฺจโต ตฺริยานิ ปกฺคณฺหาเปสิ ๑
 รโถ ปาจฺฉินทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา อุยฺยานาภิมุโข อโหสิ ปริจฺจเยน
 อุยฺยานาภิมุโข คจฺจติ นินฺตฺเตมาติ เกจิ อาหํสุ ๑ ปุโรหิโต
 มา นินฺตฺตยิตฺถาติ อาห ๑ รโถ กุมารํ ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา
 อาโรหนสฺชฺโซ หุตฺวา อฏฺฐาสิ ๑ ปุโรหิโต ปารุปนกณฺณ
 อปนฺเตตฺวา ปาทตฺลานิ โอลเณโต ติฏฺฐตฺถ อัยํ ทีโป
 ทฺวิสหสฺสทีปปริวารสฺสุ จตฺตฺสฺ ทีเปสฺสุ เอส รชฺชํ กาคฺคํ ยุตฺโตติ
 วตฺวา ปฺนปี ตฺริยานิ ปกฺคณฺหตฺถ ปฺนปี ปกฺคณฺหาถาติ
 ติกฺขตฺตํ ตฺริยานิ ปกฺคณฺหาเปสิ ๑

อถ กุมารโ มุขํ วิวริตฺวา โอลเณตฺวา เณน กมฺเมน
 อากตฺตถ ตาตาติ อาห ๑ เทว ตุมฺหากํ รชฺชํ ปาปฺณาตีติ ๑
 ราชา กหนฺติ ๑ ทิว(๑) คโต สามิติ ๑ กติ ทิวสา อติกฺกนฺตาติ ๑
 อชฺช สตฺตโม ทิวโสติ ๑ ปฺตฺโต วา ชีตา วา นตฺถิติ ๑
 ชีตา อตฺถิ เทว ปฺตฺโต นตฺถิติ ๑ เตนํ หิ การสฺสสามิ
 รชฺชนฺติ ๑ เต ดาวเทว อภิเสกมณฺฑปํ กตฺวา ราชชิตฺรํ
 สพฺพาลงฺการเหหิ อลงฺกริตฺวา อุยฺยานํ อาเนตฺวา กุมารสฺส
 อภิเสกํ อํสุ ๑

อถสฺส กตฺวาภิเสกสฺส สตฺสหสฺสคฺคณฺณิกํ วตฺถํ อุปฺหริสฺสุ ๑
 # ๑. ม เทวตฺตํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๒๕๕

โส กิมิทำ ตาตาดิ อาห ๑ นิवासนวตถิ เทวติ ๑ นนุ
 ตาตา ถุนนติ ๑ มนุสสานัน ปรีโกกวตถเส อิติ สุขุมตริ
 นตถิ เทวติ ๑ ตุมหากัน ราชา เอวรูป นิวาเสตีติ ๑ อาม
 เทวติ ๑ น มณเเว ปุณณวา ตุมหากัน ราชา สุวณณกิงการิ(๑)
 อารตถ ลภิสสามิ วตถนติ ๑ สุวณณกิงการิ อารีสุ ๑
 โส อฎจาย หตถเ ไรวิตวา มุขัน วิชาเลตวา มุเจน(๒) อุกทำ
 อาทาย ปุรตถิมทิสาย อพุกกิริ ฆนปจวี กิณฑิตวา อฎจ
 กปปรุกขา อฎจหีส ปุณ อุกทำ กเหตุวา ทกขินัน ปจณิมัน
 อุตตรนติ เอวั จตสโสปิ ทิสา อพุกกิริ สพพทิสาส อฎจฎจัน(๓)
 กตวา ทวตถีส กปปรุกขา อฎจหีส ๑ (๔) โส เอกัน ทิพพทิสัส
 เอกัน นิวาเสตวา เอกัน ปารุปีตวา นนุทรลโย วิชิตเต สุตตกนตติกา
 อิตถิโย มา สุตตัง กนตีสุตติ เอวั เกรี จาราเปถาติ วตวา
 นตตัง อุตสาเปตวา อลงกตปฎิยตโต หตถิกขนุชวรกโต นครัน
 ปวิสิตวา ปาสาทำ อารุยห มหาสมปตติ อณุภาวิ ๑

เอวั กาลเ คจณนเต เอกทิวส เทวี รลโย สมปตติ
 ทิสวา อโห วต(๕) ตปสตีติ การุณณาการัน ทสเสสิ ๑ กิมิทำ
 เทวีติ จ ปุฎจา อติมหตี เทว สมปตติ อตีเต พุทธานัน
 สททหิตวา กลยณัน ออกตถ อิทานิ อนาคตสส ปจจยัน
 # ๑. สี่. ย. สุวณณกิงการิ ๑ เอวมุปริปี ๑ ๒. ม. หตถเณน ๑
 # ๓. ม. อฎจ อฎจ ๑ ๔. ย. อฎจยีส ๑ ๕. ม. วตาดิ นตถิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๐๐

กฺสลํ น กโรธาติ อาห ๑ กสฺส ทสฺสามิ สีลวนฺโต
นตฺถิติ ๑ อสฺส
ทานเมว สขฺเชถ อหํ อรหฺนฺเต ลจฺฉามีติ อาห ๑ ราชา
ปฺนทิวเส ปาจฺฉินทฺวารเ ทานํ สขฺชาเปสิ ๑ เทวี ปาโตว
อุโปสถกฺคานิ อธิฏฺฐาย อุปริปาสาเท ปฺรตฺถาภิมฺฆา อฺเรน
นิปฺชชิตฺวา สเจ เอติสฺสา ทิสาย อรหฺนฺโต อตฺถิ เสว (๑)
อาคฺนฺตฺวา(๒) อมฺหากํ ภิกขํ คณฺหนฺตฺติ อาห ๑ ติสฺสํ ทิสาย
อรหฺนฺโต นาหสิ ๑ ตํ สกฺกการิ กปฺณทฺธิกฺขยจกานํ (๓) อทฺสฺ ๑
ปฺนทิวเส ทกฺขิมทฺวารเ ทานํ สขฺเชตฺวา ตเถว อกาสิ ๑
ปฺนทิวเส ปจฺฉิมทฺวารเ ๑ ทานํ สขฺเชตฺวา ตเถว อกาสิ(๔) ๑
อุตฺตรทฺวารเ สขฺชิตฺทิวเส ปน เทวียา ตเถว นิมนฺเตนฺตฺติยา
หิมฺวนฺเต วสนฺตानํ ปทฺมวตฺติยา ปุตฺตानํ ปญฺจสฺตानํ ปจฺเจก-
พฺพุธานํ เชฏฺฐโก มหาปทฺมปจฺเจกพฺพุโธ ภาตฺติเก อามฺนฺเตสิ
มาริสฺสา นนฺทราชา ตฺมฺเมห นิมนฺเตติ อธิวาเสถ ตสฺสาติ ๑
เต อธิวาเสตฺวา ปฺนทิวเส อโนตฺตตฺตทเห มุขํ วัชฺวิตฺวา
อากาเสน อาคฺนฺตฺวา อุตฺตรทฺวารเ โอตฺริสฺ ๑ มนฺุสฺสา คนฺตฺวา
ปญฺจสฺตา เทว ปจฺเจกพฺพุธา อาคฺตาติ รณฺโณ อาโรเจสฺส ๑
ราชา สทฺธิ เทวียา คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ปตฺตํ กเหตุวา
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ม. อาคจฺฉนฺตฺ ๑
๓. ม. กปฺณทฺธิกฺขยจกานํ ๑ ยฺ. กปฺณยจกาทินํ ๑
๔. ม. ทานํ สขฺเชตฺวา ตเถว อกาสิติ นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๓๐๑

ปจเจกพุทฺเธ ปาสาทํ อาโรเปตฺวา ตตฺร(๑) เตสํ ทานํ ทตฺวา
ภคตฺตกิจฺจาวสานเณ ราชฯ สงฺฆตฺเตรสฺส เทวี สงฺฆนวกสฺส
ปาทมฺมูเล นิปฺชชิตฺวา อยฺยา ปจฺเจยฺหิ น กิลมิสฺสนนฺติ ฯ
มยํ ปญฺเณน น หายิสฺสาม อมฺหากํ ยาวชิวํ อิทฺ นีวาสาฯ
ปฏฺิณฺณํ เทถาติ ปฏฺิณฺณํ กาทฺเรตฺวา อญฺยานเณ ปญฺจ ปณฺณ-
สาลาสตานี(๒) ปญฺจ จงฺกมฺนสตานีติ สพฺพากาเรน นีวาสนญฺจानํ
สมฺปาเทตฺวา ตตฺถ วสาเปสฺส ฯ

เอวํ กาลเณ คจฺจนฺเต รณฺโณ ปจฺจนฺโต กุปีโต ฯ อหํ
ปจฺจนฺตํ วุสฺสมตฺถุ คจฺจามิ ตวํ ปจฺเจกพุทฺเธสุ มา ปมชฺชิตฺติ
เทวี โอวทิตฺวา คโต ฯ ตสฺมี อนาคเตยฺเว ปจฺเจกพุทฺธานํ
อายุสงฺขารฯ จีณา ฯ มหาปทุมปจฺเจกพุทฺโธ ตियามรตฺตี ฌานกิปฺพั
กิปิตฺวา อรฺุณฺคกมฺเนน อาลมฺพนผลกํ อาลมฺพิตฺวา จิตฺโกว
อนฺุปาทิสฺเสสาฯ นิพฺพานธาตฺยา ปรีนินฺุพฺพายิ เอเตนฺุปาเยน
เสสาปีติ สพฺเพปิ ปรีนินฺุพฺพตา ฯ ปฺนทิวเส เทวี ปจฺเจก-
พุทฺธานํ นิสินฺุทฺถานํ หริตฺตฺพลิตฺตํ กาทฺเรตฺวา ปุปฺผานิ วิกิริตฺวา
ปุชฺชํ กตฺวา (๓) เตสํ อากมฺนํ โอโลกยฺนฺติ นิสินฺุนา อากมฺนํ
อปฺสฺสนนฺติ ปรีสํ เปเสสิ คจฺจ ตาต ชานาหิ กิ อญฺยานํ
กิลฺยจิ อผาสฺกนฺติ ฯ โส คนฺตฺวา มหาปทุมสฺส ปณฺณสาลทฺวาริ
วิวริตฺวา ตตฺถ อปฺสฺสนฺโต จงฺกมฺนํ คนฺตฺวา อาลมฺพนผลกํ
๑. ม. ตตฺรราติ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ปญฺจสาลาสตานิ ฯ
๓. ม. ย. ฐปี ทตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๓๐๒

นิสฺสาย จิตฺ ทัสฺสวา วณฺทิตฺวา กาโล ฆนฺเตติ อห ๑
ปริณิพฺพุตสรีร์ ก็ กเถสฺสติ โส นิทฺทหายติ มณฺเฑติ คนฺตุวา
ปิฏฺฐิปาเท หตฺถเณน ปรามสิ ๑ ปาทานํ สีตลตาย เจว ฤทฺฐตาย
จ ปริณิพฺพุตภาวํ ฌตฺวา ทฺวยสฺส สนฺตีกํ อคฺมาสิ เอวํ
ตฺวยสฺสชาติ สพฺเพสํ ปริณิพฺพุตภาวํ ฌตฺวา รากุลํ คโต ๑
กหิ ตาต ปจฺเจกพฺพุทฺธาติ ปุฏฺโฐ ปริณิพฺพุตา เทวีติ อห ๑
เทวี กนฺทนฺตี โรทนฺตี นิภฺขมิตฺวา นาคเรหิ สทฺฐี ตตฺถ
คนฺตุวา สาธุกิพฺพิกํ กาทฺตฺวา ปจฺเจกพฺพุทฺธานํ สรีริกิจฺจํ กตฺวา
ชาตฺตโย กเหตฺวา เจตฺยํ ปติฏฺฐาเปสิ ๑

ราชา ปจฺจนตํ วุปฺสเมตฺวา อาคโต ปจฺจुकฺกมนํ อาคตํ
เทวี ปุจฺฉิ ก็ ภัทฺเท ปจฺเจกพฺพุทฺเธสุ นปฺปมชฺชิ นิโรคา
อยุยาติ ๑ ปริณิพฺพุตา เทวาติ ๑ ราชา จินฺเตสิ เอวรฺูปานมฺปิ
ปณฺฑิตานํ มรณํ อุปฺปชฺชิ(๑) ๑ อมฺหากํ กุโต โมกฺโขติ ๑ โส
นคฺร์ อคนฺตุวา (๒) อฺยุยานเมว ปวิสิตฺวา เขฏฺฐปฺตตํ ปกฺโกสาเปตฺวา
ตสฺส รชฺชํ ปฏฺิยาเทตฺวา สยํ สมณปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชฺชิ เทวีปิ
อิมสฺมี ปพฺพชฺชิเต อหิ ก็ กริสฺสามิตี ตตฺถเอว อฺยุยาน
ปพฺพชฺชิตา ๑ เทวปี ฌานํ ภาเวตฺวา ตโต จุตฺวา พฺรหฺมโลเก
นิพฺพุตฺตีสฺสุ ๑

๑. ม. อุปฺปชฺชติ ๑ ๒. สී. อนาคนฺตุวา ๑ กตฺถจิจิ อาคนฺตุวาติ

ทัสฺสติ ๑ ๓. ม. สมณปพฺพชฺชํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๓๐๓

เตสุ ตตุเถว วสนเตสุ อมหากัม สตุถา โลเก อุปฺปชชิตฺวา
 ปวตฺติตปวธมฺมจโก อนฺนุปฺพุเพน ราชคหํ ปาวิสิ ฯ อํ ยํ ปิปลิ-
 มาณโว (๑) มคฺชรฎฺเฐ มหาตฺตฺถพฺราราหุณฺณคาเม กปิตฺพฺราราหุณฺณสุต-
 อคฺคฺคมเหสียา กุจฺฉิสฺสํ นินฺนุพฺตฺโต อํ ภาทฺทกาปิตานี มคฺช-
 รฎฺเฐ สาถณนฺนเร โกสิยโกตฺตพฺราราหุณฺณสุต อคฺคฺคมเหสียา กุจฺฉิสฺสํ
 นินฺนุพฺตฺตา ฯ เตสํ โข อนฺนุกกเมน วทฺตมมานานํ ปิปลิมาณวสุต
 วิสฺตึเม วสุเส ภาทฺทาย โสพฺสเม วสุเส สมฺปตฺเต มาตาปิตโร
 ปุตฺตํ โอโลเกตฺวา ตาต ตฺวํ วยฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปติฎฺฐเปตฺทโพธิ อติวिय นินฺนุปฺพิยฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 โสตฺตปเถ เอวรूपํ กถํ มา กถํ อํ ยาว ตมฺม
 ธรต ตาว ปฏฺิษคฺคิสิสฺสามิ ตฺมฺมหากัม ปจฺฉโต นิกฺขมิตฺวา
 ปพฺพชิสฺสามิติ ฯ เต กคฺคิปาหํ อติกฺกมิตฺวา ปุณฺ กถยฺสฺสฺสฺส
 ตเถว ปฏฺิภฺจิปติ ฯ (๒) ปุณฺ กถยฺสฺสฺสฺส ปุณฺปิ ปฏฺิภฺจิปิ ฯ ตโต
 ปฏฺิภฺจาย มาตา นินฺนุตฺตรํ กเถติเยว ฯ

माणโว มม มาตฺรํ สลฺลยาเปสฺสามิติ รตฺตสุวณฺณสุต
 นิกฺขสฺส
 ตสฺส มชฺชนจฺฉนฺนาทิกมฺมปฺริโยसानเ ตํ รตฺตวตฺถํ นินฺนุเสตฺวา(๓)
 วณฺณสมฺปนฺเนหิ ปุปฺเพหิ เจว นานาอลงฺกาเรหิ จ อลงฺการา-
 เปตฺวา มาตฺรํ ปกฺโกสาเปตฺวา อห อมฺม เอวรूपํ อารมฺมณํ
 # ๑. ม. ปิปลิमाणโว ฯ ๒. ม. ปฏฺิภฺจิปิ ฯ ๓. นิกฺขิปิ ฯ
 # ๓. ม. นินฺนุเสตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๓๐๔

ลภฺนุโต เกเห จสฺสามิ(๑) อลภฺนุโต น วสามิติฯ ปณฺชิตา
พฺราหฺมณิ จินฺเตสิ มยฺหิ ปฺุตฺโต ปฺุณฺณวา ทินฺนทาโน
กตาทินฺหาโร ปฺุณฺณํ กโรฺนุโต น เอกโกว อกาสิ อทฺธา
เอเตน สห กตปฺุณฺณวา สุวณฺณรูปกปฺปฏิภาคา ภวิสฺสตีติ อญฺจ
พฺราหฺมณเ ปกฺโกสาเปตฺวา สพฺพกามาหิ สนฺตปฺเปตฺวา สุวณฺณ-
รูปกํ รธํ อโรเปตฺวา กจฺจล ตาตา ยตฺถ อมฺหากํ ชาตี-
โคตฺตโกเคหิ สมานเ กุเล เอวรूपํ ทาริกํ ปสฺสธ อิมเมว
สุวณฺณรูปกํ ลยฺจการกํ (๒) กตฺวา เทถาติ อฺยุโยเชสิ ฯ

เต อมฺหากํ นาม เอตํ กมฺมนฺติ นิกฺขมิตฺวา กตฺถ
กมิสฺสามาติ จินฺเตตฺวา มทฺทรญฺจ(๓) นาม อิตฺถากาโร มทฺทรญฺจ
กมิสฺสามาติ มทฺทรญฺเจ สาคลนคฺริ อคฺมฺสุฯ ตตฺถ ตํ
สุวณฺณรูปกํ นฺหานตฺเถ (๔) จเปตฺวา เอกมฺนฺเต นิสิตฺสูฯ อถ
ภทฺทาย ชาตี ภทฺทํ นฺหาเปตฺวา อลงฺกริตฺวา สิริคพฺเภ
นีสิตฺทาเปตฺวา นฺหายิตฺถํ อากจฺจนฺตี ตํ รูปกํ ทิสฺวา อຍ္ຍဇိတာ
เม อិဇာကတฺติ สလฺယาย တစฺးဇေတฺวา ဘုပ္ပနိဇေ ကိ တုံ
ဝိဇာကတฺติ တလສတုတိကံ ဝုက္ခိရိတုာ ကည ဝိမ္မနုတိ ကညာတိ ပုပ္ဖေ(๕)
ပဟိ။ ဟုတေ ပါသာဏေ ပဋိဟိတေ ဝိယ ကမ္ပိတေ။ ဟိ
ပဋိကုမိတုာ ဧဝံ ဝုပ္ပနံ ဟိမ္မာ မဟာဗျံ တိန္ဒာ အပ္ပဇိတာ
๑. မ. ဝဒါမိ။ ၂. မ. ယု. ပဏ္ဍနာဂါရံ။ ၃. မ. မတုတ္တရန္တိ။
၄. မ. နတိတိတုေ။ ၅. မ. ကညပုပ္ဖေ။

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๓๐๕

เมติ สณณํ อุปฺปาเทสี อยฺยธิตาย หิ เม อยํ นิวาสน-
ปฏิกฺคาหิกายี (๑) อยฺยตฺตาติ อาห ๑ อถ นํ เต มนุสฺสา
ปริวารเตวฺวา เอวฺรฺปา เต สามิธิตาติ ปุจฺฉิสุ ๑ ก็เอสา ๑
อิมาย สตฺกฺเขน สหสฺสฺกฺเขน มยฺหํ อยฺยา อภิรฺูปตรา ๑
ทฺวาทสฺสทฺเถ คพฺเพ นิสินฺนาย ปทีปิกิจฺจํ นตฺถิ สฺริโร-
ภาเสเนว ตมํ วิธมตีติ ๑ เตนฺหิ อากฺขมาติ ตํ ชุชฺชํ กเหตฺวา
สุวณฺณรูปกํ รถํ อาโรเปตฺวา โกสิยโกตฺตสฺส ฆรทฺวาร
จเปตฺวา อากมฺนํ นิเวทยิสุ ๑

พฺราหฺมโณ ปฏิสนฺถาริ กตฺวา กุโธ อากตฺตฺถาติ
ปุจฺฉิ ๑ มกฺขรฺภูเจ มหาติตฺถคาเม กปิลพฺราหฺมณฺสฺส ฆรโตติ ๑
ก็ การณา อากตาติ ๑ อิมินา นาม การณฺนาติ ๑ กลฺยาณํ
ตาตา สมชาติโกตฺตวิภโว อมฺหากํ พฺราหฺมโณ ทสฺสามิ
ทาริกนฺติ ปณฺณาการิ คณฺหิ ๑ เต กปิลพฺราหฺมณฺสฺส สาสนํ
ปหิณฺสิสุ ลทฺธา ทาริกา กตฺตพฺพิ กโรธาติ ๑ ตํ สาสนํ
สุตฺวา ปิปลฺลิมาณวสฺส อาโรจยิสุ ลทฺธา กิร ทาริกาติ ๑
มาณโว อหํ น ลภิสฺสามิติ จินฺเตสี อิเม ลทฺธาติ จ
วทฺนติ อนตฺถิโก หุตฺวา ปณฺณํ เปเสสฺสามิติ รโหคโต ปณฺณํ
ลิจิ ภาทฺทา อตฺตโน ชาติโกตฺตโกคานฺนรูปํ ฆรวาสํ ลภตุ
อหํ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิสฺสามิ มา ปจฺจนา วิปฺปฏิสารินิ
๑. สี่. นิวาสนปฏิกฺคาหิกายี ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๐๖

อโหสิตี ฯ ภทฺทาปี อสุกฺสฺส กิร มํ ทาตุคามตี สุตฺวา
 รโหคตา ปณฺณํ ลิจิ อฺยฺยปฺตุโต อตฺตโน ชาติโกตฺตโภกานู-
 รุปี ฆราวาสฺ ลภตุ อหํ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิสฺสามิ มา
 ปจฺจลา วิปฺปฏิสารี อโหสิตี ฯ เทวปี ปณฺณานิ อนฺตรามคฺเค
 สมากจฺฉิสฺสุ ฯ อิหํ กสฺส ปณฺณนฺติ ปิปลิมาณเวน ภทฺทาย
 ปหิณฺนตี ฯ อิหํ กสฺส ปณฺณนฺติ ฯ ภทฺทาย ปิปลิมาณวสฺส
 ปหิณฺนตี จ วุคฺเต เทวปี วาเจตฺวา ปสฺสถ ทารกานํ กมฺมนฺติ
 ฆาเลตฺวา อรณฺเณ นทฺเทตฺวา สมานปณฺณํ ลิจิตฺวา อิตโต
 จ เอโต จ เปเสสฺส ฯ อิติ เตสํ อนิจฺจมานานํเยว สมากโม
 อโหสิ ฯ

ตํทิวสํเยว จ มาณโวปี เอกํ ปุํพฺพทามํ คนฺดาเปสิ ฯ
 ภทฺทาปี เอกํ คนฺดาเปสิ ฯ ตานิ สยฺนมชฺเช (๑) จเปตฺวา กุตฺตสાય-
 มาสา อฺโหปี สยฺนํ อารุหิสฺสามาตี สมากนฺตฺวา มาณโว ทกฺขิณ-
 ปสฺเสน สยฺนํ อารุหิ ฯ ภทฺทา วามปสฺเสน อารุหิตฺวา อาห
 ยสฺส ปสฺเส ปุํพฺพานิ มิลายนฺติ ตสฺส รากจิตฺตํ อฺปนฺนนฺติ
 วิชานิสฺสาม อิมํ ปุํพฺพทามํ น อลฺลิสฺยิตพฺพนฺติ ฯ เต ปน
 อณฺณมณฺณสฺส สรีรสมฺพสฺสภเยน ตियามรตฺตี นิทฺทํ อโนกฺกมนฺตาว
 วิดีนาเมนฺติ ทิวา ปน หสิตมตฺตํ น โหติ ฯ เต โลกามีเสน
 อสฺสญฺจา ฯ ยาว มาตาปีตโร ฐรฺนฺติ ตาว กุญฺมฺพํ อวิจาเรตฺวา
 # ๑. ม. ย. อาสนมชฺเช ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๓๐๗

เตสุ กาลกเตสุ วิจารณ์สูฯ มหตี มาณวสุส สมปตติ
เอกทิวลั สรีร์ อูพพภูฏตวา จขุเขตตพพิ สุวณณจณณเมว
มคธนาพิกา ทวาทสนาพิมตติ ลทุชธ วภูฏติฯ ยนุตพทุธานี
สภูจิจิ มหาตพากานี กมฺมนโต ทวาทสโยนิโก อนุราธ-
ปรูปปมาณา จุททส ทาสคามา จุททส หตถานีกาทีฯ
จุททส อสฺสานีกา จุททส รธานีกาฯ

โส เอกทิวลั อลงกตํ อสฺลํ อารุยห มหาชนปริวุโต
กมฺมนตํ คนฺตวา เขตตโกฏियิ จิตฺ นงฺกเลหิ ภินฺนภูจฺจานโต
กาทโย สกฺุณณ คณฺฑุปฺปาทกาทีปาณณ อุทฺทริตฺวา ขาทนฺเต
ทิสฺวา ตาตา อิมํ กิ ขาทนฺตีติ ปุจฺฉิฯ คณฺฑุปฺปาเท
อยฺยาติฯ เอเตหิ กตํ ปาปํ กสฺส โหตีติฯ ตุมฺหากํ อยฺยาติฯ
โส จินฺเตสิ สเจ เอเตหิ กตํ ปาปํ มยฺหํ โหติ กิ เม
กริสฺสตี สตฺตอสีตีโกฏฺชนํ กิ ทวาทสโยชโน กมฺมนโต กิ
ยนุตพทุธานี สภูจิจิ มหาตพากานี กิ จุททส คามา สพฺพเมตํ
ภทฺทาย กापิลานียา นียฺยาเทตฺวา นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิสฺสามิตีฯ

ภทฺทापิลานี ตสฺมี ขณฺณ อพฺพนฺตรวตฺถุมฺหิ ตโย
ติลกฺุมฺเภ ปตฺถาราเปตฺวา ธาตีหิ ปริวุตา นิสินฺนา กาท
ติลปฺาณเก ขาทมานเ ทิสฺวา อมฺมา กิ อิมํ ขาทนฺตีติ
ปุจฺฉิฯ ปาณเก อยฺเยติฯ อกฺุสลํ กสฺส โหตีติฯ ตุมฺหากํ
อยฺเยติฯ สวา จินฺเตสิ มยฺหํ จตฺหตฺถํ วตฺถํ นาพิโกทนมตฺติ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๐๘

จ ลทฺธธ วฏฺฐติ ยฺหิ จ ปเนตฺ เอตฺเตน ชเนน
กตฺ อกุสลํ มยฺหํ โหติ ภวสฺสเสนปี วฏฺฐโต สีสํ
อุกฺขิปิตฺ น สกฺกา อยฺยปฺตฺเต อาคตฺมตฺเตยว สพฺพํ ตสฺส
นियฺยาเตตฺวา นิกฺขมฺม ปพฺพชิสฺสามิติ ฯ

มาณโว อคฺนตฺวา นฺหาตฺวา ปาสาทํ อารุห
มหารเห ปลลฺงเก นิสฺสิทฺติ อตฺตสฺส จกฺกวตฺติโน อนฺจจฺจวิกํ
โกชนํ สชฺชยฺสิสุ ฯ เทวปี ภูณฺชิตฺวา ปรีชเน นิกฺขนฺเต คตา
รโหคตา ผาสฺสกุจฺจเน นิสฺสิทฺติสุ ฯ ตโต มาณโว ภทฺทํ อาห
ภทฺเท ตฺวํ อิมํ ฆริ อคฺจจฺจนฺตํ กิตฺตํ ฐนํ อหริตี ฯ
ปลฺจปฺลณฺณาสฺส สกฺกสฺสทฺสฺสานิ อยฺยาติ ฯ เอตํ สพฺพํ ยา จ
อิมสฺมิมิ ฆเร สตฺตอสีติโกฏฺฐิโย ยนฺตพฺพธา สกฺกจิตฺตพาทิเกทา
สมฺปตฺติ อตฺถิ สพฺพํ ตฺยฺหํยว นียฺยาเทมิตฺติ ฯ ตฺเมห ปน
อยฺยาติ ฯ อหํ ปพฺพชิสฺสามิติ ฯ อยฺย อหฺมปี ตฺมฺหากํยว
อาคมนํ โอลฺกยมานา นิสินฺนา อหฺมปี ปพฺพชิสฺสามิติ ฯ เตสํ
อาทิตฺตปฺลณฺณกฺก
วตฺวา อนฺตราปฺลนฺโต กาสายรสปิตานิ วตฺถานิ มตฺติกาปตฺเต
จ อหฺราเปตฺวา อณฺณมณฺณํ เกเส โอลฺกาเรตฺวา เย โลก
อรหนฺโต เต อุทฺทิสฺส อมฺหากํ ปพฺพชฺชาติ ปพฺพชิตฺวา ถวิกาส
ปตฺเต โอลฺกาเปตฺวา(๑) อํเส ลคฺเคตฺวา ปาสาทโต โอลฺกรีสฺสุ ฯ เกเห
๑. สฺ. โอลฺกาเรตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณน หน้ท ๓๐๕

ทาสสุ จ กมมการสุ จ น โกจิ สณชานึ ๑

อด เน พุราหุมนคามโต นิกขมม ทาสคามทวารน
คจณนเต อากปลุกตวเสน ทาสคามวาสโน สณชานึสุ ๑ เต
รทนต์ ปาทสุ นปติตว กึ อเมห อนาถ กโรถ อยยติ
อาหंस ๑ มย ภณ อาทิตตปลณสาลา วีย ตโย ภวติ
ปพพชมิหา สเจ ตุมหสุ เอเกกั ภุชิสสิ กโรม วสุสตมปี
นปโปหติ ตุมเห จ(๑) ตุมหากั สีสั โหวิตว ภุชิสสา หุตว
ชีวถติ วตว เตสั โรทนต์นยว ปกกมีสุ ๑ เโร ปุโรโต
คจณนโต นิตตติตว โอลเกนโต จินเตสิ อัย ภททา กاپิลานึ
สกลชมพูปคณนิกา อิตถึ มยหั ปจณโต อากจณติ ๑ จานั
โฆ ปเนตั วิชชติ ยั โกจิตเว เอวั จินเตยย อิเม ปพพชิตวปี
วินา ภวิตู น สกโกนตติ อนนุจณวิกั กโรนตติ ๑ โกจิ วา
ปน มนั ปทุเสตว อปายปุโรโก (๒) ภเวย ๑ อิมั ปหาย มยา
คณตु วณฺณตติ จิตตึ อปปาเทสิ ๑

โส ปุโรโต คจณนโต เทวธาปลั ทิสว ตสส มตถเก
อณฺจาสึ ๑ ภททาปี อากนตว วนทิตว อณฺจาสึ ๑ อด นั
อาห ภทเท ตาทิสึ อิตถึ มม ปจณโต อากจณนตี ทิสว
อิเม ปพพชิตวปี วินา ภวิตู น สกโกนตติ จินเตตว อเมหสุ
ปทุจจิตโต มหาชโน อปายปุโรโก ภเวย อิมสมึ เทวธาปเถ
๑. ม. ตุมเหว ๑ ๒. สึ. อปายโปโก ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๑๐

ตฺวเอกํ คณฺห อหํ เอเกน คมิสฺสามิตี ฯ อาม อยฺย
 ปพฺพชิตานํ มาตุคฺคาโม นาม มลํ ปพฺพชิตฺวาปี วินา น
 ภาวนฺตีติ อมฺหากํ โทสํ ทสฺสนฺติ(๑) ตฺเมหฺ เอกํ มคฺคํ คณฺห
 วินา ภาวิสฺสามาติ ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณํ กตฺวา จตฺตฺสฺ จาเนตฺ
 ปณฺจปติภูจฺจิตฺเตน วนฺทิตฺวา ทสฺนขสฺโมธานสมฺมุชฺชํ อณฺชลี
 ปคฺคยฺห สตสฺหสฺสกปฺปมาเณ อทฺธานเณ กโธ มิตฺตสฺสนฺถโว อชฺช
 กิขฺชตีติ วตฺวา ตฺเมหฺ ทกฺขิณชาติกานาม ตฺมฺหากํ
 ทกฺขิณมคฺโค วฏฺฏตีติ มยํ มาตุคฺคามา นาม วามชาติกามฺหากํ
 วามมคฺโค วฏฺฏตีติ วนฺทิตฺวา มคฺคํ ปฏฺธิปฺนฺนา ฯ เตสํ
 เทวธาภูตกาเล อยํ มหาปจฺวี อหํ จกฺกฺวาพคิริสฺสึเนรฺูปพฺพเต
 ชาเรตฺตํ สกโกณฺตีปี ตฺมฺหากํ คฺุณฺเ ชาเรตฺตํ น สกโกมิตี
 วทฺนฺตีติ วีย วิรวมาณา อกมฺปิ อากาเส อสนิสฺสทฺโท วีย
 ปวตฺติ จกฺกฺวาพพฺพโต อุณฺนทติ(๒) ฯ

สมฺมาสมฺพุทฺโธ เวพฺพวนมหาวิหารเ คนฺธกฺกุญฺธิยํ นิสฺสินฺโน
 ปจฺวีกมฺปนสทฺทํ สุตฺวา กสฺส นฺ โข ปจฺวี กมฺปตีติ
 อวชฺเชนฺโตปี ปิปฺผลิมาณโว จ ภทฺทา จ กاپิตานี มํ
 อุกฺทิสฺส อปฺปเมยฺยํ สมฺปตฺตี ปหาย ปพฺพชิตา เตสํ วิโยคฺกุจฺจาเน
 อุกฺกิณฺนมฺปิ คฺุณฺพเลน อยํ ปจฺวีกมฺโป ชาโต มยาปี เอเตสํ
 สงฺคหํ กาคฺตุ วฏฺฏตีติ คนฺธกฺกุญฺโธ นิกฺขมฺม สยเมว ปตฺตจิวริ
 # ๑. ม. ปสฺสนฺติ ฯ ๒. ม. อุณฺนทติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๓๑๑

อาทาย อสีติมหาเถรสฺส กณฺจि อนามนฺเตตฺวา ติกาวุตฺตํ มคฺคํ
 ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา ราชคหฺสฺส จ นาพฺนทาย จ อนฺตเร
 พหุปฺตตกนิโคธฺรชฺชกฺขมฺมูเล ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา นิสฺสีทึ ๗ นิสฺสีทฺนฺโต
 ปน อณฺฺตโร ปัสฺสกุสิโก วยิ อนิสฺสีทิตฺวา พุทฺธเวสฺสํ กเหตฺวา
 อสีติหตฺถา ฆนฺนพุทฺธรสฺสมิโย วิสฺสชฺเชนฺนฺโต นิสฺสีทึ ๗ อิติ ตสฺมี
 ขณฺเ ปณฺณฉตฺตสทกฺกจกฺกฏฏาคาราทีปฺปมาณา พุทฺธรสฺสมิโย อิติ
 จิตฺโต จ วิปฺพนฺนฺติโย (๑) วิชฺชาวนฺนฺติโย จนนฺทสทสฺสรियสทสฺสอฺคฺคมน-
 กาลो วยิ กุรฺมามา ตํ ปวณฺนฺตรํ เอโกภาสํ อํกํสุ ๗ ทฺวตฺตีส-
 มหาปฺริสทกฺขณฺนสิริยา สมฺมุชฺชิตตาราคณฺํ วยิ กคณฺํ สฺสฺสฺสฺส-
 กมฺลวลฺลํ (๒) วยิ สลิลํ วนนฺตรํ วิโรจิตฺตํ ๗ นิคอฺธฺรชฺชกฺขสฺส นาม
 ขนฺนฺโร สโต โหติ ปตฺตฺตานิ นีลานิ ปกฺกานิ รตฺตฺตานิ ๗ ตสฺมี
 ปน ทิวเส สตฺสาโข นิคอฺธฺรชฺชกฺโข สฺวณฺณวณฺณโณ อโหสิ ๗

อิติ ยา สา อทฺธานมคฺคปฺปฏิปฺนฺโนติ ปทสฺส อตฺถํ
 วตฺวา อิทานิ ยถา เอส ปพฺพชฺชิตฺโต ยถา จ อทฺธานมคฺคํ
 ปฺปฏิปฺนฺโน อิมสฺส อตฺถสฺส อวิภาวตฺถํ อภินิหารโต ปฏฺฐาย
 อัยฺ อนฺนฺปฺพุทฺทิกถา เวทิตพฺพาติ (๓) วุตฺตา สา เอว เวทิตพฺพา ๗

อนฺตรา จ ราชคหํ อนฺตรา จ นาพฺนทฺนฺติ ราชคหฺสฺส
 จ นาพฺนทาย จ อนฺตเร ๗ สตฺถารณฺจ วตาหํ ปสฺเสยฺยํ
 ภควนฺตเมว ปสฺเสยฺยนฺติ สเจ อหํ สตฺถารํ ปสฺเสยฺยํ อิมํ

๑. ม. ยฺ. วิปฺพนฺนฺติโย ๗ ๒. ม. สฺสฺสฺสฺส-
 กมฺลวลฺลํ ๗
 # ๓. ม. กเถตพฺพาติ ๗

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๑๒

เยว ภควนฺตฺ(๑) ปสฺเสยฺยํ ๗ น หิ เม อิตฺโต อณฺเณน
 สตุถารว ภวิตฺตํ สกฺกาติ ๗ สุกตณฺจ วตวหิ ปสฺเสยฺยํ
 ภควนฺตเมว ปสฺเสยฺยนฺติ สเจ อหิ สมนฺมาปฺปฏิปตฺติยา สุกฺกุจฺจตฺตว
 สุกตํ นาม ปสฺเสยฺยํ อิมิเยว ภควนฺตํ ปสฺเสยฺยํ ๗
 น หิ เม อิตฺโต อณฺเณน สุกเตน ภวิตฺตํ สกฺกาติ ๗ สมนฺมา-
 สมนฺพทฺธณฺจ วตวหิ ปสฺเสยฺยํ ภควนฺตเมว ปสฺเสยฺยนฺติ สเจ
 อหิ สมนฺมา สามิ จ สจฺจจاني พุทฺธตฺตว สมนฺมาสมฺพทฺธํ นาม
 ปสฺเสยฺยํ อิมิเยว ภควนฺตฺ(๒) ปสฺเสยฺยํ ๗ น หิ เม อิตฺโต อณฺเณน
 สมนฺมาสมฺพทฺธเรน ภวิตฺตํ สกฺกาติ อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ๗ เอว
 ทสฺสเนนเนว ภควติ อยิ สตุถว อยิ สุกโต อยิ สมนฺมา-
 สมนฺพทฺธโรติ นิกฺกงฺโข อหิ อวฺวโส อโหสิณฺติ ทิเปติ ๗ สตุถว
 เม ภนฺเตติ อิทํ กิณฺจาปิ เทว วาเร อากตํ ติกฺขตฺตํ ปน
 วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพิ ๗ อิมินา หิ โส เอวํ ติกฺขตฺตํ สวากตฺตํ
 สวเวสิ อวฺวโสติ ทิเปติ ๗

อชานณฺเววติ อชานมาโนว ๗ ทฺติเย ปเทปิ เอเสว
 นโย ๗ มุทฺธาปิ ตสฺส วิปเตยฺยาติ ยสฺส อณฺณสฺส อชานิเยว
 ชานามิติ ปฺปฏิณฺณสฺส พหิรกสฺส สตุถโน เอวํ สพฺพเจตสา
 สมนฺนาคโต ปสฺนุนจิตฺโต สวโก เอวรूपิ ปรมนิปฺจการิ
 กเรยฺย ตสฺส มุทฺธา(๓) วณฺณนินฺนตาลปฺกํ วิย คีวโต มุทฺธาปิ
 # ๑. ม. อิมิเยว ภควนฺตํ ๗ ๒. สී. ม. ภควนฺติ ๗ ย. ภควนฺตํ ๗
 # ๓. ม. มุทฺธาติ นตฺถิ ๗

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๓๑๓

วิปเตยฺย สตุตธา ปน ผละยยาติ อตุโถฯ กิ วา เอเตนฯ
 สเจ มหากสุสปะเตโร อิมินา จิตตูปสาเทน อิมํ ปรม-
 นิปัจจการิ มหาสมุททสุส กเรยฺย ตตุถกปาเล ปกุกิจิตตอุทกพิณฺฑ
 วย วิลยิ คจฺเจยฺยฯ สเจ จกุกวาพสุส กเรยฺย อุตฺมมฺภูจิจิ
 วย วิกิเรยฺยฯ สเจ สีนะรูปพุตสุส กเรยฺย กากตุณฺฑเทน
 ปหฺภูปิฏฺฐิมฺภูจิจิ(๑) วย วิทฺฐิเสยฺยฯ สเจ มหาปจฺจเวีย กเรยฺย
 วาตาหตฺกสมฺปฺลฺลโฆ วย วิกิเรยฺยฯ เอวฺรุโปปิ ปน เถรสฺส
 นิปัจจกาโร สตุถฺ สุวณฺณวณฺณเณ ปาทปิฏฺฐเจ โลมมตฺตมฺปิ
 วิโกเปตฺตุ นาสกฺขิฯ ติฏฺฐตฺตุ จ มหากสุสโป มหากสุสปสฺทิสานิ
 กิกฺขุณิ สหสฺสมฺปิ สตสฺสสฺสมฺปิ นิปัจจการทสุสเนน เนว ทสฺพลสุส
 ปาทปิฏฺฐิโลมมตฺตมฺปิ วิโกเปตฺตุ ปิสฺสูกฺคจิวเร วา อํสุมตฺตมฺปิ จาเลตฺตุ
 สกฺโกติฯ เอวํ มหานุภาโว हि สตุถาฯ

ตสฺมาติห เต กสุสปาติ ยสฺมา อหิ ชานนฺโตเอว
 ปชานามิตี ปสฺสนฺโต เอว จ ปสฺสามิตี วทามิ ตสฺมา กสุสป
 ตยา เอวํ สิกฺขิตพฺพิฯ ติพฺพนฺติ พหฺลํ มหฺนตฺติฯ हिโรตฺตูปฺนฺติ
 หิริ จ โอตฺตูปฺนฺจ ปจฺจูปฺภูจิตฺ ภาวิสฺสตีตี ปจฺมตฺรเมว อูปฺภูจิตฺ
 ภาวิสฺสตีฯ โย हि เถราทิสฺสฺ หิโรตฺตูปฺปี อูปฺภูจเปตฺวา อุปฺสงฺกมตี
 เถราทโยปิ ตํ สหิริกา สโอตฺตูปฺปา จ หุตฺวา อุปฺสงฺกมฺนฺตีตี
 อยเมตฺถ อานิสฺสโสฯ กุสฺลูปฺสณฺหิตนฺติ กุสฺลสฺนฺนิสฺสตีตํฯ
 # ๑. ม. ...ปิฏฺฐมฺภูจิจิฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๓๑๔

อฏฺฐิกถวาติ(๑) อตฺตทานํ เตน ฌมฺเมน อฏฺฐิกํ กถวา(๒) ตํ วา ฌมฺมํ
เอส มยฺหํ อตฺถโถติ อฏฺฐี กถวา ฯ มนสิกริตฺวาติ จิตฺเต จเปตฺวา ฯ
สพฺพเจตฺสา สมฺนุนาหริตฺวาติ จิตฺตสฺส โถกมฺปิ พหิ คนฺตุ
อเทฺนุโต สพฺเพน สมฺนุนาหารจิตฺเตน สมฺนุนาหริตฺวา ฯ โอหิต-
โธโตติ ฐปิตโธโต ฌาณโธตถจ ปสาทโธตถจ โอทหิตฺวา มยา
เทสิตํ ฌมฺมํ สกฺกจฺจ(๓) สฺมุตฺตสํมิติ เอวํ หิ เต สิกฺขิตพฺพํ ฯ
สาตสหคฺตา จ เม กายคตาสตีติ อสุภฺสุ เจว อานาปาเน
จ ปจฺมชฺฌาณวเสน สุขสมฺปยุตฺตา กายคตาสตี ฯ

โย จ ปนายํ ติวิโร โอวาโท เถรสฺส อยเมว ปพฺพชฺชา
จ อุปสมฺปทา จ อโหสิ ฯ

สาโณติ (๔) สกฺิเลโส สอิโณ หุตฺวา ฯ ฐฏฺฐปิณฺฑํ ภูณฺชินฺติ
สทฺฐาเทยฺยํ ภูณฺชี่ ฯ

จตฺตาริ หิ ปริโภคา เถยฺยปริโภโค อธิปริโภโค
ทายชฺชปริโภโค สามิปริโภโคติ ฯ ตตฺถ พุสฺสึลลสฺส สจฺจมชฺชเณ
นีสีทิตฺวา ภูณฺชนตฺตสฺสาปี เถยฺยปริโภโค นาม ฯ
กสฺมา จตฺตสฺส ปจฺจเยสฺส อนิสฺสรตฺยา ฯ สึลวโต อปจฺจเวกฺขิต-
ปริโภโค อธิปริโภโค นาม ฯ สตฺตณฺนํ เสกฺขานํ ปริโภโค
ทายชฺชปริโภโค นาม ฯ จีณาสวสฺส ปริโภโค สามิปริโภโค
นาม ฯ อิติ จีณาสโว สามิ หุตฺวา อนโณ ปริภุณฺชติ ฯ

๑. ม. อฏฺฐี กถวาติ ฯ ๒. ม. อฏฺฐิกํ ฯ กถวา ฯ

๓. ม. สกฺกจฺจเมว ฯ ๔. ม. สโรณติ ฯ

*เล่มที ๑๑ จีวรสุตตชฌณนา หน้า ๓๑๕

เถโร อตตนา ปุณฺชเนน หุตฺวา ปรีกฺขตปรีโกคํ อธิปรีโกคํ-
เยว กโรนฺโต เอวมาห ฯ

อภฺจมียา อณฺเฐ อุทปาทีติ อภฺจเม ทิวเส อรหตฺตผลํ
อุปฺปชฺชิตี ฯ

อถ โข อาวุโส ภควา มคฺคา โอกกมฺมาติ มคฺคโต โอกกมนํ
ปจฺมตฺรํ ตํทิวเสเยว อโหสี อรหตฺตาทิโกโม ปจฺจนา ฯ เทสนา-
วารสฺส ปน เอวํ อากตฺตา อรหตฺตาทิโกโม ปจฺจมํ ทีปิตโต ฯ
กสฺมา ปน ภควา มคฺคา โอกกนฺโตติ เอวํ กิรสฺส
อโหสี อิมํ ภิกฺขุํ ชาติอารณฺณิกํ ชาติปฺสกุณฺณิกํ ชาติเอกาสนิกํ
กิริสฺสามีติ ฯ ตสฺมา โอกกมิตี ฯ

มฺหุทฺทา โข ตฺยายนฺตติ มฺหุทฺทา โข เต อัยฺ ฯ อิมณฺจ ปน
วาทํ ภควา ตํ จีวรํ ปทุมปฺปฺพวณฺเณน ปาณินา อนฺตนฺเตน
ปฺรามสนฺโต อาห ฯ กสฺมา เอวมาหาติ เถเรน สห จีวรํ
ปรีวตฺเตตฺตกาตฺยา ฯ กสฺมา ปรีวตฺเตตฺตกาโม ชาโตติ เถริ
อตฺตโน จาเน จเปตฺตกาตฺยา ฯ เถโร ปน ยสฺมา จีวรสฺส
วา ปตฺตสฺส วา วณฺเณ กถิตฺเต อิมํ ตุมฺหากํ คณฺหถาติ(๑)
วจนํ จาริตฺตเมว ตสฺมา ปฏิกฺคณฺหาตฺตเม ภนฺเต ภควาติ
อาห ฯ ชาเรสฺสตี ปน เม ตฺวํ กสฺสปฺ สานานิ ปฺสกุณฺณานิ
นิพฺพสนานีติ กสฺสปฺ ตฺวํ อิมานิ ปรีโกคชฌณฺณานิ ปฺสกุณฺณานิ
๑. ม. คณฺหถาติ วจนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณนา หน้า ๓๑๖

ปารุปีตุ สกขิสฺสสีตี วทติ ฯ ตณฺจ โข น กายพลํ
สนุชฌาย ปฏิปตฺติปุรณํ ปน สนุชฌาย เอวมมาห ฯ อัยฺ เหตุถ
อธิปฺปาโย อหํ อิทํ จีวรํ ปุณฺณํ นาม ทาสี ปารุปีตฺวา
อามกฺสุสานเน จตฺตํ ตํ สฺสานํ ปวิสิตฺวา ตุมฺพมตฺเตหิ
ปาณเกหิ สมฺปริกฺกณฺณํ เต ปาณเก วิชฺฐนิตฺวา มหาอริยวเส
จตฺวา อคฺคเหสี ตสฺส เม อิมํ จีวรํ คหิตฺทิวเส ปน
ทสสทสฺสจกฺกวาเพ มหาปจฺวี มหาวิรวํ วิรวมาณา กมฺปิตถ
อากาโส ตณฺนทฺทวํ ฯ (๑) จกฺกวาเพ เทวตา สาธุการํ อทฺสู อิมํ
จีวรํ กณฺหนฺเตน ภิกฺขุณา ชาตีปฺสกุณฺณิเกน ชาตีอารณฺณิเกน
ชาตีเอกาสนิเกน ชาตีสปทานจาริเกน ภวิตฺวํ ฏณฺณติ ตวํ อิมสฺส
จีวรสฺส อนุจฺฉวิกํ กาทฺตุ สกขิสฺสสีตี ฯ เถโรปิ อตฺตนา ปจฺจนนํ
หตฺถินํ พลํ ชาเรตี โส ตํ อกฺกยิตฺวา(๒) อหเมตํ ปฏิปตฺตี
ปุเรสฺสามิติ อฺสุสาเหเน สฺสคตฺจีวรสฺส อนุจฺฉวิกํ กาทฺตุกาโม
ชาเรสฺสามหํ กณฺเตติ อหา ฯ ปฏิปชฺชินฺติ ปฏิปนฺโนสฺมิ ฯ
เอวํ ปน จีวรปฺริวตฺตนํ กตฺวา เถเรเน ปารุตฺจีวรํ ภควา
ปารุปี สตถุ จีวรํ เถโร ฯ ตสฺมี สมเย มหาปจฺวี อุตก-
ปฺริยนฺตํ กตฺวา อุนฺนทนฺตี กมฺปิตถ ฯ

ภควโต ปุตฺโตติอาทิสฺส เถโร ภควนฺตํ นิสฺสาเย อริยาเย
ชาตียา ชาโตติ ภควโต ปุตฺโตติ ฯ อูเร วสิตฺวา มุขโต
๑. ม. อากาเส วาโต วายิ ฯ ๒. ม. อตฺกยิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ จีวรสุตตชณณา หน้า ๓๑๗

นิกขนุตโอวาทวเสน ปพพชชชชช เจว อุปสมปทาย จ
ปติภูจิตตตดา โอรโโส มุขโต ชาโต ฯ โอวาทธมมโต ชาตตดา
โอวาทธมเมน จ นิมมิตตตดา ธมมโช ธมมนิมมิตโต ฯ โอวาท-
ธมมทายาทิ นวโลกุตตรธมมทายาทเมว วา อรหตีติ ธมม-
ทายาทิ ฯ ปฏิกุคหิตานิ สาณานิ ปัสสูกานีติ สตถารา ปารุตติ
ปัสสูกจิวริ ปารุปนตถาย ปฏิกุคหิตานิ ฯ (๑)

สมมา วทมาโน วเทยยติ ยิ ปุคคลิ ภกวโต
ปุคคโตติอาทีหิ กุณเหสิ สมมา วทมาโน วเทยย มมี ติ
สมมา วทมาโน วเทยย อหิ เอวรูโปติ ฯ เอตตาวตา เถเรน
ปพพชชชชช (๒) ปริโสธิตา โหติ ฯ อัย เหตุถ อธิปโปโย อาวุโส
ยสส น อุปชฌาโย ปลญายติ น อจริโย กิ โส
อนุปชฌาโย อนจริโย นุหาปิตมฺมทโก สยิ คหิตกาสาโว
ติตฺถิยปฏกนุตโกติ สจฺจํ คโต เอวํ ติกาวุตติ มคฺคํ ปจฺจुकฺคมนํ
ลภติ ตีหิ โอวาเทหิ ปพพชชชชช วา อุปสมปทํ วา ลภติ
กาเยน กายิ จีวรปรีวตฺตนํ ลภติ ปสฺส ยาว พุพฺพาสิตมปี
วจนํ อุลลนนุทาย ภิกฺขุณิยติ ฯ เอวํ ปพพชชชชช โสเชตฺวา อิทานิ
จหิ อภิญญาหิ สีหนาทํ นทิตุํ อหิ โข อาวุโสติ อาทิมาย ฯ
เสสิ ปุริมเนเนว เวทิตพฺพํ ฯ

เอกาทสมํ ฯ

๑. สี่. ปฏิกุคเหตา ฯ ม. ปฏิกุคหิติ ฯ ๒. ม. ย. ปพพชชชชช ฯ

ปรมมรณสุตตวณณา

ทวาทสม เตถาคโตติ สตุโต ๗ น เหติ อวูโส อตุถ-
สตุหิตนุติ อวูโส เอติ ทิฏฐิตุติ อตุถสนนุติสตีติ น โหติ ๗
นาทิพุมหุจริยกนุติ มกคพุมหุจริยสตุ ปุพพภากปฎิปทาปี น
โหติ ๗ เอตลหิ อวูโส อตุถสตุหิตนุติ อวูโส เอติ
จตุสจจกมมฏฐานัน อตุถสนนุติสตีติ ๗ เอติ อาทิพุมหุจริยกนุติ
เอติ มกคพุมหุจริยสตุ อาทิ ปุพพภากปฎิปทา ๗

ทวาทสม ๗

สทุมมปฎิฐูปกสุตตวณณา

เตรสเม อลลวาย สณจหีสูติ อรหตุเต ปติฏฐหีสู ๗
สทุมมปฎิฐูปกนุติ เทว สทุมมปฎิฐูปกานิ อธิคมสทุมม-
ปฎิฐูปกณจ ปริยตุติสทุมมปฎิฐูปกณจ ตตุถ

โอภาเส เจว ณาณจ	ปีติยา จ วิกรมปติ
ปสสุทฐิยา สุเข เจว	เยหิ จิตตุติ ปเวรติ ๗
อธิโมกเข จ ปกคาเห	อุปฏฐาเน จ กมปติ
อุเปกขาวชชนา (๑) เจว	อุเปกขาย จ นิกนุติยา ๗
อิมานิ ทส จานานิ	ปณญา ยสส ปริจจिता (๒)

ธมมุตฐจจกสโล (๓) โหติ น จ สมโมห คจจตีติ ๗ (๔)

๑. สี่. อุเปกขาวชชเน เจว ๗ ๒. ม. ปริจจिता ๗ ๓. สี่. ส ตตุถ กุสโล ๗

ม. ธมมุตฐจจกสโล ๗ ๔. พุ. ปฎิ. ๓๑/๕๔๓/๔๔๘ ๗

*เล่มที่ ๑๑ สทฐมมปปฏิรูปกสตุตตวณณนา หน้ ๓๑๕

อิท วิปสสนาณาสส อูปกุกเลสชาติ อธิคมสทฐมมปปฏิรูปก
นาม ๑ ติสโส ปน สงคีติโย อนารุพหิ ธาตุกถา อารมมณ-
กถา อสุกกถา ฌาณวตฺตูกถา วิชฺชากรณฺทโกติ อิมหิ ปญฺจหิ
กถาวตฺตูกหิ ปริพาหิรฺ คุพฺพหวินยฺ คุพฺพเวสฺสนตฺรฺ คุพฺพหมโหสธฺ (๑)
วณฺณปฏิกํ องฺคฺลิมาลปฏิกํ รฏฺฐปาลคชฺชิตฺ อापวกคชฺชิตฺ
เวทลปฏิกนฺติ อพฺพุทฺทวจนฺ ปฺริยตฺตสทฐมมปปฏิรูปกํ นาม ๑

ชาตฺรปปฏิรูปกนฺติ สุวณฺณการสฺส วิทฺธฺ (๒) อารกฺฎมยฺ
สุวณฺณวณฺณํ อารกฺณชาติ ๑ ฉณกาเลสฺส หิ มนฺุสฺสา อารกฺณ-
ภณฺทกํ คณฺหิสฺสามาติ อापณฺํ คจฺจนฺติ ๑ อถ เน อापณฺิกา
เอวํ วทนฺติ สเจ ตฺมเมห อารกฺณตฺติกา อิมานิ คณฺหน ๑
อิมานิ หิ ฆนฺานิ เจว วณฺณวณฺณานิ จ อปฺปกุฆานิ จาติ ๑
เต เตสฺ สุตฺวา การณฺํ อิมเ วทนฺติ อิมานิ ปิลนฺธิตฺวา
สกกาน กขตฺตํ กิพฺพิตุํ โสภนฺติ เจว อปฺปกุฆานิ จาติ
ตานิ คเหตุวา คจฺจนฺติ สุวณฺณภณฺฑํ อวิกฺกยมานํ(๓)
นิทฺทหิตฺวา จเปตพฺพํ โหติ ๑ เอวํ ตํ ชาตฺรปปฏิรูปเก
อูปฺปนเน อนฺตรธาติ นาม ๑

อถ สทฐมมสฺส อนฺตรธานํ โหตีติ อธิคมสทฐมมสฺส
ปฏฺิพฺตติสทฐมมสฺส ปฺริยตฺตติสทฐมมสฺสชาติ ติวิสฺสาปี สทฐมมสฺส
อนฺตรธานํ โหติ ๑ ปจฺมโพธิยฺ หิ ภิกฺขุ ปฏฺิสมภฺิทปฺปตฺตา

๑. ม. คุพฺพหมโหสธฺ ๑ ๒. สฺ. สุวณฺณรสวิทฺธฺ ๑

ม. สุวณฺณรสวิธานํ ๑ ๓. ม. อวิกฺกยมานํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๒๐

อเหตุ ๗ อถ กาลเต คจฺจนเต ปฏิสมฺภิทา ปาปุณฺตี น สกฺขีสุ
ณพฺภิตฺตา อเหตุ ๗ ตโต ฉ อภิตฺตา ปาปุณฺตี อสกฺโกนฺตา
ติสุโส วิชฺชา ปาปุณฺตี ๗ อิทานิ กาลเต คจฺจนเต ติสฺสุโส
วิชฺชา ปาปุณฺตี อสกฺโกนฺตา อวภฺชยฺมตฺตํ ปาปุณฺตีสนฺติ ๗
ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา อนาคามิผลํ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา สกฺคาทามิผลํ
ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา โสตาปตฺติผลํ ๗ คจฺจนเต กาลเต โสตาปตฺติผลมฺปิ
ปตฺตํ น สกฺขิสฺสนฺติ ๗ อถ เนสํ ยทา วิปฺสฺสนา อิมฺหิ
อุปกฺกิลเสหิ อุปกฺกิลฺลฺลา อารทฺธมตฺตาว จสฺสตี ตทา อธิคม-
สทฺธมฺโม อนฺตรหิโต นาม ภวิสฺสตี ๗

ปจฺมโพธิยํ หิ ภิกฺขุ จคฺชนํ ปฏิสมฺภิทานํ อนฺจฺจนวิกํ
ปฏฺธิปตฺตี ปุเรยฺสุ ๗ คจฺจนเต กาลเต ตํ อสกฺโกนฺตา นนฺ
อภิตฺตานํ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา ติสฺสนนํ วิชฺชานํ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา
อรหตฺตผลมตฺตสฺส ๗ คจฺจนเต ปน กาลเต อรหตฺตสฺส อนฺจฺจนวิกํ
ปฏฺธิปตฺตี ปุเรตฺถํ อสกฺโกนฺตา อนาคามิผลสฺส อนฺจฺจนวิกํ
ปฏฺธิปทํ (๑) ปุเรสฺสนฺติ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา สกฺคาทามิผลสฺส ตํปี
อสกฺโกนฺตา โสตาปตฺติผลสฺส ยทา ปน โสตาปตฺติผลสฺสปี
อนฺจฺจนวิกํ ปฏฺธิปทํ ปุเรตฺถํ อสกฺโกนฺตา สีสฺปริสฺสุทฺธมตฺเต
จสฺสสนฺติ ตทา ปฏฺธิปตฺติสทฺธมฺโม อนฺตรหิโต นาม ภวิสฺสตี ๗

ยาว ปน เตปีฏฺกํ พุทฺธวณฺํ ปวตฺตติ (๒) น ตาว

๑. ม. ปฏฺธิปตฺตี น ๒. ม. ย. วตฺตติ ๗

*เล่มที่ ๑๑ สททมมปปฏิรูปกสตุตตวณณา หน้า ๓๒๑

สาสนํ อนุตฺรหิตนฺติ วตฺตํ วัณฺณติ ๑ ติฎฺฐจฺนตฺต วา ตีณิ
 อภิธมฺมปิฎกเก อนุตฺรหิตเต อิตเรสุ ทฺวีสุ วตฺตนฺเตสุปี (๑)อนุตฺรหิตนฺติ
 น วตฺตพฺพเมว ๑ ทฺวีสุ อนุตฺรหิตเตสุ วินยปีฎกมตฺเต จิตฺปี
 ตตฺรารปี ขนฺธกปรีวารេสุ อนุตฺรหิตเตสุ อุภโตวิภงฺกมตฺเต ๑ มหา-
 วินย อนุตฺรหิตเต ทฺวีสุ ปาติโมกฺขេสุ วตฺตมานะสุปี สาสนํ
 อนุตฺรหิตเมว ๑ ยทา ปน เทว ปาติโมกฺขา อนุตฺร-
 ชาติสฺสนฺติ อถ ปรียตฺติสทฺทมฺมสฺส อนุตฺรธานํ ภวิสฺสตี ๑
 ตสฺมี อนุตฺรหิตเต สาสนํ อนุตฺรหิตํ นาม โหตี ๑ ปรียตฺติยา
 หิ อนุตฺรหิตาย ปฎิปตฺติ อนุตฺรชาติ ปฎิปตฺติยา อนุตฺรหิตาย
 อธิคม อนุตฺรชาติ ๑ กิการณา อัย หิ ปรียตฺติ ปฎิปตฺติยา
 ปจฺจโย โหตี ปฎิปตฺติ อธิคมสฺส ๑ อิติ ปฎิปตฺติโตปี ปรียตฺติเยว
 ปมาณํ ๑

นนฺ จ กสฺสปสฺมมาสมฺพทฺชกาเล กปีโล นาม อนาจาโร
 ภิกฺขุ (๒) ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสฺสสามิตี วิชนี คเหตุวา อาสเน
 นิสินฺโน อตฺถิ อิมสฺมี วตฺตนฺตาติ ปุจฺจนิ อถ ตสฺส ภเยปี
 ปาติโมกฺโข วตฺตติ เตปี มยฺ วตฺตตามาติ อวตฺวาน
 วตฺตตามาติ วทิสฺสุ โส วิชนี จเปตฺวา อุฎฺฐายาสนา คโต ๑
 ตทา สมฺมาสมฺพทฺชสฺส สาสนํ โอสกฺกิตนฺติ กิณฺจาปี โอสกฺกิตํ
 ปรียตฺติ ปน เอกนฺเตเนว ปมาณํ ๑ ยถา หิ มหโต ตพากสฺส
 # ๑. ม. ติฎฺฐจฺนเตสุปี ๑ ๒. สී. ย. อนนารชภิกฺขุ ๑
 # ม. อนนารชภิกฺขุ ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๒๒

ปาลียา ธีราย อุทกํ น จสฺสตีติ น วตฺตพฺพํ อุทเก
สตี ปทุมมาทีนํ ปุปฺผานํ น ปุปฺผิสฺสณฺตีติ น วตฺตพฺพํ ฯ
เอวมเว มหตฺตพากสฺส ธีรปาลีสตีเส เตปฺปีฏเก พุทฺทวจนเ สตี
มหตฺตพาก อุทกสตีสา ปฏิปตฺตปุรกา กุลปฺตฺตา นตฺถิติ น
วตฺตพฺพา ฯ เตสฺ สตี มหตฺตพาก ปทุมมาทีนํ ปุปฺผานํ
วีย โสตาปนฺนาทโย อริยปฺกฺกลา นตฺถิติ น วตฺตพฺพนฺตี เอวํ
เอกนฺตโต ปริยตฺติเยว ปมาณํ ฯ

ปจฺวีชาตฺติ เทวสตฺสทสฺसानํ จตฺตาริ จ นหฺุตานํ พหฺลา
มหาปจฺวี ฯ อาโปชาตฺติ ปจฺวีโต ปฏฺจาย ยาว สุกฺกิณฺห-
พฺรหฺมโลกา อุกฺกตํ กปฺปวินาสกํ อุทกํ ฯ เตโชชาตฺติ ปจฺวีโต
ปฏฺจาย ยาว อภสฺสรพฺรหฺมโลกา อุกฺกโต กปฺปวินาสโก อุกฺกิ ฯ
วาโยชาตฺติ ปจฺวีโต ปฏฺจาย ยาว เวหฺปฺผลพฺรหฺมโลกา อุกฺกโต
กปฺปวินาสโก วายู ฯ เอเตสฺ หิ เอกธฺมโมปิ สตฺถุสฺสณฺ
อนฺตรธาเปตฺตํ น สกฺโกติ ตสฺมา เอวมอาห ฯ อิเชว เต
อุปฺปชฺชนฺตีติ โลหโต โลหขาทกมลํ วีย อิมสฺมี มยฺหํเยว สาสเน
เต อุปฺปชฺชนฺตี ฯ โมจฺปฺริสาติ ฯ ตฺจฺจฺปฺริสา ฯ

อาทิกเนว โอปิลวตีติ เอตฺถ อาทิกเนนาติ อาทาเนน
คหฺเนน ฯ โอปิลวตีติ นิมฺมุชฺชติ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยถา
อุทกฺกตา (๑) นาวา ภาณฺหํ คณฺหนฺตี นิมฺมุชฺชติ เอวํ

๑. ม. ย. อุทกจฺรา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สททมมปปฏิรูปกสุตตวณณา หน้า ๓๒๓

ปริยตติอาทินัน ปุเรนณ สททมมสส อนนตรธานัน น โหติ ฯ
ปริยตติยาหิ หายมานาย ปฏิปตติยา หายมานาย อธิคโม
หายติ ฯ ปริยตติยา ปุรยมานาย ปริยตติชรา ปุคคลา ปฏิปตติ
ปุเรนนติ ปฏิปตติปุรกา อธิคมํ ปุเรนนติ ฯ อิติ นวจนโท
วिय (๑) ปริยตติยาทีสุ วทตมมานาสุ มยหํ สาสนํ วทตติเยวาทิ
ทสเสติ ฯ

อิทานิ เยหิ รมเมหิ สททมมสส อนนตรธานณเจว จิติ
จ โหติ เต ทสเสนโต ปณจ โขติอาทิมาย ฯ ตตถ โอกุกมนิยาติ
อวกุกมนิยา เหฏฐากมนิยาติ อตโต ฯ สตถริ อการวาทิอาทีสุ
อการวาทิ การวรหิตา ฯ อปฺปติสฺสาติ อปฺปติสฺสยา อนิจฺจตฺติกา ฯ
ตตถ โย เจตियจฺจณํ อาโรหนโต ฉตฺตํ ชาเรติ อูปาหนํ
ชาเรติ อณฺณโต โอลเกตฺวา กถิ กเถนโต กจฺจติ อຍ
สตถริ อการโว นาม ฯ

โย รมมสฺสวณกาเล สงฺฆุญฺเจ ทหรสามณฺเหรหิ ปริวาริโต
นีสิตฺติ อณฺณานิ วา นวกมฺมาทีนํ กโรติ รมมสฺสวณกฺเค
นีสินฺโน นินฺททายติ วิกฺขิตฺโต วา อณฺณํ กเถนโต นีสิตฺติ
อຍ รมเม อการโว นาม ฯ

โย เถรฺปญฺจานํ คนฺตฺวา อวณฺทิตฺวา นีสิตฺติ หตฺถ-
ปลลตฺติกํ วา ทสฺสปลลตฺติกํ กโรติ อณฺณํ วาปน

๑. ม. วทตมมจฺจนโท วिय ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๒๔

ปตฺถปาทกุกฺกัจจ กโรติ วุฑฺฒานํ สนฺตึเก อนชฺฌิภูโจ กเถติ
อัย สงฺฆเ อการโว นาม ฯ

ติสฺโส ปน สิกฺขา อปุเรนฺโตว สิกฺขาย อการโว นาม
โหติ ฯ อฏฺฐ สฺมาปตฺติโย อนิพฺพตฺเตนฺโต ตาลํ วาปน
นิพฺพตฺตนตฺถาย ปโยคํ อกรโรนฺโต สฺมาธิสฺมี อการโว
นาม ฯ สุกฺกปกฺโข วุตฺตวิปลฺลาเสเนว เวทิตฺพุโพติ ฯ
เตรสมํ ฯ

กสฺสปลัฏฺฐตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๒๕

ลาภสกุการสัพพัญญูตถวณณา

ทารุณสัพพัญญูตถวณณา

ลาภสกุการสัพพัญญูตถสส ปจเม ทารุโณติ ททุโธ ๑ ลาภ-
สกุการสิโลโกติ เอตถ ลาโก นาม จตุปจจยลาโก ๑ สกุการโรติ
เตสเสว สุกตานิ สุตตขตานิ ลาโก ๑ สิโลโกติ วณณโฆโส ๑
กกุโกติ ติจิโณ ๑ พรุโสติ ขโร ๑ อนตฺตรายิโกติ อนตฺตรายกโร ๑
ปจมี ๑

พพิสสัพพัญญูตถวณณา

ทุติเย พพิสสิโกติ พพิส คเหตุวา จรมาโน มจฺจ-
ฆาตโก ๑ อามิสกตฺตฺติ อามิสมกฺขิตฺ ๑ อามิสจกฺขุติ อามิส
จกฺขุ ทสฺสนํ อสฺสาติ อามิสจกฺขุ ๑ คิลพพิโสติ คิลิตพพิโส ๑
อนนํ อापฺนฺโนติ ทุกฺขํ ปตฺโต ๑ พุยฺสนํ อापฺนฺโนติ วินาสํ
ปตฺโต ๑ ยถากามกรณฺนิโยติ ยถากาเมน ยถารุจฺจยา ยถเว (๑) นํ
พพิสสิโก อิจฺฉติ ตเถวสฺส กตฺตพฺโพติ อตฺโต ๑ ยถากามกรณฺนิโย
ปาปมฺโตติ(๒) ยถา กิเลสฺมารสฺส กาโม เอวํ กตฺตพฺโพ นิรยํ
วา ตฺริจฺฉานโยนี วา เปตฺติวิสยํ วา ปาเปตฺตพฺโพ ๑

ทุติยํ ๑

๑. สี. ยถา วา ๑ ๒. ม. ย. เปตฺติวิสยํ ๑ เอวมฺปริปี ๑

กุ่มมสุตฺตวณฺณา

ตติเย มหากุ่มมกฺคฺคณฺติ มหนฺตํ อฏฺฐจิกจฺจปฺกฺกํ ฯ อคฺมาสีติ
 อทฺฐาเอตฺถ กิณฺจิ ขาทิตพฺพํ อตฺถิ ตํ มจฺจรายนฺโต
 มํ เอส นีวาเรตีติ สลฺยณาย อคฺมาสี ฯ ปปฺตยาติ ปปฺตา
 วุจฺจติ ทีฆรชฺชุกพฺพุโร (๑) โกสเก (๒) ทณฺฑกํ ปเวเสตฺวา คหิโต
 กณฺณิกสลลสณฺจฺจโน อยกณฺฑโก ยสฺมี เวเคน ปตฺติตฺวา กฏฺฐาห
 ลกฺคฺคตฺเต กณฺฑโก นิกฺขมฺติ รชฺชุกโก เอกาพฺพุโร กจฺจเตว ฯ
 โส กุ่มฺโมติ โส วิทฺฐกุ่มฺโม ฯ (๓) เยน โส กุ่มฺโมติ อุตฺกสทฺทํ
 สุตฺวา สาสงฺกฏฺฐานํ ภวิสฺสตีติ นีวตฺติตฺวา เยน โส อตฺถกาโม
 กุ่มฺโม ฯ นทานิ ตฺวํ อมฺหากนฺติ อิทานิ ตฺวํ อมิตฺตหตฺถํ
 คโต น อมฺหากํ สนฺตโกติ อตฺถโธ ฯ เอวํ สลฺลปฺนฺตานํเยว
 จ เนสํ นาวาย จิโต ลฺลทฺโท รชฺชุกํ อากทฺธิตฺวา กุ่มฺมํ
 คเหตฺวา ยถากามํ อกาสิ ฯ

เสสเมตฺถ อีโต อนนฺตรสุตฺเต จ อุตฺตานเมว ฯ

ตติยจฺจตฺถานิ ฯ

๑. สี. ทีฆรชฺชุกพฺพุโร ฯ ๒. ม. อยกนฺตโกสเก ฯ

๓. สี. พัพพกุ่มฺโม ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๒๗

มีพหุสุตตวณณา

ปณฺจเม กัสมฺภกาทิ (๑) กุณฺปาณกา ฯ กุณฺทาทิติ กุณฺภกฺขา ฯ
กุณฺปุราติ อนุโต กุณฺเณ ปุริตา ฯ (๒) ปุณฺณา กุณฺสฺสาติ อิทํ
ปุริมฺสฺเสว อตฺถทํปิณฺ ๑ อติมณฺเณยฺยาติ ปจฺฉิมปาเท ภูมฺมียํ
จเปตฺวา ปุริมปาเท กุณฺสฺส อฺปุริ อโรเปตฺวา จิตฺตา อหฺมฺหิ
กุณฺทาทิติ ฆณฺนํติ อติมณฺเณยฺย ๑ ปิณฺฑปาโตปฺสฺส ปุโรติ
อปโรปฺสฺส ปตฺตปุโร ปณฺฑิตปิณฺฑปาโต ภาเวยฺย ๑
ปณฺจมํ ๑

อสณิสุตตวณณา

นฺภูเจ กํ ภิกฺขเว อสนฺนิวจกฺกนฺฺติ ภิกฺขเว กํ ปุคฺคํ
มตฺถเก ปตฺติควา มทฺทมานํ สุกฺกาสนิจกํ อากจฺจตฺ ๑
อปฺปตฺตมานสนฺฺติ อนนฺธิคารหตฺตํ ๑ อิติ ภาควา น สตฺตํ
ทฺกฺขกามตฺยา อาทินฺวํ ทสฺเสตฺถุ เอวมาห ๑ อสนฺนิจกํ หิ
มตฺถเก ปตฺติํ เอกเมว อตฺตภาวํ นาเสติ ลากฺสการฺสิโลเกน
ปริยาทินฺณจิตฺโต นิริยาทิสฺส อนนฺตทฺกฺขํ อนุโกติ ๑

นฺภูจํ ๑

๑. ม. ย. มีพหุสุตตวณณา ๑ ๒. ม. ภริตา ๑

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๒๘

ทิทฐิสุตตวณณา

สตุตเม ทิทฐกเตนาคี (๑) คตทิฏฐเณ ๗ วิเสนาคี (๒)

วิสมกุกิเตน ๗ สลลเณาคี สตุตติยา ๗

สตุตมัม

สีกาลสตุตวณณา

อฏฐเม ชรตีกาลอติ (๓) สีกาลอ ๗ ยถา ทิ สวณณวณณโณปิ
กาโย ปุติกาโยเตวว ตังณัม คพิตมปิ จ(๔) มุตตัม ปุติมุตตุนเตว
วุจจติ เอวံ ตทหุชาโตปิ สีกาลอ ชรตีกาลอเตวว วุจจติ ๗

อุกุกณณเณ(๕) นามาติ เอวံนามเณ โรเณ ๗ โส กิร สีกาเล
อูปปชชติ ๗ ตสุมิ อูปปนเน สกลสรริโต โลมานิ ปตุนติ
สกลสรริ นิลโลมัม หุตวา สมนตโต ปุณฺณติ (๖) วาตพุกาหตา

วณารุชชติ ๗ ยถา อุมมตตกสุนเขน ทฏฺโฐ ปุริโส
อนวตฺติโตว รมติ เอวံ ตสุมิ อูปปนเน คมิตพุโพ(๗) โหติ
อสุกฏฺจानเ สอตฺติ ภาวิสฺสตีติ น ปณฺณายติ ๗

อฏฐมัม ๗

๑. ม. ทิทฐกเตนาคี คตทิฏฐเณ ๗ ๒. ม. วิสฺสลลเณาคี ๗

๓. ม. ย. สิงกาลอติ ชรตีกาลอ ๗ ๔. ม. คพิตมปิ ๗

๕. ม. อุกุกณณเณ ๗ ๖. ม. ย. พุณฺณติ ๗ ๗. ม. รมิตพุโพ ๗

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๒๕

เวรมกุสุตตวณณา

นวม เวรมุวาทาติ เอวินามกา มหาวาตาฯ กิทธิเส
ปน จาเน เต วาตา วายนุตีติ ยตถ จิตสุส จตฺตาโร
ทีปา อุปฺปลินิปตฺตมตฺตา(๑) หุตฺวา ปณฺณายนฺติฯ โย ปกฺขี
คจฺจตีติ นวฺภูเจ เทเว วิรวนฺโต วาสกฺโณ ตตฺถ คจฺจติ
ตํ สนฺชาเยตี วุตฺตีฯ อรฺกฺขิตฺเตเนว กาเยนาตีอาทีสุ หตฺถปาเท
กีพาเปนฺโต ขนฺธฺภูจี วา นามเนนฺโต กายํ น รกฺขติ
นาม นานาวิธํ ภูจฺจลลกฺกํ กเถนฺโต วาจํ น รกฺขติ นาม
กามวิตกฺกาทโย วิตกฺเกนฺโต จิตฺตํ น รกฺขติ นามฯ
อนฺุฏฺจิตฺตาย สติยาตี กายคตาสตี อนฺุฏฺเจตฺตวาฯ

นวมํฯ

สคาถกสุตตวณณา

ทสเม อสฺกฺกาเรน จูภยนฺติ อสฺกฺกาเรน จ อุภเยนฯ
สมาธิตี อรฺหตฺตผลสมาธิฯ โส หิ เตน น วิกรมฺปติฯ
อุปฺปมาณวิหารินฺโต อุปฺปมาเณน ผลสมาธินา วิหรนฺตสุสฯ
สาตติกนฺติ สตตการีฯ สุขุมทิกฺุจวิปฺสฺสกนฺติ อรฺหตฺตมคฺค-
ทิกฺุจยา สุขุมทิกฺุจผลสมาปตฺติอตฺถาย วิปฺสฺสนํ ปฏฺเจตฺตวา
อาคตฺตตา สุขุมทิกฺุจวิปฺสฺสนํ(๒)ฯ อุปฺปาทานกฺุขยารามนฺติ อุปฺปาทา-
๑. ม. อุปฺปลินิปตฺตมตฺตาฯ ๒. ม. วิปฺสฺสํกํฯ

*เล่มที ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๓๓๐

นคฺขยสงฺขาเต นิพฺพานे อภิรตํ ๑ (๑) อาหุ สปฺปริโส อิติติ สปฺปริโสติ
กถณตี ๑

ทสมํ ๑

ปจฺโม วคฺโค ๑

สุวณฺณปาติสฺสุตฺตาทิวณฺณา

ทฺติยวคฺคสฺส ปจฺเม สมฺปชานมฺสา ภาสณฺตฺนติ
อปฺปมตฺตเคนปี การณณ สมฺปชานเมว มฺสา ภาสณฺตํ ๑
สิลฺลํ ปฺเรสฺสามิติ สํวิหิตํ ภิกฺขุํ สีนฺรุมตฺโตปี ปจฺจยราสี จาเลตฺตํ
น สกฺโกติ ๑ ยทา ปน สิลฺลํ ปหาย ลากสฺสการี นิสฺสิโต (๒)
โหติ ตทา กุณฺฑกมฺภูจฺิเหตุปี มฺสา ภาสตี อญฺญํ วา
อกิจฺจํ กโรตี ๑

ทฺติยํ อุตฺตทานเมวาทิ ๑

ปจฺมทฺติยานิ ๑

สุวณฺณนิกฺขสฺสุตฺตาทิวณฺณา

ตฺติยาทีสุ สุวณฺณนิกฺขสฺสาตี เอกสฺส กาลญฺจนนิกฺขสฺส ๑
สิงฺคินิกฺขสฺสาตี สิงฺคิสฺวณฺณนิกฺขสฺส ๑ ปจฺวิยาตี จกฺกวาพฺพ-
ภนฺตฺราย มหาปจฺวิยา ๑ อามิสฺสกิจฺจเหตุติ กสฺสจฺิเทว อามิสฺส
๑. ม. รตํ ๑ ๒. ม. สกฺการนีสฺสิโต ๑

*เล่มที่ ๑๑ เอกปุตตกสุตตาทิวณณา หน้า ๓๓๑

เหตุ อนนตมโธ กุณฺฑกมฺภูจฺโงปปี ฯ ชีวิตเหตุติ อญฺวิยฺ โจรเหหิ
คเหตุวา ชีวิต โวรโรปิยมาเน ตสฺสปี เหตุ ฯ ชนปทกฺลฺยาณียาติ
ชนปเท อุตฺตมิตฺติยา ฯ

ตติยาทีนึ ฯ

ทฺติโย วคฺโค ฯ

มาตุคามสุตตาทิวณณา

ตติยวคฺคสฺส ปจฺเจ น ตสฺส ภิกฺขเว มาตุคาโมติ ตสฺส
รโห เอกกสฺส (๑) นิสินฺนสฺส น(๒) เตน ชมฺเมเน อตฺถิโกปี มาตุคาโม
จิตฺตํ ปริยาทาตุํ สกฺโกติ ยสฺส ลากสการสิโลโก จิตฺตํ
ปริยาทาตุํ สกฺโกตฺติ อตฺถิโก ฯ

ทฺติยํ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ปจฺจทฺติยานึ ฯ

เอกปุตตกสุตตาทิวณณา

ตติเย สทฺธาติ โสตาปนฺนา ฯ

เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

ตถา จตฺตเถ ปญฺจเม นฺนฺเจ จ ฯ

ตติยาทีนึ ฯ

๑. ม. เอกกสฺส ฯ ๒. อญฺตฺถ นาคี สทฺโโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที ๑๑ หน้า ๓๓๒

ตติยสมณพราหฺมณสูตตวณฺณา

สตตเม สมุทยนฺตืออาทีสุ สห ปุพฺพกมฺเมน อตฺตภาโว
โกลปฺตติยํ วณฺณโปกฺขรตา กลฺยาณวากุทฺธตา ชุตฺตคณา
วีกรณํ จีวรชารณํ ปรีวารสมฺปตฺตีตี เอวมาที ลากสกุการสุส
สมุทโย นาม ตํ สมุทยสจฺจวเสน นปฺปชานาตี นีโรโธ
จ ปฏฺฐีปทา จ นีโรธสจฺจวมคฺคสจฺจวเสนว เวทิตพฺพา ฯ
สตตมํ ฯ

ฉวิสูตตวณฺณา

อฏฺฐเม ยสฺมา ลากสกุการสิโลโก นรกาทีสุ นีพฺพตฺเตนโต
สกลมฺปิ อิมํ อตฺตภาโว นาเสตี อีชาปี มรณมฺปิ มรณมตฺตมฺปิ
ทูกํ อวาทติ ตสฺมา ฉวี ฉินฺทตฺตีอาที วุตฺตํ ฯ
อฏฺฐมํ ฯ

รชชสูตตวณฺณา

นวมเม วาฬีรชชยาตี(๑) สูตฺตาทีมยา รชช มุทฺกา โหตี
วาฬีรชช(๒) ขราฬรฺสา ตสฺมา อยเมว กหิตา ฯ
นวมํ ฯ

๑. ม. วาฬีรชชยาตี ฯ ๒. ม. วาฬีรชช ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๓๓

ภิกขุสุตตวณณา

ทสมเม ติฏฐชรมมสุขวิหาราติ ผลสมาปคตีสุขวิหาราฯ
เตสาหมสุสาติ เตสํ อหํ อสุสฯ ชีณาสโว หิ ลาภี ปุณฺณ-
สมฺปนฺโน ยาคุชชกาทีนํ คเหตุวา อาคตาคตานิ อนุโมทนํ
กโรนฺโต ชมมํ เทเสนฺโต ปณฺหํ วิสฺสชฺเชนฺโต ผลสมาปคตํ
อปฺเปตฺวา นิสํหิตุํ โอกาถํ น ลภตํ ตํ สนฺชาย

วุตฺตฺนฺติ ฯ

ตติโย วกุโโก ฯ

ภินฺทิสฺสุตฺตาทิวณณา

จตุตฺตวากุสฺส ปจฺมํ อุตฺตานเมว ฯ

ทุติยาทีสุ กุสฺลมูลนฺติ อโลภาทีติวิชฺกุสฺลชรมฺโมฯ สุกโก
ชรมฺโมติ ตสฺเสว ปรียายเทสนาฯ อัยํ ปเนตฺถ สงฺเขปตฺถ
ยสุส กุสฺลมูลาทีสงฺขาตสุส อนวชฺชชรมฺมสุส อสมฺมุจฺฉินฺนตฺตา
เทวทฺตโต สกฺเค วา นิพฺพตฺเตยฺย มคฺคผลานิ วา อธิคฺจฺเฉยฺย
สุวาสุส สมฺมุจฺฉตฺตมา(๑) สพฺพโส สมฺมุจฺฉินฺนโน วินฺญฺโโจ ฯ

ปจฺมาทีนํ ฯ

๑. ม.สมฺมุจฺฉตฺตมา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๓๔

อจิรปุกนตสุตตวณณา

ปญจเม ปราภวายาติ อวุฑฒิยา วินาสาย ๑ อสฺสตริตี
วพวาย กุจฺฉิสฺสมี คทฺรภสฺส ชาติยา ๑ อตฺตวธาย คพฺภ
คณฺหาตีติ ตํ อสฺเสน สทฺธิ สมฺปโยเชนฺติ สทา คพฺภ
คณฺหิตฺวา กาลे สมฺปตฺเต วิชยิตฺถ น สกฺโกติ ปาเทหิ
ภุมิยฺ ปหรนฺตี ติฏฺฐติ อตฺตสา จตฺตาโร ปาเท จตฺต
ขานฺนเกสฺส พนฺธิตฺวา กุจฺฉี ฆาเลตฺวา โปตี (๑) นีหรนฺตี สทา
ตตฺถเวว มรตี ๑ เตเนตฺถ วุตฺตํ ๑

ปญจมี ๑

ปญจจรตสฺสตฺตวณณา

นญฺเจ ภคฺตาภิหาโรติ อภิหริตพฺพิ ภคฺตํ ๑ ตสฺส
ปน ปมาณํ ทสฺเสตฺถุ ปญจ จ ถาลิปากตานีติ วุตฺตํ ๑
ตตฺถ เอโก ถาลิปาโก ทสนฺนํ ปุริสานํ ภคฺตํ คณฺหาตี ๑
นาสาย ปิตฺตํ ภินฺนเตยฺยุนฺตี อจฺฉปิตฺตํ วา มจฺฉปิตฺตํ
วา นาสปฺญฺญे ปกฺขิเปยฺย ๑

นญฺจ ๑

๑. สี่. โปตํ ๑

มาตุสุตตาทิวณณา

สตตเม มาตุปี เหตุติ สเจ มุสา ภณสิ มาตรนเต
วิสุชเชสุตาม ๗ โน เจ ภณสิ น วิสุชเชสุตามาติ เอวิ
โจเรหิ อฏวิยั ปุจณิยาโน (๑) ตสุสา โจรหตุถคตาย มาตุปี
เหตุ สมุปชานมุสา น ภาสยยาติ อตุโถ ๗ อิตโต ปเรสุปี
เอเสว นโยติ ๗

สตตมาถนึ ๗

ลาภสกุการตั๋ยตุตถวณณา นิกุจिता ๗

*เล่มที่ ๑๑ หน้ ๓๓๖

ราหุลสัพพัญญูนานา

จกขุสุตตาทิพนานา

ราหุลสัพพัญญู ปจเม เอโกติ จตุส อิริยาปถส
 เอกวิหารี ๑ วูปกฏุโฐติ วิเวกฏุโฐติ นิสสฏุโฐติ(๑) ๑ อปมตโตติ
 สติยา อวิปวาเส จิโต ๑ (๒) อาตปิติ วิริยสมปนโน ๑ ปหิตโต
 วิหเรยุนติ วิเสสธมมตถาย เปสิตโต หุตวา วิหเรยูน ๑
 อนิจจนติ หุตวา อภาวการณ อนิจจ ๑ อถวา อูปาท-
 วยวณตถาย ตาวกาลิกตถาย วิปริณามโกฏฐิยา นิจจบฏิกเขปโตติ
 อิมหิปี การณหิ อนิจจ ๑ ทุกขนติ จตุหิ การณหิ ทุกข
 ทุกขมนญเจณ(๓)ทุกขวตถุกญเจณ สตตปฏีปพนญเจณ(๔) สขปฏิก-
 เขเปนาติ ๑ กลลนติ ยุตติ ๑ เอต มมาติ ตณหาคาโ ๑
 เอโสหสมมีติ มานกคาโ ๑ เอโส เม อตตาทิ เวทิตพ ๑
 นิพพินท วรชชตีติ เอตถ วิราควเสน จตตาริ มกคา
 กธิตา ๑ วิราคา วิมุจจตีติ เอตถ วิมุคติวเสน จตตาริ ๑
 สามญผลานิ ๑

๑. ม. วิเวกฏุโฐติ นิสสฏุโฐติ ๑ ๒. ม. อวิปวาสนโต ๑

๓. ม. อวิปวาสนโต ๑ ๓. ม. ทุกขมนญเจณ ๑

๔. ม. ย. สตตสมปีพนญเจณ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ธาตุสุตตวณณา หน้า ๑๓๗

เอตถ จ ปญจสุ ทวารesu ปสาทาว คหิตา มโนติ
อิมินา เตภูมกสมนุณาหารจิตต์ ฯ
ทุตฺติเย ปญจสุ ทวารesu อารมฺมณเมว ฯ
ตติเย ปญจสุ ทวารesu ปสาทาวตถกจิตฺตเมว มโน-
วิญญาณน เตภูมกสมนุณาหารจิตต์(๑) คหิต์ ฯ เอวํ สพฺพตฺถ
นโย เนตพฺโพ ฯ
ฉกฺุเจ เตภูมกสมมา ฯ
อภฺุจเม ปน ตณฺหาติ ตสฺมี ตสฺมี ทวารे ชวนปฺปตฺตา (๒)
ลพฺภติ ฯ

ปรจมาทีนึ ฯ

ธาตฺสุตฺตวณณา

นวมเ วิญญาณธาตฺวเสน นามํ เสสาหิ รูปนฺติ
นามรูปํ กถิต์ ฯ

นวมํ ฯ

๑. ...สมมฺสนจารจิตต์ ฯ ๒. ม. ชวนปฺปตฺตาว ฯ

ขนุขสูตตวณณนา

ทสม รุปรกขนุโร กามาจโร เสสา จตฺตาโร
สพฺพสงฺคาหิกปริจฺเจเทน จตฺตุมกา ฯ อิธ ปน เตฏฺฐมกาตี
คเหตุพฺพา ฯ

ทสม ฯ

ปรจโม วกุโค

จกขุสูตตาทิวณณนา

ทฺติเย ทสปี อุตฺตานตฺถานเว ฯ

ปรจมาทีนึ ฯ

อนุสยสูตตวณณนา

เอกาทเม อิมสฺมิญจ สฺวิญฺญาณเก กาเยตี อตฺตโน
สฺวิญฺญาณกกายํ ทสฺเสตี พหิทฺธา จาตี ปรสฺส สฺวิญฺญาณกํ
วา อวิญฺญาณกํ วา ฯ ปฺริเมน วา อตฺตโน จ ปรสฺส
จ วิญฺญาณเมว (๑) ทสฺเสตี ปจฺฉิเมน พหิทฺธา อนินฺทุริย-
พทฺฐรูปํ ฯ อหํการมมํการมานานุสยาตี อหํการทิกฺขจึ จ
มมฺงการตฺถหา จ มานานุสยา จ น โหนตีตี เอเต
กิลเสสา กถํ ชานนฺตสฺส เอเตสุ วตฺถุสุ น โหนตีตี ปุจฺจตี ฯ
๑. สึ. ย. สฺวิญฺญาณกเมว ฯ

*เล่มที ๑๑ อปคตสฺตฺตวณฺณา หน้า ๓๓๕

สมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตีติ (๑) สห วิปสฺสนาย มคฺคปญฺญา ย สฎฺฐ
ปสฺสตี ฯ (๒)

เอกทสมํ ฯ

อปคตสฺตฺตวณฺณา

ทฺวาทสม อหํการมมํการมานาปคตฺนฺติ อหงฺการโต
จ มมงฺการโต จ มานโต จ อปคตํ ฯ วิชา สมตฺติกฺกนฺตฺนฺติ
มานโกฎฺฐาเส สฎฺฐ อตฺติกนฺตํ ฯ สนฺตํ สจฺจิมตฺตฺนฺติ กิเลสฺวปสฺเมน
สนฺตํ กิเลเสหฺว สฎฺฐ วิมตฺตํ ฯ เสถํ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ทฺวาทสมํ ฯ

ทฺติโย วคฺโค ฯ

ทฺวิสุปฺปิ อเสกฺขญฺมิ กถิตา ฯ ปจฺโม ปเนตฺถ อายาจนฺตสฺส
เทสิโต ทฺติโย อนายาจนฺตสฺส ฯ สกเลปฺปี ปน ราหุลสํยฺตฺเต
เธรสฺส วิมตฺติปริปาจนียธฺมมาว กถิตาติ ฯ

ราหุลสํยฺตฺตวณฺณา นิฎฺฐิตา ฯ

๑. สี. ยฺ. ปสฺสโตติ ฯ ๒. สี. ยฺ. ปสฺสนฺตสฺส ฯ

*เล่มที ๑๑ หน้า ๓๔๐

ลกขณสัฎฐตวณณนา

อภุจิสัฎฐตวณณนา

ลกขณสัฎฐเต ยวายั อายสุมมา จ ลกขณโณติ ลกขณตเถโร
 วุตโต เอส ชฎิลสทสสสส อพุนนตเร เอหิกิขุขปสมปทาย
 อุปสมปนโน อาทิตตปริยายาวสานเ อรหตตัม ปตโต เอโก
 มหาสาวโกติ เวทิตพโพ ๑ ยสุมมา ปเนส ลกขณสมปนเนน
 สพพากการปริปุเรณ พุรหุสเมน อตตภาเวน สมณนาคโต
 ตสุมมา ลกขณโณติ สงขัม คโต ๑ มหาโมคคัลลาโน ปน ปพพชิต-
 ทิวสโต สตตเม ทิวเส อรหตตัม ปตโต พุติโย อคคสาวโก ๑
 สิตัม ปาตวากาสีติ มนุทหสิตัม ปาตุ อกาสิ ปกาสิย ทสเสสิติ
 วุตตัม โหติ ๑ กิ ปน ทิสวา เถโร สิตัม ปาตวากาสีติ
 อุปริ ปาลิยั อากตัม อภุจิสงขลิกั(๑) เอกัม เปตโลเก นิพพตตสตตัม
 ทิสวา ๑ ตัม จ โข ทิพเพน จกขุณา น ปสาทจกขุณา ๑
 ปสาทจกขุสส หิ เอเต อตตภาวา น อาปาถัม อากจจณนติ ๑
 เอวรูปั ปน อตตภาวัม ทิสวา การุญญเ กตตพเพ(๒) กสุมมา
 สิตัม ปาตวากาสีติ อตตโน จ พุทฐณณสส จ สมปตตี
 สมณุสสรณโต ๑ ตัม หิ ทิสวา เถโร อทิฎฐสจเจณ นาม
 ปุคคเลน ปฎิลกิตพพา เอวรูปา อตตภาวา มุตโต อหัม
 # ๑. ม. อภุจิกสงขลิกั ๑ ๒. ม. การุญญเ กตตพเพ ๑

*เล่มที่ ๑๑ อฎฐิสุตตวณณา หน้า ๓๔๑

ลาภา วต เม สุตทฐิ วต เมติ อตฺตโน จ สมฺปตฺตี
อนุสฺสริตฺวา อโห พุทฺธสฺส ภควโต ฅาณสมฺปตฺติโย
กมฺมวิปาโก ภิกฺขเว อจินฺเตยฺโย น จินฺเตตฺตพฺโพติ เทเสสิ
ปจฺจกฺขัំ(๑) กตฺวา พุทฺธา เทเสนฺติ สุปฺภิวินฺนํ พุทฺธานํ
ธมฺมชาตฺติ เอวํ พุทฺธฅาณสมฺปตฺตี จ สริตฺวา (๒) สิตฺติ
ปาทฺวากาสีติ ฯ

อถ ลกฺขณตฺเถโร กสฺมา น อทฺทส กิมสฺส ทิพฺพจกฺขุ
นตฺถิติ โน นตฺถิ มหาโมคฺคฺคฺลาโน ปน อวชฺเชนฺโต
อทฺทส อิตฺโร ปน อนาวชฺชเนน น อทฺทส ฯ ยสฺมา ปน
จิณฺหาสวา นาม น อการณฺน สิตฺติ กโรนฺติ ตสฺมา นํ
ลกฺขณตฺเถโร ปุจฺฉิ โโก นุ โข อวฺโส โมคฺคฺคฺลาณ เหตุ
โก ปจฺจโย สิตฺตสฺส ปาทฺกมฺมายาติ ฯ เถโร ปน ยสฺมา
เยหิ อัย อูปตฺติ สามํ อทิฏฺฐาเต พุสฺสทฺธาปยา โหนฺติ
ตสฺมา ภควนฺตํ สกฺขี กตฺวา พุยาภาตฺตกาตฺตยา อกาโล
โฆ อวฺโสติอาทิมานฺห ตโต ภควโต สนฺติเก ปุญฺโฆ อิทาหํ
อวฺโสติอาทินา นเยน พุยาภาสิ ฯ

ตตฺถ อฎฐิสงฺขลิกนฺติ(๓) เสตํ นิมนฺสโลหิตํ อฎฐิสงฺฆาตํ ฯ
คิซฺฆาปี กากาปี กุลาปีติ เอเตปี ยกฺขคิซฺฆา เจว ยกฺขกา
จ ยกฺขกุลา จ วิปฺจเจตฺตฺตฺตา(๔) ฯ ปากตฺติกาณํ ปน คิซฺฆาทีนํ
๑. ม. ปจฺจกฺขัំ วต ฯ ๒. ม. ย. อนุสฺสริตฺวา ฯ
๓. ม. อฎฐิสงฺขลิกนฺติ ฯ ๔. ม. วิปฺจเจตฺตฺตฺตา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๓๔๒

อาปาถมฺปิ เอตํ รูปํ (๑) นาคจฺจนฺติ ฯ อนุปฺติตฺวาติ อนุพฺนฺชิตฺวา(๒) ฯ
 วิตุเทฺนฺตฺติ อสิขฺรูปเมหิ(๓) ติจิเณหิ โลหฺตฺตฺนฺทเกหิ วิชฺฌิตฺวา(๔)
 อิตฺ จิตฺ จ จฺนฺเทฺนฺตฺติ(๕) คจฺจนฺติ ฯ สฺวา สฺวํ อญฺญสฺสรํ
 กโรตฺติเต ेतฺถ สฺวณฺติ นิปาโต สฺวา อญฺจิสงฺขลิกา อญฺญสฺสรํ
 อาตฺรสฺสรํ กโรตฺติเต อตฺโถ ฯ อกฺุสฺลวิปาگانุภวณฺตํ ตฺโยชนปฺปมาณาปี(๖)
 ตาทิสฺวา อตฺตภาวา นิพฺพตฺตฺนฺติ ปสาทฺุสฺสทา จ โหณฺติ
 ปกฺกคณฺทสฺทิสฺวา ฯ ตสฺมา สฺวา อญฺจิสงฺขลิกา พฺลวเวทฺนาตฺรา
 ตาทิสํ สทฺทฺมกาสิตี(๗) ฯ

เอวณฺจ ปน วตฺวา ปฺน อายสฺมา มหาโมคฺคฺลลาโน
 วญฺญคามิสฺตฺตา นาม เอวรฺูปา อตฺตภาวา น มฺจฺจนฺตฺติ
 สตฺเตสฺส การุณฺณํ ปฏฺิจจ อฺุปฺนฺนฺมมฺสเวคํ ทสฺเสนฺโต ตสฺส
 มยฺหํ อวฺุโส ेतฺทโหสิ อจฺจนฺริยํ วต โภตฺติอาทิมฺหา ฯ ตโต
 ภควา เณรฺุสฺส อานุภาวํ ปกาเสนฺโต จกฺขุญฺจตา วต ภิกฺขเว
 สฺวาภา วิหรณฺตฺติอาทิมฺหา ฯ

ตตฺถ จกฺขุ ญฺจํ ชาตมฺปฺปนฺนํ ेतฺเตสนฺติ จกฺขุญฺจตา ฯ [๘]
 ญฺจจกฺขุกา อฺุปฺนฺนจกฺขุกา จกฺขุ อฺุปฺปาเทตฺวา วิหรณฺตฺติ อตฺโถ ฯ
 ทฺุคฺยปเทปี เอเสว นโย ฯ ยตฺร หิ นามาทิ ेतฺถ ยตฺรฺาติ
 การณฺวจฺนํ ฯ ตตฺรฺายํ อตฺถโยชนา ยสฺมา นาม สฺวาโกปี
 # ๑. สี่. เอวรฺูปี ฯ ๒. ม. อนุพฺนฺชิตฺวา อนุพฺนฺชิตฺวา ฯ
 # ๓. ม. อสิขฺรูปเมหิ ฯ ๔. ม. วิชฺฌิตฺวา วิชฺฌิตฺวา ฯ
 # ๕. ม. จรณฺติ คจฺจนฺติ ฯ ๖. ม. กิร โยชนปฺปมาณานิ ฯ
 # ๗. ม. สทฺทฺมกาสิตี ฯ ๘. ม. ेतฺถนฺตเร ญฺจจกฺขุกาติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อภฺจิสฺสตุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๔๑

เอวรूपํ ฌสฺสติ วา ทกฺขติ วา สกฺขี วา กริสฺสติ ตสฺมา
อโวจุมฺหา จกฺขุภูตา วต ภิกฺขเว สาวกา วิหรนฺติ
ฌาณภูตา วต ภิกฺขเว สาวกา วิหรนฺตีสฺสํ ปุพฺเพว เม
โส ภิกฺขเว สตฺโต ทิฏฺฐโจติ โพรธมณฺเฑ สพฺพญญุตฌาณ-
ปฏฺฐิเวเชน อปฺปมาเนสุ จกฺกวาเพสุ อปฺปมาเน สตฺตนิคาย
ภวจิตฺตินิวาเส(๑) จ ปจฺจกฺขํ กโรนฺเตน มยา ปุพฺเพว โส
สตฺโต ทิฏฺฐโจติ วทตี ฯ

โคฆาตโกติ คาโว วชิตฺวา อภฺจิมํสํ โมเจตฺวา
วิกฺกิตฺตฺวา ชีวิตฺตํ กปฺปนกสตฺโต ฯ ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากาวเสเสนาติ
ตสฺส นานาเจตนาหิ อายฺหิ ตสฺส อปฺราปรियกมฺมสฺส ฯ ตตฺร หิ
ยาย เจตนาหิ นรเก ปฏฺฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วิปาเก ปริกฺกฺขิณเ
อวเสสกมฺมํ วา กมฺมนิมิตฺตํ วา อารมฺมณฺณํ กตฺวา ปฺน เปตาทิสฺส
ปฏฺฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วิปาเก ปริกฺกฺขิณเ
อวเสสกมฺมณฺสภาคตฺยา วา ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากาวเสโสติ
วุจฺจติ ฯ อยฺยจ สตฺโต เอวํ อปฺปปฺนโน ฯ เตนาห ตสฺเสว
กมฺมสฺส วิปากาวเสเสนาติ ฯ

ตสฺส กิร นรกา จวนกาเล นิมฺมํสกตฺตานํ (๒) กุณฺนํ
อภฺจิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส นิมิตฺตํ อโหสิ ฯ โส ปฏฺฐิจฺจนฺนํปิตํ กมฺมํ
วิญญฺนํ ปากฺกํ วิย กโรนฺโต อภฺจิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปาโต ฯ
ปจฺจํ ฯ

๑. ม. ภวคตฺติโยนิจิตฺตินิวาเส ฯ ๒. สฺ. นิมฺมํสฺสีกตฺตานํ ฯ
ม. นิมฺมํสฺสีกตฺตานํ ฯ

*เล่มที ๑๑ หน้า ๓๔๔

เปสิสุตฺตวณฺณา

มัสเปสิวตฺตสุมี โคฆาตโกติ โคมัสเปสิโย กตฺวา สุกฺขา-
เปตฺวา วลฺลุรวิกฺกเยน อนิกานิ วสุธานี ชีวิทํ กปฺเปสิ ฯ
เตนสฺส นรกา จวนกาเล มัสเปสิเยว นิมิตฺตํ อโหสิ ฯ โส
มัสเปสิเปโต ชาโต ฯ

ทฺติยํ ฯ

ปิณฑสุตฺตวณฺณา

มสปิณฑวตฺตสุมี สากฺกนิโกติ สกฺกเณ กเหตุวา วิกฺกิณ-
กาเล นิปฺปกฺขจฺมเม (๑) มสปิณฑมตฺเต กตฺวา วิกฺกิณนฺโต ชีวิทํ
กปฺเปสิ เตนสฺส นรกา จวนกาเล มสปิณฑโฆว นิมิตฺตํ
อโหสิ ฯ โส มสปิณฑเปโต ชาโต ฯ

ตฺติยํ ฯ

นิจฺจนวิสุตฺตวณฺณา

นิจฺจนวิวตฺตสุมี ตสฺส โอรพฺภิกสฺส เอพเก วธิตฺวา
นิจฺจนเม กตฺวา กปฺปิตชีวิทสฺส ปฺริมนเยเนว นิจฺจนมํ เอพ-
สริริ นิมิตฺตํ อโหสิ ฯ ตสฺมา(๒) นิจฺจนวิเปโต ชาโต ฯ

จตฺตฺถิ ฯ

๑. ม. วิกฺกิณนกาเล นิปฺปกฺขจฺมเม ฯ ๒. ม. โส ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๔๕

อสิโลมสุตตวณณา

อสิโลมวตถุสุมิ โส สุกรโก ทิมรตตํ นีวาปวภูเจ สุกเร
อสิनावชิตวา ทิมรตตํ ชีวิตํ กปเปสิ ตสฺส อุกขิตตา-
สิกภาโว นิมิต्तํ อโหสิ ฯ ตสฺมา อสิโลมเปโต ชาโต ฯ
ปญจํ ฯ

สตฺติสุตตวณณา

สตฺติโลมวตถุสุมิ โส มากวิโก เอกํ มิกลฺลจ สตฺติลฺลจ
กเหตุวา วนํ คนฺตวา ตสฺส มิกลฺล สมิปํ อากนฺตวา
จิตฺเต (๑) มิกเ สตฺติยา วิชฺฌิตฺวา มาเรสิ ตสฺส สตฺติยา
วิชฺฌนกกภาโว นิมิต्तํ อโหสิ ฯ ตสฺมา สตฺติโลมเปโต
ชาโต ฯ

นฏฺฐิํ ฯ

อุสุโลมสุตตวณณา

อุสุโลมวตถุสุมิ การณโกติ ราชปราชิกเ อนเกาหิ
การณหิ ปีเพตฺวา อวसानเ กณฺเฑน วิชฺฌิตฺวา มารณก-
ปฺริโส ฯ โส กิร อมุกสุมิ ปเทเส วิทฺโธ มรตฺติ ฌตฺวา
วิชฺฌติ ฯ ตสฺเสว ชีวิตํ กปเปตฺวา นรเก อุปฺปนฺนสฺส ตโต
๑. ม. อากตาคเต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๔๖

ปกฺกาเวเสเสน อธิฐปฺปตฺติกาเล อุตฺตนา วิชฺฌนภาโวเยว นิมิตฺตํ
อโหสิ ฯ ตสฺมา อุตฺตโลมเปโต ชาโต ฯ
สตฺตมํ ฯ

สูจิโลมสตฺตวณณา

สูจิโลมวตฺตสุมี สุโตติ อตฺตทมโก ฯ โคทมโกติปิ
วทนต์ิเยว ฯ ตสฺส ปโตทสูจียา วิชฺฌนภาโวเยว นิมิตฺตํ
อโหสิ ฯ ตสฺมา สูจิโลมเปโต ฯ
อฏฺฐมํ ฯ

ทฺตฺติยสูจิโลมสตฺตวณณา

ทฺตฺติเย สูจิโลมวตฺตสุมี สูจิโกติ เปสฺสญฺญการโก ฯ โส
กิริ มนุสฺเสส อญฺญมญฺญญจ ภินฺทิ ราชกุเล จ อิมสฺส
อิทํ นาม อตฺถิ อิมินา จ อิทํ นาม กตฺตติ สูเจตฺวา
สูเจตฺวา อนนฺยพฺยสนฺนํ ปาเปสิ ฯ ตสฺมา ยถา เตน สูเจตา (๑)
มนุสฺสา ภินฺนา ตถา สูจึหิ เกทนทฺทกฺขํ (๒) ปจฺจนฺนุโกคฺคํ กมฺมเมว
นิมิตฺตํ กตฺวา สูจิโลมเปโต ชาโต ฯ
นวมํ ฯ

๑. ม. สูเจตฺวา ฯ ๒. สึ. โตทนทฺทกฺขํ ฯ

กุ่มภณทสุตตวณณา

อนททการิวตถุสมี คามกุกุติ (๑) วินิจจยามจโจ ๑ ตสส
กมมสภาคตาย กุ่มภมตตมา มหาภฏปุปมาณ อณฑา อเหตุ ๑
โส หิ ยสมา รโห ปฏิจจนเน จาเน ลลจจ คเหตุวา
กุกุวินิจจนเน ปากุกุ โทสั กโรนุโต สามีเก อสสามิเก อกาสิ
ตสสมาสส รหสสั องคั ปากุกุ นิพพตตั ยสมา ทณท
ปฏจปนโต ปเรสั อสยหารั อาโรเปสิ ตสสมาสส รหสสั
องคั อสยหาราโร หุตวา นิพพตตั ๑ ยสมา ยสมี จาเน จิตน
สเมน ภวิตพพิ ตสมี จเปตวา(๒) วิสโม อโหสิ
ตสสมาสส รหสสองเก วิสมา นิสชชาว อโหสิตี ๑

ทสมั ๑

ปจโม วคุโค ๑

สสิสทสุตตวณณา

ทุคิยสส ปจเม ปารทการิวตถุสมี โส สตุโต ปรสส
รภจิตโคปีต สสสามิกผลสั สสนุโต มีพหุสเชน คามสเชน จิตต
รมยิตวา กมมสภาคตาย กุกุสมผลสั สสนุโต ทกขมณุกุวิค
ตตุถ นิพพตโต ๑

ปจมัม ๑

๑. ม. คามกุกุติ ๑ ๒. ม. จตวา ๑

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๔๘

คฤบาทสุตตวณณา

ทฎฐพราหฺมณสฺส วตฺถุ ปากฏเมว ฯ

ทุตฺติยํ ฯ

นิจฺฉวิตฺถีสฺสฺสวณณา

นิจฺฉวิตฺถิวตฺตสฺสมี ยสฺมา มาตฺตกาโม นาม อตฺตโน
ผสฺเส อนิสฺสโร สว จ ตํ สามิกสฺส สนฺตกํ ผสฺสํ
เถเนตฺวา ปเรสํ อภิรตี อฺปฺปเทสิ ตสฺมา กมฺมสภาคตฺยา
สฺขสมฺผสฺสา วตฺตฺวา(๑) ทฺกขํ สมฺผสฺสํ อฺนฺนทฺตํ นิจฺฉวิตฺถิ
หฺตฺวา อฺปฺปนฺนา ฯ

ตตฺติยํ ฯ

มจฺจุลิตฺถีสฺสฺสวณณา

มจฺจุลิตฺถิวตฺตสฺสมี มจฺจุลินฺติ วิรูปํ ทฺททสิกํ วิภจฺจ(๒) ฯ
สว กิร อิกฺขณฺธิยา(๓) กมฺมํ ยกฺขทาสีกมฺมํ กโรนฺติ อิมินา
จ อิมินา จ เอวํ พลิกมฺเม กเต อยํ ตฺมฺหากํ วุทฺฒิ
ภวิสฺสตีติ มหาชนสฺส คนฺธรูปฺปทาทีนํ วณฺจนาย คเหตฺวา
มหาชนํ ทฺททสิจฺจ [๔]คณฺหาเปสิ ตสฺมา ตาย กมฺมสภาคตฺยา
๑. สฺยา. ฐิตฺตฺวาติ ปณฺณายติ ฯ สี. จวิตฺวา ฯ ม. วฏฺฏิตฺวา ฯ
กตฺถจิ วณฺตฺตฺวาติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. ทฺททสิกํ ฟีภจฺจํ ฯ
๓. อณฺยตฺถ อิกฺขณฺธิยา กมฺมนฺติ ปาจา นตฺถิ ฯ
๔. ม. เอตฺถนฺตเร มิจฺฉาทิกฺกุจฺฉินฺติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ โอิกลินีสุตตวณณา หน้า ๓๔๕

คนุรปุปผาทินัน เถนิตตตดา ทุกคนุธา ทุททสสนสส กาหิตตดา
ทุททสิกา วิรูปา ฝักจณา หุตวา นิพพตดา ฯ
จตุตถิ ฯ

โออิกลินีสุตตวณณา

โออิกลินีสุตตวณณีสมี อุปกัม โอิกลินีส โอิอิริณินติ สา กิร
องการจิตเก นิปนุณา วิพพนุทมานา วิปริวตตมานา ปจจติ
ตสุมมา โอปกุกา เจว โหติ อุณฺเฬน อคฺคินา ปกุกสรีรา
โออิกลินีส จ กิลินฺนสรีรา ฝินฺนุทนิสฺสา(๑) สรีโรโต ปคฺฆรณฺติ
โออิอิริณีส จ องการสมปริกณฺณา ฯ ตสฺสา หิ เภฏจโตปิ
กีสูกปุปผวณฺณา องการา อุภยปสฺเสสฺสปี อากาสโตปิสฺสา
อุปฺริ องการา จ(๒) ปตฺนติ ฯ เตน วุตฺตํ อุปกัม โอิกลินีส
โออิอิริณีส ฯ สา อีสฺสาปกตา สปตี องการกฺฎาเฬน
โออิอิริติ

ตสฺส กิร รณฺโณ เอกา นาฏกีนีส องการกฺฎาหํ
สมีเป จเปตฺวา คตฺตโต อุทกํ ปุณฺจติ ปาณินา จ
เสทํ กโรติ ฯ ราชานปี ตาย สทฺธิ กถณฺจิกโรติ
ปริตฺตจจาการณฺจ ทสฺเสสฺสิ ฯ อคฺคิมเหสฺสิ ตํ อสฺหมานา
อีสฺสาปกตา หุตฺวา อจิรปฺกนฺตสฺส รณฺโณ ตํ องการกฺฎาหํ
๑. สีส. เสทฝินฺนุทนิสฺสา ฯ ๒. ม. องการา จาติ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฤคณณา หน้า ๓๕๐

คเหตุวา ตสุสา อุปริ อุงคาเร โอกริ ฯ สาคํ กम्मํ
กตุวา ตาทิสัยเว วิปากํ ปจฺจนฺทวิทฺตํ เปตโลเก นินฺพตฺตทา ฯ
ปญฺจมํ ฯ

อสีสกสุตตวณฺณา

โจรฆาตวตฺตสุมี โส รณฺโณ อาณาย ทิมฺรตฺตํ โจรานํ
สีสานิ นินฺทิตฺวา เปตโลเก นินฺพตฺตนฺโต อสีสกพนฺโธ (๑) หุตฺวา
นินฺพตฺตติ ฯ

ณฺฎฺจํ ฯ

ปาปภิกฺขุสุตฺตาทิวณฺณา

ภิกฺขุวตฺตสุมี ปาปภิกฺขุติ ตามภภิกฺขุ ฯ โส กิร โลกสุส
สทฺธาเทยฺเย จตฺตารุ ปจฺจเย ปริภุญฺชิตฺวา กายวชิทฺวาเรหิ
อสนฺณโต ภินฺนาชีโว จิตฺตกีฬํ (๒) กีพนฺโต วิจริ ฯ ตโต เอกํ
พฺพุทฺทนฺตรํ นิรฺเย ปจิตฺวา เปตโลเก นินฺพตฺตนฺโต ภิกฺขุสทิสฺเสนว
อตฺตภาเวน นินฺพตฺตติ ฯ

ภิกฺขุนิสฺสิขฺฆมานาสามณฺเระ สามณฺเระวตฺตสุปี อยเมว
วินิฉฺฉโยติ ฯ

สฺตตฺมาทีนํ ฯ

ลคฺขณลัทธิเต๋านวคฤคณณา นินฺฎิตา

๑. ม. อสีสกํ กพนฺธํ ฯ ๒. ม. ย. จตฺตเกฬิ ฯ

โอบมมตัณฺหะตวณฺณา

กุกกาตวณฺณา

โอบมมตัณฺหะตตส ปจเม กุกฺกั กจฺจนฺตตี กุกฺกมา ฯ
กุกฺกั สโมสรนฺตตี กุกฺกัสมอสรณา ฯ กุกฺกัสมุกฺกมาตตี กุกฺกัสมุกฺกมาตา ฯ (๑) อวชิชาสมุกฺกมาตตี อรหตฺตมกฺเคน อวชิชายสมุกฺกมาตา ฯ (๑) อปฺปมตฺตตี สติยา อวิปฺปวาเส จิตา หุตฺวา ฯ
ปจมํ ฯ

นขลิสฺสตัณฺหะตวณฺณา

ทฺติเย มนฺุสเสสฺส ปจฺจาชาชนฺตีติ เย มนฺุสสโลกโต จฺตา มนฺุสเสสฺส ชาชนฺตี เต เอวํ อปฺปกาตี อธิปฺปาโย ฯ อณฺฺตร มนฺุสเสหีติ เย มนฺุสสโลกโต จฺตา จเปตฺวา มนฺุสสโลกํ จตฺตฺส อปาเยสฺส ปจฺจชาชนฺตี เต มหาปจฺวีย ปัสฺสวีย พหุตรา ฯ อิมสฺมี จ สฺตเต เทวาปี มนฺุสเสเหว สงฺกหิตา ฯ ตสฺมา ยถา มนฺุสเสสฺส ชาชนฺตา อปฺปกา เอวํ เทเวสฺสปีติ เวทิตพฺพา ฯ

ทฺติยํ ฯ

๑. สี. กุกฺกัสมุกฺกมาเตน ฯ ม. สมุกฺกมาเตน ฯ

กุตตตวณณนา

ตติเย สุปริสยานีติ สุวิหะชยานิ ฯ กุมภตถเณเกหีติ
เย ปรมริ ปวิสิตวา ทีปาโลเกน โอลิเกตวา ปรรณุฑ
หริตูกามา ฆมฺเฏ ทีปี กตวา ปวิสินฺติ เต กุมภตถเณกา
นาม เตหิ กุมภตถเณเกหิ ฯ สุปริสีย โหติ อมนุสเสหีติ
เมตตภาวนารหิตํ หิ ปัสสูปัสจกา วิธียนฺติ (๑) ปเกว อุพารา
อมนุสสา ฯ ภาวิตาติ วฑฺฒิตา ฯ พหุทีกตาติ ปุณฺนปุณฺนํ กตา ฯ
ยานีกตาติ ยุตฺตยานํ วิย กตา ฯ วตฺตูกตาติ ปติฏฺจानญฺเจน
วตฺตु วิย กตา ฯ อนญฺจิตาติ อธิฏฺจิตา ฯ (๒) ปริจิตาติ สมฺนตโต
จิตา สุวฑฺฒิตา สุตฺตมารทฺฐาติ จิตฺเตน สญฺจ สมารทฺฐา ฯ

ตติยํ ฯ

โอภุขาสุตตวณณนา

จตุตฺเถ โอภุขาสตฺนฺติ มหามุขอุภุขลีนํ สตํ ฯ ทานํ
ทเทยฺยาติ ปณฺธิตโกชนภริตานํ มหาอุภุขลีนํ สตํ ทานํ ทเทยฺยํ ฯ
อุภุขาสตฺนฺติปี ปาโจ ตสฺส ทณฺฑทีปีกาสตฺนฺติ อตุโถ ฯ
เอกาย ปน ทีปีกาย ยตฺตเก จาเน อาโลโก โหติ ตโต
สตฺตญฺญํ จานํ สตฺตหิ รตฺเนหิ ปุเรตฺวา ทานํ ทเทยฺยาติ
อตุโถ ฯ กทฺทุหนมตฺตฺนฺติ โคทฺทุหนมตฺตํ คาวียา เอกวาริ
๑. สී. ปัสสูปัสจกาปี ธิธียนฺติ ฯ ๒. สී. อวญฺจิตา ฯ

*เล่มที ๑๑ สติสุตตวณณา หน้า ๓๕๓

อคคณากทตมมตตุนติ อตุโถ ๗ คนุทธอนมตตํ วา (๑)
 ทวีหุงคฺลึหิ คนุชปีณํ คเหตุวา เอกวาริ ฌายนมตตุนติ
 อตุโถ ๗ เอตตํกปี คีหิกาเล(๒) โย ปน คพทปริเวณวิหารูปจาร-
 ปริจเเทน วา จกุกวาพปริจเเทน วา อปริมานาสุ จตฺตสุ
 วา สพพสตุเตสุ หิตผรณํ เมตตจิตตํ ภาเวตฺ สกุกโกติ อิทํ
 ตโต เอกทิวสํ ติกขตตํ ทินฺนทานโต มหปผลตริ ๗
 จตฺตถิ ๗

สติสุตตวณณา

ปลจเม ปฏิเลณิสสามิตีอาทิสฺ อคเค ปหริตฺวา
 กปฺปาสวณฺณวิย นามนฺโต นยฺยาสวณฺณวิย จ เอกโต
 กตฺวา อลฺลียาเปนฺโต ปฏิเลณติ นาม ๗ มชฺเฒ ปหริตฺวา
 นามตฺวา ธาราย วา ปหริตฺวา เทวปี ธาราเอกโต
 อลฺลียาเปนฺโต ปฏิกโกณฺณติ นาม ๗ กปฺปาสวณฺณนกรณียํ (๓) วิย
 ปวตเตนฺโต จิริ กาลํ ปเวสิตกิลลขํ ปสาเรตฺวา ปฺน
 สํเวลนฺโต วิย ปฏิวณฺณติ นาม
 ปลจมํ ๗

- # ๑. สี. คนุทธอนมตตํ วา ๗ ม. คนุทธอนมตตํ วา ๗
- # ๒. ม. หิ กาลํ ๗ ๓. สี. กปฺปาสวณฺณนกรณียํ ๗
- # ม. กปฺปาสวณฺณนกรณียํ ๗

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๓๕๔

ชนุกคหสูตตวณณา

ณฺฐเจ ทพฺพหฺมมา ชนุกคฺหาตี ทพฺพหฺนุโน อีสฺสาธา ฯ
ทพฺพหฺนุ นาม ทฺวิสหฺสฺถามํ วุจฺจตี ทฺวิสหฺสฺถามํ นาม
ยสฺส อารโปลิตสฺส ชฺยวานุโต(๑) โลหีสฺสาทินํ ภารโ ทณฺเฑ
คเหตุวา ยาว กณฺจปฺปมาณา (๒) อุชิตฺตสฺส ปจฺวีโต มุจฺจตี ฯ
สฺสฺสึกฺขิตาตี ทสทฺวาทส วสฺसानิ(๓) อัจฺริยกุลฺเต อุกฺคหิตตีปฺปา ฯ
กตหฺตถาตี โย สิปฺปเมว อุกฺคณฺหาตี โส กตหฺตถโถ น โหตี
อิม ปน กตหฺตถา จินฺณวสีภาวา(๔) ฯ กตฺฐปาสนาตี ราชกฺุลาทีสุ
ทสฺสิตตีปฺปา ฯ

ตสฺส ปฺริสสฺส ชโวตี เอวรฺอุปฺ อณฺโณ ปฺริโส นาม
น ภูตปฺพุโพ โปธิสฺตตฺสเสว ปน ชวนหฺสกาโล นาม
อาสี ฯ ตทา โปธิสฺตฺโต จตฺตารี กณฺจทานิ อหาริ ฯ

ตทา กิรฺสฺส กนิญฺจภาตโร มยฺ ภาคิก สฺฐริเยน สทฺธิ
ชวิสฺสามาตี อารโเจสฺส ฯ โปธิสฺตฺโต อห สฺฐริโย สีมชโว
น สกฺขิสฺสถ ตฺเมหฺ เตน สทฺธิ ชวิคฺนฺตี ฯ เต ทฺติยํ ตติยํป
ตเถว วตฺวา เอกทิวสํ คจฺจมาตี ยุกฺนฺชฺรปฺพหฺตํ อารุหิตฺวา
นีสีทีสุ ฯ โปธิสฺตฺโต กหํ เม ภาคโรตี ปุจฺจิตฺวา สฺฐริเยน
สทฺธิ ชวิทฺ คตาตี วุคฺเต วินสฺสิสฺสนฺตี ตปฺสฺสโนตี เต

๑. สี. ชฺยวานุโต ฯ ม. ชฺยพทฺุโธ ฯ ๒. สี. กณฺจปฺปมาณา ฯ
๓. ม. ทสทฺวาทสวสฺसानิ ฯ ๔. ม. กตหฺตถา จินฺณวสีภาวา ฯ

*เล่มที ๑๑ ธนุกคหสตุตตวณณนา หน้า ๓๕๕

อนุกมปมาโน สยมปี คนตุวา เตลั สนตติเก นิสีที ๑ อถ
สุริเย อุกคจจนเต เทวปี ภาตโร สุริเยน สทุธีเยว อากาสั
ปกุขนตา โพธิสตุโตปี เตหิ สทุธีเยว ปกุขนโต ๑ เตสุ
เอกสส อปฺปตเตเยว อนตรภตตสมเย ปกุขนตเรสุ อคฺคิ
อุกฺกหิ โส ภาตริ ปกุโกสิตฺวา น สกุโกมิติ อหา ๑
ตเมนั โพธิสตุโต มา ภายิติ สมสฺสาเสตฺวา ปกุขปณฺชเรน
ปเวเชตฺวา ทธั วิโนเทตฺวา กจฺจมาติ เปเสติ ๑

ทุติโย ยาว อนตรภตฺตา ชวิตฺวา ปกุขนตเรสุ อคฺคิมฺหิ
อุกฺกหิตเต ตเถวหา ๑ ตมฺปิ โส ตเถว กตุวา กจฺจมาติ เปเสติ ๑
สยั ปน ยาว มชฺฌนฺตिका(๑) ชวิตฺวา เอเต พาลาติ มยาปี พาเลน
น ภวิตพฺพนฺติ นีวตฺตติตฺวา อทิฎฺจสหายกั พาราณสีราชั
ปฺสฺตีสฺสามิติ พาราณสี อคฺมาติ ๑ ตสฺมี นครมตุถเก
ปริพฺภมฺนเต ทฺวาทสโยชนั นครั ปตฺตคกฺภาเหเน โอตฺถภูปฺตฺโต
วีย อโหสิ ๑ อถสฺส ปฺริพฺภมฺนตฺสฺส ปฺริพฺภมฺนตฺสฺส ตตฺถ
ตตฺถ ฉิทฺทานิ ปณฺญาเยสุ ๑ สยมปี อนेकहंसहंससथिโส
ปณฺญาเย ๑ โส เวคั ปฺฐิสัหริตฺวา ราชเคหาภิมุโข อโหสิ ๑
ราชา โอลเกตฺวา อาคโต กริ เม ปียสหาโย ชวन्हัโสติ
วาทปานั วิวริตฺวา รตนปีจันฺ ปณฺญาเปตฺวา โอลเกนฺโต
อฏฺจาสี ๑ โพธิสตุโต รตนปีजे นิสีที ๑

๑. ม. มชฺฌนฺตिका ๑

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๓๕๖

อถสฺส ราชฯ สหสฺสปาเกน เตเลน ปกฺขนฺตรานิ
มกฺখেตฺวา มชฺฐาเช เจว มชฺฐรปानกณฺจ อทาสีฯ ตโต นํ
กตปริโภคํ สมฺม กหํ อคมาสีติ ปุจฺฉิฯ โส ตํ ปวฺตุตี
อาโรเจตฺวา อถาหํ มหาราชฯ ยาว มชฺฉนฺตिका(๑) ชฺวิตฺวา
นตฺถิ ชฺวิตน อตฺโถติ นีวตฺโตติ อาจิกฺขิฯ อถ นํ
ราชฯ อาห อหํ สามิ คฺคุมฺหากํ สุริเยน สทฺธิ ชฺวนเวคํ
ปสฺสิตฺตกาโมติฯ ทุกฺกริ มหาราชฯ น สกฺกาตยา
ปสฺสิตฺตุนฺติฯ เตนหิ สามิ สริกฺขกมตฺตมฺปิ ทสฺเสหิตีฯ สาธุ (๒)
มหาราช ฅนฺคฺคเห สนฺนิปาเตถาติฯ (๒) ราชฯ สนฺนิปาเตสิฯ
หํโส ตโต จตฺตารโ คเหตุวฯ นคฺรมชฺฉเ ตฺโรณํ กาทฺเรตฺวา
อตฺตโน กิวย กณฺหํ(๔) ปิลนฺธาเปตฺวา ตฺโรณสฺส อฺปฺริ
นีสิตฺตฺวา จตฺตารโ ฅนฺคฺคหา (๕) ชนา ตฺโรณํ นิสฺสาย
จตฺติสากิมาเยเกกํ กณฺหํ จิปนฺตฺติ วตฺวา สยํ ปจฺม
กณฺเฑเนว สทฺธิ อฺปฺปิตฺตฺวา ตํ กณฺหํ อคฺคเหตุวาว ทกฺขิณาภิมา
คตกณฺหํ ฅนฺโต รตนมตฺตาปคตํ คณฺหิฯ ทฺติยํ ทฺวิรตน-
มตฺตาปคตํ ตฺติยํ ตฺริตนมตฺตาปคตํ จตฺตถํ ภูมี อฺปฺปิตฺตเมว
คณฺหิฯ อถ นํ จตฺตาริ กณฺทานิ คเหตุวฯ ตฺโรณ
นินฺนกาเลเยว อทฺทสฺสีสุฯ (๖) โส ราชานํ อาห ปสฺส มหาราช
๑. ม. มชฺฉนฺตिकाฯ ๒. ม. ย. อาม มหาราชฯ
๓. ม. ย. สนฺนิปาเตหิตีฯ ๔. ม. มณฺหํฯ ๕. ม. ย. ฅนฺคฺคหาติ
นตฺถิฯ ๖. ม. ย. อทฺทสฺสีสุฯ

*เล่มที่ ๑๑ อาณิสฺสตุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๕๘

เอวํ สีโฆ อมฺหากํ ชโวติ ฯ เอวํ โปธิสฺสตุตฺตเนว ชวนหํสกาเล
ตานิ กณฺฑานิ อหริตานิติ เวทิตพฺพานิ ฯ

ปุโรโต ชาวนฺตฺติ อคฺคโต ชวนฺติ ฯ น ปเนตา
สพฺพกาลํ ปุโรโตว โหนฺติ กทาจิ ปุโรโต กทาจิ
ปจฺจโต โหนฺติ ฯ อากาสกฺกวิมานเนสุ หิ อฺยฺยานานิปี โหนฺติ
ไปกฺขรณฺนิโยปี ตา ตตฺถ นฺหายนฺติ อุกทกัปปิ กัพฺมานา
ปจฺจโตปี โหนฺติ เวเคน ปน คนฺตฺวา ปฺน ปุโรโตว ชาวนฺติ ฯ
อายุสฺงฺขาราติ ฐปชีวิตินฺทริยํ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ ตโต
สีฆตฺริ ชียติ ฯ อรุปรชฺมมานํ ปน เกโท น สกฺกา
ปญฺญาเปตต ฯ

นญฺจि ฯ

อาณิสฺสตุตฺตวณฺณนา

สตุตฺตเม ทสฺสarahานนฺติ เอวํ นามกานํ ชตฺติยานํ ฯ
เต กิร สตโต ทสภากํ คณฺหีสฺส ตสฺมา ทสฺสarahาติ
ปญฺญาเยสฺส ฯ อานโกติ เอวํ ลทฺธนาโม มุทฺงฺโก ฯ

หิมวฺนเต กิร มหาภูพฺริทโห อโหสิ ฯ ตตฺถ มหนฺโต
ภูพฺริโร โอตินฺนโณตฺติณฺณํ หตฺถิ ขาทติ ฯ อถ หตฺถิ อฺปทฺทฺตา
เอกํ กเรณฺณ สกฺกรีสฺส ฯ อิมิสฺสา ปฺตฺตํ นิสฺสาย อมฺหากํ
โสตุถิ ภวิสฺสตีติ ฯ สापปี มหฺสภุขํ ปฺตฺตํ วิชายี ฯ เต ตฺปี

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคคุณณนา หน้า ๓๕๘

สกุกรีสุ ฯ โส จ วุฑฒี ปตโต มาตริ ปุจนิ กสุมามิ
เอเต สกุโกรนุตติ ฯ สตา ตํ ปวตติ อัจจขิ ฯ โส ก็ มยหิ
กุพีโร ปโหติ เอถ คจนามาติ มหาหตติปริวาริ ตตถ
คนตุวา ปจรมเมว โอตริ ฯ กุพีโร อุทกสทเทเนว อากนตุวา
ตํ อคคหเสสิ ฯ มหนโต กุพีรสสอโพ โส ตํ อิตโต วา
เอโต วา จาเลตฺถุ อสกุโกนโต มุเข โสณํ ปกขิปิตฺวา
วิริวี่ ฯ หตติโน ยํ นิสฺสาย มยํ โสตติ ภาวิสฺสตีติ
อมณณิมหา โส ปจรมตริ คหิตตติ ตโต ตโต ปลายีสุ ฯ

อถสฺส มาตา อวิทฺุเร จตุวา มยํ ถลนาคานาม
ตุเมห อุทกนาคา นาม นาคหิ นาคิ น วิหเจตพโพติ
กุพีริ ปยวจนน วตุวา อิมิ คากมาห

เย กุพีรา สมุททสฺมี กงฺกาย ยมุนาย จ
เตสํ ตฺว วาริไซเสฏฺฐโจ มุณจ โรทนุติยา ปชนติ ฯ (๑)
มาตุคามสทฺโท นาม ปุริเส โขเกตุวา ติฏฺฐติ ตสฺมา โส
คหณํ สิลลํ อกาสิ ฯ หตติโปโต เวเคน อุโก ปาทะ อุกขิปิตฺวา
ตํ ปิฏฺฐจิชฺย อุกกมิ ฯ สห อุกกมฺนา ปิฏฺฐิ มตฺตติกาชนํ วิย
ภิชฺชิ ฯ อถ นํ ทนฺเตหิ วิชฺฌิตฺวา อุกขิปิตฺวา ถเล จทฺเทตุวา
ตุฏฺฐรวิ รวิ ฯ อถ นํ หตติโน อิตโต จิตโต จ อากนตุวา
มทฺทิสฺสุ ฯ ตสฺส เอโก อโพ ปฏิกุกกมิตุวา ปติ ตํ สกุโก
เทวราชา กเหตุวา คโต ฯ

๑. สฺยา. ปตินฺติ ฯ ขุ. ชา. ๒๓/๔๐๒/๑๐๘ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อาณิสฺสตุตตวณฺณา หน้า ๓๕๘

อิตรโ ปน อโพ วาตตเปณ สุกฺขิตฺวา ปกฺกถาขารส-
วณฺโณ อโหสิ โส เทเว วุฏฺเฐ อุกโกเมน วุยฺหนโต
ทสภาทิกานํ ราชุนํ อูปรโสเต ชาลํ ปสาราเปตฺวา คงฺคาย
กัปนฺตานํ อากนฺตฺวา ชาเล ลคฺคิฯ เต กัปปาปรโยसानเ
ชาลมฺหิ อุกฺขิปปิยมาเน ตํ ทิสฺวา ปุจฺฉิสฺส กัเอดนฺติฯ
กุฬีรอปโ สามีติฯ น สกฺกา เอส อภรณฺตถาย อูปนฺตุ
ปรโยชนฺธาเปตฺวา เภรี กริสฺสามาติ ปริโยชนฺธาเปตฺวา(๑)
ปหฺรีสฺส สทฺโท ทฺวาทสโยชนํ นครํ อวตฺถริฯ ตโต อหํสฺ
น สกฺกา อิทํ ทิวเส ทิวเส วาเทตฺถุ ฉณทิวสฺตถาย มงฺกลเกรี
โหตฺติ มงฺกลเกรี อํสฺสฯ ตสฺมี วาเทเต มหาชนา อนฺหายิตฺวา
อปิลนฺธิตฺวา (๒) หตฺถิยานาทินิ อารุยฺห สัณฺม สนฺนิปตฺนฺติฯ อิติ
มหาชนํ ปกฺโกสิตฺวา วิย อาเนตฺติ อานโกเตววสฺส นามํ
อโหสิฯ

อณฺณํ อาณิ โอปทิสฺสูติ อณฺณํ สุวณฺณรชตาทิมยํ อาณิ
จฺญยีสฺสฯ อาณิสฺสงฺมาโตว อวสฺสิสฺสีติ สุวณฺณาทิมยานํ อาณินํ
สงฺฆาตมตฺตเมว อวเสลลํ อโหสิฯ อถสฺส ทฺวาทสโยชนปฺปมาเ
สทฺโท อนฺโตสาลายมฺปิ (๓) ทุกฺเขน สฺยุยิตฺถฯ

คมฺภีรชาติ ปาลิวเสน คมฺภีรา สลฺลสฺสฺตตสทิสฺสาฯ (๔) คมฺภี-
รตฺถาติ อตฺถวเสน คมฺภีรา มหาเวทลฺลสฺสฺตตสทิสฺสาฯ (๕) โลกฺตฺตราติ

- # ๑. ม. ปริโยชนฺธาเปตฺวาฯ ๒. สี่. นฺหายิตฺวา ปิลนฺธิตฺวาฯ
- # ๓. ม. อนฺโตสาลายมฺปิฯ ๔. สี่. ย. สลฺลสฺสฺตตสทิสฺสาฯ

*เล่มที่ ๑๑ นทานวคควณณา หน้ ๓๖๐

โลกุตตรอดถที่ปกา ๙ สุลลตปปฏิสญตตาดิ สุลลัม ฐมมตตเมว
ปกาสภา สงขิตตสยตตสทิสา ๙ อุกคเหตุพพิ ปริยาปณิตพพนดิ
อุกคเหตุพเพ จ ปริยาปณิตพเพ จ กวิกตาดิ (๑) กวิหิ กตา ๙ (๒)
อิตริ ตสเสว เววจนั ๙ จิตตกขราติ วิจิตรอกขรา ๙ อิตริ
ตสเสว เววจนั ๙ พาหिरกาติ สาสนโต พหิภูตา ๙ สาก-
ภาสิตาดิ เตสั เตสั สากเกหิ ภาสิตา ๙ สุตสุติสสนตีติ อกขร-
จิตตตาย เจว สวสนมปตติยา จ อตตมนา หุตวา สามเนรทหร-
ภิกขุมาตคามมหากหปติกาทโย เอส ฐมมถิโกติ สนนปติตวา
โสตุกามา ภวิสสนติ ๙ ตสุมати ยสุมา ตถาคตภาสิตา
สุตตนตา อนุกคยหมานา อนนตราชนดิ ตสุมา ๙

สตุตมัม ๙

กลิงครสตุตตวณณา

อภุจเม กลิงครูปชานาติ กลิงครณฏิกั สีสูปชานญเจว
ปาหูปชานญจ กตวา ๙ อปปมตตาดิ สิปปुकคหणे อปป-
มตตา ๙ อาตاپิโนติ อภุจจานวิริยาตาเปน ยุตตา ๙ อุปาสนสมินดิ
สิปปานัน อภิโยเค อาจริยานญจ ปยิริปาสเน ๙

เต กिर ตทา ปาโตว อภุจาย สิปปสาลัม กจจนดิ
ตตถ สิปปี อุกคเหตุวา สขณายาที่หิ อภิโยคัม กตวา มุขั โหวิตวา
ยาคุปานาย กจจนดิ ๙ ยาคุ ปิวิตวา ปุน สิปปสาลัม คนตวา

๑. อง. ปญจก. ๒๒/๓๕/๑๒๓ ๙ ม. กวิตาดิ ๙

๒. กตถจิ กถิตาดิ ทิสสตี ๙

*เล่มที่ ๑๑ กติงครสูตตวณณา หน้า ๓๖๑

สิปปิ คณหิตฺวา สชฌายํ กโรนฺตา ปาตฺราสาย คจฺจนฺติ ฯ
กตปาตฺราสา สมานา มา โน ปมาเทน จิริ นิตฺโทกฺกมํ
อโหสิตี ขทฺริฆฏฺกาสุ สีเส จ ปาเท จ อุปทฺทิตฺวา โลกํ
นิปฺชชิตฺวา ปุณฺ สิปปิสาลํ คนฺตฺวา สิปปิ คเหตุวา
สชฌายนฺติ ฯ สายํ สชฌายํ กโรนฺตา จ เคหํ คนฺตฺวา
ภุคฺตฺสายมาสา ปจฺมยამํ สชฌายํ กตฺวา สยนกฺกาลे ตเถว
กติงฺคริ อุปฺชานํ กตฺวา สยนฺติ ฯ เอวฺนฺเต อกฺขณเวธิโน
วาลเวธิโน จ อเหตุํ ฯ อิทํ สนฺธาเยตํ วุคฺตํ ฯ

โธตารนฺติ วิวริ ฯ อารมฺมณฺนฺติ ปจฺจยํ ฯ ปชานสฺมินฺติ
ปชานญฺมยิ วิริยํ กุรฺมานา ฯ

ปจฺมโพธิยํ กิร ภิภฺขุ ภคฺตฺกิจฺจํ กตฺวาว กมฺมญฺจานํ
มนสิทฺกโรนฺติ ฯ เตสํ มนสิทฺกโรนฺตานเวยว สุริโย อตฺถํ คจฺจนฺติ ฯ
เต นฺหายิตฺวา ปุณฺ จงฺกมํ โธตฺริตฺวา ปจฺมยามํ จงฺกมฺนฺติ ฯ
ตโต มา จิริ นิตฺทายิมฺหาติ สริริทฺรถวิโนทฺนคฺถํ นิปฺชชนฺตา
กญฺจขณฺทํ อุปทฺทิตฺวา นิปฺชชนฺติ เต ปุณฺ ปจฺจิมยาเม วุญฺจาย
จงฺกมํ โธตฺรนฺติ ฯ เต สนฺธาย อิทํ วุคฺตํ ฯ อยมฺปิ ทีโป
ติณฺณํ ราชนํ กาลे เอกคณฺทฺ(๑)นิคฺโขโส เอกปชานญฺมิ อโหสิ ฯ
นानามฺเข (๒) ปหฺญคณฺทฺ(๓) ตจฺฉิโกพิยํ โธสฺรติ อลฺลนฺยิ(๔) ปหฺญคณฺทฺ(๕)
นาคทีเป โธสฺรติ ฯ อยํ ภิภฺขุ ปุณฺชชโน อยํ ปุณฺชชโนติ
๑. ม. เอกคณฺทฺ... ฯ ๒. กตฺถจฺจ นานามฺเขนาติ ทิสฺสติ ฯ
๓. ม. ปหฺญคณฺทฺปฺลิจฺฉิโกพิยํ ฯ ๔. ม. กลฺยาณฺยิ ฯ
๕. ม. ปหฺญคณฺทฺ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๖๒

องฺคฺลึ ปสารถฺวา ทสฺเสตฺพุโพ อโหสิ ฯ เอกทิวสํ สพุเพ
อรหนฺโตว อเหตุํ ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา กฺลิ่งฺครูปฺชานานํ มาโร
อารมฺมณฺ น ลภติ ตสฺมา ฯ

อภูจมี ฯ

นาคสฺตฺตวณณา

นวเม อติเวลนฺติ อติกฺกนฺตเวถํ กาลํ อติกฺกนฺต-
ปฺปมาณํ กาลํ ฯ กิมงฺคํ ปหานนฺติ อหํ ปน กิการณา
น อฺปสงฺกมิสฺสามิ กิสฺมุพาลนฺติ กิสฺญเจว มฺลาลณฺจ ฯ
อพุทฺทกเหตุวาทิ (๑) อพุทฺธิตฺวา ฯ กิ่งฺกจฺญาปาทิ (๒) หตฺถิโปตกา ฯ เต
กิริ อภินฺหํ กิ่งฺการสทฺทํ กโรนฺติ ตสฺมา กิ่งฺกจฺญาปาทิ
วฺจจนฺติ ฯ ปสนฺนาการิ กโรนฺตีติ ปสนฺนเนหิ กตฺตพฺพาการิ
กโรนฺติ จตฺตาโร ปจฺจเย เทนฺติ ฯ ฐมฺมํ ภาสฺนฺตีติ
เอกํ เทว ชาตกาณี วา สฺตฺตนฺเต วา อฺกฺกณฺหิตฺวา อสมฺภินฺน
สทฺเทน ฐมฺมํ เทเสนฺติ ฯ ปสนฺนาการิ กโรนฺตีติ เตสํ ตาย
เทสฺนาย ปสนฺนา กิหิปจฺจเย เทนฺติ ฯ เนว วณฺณาย โหติ
น พลายาติ เนว คุณฺวณฺณาย น ฅาณฺวณฺณาย (๓) โหติ
คุณฺณจ (๔) ปน ปรีหายนฺเต สรีรวณฺโณปี สรีรพฺลมฺปี ปรีหายติ

๑. ม. อพุทฺทเหตุวาทิ ฯ ย. อพุทฺทาหิตฺวา ฯ

๒. ม. กิ่งฺกจฺญาปาทิ ฯ ๓. ม. ฅาณฺพลาย ฯ

๔. ม. คุณฺวณฺณเน ปน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สิงหาคมศตวรรษหน้า หน้า ๓๖๓

ตสุมมา สรรีสส เนว วณณาย น พลาย โหติ ฯ

นวมิ ฯ

พิพารสุตตวณณนา

ทสเม สนนธสมลตงกพีเรติ เอตถ สนนธิตี ทวินัน
อุภินัน ฆรรานัน สนนธิตี (๑)สมโลติ กามโต कुณิกขมนมคโค
ตงกพีรนนธิตี ตงการกุญจัน ฯ มุทุมุสินันธิตี มุทกัม มุสิกัม ฯ วุญจัน
ปณณายตีติ เทสนา ปณณายตีติ ฯ

ทสมิ ฯ

สิงคาลสุตตวณณนา

เอกาทเม เยน เยน อิจฉตีติ โส ชรสังคาโลว
อิจฉตีติจฉตกุญจัน อิริยาปถปเนน สีตวาตูปวายนเนน จ
อนนตรนตตรา จิตตสสาทมปิ ลภตีติ ทสเสติ ฯ สกยปุตติย-
ปฏิลโยติ อิทํ เทวทตตํ สนนธาย วุตตํ ฯ โส หิ เอตตกมปิ
จิตตสสาทํ อนนาคเต อตตภาเว น ลภิสสตีติ ฯ

เอกาทสมิ ฯ

๑. ม. ภินนฆรรานัน สนนธิตี ฯ

ทศยสังคาลสุตตวณณา

ทวารทสเม กตญญูตาติ กตชานนํ ฯ กตเวทิตาติ
 กตวิเสสชานนํ ฯ ตตฺริทํ ชรสังคาลสุต กตญญูตาย วตฺถ
 สตฺต กิร ภาตโร เขตฺตํ กสนฺติเตสํ สพฺพกนิญฺโจ
 เขตฺตปริยฺนเต จตฺวา คาโว รกฺขติ ฯ อเถกํ ชรสังคาลํ อชฺคโร
 กณฺหิ โส ตํ ทิสฺวา ยญฺจิสฺยา โปเถตฺวา วิสฺสชฺชาเปติ ฯ
 อชฺคโร สังคาลํ วิสฺสชฺเขตฺวา ตเมว กณฺหิ ฯ สังคาโล
 จินฺนเตสิ มยฺหํ อิมินา ชีวิตํ ทินฺนํ อหฺมปี อิมสฺส ทสฺสามิติ
 ยากุณฺณสุต อฺปริ จปีติ วาสี มฺเขน ทํสิตฺวา ตสฺส สนฺติกํ
 อกมาสิ ฯ อิตเร ปสฺมานา (๑) ทิสฺวา สังคาโล วาสี หรฺตฺติ
 อญฺพนฺธิสฺสุ ฯ โส เตหิ ทิฏฺฐภาวํ ญตฺวา วาสี ตสฺส สนฺติเก
 นทฺเขตฺวา ปลาโย ฯ อิตเร อาคนฺตฺวา กนิญฺจํ อชฺคเรณ คหิตํ
 ทิสฺวา วาสิสฺยา อชฺครํ ฉินฺทิตฺวา ตํ คเหตุวา อคฺมํสุ ฯ
 เอวํ ชรสังคาลे สิสฺยา ยา กาจิ กตญญูตา กตเวทิตา ฯ

สทฺยปฺตฺติยปฺปณฺณเติ อหฺมปี เทวทศฺตสฺส วา จารเมว
 สนฺธาย วุตฺตนฺติ ฯ

ทวารทสมํ ฯ

โอปมฺมสํยุตฺตวณณา นิญฺจิตา

๑. สี. ขาพมานา ฯ ม. ภาตโร ฯ

ภิกขุสัพพัญญูตถาวณณา

โกลิตสัพพัญญูตถาวณณา

ภิกขุสัพพัญญุตสส ปจเม อาวุโสติ สาวกานํ อาลาโป ๗
พุกุชา หิ ภควนุโต สาวเก อาลปนุตา ภิกขุเวติ อาลปนุติ
สาวกา ปน พุกุเชหิ สทิสสา มา โหมาติ อาวุโสติ
ปจมํ วตวา ปจจนา ภิกขุเวติ ภณนุติ ๗ พุกุเชหิ จ อาลปิเต
ภิกขุสงฺฆเ ภนุเตติ ปฏิวจัน เตติ สาวเกหิ อาวุโสติ ๗

อัย วุจจตีติ ยสฺมา ทุตติยชฺชมาเน วิตกุกวิจารา
นิรุชฺชณนุติ เยสํ นิโรธา สทททายตณํ อปฺปวตฺตี กจฺจติ
ตสฺมา ยเทตํ ทุตติยชฺชานํ นาม อัย วุจจติ อริยานํ
ตฺถุหิภาโวติ อยเมตถ โยชฺชา ๗ ฐมฺมิกถา(๑) อริโย วา
ตฺถุหิภาโวติ เอตถ ปน กมฺมฏฺฐานมนสิกาโรปิ ปจฺมชฺชานา-
ทีนึปิ อริโย ตฺถุหิภาโวเตวว สงฺขยํ

กตานี ๗

วิตกุกสหคตาทิ วิตกุกการมฺมณา ๗ สลฺยณามนสิการาติ
สลฺยณา จ มนสิกาโร จ สมฺมาทจฺรณุตตีติ ปวตฺตณนุติ ๗ เถรสฺส
กิริ ทุตติยชฺชานํ น(๒) ปคฺฉํ ๗ อถสฺส ตโต วุจฺจิตสฺส
วิตกุกวิจารา น สนฺตโต(๓) อฺปปฏฺฐหึสฺส ๗ อิจฺจสฺส ทุตติยชฺชานมฺปิ
สลฺยณามนสิการาปิ หานภาคิยาว อเหตุํ ตํ ทสฺเสนุโต

๑. ม. ฐมฺมึ วา กถา ๗ ๒. สึ. นสทฺโท นตฺถิ ๗

๓. สึ. ม. สนฺตโต ๗

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๖๖

เอวมาห ฯ สณฺฐเปหิตี สมนฺมา จเปหิ ฯ เอโกทิกาวํ กโรหิตี
เอกคฺคํ กโรหิ ฯ สมหาทหาตี สมนฺมา อาทห อารोเปหิ ฯ
มหาภิกฺขตฺตํ นพภิกฺขตฺตํ ฯ

สตฺถา กิร อิมินา อุปาเยน สตฺต ทิวเส เถรสฺส
หानภากิยํ สมารี วัฑฒเตตฺวา เถรํ นพภิกฺขตฺตํ ปาเปสิ ฯ
ปจฺมํ ฯ

อุปติสฺสสตฺตวณณา

ทฺติเย อตฺถิ นฺ โข ตํ กิณฺจ โลกสฺมินฺติ อิทํ
อติอุพารมฺปิ สตฺตํ วา สงฺขารํ วา สนฺธาย วุตฺตํ ฯ
สตฺถุปี โข เตติ (๑) อิทํ ยสฺมา อานนฺทตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อธิมตฺโต นนฺโท จ เปมํ จ ตสฺมา กิ นฺ โข
อิมสฺส เถรสฺส สตฺถุ วิปริณาเมนปี โสกาทโย นฺปฺปชฺเชยฺยุนฺติ
ชานนตฺถํ ปุจฺจติ ฯ ที่มฺรตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปริพฺพาชกสฺส เวทนาปริกฺกหสฺสตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อติกฺกนฺตกาถํ สนฺธายาห ฯ ตสฺมี หิ ทิวเส เถรสฺส อิม
วณฺณานุกตฺติเลสา สมนฺหตาตี ฯ

ทฺติยํ ฯ

ฆณฺฐศตฺตวณฺณา

ตติเย เอกวิหารติ เอกสุมี คพฺเภฯ ตทา กิร
 พหู อากนฺตฺกา ภิกฺขุ สนนฺิปตีสฺสุฯ ตสฺมา ปรีเวณฺคฺเคน วา
 วิหารคฺเคน วา เสนาสเนสุ อปาปฺณนฺเตสุ ทฺวินฺนํ เถรานํ
 เอโก คพฺโภ สมฺปโตฯ เต ทิวา ปาฏฺิเยกฺเกสุ จาเนสุ นิสฺินฺติ
 รตฺตี ปน เนลํ อนฺตเร สานฺนํ(๑) ปสาเรนฺติฯ เต อตฺตโน
 อตฺตโน ปตฺตจฺจาเนเยว นิสฺินฺติฯ เตน วุตฺตํ เอกวิหารติฯ
 โอพาริเกนาติ อิทํ โอพาริการมฺมณฺตํ สนฺชาย วุตฺตํฯ
 ทิพฺพจกฺขุทิพฺพโสตฺธาตฺวิหาเรน เหโส วิหาสิ เตลลํ จ
 รูปรายตฺนสทฺทายตฺนสงฺขาตํ โอพาริกํ อารมฺมณฺํฯ อิติ ทิพฺพ-
 จกฺขุณา รูปรสฺส ทิฏฺฐจตฺตา ทิพฺพาย จ โสตฺธาตฺยา สทฺทสฺส
 สุตฺตฺตา โส วิหาโร โอพาริกอ นาม ชาโตฯ ทิพฺพจกฺขุ
 วิสฺุชฺฉิตฺติ ภควโต รูปทฺสฺสนตฺถาย วิสฺุทฺธํ อโหสิฯ ทิพฺพา
 จ โสตฺธาตฺติ สปิ ภควโต สทฺทสฺสนตฺถํ วิสฺุชฺฉิตฺติฯ ภควโตปี
 เถรสฺส รูปทฺสฺสนตฺถญฺเจว สทฺทสฺสนตฺถญฺจ ตทฺภยํ วิสฺุชฺฉิตฺติฯ
 ตทา กิร เถโร กหํ เอตฺรหิ สตฺถา วิหฺรตฺติ
 อาโลกํ วฑฺฒเตวาทิ ทิพฺเพน จกฺขุณา สตฺถารํ เขตฺวานวิหาเร
 คนฺธกฺกฺขี นิสฺินฺนํ ทิสฺุวา ตสฺส ทิพฺพาย โสตฺธาตฺยา สทฺท
 สฺุณฺติฯ สตฺถาปี ตเถว อกาสิฯ เอวํ เต อญฺญมฺมณฺณํ ปสฺสึสฺสุ
 # ๑. ม. อนฺตเร จีวรสานฺนํฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณนา หน้า ๓๖๘

เจว สทฺทญจ อสุโสสส ฯ

อารทฺทวิริโยติ ปริปฺณณวิริโย ปคฺคหิตวิริโย ฯ ยาวเทว
อุปนิกฺเขปนมตฺตยาติ ติโยชนสทฺทสวิตฺถารสฺส หิมวโต สนฺติเก
จปีตา สาสปมตฺตา ปาสาณสทฺทขรา หิมวา นฺ โข มหา
อัยฺ นฺ โข ปาสาณสทฺทขราติ เอวํ ยาว อุปนิกฺเขปนมตฺตสุเสว
อตฺถาย ภเวยฺยาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปฺรโตปี เอเสว นโย ฯ
กปฺปนฺติ อายุกปฺปํ ฯ โลณณญาติ จกฺกวาพมฺขวณฺเฑีย อวารกํ(๑)
กตฺวา มฺขวณฺเฑีย พุรหฺมโลกํ อาหจฺจ จิตฺตยา โลณณญาติ
ทสฺเสติ ฯ

อิเม ปน เถรา อุปมํ ออาหารนฺตา สริกฺขเกเนว จ
วิชฺชมานกฺุณณ จ อahrissu กถํ อัยฺ หิ อิทฺธิ นาม
อจฺจุคฺคตฺถุเจเนว เจว วิปฺลทฺถุเจเนว จ หิมวณฺตสทฺทิสสา ปณฺญา
จตฺถุณฺนทฺทเม อนุปฺวิสิตฺวา จิตฺถุเจเนว สทฺทพฺพยฺยชเนนฺสุ อนุ-
ปฺวิจฺจุ โลณณรสทฺทิสสา ฯ เอวํ ตาว สริกฺขกฺกเจเนว อahrissu ฯ
สมาริตฺถกฺกณฺ ปน มหาโมคฺคกฺกถานตฺถุสฺส วิญฺจํ ปากฺกํ ฯ
กิลฺยจาปี สาริปฺตฺตตฺถุสฺส อวิชฺชมานา อิทฺธิ นาม นตฺถิ
ภควตา ปน เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานํ ภิกฺขุณฺํ
อิทฺธิมนฺตานํ ยทฺธิทํ มหาโมคฺคกฺกถาโนติ อยเมว เอตทคฺค
จปีโต ฯ วิปฺสฺสนาลกฺกณฺ ปน สาริปฺตฺตตฺถุสฺส วิญฺจํ ปากฺกํ ฯ
๑. ม. อารารกํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นวสุตตวณณา หน้า ๓๖๘

กัญจาปี มหาโมคคัลลานตเถรสปี ปณฺญา อตฺถิ ภควตา ปน
เอตทกฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ มหาปณฺฐานํ
ยทิตฺถํ สาริปฺพุตฺโตติ อยทเว เอตทกฺเค จปีโต ฯ ตสฺมา ยถา
เอเต อณฺวมณฺยสฺส ชฺฐํ น ปาปฺพนฺติ (๑) เอวํ วิชฺชมานคฺเณน
อาหรีสุ ฯ สมာธิกฺขณสฺมี หิ มหาโมคคฺลฺลาโน นปฺพตฺตี
คโต วิปสฺสนาลกฺขณํ สาริปฺพุตฺตเถโร ทฺวีสุปี เอเตสุ
สมมาสมพฺพุทฺโธติ ฯ

ตติยํ ฯ

นวสุตตวณณา

จตฺตเถ อปฺโปสฺสุกโกติ นีรฺุสฺสุกโก ฯ สงฺกสายตีติ
วิหฺรติ ฯ เวยฺยาวจฺจนฺติ จีวเร กาทพฺพกิจฺจํ ฯ อภิจेतฺตีกานนฺติ
อภิจิตฺตํ อุตฺตมจิตฺตํ นิสฺสิตานํ ฯ นิกามลาภีติ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตกฺขณํ
สมปาชฺชนสมตฺถตฺตาย นิกามลาภี ฯ อภิจฺฉลาภีติ ฌานปารี-
ปนฺถิ (๒) สุเขน วิภฺขมฺภิตฺวา สมปาชฺชนสมตฺถตฺตาย อทุกฺขลาภี ฯ
อกสิรลาภีติ ยถา ปริจฺเจเทน วุฏฺฐานสมตฺถตฺตาย วิปฺปลลาภี
ปคฺคณฺชฌาโนติ อตฺถโธ ฯ สติลมารพฺภาติ สติลวีริยํ ปวตฺเตตฺวา ฯ

จตฺตถิ ฯ

- # ๑. ม. นปาปฺพนฺติ ฯ ๒. สี. ฌานปรีปนฺถิเก ฯ ม. ฌานปารีปนฺถิเก ฯ
- # กตฺถจฺจ ฌานปรีพฺพนฺธิเกติ ทิสฺสตี ฯ

สุชาตสุตตวณณา

ปลงจเม อภิรุโปติ อญญาปี รูปานิ อติกุนทรุโป ฯ
ทสฺสนีโยติ ทฏฺฐพฺพยุตฺโต ฯ ปาสาทิกโกติ ทสฺสเนน จิตฺตํ
ปสาเทตฺถ สมนฺตฺโต ฯ วนฺณโปกฺขรตยาติ ฉวิวนฺณสนฺนุทฺรตยา ฯ
ปลงจมํ ฯ

ลกุณฺฏกภทฺทียสุตตวณณา

นฏฺฐเจ ทพฺพณฺณนฺติ วิรูปฺสรีรวณฺณํ ฯ โอโกฏิมกนฺติ
รตฺถํ ฯ ปริฏฺฐรูปนฺติ ปมาณวเสน ปริฏฺฐชาติกํ ฯ ตํ กิร
นพฺพกฺคิยา ภิกฺขุ อวฺโส ภทฺทีย อวฺโส ภทฺทียาติ
ตตฺถ ตตฺถ ปรามสิตฺวา นานปฺปรกํ กิพนฺติ อากทฺถนฺติ
ปริกทฺถนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ ปริฏฺฐรูปนฺติ ฯ

กสฺมา ปเนส เอวฺรุโป ชาโต อโย กิร อตีเต เอโก
มหารราชา อโหสิ ตตฺถ(๑) มหุลลกา จ กานฺนุจฺจโน(๒) จ
ปฏฺฐิณฺณา โหนฺติ ฯ โส สเจ มหุลลเก ปสฺสตี เตสํ จุฬํ
จปาเปตฺวา(๓) กจฺฉํ พนฺธาเปตฺวา ยถารุจฺจํ กิฬาเปติ ฯ มหุลล-
กิตฺถิโยปี ทิสฺวา ตาสมปิ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตํ วิปฺปการํ กตฺวา
ยถารุจฺจํ กิฬาเปติ ฯ มหุลลกิตฺถิโยปี ทิสฺวา ตาสมปิ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตํ
วิปฺปการํ กตฺวา ยถารุจฺจํ กิฬาเปติ ฯ เตสํ ปุคฺคตฺธีตาทีนํ

๑. ม. ตสฺส ฯ ๒. ม. มหุลลกิตฺถิโย ฯ

๓. ม. จุฬํ จปาเปตฺวา ฯ

*เล่มที ๑๑ ลกุกนุกกภทียสุตตวณณา หน้า ๓๗๑

สนตีกา มหาสาวชช อุปปชชติ ตสส ปาปกรียา ปจวีโต

ปฏจาย ฉเทวโลก เอกโกลาหฬ อโหสิ (๑) ๗

อด สกโก จินเตสิ อัย อนรพาโล มหาชน วิหเจติ
กริสสามิสส นิคคหนติ ๗ โส มหุลลคคามิยวณณั กตวา
ยานเก เอกั ตกจากาฐี อาริเปตวา ยานั เปเสนโต (๒) นคร
ปวิสติ ๗ ราชาปี หตถี อารุยห นครโต นิกขนโต ตั
ทิสวา อัย มหุลลโก ตกุกยานเกน อมหากั อภิมุโข
อากจจติ วาเรถ วาเรธาติ อาห ๗ มนุสสา อิต จิต
จ ปกขนทนต์าปี น ปสสนติ ๗ สกโก ที ราชาว ม
ปสสตุ มา อฉเวติ เอว อธิฏจที ๗ อด เตสุ มนุสเสสุ
กหึ เทว กหึ เทวาติ วทนต์สุ เอว ราชา สหตถินา(๓)
วจโน วีย เชนุยา ยานสส เหฏจา ปาวีสิ ๗ สกโก
ตกุกจากาฐี ภินที ๗

ราชาปี สีสโต ปฏจาย ตกุกเกน กิลินนสรโร อโหสิ ๗
โส สรโร อุกพุกฎาเปตวา อุกขานโปกขรณิยั นุหายิตวา
อลงกตสรโร นคร ปวิสนโต ปุน ตั อททส ทิสวา อัย
โส อเมหที ทิฏจมหุลลโก ปุน ทิสสติ วาเรถ วาเรถ
นหนติ อาห มนุสสา กหึ เทว กหึ เทวาติ อิต
จิต จ วิธาวีส ๗ โส ปจม จ ปตตวิปการเมว (๔) ปุน
๑. ม. อกาสิ ๗ ๒. สี. ปาเชนโต ๗ ๓. ม. สห หตถินา ๗
๔. ม. ย. โส ปจมวิปการเมว ๗

*เล่มที ๑๑ นิทานวคคควณณา หน้า ๓๗๒

ปาปุณิ ฯ ตสุมิ ขณ สกโก โคณ จ ยานณจ
อนุทธธาเปตวา อากาเส จตวา อาห อนุชพาล ตุมิ มย
ตคคควณนิชโก เอโสติ สณณิ กโรสิ สกโกหิ เทวราชา
ตเวตํ ปาปคิริยํ นิวารเสตสามิติ อากโต มา ปุณ เหวรูป
อกาสิติ สนตชเชตวา อคมาสิ ฯ อิมินา กมฺเมน โส
ทพพณฺโณ อโหสิ ฯ

วิปสฺสีสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล ปเนส จิตฺตปตฺตโกกิโล นาม
หุตวา เขเม มิคทาเย วสนฺโต เอกทิวสิ หิมวนฺตํ คนฺตวา
มชฺฐํ อมพฺพลํ ตณฺเฑน กเหตุวา อากจฺจนฺโต กิกขุสงฺฆปรีวาริ
สคฺคธาโร ทิสฺวา จินฺเตสิ อหํ อณฺเณสุ ทิวเสสุ ริตฺตโก
ตถาคตํ ปสฺสามิ อชฺช ปน เม อิมํ อมพฺปกํ อตฺถิ ทสพฺลสฺส
ตํ ทสฺสามิติ โอตริตฺวา อากาเส จรติ ฯ สคฺคธา ตสฺส
จิตฺตํ คตฺวา อูปกฺจากรํ โอลเกสิ ฯ โส ปตฺตํ นิหริตฺวา [๑]
สคฺคฺ หตฺถे จเปสิ ฯ โกกิโล ทสพฺลสฺส ปตฺเต อมพฺปกํ
ปตฺติจฺจาเปสิ ฯ สคฺคธา ตตฺถเว นิสสิทิตฺวา ตํ ปรีกฺขยฺชิ ฯ โกกิโล
ปสนฺนจิตฺโต ปุณฺปุณฺํ ทสพฺลสฺส กุณฺเ อาวชเชตวา ทสพฺล
วนฺทิตฺวา อตฺตโน กุลาวกํ คนฺตวา สคฺคทาหํ ปิตฺติสฺสเนว
วิตินาเมสิ ฯ อิมินาสฺส กมฺเมน สโร มชฺฐโร อโหสิ ฯ

กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล ปน เจติเย อารทฺเธ ที

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ทสพฺลํ วนฺทิตฺวาติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ลกณภุกภทททยสตุตวณณา หน้ ๓๗๓

ปมาณ กโรม สตุตโยชนปมาณ ๗ อติมหนต เอต จ
 โยชนปมาณ กโรม ๗ อิมปิ อติมหนต ปณจโยชน กโรม
 จตุโยชน ตโยชน ทวโยชนนต ๗ อัย ตทา
 เชฏจกาทฏก หุตวา เอว โภ อนาคเต สุข ปฏิชคคิต (๑)
 กาคู วฏฐตตี วตวา รชชช อาทาย ปริกขิปนโต คาวตมตถเก
 จตวา เอเกก มข คาวต โหตุ เจตย โยชนาวฏฐ โยชนพเพธ
 ภวิสสตีติ อาห ๗ เต ตสส วจเน อฏฐิส ๗
 เจตย สตุตทิวสสตุตมาสาธเกห สตุตหิ สัจจเรหิ นฏฐิต ๗
 อิติ อปมาณสส พุทชสส ปมาณ อกาตีติ ๗ เตน กมเมน
 โอโกฏิมโก ซาโต ๗

หตุโย ปสฏฐมิกาติ(๒) หตุโน จ ปสฏฐมิกา(๓) จ นตุติ
 กายสุมิ ตลยตาคิ กายสุมิ ปมาณ นาม นตุติ อการณ
 กายปมาณนต อตุโธ ๗

นฏฐิต ๗

๑. ม. สุขปฏิชคคิต ๗ ๒. ม. หตุโย ปสทา มิกาติ ๗

๓. ม. ปสทมิกา ๗

วิสาขสุตตวณฺณนา

สตฺตเม โปริยา วาจายาติ ปุรวาสินํ นครมนุสฺसानํ
วาจาสิทธิยา อปฺริหีนกฺขรปทาย มธฺรฺวาจา ยํ วิสฺสุฏฺฐายาติ
อวิสฺสุทฺธิตาย (๑) อปฺลิตฺพุทฺธาย ปิตฺตเสเมหฺหิ อณุปฺหตฺตายติ อตฺโถ ๑
อเนลคพฺยาติ ยถา ทนฺธมนุสฺสา มุจฺเจน เขฬิ คพฺนฺเตน วาจิ
ภาสนฺติ น เหวรูปาย อถโฆ นิทฺุโทสยา วิสฺทวาจา ยํ
ปฺริยาปฺนฺนยาติ จตฺสจฺจปฺริยาปฺนฺนยา จตฺตารี สจฺจานิ
อมฺลฺจิตฺวา(๒) ปวตฺตยา ยํ อนิสฺสิตฺตายติ วณฺฺณนิสฺสิตํ กตฺวา
อกฺกิตฺตาย ๑ ธมฺโม หิ อีสินํ ฐโชนิ นววิธฺโลกุตฺตรธมฺโม อีสินํ
ฐโชนา มาติ ๑

สตฺตมํ ๑

นนทสุตตวณฺณนา

อณฺฺฐเม อาโกณฺฺฐิตปฺจฺจาโกณฺฺฐิตานีติ เอกสฺมึ ปสฺเส ปาณินา
วา มุคฺคเรณ วา อาโกณฺฺฐเนน อาโกณฺฺฐิตานิ ปฺริวตฺเตตฺตวา
อาโกณฺฺฐเนน ปฺจฺจาโกณฺฺฐิตานิ ๑ อณฺฺชิตฺวาติ อณฺฺชเนน ปฺุเรตฺตวา ๑
อจฺฉํ ปตฺตนฺติ วิปฺปสฺนฺนวณฺฺณมฺม มตฺตिकाปตฺตํ ๑
กสฺมา ปน เถโร เหวมกาสิตี ๑ สตฺถุ อชฺฌาตย-
ชานนตฺถํ ๑ เหว กิรฺสฺส อโหสิ สจฺจ สตฺถา โสภติ วัต
๑. ม. อสนฺทิตฺตฺตยา ๑ ๒. ม. อมฺลฺจิตฺวา ๑

*เล่มที่ ๑๑ นนทสุตตวณณา หน้า ๓๗๕

เม อัย กนิฏฐภาติโกติ วกขติ ยาวชีว์ อิมินาวากาเรน
จริตฺตสํมิ ๑ สเจ เอตฺถ โทสํ ทิสฺสติ (๑) อิมํ อากาโร ปหาย
สงฺการ โจพํ คเหตุวา จีวรํ กตฺวา ธาเรนุโต ปริยนฺตเสนาสเน
วสนฺโต จริตฺตสํมิตฺติ ๑

อสุตฺตีสํมิ ภาวิสฺสตี ๑ อญฺญาตฺตญฺเณนาติ อภิลกฺขิตฺเตสุ หิ
อิสฺสรชนเคเหสุ กญฺจกณฺฑทสมฺภาริ สฺสคณฺธิ โภชนํ ปริเยสนตฺตสฺส
ภุญฺชโห อญฺญาภุญฺช(๒) นาม ๑ จมฺรปฏฺธิปาฏฺธิยา ปน ทฺวารเ จิตฺเตน
ลทฺธิ มิสฺสคโภชนํ อญฺญาตฺตญฺโณ นาม ๑ อยมิธ อธิปฺเปโต ๑
กามสฺส อนเปกฺขินนฺติ วตฺตูกามกิลเสกามสฺส นฺริเปกฺขิ ๑
อารญฺญโก จาติอาทิ สพฺพิ สฺมาทานวเสเนว วุตฺติ ๑ กามสฺส
จ อนเปกฺโขติ อิทํ สุตฺติ เทวโลเก อจฺจรายิ ทสฺเสตฺวา
อาคเตน อปรภาเค กถิตํ ๑ อิมสฺส กถิตทิวสโต ปฏฺจาย เถโร
จมฺเณนุโต วายมนุโต กติปาเหเนว อรหฺตฺเต ปติฏฺจาย สเทวเก
โลเก อคฺคทกฺขิณฺเยโย ชาโต ๑

อญฺจรมํ ๑

๑. ส. ทสฺเสติ ๑ ม. ทสฺสติ ๑ ๒. ม. อญฺโณ ญาตฺตญฺโณ ๑

เอวมฺปริปี ๑

ติสสุตตวณณา

นวเม ทุมมโนติ อุปปนุโนโทมนสุโส ฯ กสุมา ปนายิ
 เอวิ ทุกขิ ทุมมโน ชาโตติ ขคฺติยปพฺพชฺโติ เหส เตน
 นํ ปพฺพาเชตฺวา ทุปฺภุสฺสาณํ นิวาสาเปตฺวา วรจิวริ ปารุ-
 เปตฺวา อุกฺขินิ อณฺฺเชตฺวา มโนสิลาเตเลน(๑) สีสิ มกฺขสิ ฯ
 โส ภิกฺขุสุ รตฺติจฺจ
 วิวิตฺโตกาเส นิสฺสิตฺตพฺพนฺติ อชานนฺโต โภชนสาถํ คนฺตฺวา
 มหาปิจฺจ อารุหิตฺวา นิสฺสิตฺติ ฯ ทิสาวจฺรา อากนฺตฺกา ปัสฺสูกฺกิกา
 ภิกฺขุ อากนฺตฺวา อิมินาว นีหาเรน รโชภิกฺกณฺเณหิ กตฺเตหิ
 น สกฺกา ทสพลํ ปสฺสฺสิตฺตุ ภณฺฑกํ ตาว จเปสฺสามาติ
 โภชนสาถํ อคมฺสุ ฯ โส เตสุ มหาเถเรสุ อากจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 นิสฺสิตฺติเยว ฯ อณฺเณ ภิกฺขุ ปาทวตฺตํ กโรม ตาลวณฺเณน (๒)
 วิชามาติ อาปฺจ
 ปุจฺจ
 มยฺ อชฺช ปพฺพชฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 ฉินฺนฺติ จูโปปี(๓) อชฺชปาปีเต สีสมฺมุเต อูกากนฺโธ วายติเยว ตฺวํ
 นาม เอตฺตเกสุ วุฑฺฒเตเรสุ วตฺตํ อาปฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 นิสฺสทฺโท นิจฺจโล
 นิสฺสินฺโน อปฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 ปรีวาเรตฺวา ตํ วาจาตฺตฺตีหิ ปหฺรณฺตา ก็ ตฺวํ อธิณฺนฺนฺนฺนฺน
 # ๑. ม. มโนสิลาเตเลน ฯ ๒. ม. ตาลวณฺเณน ฯ กตฺถจฺจ
 # ตาลปณฺเณน ฯ ๓. ม. ฉินฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน

*เล่มที ๑๑ ตีสสตุตตวณณา หน้า ๓๗๗

ภยญญ วา ชีวิตุ อสกุโกนุโต ปพพชิตติ อหสิสุฯ โส เอกมปี
 เถริ โอลเกสิ ที มํ โอลเกสิ มหุลลกาติ วุตเต อณณํ
 โอลเกสิ เตนปี ตเถว วุตเต อถสส อิม มํ ปรีวาเรตวา
 วาจาตตตีหิ วิชณนตีติ ขตติยมาโน ออุปชชชฯ อกขีสุ
 มณินณานํ อสสุณิ ปกมรณติฯ (๑) ตโต เน อาท กสส
 สนตีกํ อากตตถาติฯ เต ที ปน ตวั มยหํ สนตีกํ
 อากตาติ อเมห มณณตี คีหิพยณชนกกุสกาติ (๒) วตวา สเทเว
 โลก ออคุปคุกลสส สตุถุ สนตีกํ อากตมहाติ อหสิสุฯ
 โส มยหํ ภาตุ สนติเก อากตา ตูเมห ยที เอวิ อิทานิ
 โว อากตมกเคเนว กมนํ กริสสามิติ กุชฌิตวา นิกขนุโต
 อนุตรามกเค จินเตสิ มย อิมินา ตาว(๓) นีหาเรณ กเต สตุถา
 เอเต น นีหราเปสสตีติ ทุกขี ทุมมโน อสสุณิ ปวตตยมาโน
 อคมาสิฯ อิมินา การณน เอส เอวิ ชาโตติฯ

วาจา ย สนนิโตทเกนาติ (๔) วจนปโตเทนฯ สณชมกริ อังสูติ
 สณชมกริตํ นีรนตฺรพุกุ อังสุ อุปริ (๕) วิชณีสสูติ วุตตํ โหติฯ
 วตตาคี ปเร ยทิจจกํ วทติเยวฯ โน จ วจนกขโมติ ปเรสิ
 วจนํ ขมิตุ น สกุโกติฯ อิทานิ ตาว ตวั(๖) อิมินา โโกเปน
 # ๑. ม. สณจรัสฯ ๒. ส. ...อญจิกาคีฯ ม. คีหิพยณชนกกุสกาติฯ
 # ๓. ม. อิมินาวฯ ๔. ม. วาจาสนนิโตทเกนาติฯ
 # ๕. ส. อุปริ อุปริ อุปริฯ ๖. ส. อิติ ตวั อิมินา โโกเปน อธิฯ
 # ม. อิทานิ ตาว ตวั อิมินา โโกเปน อิมินาฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๗๘

วฺตุตฺวาจาสนุนิโตทเกน วิทุโธ อตีเต ปน รฏฺฐโต จ ปพฺพชิตฺติ ฯ

เอวํ วฺตุเต กตฺรสมฺมึ กาลเ ภควาติ ภิกฺขุ ภควนฺตุตฺยาจิสฺสุ ฯ

สตุถา อาท อตีเต พาราณสียํ พาราณสีราชา รชฺชํ

กาเรตี ฯ อเถโก ชาติมา เอโก มาตงฺโคติ เทว อีสโย

พาราณสี อคมฺสฺสุ ฯ เตสุ ชาติมา ปุเรตรํ คนฺตุวา

กุมฺภการสาลาหํ นิสฺสีทิ ฯ มาตงฺคตาปโส ปจฺจนา คนฺตุวา ตตฺถ

โอกาสํ ยจฺจิ กุมฺภกาโร อตฺถตฺถ ปจฺจมตฺรํ ปวิฏฺฐโจ ปพฺพชิตฺ

ตํ ปจฺจนาติ อาท ฯ โส อตฺตโน ปริกฺขาริ คเหตุวา สาลาห

ทวารมฺมูเล จตฺวา อมหากมฺปิ อจาริย เอกรตฺตฺติवासาย โอกาสํ

เทธาติ อาท ฯ ปวิส โภติ ฯ ปวิสิตฺวา นิสฺสินนํ โภ กิโคตฺโตสฺสีติ

ปจฺจฺจิ ฯ จณฺฑาลโคคฺโตมฺหิตี ฯ น สกฺกา ตยา สทฺธิ เอกภูจฺจาน

นิสฺสีทิคฺคํ เอกมนฺตุํ กจฺจนาติ ฯ โส จ ตตฺถเวว ตินฺนสนฺนถริกํ (๑)

สนฺนถริตฺวา นิปฺชชฺชิ ฯ ชาติมา ทวาริ นิสฺสสาย นิปฺชชฺชิ ฯ

อิตโร ปสฺสวาสฺสวตฺถาย นิกฺขมฺนฺโต ตํ อฺรสมฺมึ อกฺกมฺมิ ฯ โภ เอโสติ

จ วฺตุเต อหํ อจาริยาติ อาท ฯ อเร จณฺฑาล กิโณณฺโต

มคฺคํ น ปสฺสสฺสี อถ เม อากนฺตุวา น อกฺกมฺสฺสีติ ฯ อจาริย

อทิสฺวา เม อกฺกมฺนฺโตสฺสี ขมฺลฺลี (๒) มยฺหฺนฺติ ฯ โส มหาปุริเส

พหฺนิกฺขนฺเต จินฺนเตสฺสี อัยํ ปจฺจนา กจฺจนฺโตปิ อิตฺว อากมฺิสฺสีติ

ปรีวตฺเตตฺวา นิปฺชชฺชิ ฯ มหาปุริโสปี อจาริโย อิตฺว สีสํ กตฺวา

๑. ม. ตินฺนสนฺนถริกํ ฯ ๒. สี. อกฺกนฺโต ขมฺล ฯ

ม. อกฺกนฺโตสฺสี ขม ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ติสฺสุตฺตวณฺณา หน้า ๓๗๕

นิปนฺโน ปาทสมิเปนฺสฺส คมิสฺสามิติ ปวิสฺนุโต อูรฺสุมิเยว
อกฺกมิ ฯ โโก เอโสติ จ วุตฺเต อหิ อจฺริยาติ อาห ฯ ปจฺม
ดาว เต อชานนฺเตน กตฺ อิทานิ มํ ฆณฺเณโตว อกาสิ
สุริเย เต อุกฺกจฺจนฺเต สตฺตธา มุทฺธา ผลตฺตฺติ โสปี
มหาปฺริโส กิณฺจิ อวตฺวา ปฺเร อรุณฺเยว สุริยํ คณฺหิ นาสฺส
อฺกฺคนฺตํ อทาสิ ฯ มนุสฺสา จ หตฺถิอฺสฺสาทโย จ ปพฺพชฺฉิสฺสุ ฯ
มนุสฺสา ราชกฺลฺลํ คนฺตฺวา เทว สกถนฺนเร อปฺปพฺพุโธ
นาม นตฺถิ น จ อรุณฺนุคฺคมนํ ปญฺญาติ ก็ นฺ โข
เอตฺนฺติ ฯ เตนฺหิ นกริ ปรีวิมฺสธาติ ฯ เต ปรีวิมฺสนฺตา
กฺมฺภการฺสาลาขิ เทว ตาปเส ทิสฺวา อิมํสํ เอตํ กมฺมํ
ภวิสฺสตีติ อนฺตรา รณฺโณ อาโรเจสฺส ฯ รณฺณา จ ปุจฺจถ
เนติ วุตฺตา อากนฺตฺวา ชาติมนฺตํ ปุจฺฉิสฺสุ ตฺเมหฺหิ อนฺธการิ
กตฺนฺติ ฯ น มยา กตํ เอส ปน กุญฺชภูโณ นโว อนนฺตมาโย
ตํ ปุจฺจถาติ ฯ เต คนฺตฺวา มหาปฺริสํ ปุจฺฉิสฺสุ ตฺเมหฺหิ ฆนฺเต
อนฺธการิ กตฺนฺติ ฯ อาม อยิ อจฺริโย มํ อภิสปีตฺสฺมา
มยา กตฺนฺติ ฯ เต คนฺตฺวา รณฺโณ อาโรเจสฺส ฯ ราชापิ
อากนฺตฺวา มหาปฺริสํ ตฺเมหฺหิ กตํ ฆนฺเตติ ปุจฺฉิ ฯ อาม
มหาราชชาติ ฯ กสฺมา ฆนฺเตติ ฯ อิมินา อภิสปีโตมฺหิ สเจ
มํ เอโส ขมาเปสฺสตี สุริยํ วิสฺสชฺเชสฺสามิติ ฯ ราชา ขมาเปถ
ฆนฺเต เอตฺนฺติ อาห ฯ อิตโร มาทิสฺส ชาติมา ก็ เอวรูปิ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๘๐

จณฺฑาลํ ขมาเปสฺสตี น ขมาเปมีตี อาห ฯ

อด นํ มนุสฺสา น ก็ ตฺวํ อดฺตโน รุจฺยา ขมาเปสฺสตีตี
 วตฺวา หตฺเตสฺ จ ปาเทสฺ จ คเหตฺวา ปาทมฺเถ นิปชฺชาเปตฺวา
 ขมาเปหีตี อาหํสฺ ฯ โส นิสฺสทฺโท นิปชฺชํ ฯ ปุณฺปิ นํ
 ขมาเปหีตี อาหํสฺ ฯ ตโต ขม มยฺหํ อจฺริยาตี อาห ฯ
 มหาปุริโส อหํ ตาว ตฺยํหํ ขมิตฺวา สฺวริยํ วิสฺสชฺเชสฺสามิ
 สฺวริเย ปน อุกฺกเต ตว สีลํ สตฺตธา ผลิสฺสตีตี วตฺถา
 อิมสฺส สีสฺปฺปมาณํ มตฺติกาปิณฺฑํ มตฺถเก จเปตฺวา เอตํ
 นทียา กลปฺปมาเณ อุตฺถเก จเปถาตี อาห ฯ มนุสฺสา ตถา
 อกํสฺ ฯ เอตฺตาวตา สรรุจกํ ราชพลํ สนนฺปิตี ฯ มหาปุริโส
 สฺวริยํ มฺลฺลจํ ฯ สฺวริยํรํสี อากนฺตฺวา มตฺติกาปิณฺฑํ ปหริ ฯ
 โส สตฺตธา ภิชฺชํ ฯ ตาวเทว โส นิมฺมุชฺชิตฺวา เอเกน
 ติตฺถेณ อุตฺตริตฺวา ปลาโย ฯ สตฺถา อิมํ วตฺถุ อหริตฺวา
 อิทานิ ตาว ตฺวํ ภิกฺขุณฺํ สนนฺติเก ปริภาสํ ลภสิ ปุพฺเพ
 ปนาสิ อิมํ โกธํ นิสฺสาย รุจฺโต ปพฺพาชิตฺติ อนุสฺนฺธี
 จมฺเฏตฺวา อด นํ โอวทฺนฺโต น โข เต ตํ ติสฺส ปตฺติรูปฺนติ
 อาทิมหา ฯ

นวมํ ฯ

เถรนามกสูตรวณณนา

ทสเม วณณวาทีติ หานิสัสวาที ฯ ยํ อตีตํ ตํ ปหีนนฺติ
อตีเต ขนฺธปฺลยจเก ฉนฺทราคปฺปหาเนน ตํ ปหีนํ นาม โหติ ฯ
อนาคตนฺติ อนาคตํ ขนฺธปฺลยจกํ ตตฺถ ฉนฺทราคปฺปญฺนิสฺสคฺเคน
ปฺปญฺนิสฺสญฺจํ นาม โหติ ฯ สพฺพปาภิกฺขุณฺติ สพฺพปา ขนฺธชายตน-
ชาตฺโย จ ตโย ภเว จ อภิกฺขวิทฺวา จิตฺตํ ฯ สพฺพวิทฺนฺติ
ตํ วุตฺตปฺปการํ สพฺพํ วิทิตํ วิทิตํ [๑] สพฺพเพสุ ฐมฺเมสุติ เตเสว
สพฺพฐมฺเมสุ(๒) ตณฺหาทิฏฺฐิจฺเฬเปหิ อนุปฺลิตฺตํ ฯ สพฺพํ ชนฺนฺติ ตเว
สพฺพํ ตตฺถ ฉนฺทราคปฺปหาเนน ชหิตฺวา จิตฺตํ ฯ ตณฺหกฺขเย
วิมุตฺตนฺติ ตณฺหกฺขยสงฺขาเต นิพฺพานे ตทารมฺมณาย วิมุตฺตียา
วิมุตฺตํ ฯ

ทสมํ ฯ

มหากปฺปินฺนสูตรวณณนา

เอกาทสเม มหากปฺปิโนติ เอวํนามโก อภิญญาพลปฺปตฺโต
อสีติมหาสาวกานํ อพฺภนฺตโร มหาเถโร ฯ โส กิร คิหิกฺกาเล
กุกฺกุฏวตฺนคเร ตโยชนสตฺถิกํ รชฺชํ กอารเสสิ ฯ (๓) ปจฺฉิมภวิกตฺตา ปน
ตถารูปํ สาสนํ โสตุํ โอหิตโสโตว วิจฺรติ ฯ อเถกทิวสํ อมจฺจ-
สทฺสสปริวโต อูยฺยานกัฬิกํ อคมาสิ ฯ ตทา จ มชฺฌิมเทสโต
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ปากญฺจํ กตฺวา จิตฺนฺติ ทิสฺสตี ฯ
๒. ม. ย. ฐมฺเมสุ ฯ ๓. ม. ย. อกาสิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคคุณณนา หน้า ๓๘๒

ชงฆวาณิชา ตัม นคริ คนตุวา ภูณท์ ปฏิสาเมตวา ราชานัน
ปสฺสิสฺสามาติ ปณฺณาการหตุถา ราชกุลทวาริ คนตุวา ราชา
อุยฺยานัน คโตติ สุตฺวา อุยฺยานัน คนตุวา ทวารเ จิตา
ปฏิหารสฺส อโรจยีสฺ ๑ อถ รัญโล นิเวทิตเ ราชา ปกุโก-
สาเปตฺวา นิยฺยาคิตปณฺณาการเ วนฺทิตฺวา จิตเ ตาตา กุโต
อาคตตฺถาติ ปุจฺฉิ ๑ สวตฺถิโต เทวาทิ ๑ กจฺฉิ โว รัญจ
สุภิกุขั ฌมฺมิโกราชาติ ๑ อาม เทวาทิ ๑ อตฺถิ ปนฺ ตุมฺหากั
เทเส กิลฺยจิ สาสนฺนฺติ ๑ อตฺถิ เทว น ปนฺ สกฺกา อุจฺฉิภูจ-
มุเขหิ กเถตฺนฺติ ๑ ราชา สุวณฺณภิงฺกาเรน อุทกั ทาเปสิ ๑ เต
มุขั วิกฺขาเลตฺวา ทสฺพลภิมฺขา อลฺยลลึ ปกฺกณฺหิตฺวา เทว
อมฺหากั เทเส พุทฺธรัตนัน นาม อุปฺปนฺนฺติ อหํสฺ ๑ รัญโล
พุทฺโธติ วจเ สุตฺมตฺเต สกฺลสรฺริ ฌรฺมานา ปิติ อุปฺปชฺชิ ๑
ตโต พุทฺโธติ ตาตา วทฺถาติ อห ๑ พุทฺโธติ เทว
วทามาติ ๑ เอวฺ ติกฺขตฺตุ วทาเปตฺวา พุทฺโธติ ปทํ อปริมาณัน
นาสฺส สกฺกา ปริมาณัน กาคฺนฺติ ตสฺมีเยว ปสฺนฺโน สตฺสหฺสฺสั
ทตฺวา ปฺนฺ อลฺยลลึ กิ สาสนฺนฺติ ปุจฺฉิ ๑ เทว ฌมฺมรัตนัน
นาม อุปฺปนฺนฺติ ๑ ตมฺปิ สุตฺวา ตเถว ติกฺขตฺตุ ปฺฏิยลลัน
คเหตฺวา อปรฺมฺปิ สตฺสหฺสฺสั ทตฺวา ปฺนฺ อลฺยลลึ กิ สาสนฺนฺติ
ปุจฺฉิ สจฺมรัตนัน เทว อุปฺปนฺนฺติ ๑ ตมฺปิ สุตฺวา ตเถว
ติกฺขตฺตุ ปฺฏิยลลัน คเหตฺวา อปรฺมฺปิ สตฺสหฺสฺสั ทตฺวา ทินฺนภาว

*เล่มที่ ๑๑ มหาภปปีนสุตตวณณนา หน้า ๓๘๓

ปณฺเณ ลิจิตฺวา ตาตาเทวียา สนฺตีกํ คจฺจถาติ เปเสสิ ฯ
เตสุ คเตสุ อมฺจเจ ปุจฺฉิ ตาตา พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน ฯ
ตุเมห กิ ฺกริสฺสถาติ ฯ เทว ตุเมห กิ กตฺตุกามาติ อหิ ฯ
ปพฺพชิสฺสามิติ ฯ มยมฺปิ ปพฺพชิสามาติ ฯ เต สพฺเพปิ ฆริ
วา กุณฺมฺพํ วา อนปฺโลเกตฺวา เย อสฺเส อารุหฺห คตา
เตหฺว นิกฺขมีสุ ฯ

วณฺนิชา อนฺชาเทวียา สนฺตีกํ คนฺตฺวา ปณฺณํ ทสฺเสสส ฯ
สา วาเจตฺวา รณฺณา ตฺมฺหากํ พหุ กหาปณา ทินฺนา กิ
ตุเมหฺหิ กตํ ตาตาติ ปุจฺฉิ ฯ ปิยสาสนํ เทวิ อนินฺตฺนติ ฯ
อเมหฺปิ สกฺกา ตาตา สุณฺนาเปตฺนฺติ ฯ สกฺกา เทวิ อุจฺฉิภูจ-
มุเขหิ ปน วตฺถุํ น สกฺกาติ ฯ สา สุวณฺณภิงฺกาเรน อุทกํ
ทาเปสิ ฯ เต มฺขํ วิกฺขาเลตฺวา รณฺโถ อาโรจิตฺนเยเนว
อาโรเจสส ฯ สาปี สุตฺวา อุปฺปนฺนปาโมชฺชา เตเนว นเยน
เอเกกสมฺมี ปเท ติกฺขตฺตุํ ปฏฺิณฺณํ คเหตุวา ปฏฺิณฺณาคณฺนาย
ตีณฺิ ตีณฺิ กตฺวา นว สตฺสหฺสฺสานิ อทาสิ ฯ วณฺนิชา สพฺพานิปี
ทฺวาทส สตฺสหฺสฺสานิ ลภีสุ ฯ อถ เน ราชา กหิ ตาตาติ
ปุจฺฉิ ฯ ปพฺพชิสฺสามิติ นิกฺขนฺโต เทวิติ ฯ เตณฺหิ ตาตา ตุเมห
คจฺจถาติ เต อุยฺโยเชตฺวา รณฺณา สทฺธิ คตานํ อมฺจจัน
มาตุคาม ปกฺโกสาเปตฺวา ตุเมห อตฺตโน สามิกานํ คตฺถฺจัน
ชานาถ อมฺมาติ ปุจฺฉิ ฯ ชานาม อยฺเย รณฺณา สทฺธิ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺคกถา หน้า ๓๘๔

อฺยฺยานกัปปิํ คตฺตํ ๑ อาม กตฺตา (๑) ตตฺถ ปน
คณฺฐวา พุทฺโธ อฺปฺปนฺโน ฌมฺโม อฺปฺปนฺโน สงฺโฆ อฺปฺปนฺโนติ
สุตฺวา ทสฺพลสฺส สนฺตึเก ปฺพชิสฺสํสมาติ คตฺตา ตฺเมห กั
กริสฺสธตฺติ ๑ ตฺเมห ปน อฺยเย กั กตฺตฺกามาติ ๑ อหํ
ปฺพชิสฺสํสมามิ น เตหิ วณฺตวมนํ ชิวฺหคฺเค จปฺยิสฺสํสมาติ ๑ (๒)
ยทึ เอวํ มยํ ปฺพชิสฺสํสมาติ ๑ สพฺพารเถ โยชาเปตฺวา
นิกฺขมึสฺสุ ๑

ราชาปิ อมจฺจสทฺสเสน สทฺธิํ กงฺกาย ตีริ ปาปฺณิ ๑
ตสฺมี จ สมเย กงฺกา ปุรา โหติ ๑ อถ นํ ทิสฺวา อยํ
กงฺกา ปุรา จณฺทมจฺฉาภินฺณา อเมหหิ สทฺธิํ อากตฺตา
ทาสา วา มนฺุสฺสา วา นตฺถิ เย โน นาวิ วา อฺพุมฺปํ
วา กตฺวา ททฺยฺยเย อตฺสส ปน สตฺถุ คฺคณา นาม เหนฺจฺจา
อวิจฺจิตฺโต อฺปริ ยาว ภาวคฺคา ปตฺถตฺตา สเจ เอส สตฺถา
สมฺมาสมฺพุทฺโธ อิมสฺสํ อสฺसानํ ชุรปฺปฏิจฺฉานิ มา เตเมณฺตฺตฺติ
อฺกฺกปฺปฏิจฺฉน อสฺเส ปกฺขนฺทาเปสฺส ๑ เอกอสฺสสฺสาปิ ชุรปฺปฏิจฺฉิมตฺตํ (๓)
น เตมิ ราชมคฺเคน คจฺฉนฺตา วิย ปรีติริ ปตฺวา ปุริโต
อณฺณํ มหานทึ ปาปฺณิํสฺสุ ๑ ตตฺถ อณฺณา สจฺจกิริยา นตฺถิ
ตาย เอว สจฺจกิริยาชฺ ตมฺปิ อจฺจตฺตโยชนวิตฺถารํ นทึ อตฺถิกมึสฺสุ ๑
อถ ตตฺถิยํ จนฺทภากํ นาม มหานทึ ปตฺวา ตมฺปิ ตายเอว

๑. ม. อาม กตฺตา ๑ ๒. ม. ย. จเปยฺยนฺตึ ๑

๓. ส. ชุรปฺปฏิจฺฉิมตฺตํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ มหาภปิโนสุตตวณณา หน้า ๓๘๕

สตจกิริยาย อติกกมีสุ ฯ

สตถาปี ตัมวิสิ ปจจสสมเย มหากรณาสมาปตติโต
 วุฏฐาย โลกั โอลเณโต อชช มหาภปิโน ตโยชนตัก
 รชช ปหาย อมจจสสสปริวาโร มม สนตเท ปพพชิตู
 อากจตตี ทิสวา ยา เตสิ ปจจคคมน กาคู ยุตตุนติ
 ปาโตว สรโรปฏิกคณ กตวา ภิกขุสงฆปริวาโร สาวตถิย
 ปิณทาย จริตวา ปจจกตติ ปิณทปตปฏิกกนโต สยเมว
 ปตตจิวริ กเหตุวา อากาเส อุปปตติวา จนุททากาย นทिया
 ตีเร เตสิ อุตตรณตติตตส(๑) อภิมูเข จาเน มหานิโคจรรุกโข
 อตถิ ตตถ ปลลงเณ นิสิตติวา ปริมุข สตี อุปฏฐเปตวา
 นพพณณพทฐริสโย วิสสชเชสิ ฯ เต เตน ติตถเณ อจจาวจาว(๑)
 นพพณณพทฐริสโย อโต จโต จ วิชวานุตติโย โอลเณตา
 ทสพลสส ปุณณจนุทสิริกั (๑) มุขั ทิสวา ย สตถาริ อุกทิสส
 มย ปพพชิตา อทฐา โส เอโสติ ทสสเนเนว นิฏฐั กนุตวา
 ทิฏฐานโต ปฏฐาย โอนตา วนุทมานา อากมม สตถาริ
 วนุทิสสุ ฯ ราชา โคปพเกสุ กเหตุวา สตถาริ วนุทิตวา เอกมนต
 นิสิติ สทฐิ อมจจสสสเสน ฯ สตถาเตสิ ฐมม กเถสิ ฯ
 เทสนาปริโยसान สพเพ อรหตเต ปติฏฐาย สตถาริ ปพพชช
 # ๑. ม. อุตตรณตติตตส ฯ ๒. ม. อุตตรนตา จ ฯ
 # ย. อุตตรนตา ว ฯ ๓. ส. ปุณณจนุทสิริกุกั ฯ
 # ม. ปุณณจนุทสสิริกั ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิทานวคฺควณณา หน้า ๓๘๖

ยาจีสฺส ฯ สตุถา ปุพฺเพ อิมะ จีวรทานสฺส ทินฺนตฺตาอตุตฺตโน
จีวรานิ คเหตุวาว อากตฺติ สฺวณฺณวณฺณํ หตฺถํ ปสาเรตฺวา
เอถ ภิกฺขโว สฺวากฺขาโต ชฺมโม จรต พุรฺหมจฺริยํ สมนฺมาทฺถกฺข-
ชนฺรสฺส อนฺตฺกิริยาयाติ อห ๑ สฺวา จ เตสํ อายสฺมฺนฺตานํ
ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ อโหสิ วสฺสสฺสฏฺฐิกตฺตเถรา(๑) วีย
สตุถาริ ปฺริวารยีสฺส ๑

อนฺชาปี เทวิ รตฺสสฺสปฺริวารา กงฺกาคีริ ปตฺวา รณฺโณ
อตุถาย อากตฺ นาวํ วา อุมฺปิ วา อทิสฺวา อตุตฺตโน
พฺยตฺตตาย จินฺเตสิ ราชา สจฺจกิริยํ กตฺวา คโต ภวิสฺสติ
โส ปน สตุถา น เกวลํ เตสํเยว อตุถาย นิพฺพตฺโต สจ
โส สตุถา สมนฺมาสฺมฺพฺทฺโธ อมฺหากํ รตา มา อุกฺเก นิมฺมุชฺชีสูติ
อุทกปิฏฺฐเจ รเถ ปกฺขนฺทาเปสิ ๑ รถานํ เนมิวภูมฺมิตฺตมฺปิ น เตมิ ๑
ทฺุคฺยตฺตยนทีปี เตเนว สจฺจกาเรน อุตฺตริ(๒) อุตฺตรมานาเยว
นิโครฺรชฺชกฺขมฺมุเล สตุถาริ อทฺทส ๑ สตุถา อิมาสํ อตุตฺตโน
สามิเก ปสฺสฺสนฺตึนํ ฌนฺทราโค อุปฺปชฺชิตฺวา มกฺคผลานํ อนฺตรายํ
กเรยฺย โส เอวํ กาคฺคํ น สกฺขิสฺสตีติ ยถา อณฺณมณฺณํ
น ปสฺสฺสนฺติ ตถา อกาสิ ๑ ตา สพฺพปาปี ติตฺถโต อุตฺตริตฺวา
ทสพลํ วนฺทิตฺวา นิสีทิสฺส ๑ สตุถา ตาสํ ชฺมมํ กเถสิ ๑
เทสฺนาปฺริโยสฺสานे สพฺพปาปี โสตาปตฺติผลे ปตฺติจฺาย อณฺณมณฺณํ
๑. สී. วสฺสสฺสฏฺฐิกตฺตเถรา ๑ ๒. อณฺณตฺถ อุตฺตริตฺติ นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ มหาภปิป็นสุตตวณณา หน้า ๓๘๗

ปสฺสึสุ ฯ สตุถา อุปลพลวณณา อากจฺจตุติ จินฺเตสิ ฯ เถรี
อากนฺตฺวา สพุพา ปพุพาเซตฺวา อาทาย ภิกฺขุณีนํ อุปสฺสขํ กตา ฯ
ภิกฺขุสหัสฺสํ คเหตุวา อากาเสน เซตฺวานํ อคมาสิ ฯ
อิมํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ มหาภปิโนติ เอวํนามโก อภิญญา-
พลปฺปตฺโต อสฺตีติมหาสาวกานํ อพฺภนฺตโร มหาเถโรติ ฯ

ชนฺเตสฺมินฺติ ชนฺเต ปชายาติ อตฺโต ฯ เย โคตฺตปฏฺฐิสารีโนติ
เย มยํ วาเสฏฺฐา โคตฺมาติ (๒) โคตฺตํ ปฏฺฐิสรนฺติ ปฏฺฐิขานนฺติ
เตสํ ขตฺติโยเสฏฺฐโรติ อตฺโต ฯ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโนติ อญฺฐหิ
วิชฺชาหิ เจว ปณฺณรตฺทมมฺเภเทน จรณฺน จ สมฺนฺนาคโต ฯ ตปตฺติ
วิโรจติ ฯ ฌายี ตปติ พุราหฺมโณติ จิณฺสาพุราหฺมโณ ทฺวิเรน
ฌานฺน ฌายมาโน ตปติ วิโรจติ ฯ ตสฺมี ปน ขณฺเ กาทฺพทายิตฺเถโร
ทฺวิเรน ฌานฺน ฌายมาโน อวิทฺฐเร นิสินฺโน โหติ ฯ พุทฺโธ
ตปตฺติ สพุพฺพลุพุทฺโธ วิโรจติ ฯ สพุพฺพมฺงคคาถา กิเรสา ฯ
ภาตฺติกราชา กิร เอกปฺปุชฺชํ กาทฺเรตฺวา อากฺขริยํ (๓) อากฺ คีหิ
รตฺเนหิ อมฺตฺตํ เอกํ ชยมฺงคํ วทถาติ ฯ โส เตปฺปิฏกํพุทฺฐวณฺณํ
อิทํ มงฺกคคาถํ (๔) วทนฺโต ทิวา ตปติ อาทิจฺจโจิตฺติ
วตฺวา อญฺฐงฺกํ คเมนฺตสฺส สฺฐริยสฺส อญฺชลึ ปคฺคณฺหิ ฯ รตฺติมาภาติ
จณฺทิมภาติ อญฺฐหนฺตสฺส จณฺทสฺส อญฺชลึ ปคฺคณฺหิ ฯ สนนฺพุทฺโธ
๑. ม. วิโรจติ ฯ ๒. สී. ภาณกํ ฯ ๓. ม. คาคํ ฯ
๔. ม. อญฺฐงฺกเมนฺตสฺส ฯ ๕. ม. อญฺฐหนฺตสฺส ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นิตานวคฺควณณา หน้า ๓๘๘

ขตุติโย ตปตีติ รณฺโณ อณฺชลี ปคฺคณฺหิ ฯ ฌายี ตปติ
พฺรหฺมณฺโณติ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อณฺชลี ปคฺคณฺหิ ฯ ฌายี ตปติ
พฺรหฺมณฺโณติ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อณฺชลี ปคฺคณฺหิ ฯ อถ
นํ ราชา มา หตฺถํ โอดาเรหีติ อุกฺขิตฺตสฺมีเยว หตฺถे สหสฺสํ
จเปตี ฯ

เอกาทสมี ฯ

สหાયกสฺสตุตฺตวณฺณา

ทฺวามสเม จิรฺรตฺตํ สเมตีกาติ (๑) ทิฆฺรตฺตํ สํสนฺหิตฺวา
สเมตฺวา จิตฺลทฺธิโน ฯ เต กิร ปพฺพชิตา (๒) ปณฺจ ชาตีสตานี
เอกโตว วิจรีสุ ฯ สเมติ เนลํ สทฺธมฺโมติ อิทานี อิมลํ
อัย สาสนธฺมโม สํสนฺหติ สเมติ ฯ ธมฺเม พุทฺธปฺปเวทิตฺเตติ
พุทฺธเชน ปเวทิตฺเต ธมฺเม เอเตลํ สาสนธฺมโม โสภตීติ อตุโถ ฯ
สุวินีตา กปฺปิเนนาติ อตุตฺตโน อฺปชฺฌาเยน อริยปฺปเวทิตฺเต ธมฺเม
สุญฺจฺจฺ วิณีตา ฯ เสลํ สพุทฺธถ อตุตฺตานเมวาติ ฯ

ทฺวาทสมี ฯ

ภิกฺขุสํยุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

นิตานวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ม. สเมตีกาติ ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ขณฺฐวาวรुकฺควณฺณนา

นกุลปิตุสฺสุตฺตวณฺณนา

นกุลปิตุสฺสุตฺต (๑) ปจฺเม ฯ ภคฺเชสฺสติ เอวํนามเก ชนปฺเท ฯ
สสฺสุมารฺคิเรติ สสฺสุมารฺคิรฺนเร ฯ ตสฺมี กิร มาปฺยมาเน สสฺสุมารฺ
สทฺทมกาสิ เตนสฺส สสฺสุมารฺคิรฺนเตวว(๒) นามํ อํกํสุ ฯ เกสก-
พาวเนติ เกสกพาย นาม ยกฺขินฺยา อธิวฺคฺคตฺตตา เอวํ
ลทฺธนาเม วเน ฯ ตเทว มิกคณฺสฺส (๓) อภยตฺถาย ทินฺนตฺตตา
มิกทาโยติ วุจฺจติ ฯ ภควา ตสฺมี ชนปฺเท ตํ นครํ นิสฺสาย
ตสฺมี วนสณฺฑเฑ วิหริติ ฯ นกุลปิตาติ นกุลสฺส นาม ทารกสฺส
ปิตา ฯ

ชินฺโนติ ชราชินฺโน ฯ วุฑฺฒโตติ วโยวุฑฺฒโต ฯ มหฺลลโกติ
ชาติมหฺลลโก ฯ อทฺธคโตติ ตฺยทฺธคโต ฯ วโยอนุปฺปตฺโตติ เตสฺ
ติสฺส อทฺธเรสฺส ปจฺจิมวํ อนุปฺปตฺโต ฯ อาตุรฺกาโยติ คิลานกาโย ฯ
อิทฺถหิ สรีริ สุวณฺณวณฺณมฺปิ นิจฺจปคฺขมรณฺญฺเจน อาตุริเสว(๔)

๑. สี่. ขนฺฐกวกคฺคสฺส ฯ ม. ขนฺฐิววกคฺคสฺส ฯ

๒. ม. สฺสุมารฺคิรฺนเตวว ฯ ๓. สี่. มิกานํ ฯ ๔. ม. อาตุริเยว ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณนา หน้า ๓๕๐

นาม ฯ วิเสเสน ปนสฺส ชราตฺรตา พุยาชาตฺรตา มรณา-
 ตฺรตาติ ติสฺโส อาตฺรตา โหนฺติ ฯ ตาสฺส กิณฺจาปี เอโส
 มหฺลลคฺคตาชราตฺรโรว อภินฺหโรคฺตาย ปนสฺส พุยาชาตฺรตา
 อิธ อธิปฺเปตา ฯ อภิกฺขณาตฺงฺโกติ อภินฺหโรโค นินฺนตฺรโรโค ฯ
 อนิจฺจทสฺสาวิติ ตาย อาตฺรตาย อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺกฺขณฺเ อาคนฺตุ
 อสฺกฺโกนฺโต กทาจิเทว ทฏฺฐํ ลภามิ น สพฺพกาลนฺติ อตฺถโธ ฯ
 มโนภาวนิยานนฺติ มนฺวทฺธกานํ ฯ เยสุ หิ ทิฏฺฐเจสุ (๑) กุสลวเสน
 จิตฺตํ วทฺธติ เต สารีปฺตฺตโมคฺคกฺคฺคานาโท มหาเถรา มโน-
 ภาวนิยา นาม ฯ อนุสาสฺตฺตติ ปฺนปฺปฺนํ สาสฺตฺ ฯ ปฺริมํ หิ
 วจนํ โอวาโท นาม อปฺราปฺริ อนุสาสฺนี นาม ฯ โอตินฺณเณ
 วา วตฺถุสฺมํ วจนํ โอวาโท นาม อโนตินฺณเณ ตนฺตฺวิวเสน
 ปเวณฺนิวเสนว วา วุตฺตํ อนุสาสฺนี นาม ฯ อปฺิจ โอวาโทติ วา
 อนุสาสฺนิตฺติ วา อตฺถโต เอกเมว พุยฺยชนมตฺตเมว นานํ ฯ
 อาตฺุโร หายนฺติ อาตฺุโร หิ อํ สฺวณฺณวณฺโณ
 ปิยงฺคฺสาโมปิ สฺมาโน นิจฺจปคฺขมฺรณฺณเจเน อาตฺุโรเยว ฯ
 อณฺฺททฺทฺโตติ อณฺฺทํ วิย ฐฺโต ทฺพฺพโล ฯ ยถา กุฏฺกฺกฺกฺกฺกํ
 วา มยฺรณฺทํ วา เณฺทฺทํ วิย คเหตุวา จิปนฺเตน วา
 ปหรนฺเตน วา น สกฺกา กิพฺิตฺตุ ตาวเทว ภิชฺชติ เอวมยฺมปี
 กาโย ทฺสฺสกณฺเณปี(๒) ขาณฺเเกปี ปกฺขลิตฺสฺส ภิชฺชติ อณฺฺทํ
 # ๑. สี. ทิฏฺฐเจสุ ทิฏฺฐเจสุ ฯ กตฺถจฺจิ ปน ทิฏฺฐเจสุ กุเลสุติ ทิสฺสติ ฯ
 # ๒. ม. กณฺเณปี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นกุลปิตุสุตตวณณา หน้ ๓๕๑

วีย ภูโตติ อณทภูโต ๗ ปรีโยนทุโรติ สขุเมน จวมตเตน
ปรีโยนทุโร ๗ อณท หิ สารถเจน ปรีโยนทุโร เตเนตถ (๑)
ทสมกสทโย นลลยิตวาปี จวี จินทิตวา ยุต ปคขมราเปตุ
น สกโกนติ ๗ อิมสมมี ปน จวี จินทิตวา ย อิจจันติ ต
กโรนติ ๗ เอว สขุมาย จวียา ปรีโยนทุโร ๗ กิมณตฺร พาลยาติ
พาลภวโต อณณ กิ อตุถิ พาลโยเยว อยณติ อตุโถ ๗
ตสมมาติ ยสมมา อัย กาโย เอวรูโป ตสมมา ๗

เตนุปลสงกมิตี รณโย จกกวตติสฺส อูปญจัน กนตฺวา
อนนตฺร ปรีณายกรตนสฺส อูปญจัน กจจันโต รากปรีโส วีย
สทฺทมจกกวตติสฺส ภกวโต อูปญจัน กนตฺวา อนนตฺร
ชมฺมเสนาปติสฺส อปจิติ กตตุกาโม เยนายสมมา สาริปุตโต
เตนุปลสงกม ๗ วิปฺสนุนานิติ สฺกุจฺจ ปสนุนานิ ๗ อินฺทฺรียานิติ
มนจญจันนิ อินฺทฺรียานิ ๗ ปรีสุทฺทโรติ นทฺโทโส ๗ ปรีโยทาโตติ
ตสฺเสว เววจน ๗ นีรูปกฺเลสตาเยว หิ เอส ปรีโยทาโตติ วุคฺโต
น เสตภาเวน ๗ เอตสฺส จ ปรีโยทาทตฺ ทิสฺวาว อินฺทฺรียานัน
วิปฺสนุนตฺ อณณาสิ ๗ นยคฺคาหปณฺญา กิเรสา เณรสฺส ๗

กถึ โน(๒) สียาติ เกน การณน น ลทฺธา ภวิสฺสติ
ลทฺธาเยวาติ อตุโถ ๗ อิมินา กิ ทีเปติ สตฺถุ วิสฺสาสิก-
ภาว ๗

๑. กตฺถจิ เตน ๓ทฺชนฺติ ลลยิตติ ๗ ๒. ม. กถึ หิ โน ๗

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวรคฺคณณนา หน้า ๓๕๒

อัย กิร สตฺถุ ทิฏฺฐกาลโต ปญฺจาย ปิตฺติเปมฺม อฺปาสิกา
 จสฺส มาติเปมฺม ปฏฺฐิตฺติ ฯ อฺโกปี มม ปุตฺโตติ สตฺถารํ
 วทฺนฺติ ฯ ภวนฺตรคฺโคติ หิ เนลฺลํ สีนโห ฯ สว กิร อฺปาสิกา
 ปญฺจ ชาตีสตานิ ตถาคตฺสฺส มาตาว โส จ คหปติ ปิตาว
 อโหสิ ฯ ปุณฺ ปญฺจ ชาตีสตานิ อฺปาสิกา มหามาตา ตถา
 มาตฺตจฺจนา(๑) อฺปาสิโก มหาปิตา [๒] ตถา จุพฺพมาตาเอวํ สตฺถา
 ทิยฺยตฺตมอตฺตภาวสทฺสฺสํ เตลฺลํเยว หตฺถเอ วทฺณฺนํโต ฯ เตเนว
 เต ยํ เนว ปุตฺตตฺสฺส น ธิตฺต(๓) สนฺตฺติเก กเถตฺถุ สกฺกา ตํ
 สตฺถุ สนฺตฺติเก นิสินฺนา กเถนฺตฺติ ฯ อิมินาเยว จ การณฺน
 ภควา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานํ อฺปาสิกาณํ วิสุสาสิกาณํ
 ยทิตํ นกุลปิตา คหปติ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานํ
 อฺปาสิกาณํ วิสุสาสิกาณํ ยทิตํ นกุลมาตา คหปตานํติ เต
 เอตทคฺเค จเปสิ ฯ อิติ โส อิมํ วิสุสาสิกภาวํ ปกาเสนฺโต
 กถํ หิ โน สฺยาคิ(๔) อาห ฯ

อมเตน อภิสิตฺโตติ นยิธ อณฺณํ กิณฺณํ ฌานํ วา
 วิปฺสฺสนา วา มคฺโค วา ผลํ วา อมตาทิเสโกติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ
 มชฺฐมฺมเทสนาเยว(๕) ปน อมตาทิเสโกติ เวทิตพฺพา ฯ ทูรโตปิตี
 ติโรรฺรฺฐาปี ติโรชนปทาปี ฯ

- # ๑. อณฺณตฺถ ตถา มาตฺตจฺจนาติ นตฺถิ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ตถา
- # จุพฺพมาตาติ ทิสฺสตี ฯ ๓. ม. ปิตุ ฯ ๔. ม. กหํ หิ โน สฺยาคิ ฯ
- # ๕. สฺย. มชฺฐมฺมสวณํ เยว ฯ

*เล่มที ๑๑ นกุลปิตุสฺสุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๕๓

อสฺสุตฺวา ปุณฺชชโนติ อิทํ วุตฺตตฺถเมว ฯ อริยานํ อทฺสฺสาวีติ-
 อาทีสุ อริยาติ อารกตฺตา กิเลเสหิ อนเย น อิริยนโต อเย
 อิริยนโต สเทวเกน จ โลเกน อธมฺมียโต พุทฺธา จ ปจฺเจกพุทฺธา
 จ พุทฺธสาวกา จ วุจฺจนฺติ ฯ พุทฺธา เอว วา อิท อริยา ฯ
 ยถาห สเทวเก ภิกฺขเว โลเก ฯเป ฯ ตถาคโต อริโยติ
 วุจฺจตีติ ฯ (๑) สปฺปริสฺตานนฺติ เอตฺถ ปน ปจฺเจกพุทฺธา ตถาคต-
 สาวกา จ สปฺปริสฺตาติ เวทิตฺตพฺพา ฯ เต หิ โลกุตฺตรคฺคณฺโຍเคน
 โสภนา ปฺริสฺตาติ สปฺปริสฺตา ฯ สพฺเพว วา เอเต เทวธาปี
 วุตฺตา ฯ พุทฺธาปี หิ อริยา จ สปฺปริสฺตา จ ปจฺเจกพุทฺธา
 พุทฺธสาวกา จ (๑) ยถาห

โย เว กตฺถญฺญ กตฺเวทึ ธีโร
 กลฺยาณมิตฺโต ทพฺพหิตฺติ จ โหติ
 ทุกฺขิตฺตสฺส สกฺกจฺจํ กโรติ กิจฺจํ
 ตถาวริํ สปฺปริสฺสํ วทฺนตีติ ฯ (๒)

กลฺยาณมิตฺโต ทพฺพหิตฺติ จ โหตีติ เอตฺตาวตฺตา หิ พุทฺธสาวโก
 วุตฺโต กตฺถญฺญตฺตาทีหิ ปจฺเจกพุทฺธพุทฺธาติ(๓) ฯ

อิทานิ โย เตสํ อริยานํ อทฺสฺสนสีโล น จ ทสฺสเน
 สาธฺการี โส อริยานํ อทฺสฺสาวีติ เวทิตฺตพฺโพ ฯ โส จ
 จกฺขุณา อทฺสฺสาวี ณาณน อทฺสฺสาวีติ ทฺวิโร ฯ เตสุ ณาณน

๑. ม. พุทฺธสาวกาปี ฯ ๒. ข. ชา. ๒๓/๒๔๖๖/๕๔๑ ฯ
 # ๓. ม. ปจฺเจกพุทฺธพุทฺธาติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๓๕๔

อทสฺสาวิ อธิ อธิปฺเปโต ฯ มิสฺจกฺขุณา หิ ทิพฺพจกฺขุณา วา
อริยา ทิฏฺฐาปิ อธิฏฺฐาว โหนฺติ เตสํ จกฺขุณํ วนฺณมตฺต-
คฺคหนฺโต น อริยปฺถุณาย โคจรโต(๑) โสณฺสิงฺกาทโยปิ
จกฺขุณา อริเย ปสฺสนฺติ น จ เต อริยานํ ทสฺสาวิโน ฯ

ตฺตริทํ วัตถุ จิตฺตลปฺพทฺวาสิโน(๒) กิร ชีณาสวตฺถฺเรตฺส
อุปฺภุจฺจาโก วุฑฺฒปฺพชฺโชโต เอกทิวสํ เถเรน สทฺธิ ปิณฺฑทฺาย
จริตฺวา เถรตฺส ปตฺตจิวริ คเหตุวา ปิฏฺฐิโต อากจฺจนฺโต เถริ
ปฺจุจฺฉิ อริยา นาม ฆนฺเต กิทิสฺสาคิ ฯ เถโร อหา อธิเรกฺจฺโจ
มหฺลลโก อริยานํ ปตฺตจิวริ คเหตุวา วัตถฺปฏฺิวตฺตํ (๓) กตฺวา
สทฺจรนฺโตปิ เนว อริเย ชานาติ เอวํ ทฺชฺชานาวุโส อริยาติ ฯ
เอวํ วุตฺเตปิ โส เนว อถฺถาสิ ฯ ตสฺมา น จกฺขุณา ทสฺสนํ
ณฺณณ ทสฺสนเมว ทสฺสนํ ฯ ยถาห กิ เต วกฺกถิ
อิมินา ปฺุตฺติกาเยน ทิฏฺฐเณ โย โข วกฺกถิ ฃมฺมํ ปสฺสตี
โส มํ ปสฺสตี ฯ โย มํ ปสฺสตี โส ฃมฺมํ ปสฺสตีติ ฯ (๔) ตสฺมา
จกฺขุณา ปสฺสนฺโตปิ ณฺณณ อริเยหิ ทิฏฺฐํ อนิจฺจาทิลกฺขณํ
อปสฺสนฺโต อริยาธิคตฺถจ ฃมฺมํ อนธิคจฺจนฺโต อริยกรฃมฺมานํ
อริยภาวตฺส จ อธิฏฺฐตฺตา อริยานํ อทสฺสาวิติ เวทิตฺพุโป ฯ

อริยฃมฺมตฺส อโกวิโทติ สติปฺภุจฺจานาภิเกเท อริยฃมฺเม

๑. ม. อริยภาวโคจรโต ฯ ๒. ม. จิตฺตลปฺพทฺวาสิโน ฯ

๓. กตฺถจจิ วัตถฺปฏฺิปปตฺตินฺติ ทิสฺสตี ฯ

๔. ส. ข. ๒๓/๒๑๖/๑๔๓ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นกุลปิตุสตุตตวณณนา หน้า ๓๕๕

อกุสโล ฯ อริยธมเม อวินีโตติ เอตถ ปน

ทิวโร วินโย นาม เอกเมเกตถ ปญจธา

อภาวโต ตสฺส อัย อวินีโตติ วุจฺจติ ฯ

อัย หิ สัรวินโย ปหानวินโยติ ทิวโร วินโย ฯ เอตถ
จ ทิวเรปี วินเย เอกเมโก วินโย ปญจธา ภิชฺชติ ฯ สัรว-
วินโยปี หิ สีลสัวโร สติสัวโร ฌานสัวโร ขนฺติสัวโร วีริย-
สัวโรติ ปญจวิโร ฯ ปหานวินโยปี ตทงฺคปฺปหานํ วิกขมฺภนป-
ปหานํ สมฺมุจฺเจทปฺปหานํ ปฏฺฐิปฺปสฺสทฺธิปฺปหานํ นิสฺสรณป-
ปหานนฺติ ปญจวิโร ฯ

ตตฺถ อิมินา ปาติโมกฺขสัวเรน อุเปโต โหติ สมฺเปโตติ(๑)
อัย สีลสัวโร ฯ รกฺขติ จกฺขุณฺทริยํ จกฺขุณฺทริเย สัวโร อาปชฺชตีติ (๒)
อัย สติสัวโร ฯ

ยานิ โสทานิ โลกสฺมี(๓) สติ เตสํ นีวารณํ
โสทานํ สัวโร พุรฺรุมิ ปญฺญาเยเต ปิถิยฺเยเรติ (๔)

อัย ฌานสัวโร ฯ ขโม โหติ สีตสฺส อุนฺหสฺสชาติ อัย ขนฺติ-
สัวโร ฯ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสตีติ อัย วีริยสัวโร ฯ
สพฺโพปิจายํ สัวโร ยถาสกํ สัวริตฺตพฺพานํ วิเนตฺตพฺพานํ จ
กายทฺวจริตาทีนํ สัวรนฺโต สัวโร วินยฺนโต วินโยติ วุจฺจติ ฯ

๑. อภ. วิ. ๓๕/๖๐๒/๓๓๑ ฯ ๒. ส. สฟา. ๑๘/๓๑๘/๒๒๐ ฯ
๓. ม. อชิตาติ ภควา ฯ ๔. อจ. จุฬ. ๓๐/๓๕/๑๖-๑๗ ฯ
ม. ปิธีเยเร ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคกถา หน้า ๓๕๖

เอวํ ตาว สํวรวินโย ปญฺจธา ภิชฺชตีติ เวทิตฺตํ โฟ ฯ

ตถา ยํ นามรูปปริจฺเจทาทีสุ วิปฺสฺสนาณาณฺเสสุ
ปฏิบัติกฺขภาวโต ทีปาโลเกเนว ตมสฺส เตน เตน วิปฺสฺสน-
าณาณฺน ตสฺส ตสฺส อนตฺตสฺส (๑) ปหานํ ฯ เสยฺยถิํ นามรูป-
วตฺตถาเนน สกฺกายทิกฺขิยา ปจฺจยปริคฺคเหน อเหตุวิสมเหตุ-
ทิกฺขิณํ ตสฺเสว อปรภาเคน กงฺขาวิตฺตเนน กถํกถิภาวสฺส
กลาปสมฺมสเนน อหํ มมาติ กาสฺส มคฺคามคฺควตฺตถาเนน
อมคฺเค มคฺคตฺตถาเนน อุกฺกยทสฺสเนน อุกฺกยททิกฺขิยา วยทสฺสเนน
สสฺสตทิกฺขิยา ทยทสฺสเนน สภเย อภยตฺตถาเนน อาทีน-
ทสฺสเนน อสฺสาทตฺตถาเนน นิพฺพิทานุปฺสฺสเนน (๒) อภริตฺตถาเนน
มฺจุจฺจ(๓)กมฺยตฺตถาเนน อมฺจุจฺจ(๔)คฺคกามตฺตถาเนน ฯ อุกฺกยททิกฺขิยา
อนฺนูปฺกยททิกฺขิยา อนฺนูปฺกยททิกฺขิยา อนฺนูปฺกยททิกฺขิยา
โคตรกฺกนา สงฺขารนิมิตฺตคฺคกาสฺส ปหานํ เอตํ ตทฺตทฺทปฺปหานํ
นาม ฯ

ยํ ปน อุกฺกยททิกฺขิยาเนน สมาริชา ปวตฺตทิกฺขิยา-
นิวารณโต อุกฺกยททิกฺขิยาเนน อุกฺกยททิกฺขิยาเนน อุกฺกยททิกฺขิยาเนน
นิวารณาทิสมฺมมานํ ปหานํ เอตํ วิกฺขมฺกนปฺปหานํ นาม ฯ

ยํ จตฺตทฺทนิ อริยมคฺคกานํ ภาวิตฺตทา ตํตํมคฺคทฺท(๕) อตฺตทโน

๑. ส. อุกฺกยททิกฺขิยา ฯ ๒. ม. นิพฺพิทานุปฺสฺสเนน ฯ

๓. ม. มฺจุจฺจ... ฯ ๔. ม. อมฺจุจฺจ... ฯ ๕. ม. ตํตํมคฺคทฺท ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นกุลปีตุสุตตวณณา หน้า ๓๕๗

สนตานิ ทิฏฐิกิตานํ ปหานายาติอาทินา นเยน วุตตสฺส
สมุทฺยปกฺขิกสฺส กิเลสคณสฺส อจฺจนฺตอปปวตฺติภาเวน ปหานํ
อิทํ สมฺมจฺเฑทฺสปฺหานํ นาม ฯ ยํ ปน ผลกฺขณฺเฑ ปฏิปฺปสฺสทฺฐตฺตํ
กิเลสานํ เอตํ ปฏิปฺปสฺสทฺฐิปปฺหานํ นาม ฯ

ยํ สพฺพสงฺขตนิสฺสภูตฺตา ปหีนฺสปฺพสงฺขตํ นิพฺพานเมตฺตํ
นิสฺสรณฺสปฺหานํ นาม ฯ สพฺพมฺปิ เจตํ ปฺหานํ ยสฺมา จากฺกุเณ
ปฺหานํ วินยฺนญฺเณ วินโย ตสฺมา ปฺหานวินโยติ วุจฺจติ ฯ
ตํปฺหานวโต (๑) วา ตสฺส ตสฺส วินยสฺส สมฺภวโต เจตํ
ปฺหานวินโยติ วุจฺจติ ฯ เอวํ ปฺหานวินโยปิ ปญฺจธา กิษฺขตีติ
เวทิตพฺโพ ฯ

เอวมยํ สงฺเขปโต ทฺวิโธ เกทโต จ ทสฺวิโธ วินโย
ภินฺนสํวรตฺตา ปหาตพฺพสฺส จ อปฺปหีนตฺตา ยสฺมา เอตสฺส
อสฺสวโต ปุณฺหฺชนสฺส นตฺถิ ตสฺมา อภาวโต ตสฺส อยํ
อวิณีโตติ วุจฺจตีติ ฯ เอส นโย สปฺปฺริสฺสานํ อทสฺสาวิ
สปฺปฺริสฺสทฺฐมฺสฺส อโกวิทฺโธ สปฺปฺริสฺสทฺฐเม อทสฺสาวิ
สปฺปฺริสฺสทฺฐมฺสฺส อโกวิทฺโธ สปฺปฺริสฺสทฺฐเม อวิณีโตติ เอตฺถาปิ น
นानาภณฺนํ หิ เอตํ อตฺถโต ยถาหฺ เยว เต อริยา เตว
เต สปฺปฺริสา ยฺเว เต สปฺปฺริสา เตว เต อริยา โยเอว
โส อริยานํ รมฺโม โสเอว โส สปฺปฺริสฺสานํ รมฺโม โยเอว
โส สปฺปฺริสฺสานํ รมฺโม โสเอว โส อริยานํ รมฺโม ยฺเว
๑. สี่. ตํปฺหานงฺคโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๓๕๘

เต อริยวินยา เตว เต สปุปรีสวินยา เหว เต สปุปรีสวินยา
เตว เต อริยวินยา อริยเตติ วา สปุปรุเสติ วา อริยชมเมติ
วา สปุปรีสชมเมติ วา อริยวินยเตติ วา สปุปรีสวินยเตติ วา
เอเสเสกฏฺ(๑) สเม สมนสกาเค ตชฺชาเต ตณฺเฎวาติ ฯ

รูปํ อตฺตโต สมนุสฺสตีติ อิคฺคจฺโจ รูปํ อตฺตโต
สมนุสฺสตี ยํรูปํ โส อหํ โย อหํ ตํ รูปนฺติ รูปณฺจ
อตฺตณฺจ อทฺวํ สมนุสฺสตี ฯ เสยฺยถาปี นาม เตลปฺปทีปสฺส
ณายโต ยา อจฺจิ โส วณฺโณ ฯ โย วณฺโณ สา อจฺจิติ
อจฺจิลฺจ วณฺณณฺจ อทฺวํ สมนุสฺสตี เอวเมว อิคฺคจฺโจ รูปํ
อตฺตโต สมนุสฺสตี ฯ เป ฯ อทฺวํ สมนุสฺสตีติ เอวํ รูปํ อตฺตาทิ ทิฏฺฐ-
ิปสฺสนาย ปสฺสตี ฯ รูปวณฺตํ วา อตฺตानนฺติ อรูปํ อตฺตาทิ
คเหตุวา ฉายาวณฺตํ รุกฺขํ วิย ตํ รูปวณฺตํ สมนุสฺสตี ฯ
อตฺตนิ วา รูปนฺติ อรูปเมว อตฺตาทิ คเหตุวา ปุปฺปสฺมี กนฺธิ
วีย อตฺตนิ รูปํ สมนุสฺสตี ฯ รูปสฺมี วา อตฺตानนฺติ
อรูปเมว อตฺตาทิ คเหตุวา กรณฺทาย(๒) มณฺี วิย ตํ อตฺตानํ
รูปสฺมี สมนุสฺสตี ฯ ปริยฺยจฺจฺจายีติ ปริยฺยจฺจฺจานน (๓) อภิภวานา-
กาเรน จิตฺตํ รูปํ อหํ มมฺนฺติ(๔) เอวํ ตณฺหาทิฏฺฐีหิ คิลิตฺวา
ปริณิฏฺฐเปตฺวา คณฺหน โโก นาม โหตีติ อตฺตโต ฯ ตสฺส ตํ

- # ๑. ม. เอเสเส เอเก เอกฏฺ ฯ ๒. ม. กรณฺทาย ฯ
- # ๓. สී. ปริยฺยจฺจฺจเณ ฯ ม. ปริยฺยจฺจฺจานากาเรน ฯ ๔. ม. อหํ รูปํ
- # มม รูปนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ นกุลปิตุสตุตตวณณนา หน้า ๓๕๕

รูปนติ ตสส ตํ เอว คหิตํ รูปํ ฯ เวทนาทีสุปี เอเสว
นโย ฯ

ตตถ รูปํ อตตโต สมนุปลสฺสตีติ สฺทฺทฺรูปเมว อตตาคี
กถิตํ ฯ รูปนตํ วา อตตานิ อตตนิ วา รูปํ รูปสมิ
วา อตตานิ เวทนี อตตโต ฯเป ฯ สลฺยํ สงฺขารे วิญฺญานํ
อตตโต สมนุปลสฺสตีติ อิมสฺ สตตสฺ จานสฺ อรูปํ อตตาคี
กถิตํ ฯ เวทนานตํ วา อตตานิ อตตนิ วา เวทนี เวทนาย
วา อตตानนติ เอว จตฺตสฺ ขนฺเชสฺ ตินฺณํ ตินฺณํ วเสน
ทฺวาทสฺ จานสฺ รูปารูปมิตฺสโก อตตาคี กถิตํ ฯ ตตถ
รูปํ อตตโต สมนุปลสฺสตีติ เวทนี สลฺยํ สงฺขารे วิญฺญานํ
อตตโต สมนุปลสฺสตีติ อิมสฺ ปณฺจสฺ จานสฺ อจฺเจททิกฺกจि
กถิตา อวเสเสสฺ สสฺสททิกฺกจिति เอวเมตถ ปณฺณรส ภาทิกฺกจियो
ปณฺจ วิทวทิกฺกจियो โหนติ ตา สพฺพปาปี มคฺคาวรณา น
สคฺคาวรณา ปจฺจมคฺควรณาติ เวทิตพฺพทา ฯ

เอว โข คหปติ อาตฺรกาโย เจว โหติ อาตฺรจิตฺโต จาติ
กาโย นาม พุทฺธานมฺปิ อาตฺโรเยว ฯ จิตฺตํ ปน รากโทส-
โมหานุคตํ อาตฺรํ นาม ฯ ตํ อิทฺ ทสฺสตีตํ ฯ โน จ อาตฺร-
จิตฺโตติ อิทฺ นิกฺกิลเสตยาจิตฺตสฺส อนาตฺรภาโว ทสฺสตีโต ฯ
อติ อิมสมิ สุตฺเต โลกียมหาชนฺ อาตฺรกาโย เจว
อาตฺรจิตฺโต จาติ ทสฺสตีโต ชีณาสวา อาตฺรกายา อนาตฺรจิตฺตา

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณนา หน้า ๔๐๐

สตุตฺต เสฏฺฐา เนว อาตุรจิตฺตา น อนาตุรจิตฺตาติ เวทิตพฺพา ฯ

ภขมานา ปน อนาตุรจิตฺตตัเยว (๑) ภขนฺตึติ ฯ

ปจฺมํ ฯ

เทวทหสุตฺตวณฺณนา

ทฺฐิตฺเต เทวทหนฺติ เทวา วุจฺจนฺติ ราชานิ เตถํ
มงฺกลทโห สยํ ชาโต วา โส ทโหติ ตสฺมา เทวทโหติ
วุตฺโต ฯ ตสฺส อวิทฺเฐ นิคโม เทวทหนฺเตว นปฺปสกลิงฺค-
วเสน สงฺขยํ กโต ฯ ปจฺฉาภุมมิกาคิ ปจฺฉาภุมํ อปฺรทิสาย
นิวิฏฺฐชนปทํ คนฺตฺกามา ฯ นิวาสนฺติ เตมาถํ วสุสวาถํ ฯ
อปฺโลกิตฺติ อาปฺจุจฺฉิตฺโต ฯ อปฺโลเกถาคิ อาปฺจุจฺฉตฺต ฯ กสฺมา เถริ
อาปฺจุจฺฉาเปติ เต สภาเร กาคฺคกามตาย ฯ โย หิ เอกวิหาร
วสนฺโตปิ สนฺตีกิ น กจฺฉติ ปกฺกมฺนฺโต อนาปฺจุจฺฉา ปกฺกมฺติ
อัย นิพฺภาโร นาม โย เอกวิหาร วสนฺโตปิ อาคนฺตฺวา
ปฺสฺสตี ฯ ปกฺกมฺนฺโต อาปฺจุจฺฉติ อัย สภาโร นาม ฯ อิมปิ
ภิกฺขุ ภควา เอวมิเม สีลาทีหิ(๒) วฑฺฒิสฺสนฺตึติ สภาเร
กาคฺคกาโม อาปฺจุจฺฉาเปติ ฯ

ปณฺฑิตฺติ ชาติโกสฺสลาทีนา จตุพฺพิเรน ปณฺฑิตฺตเจน
สมนฺนาคโต ฯ อนุกฺคาหโกติ อามิสานุกฺคเหน จ ฆมฺมา-
๑. สී. อาตุรจิตฺตตัเยว ฯ ๒. ม. เอวมิเม ฯ

*เล่มที่ ๑๑ เทวทหสูตรตถาณนา หน้า ๔๐๑

นุคคเหน จาติ ทวีหิปี อนุคคเหหิ อนุคคาหโก ๗

เถโร กิร อญเณ ภิกขุ วย ปาโตว ปินุทาย อคนตุวา
สพพภิกขุสุ คเตสุ สกถิ สงฆารามิ อนุวิจธนโต อสมมฏฐฎาน(๑)
สมมชชติ อจททิตถ กจวริ จทเทติ สงฆารามเ ทุนนิกขิตตานิ
มจจปีจทารุณทตติกาณณทานิ ปฎิสามะติ ๗ กิการณา มา
อญตติตติยา วิหาริ ปวิฎฐา ทิสวา ปริภว อังสูติ ๗ ตโต
กิลานสาถิ คนตุวา กิลานเ อสุสาเสตุวา เกน อตุโถติ
ปจจิตตุวา เยน อตุโถ โหติ ตทตถิ เตถิ ทหรสามเณเร
อาทาย ภิกขาจาวรตุเตน วา สภาคฎฐาเน วา เกสชช
ปรีเยสิตตุวา เตถิ ทตุวา กิลานุปฎฐานิ นาม พุทฐปจเจก-
พุทฐเหหิ วนณตติ คจจถ สปปริสา อปปมตุตา โหถาติเต
เปเสตุวา สยิ ปินุทาย จริตุวา อุปฎฐากกุเล วา ภคตติจจ
กตุวา วิหาริ คจจติ ๗ อิทธิ ตาวสุส นิพทฐวาสฎฐาเน
อาจิจฉณิ ๗

ภควติ ปน จาริกิ จรมาเน อหิ อคคสาวโกติ
อุปาหนา(๒) อารุยห ฆคตติ กเหตุวา ปุโรโต น คจจติ ๗ เย
ปน ตตถ มหุลลกา วา อาพาธิกา วา อติทหรา วา
เตถิ รุชชชฎฐานานิ เตเลน มกขาเปตุวา ปตตจิวริ อตุตโน
ทหรสามเณเรหิ คาหาเปตุวา ตัทธิวลิ วา ทุตติยทธิวลิ วา เต
๑. ม. อสมมฏฐฎานิ ๗ ๒. ม. อุปหนิ ๗

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวรคฺคณณนา หน้า ๔๐๒

คณฺหิตฺวา ว คจฺจติ เอกทิวสํ หิ ตถฺยเณว อายสฺมุนฺตํ
 อตีวิกาเล สมฺปตฺตตฺตา เสนาสนํ อลภิตฺวา จีวรกฺุณฺนํ นิสินฺนํ
 ทิสฺวา สตฺถา ปุณฺทิวเส ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาเตตฺวา หตฺถิ-
 วานรตฺตติรฺวตฺถํ (๑) กเถตฺวา ยถาวุฑฺฒํ เสนาสนํ ทาทพฺพนฺติ
 สิฏฺฐาปทํ ปญฺญาเปสิ ฯ เอวํ ตาเวส อามิสานุกฺคเหน
 อนุคฺคณฺหาติ ฯ โอวทฺโธ ปเนส สตฺวารมฺปิ สหสฺสวามฺปิ ตาว
 โอวทฺติ ยาว โส ปุคฺคโล โสตาปตฺติผล ปตฺติจฺจาติ อถ นํ
 วิสฺสขฺเขตฺวา อณฺณํ โอวทฺติ ฯ อิมินา นเยน โอวทฺโธ จสฺส
 โอวาเท จตฺวา อรหตฺตํ ปตฺตา คณฺนปถํ อตฺถิกนฺตา ฯ เอวํ
 ฐมฺมานุกฺคเหน อนุคฺคณฺหาติ ฯ

ปจฺจสฺสโธสนฺติ เต ภิกฺขุ อมฺหากํ เนว อุปฺชฺฆมาโย
 น อจฺริโย น สนฺทิฏฺฐสมฺภตฺโต ก็ ตสฺส สนฺติเก
 กริสฺสามาติ ตฺถฺหิภาวํ อนาปชฺชิตฺวา เอวํ ภนฺเตติ สตฺถ
 วจฺนํ สมฺปฏฺิจฺฉิสฺสุ ฯ

เอตถลาคุมฺเพติ (๒) กุเช ชิกฺขจฺจมณฺฑปเก ฯ โส กิร เอตถลาคุม-
 กุมฺโพ ฐวสฺสลิฏฺฐจฺแน ชาโต ฯ อเถตถ จตฺถิ ปาทฺเทหิ มณฺฑปํ
 กตฺวา ตสฺส อุปริ ตํ กุธฺ(๓) อาริเปสฺสุ โส ตํ มณฺฑปํ
 ฉาทสิ ฯ อถสฺส เหนฺจฺจา อิกฺขกาหิ ปริจฺฉินฺตฺวา พาลิกํ
 # ๑. ขุ. อป. ๒๓/๓๓/๑๒ ฯ ๒. ฎีกายมฺปน เอพกาพคฺคณฺเพติ
 # คจฺจมณฺฑปเก ฯ ๓. ม. คุมฺพิ ฯ

*เล่มที ๑๑ เทวทหฺสฺตฺตวณฺณา หน้า ๔๐๓

โอกิริตฺวา อาสนํ ปณฺญาปยีสฺสุ ฯ สิตถํ ทิวาญฺจานํ อุทกฺวาโต(๑)
วายติ ฯ เถโร ตสฺมี นิสีทิ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ เอลกฺลาคุมุเพติ ฯ
นानาเวรชฺชคตฺนฺติ เอกสฺส รณฺโณ รชฺชโต นานาวิธํ รชฺชคตํ ฯ
วิรชฺชนฺติ อณฺณํ รชฺชํ ฯ ยถา หิ สเทสโต อณฺโณ วิเทโส(๒)
เอวํ นินฺวตฺตรชฺชโต อณฺณํ รชฺชํ วิรชฺชํ นาม ตํ เวรชฺชนฺติ
วุตฺตํ ฯ ขตฺตฺยปณฺชิตาติ พิมฺพิสาร์โกสฺลราชาทโย ปณฺชิต-
ราชานो ฯ พุราหฺมณปณฺชิตาติ จงฺกิตารุกฺขาทโย ปณฺชิต-
พุราหฺมณา ฯ คหปติปณฺชิตาติ จิตฺตสฺสทตฺตาทโย ปณฺชิต-
คหปตโย ฯ สมณปณฺชิตาติ สภฺยปีโลติกาทโย ปณฺชิต-
ปริพฺพาชกา ฯ วิมฺสกาติ อตฺถคเวสิโน ฯ กิ่วาทิติ กิ อตฺตโน
ทสฺสนํ วทติ กิ ทฺถธิโกติ อตฺโถ ฯ กิมกฺขายตีติ กิ สวากานํ
โอบาทานุสฺสาสนี อัจฺจขติ ฯ ฌมฺมสฺส จานุฌมฺมนฺติ ภควตา
วุตฺตพฺยากรณฺสฺส อณฺุพฺยากรณฺํ ฯ สหฺรณฺมิโกติ สการโณ ฯ
วาทานฺุวาโทติ ภควตา วุตฺตวาทสฺส อณฺุวาโท ฯ วาทานฺุ-
ปาโตติปี ปาโง สตฺถุ วาทสฺส อณฺุปาโต อณฺุปตฺนํ อณฺุคฺมนฺนฺติ
อตฺโถ ฯ อิมินาปี วาทํ อณฺุคโต วาโทเยว ทิปโต โหติ ฯ
อวิตรากฺสฺสาติ(๓)อาทิสฺสุ ตณฺุหาวเสเนว อตฺโถ เวทิตพฺุโพ ฯ ตณฺุหา
หิ รชฺชนโต ราโค จฺนฺุทฺยฺนโต จฺนฺุโท ปิยาณฺุญฺเจน เปมฺ
ปิวิตฺกามญฺุเจน ปิปาสา อณฺุทหฺญฺุเจน ปริพาโหติ วุจฺจติ ฯ
๑. ม. อุทกฺวาโต ฯ ๒. ม. อณฺุโณ วิเทโส ฯ
๓. ม. อวิตรากฺสฺสาติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนุชวารวคคณณา หน้า ๔๐๔

อกุสเล จาวุโส ฐมเมตทาเท กสุมา อารุช ปญจสุ
ขนุเชสุ อวีตราคสุส อาทินว วีตราคสุส จ อานิสส์ ทสเสตุ ฯ
ตตร อวิมาโตติ นิตุทุกุโฆ ฯ อนุปายาโสติ นรูปตาโป ฯ
อปริพาโหติ นิพาโห(๑) ฯ เอว สพพตถ อตุโถ เวทิตพุโพ ฯ
ทุตยิ ฯ

หาลิทุทิกานิสุตตวณณา

ตติเย อวนตีสุตติ อวนติทกขินาปถสงขาท อวนติริฎเจ ฯ
กुरรรฆเรติ(๒) เอวนามเก นกร ฯ ปปาเตติ เอกโต ปปาเต
ตสุสา กิร ปพพตสุส เอกิ ปสส์ ฉินทิตวา ปาติต วิย
อโหสิ ฯ ปวตเตติปี ปาโจ นานาติคฺติยานิ ลทฐิปวตตฏจาเนติ
อตุโถ ฯ อิติ เถโร ตสฺมี ฐฎเจ ตํ นครํ นิสฺสาย ตสฺมี
ปพพเต วิหระติ ฯ หาลิทุทิกานีติ(๑) เอวนามโก ฯ อฏฐกวกุคิเย
มากณฺฑิยปญฺเหติ อฏฐกวกุคิกมฺหิ มากณฺฑิยปญฺเห นาม นตฺถิ
ตสฺมี ปญฺเห

รูปฐาคูติ รูปกขนุโ อธิปเปโต ฯ รูปฐาคูราควินพฐนฺติ(๔)
รูปฐาคุมฺหิ ราเคน วินพฐ(๕) ฯ วิญญานนฺติ กมฺมวิญญานํ ฯ
โอกสาร์ติ เคหสาร์ อาลยสาร์ ฯ กสุมา ปเนตถ วิญญานฐาคู
๑. ม. นิตุทาโห ฯ ๒. กตถจิกุทฆเรตีติ ทิสฺสติ ฯ
๓. ม. หาลิทุทิกานีติ ฯ ๔. ม. วินพฐนฺติ ฯ
๕. ม. เอวมุปริปิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ชาติทฤทิกานิสุตตวณณนา หน้า ๔๐๕

โฆ คหปตีติ น วุตตุนติ สมุโหมวิฆาตตถั อโโกติ หิ
 อตุถโต ปจโย วุจติ ปุเร ชาตถจ กम्मวิญญาณั
 ปจจชาตตส กम्मวิญญาณสสปี วิปากวิญญาณสสปี วิปาก-
 วิญญาณจ วิปากวิญญาณสสปี กम्मวิญญาณสสปี ปจโย
 โหติ ตสฺมา กตริ นุ โฆ อธิ วิญญาณนติ สมุโหม
 ภเวยฺย ตสฺส วิฆาตตถั ตํ อคฺคเหตุวา อสงฺกิณณวเสน(๑) เทสนา
 กตา ฯ อปิจ อารมฺมณวเสน จตฺสโส อภิสงฺขารวิญญาณภูจิติโย
 วุตฺตาทิ ตา ทสฺเสตฺมปี อธิ วิญญาณั[๒] คหิตํ ฯ

อุปาယุปาทานาติ ตณฺหุปายทิจฺจุปายวเสน เทว อุปาया
 กามุปาทานาทีนิ จตฺตาริ อุปาทานานิ จ เจตโส อธิญฺจนา-
 ภินิวสานุสยาติ อกฺุสลจิตฺตสฺส อธิญฺจนาภูตา เจว อภินิเวสน-
 ภูตา จ อนุสยภูตา จ ตถาคตฺสสาติ สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส
 สพฺเพสมฺปี หิ ชินฺนาวานํ เอเต ปหีนาว สตถุ ปน
 ชินฺนาวภาโว โลเก อติปากโฏติ อุปริมโกภฺยิยา เอวํ วุตฺตํ ฯ
 วิญญาณธาตฺยาติ อธิ วิญญาณั กสฺมา คหิตํ กิเลสปปหान-
 ทสฺสนตฺถั ฯ กิเลสา หิ น เกวลํ จตฺตฺสเยว ขนฺนเรสุ ปหีนา
 ปหิยฺยนติ ปญฺจสฺปี ปหิยฺยนติเยวติ กิเลสปปหानทสฺสนตฺถั
 คหิตํ ฯ เอวํ โฆ คหปติ อโนกสาริ โหตีติ เอวํ กम्मวิญญาณณ
 โอิกํ อสรนฺเตน อโนกสาริ นาม โหติ ฯ

๑. ม. อสมภินฺนา ว ฯ ๒. ม. เอตถนฺตเร นาติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณฺณา หน้า ๔๐๖

รูปนํมิตฺตนิเกสาร์วินิพฺนุชาติ รูปเมว กิเลสํ ปจฺจยญฺเจน
 นํมิตฺตํ อารมฺมณกิริยสงฺขาเตน นีวาสนญฺเจน(๑) นํมิตฺตนิ
 รูปนํมิตฺตนิเกตฺ ๑ วิสาร์โร จ วินิพฺนุโธ จ วิสาร์วินิพฺนุชา ๑
 อุกฺเขนปี หิ กิเลสํ ปตฺถกฺกาโว จ วินิพฺนุชนภาโว จ
 วุตฺโต รูปนํมิตฺตนิเกต วิสาร์วินิพฺนุชาติ รูปนํมิตฺตนิเกตวิสาร์-
 วินิพฺนุชา ตสฺมา รูปนํมิตฺตนิเกตมฺหิ อุปฺปนฺเนน กิเลสวิสาร์เน
 เจว กิเลสพฺนุชนน จาติ อตฺโถ ๑ นํมิตฺตสาร์ติ วุจฺจตีติ
 อารมฺมณกรณวเสน นีวาสนญฺจํ สาร์ติ วุจฺจติ ๑ ปหีนํติ เต
 รูปนํมิตฺตนิเกตสิเลสวิสาร์วินิพฺนุชา ปหีนํ ๑

กสฺมา ปเนตฺถ ปญฺจกฺขนฺธา โอกาติ วุตฺตา ๑ ฉ
 อารมฺมณานิ นํมิตฺตนิ ฉนฺทราคสุส พลวทฺทพฺพลาเย ๑
 สมานปี หิ เอเตสํ อาลยญฺเจน วิเสสภาโว ๑ โอโกติ นํมิตฺต-
 นีวาสนํ เลหเมว วุจฺจติ นํมิตฺตนิ อชฺช อสุกฺกฺจฺจเน
 กริสฺสามาติ กตสงฺเกตํ นีวาสนญฺจํ อุกฺเขนํ ๑ กตฺถ
 ยถา ปุตฺตทารชนฺชณฺณปฺนุณฺณเคเห ฉนฺทราโค พลวา โหติ
 เอวํ อชฺชตฺติเกสฺ ขนฺธเรสฺ ๑ ยถา ปน อุกฺเขนญฺจํ นํมิตฺต-
 ตโต ทฺทพฺพลาโร โหติ เอวํ พาหิเรสฺ ฉสฺ อารมฺมณฺสฺ
 ฉนฺทราคสุส พลวทฺทพฺพลาเย เอวํ เทสนา กตาติ เวทิตฺทพฺพา ๑

สุขิตฺเตสฺ สุขิตฺตนิ อุปฺปนฺนํ ชนฺชณฺณลาภาทิวเสน สุขิตฺเตสฺ
 # ๑. สี่. ...นีวาสนญฺเจน ๑ ม. ...สงฺขาตนีวาสนญฺจํญฺเจน ๑

*เล่มที่ ๑๑ ชาติทักกานิสุตตวณณนา หน้า ๔๐๗

อิทานาหิ มนาปี โภชนัง ลภิสสามีติ เคหสสิตสฺสฺเชน สฺสฺชิตโต
โหติ เตหิ ปตฺตสมปตฺตี (๑) อนุภวมาโน วีย จรติ ฯ
ทุกฺขิตฺเตสฺส ทุกฺขิตโตติ เตสํ เกนจิทฺเทว การณฺเนน ทุกฺเข อุปฺปนฺเน
สยฺม ทฺวิคฺเชน ทุกฺเขน ทุกฺขิตโต โหติ ฯ กิจจกรณฺเณยฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สงฺขาทฺเตสฺส
เตสํ กิจจจํ กตฺตพฺพตํ อापชฺชติ ฯ กามสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เอวํ โข คหปติ กามเหหิ อริตฺโต โหติเต เอวํ กิเลสกามเหหิ
อริตฺโต โหติ อนุโตกามาณํ ภาเวน อตฺตจฺโฆ ฯ สุกกปจฺจโฆ
เตสํ อภาเวน ริตฺโต ตฺตจฺโฆติ เวทิตพฺโพ ฯ

ปุรฺกขราโนติ วตฺตํ ปุรฺโต กุรฺมาโน ฯ เอวํรูปํ สियนฺติ-
อาทิสฺส
ปตฺเถติ ฯ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เอวํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เอวํสงฺขารา นาม จกฺขุวิญญาณาทิสฺสฺสฺสฺส
นาม ภาเวยฺยนฺติ ปตฺเถติ ฯ

อปุรฺกขราโนติ วชฺช(๒) ปุรฺโต อกุรฺมาโน ฯ

สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
มยฺหิ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
วิปฺราวตฺตนฺต ยํ ตฺตยฺหิ ทีเมเนน กาลเณน ปฺริจิตํ สฺสฺสฺสฺส
๑. ม. ลทฺทสมปตฺตี ฯ ๒. ม. วณฺณํ ฯ เอวมุปฺริปี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคตวณฺณา หน้า ๔๐๘

มม วาทำ อากมฺม สพฺพํ ขณฺน วิปฺราวตฺตํ นีวตฺตํ ฯ
อาโรปีโต เต วาโทติ ตฺยหํ โทโส มยา อาโรปีโต ฯ จร
วาทปฺปโมกฺขายาติ ตํ ตํ อจฺริยํ อฺปสงฺกมิตฺวา อุตฺตรํ ปฺริเยสนฺโต
อิมสฺส วาทสฺส โมกฺขาย จร อาหิณฺฑาทาหิ ฯ นิพฺเพเจหิ वा
สเจ ปโหสีติ อถ สยเมว ปโหสี อีเชว นิพฺเพเจหีติ ฯ
ตติยํ ฯ

ทฺวยหาถิทฺทิกานิสฺสุตฺตวณฺณา

จตฺตเถ สกฺกปฺญฺเหติ จฺพสกฺกปฺญฺเหปิ มหาสกฺกปฺญฺเห-
เปตํ วุตฺตเมว ฯ ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺตาติ ตณฺหาสงฺขเย นิพฺพาน
ตทารมฺมณาย ผลวิมุตฺติยา วิมุตฺตา ฯ อจฺจนฺตนิฏฺฐาติ อจฺจนฺตํ (๑)
อติกฺกนฺตนิฏฺฐา สตตฺตนิฏฺฐา เสสฺสปเทสฺสปี เอเสว นโย ฯ
จตฺตถึ ฯ

สมาธิสฺสุตฺตวณฺณา

ปญฺจเม สมาธินฺติ อิทํ ภควา เต ภิกฺขุ จิตฺเตกฺกค-
ตาย ปฺริหายนฺเต ทิสฺวา จิตฺเตกฺกคฺตาย(๒) ลกฺกนฺตานํ อิมํ
กมฺมญฺจานํ ผาตี คมฺิสฺสตีติ (๓) ฉตฺวา อาห ฯ อภินฺนุทตีติ
ปตฺเถติ ฯ อภิวทตีติ ตาย อภินฺนุทนาย อโห ปิยํ อญฺ्ञํ
๑. ม. อนฺตํ อติกฺกนฺตนิฏฺฐา สตตฺตนิฏฺฐา ฯ
๒. ม. จิตฺเตกฺกคฺตํ ฯ ๓. สී. ผาติ ภวิสฺสตีติ ฯ

*เลมที่ ๑๑ อุปาทาปริตสสนาสุตตวณณา หนา ๔๐๕

กนตํ มนาปนฺติ วทติ ฯ วาจํ อภินฺทนฺโตปิ จ ตํ อารมฺมณํ
นิสฺสาย เหวํ โลกํ อุปฺปาเทนฺโต อภิวทติเยว นาม ฯ
อชฺโฆสาย ติฎฺฐตฺติ คิลิตฺวา ปรีนิฎฺฐเปตฺวา คณฺหาติ ฯ ยา
รूपे นนฺทิตฺติ ยา สว รุปे พลวปตฺตนาสงฺฆาตา นนฺทิตฺติ ฯ
ตทฺฐปทานนฺตํ ตํ คหณฺฏเจเน อุปาทานํ ฯ นาทินนฺทิตฺติ น
ปตฺเตติ ฯ นาทิวทตฺติ ปตฺตนาเวเสน น อญฺฺจํ กนฺตนฺตํ วทติ ฯ
วิปฺสสนาจิตฺเตเน เจตฺสา อนิจฺจํ ทกฺขณฺตํ วจฺเภาทํ กโรนฺโตปิ
นาทิวทติเยว ฯ

ปญฺจมํ ฯ

ปฏิสลฺลาณสุตตวณณา

นญฺเจ ปฏิสลฺลาณตฺติ อิทํ ภควา เต ภิกฺขุ กายวิเวเกน
ปริหาณนฺเต ทิสฺวา กายวิเวกํ ลกฺขณฺตานํ อิมสํ กมฺมญฺจานํ
ผาตี (๑) กมิสฺสตฺติ ญตฺวา อาห ฯ

นญฺจํ ฯ

อุปาทาปริตสสนาสุตตวณณา

สตุตฺเตม อุปาทาปริตสสนนฺตํ(๒) คหณฺเนน อุปฺปนฺนํ
ปริตสสนํ ฯ อนฺอุปาทาปริตสสนนฺตํ อคหณฺเนน อปริตสสนํ ฯ
๑. สฺ. จิตฺติ ฯ ๒. ม. ยฺ. อุปาทาปริตสสนนฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๑๐

รูปวิปริณามานุปริวตฺติ วิญฺญาณํ โหตีติ มม รูปํ วิปริณตฺนติ
วา อหุ วต เมตํ ทานี วต เม นตฺถิติ วา อาทินา
นเยน กมฺมวิญฺญาณํ รูปสฺส เกทานุปริวตฺติ โหติ ฯ วิปริณา-
มานุปริวตฺติชาติ วิปริณามสฺส อนุปริวตฺติโต วิปริณามารมฺมณ-
จิตฺตโต ชาตา ฯ ปริตสฺสนาธมฺมสมุปฺปาทาติ ตณฺหาปริตสฺสนา
จ อกุสลธมฺมสมุปฺปาทา จ จิตฺตฺนติ กุสลจิตฺตํ ฯ ปริยาทาย
ติฏฺฐนฺตีติ ปริยาทียิตฺวา ติฏฺฐนฺติ ฯ อุตฺตาสวาตี สอฺตฺตาสโต ฯ
วิฆาตวาตี สวิฆาโต สทฺกฺโข ฯ อเปกฺขวาตี สาลโย ฯ อุปาทาย
จ ปริตสฺสตีติ กณฺ्हิตฺวา ปริตสฺสโก นาม โหติ ฯ น
รูปวิปริณามานุปริวตฺตีติ ชีณาสวสฺส กมฺมวิญฺญาณเมว นตฺถิ
ตสฺมา รูปเกทานุปริวตฺติ น โหตีติ วตฺตํ วญฺญูติ ฯ
สตฺตมํ ฯ

ทฺขิตฺยอุปาทาปริตสฺสนาสตฺตวณฺณา

อฏฺฐเม ตณฺ्हามานทิกฺขิวเสน เทสฺนา กตา ฯ อิติ
ปฏฺฐิปาฎิยา จตฺตสฺส สุตฺเตสฺส วญฺญูวิวญฺญเมว กถิตํ ฯ
อฏฺฐมํ ฯ

กาลตตยอนิจจสุตตวณณนา

นวมเม โภ ปน วาโท ปจฺจุปฺปนฺนสฺสาติ ปจฺจุปฺปนฺนมฺปิ
กถาว กา อนิจฺจเมว ตํ ฯ เต ภิกฺขุ อตีตํ นาคํ
อนิจฺจนฺติ สลฺลทฺตฺวา ปจฺจุปฺปนฺเน กิลมฺมีสุ อถ เนลฺลํ อีโต
อตีตํ นาคเตปี (๑) ปจฺจุปฺปนฺนํ อนิจฺจนฺติ วุจฺจมาเน (๒) พุชฺฌิสฺสนฺตีติ
อชฺฌมาสยํ วิทิตฺวา สตฺถา ปุคฺคลชฺฌมาสเยน อิมํ ชมฺมเทสนํ
เทเสตี ฯ

นวมํ ฯ

กาลตตยทุกฺขสุตฺตาทิวณณนา

ทสเมกาทสมานี ทฺกขํ อนตฺตฺตาติ ปเทหิ วิเสเสตฺวา
ตถารูเปเนว ปุคฺคลชฺฌมาสเยน กถิตานีติ ฯ
ทสเมกาทสมานี ฯ
นกุลปิตฺวํ กุโ ปจฺโม ฯ
๑. สี. อตีตํ นาคเตปี ฯ กตฺถจฺจ อตีตํ นาคเตปีติ ทิสฺสตี ฯ
๒. กตฺถจฺจ วุจฺจมาโนติ ทิสฺสตี ฯ

อนิจจสุตตาทิวัณณนา

อนิจจวคฺเค ปริโยสานสุตฺตํ ปุจฺจาวสึกัํ เสตานี ตถา
ตถา พุชฺฌนกันณฺจ วเสน เทสิตานีติ ฯ

ปจฺมาทีนึ ฯ

อนิจจวคฺโค ทฺติโย ฯ

การสุตตวณณนา

การวคฺคสุส ปจเม ปณฺจปาทานกฺขนฺชาติสฺส วจนียนฺติ
ปณฺจปาทานกฺขนฺชา อิติ อสุส วจนียั เอวั วตฺตพฺพั ภาเวยฺยาติ
อตุโถ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภาโรติ เข อิเม ปณฺจปาทานก-
ขนฺชา อัย ภาโรติ วุจฺจติ ฯ เกณฺญฺเจนาติ ปรีหารภาริยฺญฺเจน ฯ
เอเตสณฺหิ จาปนคฺมนนีสึทาปนนิสฺชฺชาปนมณฺฑน-
ชาทาปนภฺลฺลฺชาปนนาทึปรีหาโร ภาริโยติ ปรีหารภาริยฺญฺเจน
ภาโรติ วุจฺจติ ฯ

เอวันาโมติ ติสฺโส ทตฺโตติอาทินาโม ฯ เอวัโคตฺโตติ
กณฺหายน วุจฺจายโนติอาทึโคตฺโต ฯ อิติ โวหารมตฺตสิทฺธึ ปุคฺคกั
การหาโรติ กตฺวา ทสฺเสติ ฯ ปุคฺคโล หึ ปฏิสฺนฺธิกฺขณฺเวย
ขนฺธการึ อุกฺขิปิตฺวา ทสปี วสฺसानี วิสตีปี วสฺสตมปีติ
ยวชีวั อิมั ขนฺธการึ นฺหาเปนฺโต โภเชนฺโต มฺหุสฺมผสฺส-
มณฺจปีเรสุ นีสึทาเปนฺโต นิปชฺชาเปนฺโต ปรีหริตฺวา จุตฺติกฺขณฺ

*เล่มที่ ๑๑ ภาเรสุตตวณณา หน้า ๔๑๓

ฉทุเทตฺวา ปุณ ปฏิสนฺธิกฺขณ อปริ ขณฺฑการิ อาทียติ
ตสฺมา ภาเรหาโรติ ชาโต ฯ

โปโนพฺภวิกาติ ปุณพฺภวานิพฺพตฺติกา ฯ นนฺทีรากลศหคตาติ
นนฺทีรากลศ สห เอกตฺตเมว คตา ฯ ตพฺภาวสหคตฺ หิ อธิ
อธิปฺเปตฺ ฯ ตตร ตตรากินนฺทีนิตฺติ อุปฺปตฺติฏฺฐานเน วา รูปาทีสุ
วา อารมฺมณฺเส ตตฺถ ตตฺถ อภินนฺทนสึลา วา กามตฺตหาทีสุ
ปฺลยจกามคฺคณิกอ ราโค กามตฺตหา นาม รูปรารูปภวราโค
ณานนิกนฺตีสสฺตทิกฺกิสหคโต ราโคติ อัย ภวตฺตหา นาม
อฺจฺเจททิกฺกิสหคโต ราโค วิภวตฺตหา นาม ฯ ภาเรทานนฺติ
ภาเรคณฺฑ ฯ ตณฺหาห หิ เอส ภาเร อาทียติ ฯ

อเสสวिरากนโรโรติอาทิ สพฺพิ นพฺพานสฺเสว เววจนํ ฯ
ตณฺหิ อากมฺม ตณฺหา อเสสโต วิรชชติ นโรหฺมตฺติ จชียติ
ปฏินิสฺสชชียติ วิมุจฺจติ นคฺคิ เจตฺถ กามาลโย วา ทิกฺกจาลโย
วาติ นพฺพานํ เอตานิ นามานิ ลภติ ฯ สมฺมลํ ตณฺहनฺติ
ตณฺหาห อวิชฺชา มฺมํ นาม ฯ อพฺพยุหาติ อรหคฺตมคฺเคน
ตํ สมฺมลกํ อฺทฺทริตฺวา ฯ นิจฺจาทอ ปรีนพฺพุโตติ นิตฺตโณห
ปรีนพฺพุโต นาม วตฺตํ วฏฺฏตีติ ฯ

ปจฺมํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๔๑๔

ปริยวาสุตตวณณา

ทุตติเย ปริยเวยเยติ ปริชานิตพเพ สมตักกमितพเพติ
อตุโถ ๑ ปริยณนุติ อจฺจนุตปริยณํ สมตักกมนนุติ อตุโถ ๑
รากลุขโยติอาทิ นิพพานสฺส นามํ ๑ ตลฺหิ อจฺจนุตปริยว
นาม ๑

ทุตฺติยํ ๑

อภิขานสุตตวณณา

ตติเย อภิขานนุติ อภิขานนุโต ๑ อิมินา ฅาตปริยว
กถิตา ทุตฺติยปเพน ตีรณปริยว ตติยจตุตฺเถหิ ปหานปริยว
อิมสฺมี สุตฺเต ติสฺโส ปริยว กถิตาติ ๑

ตติยํ ๑

ฉนุทราทสุตตวณณา

จตุตฺถาทินิ ฐาตุสฺยุตฺเต วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพานิ ๑
ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา ปเนตฺถ ปณฺจมฉนฺนุสฺสจตุตฺเตเมสุ จตุตฺตาริ สจฺจจ
กถิตานิ ๑

อณฺุจมนวเมสุ วณฺุณฺวิวณฺุณฺ ๑

จตุตฺถาทินิ ๑

อภิมูลสุตตวณณา

ทสเม อภินุติ ทุกข์ เอวเมตถ ทุกขลกขณเมว กถิตํ ฯ

ทสมํ ฯ

ปรกขุสุตตวณณา

เอกาทสเม ปรกขุคฺคินุติ ปกฺกษณภาวํ ฯ เอวมิธ อนิจฺจ-
ลกขณเมว กถิตนฺติ ฯ

เอกาทสมํ ฯ

ภารวคฺโค ตติโย ฯ

นตฺตุมหากสุตตวณณา

นตฺตุมหากวคฺคสุส ปจฺเจ ปชฺชถาติ จฺนุทราคปฺปหานเนน
ปชฺชถ ๑ ตินฺนาทิสฺสุ ตินฺนํ นาม อนฺโตสเสกฺคฺ พหิสาริ
ตฺตลนาพิเกราทิ ๑ กญฺจํ นาม อนฺโตสสาริ พหิเสกฺคฺ ขทฺริ-
สาลสากปฺนสาทิ ๑ (๑) สาขา นาม รุกฺขสุส พาหา วิย นิกฺขนฺตา ฯ
ปฺลาลิ นาม ตาลนาพิเกรปฺณฺณาทิ ๑

ปจฺจํ ฯ

๑. ม. ขทฺริสาลสากปฺนสาทิ ๑

ทุดิยนคฺมฺหากสุตฺตวณฺณนา

ทุดิยั วิณา อุปฺมาย พุชฺฌนกาณั อชฺฌาตเยน วุตฺตํ ฯ

ทุดิยั ฯ

อณฺตรภิกฺขุสุตฺตวณฺณนา

ตติเย รุปลฺเจ ฆนฺเต อนฺุเสตฺติติ ยถิ รุปี อนฺุเสตฺติ ฯ
เตน สงฺขั กจฺจตฺติติ กามราคาทิสฺสุ เยน อนฺุ ตั รุปี
อนฺุเสตฺติ เตเนว อนฺุสเยน รตฺโต ทุฏฺโฐ มุโฬหติ ปณฺณตฺติ
กจฺจตฺติ ฯ น เตน สงฺขั กจฺจตฺติติ เตน อญฺเฏน อนฺุสเยน
รตฺโต ทุฏฺโฐ มุโฬหติ สงฺขั น กจฺจตฺติติ ฯ

ตติยั ฯ

ทุดิยอณฺตรภิกฺขุสุตฺตวณฺณนา

จตฺตเถ ตั อนฺุมียตฺติติ ตั อนฺุสยิตั รุปี มรณฺเตน
อนฺุสเยน อนฺุมรติ ฯ น หิ อารมฺมเณ วิชฺชมานเณ ตทารมฺมณา
ธมฺมา ติฏฺฐนฺติ ฯ ยั อนฺุมียตฺติติ ยั รุปี เยน อนฺุสเยน
อนฺุมรติ ฯ เตน สงฺขั กจฺจตฺติติ เตน อนฺุสเยน รตฺโต ทุฏฺโฐ
มุโฬหติ สงฺขั กจฺจตฺติ ฯ อถวา ยนฺติ กรณฺวจนเมตฺตํ เยน อนฺุสเยน
อนฺุมียติ เตน รตฺโต ทุฏฺโฐ มุโฬหติ สงฺขั กจฺจตฺติติ อตฺถโถ ฯ

จตฺตถั ฯ

อานนทสุตตาทิวณณา

ปญจเม จิตตส อญจตตติ ปญญาตีติ ธรรมานสส
 ชีวमानสส ชรา ปญญาติ ฯ จิตตีติ หิ ชีวิตินุทริยสงฆาตาย
 อานุपालนาย นามิ ฯ อญจตตตุนติ ชราย ฯ เตนาหุ โปราณา
 อุปปาโท ชาติ อกขาโต ภงโค วุตโต วโยติ จ
 อญจตตติ ชรา วุตตา จิตตี จ อานุपालนาติ ฯ
 เอวิ เอเกกสส ขนุชสส อุปปาทชราภงกสงฆาตานิ ตีณิ
 ลกขณานิ โหนติ ฯ ยานิ สนชาย วุตติ ตีณิมานิ ภิกขเว
 สงขตสส สงขตลกขณานีติ ฯ

ตตถ สงขติ นาม ปจจยนิพพุโต โย โกจิ สงฆาโร ฯ สงฆาโร
 จ น ลกขณิ ลกขณิ น สงฆาโร น จ สงฆาเรน
 วินา ลกขณิ ปญญาเปตุ สกกา นาปี ลกขณิ วินา
 สงฆาโร ลกขณน ปน สงฆาโร ปากโฏ โหตีติ ฯ ยถา
 หิ น จ ภาวีเยว ลกขณิ ลกขณเมว คาวี นาปี
 คาวี มุญจิตวา ลกขณิ ปญญาเปตุ สกกา นาปี ลกขณิ
 มุญจิตวา คาวี ลกขณน ปน คาวี ปากโฏ โหติ เอวิ
 สมุปทมิท เวทิตพพิ ฯ

ตตถ สงฆารานิ อุปปาทกขณ สงฆาโรปี อุปปาท-
 ลกขณมปี กาลสงฆาโต ตสส ขโณปี ปญญาติ ฯ อุปปาโทปีติ
 วุตเต สงฆาโรปี ชรालกขณมปี กาลสงฆาโต ตสส ขโณปี

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๑๘

ปญฺญาติ ฯ ภงฺกคฺคกฺขณฺเ สงฺขาโรปี ตํลกฺขณฺมปี ชรตฺกฺขณฺมปี
กาลสงฺขาโต ตสฺส ขโณปี ปญฺญาติ ฯ ภงฺกคฺคกฺขณฺเ สงฺขาโรปี
ตํลกฺขณฺมปี กาลสงฺขาโต ตสฺส ขโณปี นาม น สกฺกา
ปญฺญาเปตฺติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ จ เวทนาย อุปฺปาโท ปญฺญาติ
วโย ปญฺญาติ จิตฺตํ อญฺญตฺตํ ปญฺญาติ ตี วทฺนฺโต
อรุปรหมฺมานมฺปี ตีณฺนลกฺขณานิ ปญฺญาเปติ ตานิ อตฺถิขณฺ
อุปาทาย ลพฺภนฺตีติ วตฺวา

อตฺถิตฺตา สพฺพทรมฺมานํ จิตฺติ นาม ปวฺจจฺติ

ตสฺสเสว เกโท มรณฺํ สพฺพทา สพฺพปาณินฺนติ

อิมาย อจฺจริยกาถาย ตมตฺถิ สฺวาเชนฺตี ฯ อถฺวา สนฺตติวเสน
จํานํ จิตฺตีติ เวทิตฺตพฺพนฺติ จ วทฺนฺตี ฯ ยสฺมา ปนฺ สุตฺเต
อโย วิเสโส นตฺถิ ตสฺมา อจฺจริยมฺติยา สุตฺตํ อปฺปฏฺิพาเหตฺุวา
สุตฺตเมว ปมาณฺํ กตฺตพฺพํ ฯ

ปญฺจํ ฯ

นญฺจํ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ

นญฺจํ ฯ

อนุชมมุตตาทิวณณา

สตตเม ชมมานุชมมปฏิปนุสสาติ นวนัน โลกุตตร-
ชมมานัน อนุโลมชมมัม ปุพพภาคปฏิปัท ปฏิปนุสส ๑ อยมนุ-
ชมมโมติ อัย อนุโลมชมมโม โหติ ๑ นิพพิทาพหุโลติ อุกกณฺจน-
พหุโล หุตฺวา ๑ ปริชานาตีติ ตีหิ ปริณฺญาหิ ปริชานาติ ๑
ปริมฺจุจตีติ มกฺกขณฺเ อุปฺปนฺนาย ปหานปริณฺญาถ ปริมฺจุจติ ๑

เอวํ อิมสฺมี สุตฺเต มกฺโขว กถิตฺโต โหติ ตถา อิตฺโต
ปเรสุ तीสุ ๑ อิธ ปน อนุปฺสฺสนา อนิยฺมิตา เตสุ นิยฺมิตา ๑
ตสฺมา อิธปิ सा ตตฺถ นิยฺมิตวเสเนว นิยฺเมตพฺพา ๑ น
หิ สกฺกา तीสุ อณฺฺยตฺร อนุปฺสฺสนํ วิना นิพฺพิทิต्तํ वा
ปริชานิต्तํ วาติ ๑

สตตมาทีนิ ๑

นตฺมฺหากวฺกฺโข จตฺตฺโต ๑

อตฺตทีปฺสฺตวณฺณา

อตฺตทีปวฺกฺกสฺส ปจฺเม อตฺตทีปาติ อตฺตानํ ทีปํ ตาณํ
เลณํ คตี ปฺรายนํ ปติฏฺฐํ กตฺวา วิหฺรธาติ อตฺตฺโต ๑ อตฺตสรณฺาติ
อิทํ ตสฺเสว เวจฺจํ ๑ อนณฺฺยสรณฺาติ อิทํ อณฺฺยสฺส สรณ-
ปฏิกฺเขปวจฺจํ ๑ น หิ อณฺฺโย อณฺฺยสฺส สรณํ โหติ อณฺฺยสฺส
อสฺซณฺนโต(๑) วุตฺตมฺปิ เจตํ

๑. ม. อสฺซณฺนโต ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๒๐

อดฺดา หิ อดฺตโน นาโถ โโก หิ นาโถ ปโร สียาติ ฯ (๑)
 เตนาห อนนฺยสรณาคิ ฯ โโก ปเนตฺถ อดฺดา นาม ฯ
 โลกียโลกุตฺตโร ชฺมโม ฯ เตเนวาท ชฺมมทีปา ชฺมมสรณา
 อนนฺยสรณาคิ ฯ โยนีติ การณํ โยนิ เหา ภูมि ชลผลสฺส
 อธิคฺมายาติอาทิสฺสู วีย ฯ กิปปโหติกาติ กิปปฏฺติกา กุโธ
 ปภวนฺตฺติ อดฺโถ ฯ รูปสฺส เตววาติ อิทํ เตสฺสเยว โสกาทีนํ
 ปหานทสฺสนคฺคํ อารทฺธํ ฯ น ปริตสฺสตีติ น ตณฺหิยติ
 น ตาสติ (๒) ฯ ตทฺงกนิพฺพุโตติ เตน วิปสฺสนนฺจเคน กิเลसानํ (๓)
 นิพฺพุตฺตดา ตทฺงกนิพฺพุโต ฯ อิมสฺมี สฺสคฺเต วิปสฺสนาว กถิตา ฯ
 ปจฺมํ ฯ

ปฏฺิปปทาสุตฺตวณฺณา

ทฺุติเย ทฺุกฺขสมฺมทฺุยกามินี สมนฺุปสฺสนาติ ยสฺมา สกฺกาเย-
 ทฺุกฺขํ ตสฺส จ สมฺมทฺุยกามินี ปฏฺิปปทา นาม รูปํ อดฺตโต
 สมนฺุปสฺสตีติ เอวํ ทิฏฺฐิสมนฺุปสฺสนา วุตฺตา ตสฺมา ทฺุกฺข-
 สมฺมทฺุยกามินี สมนฺุปสฺสนาติ อยเมตฺถ อดฺโถ โหติ ฯ ทฺุกฺข-
 นิโรธคามินี สมนฺุปสฺสนาติ เอตฺถ สห วิปสฺสนาย จตฺตมคฺคณานํ
 สมนฺุปสฺสนาติ วุตฺตํ ฯ อิติ อิมสฺมี สฺสคฺเต วฏฺฏวิวฏฺฏํ กถิตํ ฯ
 ทฺุติยํ ฯ

๑. พุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๖ ฯ ๒. สී. น คยฺหติ น ภายติ ฯ
 # ม. น คณฺหาติ น คหติ ฯ ๓. สී. โสกาณํ ฯ

อนิจจสุตตวณณนา

ตติเย สมนปะปณะาย ทฎุฑพุนุติ สห วิปะสุสนาย
มคคปะณะาย ทฎุฑพุนุ ๗ วิรัชชติ วิมุจจติติ มคคกขณ วิรัชชติ
ผลกขณ วิมุจจติ ๗ อนุปาทาย อาสเวหิติ อนุปาทานิโรเชน
นิรุฑเชหิ อาสเวหิ อคคเหตวา อิติ วิมุจจติ ๗ รูปฐาตุยาติอาทิ
ปะจจเวกขณทสสนตถั วุตตัม ๗ สห ผลน ปะจจเวกขณทสส-
นตถนติ วทนุติเยว ๗ จิตนุติ อูปริ กตตพุกิจจภาเวน
จิติ ๗ จิตตตทา สนตฺตสิตฺตนิ ปตตพัพพิ ปตตภาเวน สนตฺตฎุจฺ(๑) ๗
ปะจจตตฺเตเยว ปรีนิพพายติติ สยเมว ปรีนิพพายติ ๗

ตติยัม ๗

ทุตติยอนิจจสุตตวณณนา

จตฺตเถ ปุพฺพนตานุทิกฺกุจฺจโยติ ปุพฺพนตัม อนุกตฺตา อฏฺฐารส
ทิกฺกุจฺจโย น โหณฺติ ๗ อปรนตานุทิกฺกุจฺจโยติ อปรนตัม อนุกตฺตา
จตฺตจตฺตาทิส ทิกฺกุจฺจโย น โหณฺติ ๗ ฅามโส (๒) ปรามาสติ
ทิกฺกุจฺจฅามโส เจว ทิกฺกุจฺจปรามาส จ น โหติ ๗ (๓) เอตฺตวตฺตา
ปะจจมคคโค ทสฺสสิโต ๗ อิทานิ สห วิปะสุสนาย ตโย มคฺเค
จ ผลานิ จ ทสฺสเสตฺถุ รูปสฺสมินฺตฺติอาทิ อารทฺธัม ๗ อถ วา
ทิกฺกุจฺจโย นาม วิปะสุสนาย เอว ปหีนา อิทัม ปน อูปริ สห
๑. กตฺตจฺจ สนตฺตฎุจฺจภาเวนาคิ ทิสฺสติ ๗ ๒. สී. ฅามสา ๗
๓. สී. ทิกฺกุจฺจยา ฅามภาเว ทิกฺกุจฺจปรามาส จ โหติ ๗

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๒๒

วิปสฺสนาย จตฺตารอ มคฺเค ทสฺเสตฺถ อารทฺธํ ฯ

จตฺตถิ ฯ

สมนุปสฺสนาสุตฺตวณฺณา

ปลฺลจเม ปลฺลจฺปาทานกฺขนฺธ สมนุปสฺสนตฺติ เอเตสํ วา
อณฺฺตรนตฺติ ปรีปฺณณคฺคาหวเสน ปลฺลจกฺขนฺธ สมนุปสฺสนตฺติ ฯ
อปรีปฺณณคฺคาหวเสน เอเตสํ อณฺฺตรํ ฯ อิติ สยญฺเจว สมนุ-
ปสฺสนาติ อิติ อยญฺจ ทิฏฺฐิสมนุปสฺสนา ฯ อสฺมิมิ จสฺส
อวิกตํ (๑) โหตฺติติ ยสฺส อยํ สมนุปสฺสนา อตฺถิ ตสฺมิมิ อสฺมิมิ
ตณฺฺหามานทิฏฺฐิสงฺขาตํ ปปลฺลจตฺตยํ อวิกตเมว(๒) โหติ ฯ ปลฺลจณฺฺนํ
อินฺฺทริยานํ อวกฺกนฺฺติ โหตฺติติ ตสฺมิมิ กิเลสชาเต สติ กมฺม-
กิเลสปลฺลจยณฺฺนํ ปลฺลจณฺฺนํ อินฺฺทริยานํ นิพฺพตฺติ โหติ ฯ

อตฺถิ กิภฺขเว มโนติ อิทํ กมฺมมณฺฺนํ สนฺฺชาย วุตฺตํ ฯ
ธมฺมาติ อารมฺมณฺฺ อวิชฺชาธาตฺติ ชวนกฺขณฺฺ อวิชฺชา ฯ อวิชฺชา
สมฺพสฺสเซนาคิ อวิชฺชาสมฺปยุตฺตผลสฺสโต ชาเตน ฯ อปีจ มโนติ
ภวํกฺกณฺฺณ วิปាកมโนธาตฺถ อวชฺชนกฺขณฺฺ กิริยามโนธาตฺถ ฯ ธมฺมา-
ทโย วุตฺตปฺปการาว ฯ อสฺมิมิ ปีสฺส โหตฺติติ ตณฺฺหามานทิฏฺฐิ-
วเสน อสฺมิมิ เอวปีสฺส โหติ ฯ อิตฺโต ปเรสุ อยมฺหมสฺมิมิ
รูปาทิสฺสุ กิณฺฺจเทว ธมฺมํ คเหตุวา อยํ อหฺมสฺมิมิ อตฺตทิฏฺฐิวเสน
๑. ม. อธิคตํ ฯ ๒. ม. อวิกตเมว ฯ

*เล่มที ๑๑ ขนฐวาวรคฤคณา หน้า ๔๒๓

วุดตํ ๑ ภวิสฺสนฺติ สฺสสฺตทิกฺขจิวเสณ ๑ น ภวิสฺสนฺติ อฺจฺเจททิกฺขจิว-
 วเสณ ๑ รูปี ภวิสฺสนฺติอาทีนึ สพฺพานึ สฺสสฺตเมว ภชฺชนฺติ ๑
 อเถตฺถาติ อถ เตเนวากาเรน จิตฺเตสุ เอเตสุ อินฺทฺริเยสุ ๑
 อวิชฺชา ปหึยตีติ จตฺตฺสฺสจฺเจสุ อถาณญฺตา อวิชฺชา ปหึยตี ๑
 วิชฺชา อฺปฺปชฺชตีติ อรหตฺตมคฺควิชฺชา อฺปฺปชฺชตี ๑ เอวเมตฺถ อสฺมีติ
 ตณฺหามาณทิกฺขจิว ๑ (๑) กมฺมสฺส ปณฺจณฺนญฺจ อินฺทฺริยานํ อนฺตเร
 เอโก สนฺธิ วิปាកมนํ ปณฺจอินฺทฺริยปฺกฺขิกํ กตฺวา ปณฺจณฺนญฺจ
 อินฺทฺริยานํ กมฺมสฺส จ อนฺตเร เอโก สนฺธิตี ๑ อิติ ตโย
 ปปฺลจฺจา อตีโต อทฺธา อินฺทฺริยาทีนึ ปจฺจบุปฺนโน อทฺธา ตตฺถ
 กมฺมมณํ อาที กตฺวา อนาคตฺสฺส ปจฺจโย ทสฺสีโตติ ๑

ปณฺจมํ ๑

ขนฐสฺสคฤคณา

นญฺเจ รูปฺกฺขนฺโธ กามาจโร จตฺตาโร ขนฺธา จตฺ-
 ญฺมกา ๑ สาสวณฺติ อาสวานํ อารมฺมณภาเวน ปจฺจยญฺตํ ๑
 อฺปาทานิยฺนฺติ ตเถว จ อฺปาทานานํ ปจฺจยญฺตํ ๑ วจนฺตฺโต
 ปเนตฺถ อารมฺมณํ กตฺวา ปวตฺเตหิ สห อาสเวหีติ สาสวํ ๑
 อฺปาทาตพฺพนฺติ อฺปาทานิยํ ๑ อธิปปี รูปฺกฺขนฺโธ กามาจโร
 อวเสสา เตญฺมกา วิปฺสฺสนาจารวเสณ วุดตา ๑ เอวเมตฺถ รูปี
 # ๑. สี. อสฺมีติ ตณฺหามาณทิกฺขจิว เอวเมตฺถ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวรคฺคณณนา หน้า ๔๒๔

ราสญฺเจน ขนฺธเชสฺส ปวิญฺจํ สาสวราสญฺเจน อุปาทานกฺขนฺธเชสฺส ฯ
เวทนาทโย สาสวาปี อตฺถิ อนาสวาปี อตฺถิ ฯ เต ราสญฺเจน
สพฺเพปี ขนฺธเชสฺส ปวิญฺจา เตญฺมกา ปเนตฺถ สาสวญฺเจน
อุปาทานกฺขนฺธเชสฺส ปวิญฺจาทิ ฯ
ฉญฺจํ ฯ

โสณฺสตุตฺตาทิวณฺณนา

สตุตฺตเม เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วิสิญฺโง อุตฺตโม อหฺมสมฺมิ ฯ
กิมณฺณตฺร ขถาญฺตสฺส อทฺสสนาติ ขถาญฺตสฺส อทฺสสนโต
อณฺณํ ก็ ภเวยฺย อทฺสสนํ อณฺณณเมว ภเวยฺยติ อตฺถโถ ฯ
อิทานสฺส เตปฺริวญฺญาจรเกทเทสนํ อารภฺนฺโต ตํ ก็ มณฺณสิ
โสณฺตาทิมาห ฯ

สตุตฺตมํ ฯ

อญฺจํ อุตฺตานเมว ฯ

นฺนุทิกฺขยสตุตฺตาทิวณฺณนา

นวมทสเมสฺส นฺนุทิกฺขยา รากฺกขโย ฯ รากฺกขยา
นฺนุทิกฺขโยติ อิํ นฺนุทิตฺติ วา ราโคติ วา อิมสํ อตฺถโถ
นินฺนนานากาณตฺตาย วุตฺตํ ฯ นินฺนุทิตานุปลฺสสนาย วา นินฺนุทิตานุ
นฺนุทิตํ ปชฺหติ วิราคานุปลฺสสนาย วิรชฺชนฺโต รากํ ปชฺหติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อุปยสุตตวณณา หน้า ๔๒๕

เอตตาวตา วิปัสสนํ นิฏฺฐเปตฺวา รากุขยา นนฺทิกุขโยติ
อิธ มกฺกํ ทสฺเสตฺวา นนฺทிரากุขยา จิตฺตํ วิมุตฺตุนฺติ ผลํ
ทสฺสีตฺตุนฺติ ฯ

นวมทสมานี ฯ

อตฺตทึปวฺกุโค ปญฺจโม ฯ

มฺลปณฺณาสโก นิฏฺฐิโต ฯ

อุปยสุตตวณณา

อุปยวคฺคสฺส (๑) ปจฺเม อุปโยติ (๒) ตณฺหามานทิกฺกจิ-
วเสน ปญฺจกฺขนฺธ อุปคโต ฯ วิญฺญาณนฺติ กมฺมวิญฺญาณํ ฯ
อาปชฺเชยฺยาติ กมฺมํ ชราเปตฺวา ปฏฺฐินฺทริอาททฺปนสมตฺถตฺตาย
วฺจฺจติอาทีนํ อาปชฺเชยฺย ฯ วิญฺญาณฺนฺตฺยปฺนฺติ ปทสฺส อคฺคหณฺ
การณํ วุตฺตเมว ฯ โวจฺจิจฺจตารมฺมณนฺติ ปฏฺฐินฺทริอาททฺปนสมตฺถตฺตาย
อภาเวน อารมฺมณํ โวจฺจิจฺจติ ฯ ปติฏฺฐา วิญฺญาณสฺสาติ
กมฺมวิญฺญาณสฺส ปติฏฺฐา น โหติ ฯ ตทปฺปติฏฺฐิตฺตุนฺติ ตํ
อปฺปติฏฺฐิตํ ฯ อนภิสงฺขจฺจ วิมุตฺตุนฺติ ปฏฺฐินฺทริ อนภิสงฺขริตฺวา
วิมุตฺตํ ฯ

ปจฺมํ ฯ

๑. ม. อุปยวคฺคสฺส ฯ ๒. ม. อุปโยติ ฯ

พืชศตวณณา

ทูตเย พืชชานันติ พืชานี ฯ มูลพืชุนติ วัง วจตุต
 หลัทพ์ สังกิเวรนต์ เอมมาทึ ฯ ขนุชพืชุนติ อสุตตุโธ นิโครโรติ
 เอมมาทึ ฯ ผลุพืชุนติ อจจุ เวพุ นโพติ เอมมาทึ ฯ อคคพืชุนติ
 อชุกั ผณิษชกนติ เอมมาทึ ฯ พืชพืชุนติ สาลิวีหืออาทึ
 ปุพพณณณเจว มุคคมาสาทึ อปรณณณจ อกขณนทานันติ
 อภินุนานี ฯ ภินุนกาลโต ปฏุจาย พืช พืชตถาย น อุปกปฺปติ ฯ
 อุปุติกานันติ อุทกเทมเนน อุปุติกานี ฯ ปุติพืชึ หิ พืชตถาย
 น อุปกปฺปติ ฯ อวาทาตปหทานันติ(๑) วาเตน จ อาตเปน จ
 น หทานี นิโรชติ น ปาปีตานี ฯ นิโรชั หิ กสฏั
 พืชึ พืชตถาย น อุปกปฺปติ ฯ สาราทานันติ กหิตสารานี
 ปติฏุจิตสารานี ฯ นิสสารณหิ พืชึ พืชตถาย น อุปกปฺปติ ฯ
 สุขสยิตานันติ จตุตาโร (๒) มาเส โกฏุเจ ปกขิตตุนิยามเนน
 สุขั สยิตานี ฯ ปจวิติ เหฎุจา ปติฏุจานปจวิ ฯ อาโปติ
 อุปริเสนหืออาโป (๓) ฯ จตสุโส วิณณณณญุจิติโยติ กมมวิณณณณสุ
 อารมมณญุตา รุปาทโย จตุตาโร ขนุชา ฯ เต หิ
 อารมมณนเวเสน ปติฏุจาทตุตา(๔) ปจวิธาตฺสทิสทา ฯ นนุทึราโค
 สึเนหนญุเจน(๕) อาโปธาตฺสทิสโส ฯ วิณณณณ สาทารนติ สปฺปจฺจย
 # ๑. ม. อวาทาตปหทานันติ ฯ ๒. ม. จตุตาโร ฯ
 # ๓. ม. อุปริเสนหืออาโป ฯ ๔. ม. ปติฏุจาทตุตา ฯ
 # ๕. ม. สึเนหนญุเจ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อุทานสุตตวณณา หน้า ๔๒๗

กมมวิญญาณํ ฯ ตํ หิ พิชํ วย ปจวีย อารมมณปจวีย วิรุหติ ฯ
ทุตฺติยํ ฯ

อุทานสุตตวณณา

ตติเย อุทานํ อุทานเนสีติ พลวโสมนสฺสสมุฏฺฐานํ อุทานํ
อุทาทริ ฯ กิ นิสฺสาย ปเนส ภควโต อุปฺปนฺโนติ ฯ สาสนสฺส
นियฺยานิกภาวํ ฯ กถํ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ ตโย เม
อุปฺนิสฺสยา ทานูปฺนิสฺสโย สีลูปฺนิสฺสโย ภาวนูปฺนิสฺสโย เตสุ
ทานสีลูปฺนิสฺสยา ทุพฺพลา ภาวนูปฺนิสฺสโย พลวา ฯ ทานสีลูป-
นิสฺสยา หิ ตโย มกฺเค จ ผลานิ จ ปาเปเนติ ภาวนูป-
นิสฺสโย อรหตฺตํ ปาเปติ ฯ อิติ ทุพฺพลูปฺนิสฺสเย ปติฏฺฐิจิโต
ภิกฺขุ ฆณฺเณโต วายมนฺโต ปญฺโจรมุภาคิยานิ พนฺชนานิ เจตฺวา
ตีณิ มกฺคผลานิ นิพฺพตฺเตติ อโห สาสนํ นียฺยานิกนฺติ
อวชฺเชนฺตสฺส อัยฺ อุทปาเท ฯ

ตตฺถ ทุพฺพลูปฺนิสฺสเย จตฺวา ฆณฺมาโน ตีณิ มกฺคผลานิ
ปาปฺณาตีติ อิมสฺสตฺถสฺสาวิภาวนตฺถํ มิตฺกตฺถเรสฺส (๑) วตฺถุ
เวทิตฺพพํ โส กิรฺ คิหิกาลे ปาณาติปาตกมฺเมน ชีวิทํ
กปฺเปเนโต อรญฺเณ ปาสตตฺถเจว อทฺทลสฺตตฺถจ โยเชสิ ฯ
อถกทิวสํ อญฺคารปฺกมฺมํสํ ขาทิตฺวา ปาสฏฺฐาเนสุ วิจฺรณฺโต
๑. สี. มิตฺกขตฺถเรสฺส ฯ

ปิปาสาภิกขุโต เอกสฺส อรณฺณวาสิตฺตฺเถรฺสฺส วิหาริ คณฺตุวา
 เถรฺสฺส จงฺกมฺนตฺสฺส อวิทฺฐเร จิตฺตํ ปานีเยมฺภุํ วิวริ หตฺถ-
 เตมฺนตฺตมฺปิ อุกกํ นาทุทสฺส ๑ โส กุชฺฌิตฺวา อาห ภิกขุ
 ภิกขุ ตุมฺเห คหปติเกหิ ทินฺนํ โภชนํ ภูณฺชิตฺวา (๑) สฺปถ
 ปานีเยมฺภุ อณฺชลิมตฺตมฺปิ อุกกํ น จเปถ อยฺตฺตเมตฺนติ ๑ (๒) เถโร
 มยา ปานีเยมฺภุ ปุเรตฺวา จปีโต ก็ นฺุ โข เอตฺนติ
 คณฺตุวา โอลเณโต ปริปฺณณฺมฺภุํ ทิสฺวา ปานีเยสฺงฺขํ ปุเรตฺวา
 อทาสี ๑ โส ทวตฺตฺตฺสฺงฺขปฺริ ปิวิตฺวา จินฺเตสิ เอวํ ปฺริตมฺภุ
 นาม มม กมฺมํ อากมฺม ตตฺตกปาโล วีย ชาโต ก็ นฺุ โข
 อนาคเต อตฺตภาเว ภวิสฺสตีติ ตํวิคฺคจิตฺโต ธนฺน นทฺเตตฺวา
 ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเตติ อาห ๑ เถโร ตจฺปญฺจกํ กมฺมญฺจานํ
 อัจฺจิตฺวา ตํ ปพฺพาเชสิ ๑

ตสฺส สมณฺชมฺมํ กโรนฺตสฺส พหุณฺนํ มิกฺสุกรานํ
 มาริตฺตฺจฺจานํ ปาสอฑฺฒลานญจ โยชิตฺตฺจฺจานํ อฺปฺญฺจาทิ ๑ ตํ
 อนฺุสฺสรโต สรีเร ชาโท อฺปฺปชฺชติ กุญฺจโคโณ วีย กมฺมญฺจาน-
 วิถี วิถี น ปฺปชฺชติ ๑ โส ก็ กริสฺสามิ ภิกขุภาเวนาติ
 อนภฺรติยา ปิพีโต เถรฺสฺส สนฺติกํ คณฺตุวา วนฺทิตฺวาน
 สกฺโกมิ ภนฺเต สมณฺชมฺมํ กาทฺนฺติ ๑ อถ นํ เถโร หตฺถกมฺมํ
 กโรหิติ อาห ๑ โส สาธุ ภนฺเตติ วตฺวา อฺทุมฺพราทโย
 # ๑. ม. ทินฺนํ ภูณฺชิตฺวา ภูณฺชิตฺวา ๑ ๒. ม. น อยฺตฺตเมตํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ อุทานสุตตวณณา หน้า ๔๒๕

อลฺลรฺกฺเข ฉินฺทิตฺวา มหฺนตฺ ราสี กตฺวา อิทานิ กิ กโรมีติ
 ปุจฺฉิ ฯ ฌาเปหิ นนฺติ ฯ โส จตฺตฺส ทิสาสฺ อคฺคิ ทตฺวา
 ฌาเปตฺ อสฺกโกนฺโต ฆนฺเต น สกฺโกมีติ อาห ฯ เถโร เตน
 หิ อเปหิติ ปจฺวี ทฺวิธา กตฺวา อวิจฺจิตฺ ขชฺโขปนกมตฺตํ อคฺคิ
 นีหริตฺวา ตตฺถ ปกฺขิปี ฯ โส ตาว มหฺนตฺ ราสี สฺกฺขปณฺณํ
 วยิ ขณฺน ฌาเปตี ฯ อตฺตฺส เถโร อวิจฺจิทฺเสตฺวา สเจ
 วิพฺภมิตฺสฺสตี เอตฺถ ปจฺจิสฺสตีติ สํวคํ ขนฺนตี ฯ โส อวิจฺจิทฺสฺสนโต
 ปฏฺจาย ปเวรมาโน นิชฺยานิกํ ฆนฺเต พุทฺธสาสนนฺติ ปุจฺฉิ ฯ
 อามาวุโสติ ฯ ฆนฺเต (๑) พุทฺธสาสนสฺส นิชฺยานิกตฺเต สติ มิตฺโก
 อตฺตโน โมกฺขํ (๒) กริสฺสตี มา จินฺตยิตฺถาติ ฯ ตโต ปฏฺจาย
 สมณชรมํ กโรติ ฆณฺเฑติ วายมตี (๓) ตสฺส วตฺตปฏฺิวตฺตํ ปุเรติ
 นิตฺทาย พาชฺยมานาย ตินฺตํ ปลาถํ (๔) สีเส จเปตฺวา ปาเท
 โสณฺฑิยิ โอตารตฺวา นิสิตฺติ ฯ โส เอกทิวสํ ปานียํ
 ปริสฺสาเวตฺวา ฆณฺเฑ อูรุมฺหิ จเปตฺวา อุทกมณฺณิกานํ ปจฺเจทํ
 อากมยมาโน อฏฺฐาสิ ฯ อตฺโข เถโร สามณฺเธรสฺส อิมํ
 อุทฺเทถํ เทติ

อฏฺฐานวโต สตีมโต สฺจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
 สณฺณตฺตสฺส จ ชรมฺชีวิโน อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวทฺตตีติ ฯ (๕)

๑. สี่. สาธฺ ฆนฺเต ฯ ๒. ม. อตฺตโนโมกฺขํ ฯ ๓. ม. อัย ปาโธ นตฺถิ ฯ
 # ๔. ม. ปลาถํ ฯ ๕. พุ. ธ. ๒๕/๑๒/๑๘ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณนา หน้า ๔๓๐

โธ จตฺตปฺปทิกมฺปิ ตํ คาลํ อตฺตนิเยว อุปนฺเนสิ อญฺ्ञานวตา
นาม มาทิสฺเสน ภวิตพฺพํ สติมตาปี มาทิสฺเสนว ๗เป ๗
อปฺปมตฺเตนปี มาทิสฺเสนว ภวิตพฺพนฺติ ๗ เอวนตํ คาลํ อตฺตนิ
อุปนฺเนตฺวา ตสฺมึเยว ปทฺวาเร (๑) จิโต ปญฺโจรมภากิยานิ สํโยชนานิ
ฉินฺทิตฺวา อนาคามิผลฺล ปตฺติจาย หญฺจตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

อลลํ ปลาตปฺปญฺชาหํ (๒) สีเรนาทาย (๓) จงฺกมึ

ปตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต (๔) อโห ลาภา เต มาริสฺสาคิ (๕)

อิมิ อุตฺตทานคถมาห ๗ เอวํ ทพฺพพฺพญฺญูปนิสฺสเย จิโต จมฺเณนฺโต
วายนฺโต อุปริ ปญฺโจรมภากิยานิ สํโยชนานิ ฉินฺทิตฺวา ตึถิ
มคฺคผลานิ นิพฺพตฺเตติ ๗ เตนหา ภควา โน จสฺสํ โน จ
เม สียา นากวิสฺส น เม ภวิสฺสตีติ เอวํ วิมฺจุจมาโน (๖)
ภิกฺขุ ฉินฺทเทยฺย โอรมภากิยานิ สํโยชนานีติ ๗

ตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต โน จสฺสํ โน จ เม สียาติ สเจ อหํ น
ภเวยฺย มม ปริกฺขาโรปี น ภเวยฺย ๗ สเจ วา ปน เม
อตีเต กมฺมาภิสฺสงฺขาโร นากวิสฺส อิทํ เม เอตฺรหิ ขนฺธปฺปญฺจกํ
น ภเวยฺย ๗ นากวิสฺส น เม ภวิสฺสตีติ อิทานิ ปน
ตถา ปรกฺกมึสฺสามิ ยถา เม आयตี ขนฺธากินิพฺพตฺตโก
กมฺมสฺสงฺขาโร น ภวิสฺสตี ตสฺมึ อสตี आयตี ปฏิสฺนุธิ นาม
๑. ม. โอวาเท ๗ ๒. ม. อลลํ ปลาตปฺปญฺชาหํ ๗ ๓. ม. สีเสนาทาน ๗
๔. ม. ตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๗ ๕. ม. เอตฺถ เม นตฺถิ สํโยตี ๗
๖. ม. อธิมฺจุจมาโน ๗ เอวมฺปฺริปี ๗

*เล่มที่ ๑๑ อุทานสุตตวณณา หน้า ๔๓๑

น เม ภวิสฺสตี ฯ เอวํ อธิมฺจุจมาโนติ เอวํ อธิมฺจุจนฺโต ภิกฺขุ
ทฺพฺพลฺลุปฺนิสฺสเย จิโต ปญฺโจรมฺภากิยานิ สํโยชนานิ ฉินฺนํเทยฺย ฯ
เอวํ วุตฺเตติ เอวํ สาสนสฺส นียฺยานิกภาวํ อวชฺเชนฺเตน ภควตา
อิมสฺมึ อุทานे วุตฺเต ฯ รุปํ วิภวิสฺสตีติ รุปํ ภิชฺชิสฺสตี ฯ
รูปสฺส วิภวตี รูปสฺส วิภวทฺสฺสเนน มาม เต สนฺธายตี วุตฺตํ ฯ
เอวํ อธิมฺจุจมาโน ฆนฺเต ภิกฺขุ ฉินฺนํเทยฺยตี ฆนฺเต เอวํ
อธิมฺจุจมาโน ภิกฺขุ ฉินฺนํเทยฺย ปญฺโจรมฺภากิยานิ สํโยชนานิ
กสฺมา น ฉินฺนํทิสฺสตีติ ฯ

อิทานิ อุปฺริ มกฺกผลํ ปุจฺฉนฺโต กถํ ปน ฆนฺเตติ-
อาทิมานํ ฯ ตตฺถ อนนฺตรราติ เทว อนนฺตรานิ อาสนนฺอนน-
ตรณฺจ ทฺรอนนฺตรณฺจ วิปฺสฺสนา มกฺกสฺส อาสนฺนา-
นนฺตรํ นาม ผลสฺส ทฺรานนฺตรํ นาม ฯ ตํ สนฺธาย กถํ
ปน ฆนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต วิปฺสฺสนานนฺตรา อาสวานํ
ชโยติ สฺงฺขกถํ อรหตฺตผลํ โหตีติ ปุจฺฉติ ฯ อตฺถิตาเยติ อตฺถิตพฺเพ
อภายิตพฺเพ จานมฺหิ ตาสํ อापฺชชตีติ ภยํ อापฺชชติ ฯ
ตาโส เหลสาตี (๑) ยา เอสา โน จสฺสํ โน จ เม สฺยตี เอวํ
ปวตฺตา ทฺพฺพลวิปฺสฺสนา सा (๒) ยสฺมา อตฺถสฺสเนหํ ปฺริยาทาตุํ
น สกฺโกติ ตสฺมา อสฺสวโต ปุณฺชชนสฺส ตาโส นาม โหตี ฯ
๑. ม. เหวโสติ ฯ สพฺพตฺถ เหลสาตี ฯ ๒. สี่. หิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคตวณฺณา หน้า ๔๓๒

โส หิ อิทานาหิ อัจฺฉิขฺชิสฺสามิ น ทานิ กิณฺจิ ภวิสฺสามิติ
 อตฺตานิ ปปาเต ปตฺนุตฺติ วิย ปสฺสตี อณฺตโร พุราหุมนโณ
 วิย ฯ โลหปาสาทสฺส กิร เหนฺจฺจา ติปิฏฺกจฺจนาคตฺเถโร
 ติลกขณฺนาหตฺติ ชมฺมํ ปริวตฺเตติ ฯ อถ อณฺตตรสฺส พุราหุมนสฺส
 เอกมฺนฺเต จตฺวา ชมฺมํ สฺถนฺนตฺสฺส สงฺขารา สฺถลฺลโต
 อฺปฺภุจฺหิสุ ฯ โส ปปาเต ปตฺนุโต วิย หุตฺวา วิวญฺญวเรน
 ตโต ปลายิตฺวา เกหํ ปวิสิตฺวา ปตฺตํ อฺเร สยาเปตฺวา ตาต
 สกฺยสมฺมํ อวชฺเชนฺโต ปนฺมฺหิ (๑) นฺนุจฺจติ อหา ฯ น เหาโส (๒)
 กิขฺขุ ตาโสติ เอสา เอวํ ปวตฺตา พลววิปฺสฺสนา สฺตวโต อริย-
 สวากฺสฺส น ตาโส นาม โหติ ฯ น หิ ตสฺส เอวํ โหติ
 อหํ อัจฺฉิขฺชิสฺสามิติ वा วินสฺสิสฺสามิ (๓) วาติ ฯ เอวํ ปนฺสฺส โหติ
 สงฺขาราว อฺปฺปชฺชนฺติ สงฺขารา นฺรุชฺชนฺติติ ฯ

ตติยํ ฯ

อุปาทานปริวตฺตสฺสตวณฺณา

จตฺตเถ จตฺปรีวญฺญนฺติ เอเกกสฺมี ขนฺธฺเร จตฺนฺนํ
 ปรีวญฺญานํ วเสน (๔) ฯ รุปํ อพฺภณฺณาสินฺติ รุปํ ทฺกขสจฺจนฺติ
 อพฺภณฺณาสี ฯ เอวํ สพฺพปเทสุ จตฺสจฺจวเสเนว อตฺถโธ
 # ๑. ม. มนฺมฺหิ ฯ ๒. ม. ส พฺพตฺถ น เหา ฯ
 # ๓. อัจฺฉิขฺชิสฺสามิติ वा วินสฺสิสฺสามิติ วาติ ฯ
 # ๔. สี. จตฺนฺนํ จตฺนฺนํ ปรีวตฺตานิ วเสน ฯ ม. จตฺนฺนํ
 # ปรีวญฺญานวเสน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สุตตัญจนสูตตวณณนา หน้า ๔๓๓

เวทิตพุโพ ฯ อาหารสมุทยาติ เอตถ สจฺจนุทราโค กพพิงกาโร
อาหาโร นาม ฯ ปฏิปนฺนาติ สีลโต ปฏฺจาย ยาว อรหตฺต-
มคฺคา ปฏิปนฺนา โหนติ ฯ คาธนฺตฺติติ ปติฏฺจหนฺติ ฯ เอตฺตาวตา
เสกฺขญฺมึ กเถตฺวา อิทานิ อเสกฺขญฺมึ กเถนฺโต เย จ โข
เกจิ ภิกฺขเวติอาทิมาห ฯ สุวิมุตฺตาติ อรหตฺตผลวิมุตฺติยา สุฏฺฐ
วิมุตฺตา ฯ เกวลินฺติ สกลินฺ กตสพฺพกิจฺจา ฯ ฆฏฺฐิ เตสํ
นตฺถิ ปญฺญาปนายาติ เยน เต อวสิฏฺฐเณ ฆฏฺฐเณ ปญฺญาเปยฺยํ
ตํ เนลํ ฆฏฺฐิ นตฺถิ ปญฺญาปนาย ฯ อถวา ฆฏฺฐนฺติ การณํ
ปญฺญาปนาย การณํ นตฺถิติ ฯ เอตฺตาวตา อเสกฺขญฺมิวาโร
กถิโต ฯ

จตฺตถิ ฯ

สุตตัญจนสูตตวณณนา

ปญฺจเม สุตตัญจนกฺสโลติ สุตตสุ โอกาเสสุ เณโก ฯ
วฺฐิตฺวาติ วฺฐิตฺวาโส ฯ อุตฺตมปฺริโสติ เสฏฺฐปฺริโส ฯ เสสเมตฺถ
วฺฐตฺตนเยเนว เวทิตพุพฺ ฯ อิํ ปน สุตฺตํ อุตฺตทนนฺทียญฺเจว
ปโลภนียญฺจาติ เวทิตพุพฺ ฯ ยถา หิ ราชา วิชิตฺสงฺคาโม
สงฺคามวิชัยโน โยเช อจฺจญฺจानเ จเปตฺวา เตสํ สกฺกาโร กโรติ
กึการณา เอเตสํ สกฺกาโร ทิสฺวา เสสาปี สุรา ภวิตฺ
มญฺญิสฺสนฺตฺติ เอวเมว ภควา อปฺปเมยฺยํ กาลํ ปารมิโย

*เล่มที่ ๑๑ สตตฎฐานสูตรตถาณณา หน้า ๔๓๓

ปุเรตวา มหาโพธิมณฑลเถ กิเลสมารวิชัย กตวา สัพพัญญุตมุตโต
สาวตถุถิย เขตวนมหาวิหาเร นิสีทิตวา อิมํ สุตตํ เทเสนโต
จีณาสเว อุกุขิปิตวา โถเมสิ วนฺณเณสิ ฯ กิการณา เอว
อวเสสา เสกขปุคฺคลา อรหตฺตผลํ ปตฺตพพํ มณฺณิสุสนฺติตฺติ ฯ
เอวเมตํ สุตตํ จีณาสวานํ อุกุขิปิตวา ปัสสิตตตฺตา อุตฺสทนนฺทิย
เสกขานํ ปโลภิตตตฺตา ปโลภนียนฺตฺติ เวทิตพพํ ฯ

เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตตฎฐานกฺุสโล โหตฺติติ เอตฺตาวตฺตา
เจตฺถ มกฺคผลปจฺจเวกฺขณวเสน เทสนํ นิฏฺฐเปตฺวาปี ปฺน
กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ติวิรูปปริกฺขิ โหตฺติติ อิทํ จีณาสโว
ยสฺมี อารมฺมเณ สตตวิหาเรณ วิหริตฺติ สุตโต วา ปุคฺคโล
วา น โหติ ธาตุอาทิมตฺตเมว ปน โหตฺติติ เอวํ จีณาสวสฺส
สตตวิหารญจ อิมสฺสุ ฐมฺเมสฺสุ กมฺมํ กตฺวา อัย อากโตติ
อากมนิยปฺปฏิปทญจ ทสฺเสตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ธาตุโส อูปปริกฺขตฺติติ
ธาคฺุสธาเวน ปสฺสติ โอลเเกติ ฯ เสสพททฺวเยปี เอเสว นโย ฯ
ปญจมํ ฯ

สมมาสมพุทฺฐสฺตตถาณณา

ณฺุเจ โก อธิปฺปยาโสติ โก อธิกฺปโยโค ฯ อนฺุปฺปนฺนสฺสาคิ
อิมฺณหิ มกฺคํ กสฺสปสมฺมาสมพุทฺฐโ อฺุปฺปาเทสิ อนฺุตรา อญฺโณ
สฺตถา อฺุปฺปาเทตฺถํ นาสกฺุขิ อิติ ภควา อนฺุปฺปนฺนสฺส มกฺคสฺส

*เล่มที่ ๑๑ อนาคตกถาสูตรตถาณนา หน้า ๔๓๕

อุปปาเทตา นาม ฯ นครโปมสมิ หิ อวพณชนภูจนาเนสุ
 ปุราณมคโค ชาโต อิธ อวตตมานภูเจณ อนุปปนนมคโค
 นาม ฯ อสยชาตสุสาติ ตสฺเสว เวจัน ฯ อนกฺขาทสุสาติ
 อกถิตสุ ฯ มคคํ ชานาตีติ มคคณญ ฯ มคคํ วิทิตํ ปากกั
 อกาตีติ มคควิทู ฯ มคฺเค จ อมคฺเค จ โกวีโทธิ
 มคฺคามคฺคโกวีโทธิ ฯ (๑) มคฺคานุกาติ มคคํ อนุกจฺจนฺตา ฯ ปจฺจนา
 สมณฺนาคตาติ อหํ ปจฺจมํ คโต สวกา ปจฺจนา สมณฺนาคตา ฯ
 นญฺจมํ ฯ

อนาคตกถาสูตรตถาณนา

สตุตเม ปญฺจวคฺคิเยติ อญฺญาโกณฺฑนฺตฺตฺเถราทิกเก
 ปญฺจชเน ปุราณฺปุญฺจาเก ฯ อามนฺเตสีติ อาสพฺหปฺนุณฺนมทิวเส(๒)
 ฐมฺมจกฺกปฺปวตฺตฺนโต ปญฺจาย อนุกกเมเน โสตาปตฺติสเส
 ปตฺติจฺเจเต (๓) อิทานิ เนลลํ อาสวกฺขยาย ฐมฺมํ เทเสสุสามีติ
 ปญฺจมิยา ปกฺขสฺส อามนฺเตสิ ฯ เอตทโวจาทิ เอตํ รูปํ ภิกฺขเว
 อนตฺตาทิอาทินยปฺปวตฺตํ อนตฺตกถาสูตรํ อโวจ ตตฺถ
 อนตฺตาทิ ปุพฺเพ วุตฺเตหิ จตฺตฺหิ การเณหิ อนตฺตา ฯ ตํ ก็
 มณฺเณท ภิกฺขเวติ อิทํ กสฺมา อารทฺธํ เอตฺตเกเน จาเนน
 # ๑. ม. มคฺคโกวีโทธิ ฯ ๒. ม. อาสพฺหปฺนุณฺนมทิวเสน ฯ
 # ๓. กตฺถิ เตสุ ปตฺติจฺเจเตสุติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๓๖

อนตฺตลคฺคณเมว กถิตํ น อนิจฺจทุกฺขลคฺคณานิ อิทานิ ตานิ
ทสฺเสตฺวา สโมชานตฺวา ตีณปิ ลคฺคณานิ ทสฺเสตฺ อิทมา-
รทฺชนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา อิเม ปญฺจกฺขนฺธา อนิจฺจา
ทุกฺขา อนตฺตา ตสฺมา ฯ ยงฺกิลยจิ ฐปนฺติอาทิสฺสู วิตถารเณ กถา
วิสุทฺธิมคฺเค ปญฺญาภาวนาธิกาเร ขนฺธนิทฺเทเส วุตฺตาว ฯ เสถิ
สพฺพตฺต วุตฺตานุสารเณว เวทิตพฺพํ ฯ อิมสฺมี ปน สุตฺเต
อนตฺตลคฺคณเมว กถิตนฺติ ฯ

สตุตฺมํ ฯ

มหาสิสุตฺตวณฺณา

อภฺจเม เอกนฺตทุกฺขนฺติอาทินิ ชาติสฺสึตฺเต วุตฺตนเยเนว ฯ

อภฺจมํ ฯ

อาทิตฺตสุตฺตวณฺณา

นวเม อาทิตฺตนฺติ เอกาทสฺหิ อคฺคิหิ อาทิตฺตํ ปชฺชลิตํ ฯ

อิติ ทวีสุปี อิเมสุ สุตฺเตสุ ทุกฺขลคฺคณเมว กถิตํ ฯ

นวมํ ฯ

นิริตฺตปถสฺตตวณฺณา

ทสม นิริตฺตโยว นิริตฺตปถา อถวา นิริตฺตโย จ
 ตา นิริตฺตวิเสณ วิญญาตพฺพานํ อตฺถานํ ปถตฺตา ปถาจาติ
 นิริตฺตปถา ฯ เสสฺสททฺวเยปี เอเสว นโย ฯ ตีณฺปิเจตานิ
 อณฺณมณฺณเววจนาเนวาทิ เวทิตพฺพานิ ฯ อสงฺกิณฺณาติ อวิชหิตา
 โโก อิเมหิ อตฺโถติ วตฺวา อณฺททิตา ฯ อสงฺกิณฺณปฺพพาติ อตีเตปี
 น ชหิตปฺพพา ฯ น สงฺกียนฺตฺติ เอตฺรหิปี กิเมเตหิติ น
 ณฺททฺยิยฺนฺตฺติ ฯ น สงฺกียิสฺสนฺตฺติ อนาคเตปี น ณฺททฺยิยิสฺสนฺตฺติ ฯ
 อปฺปฎฺธิฎฺฐาติ อปฺปฎฺธิพาหิตา ฯ อตีตฺนฺตฺติ อตฺตโน สภาวํ
 ภงฺกเมว วา อติภฺกนฺตํ ฯ นิริทฺชนฺตฺติ เทสฺนฺตฺริ อสงฺกมิตฺวา
 ตตฺถเวว นิริทฺธํ วุสฺสนฺตํ ฯ วิปริณฺตฺนฺตฺติ วิปริณฺตามํ คตํ นญฺจํ ฯ
 อชาตฺนฺตฺติ อนุปฺปนฺนํ ฯ อปาตฺถุณฺตฺติ อปากฎฺธิฏฺฐํ ฯ

อุกฺกလာติ อุกฺกกลชนปทฺวาสิโน ฯ วสฺสภณฺญาติ วสฺโส จ
 รณฺโณ จ อณฺเณปี เทวปี หิ เต มฺลทฺธิฎฺฐิคคฺติกา ฯ อเหตุก-
 วาทาหิอาทิสฺ นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโยติ คหิตตฺตา อเหตุก-
 วาทา ฯ กรโต น กรียติ ปาปฺนฺตฺติ คหิตตฺตา อกรียวาทา ฯ
 นตฺถิ ทินฺนฺตฺติ อาทิกหณฺโต นตฺถิกวาทา ฯ ตตฺถ อิเม เทว
 ชนา ติสฺโส ทฺธิฎฺฐิโย ก็ เอเกกสฺส ทฺยทฺตฺมา โหตีติ น
 ตถา ยถา ปน เอโก ภิกฺขุ ปฎฺธิปาฎฺฐิยา จตฺตาริปี ฌานานิ
 นิพฺพตฺเตติ เอวเมตฺถ เอเกโก ติสฺโสปี ทฺธิฎฺฐิโย นิพฺพตฺเตตีติ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๔๓๘

เวทิตฺตพฺโพ ๑ นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโยติ ปุณฺปุณฺนี
อวชฺเชนฺตสฺส อหฺรณฺตสฺส อภินนฺทนฺตสฺส อสฺสาเทนฺตสฺส
มคฺคทสฺสนํ วิย โหติ โส มิจฺจตฺตนิยามํ โอกฺกมฺติ โส
เอกนฺตกาพโกติ วุจฺจติ ๑ ยถา ปน อเหตุกทิจฺจํ เอวํ กรโต
น กรียติ ปาปํ นตฺถิ ทินฺนนฺติ อิมสฺสปี จานสฺส มิจฺจตฺตนิยามํ
โอกฺกมฺติ ๑

น ครหิตพฺพํ น ปฏิกฺโกสิตพฺพํ อมณฺณิสฺสูติ เอตฺถ ยเทตฺ
อตีตํ นาม นยิทํ อตีตํ อิทมสฺส อนาคตํ วา ปจฺจปุณฺนี
วาทิ วทฺนโต ครหติ นาม ๑ ตตฺถ โทสํ ทสฺวา(๑) ก็ อิมินา
ครหญฺเจน(๒) วทฺนโต ปฏิกฺโกสติ นาม ๑ อิม ปน
นิรุตฺติปเถ เตปี อจฺจนฺตกาพกา ทิจฺจกตฺติกา น ครหิตพฺเพ น
ปฏิกฺโกสิตพฺเพ มณฺณิสฺสุ ๑ อตีตํ ปน อตีตเมว อนาคตํ
อนาคตเมว ปจฺจปุณฺนี ปจฺจปุณฺนเมว กถยีสฺสุ ๑ นินฺทา-
พฺยาโรสอุปารมฺภยาคิ(๓) วิญฺญํ สนฺติกา นินฺทากฺเขน จ
จฺมญฺญนฺกเขน จ โทสาโรปนฺกเขน จ อุปารมฺภยาคิ จ ๑
อติ อิมสฺมี สุตฺเต จตฺตุมิกขนฺธานํ ปณฺณตฺติ กถิตาคิ ๑

ทสมํ ๑

อุปยวคฺโค ปจฺโม

- # ๑. ม. ทสฺเสตฺวา ๑ ๒. ม. ครหิตฺเตนาติ ๑
- # ๓. ม. นินฺทามฺญฺญนฺพฺยาโรสอุปารมฺภยาคิ ๑

*เลมที่ ๑๑ หนา ๔๓๕

อุปาทัยมานสตุตตวณณา

อรหนตวคคสส ปจเม อุปาทัยมาโนติ ตณหามานทิจุจ-
วเสน คณหมาโน ๑ (๑) พทุโธ มารสสาติ มารสส ปาเสน พทุโธ
นาม ๑ มุตโต ปาปิมโตติ ปาปิมโต ปาเสน มุตโต นาม
โหติ ๑

ปจมี ๑

มณณมานสตุตตวณณา

ทุตติเย มณณมาโนติ ตณหามานทิจุจิมณณนาหิ
มณณมาโน ๑

ทุตติย ๑

อภินนุทมานสตุตตวณณา

ตติเย อภินนุทมาโนติ ตณหามานทิจุจอภินนุทนาหิเยว
อภินนุทมาโน ๑

ตติย ๑

๑. สี. คยหมาโน ๑

อนิจจสุตตาทิวณณา

จตฺตเถ ฉนฺโทติ ตณฺหาฉนฺโท ฯ ปญฺจมจฺจฺเจสุปี เอเสว
นโย ฯ

จตฺตถาทีนํ ฯ

อนตฺตนิยสุตฺตาวณณา

สตฺตเม อนตฺตนิยนฺติ น อตฺตโน สนฺตํ อตฺตโน
ปริกฺขารภาเวน สฺสณฺตนฺติ อตฺโต ฯ

สตฺตมํ ฯ

รชนียสณฺจิตสุตฺตาทิวณณา

อฏฺฐเม รชนียสณฺจิตนฺติ รชนียน สณฺจิตํ
รากสฺส ปจฺจยภาเวน จิตนฺติ อตฺโต ฯ นวมทสมานํ ราหุส-
สํยตฺเต วุตฺตนฺนยน เวทิตพฺพานีติ ฯ

อฏฺฐมาทีนํ ฯ

อรหนฺตวคฺโค ทฺติโย ฯ

อสุสาทสุตฺตาทิวณณา

ขชฺชนียวคฺคสฺส อาทิโต ตีสุ สุตฺเตสุ จตฺตจฺจเมว กถิตํ ฯ
ปรจฺมาทีนํ ฯ

อรหนตสูตตวณณนา

จตุตเถ ยาวตา ภิกขเว สุตตาวาสาติ ภิกขเว
ยตุตกา สุตตาวาสา นาม อตฺถิ ฯ ยาวตา ภวคฺคฺนฺติ ยตุตกั
ภวคฺคั นาม อตฺถิ ฯ เอเต อคฺคาเอเต เสฏฺฐาติ เอเต
อคฺคฺกฺกฺตา เจว เสฏฺฐกฺกฺตา จ ยทิตฺ อรหนฺโตติ เยเมว
อรหนฺโต นาม ฯ อิทมฺปิ สุตตํ ปุริมฺนเยเนว อุตฺสาทนนฺทียลฺลจ
ปโลภนียลฺลจาติ เวทิตพฺพํ ฯ

ธธาปริ เอตทโวจาติ ตทตฺถปฺริทูปนาหิ เจว วิเสสฏฺฐ-
ปฺริทูปนาหิ จ กาทาหิ เอตํ สฺวชิโน วต อรหนฺโตติอาทิวจัน
อโวจ ตตฺถ สฺวชิโนติ ฌานสฺสฺเสน มคฺคฺสฺเสน ผลสฺสฺเสน จ
สฺวชิตา ฯ ตณฺหา เตสํ น วิชฺชตีติ เตสํ อปายทฺถกฺขณิกา
ตณฺหา น วิชฺชติ ฯ เอว เต อิมสฺสปี ตณฺหามูลกสฺส
ทฺถกฺขสฺส (๑) อภาเวน สฺวชิตาว ฯ อสฺมิมาโน สมฺจฺฉินฺโนติ นววิโร
อสฺมิมาโน อรหฺตมคฺเค สมฺจฺฉินฺโน ฯ โมหชาลํ ปทาติตฺนฺติ
ณาณน อวิชฺชาชาลํ ผาลิตํ(๒) ฯ

อนนฺชฺนฺติ เอชาสงฺฆาตาย ตณฺหา ย ปทานกฺกฺตํ อรหฺตํ ฯ
อนฺนฺปฺลิตฺตฺตาติ ตณฺหาทิกฺกฺกฺเลเปหิ อลิตฺตฺตา ฯ พุรฺหมฺกฺกฺตาติ เสฏฺฐ-
กฺกฺตา ฯ ปฺริณฺญาติ ตีหิ ปฺริณฺญาหิ ปฺริชานิตฺวา ฯ สุต-
สทฺถมฺมโคจฺราติ สทฺธา หิริ โอตฺตปฺปํ พาหุสจฺจ อารทฺธวีริยตา
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ผาลิตํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนัรวารวคคณณนา หน้า ๔๔๒

อปฏฐิตสสุตติตา ปณณวาทิ อิม สตุต สทุธมมา โคจรา เอเตสนนุติ
สตุตสทุธมมโคจรา ฯ

สตุตตรตนสมปณณนาติ สตุตติ โภชณณครตเนหิ สมณณนา-
คตา ฯ อนนุวิจธนุตตีติ โลกิยมหาชนาปี อนนุวิจธนุติเยว ฯ อิธ
ปน จีณณาสวานัน นีราสงกาจโร นาม คหิโต ฯ เตเนวาท
ปหีนภยเกรวาติ ฯ ตตุต ภยั ภยเมว เกรวั พลวภยั ฯ
ทสหนุเกหิ สมปณณนาติ อเสกขะหิ ทสหิ องุเกหิ สมณณนาคตา ฯ
มหานาคาติ จตุหิ การณเณหิ มหानาคา ฯ สมานหิตาติ
อุปจารปณณนาหิ สมานหิตา ฯ ตณหา เตสั น วิชชตีติ โอน(๑)
โลโก อตติโต ตณหาทาโสติ โข มหาราชเตน ภควตาคติ เอวั
วุดตา ทาสการิกา ตณหาปี เตสั นตติ ฯ อิมินา จีณณาสวานัน
ภุชชิสสุสภาวั ทสเสติ ฯ

อเสกขณณณนุติ อรหตุตผลณณณัน ฯ อนนุติโมยั สมุสสุสโยติ
ปจจิมิ อัย อตุตถภาโว ฯ โย สาโร พุรหุมจริยสสุสาคติ มคค-
พุรหุมจริยสสุส (๒) สาโร นาม ผลั ฯ ตสุมิ อปรปจจยาติ ตสุมิ
อริยผลเ น อณณณั สมปตติยายนุติ (๓) ปจจกขโตว ปฏวิชชิตวา
จिता ฯ วิชชาสุ น วิกรมปณณตตีติ ตีสุ มานโกฏฐาเสสุ น
วิกมปณณติ ฯ ทนุตถุมินนุติ อรหตุตติ ฯ วิชชิตาวิโนติ รากาทย
วิเชตวา จิตา ฯ

๑. ม. อุโน ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตติ ฯ ๓. ม. อณณณั ปตติยายนุติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อนนุตตสุตตวณณา หน้า ๔๔๓

อุทฺทหนฺติอาทิสฺ อุทฺธํ วุจฺจติ เกสมตฺถโก อปาจันํ ปาทลํ
ติริยํ เวมขณฺมํ ๗ อุทฺธํ วา อตีตํ อปาจันํ อนาคตํ ติริยํ
ปจฺจุปฺปนฺนํ ๗ อุทฺธํ วา วุจฺจติ เทวโลโก อปายโลโก
ติริยํ มนุสฺสโลโก ๗ นนฺทึ เตสํ น วิชฺชตีติ เอเตสุ จานเนสุ
สงฺเขปโต วา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุ ขนฺนเรสุ เตสํ ตณฺหา
นตฺถิ ๗ อิธ วฏฺฏมฺมตฺถกตณฺหา อภาโว ทสฺสีโต ๗ พุทฺธาติ
พุทฺธจตฺตฺสจฺจา(๑) ๗

อิทํ ปเนตฺถ สีนฺนาทสโมชานํ วิมุตฺติสฺสขณฺมฺหา สฺวจิตา
ทฺถกฺขณิกา(๒) โน ตณฺหา ปหีนฺวา ปญฺจ ขนฺธา ปริณฺญาตา
ทาสกาทิกตณฺหา เจว วฏฺฏมฺมตฺถกตณฺหา จ ปหีนฺวา
อนนฺตฺตรมฺหา อสทิสฺสา จตฺตุนฺนํ สจฺจจันํ พุทฺธตฺตา พุทฺธาติ
ภวปีฎฺฐเจ จตฺตฺวา อภีตนาทสงฺขาติ สีนฺนาทํ นทฺนติ
จีณฺสาสวาทิ ๗

จตฺตฺถิ ๗

๑. ม. จตฺตุนฺนํ สจฺจจันํ พุทฺธตฺตา พุทฺธา ๗

๒. ม. ทฺถกฺขณิกา ๗

*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๔๔๔

ทศิยอรหนุตตตวณณา

ปญจมี (๑) วินา คาทาหิ สุตทกเมว กตวา กถิมานัน (๒)

พุชชนกานัน อชฌาเสยเนน วุตตติ ๑

ปญจมี ๑

สี่หุตตวณณา

ณญเจ สี่โหติ จตตารโ สี่หา ตินสี่โห กาทสี่โห

ปณทุสี่โห เกสรสี่โหติ ๑ เตสุ ตินสี่โห กโปตวณณคาวิสทิสโ

ตินภกโข จ โหติ ๑ กาทสี่โห กาทคาวิสทิส ตินภกโขเยว ๑

ปณทุสี่โห ปณทุปลาสวณณคาวิสทิส มंसภกโข ๑ เกสรสี่โห

ลาหารสปริกมมกเตเนว มุเขน อกคนงคญเจเนน จตฺหิ ปาทปริ-

ยเหตุหิ สมนุนาคโต มตถกโตปิสส ปญจาย ลาชาตุลิกาย(๓)

กตา วิย ติสโส ราชโย ปญจิมชฌเนน กนตวา อนตรสตุถิมหิ

ทกขินาวตตวา หุตวา จิตา ขนุเช ปนสส สตสทสสุกขณิก-

กมพลปริกเขโป วิย เกสรภาโร โหติ อวเสสญจันัน ปริสุทฺธิ

สตปิฏจสงขจฺจณณปิจฺจณณ (๔) โหติ ๑ อิมสฺ จตฺตฺ สี่เหสุ อัย

เกสรสี่โห อธิ อธิปเปโต ๑

มิกราชาติ มิคคณสฺส ราชา ๑ อาสยาติ วสนญจันโต

๑. สี่. ปญจเม ๑ ๒. สี่. กถิมานเน ๑ ๓. ม. ลาชาตุลิกาย ๑

๔. ม. สตปิฏจสงขจฺจณณปิจฺจณณ ๑

*เล่มที่ ๑๑ สีสตฤตวณณา หน้า ๔๔๕

สุวรรณคหโต วา รชตมณิผลิกมโนสีลาคหโต วา นิกขมตีติ
วุดตฺ โหติ ฯ นิกขมมาโน ปเนส จตุหิ การณหิ นิกขมตี
อนุทธการปีพีโต วา อาโลกตฤตถาย อุจจารปสสาวปีพีโต วา
เตสํ วิสสชชนตฤตถาย ชิมจญาปีพีโต วา โคจรตฤตถาย สมภว-
ปีพีโต วา อสทุทธมมปฏิเสวนตฤตถาย ฯ อธิ ปน โคจรตฤตถาย
นิกขนุโตติ อธิปเปโต ฯ

วิขมกตีติ สุวณณตเล (๑) วา รชตมณิผลิกมโนสีลา-
ผลกานํ(๒) วา อณตตรสุมิ เทว ปจจิมปาเท สมนํ ปติฏฐาเปตวา
ปุริมปาเท ปุโรโต ปสเรตวา สรริรสส ปจจภาคํ อากทฺธิตวา
ปุริมภาคํ อภิหริตวา ปิฏฐี นามตวา ทิว อุกขิปิตวา อสนิ-
สทฺทํ กโรนุโต วิย นาสปฏฺฐานิ โปเถตวา สรริรสคฺครชํ
วิธุนนุโต วิขมกตี ฯ วิขมกนภุมิยลจ ปน ตรฺรณวจจโก วิย
อปราปริ ชวตี ฯ ชวโต ปนสส สรริรํ อนุทธการะ ปริพภมณตํ
อลาตํ วิย ขายตี ฯ

อนุวิโลเกตีติ กสฺมา อนุวิโลเกตี ปราณุทฺทตตาย ฯ ตสุมิ
กิริ สีนานํ นทนุเต ปปาตาวาฎาทีสุ (๓) วิสมฏฐาเนสฺ จรณตา
หตฺถิโลกณณหีสาทโย ปาณา ปปาเตปี อาวาฎุปี ปตฺนตี
เตสํ อนุทฺททาย อนุวิโลเกตี ฯ กิ ปนสส ลุทฺทกมมสฺส

๑. ม. สุวณณตเล ฯ กตฺถจิ สุวณณผลเกตี ลิจิยตี ฯ

๒. ม. ...สีลาตลานํ ฯ ๓. ม. ปปาตาวาฎาทีสุ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคความณฺนา หน้า ๔๔๖

ปรมฺสขาทีโน อนุทฺทยา นาม อตฺถิติ อาม อตฺถิฯ ตถา
เฮส กิ เม พหุหิ ฆาติเตหิตี อตฺตโน โคจรตถายปี ขุทฺทเก
ปาณฺเน น คณฺหาติ เอวํ อนุทฺทยํ กโรติฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ
มาหิ โข ขุทฺทเก ปาณฺเน วิสมคเต สงฺฆาตํ อาปาเทสิณฺติ (๑)

สีหนาทํ นทตีติ ติกฺขตฺตํ ตาว อภีตนาทํ นทตีฯ
เอวณฺจ ปนสฺส วิขมฺภนญฺมียิ จตฺวา นทนฺตสฺส สทฺโท สมฺนตา
ติโยชนํ ปเทสํ เอกนินฺนาทํ กโรติ ตมสฺส นินฺนาทํ สุตฺวา
ติโยชนพฺภนฺตรคฺคา ทิปทจตฺตฺปทคฺคา ยถาจาเน จาตุํ น
สกุโกนฺติฯ โคจฺราย ปกฺกมตีติ อาหารตถาย คจฺจติฯ กถิ
โส หิ วิขมฺภนญฺมียิ จตฺวา ทกฺขินฺโต วา วามโต วา ปจฺจโต วา
ปจฺจโต วา(๒) อฺปฺตฺนโต อฺสภมตฺตํ จานํ คณฺหาติ อฺทฺธิ
อฺปฺตฺนโต จตฺตาริปี อญฺจปี อฺสภานิ อฺปฺตฺติ สมญฺจาเน อฺชุกํ
ปกฺขนฺทฺโต โสฬสอฺสภมตฺตมฺปิ วิสตีอฺสภมตฺตมฺปิ จานํ ปกฺขนฺทตี
นทิตฺลา(๓) วา ปพฺพตา วา ปกฺขนฺทฺโต สญฺจิสฺสภมตฺตมฺปิ
อสีตีอฺสภมตฺตมฺปิ จานํ ปกฺขนฺทตี อนฺตรามคฺเค รุกฺขํ วา
ปพฺพตํ วา ทิสฺวา ตํ ปรีหรนฺโต วา ทกฺขินฺโต
วา อฺทฺธิ(๔) วา อฺสภมตฺตมฺปิ อปฺกมตีฯ ตติยํ ปน สีหนาทํ
นทิตฺวาเตเนว สทฺธิ ติโยชเน จาเน ปญฺญาติฯ ติโยชนํ
๑. อญฺ. ทสก. ๒๔/๒๑/๓๔ ฯ ๒. อญฺตฺตถ ปจฺจโต วาติ ปาโจ
นตฺถิฯ ๓. ม. ถลาวาฯ ๔. อญฺตฺตถ อฺทฺธิ วาติ น ทิสฺสตีฯ

*เล่มที่ ๑๑ สัพพัญญูจกถา หน้า ๔๔๗

คนุตวา นิวตติตวา จิโต อตตโนว นาทสฺส อนุนาํ สฺมาติ ฯ
เอวํ สีมฺน ชเวน ปกฺกมตฺติ ฯ

เยภฺยเยนาติ ปาเยน ฯ ภยํ สํเวคํ สนฺตาสนฺติ สพฺพิ
จิตฺตฺตฺราสเสว นามํ ฯ สีสฺสฺส หิ สทฺทํ สุตฺวา พหุ สตฺตา
ภายนฺติ อปฺปกา น ภายนฺติ ฯ เก ปน เตติ สมฺสึโห
หตฺถาชาณีโย อสฺสาชาณีโย อสฺภาชาณีโย ปุริสาชาณีโย
จีณาสวฺติ ฯ กสฺมา ปเนเต น ภายนฺตฺติ สมฺสึโห นาม
ชาติโกตฺตฺกฺลฺลสฺสุรภาเวหิ สมานอสฺมิตฺติ น ภายติ หตฺถาชาณียา-
ทโย อตฺตโน สกฺกายทิกฺกุจฺพิลวตฺตาย น ภายนฺติ จีณาสว
สกฺกายทิกฺกุจฺพิยา ปหีนตฺตนา น ภายติ ฯ

พฺลิตฺตยาติ พฺลิตฺตวสฺนฺตา(๑) พฺลิตฺตวาสิโน อหฺนิกฺลฺลโคธาทโย ฯ
ทกาสยาติ อุกฺกวาสิโน มจฺจนฺนจฺจปาทโย ฯ วนาสยาติ วนวาสิโน
หตฺถิอฺสฺสโคกณฺณมิกาทโย ฯ ปวิสฺนฺตฺติ อิทานิ อากฺนุตฺวา
คณฺหิสฺสฺสตีติ มคฺคํ โอลฺโลเกนฺนฺโตว ปวิสฺนฺติ ฯ ทเพหฺตีติ อฺเรหิ ฯ
วรดฺเตหฺตีติ จมฺมรชฺชฺหิ ฯ มหิตฺทฺธิโกตฺติอาทิสฺสุ วิชฺมภฺนญฺมิมฺยํ จตฺวา
ทกฺขินฺนปฺสฺสาทฺธิ อฺสภฺมตฺตํ อฺชุกํ วิสฺตฺติอฺสภฺมตฺตาทิลงฺฆนฺนวเสน
มหิตฺทฺธิกฺกาเสสฺมิกานํ อธิปฺตฺติภาเวน มหฺสทฺกฺขตา สมฺนฺตา
ติโยชเน สทฺทํ สุตฺวา ปฺลาเยนฺตานิ วเสน มหฺนฺนภาวตา
เวทิตฺตพฺพา ฯ

๑. ม. สยฺนฺตา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวรคฺวณฺณนา หน้า ๔๔๘

เอวมเว โขติ ภควา เตสุ เตสุ สุตฺเตสุ ตถา ตถา
 อตฺตานิ กเถสิ ฯ สีโหติ โข ภิกฺขเว ตถาคตฺตเสตํ อธิวจัน
 อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺสาติ (๑) อิมสฺมี ตาว สุตฺเต สีหสฺทิสํ
 อตฺตานิ กเถสิ ฯ ภิสฺสโก สลฺลกตฺโตติ โข สุนกฺขตฺต ตถา-
 คตฺตเสตํ อธิวจันนฺติ (๒) อิมสฺมี เวชฺชสฺทิสํ ฯ พุราหฺมโณติ โข ภิกฺขเว
 ตถาคตฺตเสตํ อธิวจันนฺติ (๓) อิมสฺมี พุราหฺมณสฺทิสํ ฯ ปุริโส
 มกฺกกฺสโลติ โข ติสฺส ตถาคตฺตเสตํ อธิวจันนฺติ อิมสฺมี
 มกฺกเทศกปริสฺสทิสํ ฯ ราชหฺมสฺมิ เสดาติ อิมสฺมี ราชสฺทิสํ ฯ
 สีโหติ โข ตถาคตฺตเสตํ อธิวจันนฺติ อิมสฺมี ปน สุตฺเต
 สีหสฺทิสเมว กตฺวา อตฺตานิ กเถนฺโต เอวมมาห ฯ

ตตฺตราชํ สทิสฺตา สีหสฺส กาลฺยณฺคฺหาทิสฺส วสนกาโล
 วิย หิ ตถาคตฺตสฺส ทิปฺงฺกรปาทฺมุเล กตฺวาภินิหารสฺส อปริมิตกาถํ
 ปารมิโย ปุเรตฺวา ปจฺฉิมภเว ปฐิสฺนุชฺคฺคหณฺน เจว มาตฺตฺกฺจฺฉิโต
 นิกฺขมเนน จ ทสฺสหฺสฺสึโลกธาตฺถํ กมฺเปตฺวา วุฑฺฒิมินฺนฺวาย
 ทิปฺพสมฺปตฺตฺติสฺทิสํ สมฺปตฺตี อนุภวมาณสฺส ติสฺส ปาสาเทสุ
 นิवासนกาโล ทญฺจพุโโป ฯ สีหสฺส กาลฺยณฺคฺหาทิตฺโต นิกฺขนฺตกาโล
 วิย ตถาคตฺตสฺส เอภฺนฺตีส (๔) สํวจฺฉเร วิวญฺเณน ทฺวาเรน กณฺจกํ (๕)
 อารุญฺห จฺนนสฺหายสฺส นิกฺขมิตฺวา ตีณิ ราชานิ อตฺติกมิตฺวา
 อโนมาณทิตฺตีเร พุรหฺมฺนา ทินฺนานิ กาสายานิ (๖) ปรีทฺหิตฺวา
 # ๑. อจฺ. ปญฺจก. ๒๒/๕๕/๑๓๗ ฯ ๒. ม. อฺ. ๑๔/๗๗/๗๒ ฯ
 # ๓. อจฺ. อญฺจก. ๒๓/๑๕๒/๓๕๒ ฯ ๔. สี. เอภฺนฺตีสติเม ฯ
 # ๕. สี. กนฺถกํ ฯ ม. กณฺจกํ ฯ ๖. ม. กาสายานิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สัพพัญญูนิคายกถา หน้า ๔๔๕

ปพพชิตสฺส สตฺตเม ทิวเส ราชคหิ คนฺตฺวา ตตฺถ ปิณฺฑาย
จริตฺวา ปณฺฑทวคิริปพฺภาเร กตฺถตฺตกิจฺจสฺส สมฺมาสมฺโพธิ
ปตฺวา ปจฺมเมว มคฺชรญฺฺจ อากมฺนตฺถาย ยาว รณฺณา (๑)
ปฏฺิณฺณาทานกาโล ฯ

สัพพัญญู วิชฺฆนกาโล วิย ตถาคตฺสฺส นินฺนปฏฺิณฺณสฺส
อาพารกาลามอุปสงฺกมฺนํ อาทิ กตฺวา ยาว สุชฺชาตฺย
ทินฺนปายาสสฺส เอณฺนปณฺณาสาย ปิณฺฑเทหิ ปรีกฺขตฺตกาโล
เวทิตฺตพฺโพ ฯ สัพพัญญู เกสรวิธุนนํ วิย สายณฺหสมเย(๒) โสตฺติเยน(๓)
ทินฺนา อญฺฺจติณฺมุญฺฺจโย คเหตุวา ทสฺสทสฺสจกฺกวาทเวตฺตาทิ โถมิย-
มานสฺส คนฺธาทีหิ ปุชฺชียมานสฺส ติกฺขตฺตํ โพธิ ปทกฺขิจฺฉ
กตฺวา โพธิมณฺฑลํ อารุญฺห จุฑฺทสทฺตตฺตพฺเพเช จานเ ตินฺนสนฺธริ
สนฺธริตฺวา จตฺตจฺจวิริยํ อธิญฺฺจาย นิสินฺนสฺส ตํขณฺเยว
मारพลํ วิชฺมิตฺวา ติสฺสุ ยามสฺสุ ติสฺสุโส วิชฺชา วิโสเชตฺวา
อนฺุโลมปฏฺิโลมํ ปฏฺิณฺณสมฺปฺปาทมหาสมฺมทฺทํ ยมกถาณฺมนนฺธเจน(๔)
มนฺเณตฺสฺส สพฺพญฺญตฺถาณเ ปฏฺิณฺณเวเช ตทฺนุภาเวน ทสฺสทสฺสี-
โลกธาตฺตกมฺปนํ เวทิตฺตพฺพํ ฯ

สัพพัญญู จตฺตทิสฺสาวิลอกนํ(๕) วิย ปฏฺิณฺณเวเช สพฺพญฺญตฺถาณฺสฺส
สตฺตตฺตตฺตาทิ โพธิมณฺฑลเ วิหริตฺวา ปรีกฺขตฺตมฺมรูปิณฺณทิกาทหารสฺส
อชฺปาลนํ โครธมฺมเล มหาพฺุรหฺมโน ฅมฺมเทสฺนายนํ ปฏฺิณฺณคเหตุวา
๑. กตฺถจิจ มคฺชรญฺฺจโยติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. โสตฺติเยน ฯ
๓. ม. สายณฺหสมเย ฯ ๔. ม. ปฏฺิณฺณสมฺปฺปาทมหาสมฺมทฺทํ
ยมกถาณฺมนนฺธเนน มนฺเณตฺสฺส ฯ ๕. ม. จตฺตทิสฺสาวิลอกนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณฺณา หน้า ๔๕๐

ตตฺถ วิหรนฺตสฺส เอกาทสเม ทิวเส เสว อาสาพฺหปฺณฺณมา(๑)
ภวิสฺสตีติ ปจฺจสฺสมเย กสฺส นฺ โข อหิ ปจฺมํ ชมฺมํ เทเสยฺยนฺติ
อาพารุทกานํ กาลกตภาวํ ญตฺวา ชมฺมเทสนตฺถาย ปญฺจ-
วคฺคิยานํ โอโลกนํ ทฏฺฐพฺพํ ๑ สีหสฺส โคจรตฺถาย ติโยชนํ
คมนกาโล วิย อตฺตโน ปตฺตจิวรมาทาย ปญฺจวคฺคิยานํ
ชมฺมจกฺกํ ปวตฺเตสฺสามิติ ปจฺจมาตฺเต อชฺปาลนฺิโครฺชโต
วฏฺฐิตสฺส อฏฺฐารสโยชนมคฺคํ คมนกาโล ๑

สีหนาทกาโล วิย ตถาคตสฺส อฏฺฐารสโยชนมคฺคํ
คณฺตฺวา ปญฺจวคฺคิเย สญฺญาเปตฺวา อจลปฺลลฺงเก นิสินฺนสฺส
ทสฺสี จกฺกวาพสฺสเสหิ สนฺนิปฺติเตน เทวคณฺเณน ปรีวตฺส
เทวเม ภิกฺขเว อนฺตฺวา ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพาทิอาทินา
นเยน ชมฺมจกฺกปฺวตฺตคณฺกาโล เวทิตพฺโพ ๑ อิมสฺมิญฺจปน
ปเทเทสิยมาเน ตถาคตสีหสฺส ชมฺมโมโส เหฏฺฐา อวีจํ อฺปริ
ภวคฺคํ คเหตุวา ทสฺสสฺสสีโลกธาตฺถํ ปฏฺิจฺจมาเทสิ ๑ สีหสฺส สทฺเทน
ขุทฺทกปาณานํ สนฺตาสํ อาปฺชชนกาโล วิย ตถาคตสฺส ตีณิ
ลกฺขณานิ ทีเปตฺวา จตฺตาริ สจฺจานิ โสพฺสหาการฺเห สฏฺฐี
ยาว (๒) นยสฺสเสหิ วิภชิตฺวา ชมฺมํ กถณฺตสฺส ทีฆายุกเทวตฺตานํ
ณฺณสนฺตาสสฺส อฺปฺปตฺติกาโล เวทิตพฺโพ ๑

ยทาติ ยสฺมี กาลे ๑ ตถาคโตติ อฏฺฐหิ การฺณเห ภควา

๑. ม. อาสาพฺหปฺณฺณมา ๑ ๒. ม. สฏฺฐิยา จ ๑

*เล่มที่ ๑๑ สัพพัญญูธรรม หน้าที่ ๔๕๑

ตถาคโต ตถา อากโตติ ตถาคโต ตถา คโตติ ตถาคโต
ตถลภขณั อากโตติ ตถาคโต ตถธมเม ยถาวโต อภิสมพุทฺโธติ
ตถาคโต ตถทสฺสิตาย ตถาคโต ตถาวาทิตาย ตถาคโต ตถา-
การิตาย ตถาคโต ฯ อภิภวนญฺเณ ตถาคโตติ ฯ เตสํ วิตุถาโร
พฺรหฺมชาลวณฺณนายมปิ มฺลปฺรียายวณฺณนายมปิ วุตฺโตเยว ฯ
โลเกติ สตฺตโลเก ฯ อุปฺปชฺชติติ อภินิหารโต ปญฺจาย ยาว
โพธิปลงฺกา วา อรหตฺตมกฺคณานา วา อุปฺปชฺชติ นาม
อรหตฺตผล ปน ปตฺเต อุปฺปนฺโน นาม ฯ อรหํ สมฺมา-
สมพุทฺโธติอาทินิ วิสุทฺธิมกฺเค พุทฺธานุสฺสตินิทฺเทเส วิตุถาริตานิ ฯ

อิติ รฺูปนฺติ อิํ รฺูปิ เอตฺตํ รฺูปิ น อิโต กิโย
รฺูปิ อตฺถิติ ฯ เอตฺตาวตา สภาวโต สรสโต ปฺรียนฺตโต
ปฺริจฺเณโต ปฺริจฺฉินฺทนโต (๑) ยาวตา จตฺตาริ จ มหาญฺจตา
จตฺนฺนญจ มหาญฺจตานิ อุปาทายรฺูปิ ตํ สพุพฺ ทสฺสิตํ โหติ ฯ
อิติ รฺูปสฺส สมฺทโยติ อัย รฺูปสฺส สมฺทโย นาม ฯ เอตฺตาวตา
หิ อาหารสมฺทยา รฺูปสมฺทโยติอาทิสพุพฺ ทสฺสิตํ โหติ ฯ
อิติ รฺูปสฺส อตฺถงฺกโมติ อัย รฺูปสฺส อตฺถงฺกโม ฯ อิมินาปิ
อาหารนิโรธา รฺูปนิโรโธติอาทิสพุพฺ ทสฺสิตํ โหติ ฯ อิติ
เวทนาติอาทิสฺปิ เอเสว นโย ฯ

วณฺณวนฺโตติ สรริวณฺเณน วณฺณวนฺโต ฯ ชมฺมเทสนํ
๑. ส. ปฺริวณฺณมโต ฯ ม. ปฺริจฺฉินฺทนโต ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคความณฺนา หน้า ๔๕๒

สุตฺวาติ อิมํ ปณฺจสุ ขนฺธเรสุ ปณฺณาตลกฺขณปฏิมณฺหิตํ
ตถาคตฺตสฺส ฆมฺมเทสนํ สุตฺวาฯ เขภฺยเยนาติ อิทฺ โลเก จเปตฺวา
อริยสาวกเทเวฯ เตสฺสญฺหิ จีณฺสาสวตฺตา จิตฺตฺตฺตราสภยมุปี น
อุปฺปชฺชติ สํวிகฺคสฺส โยนิโส ปชานเนน ปตฺตพฺพํ ปตฺตตฺตาย
ฉาณลํเวโคปีฯ อิตฺเรลํ ปน เทวานํ ตาโส เหโส ภิกฺขุติ
อนิจฺจํ มนสิโกโรนฺดานํ จิตฺตฺตฺตราสภยมุปี พลววิปฺสฺสนากาเล(๑)
ฉาณภยมุปี น อุปฺปชฺชติฯ โภติ ฆมฺมมาลปนฺมตฺตเมตํ สกฺกาเย-
ปฺริยาปนฺนาติ ปณฺจกฺขนฺธปฺริยาปนฺนาฯ อิติ เตลํ สมฺมาสมฺพุทฺเธ
วภูทโทลํ ทสฺเสตฺวา ติลกฺขณาหตํ กตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺเต
ฉาณภยํ นาม โอกฺกมฺติฯ

อภิญฺญาชาติ ชานิตฺวาฯ ฆมฺมจกฺกนฺติ ปฏิเวธฉาณมุปี
เทสนาฉาณมุปีฯ ปฏิเวธฉาณํ นาม เยน ฉาณเนน โโพธิ-
ปลฺลนฺเก นิสินฺโน จตฺตาริ สจฺจานิ โสฬสหาการเหติ สทฺธิ
ยาว(๒) นยสฺสเสหิ ปฏิวิชฺฌิฯ เทสนาฉาณํ นาม เยน ฉาณเนน
ติปฺริวภูทํ ทฺวาทสาการํ ฆมฺมจกฺกํ ปวตฺเตสิฯ อุภยมุปี ตํ
ทสฺพลสฺส อูเร ชาตฉาณเมวฯ เตสุ อิทฺ เทสนาฉาณํ
คเหตฺพํฯ ตํ ปเนส (๓) ยาว อญฺจารสฺหิ พุรฺหุมนฺโกภฺภิหิ สทฺธิ
อญฺญาโกณฺฑทลฺลตฺตฺเรสฺส โสตาปตฺตติผลํ อุปฺปชฺชติ ตาว
ปวตฺเตติ นามฯ ตสฺมี อุปฺปนฺเนน ปวตฺตติ นาม โหตีติ

๑. กตฺถจิ พลววิปฺสฺสนากาเรนาติ ขายติฯ

๒. ม. สกฺกฺขิยา จฯ ๓. ม. ตํ ปเนสฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขชชนียสุตตวณณา หน้า ๔๕๑

เวทิตพพิ ฯ อปปฏิปุคคโถติ สทิสปุคคกรหิโต ฯ ยสสุสิโนติ
ปรีวารสมฺปนฺนา ฯ ตาทิโนติ ลาภาลาภาทีหิ เอกสทิสสุส ฯ
นฏฺจํ ฯ

ขชชนียสุตตวณณา

สตตเม ปุพฺเพนิวาสนติ น อิทํ อภิญญาเวเสน
อนุสฺสรณํ สนฺชาเย วุตฺตํ วิปสฺสนาวเสน ปนฺ ปุพฺเพ นิวาสิ
อนุสฺสรณเต สมณพฺราหฺมणे สนฺชาเยติ วุตฺตํ ฯ เตเนวาท สพฺเพเต
ปลฺลจฺปาทานกฺขนฺเช อนุสฺสรณติ เอเตสิ วา อณฺณตรนติ
อภิญญาเวเสน หิ สมฺนุสฺสรณญ(๑) ขนฺธาปิ อฺปาทานกฺขนฺธาปิ
ขนฺธรปฏิพฺพธาปิ ปลฺลนตฺติปิ อารมฺมณํ โหติเยว ฯ รูปญฺเวย
อนุสฺสรตีติ เอวํ หิ อนุสฺสรนฺโต น อณฺณํ กิณฺจิสฺส
วา ปุคฺคํ วา อนุสฺสรตี อตีเต ปนฺ นิรุทฺธิ รุปกฺขนฺธเมว
อนุสฺสรตี ฯ เวทนาทีสุปิ เอเสว นโยติ ฯ

สุญฺญตาปพฺพิ นิฏฺจิตํ ฯ

อิทานิ สุญฺญตาย ลกฺขณํ ทสฺเสตฺถุ กิณฺจ ภิกฺขเว รุปํ
วเทถาติอาทิมาห ฯ ยถา หิ นฏฺจํ โคนํ ปรีเยสฺมาโน ปฺริโส
โคคณฺเ จรฺมานเ รตฺตํ วา (๒) กาทิ วา พลิตฺพทํ
ทิสฺวาปิ น เอตฺตเกเนว อยํ มยฺหํ โคโณติ(๓) สนฺนิฏฺจานํ กาคุ
๑. ม. สมฺนุสฺสรณตฺตสฺส ฯ ๒. อณฺณตฺถ เตสิ วาติ นตฺถิ ฯ
๓. ม. โคโณ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคความณฺณา หน้า ๔๕๔

สกุโกติ ฯ กสฺมา อณฺเณสมฺปิ ตาทิสานํ อตฺถิตาย ฯ สรฺรปเทเส
ปนสฺส สตฺตีสฺสลาทิลกฺขณํ ทิสฺวา อํ มยฺหํ สนฺตโกติ
สนฺนิจฺจํ โหติ เอวเมว สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ลกฺขณํ น กถิตฺติ ตาว สาทกถิตฺตาว โหติ ลกฺขณฺเ ปน
กถิตฺเต กถิตฺตา นาม โหติ ฯ โคโณ วีย หิ สฺสฺสฺสฺสฺส
วีย สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
นาม โหติ เอวเมว สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โหติ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โหติ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โหติ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

ตตฺถ กิณฺจาทิ การณฺปจฺจนา เกน การณฺน รุปํ วเทถ
เกน การณฺน ตํ รุปํ นามาทิ อตฺถโถ ฯ รุปฺปตีติ โขติ
เอตฺถ อิตฺตีติ การณฺนุเทโส ยสฺมา รุปฺปตีติ สฺสฺส
วุจฺจตีติ อตฺถโถ ฯ รุปฺปตีติ กุปฺปตีติ อภฺยตีติ ปิพฺยตีติ ภิษชตีติ
อตฺถโถ ฯ สีเตนปี รุปฺปตีติอาทิสฺสฺส สีเตน ตาว รุปฺปนํ
โลกนฺตริกนฺริเย ปากฺกํ ฯ ตินฺณํ ตินฺณณฺหิ จกฺกวาพานํ อนฺตเร
เอเกโก โอกนฺตริกนฺริโย นาม โหติ อญฺจโยชนสฺสสฺสฺสฺส
ยสฺส เนว เหนฺจฺจา ปจฺวี อตฺถิ น อูปริ จนฺทิมสฺสุริยทฺธิป-

- # ๑. อณฺเณตฺถ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส นตฺถิ ฯ
- # ๒. ม. โลกนฺตริกนฺริเย ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขชชณียสุตตวณณนา หน้า ๔๕๕

มณโฑโลก นิจจนุชกาโร ๗ ตตถ นิพพตตสตุตตานัน ติกาวุโธ
อตุตถาโว โหติ เต วคฺคฺลึโย วिय ปพพตปาเท ทิจมฺปฺพุเลหิ
นเขหิ ลคฺคิตฺวา อวฺสิรา โอลมฺพนฺติ ๗ ยทา สํสปฺปนฺตา
อณฺณมณฺณสฺส หตุตปาสํ คตา โหนฺติ อถ ภกฺโข โน ลทฺุโรติ
มณฺณมานา ตตถ ชาวนฺตา(๑) วิปริวตฺติตฺวา โลกสนฺธารเก อุกเก
ปตฺนฺติ วาเต ปหรนฺเตปิ มชฺชกผลานิ วिय นิชฺชิตฺวา อุกเก
ปตฺนฺติ ปตฺติมตฺตา อจฺจนฺตฺวาเร อุกเก ตตฺตเตเล ปตฺติปิฏ-
ปิณฺฑิ วिय ปฏฺฐปฏฺฐายมานา วิลียนฺติ ๗ เอวํ สีเตน รุปฺปนํ
โลกนฺตฺริกนฺริเย ปากฺกั ๗ มหิสรฺกฺฐาที่สุปิ(๒) หิมปาตสีตเลสุ ปเทเสสุ
เอตํ ปากฺกเมว ๗ ตตถ หิ สตุตฺตา สีเตน ภินฺนสรฺริรา ชีวิตกฺขมฺปิ
ปาปฺณนฺติ ๗

อุณฺเฬน รุปฺปนํ อวิจิมหานฺริเย ปากฺกั โหติ ๗ ชิมฺจฺญา
รูปฺปนํ ปิตฺติวิสเย เจว ทฺุพฺพิทฺกฺขกาเล จ ปากฺกั ๗ ปิปาสาย
รูปฺปนํ กาลกณฺจิกาทิสฺ ปากฺกั ๗

เอโก กิร กาลกณฺจิกอสฺุโร ปิปาสํ อธิวเสตฺุ อสกฺโกนฺโต
โยชนคมฺภีรวิตฺถารํ มหาภงฺกํ โอตฺริ ตสฺส คตคตฺกฺฐาเน อุกกํ
นิชฺชติ ชฺุโม อุกฺกจฺจนฺติ ตตฺเต ปิฏฺฐิปาสาเน จงฺกมนกาโล
วिय โหติ ๗ ตสฺส อุกทสทฺุทํ สุตฺวา อิตฺ จิตฺ จ วิจฺรนฺตฺสฺเสว
รตุตฺติ วิภายิ ๗ อถ นํ ปาโตว ภิกฺขาจาร์ คจฺจนฺตาตีสมตฺตา
๑. ม. พุยาฎา ๗ ๒. ม. มหิสรฺกฺฐาที่สุปิ ๗

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๕๖

ปิณฺฑจจาริกา ภิกฺขุ ทิสฺวา โโก นาม ตฺวํ สปฺปริสชาติ
 ปุจฺฉิสฺสุ ฯ เปโตหฺมสฺมิ ฆนฺเตติ ฯ กิํ ปริเยสฺสิติ ฯ ปานีโย
 ฆนฺเตติ ฯ อโย คงฺคา ปรีปนฺณา กิํ ตฺวํ น ปสฺสสฺสิติ ฯ
 น อุปกปฺปติ ฆนฺเตติ ฯ เตนฺหิ คงฺคาปิฏฺเฐ นิปชฺช มฺเฆ
 เต ปานีโย อาสิณฺจิสฺสามาติ(๑) ฯ โส วาสิกาปิฏฺเฐ(๒) อุตฺตานิ
 นิปชฺชติ ฯ ภิกฺขุ ตีสมตฺเตเต ปตฺเตเต นิหริตฺวา อุกฺกํ อหริตฺวา
 ตสฺส มฺเฆ อาสิณฺจิสฺสุ ฯ เตสํ ตถา กโรนฺตานิเยว เวลา อุปกฏฺฐา
 ชาตา ฯ ตโต ภิกฺขาจรรกาโล อมฺหากํ สปฺปริส กจฺจิตฺเต
 อสฺสาทมตฺตา ลทฺธาติ อหํสฺสุ ฯ เปโต สเจ เม ฆนฺเต
 ตีสมตฺตานิ อโยยานํ ตีสมตฺเตหิ(๓) ปตฺเตหิ อาสิคฺคตฺตอฏฺกโต
 อทฺตมปสฺตมตฺตมปี ปรคฺคคตฺติ เปตตฺตภาวโต โมกฺโข มา โหตฺตุติ
 อห ฯ เหวํ ปิปาสาเย รุปฺปนํ ปิตฺติวิสเย ปากฺกํ ฯ

ฌมฺสาทีหิ รุปฺปนํ ฌตฺตมกฺขิกาทิพฺหุเลสฺส ปเทเสสฺส ปากฺกํ ฯ
 เอตฺถ จ ฌตฺตติ ปิฏฺกมกฺขิกาย มกฺสาติ มกฺสาว ฯ วาตาปี
 กุจฺฉิวาตปิฏฺจิวาตาทิวเสน เวทิตฺตพฺพา ฯ สรริรฺสฺมี หิ วาตโรโค
 อุปฺปชฺชิตฺวา หตฺถปาทปิฏฺจิวาทีนํ ฆินฺนทติ กานฺถํ กโรติ ชุชฺช
 กโรติ ปิจสฺสปี กโรติ ฯ

อาตโปติ สุริยาตโป ฯ เตน รุปฺปนํ มรฺกนฺตาราทีสุ
 ปากฺกํ ฯ เอกา กิร อิตฺถิ มรฺกนฺตาราเร รตฺตี สตฺถโต โอิหิณา

- # ๑. ม. อาสิณฺจิสฺสามาติ ฯ ๒. สී. วาสิกาปิฏฺเฐ ฯ
- # ๓. ม. อโย ปาโจ นตฺถติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขชชนียสุตตวณณนา หน้ ๔๕๗

ทิวา สุริเย อุกคจณนเต วาถิกย ตปปมณาย ปาเท จเปตุ
อศกโกนติ สีสโต ปจณี โอตารตวอ อกุกมิ ๗ กเมน ปจณียา
อณหาคิตตตตาย จาคู อศกโกนติ ตสสา อปริ สากุก จเปตวอ
อกุกมิ ๗ ตสมิมปี สนตตเต อตตโน องเคน คหิตปุตตัก อโหมข้ม
นิชชชาเปตวอ กนทนต์เยว อกุกมิตวอ สทธี เตน ตสมิเยว
จแอน อณหาคิตตตวอ คาลมคาสี ๗

สรีสปลาติ (๑) เยเกจิ ทิมชชาติกา สรนตวอ กจณนติ ๗ เตลล
สมุสเสณ รูปปนน อาสีวิสทฏจกาทิน วเสน เวทิตพพ ๗ อิติ
ภควตยานิ อิมานิ สวมณลปจจตตวเสน ชมมณัน เทว
ลกขณานิ เตสุ รูปกขนุชสส ตวอ ปจจตตลกขณัน ทสสิติ ๗
รูปกขนุชสเสว หิ เอต น เวทนาทิน ตสมมา ปจจตตล-
กขณนติ วุจจติ ๗ อนิจจทูกขานตตลกขณัน ปน เวทนาทินมปี
โหติ ตสมมา ตัม สวมณลลกขณนติ วุจจติ ๗

กิลจ ภิกขเว เวทนั วเทถาคีอาทิสู ปุริมสทิสั วุตตนเยเนว
เวทิตพพ ๗ ยัม ปน ปุริมเนน อสทิสั ตสสายัม อวีภาวนา (๒)
สุขมปี เวทิตตีติ สุขัม อารมมณัน เวเทติ อนุกวติ ๗ ปรัต
ปททวเยปี เอเสว นโย ๗ กถัม ปเนตัม อารมมณัน สุขัม ทูกขัม
อทูกขมสุขัม นาม ชาคนุติ สุขาทินัน ปจจยโต ๗ สุวามตโก
ยสมมา จ โข มหาลล รูปุ สุขัม สุขานุปตติตัม สุขาวกุกนุตตติ(๓)
๑. ม. สรีสปลา ๗ ๒. ม. วิภาวนา ๗ ๓. ส. ข. ๑๓/๑๓๑/๘๖ ๗

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคกณฺณา หน้า ๔๕๘

อิมสฺมี มหาสิสุตฺเตน (๑) อากโตะเยว ๆ เวทยตีติ เอตถ จ สฺโข เวทนา
เวทยติ น อญฺโธ สตุโตะวา ปุคฺคโตะวา ๆ เวทนา หิ เวทยิต-
ลกฺขณา ตสฺมา วตฺถารมฺมณฺ์ ปฏิจฺจ เวทนาเวทยตีติ ๆ เอวมิธ
ภควา เวทนายปิ ปจฺจตฺตลกฺขณเมว ภาเชตฺวา ทสฺเสสิ ฯ

นึลฺมฺปิ สลฺขนาตีติ นึลฺปฺปฺเส วา วตฺถเว วา ปริกมฺม
กตฺวา อุปจาร์ วา อุปฺปนํ วา ปาเปนฺโต สลฺขนาตี
อโย หิ สลฺขนา นาม ปริกมฺมสลฺขนาปิ อุปจาร์สลฺขนาปิ
อุปฺปนาสลฺขนาปิ วฏฺฏติ นึลํ นึลนฺติ อุปฺปชฺชนสลฺขนาปิ
วฏฺฏติ เยว ๆ ปิตกาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ อิธาปิ ภควา
สลฺขนา นลกฺขณาย สลฺขนาย ปจฺจตฺตลกฺขณเมว ภาเชตฺวา
ทสฺเสสิ ฯ

รูปํ รูปตฺตตาย (๑) สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺตีติ ยถา ยากุเมว
ยาคุตฺตตาย (๒) ปฺวเมว ปฺวตฺตตาย ปจฺติ นาม เอวํ ปจฺเจยหิ
สฺมาคนฺตฺวา กตฺถาเวเน สงฺขตฺนฺติ ลทฺธนาํ รูปเมว รูปตฺตตา
ยถา อภิสงฺขตํ รูปํ นาม โหติ ตถตฺตตาย (๓) รูปภาวาย
อภิสงฺขโรติ อายูหติ สมฺปิณฺเฑติ นิปฺพาเทตีติ อตฺถโธ ฯ
เวทนาสุปิ เอเสว นโย ฯ อโย ปเนตฺถ สงฺเขโป อตฺตนา
สทฺ ชายมาํ รูปํ สมฺปยุตฺเต จ เวทนา นโย ชฺมเม
อภิสงฺขโรติ นิพฺพตฺเตตีติ อิธาปิ ภควา เจตฺยิตฺตลกฺขณสฺส
๑. สී. รูปตฺตตาย ฯ ๒. สී. ยาคุตฺตตาย ฯ ๓. สී. ตถา ตทตฺตตาย ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขชชนียสุตตวณณา หน้า ๔๕๘

สงขารสุส ปัจจตุตถกขณเมว ภาเชตฺวา ทสฺเสสึ ฯ

อมฺพิลนฺปิ วิชานาตีติ อมฺพอมฺพาทฺกมาตฺสูงฺกาตีอมฺพิลํ อมฺพิลนฺติ
วิชานาตี ฯ เอส นโย สพฺพปเทสุ ฯ อปิเจตฺถ
ติตฺตกนฺติ นิมฺพปโฏธาทีนानปฺปการี ฯ กฏฺกนฺติ ปิปลิ-
มริจาทีนानปฺปการี ฯ มชฺชรนฺติ สปิปีผาณิตาทีนानปฺปการี ฯ
ขาริกนฺติ วาติงฺกณตาลเกตฺกีกีพีรนาพีเกร(๑)จฺตฺรสุสฺวลฺลิตฺเวตฺตงฺกูราที-
นानปฺปการี ฯ อขาริกนฺติ ยํ วา ตํ วา ถลชาตฺการ(๒)-
กปฺณณาทีมิสฺสกปฺณณํ ฯ โลณกนฺติ โลณยาคุโลณ-
มจฺจฺโลณภตฺตาทีนानปฺปการี ฯ อโลณิกนฺติ อโลณยาคุโลณ-
มจฺจฺอโลณภตฺตาทีนानปฺปการี ฯ ตสฺมา วิญฺญาณนฺติ วุจฺจตีติ ยสฺมา
อิมํ อมฺพิลาทีเกทํ อญฺณมญฺณวิสิญฺเฐน อมฺพิลาทีภาเวน ชานาตี
ตสฺมา วิญฺญาณนฺติ วุจฺจตีติ ฯ เอวมิธาปิ ภควา วิชาเนน-
ลกฺขณสุส วิญฺญาณสุส ปัจจตุตถกขณเมว ภาเชตฺวา ทสฺเสสึ ฯ

ยสฺมา ปน อารมฺมณสุส อาการสณฺจานคหณวเสน
สญฺญา ปากฺกา โหติ ตสฺมา สา จกฺขุทฺวาเร วิภตฺตา ฯ
ยสฺมา วินาปี อาการสณฺจานา อารมฺมณสุส ปัจจตุตถเกท-
คหณวเสน วิญฺญาณํ ปากฺกํ โหติ ตสฺมา ตํ ชิวฺหาทฺวาเร
วิภตฺตํ ฯ อิมสํ ปน สญฺญาวิญฺญาณาปญฺญานํ (๓) อสมฺโมหโต
๑. สึ. วาติงฺกณนีลิกฺรณทท... ฯ ม. วาติงฺกณนาพีเกร... ฯ
๒. ม. ผลชาตํ ฯ ๓. ม. สญฺญาวิญฺญาณาปญฺญานํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๔๖๐

สภาวสฺสลคฺคณณคฺคํ สยฺชานาติ วิชานาติ ปชานาตีติ เอตฺถ
วิเสสา เวทิตพฺพาฯ ตตฺถ อุปสคฺคณณตฺตเมว วิเสโส ชานาตีติ
ปํ ๒. ปน อวิเสโสฯ ตสฺสปี (๑) ชานนญฺเจเน วิเสโส เวทิตพฺโพฯ
สยฺชานาติ นีลาทิวเสน อารมฺมณสยฺชานนตฺตเมว อนิจฺจํ
ทฺถกขมณตฺตติ ลคฺคณณปฏฺฐิเวธํ ปาเปตฺตํ น สกฺโกติฯ วิญฺญาณํ
นีลาทิวเสน อารมฺมณญฺเจว ชานาติ อนิจฺจาติ(๒)ลคฺคณณปฏฺฐิ-
เวธณฺ(๓) ปาเปติ อุตฺตสฺสคฺคิตฺวา ปน มคฺคปาคฺคาภาวํ ปาเปตฺตํ
น สกฺโกติ(๔)ฯ ปญฺชานาติ นีลาทิวเสน อารมฺมณมฺปิ วิชานาติ
อนิจฺจาทิวเสน ลคฺคณณปฏฺฐิเวธมฺปิ ปาเปติ อุตฺตสฺสคฺคิตฺวา มคฺค-
ปาคฺคาภาวมฺปิ ปาเปติฯ

ยถา นี เหรณฺณณคฺคณณคฺคํ กหาปณฺณราสิมฺหิ กเต อชาต-
พฺพุทฺธิทารโก คามิกปฺริโส มหาหรณฺณณคฺคณณโกติ ตีสุ ชเนสุปี
โอโลเกตฺวา จิตฺตํ อชาตพฺพุทฺธิทารโก กหาปณฺณํ จิตฺตวิจิตฺต-
จตุรฺสสมณฺณทฺถาทิภาวเมว(๕) ชานาติ อิทํ มนฺนุสฺसानํ
อุปโกคปฺริโกคํ รตนสมฺมตฺตนฺติ น ชานาติฯ คามิกปฺริโส
จิตฺตาทิภาวญฺจ ชานาติ มนฺนุสฺसानํ อุปโกคปฺริโกคฺครตนสมฺมต-
ทฺถาทิภาวญฺจ อยํ กุญฺญอ อยํ เณโก อยํ กรญฺญอ อยํ สโณหติ
น ชานาติฯ มหาหรณฺณณคฺคณณโก จิตฺตาทิภาวมฺปิ รตนสมฺมตฺตทฺถาทิ
๑. ส. ตสฺสฯ ๒. ม. อนิจฺจาทิวเสนฯ ๓. ม. ลคฺคณณปฏฺฐิเวธมฺปิฯ
๔. ม. มคฺคปาคฺคาภาวมฺปิ ปาเปติฯ ๕. ส. ...มณฺณทฺถาทิอาการเมวฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขชชนียสุตตวณณา หน้า ๔๖๑

ภูฏาทิภวามปิ ชานาติ ฯ ชานนุโต จ ปน รูปิ ทิสวาปี สททำ
สุตวาปี คนุชฺ ฌายิตวาปี รสํ สายิตวาปี หตุเถน ครุหลหุ-
ภาวํ อุปชารेतวาปี อสุกคามเม กโตติปิ ชานาติ อสุกนิคเม
อสุกนคเร อสุกปพุตจฉายาย อสุกนทिया ตีเร กโตติปิ
อสุกาจริเยน กโตติปิ ชานาติ ฯ เอวเมว สลยณา อชาต-
พทุทธิหารกสฺส กหาปณทสฺสนํ วยี นีลาทิวเสน อารมฺมณ-
มตฺตเมว สลยชานาติ ฯ วิญญาณํ คามิกปฺริสฺสฺส กหาปณ-
ทสฺสนํ วยี นีลาทิวเสน อารมฺมณมฺปิ ชานาติ อนิจฺจาทิ-
วเสน ลกฺขณปฏฺวิเวรฺมฺปิ ปาเปติ ฯ ปลยณา มหาหเรณฺณิกสฺส
กหาปณทสฺสนํ วยี นีลาทิวเสน อารมฺมณมฺปิ ชานาติ
อนิจฺจาทิวเสน ลกฺขณปฏฺวิเวรฺมฺปิ ปาเปติ อฺสุสฺสกฺกิตฺวา มคฺค-
ปาตฺตภาวมฺปิ ปาเปติ ฯ

โส ปน เนสํ วิเสโส ทฺพปฏฺวิวิชฺโณ ฯ เตนาห อายสฺมา
นาคเสโน

ทฺพกฺกรํ มหาราช ภควตา กตฺนฺติ ฯ ก็ ภนฺเต นาคเสน
ภควตา ทฺพกฺกรํ กตฺนฺติ ฯ ทฺพกฺกรํ มหาราช ภควตา กตฺ
ยํ(๑) อรูปินํ จิตฺตเจตฺตีกานํ ฐมฺมานํ เอการมฺมณฺเ วตฺตมฺานํ
วตฺตถานํ อกฺขาตํ อยํ ผสฺโส อยํ เวทนา อยํ สลยณา
อยํ เจตนา อิทํ จิตฺตฺนฺติ ฯ

๑. ม. อิมสํ ฯ

*เล่มีที่ ๑๑ ขนฺธวาววคฺควณฺณนา หนา ๔๖๒

ยถา หิ ติลเตลํ สาสปเตลํ มรฺกเตลํ เอรณฺฑกเตลํ
วสาเตลนฺติ อิมานิ ปญจ เตลानิ เอกจาญฺญิ (๑) ปกฺขิปิตฺวา [๒]
ตโต อิํ ติลเตลํ อิํ สาสปเตลนฺติ เอกกสฺส ปาญฺญิเยกํ(๓)
อุทฺทธณฺํ นาม ทฺกกรํ อิํ ตโต ทฺกกรตรํ ๑ ภควา ปน
สพฺพญฺตลวณฺสสฺส สฺสฺสปฏฺวิทฺตตฺตา ฅมฺมิสฺสโร ฅมฺมราชา
อิเมสํ อรฺุปีนํ ฅมฺมานํ เอการมฺมณฺ เวตฺตมานานํ ววตฺถานํ
อกาสิ ๑ ปญจนฺนํ มหานทีนํ สมฺมทํ ปวิญฺจญฺจฺจฺจเน อิํ
คฺงคฺย อุทกํ อิํ ยมฺนํยาติ เอวํ ปาญฺญิเยกํ(๓) อุทฺททฺทธเรณฺนาปี
อยมตฺโต เวทิตพฺโพ ๑

อิติ ปจฺมปพฺเพน สฺลยฺลตํ ทฺติเยน สฺลยฺลตลคฺคณฺนฺติ
ทฺวิหิ ปพฺเพหิ อนตฺตลคฺคณฺนํ กเถตฺวา อิทานิ ทฺกขลคฺคณฺนํ
ทสฺเสตฺถํ ตตร ภิกฺขเวติอาทิมาห ๑ ตตฺถ ขชฺชามิตี น รฺุปี
สุนโข วยิ มํสํ ลฺลยฺจิตฺวา(๔) ขาทติ ยถา ปน กิลิญฺจวตฺถนินฺวตฺโต(๕)
ตโตนิทานํ ปีฬํ สนฺธราย ขาทติ มํ วตฺถนฺติ ภณฺติ
เอวมิทฺมปิ ปีฬํ อุปฺปาเทนฺตํ ขาทติ นามาคิ เวทิตพฺพํ ๑
ปฏฺธิปฺนโน โหตีตี สิลํ อาที กตฺวา ยาว อรฺหตฺตมคฺคคา
ปฏฺธิปฺนโน โหตี ๑ โย ปเนตฺถ พลฺลาโณ ติกฺขพฺพุทฺธิ-
ณฺณตฺตโร โยคาวจโร (๒) ปฺชานญฺมิยํ วายมฺนฺโต ขาณฺนา
๑. ม. เอกจาญฺญิ ๑ ๒. ม. สพฺพตฺถเร ทิวสํ ยมกมฺนฺเถหิ
มนฺเถตฺวาติ ทิสฺสตี ๑ ๓. ม. ปาญฺญิเยกํ ๑ ๔. ม. ลฺลยฺจิตฺวา
ลฺลยฺจิตฺวา ๑ ๕. ม. กิลิญฺจวตฺถนินฺวตฺโต ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขชชณียสุตตวณณนา หน้า ๔๖๓

วา กณฺฏเกน วา วิทุโธ อาวุเรน วา ปหโฏ พุยกุมาทีหิ
วา กเหตุวา ขชชมาโน ตํ เวทนํ อพุโพหาริกํ กตุวา
มูลกมฺมุฏฺฐานํ สมฺมสนฺโต อรหตฺตเมว กณฺหาติ อัย เวทนาย
นิพุพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปนฺโน นาม วุจฺจติ
ปีตมลฺลตฺเถโร (๑) วิย กุฏฺมฺพियปฺตฺตมมหาติสฺสตฺเถโร วิย วตฺต-
นินฺนุวิยํ ตีสมตฺตทานํ ภิกฺขุณฺโณ อณฺฺตโร พุยกมฺมุเข นิปนฺน-
ภิกฺขุ วิย กณฺฏเกน วิทุตฺเถโร วิย จ

ทฺวาทสฺสุ กิร ภิกฺขุสฺส กณฺฏี (๒) ปหริตฺวา อรณฺฺเย
ปธานมฺนุยฺลฺลชฺชนฺเตสฺส เอโก สุริเย อตฺถงฺกตมตฺเตว กณฺฏี
ปหริตฺวา จงฺกมฺนํ โอรุยฺห จงฺกมฺนฺโต ติริยํ นิมฺมเถนฺโต
ติณฺปฏฺิจฺจนฺนํ กณฺฏกํ อกฺกมิ ฯ กณฺฏโก ปิฏฺฺิจิปาเทน นิกฺขนฺโต
ติกฺปาเลน(๕) วินิวิทุทกาโล วิย เวทนา วตฺตติ ฯ เถโร จินฺเตสิ
กั อิมํ กณฺฏกํ อุทฺธรามี อุทฺทาหุ ปกฺคิยา วิชฺฉิตฺวา
จิตฺกณฺฏกนฺติ ฯ ตสฺส เอวมโหสิ อิมินา กณฺฏเกน
วิทุตฺตา นิรยาทีสุ ภยํ (๖) นาม นตฺถิ ปกฺคิยา วิชฺฉิตฺวา
จิตฺกณฺฏกัเขวาติ ฯ โส ตํ เวทนํ อพุโพหาริกํ กตุวา สพุพรตฺตี
จงฺกมิตฺวา วิภาตาย รตฺติยา อณฺฺตสฺส สณฺฺณํ อทาสี ฯ
โส อาคนฺตุวา กั ภนฺเตติ ปุจฺฉิ ฯ กณฺฏเกนฺมฺหิ อาวุโส

- # ๑. สี่. ปีตมลฺลตฺเถโร ฯ ม. ปีตมลฺลตฺเถโร ฯ
- # ๒. ม. กณฺฏี ฯ ๓. ม. อตฺถงฺกตมตฺเตเวว ฯ
- # ๔. ม. ติริยํ ฯ ๕. ม. ตตฺตผาเลน ฯ ๖. สี่. วาโส ฯ ม. ภยํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณฺณา หน้า ๔๖๔

วิทฺโฐติ ฯ กาย เวลาย ฆนฺเตติ ฯ สายเมว(๑) อาวุโสติ ฯ
กสฺมา น อเมห ปกฺโกสฺสิตถ กณฺณกํ อุทฺธริตฺวา ตตฺถ เตลมฺปี(๒)
สิญฺเจยฺยามาติ ฯ ปกฺติยา วิชฺฌิตฺวา จิตกณฺณกเมว อุทฺธริตฺ
วายมิเมห อาวุโสติ ฯ ฆนฺเต อุทฺธริตฺนฺติ(๓) ฯ เอกเทศมตฺเตน เม
อาวุโส อุทฺธโรติ ฯ เสสวตฺถุณี ทิมมชฺฌิมภฺจกถาสฺ สติปฺญฺจาน-
สฺตฺตนิทฺเทเส วิตฺถาริตานเว ฯ

ตํ กิ มลฺลถ ภิกฺขเวติ กสฺมา อารทฺธํ อิมสฺมี
ปพฺเพ ทฺกขลภฺขณเมว กถิตํ น อนิจฺจลภฺขณํ ตํ ทสฺเสตฺถุ
อิทฺมารทฺธํ ฯ ตีณิ ลภฺขณานิ สโมธานตฺวา ทสฺเสตฺถุมฺปี
อารทฺธเมว ฯ อปฺจินาติ โน อาจินาตีติ วฏฺฐํ วินาเสติ
น จินาติ(๔) ฯ ปชฺหติ น อุปาทิยตีติ ตเทว วิสฺสชฺเชติ น
กณฺหาติ ฯ วิสิเนติ น อฺสฺสึเนตีติ วิกิริติ น สมฺปฺปิณฺเฑติ ฯ
วิฐฺเปติ น สนฺฐฺเปตีติ นิพฺพาเปติ น ชาลาเปติ ฯ

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเวติ อิทํ กสฺมา อารทฺธํ วฏฺฐํ
วินาเสตฺวา จิตํ มหาชฺฌินาสวํ ทสฺเสสฺสสามีติ อารทฺธํ ฯ
เอตฺตเกน(๕) วา จานเนน วิปฺสฺสนา กถิตา อิทานิ สห วิปฺสฺสนาย
จตฺตาโร มกฺเคท ทสฺเสตฺถุ อิทฺมารทฺธํ ฯ อถวา เอตฺตเกน
จานเนน ปจฺมมกฺโข กถิโต อิทานิ สห วิปฺสฺสนาย ตโย

- # ๑. ม. สายเมว ฯ ๒. ม. ตตฺถ เตลมฺปี ฯ
- # ๓. ม. สกฺกณฺนิตฺถ ฆนฺเต อุทฺธริตฺนฺติ ฯ
- # ๔. ม. เนว จินาติ ฯ ๕. ม. เอตฺตเกน วา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขชชณียสุตตวณณา หน้า ๔๖๕

มกุเค ทสเสตุ อิทมารทุธ ๑ เอตตะเกน วา จาเนน ตีณิ
มกุคานิ กถิตานิ อิทานิ สห วิปัสสนาย อรหตฺตมคฺคิ
ทสเสตฺตุมปี อิทมารทุธเมว ๑

สปลาปติกาติ สทฺธี ปชาตินา เทวราเชน ๑ อารกาว
นมสฺสนฺตีติ ทูโรโตว นมสฺสนฺติ ทูเรปี จิตฺ นมสฺสนฺติเยว
อายสฺมมฺนํ นิตฺตเถรํ (๑) วีย ๑

เถโร กิร ปุ่ผลทฺทกกุลโต นิกฺขมม ปพฺพชิตो
ชฺรกุเคเยว อรหตฺตํ ปตฺวา จินฺเตสิ อหํ อชฺเชว ปพฺพชิตो
อชฺเชว เม ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตํ จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
รามปณฺฑิตมหาอรียวํสปฏิปทํ ปุเรสุสามิตี ๑ โส ปัสฺสูถตฺตถาย
สาวตฺถี ปวีสิตฺวา โจพกํ ปรีเยสนฺโต วิจริ ๑ อเถโก
มหาพฺรหฺมา สมาเป็นฺโต วิจฺจาย มนุสฺสปลิ อโธเลนฺโต เถรํ
ทิสฺวา อชฺเชว ปพฺพชิตฺวา อชฺเชว ชฺรกุเค อรหตฺตํ ปตฺวา
มหาอรียวํสปฏิปทํ ปุเรตุํ โจพกํ ปรีเยสตีติ อญฺชลี ปคฺคยฺห
นมสฺสมานอ อญฺจาสี ๑ อถฺยโย(๒) มหาพฺรหฺมา ทิสฺวา
กํ นมสฺสตีติ ปุ่จฺจิ ๑ นิตฺตเถรํ นมสฺสามิตี ๑ ก็ การณฺาติ ๑
อชฺเชว ปพฺพชิตฺวา อชฺเชว ชฺรกุเค อรหตฺตํ ปตฺวา มหาอรีย-
วํสปฏิปทํ ปุเรตุํ โจพกํ ปรีเยสตีติ ๑ โสปี นํ นมสฺสมานอ
อญฺจาสี ๑ อถฺยโย อถฺยโยติ สตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
มหาพฺรหฺมานอ
๑. สี. นิตฺตเถรํ ๑ เอวมฺปริปี ๑ ๒. ม. ตมณฺโย ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนัรวารวคคณณนา หน้า ๔๖๖

นมนสสมานา อฏฐิสฺส ๑ เตน วุคตํ

ตา เทวตา สตุตสตา อูพารา

พุรหุมาวิมานา(๑) อภินิกุขมิตฺวา

นิตํ นมนสสนฺติ ปสนฺนจิตฺตา

จีณาสโว คณฺหติ ปัสฺสูกํ ๑

ตา เทวตา สตุตสตา อูพารา

พุรหุมาวิมานา อภินิกุขมิตฺวา

นิตํ นมนสสนฺติ ปสนฺนจิตฺตา

จีณาสโว กยิรติ ปัสฺสูกํ ๑

จีณาสโว โธวติ ปัสฺสูกํ

จีณาสโว รชติ ปัสฺสูกํ

จีณาสโว ปารุปติ ปัสฺสูกนฺติ ๑

อิติ ภควา อิมสฺมี สุตเต เทสนํ ตีหิ ภเวหิ วินิวคเตตฺวา
อรหตฺตสฺส อุมฺภุ คณฺหิ ๑ เทสนาปรีโยसानเ ปณฺจสตา ภิกฺขุ
อรหตเต ปตฺติฏฺฐหีสฺส ๑

สตฺตมํ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๖๗

ปิณฺโฑลฺยสุตฺตวณฺณา

อฏฺฐเม กิสมฺมิจิเทว ปกรณฺติ กิสมฺมิจิเทว การณฺ ๑
 ปณฺาเมตฺวาติ นีหริตฺวา ๑ กิสมฺมี ปน การณฺ เอเต ภควตา
 ปณฺามิตาติ เอกสมฺมี หิ อนฺโตนฺวสุเส ภควา สวตฺถิยฺม วสิตฺวา
 วุฏฺฐวสุโส ปวารตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆปริวารโ สวตฺถิโต
 นิกฺขมิตฺวา ขนฺปทจาริกํ จรฺนฺโต กปิลวตฺถุํ ปตฺวา นิโครธารามํ
 ปาวีสี ๑ สกฺยราชาโน สตฺถา อากฺโขติ สุตฺวา ปจฺฉาภตฺเต
 กปฺปิยานิ สปฺปิ(๑)เตลมธฺพณฺตาทินิ เจว ปานกานิ จ กาชสเทหิ (๒)
 คาหาเปตฺวา วิหาริ คนฺตฺวา สงฺฆสฺส นียฺยาเตตฺวา(๓) สตฺถาริ
 วนฺทิตฺวา ปฏฺิสนฺจาริ(๔) กโรนฺตา เอกมฺนฺเตน นิสฺสีทิสฺสุ ๑ สตฺถา
 เตสํ มธฺรธมฺมกถํ กเถนฺโต นิสฺสีทิสฺสุ ๑ ตสมฺมี ขณฺเ เอกจฺเจ
 ภิกฺขุเสนาสนํ ปฏฺิษคฺคณฺติ เอกจฺเจ ปณฺจปีจาทินิ ปณฺญาเปนฺติ
 สามณฺเระ อปฺปหริตํ กโรนฺติ ๑ ภาชนียฺญฺจानเ (๕) สมฺปตฺตภิกฺขุปี
 อตฺถิ อสมฺปตฺตภิกฺขุปี อตฺถิ ๑ สมฺปตฺตา อสมฺปตฺตานํ ทากํ
 คณฺหนฺตา อมฺหากํ เทถ อมฺหากํ อจฺริยสฺส เทถ อมฺหากํ
 อฺปชฺฌายสฺส เทถาติ กเถนฺตา มหาสทฺทมกํสุ ๑ สตฺถา
 สุตฺวา เถริ ปุจฺฉิ เก ปน เต อานนฺท อฺจฺจาสทฺทา
 มหาสทฺทา เกวฏฺฎา มณฺเณ มจฺฉิ วิโลเปนฺตีติ(๖) เถโร
 # ๑. ม. สปฺปิตี ปทํ นตฺถิ ๑ ๒. สี. กาชกสเทหิ ๑
 # ๓. ม. นียฺยาเตตฺวา ๑ ๔. ปฏฺิสนฺถารนฺติ ยุตฺตตฺริ ๑
 # ๕. สี. ภาชนียฺญฺจานํ ๑ ๖. ม. มจฺฉวิโลเปตี ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณนา หน้า ๔๖๘

เอตมตฺถํ อารโจะสี ๗ สตุถา สตุวา อามิสเหตุ อานนฺท ภิกฺขุ
มหาสทฺทํ กโรนฺตึติ อาห ๗ อาม ภนฺเตติ ๗ อนนฺจจวัก
อานนฺท อปฺปติรूपิ ๗ น หิ มยา กปฺปสตสทฺสสาธิกานิ
จตุตาริ อสงฺเขยยานิ จิวราทิเหตุ ปารมฺมโย ปุริตา นาปี อิเม
ภิกฺขุ จิวราทิเหตุ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตา อรหตฺตเหตุ
ปพฺพชิตฺวา อนตฺถํ อตฺถสทฺทิสํ อสาริ สารสทฺทิสํ กโรนฺติ
คจฺฉานนฺท เต ภิกฺขุ ปณฺนามหีติ ๗

ปพฺพพฺพนฺทสมยฺนติ ปุณฺทิวเส (๑) ปพฺพพฺพนฺทสมยํ ๗ เพลฺวา-
ลภฺจิกาย มฺลเถติ ตฺรณเวลฺลวฺรฺกขมฺมเล ๗ ปพาโพหฺติ ปพาหิโต ๗
ปวาโพหฺติ จ ปาโจ ปวาหิโตติ อตฺโถ ๗ อุกฺขมฺปิ นีหฺนฺทภาวเมว
ทิเปติ ๗ สฺยา อณฺณตฺตฺนฺติ ปสาทณฺณตฺตํ วา ภาวณฺณตฺตํ
วา ภเวย ๗ ถํ สมนฺมาสมฺพฺพุทฺเชน มยํ ลหฺเก การณ
ปณฺนามิตาติ ปสาทํ มนฺทํ กโรนฺตฺวานํ ปสาทณฺณตฺตํ
นาม โหติ ๗ สลฺิงฺเคนว ติตฺถายตฺนํ ปกฺกมฺนฺตฺวานํ ภาวณฺณตฺตํ
นาม ๗ สฺยา วิปริณาโมติ เอตฺถ ปน มยํ สตุถุ อชฺฉาสยํ
คณฺหิตุํ สกฺขิสฺสสามาติ ปพฺพชิตา นํ กเหตุํ อสกฺโกนฺตฺวานํ ก็
อมฺหากํ ปพฺพชฺชยาติ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หินฺยาวตฺตฺนํ
วิปริณาโมติ เวทิตฺวาโพ ๗ วจฺจสฺสาติ จีรฺูปกาวจฺจสฺส ๗ (๒)

อณฺณตฺตฺนฺติ มิถายนอณฺณตฺตํ จีรฺูปโก(๓) หิ วจฺจโน มาตุ

๑. ม. ทุติยทิวเส ๗ ๒. ม. จีรฺูปกาวจฺจสฺส ๗

๓. ม. จีรฺูปโก ๗

*เล่มที่ ๑๑ ปิณโฑลยสุตตวณณา หน้า ๔๖๕

อทสฺสเนน จีรํ อลภนฺโต มิตายติ กมฺปติ ปเวชติ ฯ
วิปริณาโมติ มรณํ ฯ โส หิ จีรํ อลภมาโน จีรปฺปาสาย
สุสฺสนฺโต ปตฺติวามรติ ฯ

พีชานํ ตฺรณานนฺติ อุกฺเขน อนฺนคฺคเหตุพฺพานํ วิรุพฺห-
พีชานํ ฯ อลฺลตตฺตนฺติ มิตายนอลฺลตตฺตเมว ฯ ตานิ หิ อุกฺกํ
อลภนฺตานิ มิตายนฺติ ฯ วิปริณาโมติ วินาโส ฯ ตานิ หิ อุกฺกํ
อลภนฺตานิ สุกฺขิตฺวา วินสฺสนฺติ ฯ ปลาลเมว โหนฺติ ฯ อนฺนคฺค-
หิโตติ อามิสานฺนคฺคเหน เจว ชฺมมานฺนคฺคเหน จ อนฺนคฺคหิโต ฯ
อนฺนคฺคณฺเอยฺยนฺติ ทฺวิหิปี เอเตหิ อนฺนคฺคเหหิ อนฺนคฺคณฺเอยฺยํ ฯ
อจฺริปฺพชิตา หิ สามณฺเระ เจว ทหฺรภิกฺขุ จ จีวราที-
ปจฺจยเวกฺขุเต วา สติ เกลลฺยเเว วา สตุถารา วา อจฺริย-
ปชฺชมาเยหิ วา อามิสานฺนคฺคเหน อนฺนคฺคหิตา กิลมฺนฺตา น
สกุโณนฺติ สชฺชมาຍိ วา มนสิการํ วา กาคฺคํ ชฺมมานฺนคฺคเหน
อนฺนคฺคหิตา อุกฺกเทเสน เจว โไอวาทานฺนสาสนียา จ ปรีหยา-
มานา น สกุโณนฺติ อุกฺกสํ ปรีวชฺเชตฺวา กุสํ ภาเวตฺ
อิมหิ ปน ทฺวิหิ อนฺนคฺคเหหิ อนฺนคฺคหิตา กายน อภิลมฺนฺตา
สชฺชamayมฺนสิการเ ปวตฺติตฺวา ยถานฺนสฺสิญฺจ ปฏฺธิปชฺชมานา
อปรภาเค ตํ อนฺนคฺคหํ อลภนฺตาปี เตเนว ปุริมานฺนคฺคเหน
ลทฺทพฺลา สาสเน ปตฺติญฺจหนฺติ ตสฺมา ภควโต เอวํ ปรีวิตฺกโก
อุทปาที ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๔๗๐

ภควโต ปุโรโต ปาตุรโหสีติ สตุถุ จิตฺตํ ฌตฺวา อิม
 ภิกฺขุ ภควตา ปณามิตา อิทานิ เนสิ อนุคฺคหํ กาคุกาโม
 เอวํ จินฺตฺสึ การณํ ภควา จินฺตฺสึ อหเมตฺถ อุตฺตาสํ ชเนตฺตมิติ
 ปุโรโต ปากโฏ อโหสิ ฯ สนนฺตตฺถ ภิกฺขุติ อิทํ โส มหาปุรหุมา
 ยถา นาม พุตฺโต สฺวโท ยเทว อมฺพิลาทีสุ(๑) รตฺชาตํ รณฺโณ
 รุจฺจติ ตํ อภิสงฺขารน สาธฺตริ กตฺวา ปุณฺทิวเส อุปฺนಾಮติ
 เอวเมว อตฺตโน พุตฺตตตฺยา ภควตา อาหุํ อุปฺมึเขว เอวเมตํ
 ภควาติ อาทิวจเน อภิสงฺขริตฺวา ภควนฺตํ ยาจฺนฺโต
 ภิกฺขุสงฺฆมฺสฺส อนุคฺคหกรณฺตถํ วทติ ฯ

ตตฺถ อภินนฺทตฺติ มม สนนฺตํ ภิกฺขุสงฺโฆ อากจฺจตฺติ
 เอวมฺสฺส อากมฺนํ สมนฺปิยายมาโน อภินนฺทตฺ ฯ อภิวทฺตติ อากตฺสฺส
 จ โยวาทานุสาสนี ททฺนฺโต อภิวทฺตฺ ฯ

ปฏฺิสถฺลานาติ เอกิภวา ฯ อิทธิธาภิสงฺขาริ อภิสงฺขารสฺสีติ(๒)
 อิทธิ อกาสิ ฯ เอกทฺวิหิกายาติ เอเกโก เจว เทว เทว จ
 หุตฺวา ฯ สารชฺชมานรูปาติ โอตฺตปฺปมานสภาวา ภายมานา ฯ
 กสฺมา ปน ภควา เตสิ ตถา อุปฺสงฺกมฺนาย อิทธิมกาสิติ
 หิตปฺตถนาย ฯ ยทิ หิ เต วคฺควคฺคา หุตฺวา อากจฺเจยฺย
 ภควา ภิกฺขุสงฺฆํ ปณามตฺวา อรณฺถํ ปวิฏฺโฆ เอกทิวสมฺปิ
 ตตฺถ วสิตฺถํ นาสกฺขิ ภิกฺขุคเวสเนเนว (๒) อากโตติ เกพฺปี กเรยฺยฺ ฯ

๑. ม. อมฺพิลคฺคาทีสุ ฯ ๒. ม. อภิสงฺขาสีติ ฯ
 # ๓. ม. เวเคนเนว ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปิณโฑลยสุตตวณณา หน้า ๔๗๑

อด เนลั เนว พุทธการวั ปจจุปฏฐเหยยย น ฌมมเทศนั
สมปฏฐิจิต्तุ สมตถา ภาเวยย ๑ สภยานั ปน สสารชชานัน
เอกทวิหิกาย อากจณนตทานัน พุทธการวณเจว ปจจุปฏฐิต्त
ภวิสสตี ฌมมเทศนณจ สมปฏฐิจิต्तุ สกขิสสนตตีติ วิทิตวา (๑) เตลั
หิตปตถนนาย ตถา รูป อิทธี อกาตี ๑

นีสีทีสูตี เตลั หิ สारชชमानรูปเปลล อากจณนเตลล เอโก
ภิกขุ มมเวย สตถา โอโลเกตี มเวย มณเณ นิกคณหิตุกาโมตี
สณิกั อากนตวา วนทิตวา นีสีที อถลโล อถลโลตี เอวั
ปณจ ภิกขุสทานัน นีสีทีสู ๑ เอวั นีสินัน ปน ภิกขุสงฆัน
สีทนตเร สนนีสินัน มหาสมุททั วิย นีวาเต ปทีปี วิย
จ นิจจลั ทิสวา สตถา จินเตลล อิมลล ภิกขุณัน กิหีสี
ฌมมเทศนา วณฐิตีติ ๑ อถลล เอตทโทลล อิม ออาหารเหตุ
ปณามิตา ปณทียาโลปฌมมเทศนาว เนลล สบปายา ตั เทเสตวา (๒)
มตถเก ตีปริวณฐเทสนัน เทเสลลสามิ เทสนาปริโยसानเ สพเพ
อรหตตัม ปาปฺณิสสนตตีติ ๑ อด เนลล ตั ฌมมเทศนั เทเสนุโต
อนตมิมิภั ภิกขุเวตี อาทิมาย ๑

ตตถ อนตตุนตี ปจจิมิ ลามกั ๑ ยทิตั ปิณโฑลยนตติ
ยั เอตตัม (๑) ปิณทปริยเสสนน ชีวิกั กปเปนตลลล ชีวิตัม ๑ อัย
ปเนตถ ปทตฺโต ปิณทาย อถตตีติ ปิณโฑลล ปิณโฑลลล
๑. ม. จินเตตวา ๑ ๒. ม. ทเสตวา ๑ ๓. ม. เอวั ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวรคฺคณณนา หน้า ๔๗๒

กมฺมํ ปิณฺโฑทลฺยํ ปิณฺฑทปริเยสเนน นิปฺผาทิตชีวิตฺตฺตํ อตุโถ ๑
 อภิสวาโปติ อุกโกโส ๑ กุปิตา (๑) หิ มนุสฺสา อตุตฺตโน ปจฺจตฺตํ
 จีวรํ นิวาเสตฺตวา กปาลํ คเหตุวา ปิณฺฑํ ปริเยสฺมาโน วิจฺรสีติ(๒)
 อุกโกสนฺตํ ๑ อถวา ปน กิํ ตฺยหํ อกาตพฺพํ อตุถิ โย
 ตฺวํ เอวํ พลฺวา วิริยสมฺปนฺโนปิ หิโรตฺตปฺปํ ปหาย กปโณ
 วิย ปิณฺโฑทโล วิจฺรสีติ ปตฺตปาณิตี เอวมฺปิ อุกโกสนฺตํเยว ๑
 ตลฺยจ โข เอตฺตํ เอตํ (๒) อภิสวาปี สฺมานมฺปิ ปิณฺโฑทลฺยํ ๑
 กุลปฺตฺตา อุเปฺนตี อตุถวสีกา(๔) อตุถวสี ปฏฺิจฺจาติ(๕) มม สาสเน
 ชาตีกุลปฺตฺตา จ อจฺจารกุลปฺตฺตา จ อตุถวสีกา การณ-
 วสีกา หุตฺวา อตุถวสี (๖) การณวสี ปฏฺิจฺจ อุเปฺนตี ๑

ราชาภินิศาตฺตาทิสฺสุ เย รณฺโณ สนฺตํ ขาทิตฺวา รณฺโณ
 พนฺธนาการเ พนฺธนาปีตา ปลายิตฺวา ปพฺพชนฺตี
 เตราชาภินิศา นาม ๑ เต หิ รณฺโณ(๗) พนฺธนํ อภินิศาตฺตา
 ราชาภินิศา นาม ๑ เย ปน โจรเหหิ อฏฺิวีย คเหตุวา
 เอกจฺเจสุ มาริยมาเนสุ (๘) เอกจฺเจ มยํ สามิ ตฺมฺเหหิ วิสฏฺฐา
 เลหํ อนชฺฌาวสีตฺวา ปพฺพชิสฺสาม ตตฺถ ยํ ยํ พุทฺธปฺฐาติ-
 ปุณฺณํ (๙) กริสฺสาม ตโต ตฺมฺหากํ ปตฺตี ทสฺสามาติ เตหิ เต(๑๐)

- # ๑. สี่. อุกโกสิตฺตกา มา ๑ ๒. ม. จริสฺสตีติ ๑
- # ๓. ม. เอวํ ตํ ๑ ๔. ม. อตุถวสีกาติ ๑
- # ๕. สพฺพตฺถ อตุถวสี ปฏฺิจฺจาติ นตฺถิ ๑ ๖. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ๑
- # ๗. ม. รณฺณา ๑ ๘. ม. มาริยมาเนสุ ๑
- # ๙. สี่. ปุปฺผคณฺฐปฺฐาติปุณฺณํ ๑ ๑๐. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ปิณโทลยสุตตวณณา หน้า ๔๗๓

วิสฐา ปพพชนฺติ เต โจราภินีตา นาม ฯ เตปี หิ โจเรหิ
มารตพพตํ อภินีตาติ โจราภินีตา นาม ฯ เย ปน อณฺ
คเหตุวา ปฎิทาตุํ อสกุโกนฺตา ปลายิตฺวา ปพพชนฺติ เต
อณฺฎฺฎา นาม อณฺปิพิตาติ อตุโถ ฯ อณฺฎฺฐาติปี ปาโจ อณฺ
จิตาติ อตุโถ ฯ เย ราชโจรณฺตกโรคภยานํ อณฺณตเรน
อภิกฺฐา อุปทฺทฺตา ปพพชนฺติ เต ภยณฺฎฺฎา นาม ภยปีพิตาติ
อตุโถ ฯ ภยณฺฎฺฐาติปี ปาโจ ภเย จิตาติ อตุโถ ฯ อาชีวิกา-
ปกตาติ อาชีวิกาย อุปทฺทฺตา อภิกฺฐา ปุตฺตทาริ โปเสตุํ
อสกุโกนฺตาติ อตุโถ ฯ โอตินฺณมาติ(๑) อนฺโต อนฺนปวิญฺจา ฯ

โส จ โหติ อภิชฺฌาณฺติ อิทํ โส กุลปฺตุโต ทุกฺขสฺส
อนฺตํ กริสฺสามิตีอาทิวเสน จิตฺตํ อุปฺปาเตตุวา ปพพชิตो
อปรภาเค ตํ ปพพชฺชํ ตถารูปํ กาคูํ น สกุโกติ ตํ
ทสฺเสตุํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อภิชฺฌาณฺติ ปรมณฺฑานํ อภิชฺฌายิตา ฯ
ติพฺพสาราโคติ พหฺลราโค ฯ พยาปนฺนจิตฺโตติ ปฺปติภาเวน
วิปนฺนจิตฺโต ฯ ปทฺฐมฺนสงฺกปฺโปติ ติขินฺนสิงฺโก วิย โคโณ
ทิกฺฐจิตฺโต ฯ มฺภูจฺสฺสตีติ ภตฺตนิกฺขิตฺตกาโก วิย นฺภูจฺสฺสตี อธิ(๒)
กตํ เอตฺถ นสฺสตี ฯ น สรตี(๒) อสมฺปชาโนติ นิปฺปญฺโย ฯ
ขนฺธาทีปริจฺเจทรหิโต ฯ อสมมาหิโตติ จณฺทโสเต พทฺธนาวา
วिय อุปจารปฺปนาภาเวน อสณฺจิติโต ฯ วิพฺภนฺตจิตฺโตติ
๑. ม. โอตินฺณมาหิตี ฯ ๒. ม. อธิ กตํ เอตฺถ นสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคความณฺนา หน้า ๔๗๔

พณฺธารุพฺพหฺมโก (๑) วิย ฆนฺตมโน ๑ ปากคินฺนุทริโย ยถา
คิหิ ปุคฺตชิตโร โอลเณโต อสฺวคินฺนุทริโย โหติ เอว
อัสฺวคินฺนุทริโย ๑

ฉวาลาตฺตนิคฺคิ ฉวานํ ททฺธฏฺฐาเน อลาตํ ๑ อุภโต ปทิตตํ
มชฺชเณ ฉุคคตฺตนิคฺคิ ปมาเนน อฏฺฐจฺจกฺคตตํ ทฺวิสุ จาเนสุ
อาทิตตํ มชฺชคฺคตมกฺคิตํ ๑ เนว คามเมติ สเจ หิ ตํ ยฺยคณฺจก-
โคปานสิปฺกขปาสกาทินํ อตฺถาย อุปเนตฺตุ สกฺกา อสฺส คาม
กฏฺฐตฺถํ ฝเรยฺย ๑ สเจ เขตตฺตกฺกุญฺธิ กฏฺฐตฺถมณฺจกาทินํ อตฺถาย
อุปเนตฺตุ สกฺกา อรณฺเว กฏฺฐตฺถํ ฝเรยฺย ๑ ยสฺมา ปน
อุภยถาปี น สกฺกา ตสฺมา เอว วุตฺตํ ๑ คิหิโกคา จ ปรีหิโนติ
โย อคาเร วสนฺเตหิ คิหิหิ ทายชฺเช ภาชฺชยมาเน โภโก (๒)
ลทฺทพฺโพ อสฺส ตโต จ ปรีหิโน ๑ สามณฺยตฺถลฺลจาติ อจฺริย-
ปชฺชฌายานํ โอลวาเท จตฺวา ปรียตฺติปฺปฏิเวทวเสน ปตฺตพฺพํ
สามณฺยตฺถํ จ อิมณฺจ ปน อุปมํ สตฺถา น ทฺสฺสีสฺส
วเสน อหริ ปรีสุทฺทสฺสีสฺส ปน อลสฺส อภิชฺชมาทิหิ โทเสหิ
อุปทตฺส ปุคฺคตสฺส อิมํ อุปมํ อหริ ๑

ตโยเม ภิกฺขเวติ กสฺมา อารทฺธํ อิมสฺส ปุคฺคตสฺส
ฉวาลาตฺตนิคฺคิฉวาโว เนว มาตาปีตฺถุหิ กโต น อจฺริยปชฺชฌายเอหิ
อิมหิ ปน ปาปวิตกฺเกหิ กโตติ ทฺสฺสนตฺถํ อารทฺธํ ๑ อนิมิตฺตํ
๑. ม. พณฺธารุพฺพหฺมโก ๑ ๒. ส. ภาโก ๑

*เล่มที่ ๑๑ ปาลีเลขยสุตตวณฺณนา หน้า ๔๗๕

วา สมาธินฺติ วิปัสสนาสมาธิ ๗ โส หิ นิจฺจนิมิตฺตาทีนํ
สมฺภุจฺจาทเนน อนิมิตฺโตตฺติ วุจฺจติ ๗ เอตฺถ จ จตฺตารโ
สตีปฺภุจฺจานา มิสฺสกา อนิมิตฺตสมาธิ ปุพฺพภาโก ๗ อนิมิตฺตสมาธิ
วา มิสฺสโก สตีปฺภุจฺจานา ปุพฺพภาคาคิ เวทิตฺตพฺโพ ๗
เทวฺมา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิโยติ อิทํ ปน น เภวํ
อนิมิตฺตสมาธิภาวนา อิมสฺสเยว ติณฺณํ มหาวิตฺกฺกานํ ปหานาย
ลํวตฺตติ สสฺสจฺจเฉททิฏฺฐิณมฺปิ ปน สมฺภุจฺจาทํ กโรตฺติ ทสฺสนตฺถํ
วุตฺตํ ๗ น วชฺชวา อสฺสนนฺติ นิตฺโทโส ภเวยฺย ๗ เสสเมตฺถ
อตุตฺตานเมว ๗ อิติ ภควา อิมสฺสมิมฺปิ สุตฺเต เทสนํ ตีหิ ภเวหิ
วินิวตฺเตตฺวา อรหตฺเตน กุณฺโณ กณฺหิ ๗ เทสนาวसाने ปณฺจสตา
ภิกฺขู สห ปณฺธิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสูติ ๗
อภฺจมํ ๗

ปาลีเลขยสุตตวณฺณนา

นวเม จาริกํ ปกฺกามิตฺติ โกสมฺพิทานํ ภิกฺขุณฺโณ กลฺลกาเล
สตุถา เอกทิวสํ ทิมฺมิตฺตสฺส โกสลรณฺโณ วตฺถุ อหริตฺวาน
หิ เวเรน เวรานิ สมฺมมฺนุตฺติธ กุทาจนนฺตฺติอาทีหิ คาลาหิ
โอวตฺติ ๗ ตํทิวสํ เตสํ กลฺลํ กโรนฺตฺตานํเยว รตฺติ วิภาตา ๗
ทุตฺติยทิวเสปี ภควา ตเมว วตฺถุ กเถสิ ๗ ตํทิวสมฺปิ เตสํ กลฺลํ
กโรนฺตฺตานํเยว รตฺติ วิภาตา ๗ ตตฺติยทิวเสปี ภควา ตเมว วตฺถุ

*เลมที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หนา ๔๗๖

กเถสิ ๑ อถ นํ อณฺตโร ภิกฺขุ เอวมาห อโปโปสฺสกุโก
ภนฺเต ภควา ทิฏฺฐธมฺมุสฺสขวิหาริ อณฺยตฺโต วิหฺรตฺต มยเมเตน
ภณฺทเนน กถเหน วิคฺคเหน วิวาเทน ปญฺญาสิสฺสามาติ ๑
สตุถา ปรียาทิณฺณรูปจิตฺตา โข อิเม โมฆปุริสา น อิเม
สกุกา สณฺญาเปตฺตุนฺติ จินฺเตตฺวา ก็ มยฺหิ อิเมหิ เอกจาริก-
วาสํ(๑) วสิสฺสามิติ โส ปาโตว สรฺริชฺชคฺคณิ กตฺวา โกสมฺพิย
ปิณฺฑทาย จริตฺวา กณฺจิปิ อนามนฺเตตฺวา เอโกว อทฺติโย
จาริกํ ปกฺกามิ ๑

ยสฺมี อาวุโส สมเขติ อิทํ เถโร ยสฺมาสฺส อชฺช ภควา
เอเกน ภิกฺขุนา สทฺธิ ปกฺกมิสฺสติ อชฺช ทฺวิหิ อชฺช สเตน
อชฺช สหสฺเสน อชฺช เอกโกวาติ สพฺโพ ภควโต จาโร
วิทโต ปากโณ ปจฺจกฺโข ตสฺมา อาห ๑

อนฺุพฺพุเพนาติ คามนิกมปฺปฏิปาฎิยา ปิณฺฑทาย จรมาโน
เอกจารวาสํ ตาว วสมานํ ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺตกาโม หุตฺวา พาลก-
โลณการคามํ อคมาสิ ๑ ตตฺถ ภกฺคฺคฺคเธรสฺส สกถปจฺจนาภตฺตญฺเจว
ติยามรตฺตติญฺจ เอกจารวาเส อานิสฺสํ กเถตฺวา ปฺนทิวเส เตน
ปจฺจนาสมเณน ปิณฺฑทาย จริตฺวา ตํ ตตฺถเว นีวตฺเตตฺวา
สมคฺคสํวาสํ วสมานเ ตโย กุถปฺตฺเต ปสฺสิสฺสามิติ ปาจฺฉินฺวสทาเย(๒)
อคมาสิ ๑ เตสิปี [๑] สกถรตฺตี จ สมคฺคสํวาเส อานิสฺสํ

๑. ม. เอกจารวาสํ ๑ ๒. ม. ปาจฺฉินฺวสมิททาเย ๑

๓. ม. เอตฺถนฺตเร สกถปจฺจนาภตฺตญฺเจว ติยามรตฺตติญฺจ เอกจารวาเสติ

ทิสฺสติ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ปาลีเลขยสุตตวณณนา หน้า ๔๗๗

กเถตุวา เต ตตฺเถว นีวตฺเตตุวา เอกโกว ปาลีเลขยน(๑)คราภิมุโข
ปกกมิตฺวา อนฺนุปฺพุเพน ปาลีเลขยนครํ สมฺปตฺโต ๑ เตน วุตฺตํ
อนฺนุปฺพุเพน จาริกํ จรมาโน เยน ปาลีเลขยกํ ตทวสรีติ ๑

ภทฺทสาลมูเลติ ปาลีเลขยวาสิโน ภควโต ทานํ ทตุวา
ปาลีเลขยโต อวิหฺวเร รุกฺขิตวานสมฺโภ นาม อตฺถิ ตตฺถ ภควโต
ปณฺณสาถํ กตุวา เอตฺถ วสธาติ ปฏฺิณฺณํ กาทเรตุวา วาสีสุ ๑
ภทฺทสาโล ปน (๒) ตตฺถเอโก มนาโป ภทฺทโก (๓) สาตรุกฺโข ๑
ภควา ตํ นครํ อุปนิสฺสาย ตสฺมี วนสมฺเท ปณฺณสาถสมิเป
ตสฺมี รุกฺขมูเล วิหฺรติ ๑ เตน วุตฺตํ ภทฺทสาลมูเลติ ๑

เอวํ วิหฺรนฺเต ปเนตฺถ ตถาคเต อณฺณตโร หตฺถินาโค
หตฺถินิหิ หตฺถิโปตกาทีหิ โจรณฺมิตฺถุโจคาหนาทิสฺสุ อุพฺพาพฺโห
ยูถ อุกกณฺจโต ก็ เม อิเมหิ หตฺถิหิติ ชฺฉํ ปหาย มนฺนุสฺสปลํ
กจฺจนฺโต ปาลีเลขยกวนสมฺเท ภควนฺตํ ทิสฺวา ฆณฺณสฺสเสน
นิพฺพาปิตสนฺดาโป วีย นิพฺพุโต หุตฺวา สตฺถุ สนฺติเก
อฏฺฐาสิ ๑ โส ตโต ปฏฺฐาย สตฺถุ วตฺตปฏฺิวตฺตํ กโรนฺโต
มุขโรหณํ เทติ นฺหาโนทกํ อหฺรติ ทนฺตกฏฺจํ เทติ ปริเวณฺ
สมฺมชฺชติ อรณฺณโต มชฺชรานิ ผลานิ(๔) อหฺริตุวา สตฺถุโน
เทติ ๑ สตฺถา ปรีโกถํ กโรติ ๑

เอกทิวสํ สตฺถา รตฺติภาคสมนฺนตฺเร จงฺกมิตฺวา ปาสาณ-
๑. สี. ปาลีเลขย... ๑ เอวมฺปรีปี ๑ ๒. สี. นาม ๑
๓. ม. ตตฺถเอโก มนาโป ลทฺธโก ๑ ๔. ม. ผลาผลานิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวรคฺคณณนา หน้า ๔๗๘

ผลเก นิสีทึฯ หตฺถิปิ อวิทฺเฐ จานเ อฏฺฐาสึฯ สตฺถา ปจฺจโต
โธโลเกตฺวา น กิณฺจึ อทฺทส เอวํ ปุรฺโต จ อุกฺกยปฺสเสสฺ
จ อถสฺส สฺขํ วตาทิ อณฺณตฺร เตหิ ภาณฺฑนการเกหิ วสामิตฺติ
จิตฺตํ อฺปฺปชฺชึฯ หตฺถิโนปิ มยา นามิตํ สาทํ อณฺณเ
ขาทฺนฺตนา นตฺถิตฺติอาทินิ จินฺนเตตฺวา สฺขํ วต เอกโกว วสामิ
สตฺถุ วตฺตํ กาคฺคํ ลภามิตฺติ จิตฺตํ อฺปฺปชฺชึฯ สตฺถา อตฺตโน
จิตฺตํ โธโลเกตฺวา มม ตาว อิทิสฺสิ จิตฺตํ กิตฺติสฺสิ นฺ โข
หตฺถิสฺสชาติ ตสฺสชาติ ตาทิสเมว ทิสฺวา สเมติ โน จิตฺตฺนฺติ
อิมํ อฺทฺทานํ อฺทฺทานสฺสิ

เอตํ นาคสฺส นาคเณ อีสาทนฺตสฺส หตฺถิโน
สเมติ จิตฺตํ จิตฺเตน ยเทโก รมตี วเนติฯ (๑)

อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุติ อถ เอวํ ตถาคเต ตตฺถ
วิหรนฺเต ปณฺจสตา ทิสาสฺ วสฺสํ วุฏฺฐา ภิกฺขุฯ เยนายสฺมา
อานนฺโทติ ตถาคโต(๒) กิร ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺนามเตว อรณฺณํ
ปวิฏฺฐจิตฺติ อตฺตโน ฐมฺมตฺยา สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตํ อสฺกโกนฺดา
เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺนปฺสงฺกมฺิสฺสุฯ

อนนฺตรา อาสวานํ ขโยติ มคฺคานนฺตรํ อรหตฺตผลํฯ
วิจยโสติ วิจเณ เตสฺ เตสฺ ฐมฺมานํ สภาววิจिनฺนสมตฺถเณ
ถาณเณ ปรีจฺฉินฺนิตฺวาติ อตฺถโธฯ ฐมฺโมติ สาสนฐมฺโมฯ

๑. วิ. มหา. ๕/๒๔๕/๓๔๒ฯ ๒. ม. สตฺถาฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปาลีเลขยสุตตวณณา หน้า ๔๗๕

จตุตทาโร สติปฏฺฐานาติอาทิ เย เย โกฎฺจาเส ปริจฺฉินฺทิตฺวา
ชมฺโม เทสิโต เตสํ ปกาสนตฺถาย วุตฺตํ ๑ สมฺนุสฺสนาติ
ทิกฺขิสฺมนุสฺสนา ๑ สงฺขารो โสติ ทิกฺขิสฺสงฺขารो โส ๑ ตโตโฆ
โส สงฺขารโรติ ตโต ตณฺหาโต โส สงฺขารอ ชาโต ๑ ตณฺหา-
สมฺปยุตฺเตสุ จิตฺเตสุปิ จตุสุ จิตฺเตสุ เอส ชายติ ๑ สปิ
ตณฺหาติ सा ทิกฺขิสฺสงฺขารสฺส ปจฺจยภูตา ตณฺหา ๑ สปิ
เวทนาติ सा ตณฺหาย ปจฺจยภูตา เวทนา ๑ โสปี ผลฺโสติ
โส เวทนาย ปจฺจโย อวิชฺชาสมฺผลฺโส ๑ สปิ อวิชฺชาติ सा
ผลฺสสมฺปยุตฺตา อวิชฺชา ๑

โน จสฺสํ โน จ เม สียาติ สเจ อหํ น ภเวยฺย
มม ปริกฺขาโรปิ น ภเวยฺย ๑ นาภวิสฺสํ น เม ภวิสฺสตีติ
สเจ ปน आयตฺมิปิ อหํ น ภวิสฺสามิ เอวํ มม ปริกฺขาโรปิ
น ภวิสฺสตี ๑ เอตฺตเก จานเ ภควา เตน ภิกฺขุณา คหิต-
คหิตทิกฺขี (๑) วิสฺสชฺชาเปฺนุโต อากโต ปุคฺคลชฺฆาตเยนปี เทสนา-
วิลาสเนปี ๑ ตโตโฆ โส สงฺขารโรติ ตณฺหาสมฺปยุตฺตจิตฺเต
วิจิกฺจฉาว นตฺถิ ถลํ วิจิกฺจฉาสฺสงฺขารอ ตณฺหาโต ชายตีติ
อปรฺปหีนตฺตา ๑ ยสฺส (๒) หิ ตณฺหาย อปรฺปหีนาย โส อปรฺปชฺชติ
ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ๑ ทิกฺขียาปี เอเสว นโย ลพฺภติเยว ๑
จตุสุ หิ จิตฺตฺปรฺปาเทสุ สมฺปยุตฺตทิกฺขี นาม นตฺถิ ๑ ยสฺมา
๑. กตฺถจि คหิตํ ทิกฺขี ๑ ๒. ม. ยสฺส ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๘๐

ปน ตณฺหาย อปฺปหีนตฺตา สา อฺปฺปชฺชติ ตสฺมา ตํ สนฺธาย
ตฺตฺราปี อยมตฺโถ ยชฺชติ ฯ อิติ อิมสฺมี สุตฺเต เตวีสตียา
จानสฺสุ อรหตฺตํ ปาเปตฺวา วิปสฺสนา กถิตา ฯ

นวมํ ฯ

ปฺณณมสฺตฺตวณฺณา

ทสมเม ตทหุโปสเถตีอาทิ ปวารณาสุตฺเต วิตุถาริตเมว ฯ
กิลฺยจิทฺเว ทสฺนุติ กิลฺยจิ การณํ ฯ สเก อาสเน นิสีทิตฺวา
ปฺจฺจ ยทาองฺขสีติ กสฺมา เอวมหา โส กิร ภิกฺขุ ปญฺจ-
สตกฺกขุปริวาริ ฯ อจาริเย ปน จิตฺเก ปฺจฺจนฺเต สเจ เต
ภิกฺขุ นิสีทฺนฺติ สตุถริ การวํ กตํ โหติ อจาริเย อการวํ ฯ
สเจ อฏฺฐหนฺติ อจาริเย การวํ กตํ โหติ สตุถริ อการวํ ฯ
อิติ เนสํ จิตฺตํ อเนกคฺคํ ภวิสฺสตี ทสฺนํ สมปฺปฏิจฺฉิตฺตํ
น สกฺขิสฺสฺนฺติ ฯ ตสฺมี ปน นิสีทิตฺวา ปฺจฺจนฺเต เตสํ จิตฺตํ
เอกคฺคํ ภวิสฺสตี ทสฺนํ สมปฺปฏิจฺฉิตฺตํ สกฺขิสฺสฺนฺตีติ ญตฺวา
ภควา เอวมหา ฯ อิเม นฺุ โข ภนฺเตติ อยํ เถโร ปญฺจนํ
ภิกฺขุสฺตานํ อจาริโย ปญฺจกฺขนฺธมตฺตมปี น ปชานาตีติ น
วตฺตพฺโพ ฯ ปญฺหํ ปฺจฺจนฺเตน ปน อิเม ปญฺจปาทานกฺขนฺธา
น อญฺเฐติ เอวํ ชานนฺเตน วิย หุตฺวา ปฺจฺฉิตฺตํ น วฏฺฏติ
ตสฺมา อชานนฺโต วิย ปฺจฺจติ ฯ เตปี จสฺส อนฺุเตวาสิกา

*เล่มที่ ๑๑ ปุณณมสูตรตถกถา หน้า ๔๘๑

อมหากัม อจาริโย อหิ ชานามิตี น กเถติ สัพพญญุต-
ถาณน ปน สหุธี สันนุทิตวาว กเถติติ โสตพัพ สหุชาตพัพ
มญญิสสันตติปิ อชานนุโต วिय ปุจจติ ฯ

ฉนุทมูลกาคิ ตณฺหาฉนุทมูลกา ฯ น โข ภิกฺขุ ตถฺยเวว
อุปาทานัน เต ปญฺจอุปาทานกฺขนฺธาติ ยสฺมา ฉนุทราคมตฺต-
ปญฺจกฺขนฺธา(๑) น โหนฺติ(๒) ตสฺมา อิทํ วุตฺตํ ฯ ยสฺมา ปน
สหชาตโต วา อารมฺมณโต วา ขนฺธ มุญฺจิตฺวา อุปาทานัน
นตฺถิ ตสฺมา วา(๓) อญฺจตร ปญฺจหิ อุปาทานกฺขนฺธหิ อุปาทานนฺติ
วุตฺตํ ฯ ตณฺหาสมฺปยุตฺตสฺมี หิ จิตฺเต วตฺตมาเน ตํจิตฺต-
สมฺภูจฺจานรูปํ รูปกฺขนฺโธ จเปตฺวา ตํ ตณฺหํ เสสา อรูปฺชมฺมา
จตฺตาโร ขนฺธาติ สหชาตโตปิ ขนฺธ มุญฺจิตฺวา อุปาทานัน
นตฺถิ ฯ อุปาทานสฺส ปน รูปาทิสฺส อญฺจตรํ อารมฺมณํ กตฺวา
อุปฺปชฺชนโต อารมฺมณโตปิ ปญฺจกฺขนฺธ มุญฺจิตฺวา อุปาทานัน
นตฺถิ ฯ ฉนุทราคมตฺตตฺตาติ ฉนุทราคนานตฺตํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขุติ
เอวํ รูปารมฺมณสฺส ฉนุทราคมตฺต เวทนาทิสฺส อญฺจตรํ อารมฺมณํ
อกรรมโต สียา ฉนุทราคมตฺต(๔) ฯ ขนฺธาวิจฺจนนฺติ ขนฺธาติ (๕)
อຍံ ปญฺจตฺติ ฯ อຍံ ปน อนุสนฺธิ น ฆฺมฺมฺยติ กิณฺจาปิ
น ฆฺมฺมฺยติ สานุสนฺธิกา ว ปุจฺจา สานุสนฺธิกํ วิสฺสชฺชนํ ฯ อຍံ
๑. ม. ฉนุทราคมตฺตํ ปญฺจกฺขนฺธา ฯ ๒. ม. โหนฺติ ฯ
๓. ม. นاپิ ฯ ๔. ม. ฉนุทราคมตฺตตฺตา ฯ ๕. สී. ขนฺทานัน ฯ

*เลมที่ ๑๑ ขนฐวาวรคฤณนา หนา ๔๘๒

หิ เถโร เตสํ เตสํ ภิกขุณํ อชฎาสเยน ปุจฺจติ สตถาปี เตสํ
เตสํ อชฎาสเยเนว วิสฺสชฺเชติ ฯ เตสํ สพฺพตฺถ อุตฺตानตฺถเมว ฯ
ทสมํ ฯ

อิมสฺส จ ปน วคฺคสฺส เอเกกสฺมี สุตฺเต ปญฺจสตา
ปญฺจสตา ภิกขุ อรหตฺตํ ปตฺตทาติ ฯ
ขชฺชนียวคฺโค ตติโย ฯ

อานนทสฺสตฺตวณฺณนา

เถรวคฺคสฺส ปจฺเม มนฺตานิปฺตุโตติ มนฺตานียา นาม
พฺราหฺมณฺนียา ปฺตุโต ฯ อฺปาทายาติ อากมฺม อารพฺก สนฺชาย
ปฺฏิจฺจ อสฺมีติ โหติติ อสฺมีติ เอวํ ปวตฺตํ ตณฺหามาน-
ทิฎฺฐิปปญฺจตฺตยํ โหติ ฯ ททโรติ ตฺรฺโณ ฯ ยฺวาทิ โยพฺพเนน
สมนฺนาคโต ฯ มณฺฑนทชาติโกติ มณฺฑนทกสฺภาโว มณฺฑนทกสิโล ฯ
มุขนิมิตฺตนฺติ มุขปฺฏิพิมฺพํ ฯ ตํ หิ ปฺริสฺสุทฺธํ อาทาสมณฺฑลํ
ปฺฏิจฺจ ปญฺญาติ ฯ กิ ปน ตํ โอลอยโต สกมฺขํ ปญฺญาติ
ปฺรมุขนฺติ ยทิ สกํ ภาเวยฺย ปฺรมุขํ หุตฺวา ปญฺญาเยยฺย ฯ
อล ปฺรสฺส ภาเวยฺย วณฺณาทีหิ อสฺทิสํ หุตฺวา ปญฺญาเยยฺย ฯ
ตสฺมา น ตํ อตฺตโน น ปฺรสฺส อาทาสํ ปน นิสฺสาย
นิภาสฺรูปํ นาม ตํ ปญฺญาติติ วทนฺติ ฯ อถ ยํ อฺทเก
ปญฺญาติ ตํ เกน การณฺนาติ มหาภูตानิ(๑) วิสฺสุทฺธตฺย ฯ
๑. ม. มหาภูตानิ ฯ

*เล่มที ๑๑ ติสสุตตวณณา หน้า ๔๘๓

ธมโม เม อภิสมิโตติ (๑) มยา ฅาณน จตุสจจธมโม อภิสมาคโต
โธตาปนโนสมิ ชาติติ กเถสิ ๗

ปรจมี ๗

ติสสุตตวณณา

ทุติเย มธรรกชาติ วิทยาติ สลชชาติกรฐาโว วย
อกมมมญโย ๗ ทิสาปี เมติ อัย ปรตุติมา อัย ทกขินชาติ
เอว ทิสาปี มยห น ปกขายนนติ น ปากฐา โหนตติ
วทติ ๗ ธมมาปี ม น ปฏิกนตติ ปริยตติธมมาปี มยห
น อุปฏจนนติ อุกกหิต สขฅมายิต น ทิสตติ วทติ ๗
วิจิจจฉาติ โน มหาวิจิจจฉา ๗ น หิ ตสส สาสน นียยานิก
นุ โข น นุ โขติ วมติ ออุปชชติ ๗ เอว ปนสส โหติ
สภขิสสามิ นุ โข สมนธมม กาคู อูทาทุ ปตตจิวร-
ธารณมตตเมว(๒) กริสสามิติ ๗

กามานเมต อธิวจนนติ ยถา หิ นินน ปลลล
โอโธเกนตสส ทสสนรามณญยภมตต อตติ โย ปเนตถ โอตรติ
ต จณฐธินากุลตาย อากทตติตวา อนยพยสน ปาเปติ เอวเมว
ปญจสุ กามคณญสุ จกขุทวาราทิน อารมมณ รามณญยภมตต
อตติ (๑) โย ปเนตถ เธธ ออุปชชติ ต อากทตติตวา นียรยาทิสูเอว
ปกขิปนติ ๗ ออุปสสาทา หิ กามา พหุทกขา พหุปายาสา
๑. ม. อภิสมิโตติ ๗ ๒. ม. ปตตจิวรธารณมตตเมว ๗
๓. ส. นตติ ๗

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวุคควณฺณา หน้า ๔๘๔

อาทินโว เอตถ ภิกฺขุโยติ อิมํ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ กามานเมตํ
อริวจฺจนฺตํ วุตฺตํ ฯ อหฺมณฺุคฺคเหนาติ อหํ ชฺมมามีสาณฺุคฺคเหหิ
อนฺุคฺคณฺุหามิ ฯ อภินนฺุทิติ สมฺปฏิจฺจฺนิ ฯ น เกวลญจ อภินนฺุทิติ
อิมํ ปน สตฺถุ สนฺุติกา อสฺสาสํ ลภิตฺวา ชฺมฺเณนฺุโต วายมฺนฺุโต
กตฺติปาเหน อรหตฺเต ปตฺติจฺจาสิ ฯ
ทุติยํ ฯ

ยมกสุตฺตวณฺฺณา

ตฺติเย ทิฏฺฐิกตฺตนฺุติ สเจ หิสฺส เอวํ ภเวยฺย สงฺขารา
อุปฺปชฺชนฺุติ เจว นฺิรชฺชนฺุติ จ สงฺขารูปฺวตฺตเมว อุปฺวตฺตํ
โหตฺติทิติ ทิฏฺฐิกตฺตํ นาม น ภเวยฺย สาสนาวจฺริกํ ฅาณฺ์
ภเวยฺย ฯ ยสฺมา ปนสฺส สตฺโต อฺจฺฉิขฺชติ วินสฺสตีติ อโหสิ
ตฺสฺมา ทิฏฺฐิกตฺตํ นาม ชาตํ ฯ ฅามสา ปฺรามาสาติ ทิฏฺฐิฅาเมน
เจว ทิฏฺฐิปฺรามาสเณน จ

เขนายสฺมา สาริปฺตฺโตติ ยถา นาม ปจฺจนฺุเต กุปฺปีเต
ตํ วุปฺสเมตฺตํ อสฺกโกณฺุตา ราชฺปฺริสา เสนาปตฺติสฺส วา รณฺุโณ
วา สนฺุติกํ กจฺจนฺุติ เอวํ ทิฏฺฐิกตฺตวเสณ ตฺสฺมี เถเร กุปฺปีเต
ตํ วุปฺสเมตฺตํ อสฺกโกณฺุตา เต ภิกฺขุ เยน ชฺมฺมราชสฺส ชฺมฺม-
เสนาปติ อายสฺมา สาริปฺตฺโตเต เตนฺุปฺสจฺมมีสุ ฯ เอวํ พฺยาโฆติ
เตสํ ภิกฺขุณฺ์ สนฺุติเก วิย เเธรสฺส สมฺมุขา ปคฺคยฺห วตฺตํ

*เล่มที่ ๑๑ ยมกสูตรวณณา หน้า ๔๘๕

อสุโกนุโต โอลมพุนเตน หทเยน เอวํ ขวาหฺนฺติ อห ๑
เอตฺถ อิทํ โอปมมสฺสนฺทํ อห(๑) ๑ ตํ ก็ มลฺลสฺส อวฺโสติ
อิทํ เถโร ตสฺส วจํ สุตฺวา นายํ อตฺตโน ลทฺธิยํ โทสํ
ปสฺสตี ฌมฺมเทสฺนายนสฺส ตํ ปากฺกํ กริสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา
ติปริวฏฺฐเทสํ เทเสตฺถ อารภี ๑

ตํ ก็ มลฺลสฺส อวฺโส ยมก รูปํ ตถาคโตติ อิทํ กสฺมา
อารทฺธํ อนุโยควตฺตปปนตฺถิ(๒) ๑ ติปริวฏฺฐเทสํ นาวสํ สมิํ หิ
เถโร โสตาปนฺโน ชาโต ๑ อถ นํ อนุโยควตฺตํ ทาเปตฺถํ ตํ
ก็ มลฺลสฺสตีอาทิมหา ๑ ตถาคโตติ สตฺโต ๑ รูปํ เวทนา สลฺลยา
สงฺขารํ วิญฺญาณํ อิมํ ปญฺจกฺขนฺเช สมฺปิณฺเฑตฺวา
ตถาคโตติ สมฺนุสฺสตีติ ปุจฺจตี ๑ เอตฺถ จ เต อวฺโสติ
อิทํ เถรสฺส อนุโยเค ภูมํ ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ เอตฺถ จ เต
เอตฺตเก จานํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สจฺจโต ติโรโต สตฺเต อนุ-
ปฺลพฺภิมานํ ๑ สจฺจํ ตํ อวฺโสติ อิทเมตํ อลฺลํ พุยากร-
เปตฺถกาโม ปุจฺจตี ๑ ยํ ทุกฺขํ ตํ นิรุทฺธนฺติ ยํ ทุกฺขํ ตเทว
นิรุทฺธํ อลฺลํ สตฺโต นิรุทฺธนํ โก นาม นตฺถิ เอวํ
พุยากรเยยฺยนฺติ อตฺถโถ ๑

เอตฺตเสว อตฺตสฺสาตี เอตฺตสฺส ปจฺมมกฺคสฺส ๑
ภฺยโยโส มตฺตตาย ฌานายาตี อติเรกปฺปมาณสฺส ฌานสฺส อตฺถาย
๑. สพุพฺพตฺถ เอตฺถ อิทํ โอปมมสฺสนฺทํ อาหาตี นตฺถิ ๑
๒. ม. อนุโยควตฺตํ ทาปนตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณนา หน้า ๔๘๖

สทวิปสุสนกานํ อุปริ จ ตินฺณํ มคฺคานํ อาวิภาตฺถายาติ
อตุโถ ฯ อารกฺขสมฺปนฺโนติ อนฺโตอารกฺเขน เจว พหิ
อารกฺเขน จ สมฺนฺนาคโต ฯ อโยคกฺเขมกาโมติ จตฺตฺหิ โยเคหิ
เขมภาวํ อนิจฺจนฺโต ฯ ปสฺยฺหาติ ปสฺยฺหิตฺวา อภิภฺวิตฺวา ฯ
อนฺุปชฺชชาติ อนฺุปวิสิตฺวา ฯ

ปฺพพฺพุจฺจาเยตีอาทิสฺสุ ทฺูรโตว อาคจฺจนฺตํ ทิสฺสุวา อาสนฺโต
ปจฺมตฺโร วุจฺจาตีติ ปฺพพฺพุจฺจาเย ฯ ตสฺส อาสนํ ทตฺวา ตสฺมี
นินฺนเน ปจฺจนา นิปตฺติ นิสฺสิตฺติ ปจฺจนาณิปาตี ฯ ปาโตว
วุจฺจาย เอตฺตกา กสิฺตฺตุ คจฺจถ เอตฺตกา วปีตฺนฺติ วา สพฺพปจฺมํ
วุจฺจาตีติ ปฺพพฺพุจฺจาเย ฯ สายํ สพฺเพสุ อตฺตโน อตฺตโน
วสนฺนุจฺจานํ คเตสุ เกหฺสฺส สมฺนฺตโต อารกฺขํ สํวิชฺชาย ทฺวารานิ
ถเกตฺวา สพฺพปจฺจนา นิปชฺชนนฺโตปิ ปจฺจนาณิปาตี ฯ กิ(๑) กโรมิ
อฺยฺยปฺตฺต กิ กโรมิ อฺยฺยปฺตฺตฺตาติ มุขํ โอลเณนฺโต กิ การิ
ปฺกฺกิสฺสเวตีติ กิการปฺกฺกิสฺสวาวิ ฯ มนาปี จรตีติ มนาปจฺจาริ ฯ ปิยฺ
วทตีติ ปิยฺวาที ฯ มิตฺตโตปิ นํ ทฺเหยยฺยาติ(๒) มิตฺโต เม อฺยฺนฺติ
สทฺททฺเหยยฺ ฯ วิสฺสาสิ อฺปาชฺชเชยฺยาติ เอกโต ปานโกชฺชนาทีนิ(๓)
กโรนฺโต วิสฺสาสิโก ภเวยฺย ฯ สํวิสฺสตฺโตติ สฺสุจฺจ วิสฺสจฺจ โจ ฯ

เอวเมว โชติ เอตฺถ อิทํ โอปมมสฺสสนฺทนํ พาลคห-
ปติปฺตฺโต วิย หิ วุจฺจสนฺนินฺนฺสฺสิตกาเล อสฺสฺตฺวา พาลปฺลฺลชฺชโน(๔)
๑. ม. กิการิ ฯ ๒. ม. สทฺททฺเหยยฺยาติ ฯ ๓. ม. ปานโกชฺชนาที ฯ
๔. ม. ปฺลฺลชฺชโน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ยมกสูตรวณณา หน้า ๔๘๗

วรรคปัจจามิตโต วย อพลทพพลา ปญจกขนุชา วรรคปัจจา-
 มิตตตสส พาลคหปติปุตต์ อุปฏฐหิตตสสามิติ อุปคตกาโล วย
 ปฏิสนธิกขณเณ อุปคตา ปญจกขนุชา ตสส หิ น เม อัย
 สหาโย วรรคปัจจตุถิกโก อยนุติ อชานนกาโล วย ฏฐุณิสสิต-
 ปุฏฐชนตสส ปญจกขนุเช น อิเม มยหนุติ อคคเหตุวา มม
 รูปี มม เวทนา มม สลญา มม สงขารวา มม วิญญาณนุติ
 คหิตกาโล วรรคปัจจตุถิกตสส มิตโต เม อยนุติ คเหตุวา
 สกการกรรมกาโล วย มม อิเมติ คเหตุวา ปญจนัน ขนุชานัน
 นหาปนโกชนาทีหิ (๑) สกการกรรมกาโล อติวีย สัวิสสุจโ (๒) เม
 อยนุติ ฌตวา สกการ กโรนตสเสว อสินา สีสจนิทหนั วย
 วิสสุตตสส(๓) พาลปุฏฐชนตสส จุติกขณเณ(๔) ภิชชมานะหิ ขนุเชหิ
 ชีวิตปริยาทานัน เวทิตพัพ ๕

อุปเทตีติ อุปกจณติ ๕ อุปาทิยตีติ คณหาติ ๕ อธิฐฐาตีติ
 อธิติฐฐติ ๕ อตตวาเมติ อัย เม อตตวาติ ๕ สุตวา จ โข
 อาวุโส อริยสาวโกติ ขถา ปน ปณทัโต คหปติปุตโต เอวั
 อุปคต ปจจตุถิก ปจจตุถิกโก เม อยนุติ ฌตวา อปปมตโต
 ตานี ตานี กมมานี การถวา อนตถั ปรีหริ อตถั ปาปุณาติ
 เอวั สุตวา อริยสาวโกปี น รูปี อตตโต สมมุปลสตีติอาทีนา
 # ๑. สี่. ปานโกชนาทีหิ ๕ ม. นหาปนโกชนาทีหิ ๕
 # ๒. ม. อติวิสสุตโต ๕ ๓. ม. วิสสุตตสส ๕ ๔. ม. ติจิณเณหิ ๕

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคตวณฺณา หน้า ๔๘๘

นเขน ปญฺจกฺขนฺธ อหฺนฺติ วา มมฺนฺติ วา อคฺคเหตฺวา
ปจฺจตฺถิกา เม เอเตติ ฌตฺวา รูปสฺตตฺตกอรฺูปสฺตตฺตกาทิวเสน
วิปฺสฺสนาย โยเชตฺวาว ตโตนิทานํ ทุกฺขํ ปรีวชฺเชตฺวา อคฺคผลํ
อรหฺตํ ปาปฺณาติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ
ตติยํ ฯ

อนุราชสฺตตวณฺณา

จตฺตเถ อรณฺณกฺฎิกายนฺติ ตสฺเสว วิหารสฺส ปจฺจนฺเต
ปณฺณสาลาโย ฯ ตํ ตถาคโตติ ตุมฺหากํ สตฺถา ตถาคโต ตํ
สฺตํ ตถาคตํ ฯ อณฺณคฺริเมหิตี ตสฺส กิร เอวํ อโหสิ อิเม
สาสนสฺส ปฎิปกฺขา ปฎิวិโลมา ยถา อิเม ภณฺนฺติ น เอวํ
สฺตฺถา ปณฺณาเปสฺสตีติ(๑) ตสฺมา เอวมาห ฯ เอวํ วุตฺเต เต
อณฺณตฺติคฺคิยาติ เอวํ เถเรน อตฺตโน จ ปเรสฺสจ สมฺมํ
อชานิตฺวา วุตฺเต เอกเทเสน สาสนสมฺมํ ชานนฺตา เถรสฺส
วาทे โทสํ ทาทูกามาเต อณฺณตฺติคฺคิยา ปรีพฺพาชกา
อายสฺมนฺตํ อนุราชํ เอตทโวจํ ฯ

ตํ ก็ มณฺณสิ อนุราชาติ สตฺถา ตสฺส กถิ สุตฺวา
จินฺเตสิ อยํ ภิกฺขุ อตฺตโน ลทฺธิยํ โทสํ น ชานาติ
การโก ปเนส ยุตฺตโยโค ฐมฺมเทสฺนายน เอว นํ ชานาเปสฺสามิตี
๑. ม. ปณฺณาเปสฺสตี อณฺณตา ปณฺณาเปสฺสตีติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปาติลยยสุตตวณฺณนา หน้า ๔๘๕

ติปริวฏฺฐเทสนํ เทเสตฺกาโม ตํ ก็ มลฺลสฺสี อนุรธาติ-
 อาทิมหา ฯ อถสฺส ตาย เทสนาย อรหตฺตสฺส(๑) อนุโยคมกฺคํ (๒)
 อาโรเปนฺโต ตํ ก็ มลฺลสฺสี อนุรธา รุปํ ตถาคโถติอาทิมหา ฯ
 ทุกฺขณฺเจว ปฺลณฺเปมิ ทุกฺขสฺส จ นิโรชนฺติ วฏฺฐทุกฺขณฺเจว
 วฏฺฐทุกฺขสฺส จ นิโรธํ นิพฺพานํ ปฺลณฺเปมิ ฯ ทุกฺขนฺติ วา
 วจเนน ทุกฺขสจฺจํ กหิตํ ฯ ตสฺมี กหิตเต สฺมทฺยสจฺจํ กหิตเมว
 โหติ ตสฺส มฺลตฺตทา ฯ นิโรชนฺติ วจเนน นิโรธสจฺจํ กหิตํ ฯ
 ตสฺมี กหิตเต มกฺกสจฺจํ กหิตเมว โหติ ตสฺส อุปายตฺตทา ฯ
 อิติ ปุพฺเพ จาหํ อนุรธา เอตฺรหิ จ จตฺสจฺจเมว ปฺลณฺเปมิตฺติ
 ทสฺเสติ ฯ เอวํ อิมสฺมี สฺตฺเต วฏฺฐวิวฏฺฐเมว กถิตํ ฯ
 จตฺตํ ฯ

วฏฺฐทุกฺขสฺสวณฺณนา

ปฺลณฺเจเม กุมฺภการนิเวสเนติ กุมฺภการสาลาญํ ฯ เถโร
 กิโร วฏฺฐวสฺโส ปวาเรตฺวา ภควนฺตํ ทสฺสนาย อากจฺฉติ ฯ
 ตสฺส นครมชฺเช มหาอาพาโธ อุปฺปชฺชิ ปาทา น วหนฺติ ฯ
 อถ นํ มลฺลจกสิวิกาย กุมฺภการสาถํ อหริสฺสุ ฯ (๓) สจ
 สาธา เตสํ กุมฺภสาธา น นิวสนสาธา ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ
 กุมฺภการนิเวสเน วิหฺรตีติ ฯ พาพฺหคฺลิตาโนติ อธิมตฺตคฺลิตาโน ฯ
 # ๑. ม. อรหตฺตปฺปตฺตสฺส ฯ ๒. ม. อนุโยควตฺตํ ฯ
 # ๓. ม. อหริสฺสุ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺวารวคฺคณฺนา หน้า ๔๕๐

สมโรสีติ(๑) สมฺนตโต อโรสี จลนากาเรน อปจิติ ทสฺเสตี ฯ
 วุตฺติ (๒) กิเรตํ พาพฺพหิตาเนนปี วุฑฺฒตฺรํ ทิสฺวา อุกฺขานากาเรน
 อปจิติ ทสฺเสตพฺพา ฯ เตน ปน มา จลิตฺวา มา อุกฺขาสีติ(๑)วตฺตพฺโพ ฯ
 สนฺติมานิ อาสนานีติ พุทฺธกาลสมฺมิตฺติ เอกสฺสปี ภิกฺขุโน
 วสนฺนุจฺจเน สเจ สตฺถา อากจฺฉิสฺสตี อีธ นิสฺสีทิสฺสตีติ
 อาสนํ ปณฺณตฺตเมว โหตี อนฺตมโส ผลกมตฺตมปี ปณฺณสนฺถาร-
 มตฺตมปี ฯ ขมนิยํ ยาปฺนิยฺนติ กจฺจิทฺถํ ทุคฺคํ ขมิตฺถํ อิริยาปถํ
 วา ยาเปตฺถํ สกฺกาตี ปุจฺฉตี ฯ ปฏิกฺกมฺนตีติ นีวตฺตนฺตี ฯ
 อภิกฺกมฺนตีติ อธิคจฺฉนฺตี(๔) ฯ ปฏิกฺกโมสานนฺตี ปฏิกฺกโม เอตาสี ฯ
 สีลโต น อฺปวตฺตีติ สีลํ อารพฺภ สीलภาเวน น อฺปวตฺตี ฯ
 จิรปฏิกฺกาหนฺตี จิรปฏิกฺโก อหํ จิรโต ปญฺจาย อหนฺตี อตฺถโธ ฯ
 ปุตฺติกายเณตี อตฺตโน สุวณฺณวณฺณมปี กายํ ภควา ชฺว-
 ปคฺขรณฺนุจฺเจน เหวมาห ฯ โย โข วกฺกสิ ชฺมมฺนฺตี อีธ
 ภควา ชฺมมกาโย โข มหาราช ตถาคโตตี วุตฺติ ชฺมมกายตํ
 ทสฺเสตี ฯ นววิโร หิ โลกุตฺตรชฺมโม ตถาคตฺตสฺส กาโย
 นาม ฯ

อิทานิ เณรสฺส ติปริวณฺณํ ชฺมมเทสนํ อารภฺนโต ตํ
 ก็ มณฺณสีติอาทิมานํ ฯ กาสฺสลาตี กาสฺสลาวิหาโร ฯ วิโมกฺขายาตี
 # ๑. ม. สมโรสีติ ฯ ๒. ม. ส. ยุตฺตี ฯ ๓. ม. มา จลิตฺวา มาจลิตฺตี ฯ
 # ๔. ม. อธิคจฺฉนฺตี ฯ ๕. ม. ชฺมมกายตํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ วกถีสุตตวณณา หน้า ๔๕๑

มคฺควิโมกฺขตถาย ฯ สุวิมฺตฺโต วิมฺจฺจิสฺสตีติ อรหฺตฺตผลวิมฺตฺติยา
 วิมฺตฺโต หุตฺวา วิมฺจฺจิสฺสตี ฯ ตา กิร เทวตา เยน นีหาเรน
 อิมินา วิปฺสฺสนา อารทฺธา อนนฺตรายเณ อรหฺตฺตํ ปาปฺณิสฺสตีติ
 ฌตฺวา เอวมาหํสุ ฯ อปาปกนฺติ อลามกํ ฯ สตฺถํ อหเรสีติ
 เถโร กิร อธิมานิโก อโหสิ ฯ โส สมာธิวิปฺสฺสนาหิ
 วิกฺขมฺภิตานํ กิเลसानํ สมฺมาจาร์ อปฺสฺสนฺโต จีณาสโวมฺหิตี
 สลฺยตี หุตฺวา ก็ เม อิมินา ทุกฺเขน ชีวีเตน สตฺถํ อหริตฺวา
 มริศฺสามิตี ติจิเณน สตฺถเณ กณฺจนาฬํ ฉินฺทิ ฯ อถสฺส ทุกฺขา
 เวทนา อุปฺปชฺชติ ฯ โส ตสฺมี ขณฺเณ อตฺตโน ปุณฺณชนภาวํ
 ฌตฺวา อวิตฺสฺฏกมฺมฏฺจานตฺตา สีนํ มุลกมฺมฏฺจานํ อาทาย
 สมฺมสนฺโต อรหฺตฺตํ ปาปฺณิตฺวาว กาลมกาสิ ฯ ปจฺจเวกฺขณา
 ปนสฺส จ กถํ อโหสีติ จีณาสวสฺส เอกฺกนวิสฺติ ปจฺจเวกฺขณา
 น สพฺพาว อวสฺสํ ลทฺฐพฺพา ติจิเณนาปี ปน อสิณา
 สีเส ฉิขฺชนฺเต เอกํ เทว ฌานานิ อวสฺสํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ

วิวตฺตกฺขณฺชนฺติ ปรีวตฺตกฺขณฺธิ ฯ เสमानนฺติ(๑) สยมานํ ฯ
 เถโร กิร อุตฺตานโก นิปฺนฺโน สตฺถํ อหริ ฯ ตสฺส สรีริ
 ยถาจิตฺเมว อโหสิ ฯ สีลํ ปน ทกฺขิณปฺสฺเสน ปรีวตฺติตฺวา
 อฏฺฐาสิ ฯ อริยสาวกา หิ เขภฺยุเณน ทกฺขิณปฺสฺเสนเนว กาลํ
 กโรนฺติ ฯ เตนสฺส สรีริ ยถาจิตฺเตว อโหสิ ฯ สีลํ ปน
 # ๑. ม. เสमानนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๕๒

ทกฺขินปสฺสเสน ปรีวตฺติตฺวา จิตฺ ๑ ตํ สนฺธาย วิวตฺตกฺขนฺโธ
นาม ชาโตติปิ วทนฺติ ๑ ธฺมมยิตตฺตฺนฺติ ธฺมมยณภาวํ ๑
ติมิรายิตตฺตฺนฺติ ติมิรายณภาวํ ธฺมวลาหํ วิย ติมิรวลาหํ
วีย จาติ อตฺโถ ๑

ปญฺจมํ ๑

อสุตฺตชิตฺตวณฺณา

นฺนุเจ กสฺสปการาเมติ กสฺสปเสฏฺฐิณา การิเต อารามे ๑
กายสงฺขารเถติ อสุตฺตปสฺสเส ๑ โส หิ เต จตฺตถฺชฺฆานน
ปสฺสสมฺภิตฺวา ปสฺสสมฺภิตฺวา วิหาสิ ๑ เอวํ โหตีติ อิทานิ ตํ สมาริ อปฺปฏิ-
ถภนฺตสฺส เอวํ โหติ ๑ โน จ ขฺวาทฺ(๑) ปรีหายามีติ กจฺจิ นุ
โฆ อหํ สาสนฺโต น ปรีหายามิ ๑ ตสฺส กิร อาพาธโทเสน
อปฺปิตฺ(๒) สมာปคฺติ ปรีหายิ ตสฺมา เอวํ จินฺเตสิ ๑ สมาริสารกา
สมาริสามณฺญาติ สมาริเชว สารณฺจ สามณฺยณฺจ [๓] มยฺหํ
ปน สาสเน น เอตํ สารํ วิปสฺสนามกฺคผลานิ สารํ ๑
โส ตฺวํ สมาริโต ปรีหายนฺโต กสฺมา จินฺเตสิ สมาริโต
ปรีหายามีติ เอวํ เถรํ อสุตฺตเสตฺวา อิทานิสุตฺ ติปรีวณฺณํ
ธมฺมเทสนํ อารณฺโตะ ตํ กิํ มณฺยสีติอาทิมาย ๑ อถสุต
๑. ม. โน จสฺสทํ ๑ ๒. ม. อปฺปิตฺปฺปิตา ๑
๓. ม. เอตฺถนฺตเร มณฺยณฺนฺตีติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๑๑ เขมกสุตตวณณา หน้า ๔๕๓

ติปริวัญญุเทสนาวสานเ อรหตุตํ ปตฺตสฺส สตตํ วิหารํ
ทสฺเสนฺโต โส สุขณฺเจ เวทนํ เวทยตฺติอาทิมานห ๑ ตตฺถ
อนภินนุทิตาติ ปชานาตฺติติ สุขเวทนาย ตาว อภินนุทนา โหตุ
ทุกฺขเวทนาย กถํ โหตฺติติ ทุกฺขํ ปตฺวา สุขํ ปตฺเถติ
ยทกฺเคน [๑] ทุกฺขํ ปตฺเถติเยว ๑ สุขวิปริณามเนน หิ ทุกฺขํ
อากตเมว โหตฺติติ เอวํ ทุกฺขเ อภินนุทนาเวทิตพฺพา ๑ เสถํ
ปฺพุเพ วุตฺตนยเมวาทิ ๑

ฉญฺจ ๑

เขมกสุตตวณณา

สตุตฺตเม อตฺตนิยฺนติ อตฺตโน ปริกฺขารชาตํ ๑ อสฺมิมฺติ
อริคตฺนติ อสฺมิมฺติ เอวํ ปวตฺตา ตณฺหามานา อริคตา ๑
สนฺชวานิกายาติ ปฺนปฺปฺนํ คมนาคมนเนน ๑ อฺปสฺงกมฺมิตฺติ พทริ-
การามโต คาวตฺมตฺตํ โฆสิตารามํ อคฺมาสิ ๑ ทาสกตฺเถโร ปน
จตุกฺขตฺตํ คมนาคมนเนน ตํทิวสํ ทฺวิโยชนํ อทฺธานํ อหิณฺทํ ๑
กสฺมา ปน ตํเถรา ปหิณฺสิ วิสฺสุตฺตสฺส ฐมฺมกถิกสฺส สนฺติกา
ฐมฺมํ สุณฺิสฺสามาติ ๑ สยํ กสฺมา น คตาติ เถรสฺส
วสนฺญฺจานํ อรณฺญํ สมฺพาริํ ตตฺถ สญฺจิมตฺตานํ เถรานํ จาคฺตุ
วา นิสฺสิทฺตุํ วา โอกาโส นตฺถิตฺติ น คตา ๑ อธิชานฺตุวา
๑. ม. เอตฺถนฺตเร สุขํ ปตฺเถติ ตทกฺเคนาติ ทิสฺสติ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๔๕๔

อมฺหากํ ฌมฺมํ กเถตฺตปิ กสฺมา ปน น ปหิณฺสีสุติ เถรสฺส
อาพาธิกตฺตาฯ อถ กสฺมา ปฺนปฺปฺนํ ปหิณฺสีสุติ สยเมว
ตฺตวา อมฺหากํ ฌมฺมํ (๑) กเถตฺตํ อากมฺิสฺสตีติฯ เถโรปี เตสํ
อชฺฌาสยํ ตฺตวาว อคมาสีติฯ

น ขวาทํ อวฺโส รฺูปนฺติ โย หิ รฺูปเมว อสฺมีติ
วทติ เตน อิตฺเร จตฺตาริ ขนฺธา ปจฺจกฺขตา โหนฺติฯ
โย อณฺฺตฺร รฺูปา วทติ เตน รฺูปี ปจฺจกฺขตํ โหติฯ
เวทนาทีสุปี เอเสว นโยฯ เถรสฺส ปน สมฺภูโต ปณฺจสุปี ขนฺธเส
อสมฺมีติ อธิคโต ตสฺมา เอวมาหฯ โหเตวาทิ โหติเยวฯ
อนฺุสทคโตติ สุขุโมฯ อฺุเสติ ฉาริกาขาริฯ ขาริเต อฺุสขาริฯ
สมฺมทฺทิตฺวาติ เตเมตฺตวา ขาทฺตวาฯ (๒)

เอวเมว โขติ เอตฺถ อิทํ โอปมฺมสฺสทฺทนํ กิถิฏฺฐจฺวตฺถํ
วีย หิ ปุณฺณชนฺุสฺส จิตฺตวโร (๓) ตโย ขาริ วีย ติสฺโส
อนฺุสทฺสนา ตีหิ ขาริหิ ฐิตวตฺถํ วีย [๔] อนาคามีโน จิตฺต-
วโร อนฺุสทคโต อฺุสาทิกนฺุโร วีย อรหตฺตมกฺควชฺฌา กิเลสา
คณฺุทกรณฺุทโก วีย อรหตฺตมกฺควณฺุณํ คณฺุทกรณฺุทกํ อากมฺม
อนฺุสทคตานิ อฺุสคณฺุชาทินํ สมฺมุขมาโต วีย อรหตฺตมกฺเคน
สพฺพกิเลสกฺขโย คณฺุทปริภาวิตวตฺถํ นิวาเสตฺตวา ฉณฺุทิวเส
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. สී. ขาริตฺตวาฯ ม. ขาทฺตวาฯ
๓. ม. จิตฺตวโรฯ ๔. ม. เอตฺถนฺุตฺเร เทสฺนายน มทฺทิตฺวา จิตฺติ
ทิสฺสตีติฯ

*เล่มที่ ๑๑ ฉนวนสุตตวณณนา หน้า ๔๕๕

อนนฺตรวีถิยฺ สุกนฺธกนฺธิโน วิจรณฺ วิย จีณาสวสฺส สีล-
คณฺฐาทิหิ ทส ทิสา อุปวายนฺตสฺส ยถากามจาโร ฯ

อาจิกฺขิตฺตุนฺติ กเถตุํ ฯ ทสฺเสตฺตุนฺติ(๑) ปกาเสตุํ ปณฺณเปตฺตุนฺติ(๒)
ชานาเปตต ฯ ปญฺจเปตฺตุนฺติ ปติญฺจาเปตต ฯ วิวริตฺตุนฺติ วิวภูํ
กาตต ฯ วิภชิตฺตุนฺติ สุวิภตฺตํ กาตต ฯ อุตฺตานิคาตฺตุนฺติ อุตฺตานิ
กาตต ฯ สญฺจิมตฺตานิ เถรานนฺติ เต กิร เถเรน กถิตกถิตญฺจानเ
วิปสฺสนํ ปญฺจเปตฺวา อุปฺรุปริ สมฺมสนฺตนา เทสนาปริโยसानเ
อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ ฯ เถโรปิ อณฺเณน นีหารเณ อกเถตฺวา
วิปสฺสนาสหคตจิตฺเตเนว กเถสิ ฯ ตสฺมา โสปี อรหตฺตํ
ปาปฺณิ ฯ เตน วุตฺตํ สญฺจิมตฺตานิ เถรานํ กิกฺขุณฺ อนฺุปาทาย
อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺุจฺจิสฺสุ आयสฺมโต เขมกสฺสาติ
สตฺตมํ ฯ

ฉนวนสุตตวณณนา

อญฺจเม आयสฺมา ฉนฺโนติ ตถาคเตน สทฺธิ เอกทิวเส
ชาโต มหาภินิกฺขมนทิวเสน สทฺธิ นิกฺขมิตฺวา ปฺน อปรภาเค
สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา อมฺหากํ พุทฺโธ อมฺหากํ ฐมฺโอมติ
เอวํ มกฺขิ เจว ปฟาสิ จ หุตฺวา สพฺรหฺมจารีณํ ผรุสฺวาจาย
สงฺฆญฺญัน กโรนฺโต เถโร ฯ อปาปฺรณฺ อาทายาติ กุญฺจิกํ
๑. ม. เทเสตฺตุนฺติ ฯ ๒. ม. ปณฺณเปตฺตุนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๔๕๖

คเหตฺวา ฯ วิหารเณ วิหาริ อุปฺสงฺกมิตฺวาติ เอกํ วิหาริ ปวิสิตฺวา
ตโต อณฺณํ ตโต อณฺณนฺติ เอวํ เตน เตน วิหารเณ ตํ
ตํ วิหาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา ฯ เอตทโวจ โอวทนฺตุ มนฺติ กสฺมา
เอวํ มหนฺเตน อุตฺสาเหณ ตตฺถ ตตฺถ คนฺตุวา เอตํ อโวจติ
อุปฺปนฺนสํเวคตฺยา ฯ ตสฺส หิ ปรีนิพฺพุเต สตฺถริ ฐมฺมสงฺคาหก-
ตฺถเรหิ เปลีสโต आयสฺมา อานนฺโท โกสมพี คนฺตุวา พุรหฺมทณฺฑํ
อทาสี ฯ โส ทินฺเน พุรหฺมทณฺฑเฑ สลฺลชาตปรีพาโห วิสลฺลณฺฎิโต
ปติตฺวา ปฺน สลฺลํ ลภิตฺวา วุฏฺฐาย เอกสฺส ภิกฺขุโน สนฺติกํ
คโต ฯ โส เตน สทฺธิ กิลฺลิจิ น กเถสิ ฯ อณฺณสฺส สนฺติกํ
อคฺมาสิ โสปี น กเถสิตี เอวํ สกฺลวิหาริ วิจริตฺวา
นิพฺพิณฺโณ ปตฺตจิวริ อาทาย พาราณสี คนฺตุวา อุปฺปนฺน-
สํเวโก ตตฺถ ตตฺถ คนฺตุวา เอวํ อโวจ ฯ

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ สพฺเพ เตฏฺฐมกสงฺขารา
อนิจฺจา ฯ สพฺเพ ฐมฺมา อนตฺตาติ สพฺเพ จตฺตภูมิกา ฐมฺมา
อนตฺตา ฯ อิติ สพฺเพปี เต ภิกฺขุ เถริ โอวทนฺตา อนิจฺจลฺกขณฺ
อนตฺตลฺกขณฺนฺติ เทวว ลฺกขณานิ กเถตฺวา ทุกฺขลฺกขณฺ น
กถียีสฺสุ ฯ กสฺมา เอวํ กิร เนสํ อโหสิ อัย ภิกฺขุ วาที
ทุกฺขลฺกขณฺ ปญฺญาปิยมาเน รุปิ ทุกฺขํ ฯ เป ฯ วิญฺญาณฺ ทุกฺขํ
มคฺโค ทุกฺโข ผลิ ทุกฺขนฺติ ตฺเมห ทุกฺขปฺปตฺตา ภิกฺขุ
นามาติ คหณฺ คณฺเฑหฺยย ยถา คหณฺ คเหตุ น สกฺโกติ

*เล่มีที่ ๑๑ ฉนฺนสฺตฺตวณฺณนา หนา ๔๕๗

เอวํ นิทฺโทสเมวสฺส กตฺวา กเถสฺสามาติ เทวว ลกฺขณานิ
กถียีสฺส ฯ

ปฺริตสฺสณาอุปาทานํ อุปฺปชฺชตีติ ปฺริตสฺสณา จ อุปาทานญจ
อุปฺปชฺชตี ฯ ปจฺจุทาวตฺตติ มานสิ อถ โโก จรหิ เม อตฺตาคิ
ยหิ รูปาทีสุเอโกปี อนตฺตา อถ โโก นาม (๑) เม อตฺตาคิ
เอวํ ปฏฺฐินิวตฺตติ มยฺหํ มานสนฺติ ฯ อัยํ กิโร เตโร ปจฺจเย
อปฺริคฺคเหตฺวาว วิปฺสฺสนํ ปฏฺฐเปสิ สาสฺส (๒) ทุพฺพลวิปฺสฺสนา
อตฺตคฺคาหํ ปฺริยาทาตุํ อสฺกฏฺณนฺตี สงฺขารेषฺสุ สฺสณฺโถ
อุปฺฏฺฐหนฺเตสฺสุ อุจฺฉิขฺชิสฺสามิ วินฺสฺสิสฺสามีติ อุจฺเจททิกฺกุจฺฉิยา เจว
ปฺริตสฺสณาย จ (๓) ปจฺจโย อโหสิ ฯ โส จ อตฺตานิ ปปาเต
ปปตฺนตฺติ วิย ทิสฺวา ปฺริตสฺสณา อุปาทานํ อุปฺปชฺชตี
ปจฺจุทาวตฺตติ มานสิ อถ โโก จรหิ เม อตฺตาคิ อาห ฯ
น โข ปเนตฺติ (๔) ฌมฺมํ ปสฺสโต โหตีติ จตฺตจฺจฌมฺมํ ปสฺสนฺตสฺส
เอวํ น โหตี ฯ ตาวตฺติกา วิสฺสฏฺฐีติ ตตฺตโก วิสฺสาโส ฯ
สมฺมุขามาตฺนฺติ เตโร ตสฺส วจันํ สฺตฺวา กิทิสานฺนุ โข
อิมสฺส ฌมฺมเทสฺนา สปฺปายาติ จินฺเตนฺโถ เตปฺปฏิกํ พุทฺธวจันํ
วิจินฺตฺวา กจฺจายนฺตฺตติ (๕) อทฺทส อิทํ อาทิตฺว ทิกฺกุจฺฉิวิเนจันํ
กตฺวา มชฺเฌ พุทฺธพลํ ทีเปตฺวา สณฺหํ สฺซุหมํ ปจฺจยาการิ
๑. สී. โก นฺนุ โข ฯ ๒. สී. สายิ ฯ ๓. กตฺถจิ ปฺริตาสฺส จาติ
ทิสฺสตี ฯ ๔. ม. ปเนวํ ฯ ๕. สී. นิ. ๑๖/๔๒/๒๐ ฯ
ม. กจฺจายนฺตฺตติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวรคฺวณฺณา หน้า ๔๕๘

ปกาสยมานํ วุคฺคํ (๑) อิทมสฺส เทเสสฺสามีติ ตํ ทสฺเสนุโต สมฺมุขา
เมตฺตุนฺตืออาทิมหา ฯ

อภฺจิมํ ฯ

ราหุลสฺสุตฺตาทิวณฺณา

นวมทสมานี ราหุลสฺสยฺตฺเต (๒) วุคฺคตฺตฺถาเนว ฯ เกวลํ เหนฺตานี
อัยฺ เถรวคฺโคติ กตฺวา อีธาตฺตานีติ ฯ (๓)

นวมทสมานี ฯ

เถรวคฺโค จตฺตฺโต ฯ

นทีสฺสุตฺตวณฺณา

ปฺปฺพวคฺคสฺส ปจฺเม ปพฺพเตยฺยาติ ปพฺพเต ปวคฺตา ฯ
โอหารีนิติ โสเต ปตฺติตฺตฺตานี ตินฺปณฺณกฺกุจฺจาทีนิ เหนฺจฺจา-
หารีนิ ฯ ทูรํจฺมาติ นิกฺขนฺตฺกฺกุจฺจานโต ปญฺจาย จตฺตฺปณฺจโยชน-
สคคามินี ฯ สีมฺโสตาติ จณฺจโสตา ฯ กาสาตฺตืออาทีนิ สพฺพานี
ตฺตฺตฺชานานี ฯ รุกฺขาติ เอรณฺจาทโย ทพฺพลรฺกฺขา ฯ เต นํ
อชฺโฆลฺมเพยฺยุนฺติ เต ตีเร ชาตฺตาปี โอนมิตฺวา อคฺเคหิ
อฺกฺกํ สฺสฺสนฺเตหิ อธิโธลฺมเพยฺย อฺปริ ลมฺเพยฺยุนฺติ อตฺโต ฯ
ปฺลฺลชฺเชยฺยุนฺติ สมฺลมตฺตฺติกาย สทฺธิ สีสฺเส ปเตยฺยย ฯ โส เตหิ

๑. ม. คตฺ ๑ ๒. สฺ. นี. ๑๖/๕๕๕/๒๘๗ ฯ

๓. สฺ. อีธานีตฺตานีติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปุฬุตตตวณณา หน้า ๔๕๕

อชโฆตถโฏ วาลุกมตติโกทเกหิ มุขํ ปวิสนุเตหิ มหาวินาสํ
ปาปุณเอยย ฯ

เอวมเว โขติ เอตถ โสเต ปตติปุริโส วिय วฏฺฐสนฺนิสฺสีโต(๑)
พาลปฺลูชฺชนโน ทฏฺฐพฺโป อุกโตตีเร กาสาทโย วिय ทพฺพล-
ปฺลูจกฺขนฺธา อิม คหิตาปี มํ ชาเรตุํ (๒) น สกฺขิสฺสนฺตีติ
ตสฺส ปฺริสฺสฺส อชานิตฺวา คหณํ วिय อิม ขนฺธา น มยฺหํ
สหายติ พาลปฺลูชฺชนสฺส อชานิตฺวา จตฺตฺหิ คาเหหิ คหณํ
คหิตคหิตานํ ปฺลูชฺชนตฺตา (๓) ปฺริสฺสฺส พยสนฺนปฺปตฺติ วिय จตฺตฺหิ
คาเหหิ คหิตานํ ขนฺธานํ วิปริณามे พาลปฺลูชฺชนสฺส โสกา-
ทิพยสนฺนปฺปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ

ปจฺมํ ฯ

ปุฬุตตตวณณา

ทฺติเย วิวทตีติ อนิจฺจํ ทฺกขํ อนตฺตา อสุภฺนฺติ
ยถาสภาเวน วทฺนฺเตน สทฺธี นิจฺจํ สุขํ อตฺตา สฺกนฺติ
วทฺนฺโต วิวทติ ฯ โลกธฺมฺโมติ ขนฺธปฺลูจกํ ฯ ตํ หิ ลฺชฺชน-
สภาวตฺตา โลกธฺมฺโมติ วุจฺจติ ฯ กิณฺติ กโรมีติ กถํ กโรมิ ฯ
มยฺหํ หิ ปฺฏิปฺตฺติกถเนว ภาโร ปฺฏิปฺตฺติปุรณํ ปน กุลปฺตฺตานํ
๑. กตฺถจฺจิ วฏฺฐสนฺนิสฺสีโตติ ทิสฺสติ ฯ ๒. สී. ปตาเรตุํ ฯ
๓. สී. ปฺลูชฺชนตฺยา ฯ ม. ปฺลูชฺชนตฺตา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๕๐๐

ภาโรติ ทสฺเสติ ฯ อิมสฺมี สุตฺเต ตโย โลกา กถิตา ฯ
นาหํ ภิกฺขเว โลเกนาติ เอตฺถ หิ สตฺตโลโก กถิตो อตฺถิ
ภิกฺขเว โลเก โลกขมฺโมติ เอตฺถ สงฺขารโลโก ตถาคโต โลเก
ชาโต โลเก สํวทฺโฆติ เอตฺถ โอลาสโลโก กถิตो ฯ
ทุตฺติ ฯ

แผนปณฺฑูปมสฺตตวณฺณา

ตติเย กงฺคาย นทียา ตีเรติ อยฺยขมฺปฺรวาสิโน อปริมาณ-
ภิกฺขุปริวาริ จาริกิ จรฺมานิ ตถาคตํ อตฺตโน นคฺริ สมฺปตฺตํ
ทิสฺวา เอกสฺมี กงฺคาย นีวตฺตคณฺภูจฺจเน มหาวนสณฺฑมณฺฑิ-
ตปฺปเทเส สตฺถุ วิหาริ กตฺวา อทฺสุ ฯ ภควา ตตฺถ วิหริติ ฯ
ตํ สนฺธาย วุตฺตํ กงฺคาย นทียา ตีเรติ ฯ ตตฺร โข ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสิตี ตสฺมี วิหารเ วสนฺโต ภควา สายนฺห-
สมยํ คนฺธกฺกุโธ นิกฺขมิตฺวา กงฺคาตีเร ปณฺณตฺตวรพฺพุธาสเน
นินฺนโน กงฺคาย นทียา อากจฺจนฺตํ มหนฺตํ แผนปณฺฑํ(๑)
ทิสฺวา มม สาสเน ปณฺจกฺขนฺธนิสฺสิตํ เอกํ ขมฺมํ กเถสฺสามิตี
จินฺเตตฺวา ปริวเรตฺวา นินฺนเน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ฯ

มหนฺตํ แผนปณฺฑนฺตติ อฏฺฐานูฏฺฐาเน พทรปกฺก-
ปฺปมาณโต (๒) ปฏฺฐาย อนฺุโสตาคนเนน (๓) อนฺุปฺพุเพน ปวทฺตติตฺวา
๑. ม. แผนปณฺฑํ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒. สී. พทรภฺจิปมาณโต ฯ
ม. พทรปกฺกปฺปมาณโต ฯ ๓. ม. อนฺุโสตาคนเนน ฯ

*เล่มที่ ๑๑ เฌนปีณฐูปมสุตตวณณนา หน้า ๕๐๑

ปพพตถุณฺมตฺตํ ชาตํ ยตฺถ อุตฺถสปรปาทโย อเนกปาณา
นิวสนฺติ เอวรूपํ มหนฺตํ เฌนปีณฺทํ ฯ อวเวหฺยยาติ อเวหฺยเย ฯ
โส ปนํยํ เฌนปีณฺโท อญฺญจิตฺตญฺจานเปปี ภิษฺชติ โถกํ คนฺตวาปี
เอกทวิโยชนาทิวเสน คนฺตวาปี อนฺตรา ปน อภิษฺชนฺโตปี
มหาสมุทฺทํ ปตฺวา อวสุสเมว ภิษฺชติ ฯ นิชฺฌาเยหฺยยาติ
โอยโลเกหฺย ฯ โยนิโส อุปปริกฺเขยฺยาติ การณฺน อุปปริกฺเขยฺย(๑) ฯ
กึ หิ ลียา ภิภฺขเว เฌนปีณฺเท สาโรติ ภิภฺขเว เฌนปีณฺทมฺหิ
สาโร นาม กึ ภเวหฺย วิลียิตฺวา วิทฺธฺเสหฺยเยว ฯ

เอวเมว โขติ ยถา เฌนปีณฺโท นิสฺสาโร เอวํ รูปมฺปิ
นิจฺจสารฐวสารอดฺตสารวิเรน นิสฺสารเมว ฯ ยถา จ โส
อิมินา ปตฺตํ วา ถาลกํ วา กริสฺสามิติ คเหตุํ น
สภฺกาทฺ ฯ คหิตฺโตปี ตมตฺถํ น สาเชติ ภิษฺชติ เอว เอวํ รูปมฺปิ
นิจฺจนฺติ วา ฐวณฺติ วา อหฺนฺติ วา มมนฺติ วา คเหตุํ
น สภฺกาคหิตมฺปิ น ตถา ติจฺจติ อนิจฺจํ ทฺกขํ อนตฺตา
อสุภฺณเณว โหตีติ เอวํ เฌนปีณฺทสทิสเมว โหติ ฯ ยถา
วา ปน เฌนปีณฺโท จิตฺทาวจิทฺโท อเนกสนฺธิมฺปิโต พหุณฺนํ
อุตฺถสปรปาทีนํ ปาณานํ อวาโส เอวํ รูปมฺปิ จิตฺทาวจิทฺทํ
อเนกสนฺธิมฺปิถํ กุลวเสนเวตฺถ อสีติ กิมิกุลานิ วสนฺติ
ตเทว เตลํ สุตฺติมฺรมฺปิ(๒) วจฺจกฺกฺปิ คิลานสาธาปี สฺสานมฺปิ
น เต อณฺณตฺถ คนฺตวา คพฺภวฺจฺจานาทีนํ กโรนฺติ เอวมฺปิ
๑. ม. อุปปริกฺเขยฺย ฯ ๒. ม. สุตฺติมฺรมฺปิ ฯ

แผนปีณฺทสทิสฺ ๕

ยถา จ แผนปีณฺโฑ อาทิตฺ พทรปฺกมฺตฺโต หุตฺวา
อนฺุปฺพุเพน ปฺพุตฺตฺกฺกมฺตฺโตปี โหติ เอวฺ ฐปฺมฺปี อาทิตฺ กถมฺตฺตํ
หุตฺวา อนฺุปฺพุเพน พฺยามมฺตฺตมฺปี โคมหีสฺหตฺติอาทินฺ วเสน
ปฺพุตฺตฺกฺกาทิมฺตฺตํ โหติ มจฺจกจฺจปาทินฺ วเสน อนฺกโยชน-
สทฺปฺปมาณฺมฺปี เอวมฺปี แผนปีณฺทสทิสฺ ๕ ยถา จ แผนปีณฺโฑ
อฺกฺกฺจิตมฺตฺโตปี กิษฺชติ โถกํ คณฺตุวาปี พุริ คณฺตุวาปี สมฺพุทฺ
ปฺตฺวา ปน อวสฺสเมว กิษฺชติ เอวเมว ฐปฺมฺปี กถภาเวปี
กิษฺชติ อฺพุพุทาทิภาเวปี อนฺตรา ปน อภิษฺชมานมฺปี วสฺสสตาณฺกานํ
วสฺสสทฺ ปฺตฺวา อวสฺสเมว กิษฺชติ มรณฺมฺเข จฺณณฺวิจฺณณฺ
โหติ เอวมฺปี แผนปีณฺทสทิสฺ ๕

กึ หิ สฺยา กิภฺขเว เวทนาย สาโรติอาทิสฺปี เวทนาทินฺ
ปฺพุพุพาทิหิ (๑)เอวฺ สทิสฺตา เวทิตฺพุพา ๕ ยถา หิ ปฺพุพุโพ
อสาโร เอวฺ เวทนาปี ๕ ยถา จ โส อพฺโล อคฺยหฺอุปโค
น สกฺกา ตํ คเหตุวา ผลกํ วา อาสนํ วา กาคฺ
คหิตฺโตปี กิษฺชเตว เอวฺ เวทนาปี อพฺลา อคฺยหฺอุปกา น
สกฺกา นิจฺจาติ วา ฐฺวาทิ วา คหิตฺตุ คหิตฺตาปี น ตถา
ติฏฺฐติ เอวฺ อคฺยหฺอุปคตาณฺปี เวทนา ปฺพุพุพสทิสฺ ๕ ยถา
ปน ตสฺมึ ตสฺมึ อฺทกพิณฺทุมฺหิ ปฺพุพุโพ อฺปฺปชฺชติ เจว กิษฺชติ
๑. สฺ. พุพุพาทิหิ ๕

*เลมที่ ๑๑ เฒญปิณฐูปมสุตตวณณา หนา ๓๐๓

จ น จิรฎจติโก โหติ เอว เวทนาปิ ปุพพุโพ อุปปชชติ เจว ภิชชติ
จ จิรฎจติกา โหติ เอกจจรรกขณเ โภฏิสตสหัสสสงขา
อุปปชชติวา นิรุชฌติฯ ยถา จ ปุพพุโพ อุทกถลั
อุทกชาลลั(๑) กทฒิตุวา ปุฏั กตุวา คหณวาทลยจาทิ จตตาริ
การณานิ ปฎิจจ อุปปชชติ เอว เวทนาปิ วตุถุ อารมมณั
กิลตชชาลั(๒) สสสสงฆฎฎณณจาทิ จตตาริ การณานิ ปฎิจจ
อุปปชชติ เอวมปิ เวทนา ปุพพุพสทิสสาฯ

สณณปิ อสารกฏเจน มริจิสทิสสา ตถา อคยหุปกฎเจนฯ
น ทิ สกกา ตั คเหตุวา ปิวิตุ วา นุหายิตุ วา ภาชนั
วา ปุเรตตฯ อปิจ ยถา มริจิ วิปผนุทติ สณณชาตุมิเวกา
วีย ขายติ เอว นิลสณณาทิเกทา สณณปิ นีลาทินุททวณตถาย
ผนุทติ วิปผนุทติฯ ยถา จ มริจิ มหาชนั วิปปลมเบติ
[๑] ปุณณวาปิ วีย ปุณณนทึ วีย ทิสสตีติ วทาเปติ เอว สณณปิ
วิปปลมเบติ อิทั นิลกั สุกั สุขั นิจจนุติ วทาเปติฯ
ปีตกาทิสูปี เอเสว นโยฯ เอว สณณปิ วิปปลมเบตตนาปิ
มริจิสทิสสาฯ

อกุกกุกษาทนุติ (๔) อนุโต อสณณชาตมณฑลทักฯ สงขารานิ
อสารกฏเจน กทลิกขนุทธสทิสสา ตถา อคยหุปกฎเจนฯ ยถา
๑. ม. อุทกชลลัฯ ๒. ม. กิลตชชลลัฯ ๓. ม. เอตถนุตเร
ปุณณวาปิ วียาติ ทิสสตีฯ ๔. ส. อกุกษาทนุติฯ ๕. ม. อกุกกุกษาทนุติฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๕๐๔

หิ กทลิกฺขนฺธโต กิลฺลิจฺจเหตฺวา น สกฺกา โคปฺนสฺสิทินฺ
อตุถาย อุปเนตฺตุ อุปนีตมฺปิ น ตถา โหติ เอวํ สงฺขารายฺปิ น
สกฺกา นิจฺจาทิวเสณ คหิตฺตุ คหิตายฺปิ น ตถา โหนฺติ ฯ
ยถา จ กทลิกฺขนฺธो พหุปรตฺตวณฺณิสฺสโมธาโน โหติ เอวํปิ
สงฺขารกฺขนฺธो พหุขมฺมสฺสโมธาโน ฯ ยถา จ กทลิกฺขนฺธो
นํนาลกฺขโณ ฯ อลฺลโณเยว หิ พาหิรํย ปรตฺตวณฺณิยา วลฺลโณ
ตโต อพฺกนฺตรอพฺกนฺตรานํ เอวเมว สงฺขารกฺขนฺธेषฺปิ อลฺลเวท
ผลฺลสฺส ลกฺขณํ เจตนาทินํ สโมธานตฺวา ปน สงฺขารกฺขนฺธो
วฺจจฺจิตฺติ เอวมฺปิ สงฺขารกฺขนฺธो กทลิกฺขนฺธสฺสทิสฺโส ฯ

จกฺขมา ปฺริโสติ มํสจกฺขนา เจว ปญฺญาจกฺขนา
จาทิ ทฺวึหิ จกฺขุหิ จกฺขมา ฯ มํสจกฺขมฺปิ หิสฺส ปฺริสุทฺธํ
วณฺณิตฺติ อปคตปญฺจปิพฺกํ ปญฺญาจกฺขมฺปิ อสารภาวทสฺสสนสมตฺถํ ฯ
วิญฺญาณมฺปิ อสารกฺกุเจณ มายาสทิสฺสํ ตถา อคฺคหุปรคฺกุเจณ ฯ
ยถา จ มายา อตุตรา ลหุปรจฺจุปรจฺจานา เอวํ วิญฺญาณํ ฯ
ตลฺลหิ ตโตปิ อิตฺตรตรณฺเจว ลหุปรจฺจุปรจฺจานตรณฺจ ฯ เตเนว (๑)
หิ จิตฺเตน ปฺริโส อากโต วิย คโต วิย จิตโต วิย นิสฺสินฺโน วิย
โหติ ฯ อลฺลเวท จ อากมนกาเล จิตฺตํ อลฺลํ
คมนกาลาทิสฺสํ ฯ เอวมฺปิ วิญฺญาณํ มายาสทิสฺสํ ฯ มายา จ
มหาชนํ วญฺเจติ ยงฺกิลฺลิจฺเจว อิทํ สุวณฺณํ รชตํ มุตฺตาทิ
คาหาเปติ วิญฺญาณมฺปิ มหาชนํ วญฺเจติ ฯ เตเนว หิ จิตฺเตน
๑. สี่. เอเกเนว ฯ

*เล่มที่ ๑๑ เณุปิณฑุปรสมสูตรตถาณณา หน้า ๕๐๕

อาคจฺจนฺตํ วิย คจฺจนฺตํ วิย จิตฺ วิย นิสินฺนํ กตฺวา
คาหาเปติ อญฺญทฺเว จ อากมเน จิตฺตํ อญฺญํ คมนาทิสฺสุ ฯ
เอวมฺปิ วิญฺญาณํ มายาสทิสฺสุ ฯ

ภูริปฺลฺยเณนาติ สณฺหปฺลฺยเณน เจว วิปฺลฺยวิตฺถตปฺลฺยเณน จ
อายุติ ชีวิตินฺทฺริยํ อฺสุมาติ กมฺมชเตโชชาตฺสุ ฯ ปฺรภตฺตฺนฺติ
นानาวิธานํ กิมิกณาทินํ ภตฺตํ หุตฺวา ฯ เอตาทิสายํ สนฺตนาโนติ
เอตาทิสี อํยํ ปเวณิ มตฺกสฺส ยาว สฺสุสานา ฆณฺฎิยตีติ ฯ
มายายํ พาลลาปินิติ ยฺวายํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ นาม อํยํ พาล-
มหาชนลปฺปปนิกมฺยา นาม ฯ วรโกติ ทฺวีหิ การเณหิ อํยํ
ชนฺรสงฺขาโต วรโก อญฺญมมฺลฺยฆาณฺเณนปิ ชนฺเรสุ สติ วโร
ปฺลฺยญาตฺตีติปิ ฯ เอกา หิ ปจฺจวิธาตฺสุ ภิชฺชมานา เสสา ชาตฺสโย
คเหตุวาว ภิชฺชติ ตถา อาโปธาตฺสอาทโย ฯ รุปกฺขนฺโธ จ
ภิชฺชมาโน อรูปกฺขนฺเร คเหตุวาว ภิชฺชติ ตถา อรูปกฺขนฺเรสุ
เวทนาทโย สญฺญาทิกฺเก ฯ จตฺตารอฺปิ เจเต วตฺถุรูปนฺติ เอวํ
อญฺญมมฺลฺย ปเนตฺถ(๑)เวทิตพฺพา ฯ ชนฺเรสุ ปน สติ วรพฺนฺรณจ-
เณทาทินิ สมฺภวานฺติ เอวํ เอเตสุ สติ วรภาวโตปิ วรกตา
เวทิตพฺพา ฯ สพฺพสํโยคนฺติ สพฺพํ ทสฺวิธมฺปิ สํโยชนํ ฯ อจฺจุตฺตํ
ปทนฺติ นิพฺพานํ ฯ

ตติยํ ฯ

๑. ม. อญฺญมมฺลฺยวรเนเนตฺถ ฯ

โคมยปิญทสุตตาทิวณณา

จตุตเถ สสฺสตีสมนฺติ สีนฺรุมหาปจฺวีจฺนฺทิมสุรียาทีหิ
 สสฺสตีหิ สมํ ฯ ปรีตฺตํ โคมยปิญทนฺติ อปฺปมตฺตกํ มชฺชกปฺปผ-
 ปฺปมาณํ โคมยขธฺ(๑) ฯ กุโธ ปเนตฺ(๒) ลทฺชนฺติ ฯ ปรีกณฺท-
 กรณตฺถาย อากตฺโต คหิตฺนฺติ เอเก ฯ อตฺถสฺส ปน
 วิญญาปนตฺตํ อิทธิยา อภิสงฺขริตฺวา หตฺถารุพฺหํ กตฺนฺติ
 เวทิตฺพพฺนฺติ ฯ อตฺตภาวปฏฺฐิตาโกติ ปฏฺฐิตทฺธอตฺตภาโว ฯ นยิทํ
 พุรหฺมจริยวาโส ปญฺญาเขตฺติ อโย มคฺคพฺุรหฺมจริยวาโส นาม
 น ปญฺญาเขยฺย ฯ มคฺโค หิ เตญฺมกสงฺขาเร วิวญฺเณนฺโต
 อฺุปฺปชฺชติ ฯ ยทิ จ เอตฺตโกปิ อตฺตภาโว นิจฺโจ ภเวยฺย มคฺโค
 อฺุปฺปชฺชิตฺวาปี สงฺขารวญฺเณ วิวญฺเณตฺตํ น สกฺกณฺเณยฺยติ พุรหฺม-
 จริยวาโส น ปญฺญาเขตฺติ ฯ

อิทานิ สเจ โกจิ สงฺขาโร นิจฺโจ ภเวยฺย มยา
 มหาสุทฺธสฺสนราชกาเล อนฺนุตฺตา สมฺปตฺติ นิจฺจา ภเวยฺย สาปี
 จ อนิจฺจติ ตํ ทสฺเสตฺตํ ภูตฺตพฺุพฺพาทํ ภิกฺขุ ราชา อโหสิณฺติ-
 อาทิมานํ ฯ ตตฺถ กุสาวตีราชธานีปฺปมฺขานีติ กุสาวตีราชธานี
 เตสํ นครานํ ปมฺขานํ สพฺพเสฏฺฐจฺติ อตฺถโธ ฯ สารมยानीติ
 รตฺตจฺนฺทนสารมยानी ฯ อฺุปฺปชานํ ปน สพฺเพสํ สุตฺตมยเมว ฯ
 โคณกตฺถตานีติ จตฺตฺรํกุลาธิกโลเมน กภาพโกชเวน อตฺถตานี
 # ๑. ม. โคมยขณฺท์ ฯ ๒. ม. ปนानเนตฺ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ โคมยปิณฑสุตตาทิวณณา หน้า ๕๐๗

ย มหาปิฎกขยโกชวโรติ วทนต์ ๑ ปฏิกคตตานิติ อุกโตโลเมน
อณณามเขน เสตกมพเลน อตตตานิ ๑ ปฏิกคตตานิติ ฆนปุปเพน
อณณามยอตุรณน อตตตานิ ๑ กทลิมิคปวรปจจตุรณานิติ
กทลิมิคฆมมเขน อุตตมปจจตุรณน อตตตานิ ๑ ตั กิร
ปจจตุรณัน เสตวตตตส อปริกทลิมิคฆมม อตุรริตวา สิพเพตวา
กโรนติ ๑ สอตุตรจจทานิติ สห อตุตรจจเทน ๑ อปริ พทุเชน
รตตวิตาเนน สทุชินติ อตุโธ ๑ อุกโตโลहितฎุปรานิติ สีล
ปรานญจ ปาทุปรานญจจาติ ปลลงกานัน อุกโตโลहितฎุปรานานิ ๑
เวชยนุตรรปมุขานิติ เอตถ เวชยนุโต นาม ตสส รณโณ
รโธ ยสส จกกัน อินุทนีลมนนิมยา นาภิ สตุตรตนมยา
อรา ปวาพมยา เนมิ รชตมโย อุกโข อินุทนีลมนนิมย
โปกขริ(๑) รชตมย กุพพริ โส เตสสิ รณัน ปมุโข อุกโค ๑
ทุกุลสนุทานานิ(๒) ทุกุลสนุทรานิ ๑ กัมสุปรารณานิติ รชตมย
โทททททททท(๓) ๑ วตถ โกภูิสทสทานิติ ยถารุจิต ปริงุณชิสสตีติ
นุหาตวา จิตกาเล อุนีตวตถาเนว สนุทธาเขต วุตติ ๑
ภคตาทิทาโรติ อภิหริตพพกตติ ๑

ยมหิ เตน สมเขน อชณาวสามิติ ยตถ วสามิ ต
เอกัเขว นคริ โหติ อวเสสา(๔) ปุตตธีตาทโย เจว ทาสมนุสสา
จ วสีสุ ๑ ปาสาทฎุฎาการาทิสปิ เอเสว นโย ๑ ปลลงกาทิส
๑. ม. อุกขริ ๑ ๒. ม. ทุกุลสนุทานานิติ ๑
๓. ม. โททททททท ๑ ๔. ม. อวเสเสสุ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๕๐๘

เอกัเยว สยั ปริภุชชติ เสสา ปุตุตาทินันฺ ปรีโภกา โหนฺติ ฯ
อิตฺถิสฺส อेกาव ปจฺจุปฺภุจฺจติ เสสา ปรีวารมตฺตา โหนฺติ ฯ
เวลามิกาคิ ขตฺติยสฺส วา พราหฺมณฺนิยา พฺราหฺมณฺสฺส วา ขตฺติยานิยา
กฺุณฺนิสฺสมี ชาตา ฯ ปรีทหามิตฺติ เอกัเยว ทฺสฺสยฺกั นีวาเสมิ
เสทานิ ปรีวาเรตฺวา วิจฺรฺนฺตานันฺ อสฺตีตฺสทฺสฺสาธิกานันฺ โสพฺสนฺนํ
ปรีสฺสทฺสทฺสฺสาธิกานันฺ โหนฺตีตฺติ ทฺสฺเสตฺติ ฯ ภูณฺชามิตฺติ ปรมฺปฺปมาณฺณ
นาพีโกทนฺมตฺตํ ภูณฺชามิ เสตํ ปรีวาเรตฺวา วิจฺรฺนฺตานันฺ
จตฺตาพีสฺสทฺสฺสาธิกานันฺ อภฺจฺจฺนฺนํ ปรีสฺสทฺสทฺสฺสาธิกานันฺ โหนฺตีตฺติ
ทฺสฺเสตฺติ ฯ เอกถาลิปาโก หิ ทฺสฺสนฺนํ ชฺนानันฺ ปโหติ ฯ

อิตฺติ อิมํ มหาสฺทฺสฺสนกาเล สมฺปตฺตี ทฺสฺเสตฺวา อิทานิ
ตฺสฺสา อนิจฺจํ ทฺสฺเสนฺโต อิตฺติ โข ภิกฺขุติอาทิมายา ฯ ตตฺถ
วิปริณฺตาคิ ปกฺคิขฺเหนน นีพฺพุตฺปทีโป วิย อปฺณฺณตฺติกาว่า
คตา ฯ เอวํ อนิจฺจา โข ภิกฺขุ สงฺขาราติ เอวํ หุตฺวา
อภาวภูเณน อนิจฺจา ฯ เอตฺตาวตฺตา ภควา ยถา นาม ปรีโส
สทฺทตฺถภูเพเช จมฺปกรฺกฺเข นิสฺเสณฺนี พฺนฺชิตฺวา อภฺริหิตฺวา
จมฺปกฺปฺปฺฝึ อาทาย นิสฺเสณฺนี มฺลฺยจฺนฺโต โอตเรยฺย เอวเมว
นิสฺเสณฺนี พฺนฺชฺนฺโต วิย อนเนกวสฺสโกภฺสิสฺสทฺสฺสพฺเพชฺช มหา-
สฺทฺสฺสนสมฺปตฺตี อารุยฺห สมฺปตฺติมตฺถเก จิตฺติ อนิจฺจลฺกฺขณฺณ
อาทาย นิสฺเสณฺนี มฺลฺยจฺนฺโต วิย โอตฺถฺนฺโณ ฯ เอวํ อทฺฐวาติ
เอวํ อุกฺกปฺพุพฺพาทโย วิย ชฺฐวาทฺธาติ ฯ เอวํ อนสฺสาสิกาติ

*เล่มที่ ๑๑ กททลพทฐตถวณณา หน้า ๕๐๘

เอวํ สุปินเก ปิตปานียํ วिय อนุตฺตจฺจนฺทํ วिय จ
อสุสาสวริหิตา ฯ อิติ อิมสฺมี สุตฺเต อนิจฺจลกฺขณํ กถิตํ ฯ
ปฺลจเม สพฺพํ วุคฺตณฺยเมว ฯ ฉนฺนํ ตถา พุชฺฌนกสฺส อชฺฌาตเยน
วุคฺตํ ฯ

จตฺตถาทินิ ฯ

กททลพทฐตถวณณา

สตฺตเม ยํ มหาสมฺมทโทติ ยสฺมี สมเย ปฺลจเม สุริเย
อญฺจิตฺเต มหาสมฺมทโท อสุสฺสสฺสตี(๑) ฯ ทฺกฺขสฺส อนตฺตกิริยนฺติ
จตฺตาริ สจฺจานิ อปฺภวิชฺฌิตฺวา อวิชฺชาย นิวุตฺตานํเยว สตํ
วญฺญทฺกฺขสฺส อนตฺตกิริยํ ปริจฺเฉทํ น วทามิ ฯ สทา กททลพทฺโรติ(๒)
กททฺเลน พทฺฐสนฺโข(๓) ฯ ชีเลติ ปจฺวียํ อาโกฏฺติเต มหาชีเล ฯ
ถมฺเภติ นิภฺขณฺติตฺวา จปิตถมฺเภ ฯ เอวเมว โขติ เอตฺถ
สนฺโข วिय วญฺญนฺิสฺสตีโต พาโล กททฺโล วिय ทิฏฺฐิจิ ถมฺโภ
วिय สกฺกาโย ฯ กททฺลรชฺชชฺยา ถมฺเภ อฺปนฺนิพทฺฐสนฺขสฺส ถมฺภานู-
ปฺริวตฺตณํ วिय ทิฏฺฐิตถฺนฺหาเย สกฺกาเย พทฺฐสฺส ปฺลฺลชฺชนสฺส
สกฺกาเยนฺนปฺริวตฺตณํ เวทิตพฺพํ ฯ

สตฺตมํ ฯ

๑. ม. อสุสฺสสฺสตี ฯ ๒. ม. กททลพทฺโรติ ฯ

๓. ม. พทฺฐสนฺโข ฯ

ทศยิกทพทพทศตตวณณนา

อฏฐเม ตสฺมาติ ยสฺมาทิจฺจิทททททนิสฺสิตาย ตณฺหา-
รชชฺชา สกฺกายถมฺเก อุปฺนิพฺพโ วัณฺณนิสฺสิตโต พาลปฺนุชฺชโน
สพฺพิริยาปเถสุ ขนฺธปญฺจกํ นิสฺสาเยว ปวตฺตติ ยสฺมา วา
ทิจฺจตตมิตํ จิตฺตํ สงฺกิลิฏฺจํ ราเคน โทเสน โมเหเน ตสฺมา ฯ
จิตฺตสงฺกิลเสนาติ สุนฺหาตาปี หิ สตฺตา จิตฺตสงฺกิลเสเนว
สงฺกิลิสฺสนฺติ มลคฺคหิตสรีราปี จิตฺตสฺส โวทานตฺตา โวทายนฺติ
เตนาหุ โปราณา

รูปมฺหิ สงฺกิลิฏฺจมฺหิ สงฺกิลิสฺสนฺติ มาณวา
รูปे สฺทฺเช วิสฺซมฺนฺติ อนกฺขาตํ มहेสนา ฯ
จิตฺตมฺหิ สงฺกิลิฏฺจมฺหิ สงฺกิลิสฺสนฺติ มาณวา
จิตฺเต สฺทฺเช วิสฺซมฺนฺติ อิติ วุตฺตํ มहेสนาติ ฯ
จฺรณํ นาม จิตฺตฺนฺติ วิจฺรณจิตฺตํ ฯ น โข(๑) นาม

พฺราหฺมณปาสนฺชฺชิกา โหนฺติ เต ปญฺโโกฏฺจกํ กตฺวา ตตฺถ
นानปฺปการา สฺสคฺติทฺทคฺติวเสน สมฺปตฺติวิปตฺติโย เลขาเปตฺวา(๒)
อิทํ กมฺมํ กตฺวา อิทํ ปฏฺธิภฺตติ อิทํ กตฺวา อิทฺนฺติ ทสฺเสนฺตา
ตํ จิตฺตํ กเหตฺวา วิจฺรณฺติ ฯ จิตฺเตเนว จิตฺติตฺนฺติ จิตฺตกาเรน
จินฺเตตฺวา เอกคฺคตา(๓) จิตฺเตน จินฺติตํ นาม ฯ จิตฺตญฺเยว
จิตฺตตฺรณฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปายปริเยสนํ จิตฺตํ ตโตปี
๑. สงฺขา ฯ ๒. ม. เลขาเปตฺวา ฯ ๓. ม. กตฺตฺตา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ พุทธยคทพทลพทฐตตวณณนา หน้า ๕๑๑

จิตตตรั ๗ ตีรจจนาคตา ปาณา จิตเตเนว จิตติตาติ (๑) กम्म-
จิตเตเนว จิตติตา(๒) ๗ ตั ปน กम्मจิตตัม อิมะ วฏฏกตติตติราทโย
เอวจิตตา ภวิสุสามาติ आयुหนุตตา นาม นตฺถิ ๗ กम्मัม ปน
โยนี อุปเนติ โยนิมุลโก เตสึ จิตตภาโว ๗ โยนิอุปคตา หิ
สตุตา ตตฺโยนิเกหิ สทิสจิตตาว โหนตฺติ ๗ อิติ โยนิสิทุโร
จิตตภาโว กम्मสิทุธา โยนิติ เวทิตพฺพา ๗

อปิจ จิตตัม นามตัม สหชาตัม สหชาตธम्मจิตตตตาย ภูมि-
จิตตตตาย วตฺตุจิตตตตาย ทวารจิตตตตาย อารมฺมณจิตตตตาย กम्म-
นानตตมูลกานัน (๓) ถึงกนानตตสยณานานตตโวหารนानตตาทินัน
อนกวิชานัน จิตตानัน นิปฺผาทนตตายปี ตีรจจนาคตจิตตโต
จิตตตรเมว (๔) เวทิตพฺพัม ๗

รัชโกติ วตฺเตสุ รงฺเคน รูปสมฺภูจฺจาปนโก ๗ โส ปน
อจฺเจโก อมฺนาปี รูปํ กโรติ เจโก มฺนาปี ทสฺสนียํ เอวเมว
ปฺฤชฺชโน อกฺุสสจิตเตน วา ฅาณวิปฺปยุตฺตกฺุสเลน วา จกฺุช-
สมฺปทาทิวิริหิตํ วิรูปํ รูปํ(๕) สมฺภูจฺจาเปติ ฅาณสมฺปยุตฺตกฺุสเลน
จกฺุชสมฺปทาทิสมฺปนฺนํ อภิรูปํ ๗

อภฺุจมัม ๗

๑. ม. จิตติตาติ ๗ ๒. ม. จิตติตา ๗ ๓. ส. กम्मนนานตตัม

กम्मนนานตตตตาย กम्मนนานตตมูลกัม ๗

๔. ม. จิตตตรเมว ๗ ๕. ม. รูปนติ ปาโจ นตฺถิ ๗

วาสิชฏสูตตวณณา

นวเม เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุกฺกุฏิยา อณฺฑานีติ อีมา
 กณฺหปฺกษสฺสูกฺกปฺกษวเสน เทว อุปมา วุตฺตา ฯ ตาสู
 กณฺหปฺกษอุปมา อตฺถสฺส อสาศิกา อิตฺรา สาศิกาคี ฯ
 สูกฺกปฺกษอุปมา ย เอวํ อตฺโถ เวทิตฺตฺวา เสยฺยถาติ โอปมมตฺถ
 นิปาโต อปีติ สมภาวนตฺถ ฯ อุกฺเขนาปี เสยฺยถาปี(๑) นาม
 ภิกฺขเวติ ทสฺเสติ ฯ กุกฺกุฏิยา อณฺฑานี อภูจ วา ทส วา
 ทฺวาทส วาติ เอตฺถ ปน กิณฺจาปี กุกฺกุฏิยา วุตฺตปฺปการโต
 อุนาธิกาณิปี อณฺฑานี โหนฺติ วจนสิลิกฺกุจฺจาย ปน เอวํ วุตฺตํ ฯ
 เอวณฺจ โลเก สิสิกฺกุจฺจวณฺํ โหติ ฯ ตานสฺสฺสูติ ตานี อสฺส
 ตานี ภเวยฺยุนฺติ อตฺโถ ฯ กุกฺกุฏิยา สมฺมาอริสยิตานีติ ตาย จ
 ชเนตฺติยา กุกฺกุฏิยา ปกฺเข ปสาเรตฺวา เตสํ อุปฺริ สยฺนตฺติยา
 สมฺมา อริสยิตานี ฯ สมฺมาปฺริเสทิตานีติ กาเลน กาลํ อุตฺตํ
 คณฺหาเปนฺตฺติยา สฺกุจฺจ สมฺนตฺโต เสทิตานี อุสฺมิกฺกตานี ฯ สมฺมา-
 ปฺริภาวิตานีติ กาเลน กาลํ สฺกุจฺจ สมฺนตฺโต ภาวิตานี
 กุกฺกุฏกนฺธฺ คาหาปีตานีติ อตฺโถ ฯ กิณฺจาปี ตสฺสา กุกฺกุฏิยาติ
 ตสฺสา กุกฺกุฏิยา อิมินา ติวริกริยากรณฺเณน อปฺปมาทํ กตฺวา
 กิณฺจาปี น เอวํ อิจฺฉา อฺปฺปชฺเชยฺย ฯ อถ โข ภพฺพาว เตติ
 อถ โข เต กุกฺกุฏฺโปกฺกา วุตฺตนเยน โสตฺถินา อภินิพฺพิชฺชิตฺตุ
 # ๑. ม. เสยฺยถา ฯ

*เล่มที่ ๑๑ วาสิษฐสุตตวณณา หน้า ๕๑๓

ภพพาว ฯ เต หิ ยสุมา ตาย กุกกุฎิยา เอวํ ตีหากาเรหิ
ตานิ อณฺฑานานิ ปริपालิยमानานิ น ปุตฺตินิ โหนฺตติ โย เนสํ
อลฺลสึเนโห โสปี ปริยาทานํ คจฺจนฺติ(๑) กปาลํ ตนฺกํ โหติ
ปาทนฺขสึชา จ มุขตฺถนฺทกถจฺ ชริ โหติ สยมฺปิ ปริณามํ
คจฺจนฺติ กปาลสฺส ตนฺตฺตา พหิ อาโลโก อนฺโต ปญฺญาตติ
ตสฺมา จิริ วต มยํ สงฺกฺกฺกิตฺตฺตฺตปาทา สมฺพาเช สยิมฺหา
อยถจฺ พหิ อาโลโก ทิสฺสตี เตตฺถ ทานิ โน สุขวิหาโร
ภวิสฺสตีตี นิภฺขมิตฺตฺกามา หุตฺวา กปาลํ ปาเทน ปหรนฺติ
กีวํ ปสาเรนฺติ ตโต ตํ กปาลํ เทวธา ภิชฺชตี ฯ อถ
เต ปกฺเข วิฐนฺนตา ตํขณฺณารูปี วิรวนฺตา นิภฺขมนฺติเยว
นิภฺขมิตฺวา จ कामเชตฺตํ อุปฺโสภยมาณา วิจรนฺติ ฯ

เอวเมวโฆติ อิทํ โอบมฺมสมฺปฏฺฐิปาทนํ(๒) ฯ ตํ เอวํ อตฺเถน
สํสนฺทิตฺวา เวทิตพฺพิ ตสฺสา กุกกุฎิยา อณฺฑาเสสุ ติวริทฺทริยากรณฺ
วिय หิ อิมสฺส ภิกฺขุโน ภาวนानุโยคมนฺนุยฺยตฺตกาโล กุกกุฎิยา
ติวริทฺทริยาสมฺปาทเนน อณฺฑานํ อปฺตติภาโว วिय ภาวนानุโยค-
มนฺนุยฺยตฺตสฺส ภิกฺขุโน ติวริชานุปฺสฺสนาสมฺปาทเนน วิปฺสฺสนา-
ณฺณสฺส อปริหานิ ตสฺสา ติวริทฺทริยากรณฺเนน อณฺฑานํ (๓)
อลฺลเสนฺนหฺปริยาทานํ วिय ตสฺส ภิกฺขุโน ติวริชานุปฺสฺสนา
สมฺปาทเนน ภวตฺตฺยานุคตฺตนิคฺคตฺตึเนหฺปริยาทานํ อณฺฑกปาลานํ

๑. ม. คจฺจนฺติ ฯ ๒. ม. โอบมฺมสมฺปฏฺฐิปาทนํ ฯ
๓. ม. อณฺฑานนฺติ ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคความณฺณา หน้า ๕๑๔

ตฺนุภาโว วีย ตสฺส ภิกฺขุโน อวิชฺชณฺฑโกสฺส ตฺนุภาโว
กุกฺกุฏโปตฺกานํ ปาทนขสฺธิขมฺขตฺตฺนทกานํ ถทฺชชรภาโว วีย
ภิกฺขุโน วิปฺสฺสนาณาสฺส ติกฺขขรวิปฺสฺสนนฺสูรภาโว (๑) กุกฺกุฏ-
โปตฺกานํ ปริณามกาโล วีย ภิกฺขุโน วิปฺสฺสนาณาสฺส
ปริณามกาโล วทฺตฺตกาโล คพฺพคฺคหณกาโล กุกฺกุฏโปตฺกานํ
ปาทนขสฺธิขาย วา มฺขตฺตฺนทเกน วา อณฺฑโกสฺส ปทาเลตฺวา
ปฺกฺเข ปปฺโฝฏฺเตตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺพิทาภาโล วีย ตสฺส
ภิกฺขุโน วิปฺสฺสนาณาคพฺพคฺคหาเปตฺวา วิจฺรณฺตสฺส ตชฺชาติกิ
อฺตุสฺสปฺปายํ วา โภชนสฺสปฺปายํ วา ปุคฺคสฺสปฺปายํ วา ชมฺม-
สฺสวณสฺสปฺปายํ วา ลภิตฺวา เอกาสเน นิสฺสสินฺนสฺเสว วิปฺสฺสนํ
วทฺตฺตฺนทสฺส อณฺฑปฺพพาริคฺคเตน อรหตฺตมกฺเคน อวิชฺชณฺฑโกสฺส
ปทาเลตฺวา อภินฺญาปฺกฺเข ปปฺโฝฏฺเตตฺวา โสตฺถินา อรหตฺต-
ปฺปตฺตกาโล เวทิตฺพุทฺโ ๑ ยถา ปน กุกฺกุฏโปตฺกานํ ปริณตฺถาวํ
ณตฺวา มาตาปี อณฺฑโกสฺส ภินฺนทฺติ เอวํ ตถารุปฺสฺส ภิกฺขุโน
ณณปฺริปํกํ ณตฺวา สตฺถาปี

อฺจฺฉินฺนทฺ สินฺเนหฺมตฺตโน กุมฺพทฺ สारทิกํว ปาณินา
สนฺติมกฺคเมว พฺรุหย นินฺพพานํ สุกฺเตน เทสิตฺนฺติ (๒)

อาทินา นเยน โธภาสํ ผริตฺวา คาถาย (๓) อวิชฺชณฺฑโกสฺส
ปฺหฺรติ ๑ โส คาถาปฺริโยสาเน อวิชฺชณฺฑโกสฺส ภินฺนทฺติ
๑. สී. ติกฺขวิสท... ๑ ๒. พุ. ฐ. ๒๕/๓๐/๕๑ ๑
๓. สී. พรฺมานคาถาย ๑

*เล่มที ๑๑ วาสิขกุกสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๑๕

อรหตฺตํ ปาปุณาติ ฯ ตโต ปญฺจาย ยถา เต กุกกุกโปตกา
คามเขตฺตํ อุปฺโสภยมาณา ตตฺถ วิจรนฺติ เอวํ อยมฺปิ มหา-
ชีณาสโว นิพฺพานารมฺมณํ ผลสฺมาปตฺตี อุปฺเปตฺวา สงฺฆารามํ
อุปฺโสภยมาโน วิจรติ ฯ

ปลภณฺตาสฺสาคี(๑) วฑฺฒกิสฺส ฯ โส หิ โอลมฺพกสงฺฆาตํ
ผลํ(๒) ชาเรตฺวา ทารุณํ คณฺท์ หรตีติ ปลภณฺโฑติ(๓) วุจฺจติ ฯ
วาสิขกุกฺติ วาสิทณฺฑกิสฺส คหณฺฏจฺานะ ฯ เขตฺตํ วัต เม
อชฺช อาสวานํ ชีณนฺติ ปพฺพชิตฺส หิ ปพฺพชฺชาสงฺเขเปน
อุทฺเทเสน ปริปุจฺจาย โยนิโส มนสิกาเรน วัตตปฺปฏิปตฺติยา จ
นิจฺจกาลํ อาสวา ชียนฺติ ฯ เอวํ (๔) ชียมานานํ ปน เตลฺลํ เขตฺตํ
อชฺช ชีณํ เขตฺตํ หียโยติ เขตฺตํ ปเรติ(๕) เอวมสฺส ฉานํ
น โหตีติ อตฺถโล ฯ อิมาย อุปฺมาย วิปฺสฺสนายานิสฺโส ทีปโต ฯ
เหมนฺติเกนาติ เหมนฺตสมฺเยน ฯ ปฺปฏิปฺสฺสมฺภนฺตีติ ชฺรภาเวน(๖)
ปฺริหายนฺติ ฯ

เอวเมว โชติ เขตฺถ มหาสมฺมทโท วิย สาสนํ ทญฺจพฺพิ
นาวา วิย โยคาวจโร นาวาย มหาสมฺมทฺเท ปฺริยาทานํ วิย
อิมสฺส ภิกฺขุโน อุนปฺยจวสฺสกาเล อางฺริยฺปชฺฌายานํ สนฺติเก
วิจรณํ นาวาย มหาสมฺมทฺโททเกน ชชฺชมานานํ พนฺธนานํ
๑. ม. ปลภณฺตาสฺสาคี ฯ ๒. ม. ปลํ ฯ ๓. ม. ปลภณฺโฑติ ฯ
๔. สී. เขตฺถ ฯ ๕. ม. เขตฺตํ ปเรติ ปาโจ นตฺถิ ฯ
๖. ม. ธิรภาเวน ฯ

*เล่มที ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๕๑๖

ตฺนุภาโว วีย ภิกฺขุโน ปพฺพชฺชาสงฺเขเปน อุทฺเทสปริปฺจูณาทีหิ
เจว สัโยชนานํ ตฺนุภาโว นาวาย ถเล อุกฺขิตฺตกาโล วีย
ภิกฺขุโน นิสฺสยมฺจุจกฺสฺส กมฺมภูจฺจานํ คเหตุวา อรณฺเย
วสนกาโล ทิวา วาตาทเปน สัสุสฺสนํ วีย วิปฺสฺสนาณาเณน
ตณฺหาเสฺนหสัสุสฺสนํ รตฺตี หิโมทเกน เตมนํ วีย กมฺมภูจฺจานํ
นिसฺสาย อุปฺปนฺเนน ปิตฺติปาโมชฺเชน จิตฺตเตมนํ รตฺตินฺทิว
วาตาทเปน เจว หิโมทเกน จ ปริสุกฺขปริตฺตินฺตานํ พนฺธนานํ
ทฺพฺพลภาโว วีย เอกทิวสั อุตฺสปฺปายาทีนึ ลทฺธา วิปฺสฺสนา-
ณาณปิตฺติปาโมชฺเชหิ สัโยชนานํ ภิกฺขุโยโส มตฺตตาย ทฺพฺพลภาโว
ปาวุสฺสกเมโฆ วีย อรหฺตฺตมคฺคณฺณํ เมฆวฺภูจฺจิทฺเทน นาวาย
พนฺธเร ปฺปุตฺติภาโว วีย อารทฺธวิปฺสฺสกฺสฺส (๑) ฐปฺสฺสคฺคทิวเสน
วิปฺสฺสนํ วทฺเทนตฺสฺส โอกฺขายมานे ปกฺขายมานे กมฺมภูจฺจाने (๒)
เอกทิวสั อุตฺสปฺปายาทีนึ ลทฺธา เอกปฺลฺลงฺเกน นิสฺสินฺนฺสฺส
อรหฺตฺตผลาสิคโม ปฺปุตฺติพนฺธนาวย กณฺจ กาลิ จานํ วีย
จึณฺสัโยชนฺสฺส อรหฺโต มหาชนํ อนุคฺคณฺหนตฺสฺส ยาวตายุกั
จานํ ปฺปุตฺติพนฺธนาวย อนุปฺปฺพเพน ภิกฺขุชิตฺวา อปฺณฺณตฺติก-
ภาวฺปกคฺคกาโล(๓) วีย จึณฺสาสวสฺส อุปาทีณฺณกฺขนฺธเกเทน
อนุปาทีเสสย [๔] นินฺพพานธาตฺยา ปรีนินฺพุตฺสฺส

๑. ม. อารทฺธวิปฺสฺสกฺสฺส ฯ ๒. สึ. วิปฺสฺสนากมฺมภูจฺจाने ฯ

๓. ม. ...ภาวฺปกโม ฯ ๔. ม. เอตฺถนฺตเร เอกปฺลฺลงฺเกนาติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อนิจจสญญตตวณณนา หน้ ๕๑๗

อปณตติภวูปคตภโลติ(๑) อิมาย อูปมย สํโยชนนํ ทุพพลตภ
ทีปีตภ

นวมํ

อนิจจสญญตตวณณนา

ทสม อนิจจสญญตติ อนิจจํ อนิจจันนติ ภวณตตส
อูปปนนสญญตภ ปริยภทียตีติ เขปยติ สพพิ อสมิมภนนติ
นภวิธมปี อสมิมภนํ มุสสนนตภนภนิตติ สนนตภเนตวภ จิตมุลภน
มภนภนภคํ วิย ที อนิจจสญญตภ ขุททภนุขุททภนนิ มุส-
สนนตภนภนนิ วิย กิเลสภ ยถภ กสสโก กสนนโต นภคเลน
ตภนนิ ปทภเลติ เอวํ โยติ อนิจจสญญตภ ภวณนโต อนิจจ-
สญญตภภวณณ กิเลเส ปทภเลตีติ อิทเมตถ(๒) อูปมมสํสนนทนํ

โอธุนภตีติ เหภฐภ ธุนภติ นิธุนภตีติ (๒) ปปโฆภฏติ
นิปโฆภฏตีติ (๓) ปปโฆภฏตวภ ภทภเทติ อธิภปี ปพพภนนิ วิย
กิเลสภ ภยภนํ นิปโฆภฏนํ (๔) วิย อนิจจสญญตภภวณณนติ อิมินภ
อตถेณ อูปมภ สํสนนทตพภภ

วณทจจिनภนภยติ ติณเฬน ขุรปเปน วณภจจिनภนภย
ตภนภยภน(๕) ภวณนตีติ ตํ อมพปีณทํ อนนคจจันนติ ตสสภ
๑. ม. ...ภวูปคภโมติ ๒. ม. อิทเมตถ ๓. ส. นิจเฬเทตีติ
ม. นิจโฆภฏตีติ ๔. ส. นิจเฬทนํ ๕. ม. นิจโฆภฏนํ
๕. ม. ตทภนภยภนนิ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณฺณา หน้า ๕๑๘

ปตมานาย อมฺพานิ ภูมฺยิ ปตฺนฺติ ฯ อธิราปี อมฺพปฺณฺทฺธิ วิย
กิลฺเสธา ตินฺนฺหฺขุรปฺโป วิย อนิจฺจสฺสยฺวา ยถา ขุรปฺเปน
ฉินฺนฺนาย อมฺพปฺณฺทฺธิยา สพฺพานิ อมฺพานิ ภูมฺยิ ปตฺนฺติ เอวํ
อนิจฺจสฺสยฺวาณฺณ กิลฺเสถานํ มฺลฺลฺกฺตฺตาย อวิขฺชฺชาย ฉินฺนฺนาย
สพฺพกิลฺเสธา สมฺมุขมาตํ คจฺจนฺตฺติ อิทํ โอปมฺมสํสฺนฺทฺหนํ ฯ

กฺกฺกฺจมาติ กฺกฺกฺ คจฺจนฺติ ฯ กฺกฺกฺฉินฺนฺนาติ กฺกฺกฺปฺวิสฺนภาเวน
กฺกฺกฺ ฉินฺนฺนา ฯ กฺกฺกฺสโมสฺรณฺนาติ กฺกฺกฺ (๑) สโมสฺริตฺวา จิตฺตา ฯ
อิธ กฺกฺกฺ วิย อนิจฺจสฺสยฺวา โคปฺนฺสฺโย วิย จตฺตฺกฺกฺก-
กฺสฺลทฺธมฺมา ยถา สพฺพโคปฺนฺสฺนํ กฺกฺกฺ อคฺคํ เอวํ กฺสฺลทฺธมฺมานํ
อนิจฺจสฺสยฺวา อคฺคา ฯ นนฺ จ อนิจฺจสฺสยฺวา โลกฺิยา สธา
โลกฺิยกฺสฺลทฺธานํ ตาว อคฺคํ โหตุ โลกฺฺตฺตรานํ กถํ อคฺคฺนฺติ ฯ
เตสฺมฺปิ ปฏฺิลาภการณฺตฺเถน อคฺคฺนฺติ เวทิตฺพฺพา ฯ อิมิณา
อุปาเยน สพฺพาสฺสุ อุปาเยสฺสุ โอปมฺมสํสฺนฺทฺหนํ เวทิตฺพฺพํ ฯ ปฺริมาหิ
ปเนตฺถ ตีหิ อนิจฺจสฺสยฺวาย กิจฺจํ ปจฺฉินฺมาหิ พลนฺติ ฯ (๒)

ทสฺมํ ฯ

ปฺปฺปฺสวคฺโค ปญฺจโม ฯ

มชฺฉิมปณฺณาสโก นิฏฺฺจิตฺโต ฯ

๑. สฺตี. กฺกฺกฺกฺ ฯ ๒. สฺตี. พลนฺติ ฯ

อนุตสูตตวณณา

อนุตวคคสุส ปจเม อนุตตาติ โกฎุจาสาฯ อิทํ สูตตํ
จตุสจจวเสน ปณจกขนุเช โยเชตฺวา อนฺโตติ วจเนน พุชฌนกันํ
อชฌมาสยวเสน วุตฺตํ ฯ

ปจมี ฯ

ทุกขสูตตาทิวณณา

ทุติยมปิ ปณจกขนุเช จตุสจจวเสน โยเชตฺวา ทุกขนฺติ
พุชฌนกันํ อชฌมาสยวเสน กถิตํ ฯ ตติยมปิ ตเถว สกกาโยติ
พุชฌนกันํ อชฌมาสยวเสน กถิตํ

ทุติยตติยานิ ฯ

ปริณฺเวยฺยสูตตวณณา

จตุตฺเถ ปริณฺเวยฺยเยติ ปรีชานิตพฺเพ สมตฺติกมิตพฺเพ ฯ
ปริณฺเวยฺยนฺติ สมตฺติกมํ ฯ ปริณฺเวยฺยตาวิณฺติ ตาย ปริณฺเวยฺย
ปรีชานิตฺวา สมตฺติกมิตฺวา จิตฺตํ ฯ รากกฺขโยติอาทิตฺถิ นิพฺพานํ
ทสฺสิตํ ฯ

จตุตฺถิ ฯ

สมณสูตตาทิวณณา

ปญจมาทีสุ จตุสุ จตุตาริ สจจანი กถิตานี ๗
นวมทสมesu กิเลสปุพานนุติ ๗
ปญจมาทีนี ๗
อนตวकुโก ปจโม ๗

อวิชชาสูตตาทิวณณา

ธมมกถิกวकुสุส ปจเม เอตตาวตาทิ อวิชชาคุโต
โหตีติ ยาวตาทิ อิมาย จตุสุ สจเจสุ อณณภูตาทิ อวิชชา
สมนนาคุโต เอตตาวตาทิ อวิชชาคุโต โหตีติ อตโต ๗ ทุติเยปี
เอเสวน โนโย ๗

ปจมทุติยานี ๗

ธมมกถิกสูตตาวณณา

ตติเย ปจเมน ธมมกถิกโก ทุติเยน เสขภูมิมิ ตติเยน
อเสขภูมิมิ เอว ธมมกถิกโก ปุจจิตেন วิเสเสตวา เทว ภูมิมิโย
กถิตา ๗

ตติย ๗

*เล่มที ๑๑ หน้า ๕๒๑

ทุตยชมมกถิกสุตตวณณา

จตุตถเต ติสฺสนนฺมปี ปุจฺฉานํ ตีณิ วิสฺสชฺชนานิ กถิตานิ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

พนฺชนสุตฺตาทิวณณา

ปฺลยจเม อตีรทสฺสีติ ตีริ วุจฺจติ วฏฺฐิํ ตํ น

ปฺสฺสติ ฯ อปารทสฺสีติ ปาริ วุจฺจติ นิพฺพานํ ตํ น

ปฺสฺสติ ฯ พทฺโธติ(๑) กิเลสพนฺชน(๒) พทฺโธ หุตฺวา ชยฺยติ

จ ชยฺยติ จ มียฺยติ จ อสฺมา โลกา ปรี โสกํ กจฺฉตีติ ฯ อิมสฺมี

สุตฺเต วฏฺฐทุกฺขํ กถิตนฺติ ฯ นฏฺฐาทีนํ อุตฺตानตฺถาเนว ฯ

ปฺลยจมาทีนํ ฯ

สีลวณฺตสุตฺตวณณา

ทสเม อนิจฺจโตติอาทีสุ หุตฺวา อภาวกาเรน อนิจฺจโต

ปฏฺฐิปีพนากาเรน ทุกฺขโต อาพาทญฺเฐน โโรคโต อนฺโตโทสญฺเฐน

คณฺหาโต เตลฺลํ เตลฺลํ คณฺหานํ ปจฺจยภาเวน วา ขณฺนญฺเฐน

วา สลฺลโต ทุกฺขญฺเฐน อฆโต วิสภากมฺหาภูตสมฺภูจฺฉาน-

อาพาทปจฺจยญฺเฐน อาพาทโต อสกญฺเฐน ปฺรโต ปฺลชฺชนญฺเฐน

ปโลกโต สตฺตสฺสยฺยตฺถญฺเฐน สฺสยฺยโต อตฺตาทาเวน อนตฺตโต ฯ

๑. ม. พทฺโธติ ฯ ๒. ม. กิเลสพนฺชนเนน พทฺโธ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๕๒๒

เอวมฺตถ อนิจฺจโต ปโลกโตติ ทฺวิหิ ปเทหิ อนิจฺจมนสิกาโร
สุญฺญโต อนตฺตโตติ ทฺวิหิ อนตฺตมนสิกาโร เสเสหิ ทฺกฺข-
มนสิกาโร วุตฺโตติ เวทิตฺตํ ๑ เสสมฺตถ อุตฺตानตฺตเมว ๑
ทสมํ ๑

สุตฺวานตฺตสุตฺตวณฺณา

ตถา เอกาทสมํ ๑ ทสมํสฺมี หิ สีลวตฺตติ จตฺตปาริสฺสฺสฺสํ
วุตฺตํ อธิ สุตฺวตฺตติ กมฺมญฺจํ วุตฺตํ ๑ อิทเมว นานาภณฺณํ ๑
เอกาทสมํ ๑

กปฺปสุตฺตาทิวณฺณา

ทฺวาทสมฺเตรสมานิ ราหุโลวาทสทิสานเวยตี ๑
ทฺวาทสมฺเตรสมานิ ๑
ชฺมมกถิกวคฺโค ทฺติโย ๑

สมุทฺยชฺมมสุตฺตาทิวณฺณา

อวิชฺชาวคฺโค อุตฺตานตฺตโถว ๑ อิมสฺมี หิ วคฺเค สพฺพสุตฺเตสุ
จตฺตจฺจเมว กถิตํ ๑
อวิชฺชาวคฺโค ตติโย ๑

กุกกุพสุตฺตาทิวณฺณนา

กุกกุพวคฺคสฺส ปจฺเม กุกกุพฺนฺติ สฺนฺตตฺตํ อาทิตฺตํ
ฉาริกฺราสี วิย มหาปริพาหํ ฯ อิมสฺมี สฺตฺเต ทฺกฺขลฺกฺขณํ
กถิตํ เสเสสฺส อนิจฺจลฺกฺขณาทีนํ ฯ สพฺพานิเปตานิ (๑) ปาฎิเอกุํ
ปฺกฺกฺลชฺฆมาสเยน กถิตานีติ ฯ

กุกกุพวคฺโค จตฺตฺโต ฯ

อชฺฉตฺตสุตฺตาทิวณฺณนา

ทิกฺกุจิวคฺคสฺส ปจฺเม กิ อฺปาทาทาติ กิ ปฏิจฺจ ทฺติเย
กิ อภินิวิสฺสาติ กิ อภินิวิสฺตฺวา ปจฺจยํ กตฺวาติ อตฺโต ฯ
ตฺติยาทีสุ ทิกฺกุจิตฺตาทินิ ปฺกฺกฺลชฺฆมาสเยน วุตฺตานี ฯ

ปจฺมาทีนํ ฯ

อานนฺทสุตฺตวณฺณนา

ทสฺเม (๒) อฺปสฺงกฺมิตฺติ อณฺเณ ภิกฺขุ ปฺลยฺกฺขนฺนชกฺมมฺภฺจานํ
กถาเปตฺวา ยฺยชฺชิตฺวา อมฺเฏตฺวา อรหฺตฺตํ ปตฺวา สตฺถุ สฺนฺติเก
อณฺณํ พฺยากรโธนฺเต ทิสฺวา อหฺมปิ ปฺลยฺกฺขนฺนชกฺมมฺภฺจานํ
กถาเปตฺวา ยฺยชฺชนฺโต อมฺเณฺนฺโต อรหฺตฺตํ ปตฺวา อณฺณํ
พฺยากริสฺสามิตฺติ จินฺนฺเตตฺวา อฺปสฺงกฺมิ ฯ สตฺถา ปน ธรรมานกาเล

๑. ม. ย. สพฺพานิ เจตานิ ฯ ๒. กตฺถจิจิ อานนฺทสุตฺเตติ ทิสฺสตีติ ฯ

*เล่มที ๑๑ ขนุขวารวคควณณา หน้า ๕๒๔

เถรสุส อูปริมคคตตยวขุฆานัน กิเลสานัน ปหานัน อปสสนุโตปี
อิมสุส จิตตัม คณหิสสุสามิตี กเถสิ ฯ ตสสุสาปี เอกัง เทว วาเร
มนสิกตวาว พุทธุรูปภูจกถานเวลา ซาตาตี คณตพพฬ โหตี ฯ อิติสุส
จิตตัม สมปหิสมาโน วิมุตติปริปาจนียขมุโมว โส กम्मภูจกา
นानุโยโก ซาโตตี ฯ

ทสมัน ฯ

ทภูจิวคโค ปญจโม ฯ

อูปริปณณาสโก (๑) นิภูจิติ ฯ

ขนุขตั๋ยตุตถวณณา นิภูจिता ฯ

๑. ม. อูปริปณณาสโก ฯ

ราชตั๋ยตุตถวณณา

มารตุตถวณณา

ราชตั๋ยตุตถสตุส ปจเม มาโร วา อสุสาติ มรณั วา
ภเวยั ๑ มาเรตา วาติ มาเรตพุโพ วา ๑ โย วา ปน
มียุติติ โย วา ปน มรติ ๑ นิพุพิทตถนุติ นิพุพิทา-
ถาณตุถั ๑ นิพุพานตุถาติ ผลวิมุติ นามเสา अनुपाथा-
นิพุพานตุถาติ อตุโถ ๑ อจุจสาติ(๑) อติกุกนุโถติ ๑ นิพุพานโนคชนติ
นิพุพานเน ปติกุจติ ๑ อิห มคคพุรหุมจริย นาม นิพุพานพุกนุตเร
ปวิสติ (๒) น นิพุพานัน อติกุกमितุวาติ อตุโถ ๑ นิพุพาน-
ปรีโยसानนุติ นิพุพานัน อสุส ปรีโยसानัน นิพุผลตุติ นิกุจาติ
อตุโถ ๑

ปจมัน ๑

๑. สี่. อจุจสราติ ๑ ม. อจุจยาสี่ติ ๑ ๒. ม. วุสุสติ ๑

สตุตสตุตาทิวณณา

ทุดิเย ฯ สตุโตติ ปุคฺคกปฺจุณา ฯ (๑) ตตุร สตุโต ตตุร
วิสตุโตติ ตตุร ลฺลฺลโค วิลลฺลโค ฯ ปัสฺสวาคารเกหีติ ปัสฺสุมรเกหิ
เกพายนุตฺตีติ กิพฺพนฺติ ฯ ฌนายนุตฺตีติ ฌนํ วิย มลฺลนฺติ ฯ
มมายนุตฺตีติ มม อิทํ มม อิทนฺติ มมตฺตํ กโรนฺติ อณฺณสฺส
มุสิคฺคูปิ น เทนฺติ ฯ วิกีพฺนิกํ กโรนฺตีติ นิภูจिता กิพฺวาติ เต
ภินฺนุทมานา กิพฺวาวิคฺมํ กโรนฺติ ฯ ตติเย ภวเนตฺตีติ ภวเรชฺช ฯ
จตุตฺถํ อุตฺตทานเมว ฯ ปณฺจมาทิสฺส จตุสฺส จตุตาริ สจฺจანი
ิ กถิตานิ ฯ ทฺวิสฺส กิเลสปฺปหฺนानฺติ ฯ
ทุดิยาทีนํ ฯ
ปจฺจโม วลฺลโค ฯ

มารสตุตตาทิวณณา

ทุดิยวคฺคสฺส ปจฺจเม มาโร มาโรติ มรณํ ปุจฺจติ ฯ
ยสฺสมา ปน ฐปาทีวินิมุตฺตํ มรณํ นาม นตฺถิ ฯ เตนสฺส
ภควา ฐปํ โข ราธ มาโรติอาทิมหา ฯ ทุดิเย มारธมฺโมติ
มรณธมฺโม ฯ เอเตนฺนุปาเยน สพฺพตฺถล อตฺถโล ฯ เวทิตพฺโพติ ฯ
ทุดิโย วลฺลโค ฯ

๑. ม. ลคฺคปฺจุณา ฯ

มรารทิสุดตเอกาทสกวณณนา

ตโต ปรี อุดุดานตุถเมว ๗ อัย หิ รรชตุเถโร
ปฏฐภณียตุเถโร นาม ๗ ตถาคตสส อิมฺ เถร์ ทิสฺวา สฺขุมํ
การณํ อูปภูจติ ๗ เตนสฺส ภควา นานานเยหิ รมมํ
เทเสติ ๗ เอวํ อิมสฺมี รรชตัยุดเต อาทิตโต เทว วคฺคา
ปฺจุจนวนเสน เทสิตา ตติโย อายาจเนน จตุตุโถ อูปนินฺนุนก-
กถาวเสน ๗ สกल्पิ ปเนตํ รรชตัยุดตํ เถรสฺส วิมุตติ-
ปรีปจณียชมฺมวเสน กตฺนฺติ กตฺนฺติ(๑) เวทิตพฺพ ๗

รรชตัยุดตวณณนา นิภูจิตา ๗

๑. สี. กตฺนฺติ ๗ ม. กหิตฺนฺติ ๗

ทฎจิสํยตตวณณา

ทฎจิสํยตเต น วาตา วายนุตตีอาทิสู เอวํ กิร เตลลํ
ทฎจิสเยปี เอเต รุกขสาขาทีนิ ภูษนุตา วาตา วายนุติ
น เอเต วาตา วาตเลโส นามะโส วาโต ปน เอลิกตถมฺโก วिय
ปพพตถุญํ วिय จ จิโต ๑ ตถา ยापि เอตา ติณกฏจาทีนิ
วหนุติโย นทีโย สนุทนุติ น เอตถ อุทกํ สนุทติ อุทกเลโส
นามะส อุทกํ ปน เอลิกตถมฺโก ปพพตถุญํ วिय จ
จิตํ ๑ ยา จิมา คพฺภินิโย วิชายนุตตี จ วุจฺจนุติ กิลฺยาปี
ตาปี สานุทตรา(๑) โหนุติ คพฺภโก ปน น นิกฺขติ คพฺภเลโส
นามะโส คพฺภโก ปน เอลิกตถมฺโก วिय ปพพตถุญํ วिय
จ จิโต ๑ เยปี เอเต จनुทิมสุริยา อุเทนุติ วา อเปनुติ
วา เนว เต อุเทนุติ น อเปनुติ จनुทิมสุริยเลโส นามะส
จनुทิมสุริยา ปน เอลิกตถมฺโก วिय ปพพตถุญํ วिय จ
จิตาติ ๑

๑. ม. มิลาตุทตรา ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณนา หน้า ๕๒๕

เอตมฺมสุตฺตาทิวณฺณนา

ทิกฺขุณฺโถอาทิสฺส ทิกฺขุณฺโถ รุปรายตฺนํ ฯ สุตฺตํ สทฺททายตฺนํ ฯ
มุตฺตํ กนฺธรายตฺนํ รสrayตฺนํ โผฏฺฐพฺพายตฺนํ ฯ ตํ ทิ ปตฺตวา
คเหตุพฺพโตมุตฺตนฺตฺติ จ วุตฺตํ ฯ อวเสสani สตฺตายตฺนani
วิญญาตํ นาม ฯ ปตฺตนฺตฺติ ปฺริยเฮสิตฺตวา วา อปฺริยเฮสิตฺตวา
วา ปตฺตํ ฯ ปฺริยเฮสิตฺตนฺตฺติ ปตฺตํ วา อปตฺตํ ปฺริยเฮสิตฺตํ ฯ
อนฺนุวิจฺจิตฺตํ มนสชาติ จิตฺเตน อนฺนุสณฺณจฺจิตฺตํ ฯ โลกสฺมี ทิ
ปฺริยเฮสิตฺตวา ปตฺตมฺปิ อตฺถติ ปฺริยเฮสิตฺตวา โน ปตฺตมฺปิ อปฺริยเฮสิตฺตวา
ปตฺตมฺปิ ฯ อปฺริยเฮสิตฺตวา โน ปตฺตมฺปิ ฯ ตตฺถ ปฺริยเฮสิตฺตวา ปตฺตํ
ปตฺตํ นาม ปฺริยเฮสิตฺตวา โน ปตฺตํ ปฺริยเฮสิตฺตํ นาม ฯ
อปฺริยเฮสิตฺตวา ปตฺตตฺถจฺจ อปฺริยเฮสิตฺตวา โน ปตฺตตฺถจฺจ มนสฺสนฺ-
วิจฺจิตฺตํ นาม ฯ อถวา ปฺริยเฮสิตฺตวา ปตฺตมฺปิ อปฺริยเฮสิตฺตวา
ปตฺตมฺปิ ปตฺตตฺถจฺจ ปตฺตํ นาม ปฺริยเฮสิตฺตวา โน ปตฺตตฺถจ
ปฺริยเฮสิตฺตํ นาม อปฺริยเฮสิตฺตวา โน ปตฺตํ มนสฺสนฺจฺจิตฺตํ
นาม ฯ สพฺพํ [๑] เอตํ มนสฺสา อนฺนุจฺจิตฺตเมว ฯ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร วาติ ทิสฺสตี ฯ

นตฺถิทินฺนสฺสุตฺตวณฺณนา

นตฺถิ ทินฺนนฺตฺถิอาทิสฺส นตฺถิ ทินฺนนฺตฺถิ ทินฺนสฺส ผลภาวํ
 สนฺธาย วทฺนฺตฺถิ ๑ ยิฏฺฐํ วุจฺจติ มหยาโย ๑ หุตฺนฺตฺถิ มหาลาภ-
 สกฺกาโร (๑) อธิปฺเปโต ๑ ตมฺปิ อุกฺขํ ผลภาวเมว สนฺธาย
 ปฏิกฺขิปนฺตฺถิ ๑ สุกฺกทฺกฺกฺกานนฺตฺถิ สุกฺกทฺกฺกฺกานํ กุสลาकुสลานนฺตฺถิ
 อตุโถ ๑ ผลํ วิปาโกติ ยํ ผลนฺตฺถิ วา วิปาโกติ วา
 วุจฺจติ ตํ นตฺถิตฺติ วทฺนฺตฺถิ ๑ นตฺถิ อโย โลโกติ ปโรโลก
 จิตฺตสฺส อโย โลก นตฺถิ ๑ นตฺถิ ปโรโลกติ อิท โลก
 จิตฺตสฺสปี ปโรโลก นตฺถิ สพฺเพ ตตฺถ ตตฺถเอว อุกฺกิชฺชนตฺถิตฺติ
 ทสฺเสนฺตฺถิ ๑ นตฺถิ มาตา นตฺถิ ปิตาติ เตสฺส สมฺมาปฺปฏิ-
 ปตฺตมิจฺจมาปฺปฏิปตฺตินํ ผลภาวเวสน วทฺนฺตฺถิ ๑ นตฺถิ สตฺตา
 โอบปาติกาติ จิตฺตวา อุปฺปชฺชนกสฺตฺตา นาม นตฺถิตฺติ วทฺนฺตฺถิ ๑
 นตฺถิ โลก สมณพฺรหฺมณาติ โลก สมฺมาปฺปฏิปนฺนา
 สมณพฺรหฺมณา นาม นตฺถิตฺติ วทฺนฺตฺถิ ๑ จาตุम्मฺมหาภูติโกติ
 จตุम्मฺหาภูตมโย ๑ ปจฺวี ปจฺวีกายนฺตฺถิ อชฺชตฺติกา ปจฺวีธาตุ
 พาหิโร ปจฺวีธาตุ ๑ อนุเปตฺติ อนุยาติ ๑ อนุปกจฺจตฺติ ตสฺเสว
 เววจนํ อนุคจฺจตฺติปี อตุโถ ๑ อุภเยนาปี อุเปติ อุปคจฺจตฺติ
 ทสฺเสนฺตฺถิ ๑ อาปาทิสฺสปี เอเสว นโย ๑ อินฺทฺริยานีติ มนจฺจภูจฺจานิ
 อินฺทฺริยานิ ๑ สจฺจมนตฺถิตฺติ อากาสํ ปกฺขนฺทฺนฺตฺถิ ๑ อาสนฺทฺธิ-
 ปญฺจมาติ นิปนฺนมนฺจเจเน ปญฺจมา มนฺจโจ เจว จตฺตาโร
 # ๑. ม. ปเหนกสกฺกาโร ๑ กตฺถจฺจ ปโหนกสกฺกาโรติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๑๑ กโรโตสุตตวณณา หน้า ๕๓๑

มณฺจปาเท กเหตุวา จิตา จตุตารุ ปุริสา จาติ อตุโถ ฯ
 ยาว อาพาหนาดิยาว สุสานา ฯ ปทานิติ อัย เอวั
 สีลวา อโหสิ เอวั ทุสสีโลติอาทินา นเยน ปวตฺตานิ
 คุณปทานิ ฯ สรีรเมว วา เอตุถ ปทานิติ อธิปเปตฺติ
 กาโปตกานิติ กโปตวณฺณานิ ปาราวตปทฺทวณฺณานิติ อตุโถ ฯ
 ภสฺสนุตฺตานิ ภสฺมนุตฺตา ฯ อยมเว วา ปาฬิ ฯ อาหุติโยติ ยํ
 ปเหนกสทฺทการาทิเกทํ ทินฺนํ ทานํ สพฺพนตฺตํ ฉาริกาวसानเมว
 โหติ น ตโต ปริ ผลทายกํ หุตฺวา กจฺจตีติ อตุโถ ฯ
 ทตฺตปฺลยตฺตนฺตติ ทตฺตฺทหิ พาลมนุสฺเสหิ ปฺลยตฺตํ ฯ อิํ ฐตฺตํ
 โหติ พาลหิ อพฺพุทฺธิหิ ปฺลยตฺตมิตํ ทานํ น ปฺลยฺทิตฺเตหิ ฯ
 พาลา เทนฺตติ ปฺลยฺทิตา คณฺหนฺติตติ ทสฺเสนฺตติ ฯ

กโรโตสุตตวณณา

กโรโตติ สหตฺถา กโรนฺตสฺส ฯ การยโตติ อาณตฺตติยา
 การนฺตสฺส ฯ ฉินฺทโตติ ปเรสํ หตฺถาทินิ ฉินฺทนฺตสฺส ฯ
 เจทาปโยโตติ[๑] ทณฺเฑน ปิเพนฺตสฺส ฯ [๒] ภาณฺท หารณาทิหิ
 โสกํ สยํ กโรนฺตสฺสปี ปเรหิ การนฺตสฺสปี ฯ กิลมโต[๓]
 อาหารุปฺจเจทพฺพนฺทนาการปเวสนาทิหิ สยํ กิลเมนฺตสฺสปี ปเรห
 # ๑. ม. เอตุถนฺตเร ปเรหิ เจทาเปนฺตสฺส ปจโตติ ทิสฺสตี ฯ
 # ๒. ม. เอตุถนฺตเร ปจายโยโตติ ปเรหิ ทณฺทาทินา ปิพาเปนฺตสฺส
 # โสจโต โสจายโยโตติ ปเรสฺสตี ทิสฺสตี ฯ ๓. ม. เอตุถนฺตเร
 # กิลมายโยโตติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวาวรคฺคณณนา หน้า ๕๓๒

กิลมาเปนุตสฺสปี ฯ ผนฺทโต ผนฺททาปยโตติ ปริ ผนฺทนต์
ผนฺททกาเถ (๑) สยมฺปี ผนฺทโต ตํปี(๒) ผนฺททาปยโต ฯ ปาณมตี-
ปาทยโตติ ปาณํ หนนุตสฺสปี หนนาเปนุตสฺสปี ฯ เอวํ
สพฺพตฺต กรณการาปนวเสเนว อดุโธ เวทิตพฺโพ ฯ

สนฺธิณฺติ ฆรสนฺธิ ฯ นิลฺโลปนฺติ มหาวิโลปี ฯ (๓)
เอกาคาริกนฺติ เอกเมว ฆริ ปริวาเรตฺวา วิลุมฺปนฺ(๔) ฯ ปริปฺนเถ(๕)
อากตาคตํ อจฺฉินฺทนต์ถํ มหามกฺเถ ติฏฺฐิตฺโต ฯ กโรโต น
กรียติ ปาปนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ ปาปี กโรมีติ สลฺลยาย กโรโตปี
ปาปี น กรียติ นตฺถิ ปาปี ฯ สตฺตา ปน กโรมาติ
เอวํสลฺลยโน โหนฺตฺติ ทีเปนฺติ ฯ ขุรปรียนฺเตนาติ ขุเรนมิณา
วา ขุรธารสทิสปรียนฺเตน วา ฯ เอกมฺสขลนฺติ เอกมฺสราสี ฯ
ปฺลฺลชนฺติ ตสฺเสว เววจันํ ฯ ตโตนิทานนฺติ เอกมฺสขลกรณ-
นิทานํ ฯ

ทกฺขิณฺนฺติ ทกฺขิณฺตีเร มนฺุสฺสา กกฺขพา ทารุณา
เต สนฺธาย หนนฺโตติอาทิ วุตฺตํ ฯ อุตฺตรนฺติ อุตฺตรตีเร สทฺธา
โหนฺติ ปสนฺนา พุทฺทมามกา ฐมฺมามกา สจฺจมามกา เต
สนฺธาย ททฺนฺโตติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ยชนฺโตติ มหายาคํ
กโรนฺโต ฯ ทเมนาติ อินฺทฺริยทมเนน อุโปสถกมฺเมน ฯ
๑. สี. ผนฺททกาเถ ฯ ๒. ม. ปรมฺปี ฯ ๓. ม. มหาวิโลปี ฯ
๔. ม. วิลุมฺปนฺนํ ฯ ๕. ม. ปริปฺนเถ ติฏฺฐิตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ เหตุสุตตวณณา หน้า ๕๓๓

สัสมเณนาคี สีสัสมเณน ๑ สจฺจวชฺเชนาคี สจฺจวณเณน ๑ อากโมติ
อากมนั ปวตฺตตีติ อตฺโต ๑ สพฺพถาปี ปาปปฺปญฺณานั กิริยเมว
ปฏิกฺขิปปนฺติ ๑

เหตุสุตตวณณา

นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโยติ เอตถ ปจฺจโยติ เหตุ-
เววจนเมว ๑ อุภเยนาปี วิชฺชมานเมว กายทฺถุจฺริตาทีนั
สงฺกิลเสปจฺจยั กายสุจฺริตาทีนญฺจ วิสุทฺธิปจฺจยั ปฏิกฺขิปปนฺติ ๑
นตฺถิ พลนฺติ ยมฺหิ อตฺตโน พลเ ปตฺติฏฺฐิตา อิเม สตฺตา
เทวตฺตมฺปิ มารตฺตมฺปิ พุรหฺมตฺตมฺปิ สวากโพนฺธิมฺปิ
ปจฺเจกโพนฺธิ สพฺพญฺญตฺตมฺปิ ปาปฺพนฺติ ตั พลั ปฏิกฺขิปปนฺติ ๑ นตฺถิ
วีริยนฺติอาทีนั สพฺพานิ อญฺญมญฺญเววจนानเว ๑ อิํ เตน (๑)
วีริเยน อิํ ปุริสธามาเนน อิํ ปุริสปรกฺกเมเนน ปตฺตพฺพนฺติ (๒)
เอวํ ปวตฺตวจนปฏิกฺเขปกรณฺวเสน ปเนตานิ วิสุํ อาทियนฺติ ๑

สพฺเพ สตฺตาติ โอรุจฺจโคณคทฺรภาทโย อนวเสเส
ปริกฺคณฺหนฺติ ๑ สพฺเพ ปาณาติ เอกีนฺทฺริโย ปาณาติ(๓) [๔]
อาทิวเสน วทนฺติ ๑ สพฺเพ ภูตฺตาติ อณฺฑโกสวตฺถิโกเสสุ ภูเต
สนฺธาย วทนฺติ ๑ สพฺเพ ชีวาคี สาลิยวโคธฺฐมาทโย สนฺธาย
๑. ม. โน ๑ ๒. ม. ปตฺตนฺติ ๑ ๓. ม. เอกีนฺทฺริโย ปาโณ ๑
๔. ม. เอตถนตเร ทฺวินฺทฺริโย ปาโณติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที ๑๑ ขนฐวาวรคฤณณา หน้า ๕๓๔

วทนติ ๑ เตสุ หี เต วิรุหนภาเวน ชีวสณฺณิโน ๑ อวสา
 อพลา อวีริยาติ เตสํ อตฺตโน วโส วา พลํ วา
 วีริยํ วา นตฺถิ ๑ นิยตีสงฺกตติ ภาวปริณตาคติ เอตฺถ นียตීติ
 นียตตา ๑ สงฺกตීติ ฉนฺนํ อภิชาคีนํ ตตฺถ ตตฺถ คมนํ ๑
 ภาโวติ สภาโวเยว ๑ เอวํ นียตียา จ สงฺกตียา จ ภาเวน
 จ ปริณตา นานปฺปการตํ ปตฺตา ๑ เยน หี ยถา ภวิตพฺพํ
 โส ตเถว ภวติ เยน น ภวิตพฺพํ โส น ภวตීติ
 ทสฺเสนตฺติ ๑ ฉเสววาภิชาคีสูติ ฉสุ เอว อภิชาคีสุ จตฺวา สุขณฺจ
 ทุกฺขณฺจ ปฏฺฐิสฺสเวทนตฺติ อณฺเณว สุขทุกฺขณฺภูมิ นตฺถิตติ ทสฺเสนตฺติ ๑

มหาทิฏฺฐิสฺสุตฺตาทิวณฺณณา

อกฺกาคติ อกฺกตา ๑ อกฺกวิธาติ อกฺตวิธานา เอวํ กโรหีติ
 เกนจิ การิกาปี น โหนตฺตีติ อตฺถโธ ๑ อนิมฺมิตาคติ อิทฺธิยาปี
 น นิมฺมิตา ๑ อนิมฺมิตวิธาติ อนิมฺมิตา(๑) น นิมฺมิตพฺพาคติ อตฺถโธ ๑
 อนิมฺมิตพฺพโฑติปี(๒) ปาโโจ ๑ วชฺฐมาติ วณฺณปฺปสฺวชฺฐมตฺถาลาทโย วีย
 อพลา กสฺสจจิ อชนกา ๑ ปพฺพตฺถกฺกํ วีย จิตฺตา เอสิกฺกฐายิโน
 วีย หุตฺวา จิตฺตาคติ ยถา สุนิชาโต เอสิกตฺถมฺโก นิจฺจโธ
 # ๑. ม. อนิมฺมิตวิธาติ อนิมฺมิตาน น นิมฺมิตพฺพาคติ ปาฐาน ทิสฺสนตฺติ
 # ตตฺถ ปน อนุกฺกเมน อนิมฺมิตาคติ อนิมฺมาปิตา อนิมฺมิตพฺพาคติปี
 # ปาโโจ น นิมฺมิตพฺพาคติ อตฺถโธติ ปากฺกาน ๑
 # ๒. ม. อนิมฺมิตพฺพโฑติปี ปาโโจติ นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ มหาทิกุจิสุตตาทิวณณา หน้า ๕๓๕

ติฏฐติ เอวํ จิตาติ อตุโธ ๑ น อัญชนตฺตีติ เอสิกตุมโก
 วิย จิตตุตตา น จลนฺติ ๑ น วิปริณมฺนตฺตีติ ปกตฺตี น
 วิขหนฺติ ๑ น อญฺณมญฺญํ พฺยาพาเชนตฺตีติ อญฺณมญฺญํ น
 อุปหนนฺติ ๑ นาลนฺติ น สมตฺถา ๑ ปจฺวีกาโยติอาทิสฺส ปจฺวีเยว (๑)
 ปจฺวีกาโย ปจฺวีสมฺภูโห วา ๑ สตฺตุนฺนนฺเตวว กายานนฺติ ยถา
 มุคฺคราสฺยาทิสฺส ปหฺนฺสจฺจํ มุคฺคราสฺยาทินํ อนฺตเรเนว ปวิสฺติ
 เอวํ สตฺตุนฺนํ กายานํ อนฺตเรเนว นฺนิทฺเทเนว วิวเรเนว สจฺจํ
 ปวิสฺติ ๑ ตตฺถ อหํ อิมํ จีวีตา โวโรเปมฺมีติ เกวลํ
 สลฺยณามตฺตเมว โหตฺตีติ ทสฺเสติ ๑

โยนิปมฺขสฺตสฺสสฺสทธานิติ ปมฺขโยนินํ อุตฺตมโยนินํ จุทฺทส-
 สสสฺสทธานิ อญฺณานิ จ สญฺจิสฺตานิ อญฺณานิ จ
 ฉสฺตานิ ๑ ปญฺจ จ กมฺมุโน สฺตานิติ ปญฺจกมฺมุสฺตานิ จาติ
 เกวลํ ตกฺกมตฺตเคน นิรตฺถกํ นิฏฺฐจฺ(๒) ทีเปนฺติ ๑ ปญฺจ จ
 กมฺมานิ ตีณิ จ กมฺมานีติอาทิสฺสปี เอสเวว นโย ๑ เกจิ
 ปนาหุ ปญฺจ กมฺมานีติ ปญฺจจินฺทฺริยวเสน ภาณนฺติ ตีณิ(๓)
 กายกมฺมาทิวเสนาติ ๑ กมฺเม จ อทฺตกมฺเม จาติ เอตฺถ
 ปนสฺส กายกมฺม(๔) วจิกมฺมญฺจ กมฺมนฺติ ลทฺธิ มโนกมฺมํ อุปทฺต-
 กมฺมนฺติ ๑ ทฺวญฺจิปฺปาทิ ทฺวาสญฺจิสฺส ปฺปาทิ วทฺนฺติ ๑
 # ๑. สී. ปถวีธาตฺเยว ๑ ๒. ม. นิรตฺถกทิกฺฐี ๑ ๓. ม. กณฺหนฺติ ๑
 # ๔. ม. กายกมฺมวจิกมฺมานิ ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺคณณนา หน้า ๕๓๖

ทวภูจนฺตรกปฺปาติ เอกสฺมี กปฺเป จตฺตสฺสภูจิจิ อนุตรกปฺปา นาม
โหนฺติ อัย ปน อญฺเฐ เทว อชานนฺโต เอวมาห ฯ

ฉพาภิชชาติโยติ กณฺหาภิชชาติ นีลาภิชชาติ โลหิตาภิชชาติ
หฺลิตฺททาภิชชาติ สุกฺกาภิชชาติ ปรมสฺสูกฺกาภิชชาติตี อีมา ฉ
อภิชชาติโย วทฺนฺติ ฯ ตตฺถ โอรพฺภิกา(๑) สฺตฺกริกา สากฺกณิกา
มาควิกา ลุทฺทา มจฺจฆาตกา โจรา โจรฆาตกา พนฺธนา-
คาริกา เย วา ปนญฺเฐปี เกจิจิ กุรฺรกกมฺมฺนฺตา อัย
กณฺหาภิชชาติตี วทฺนฺติ ฯ ภิกฺขุ นีลาภิชชาติตี วทฺนฺติ ฯ เต
กิริ จตฺตสฺส ปจฺจเยสฺส กณฺญเก ปกฺขิปิตฺวา ขาทนฺติ ภิกฺขุ จ
กณฺทกวุตฺติกาติ อัย หิสฺส ปาฬิ เอว ฯ อถวา กณฺทกวุตฺติกา
เอวฺนามิกา(๒) ปพฺพชิตาติ ฯ วทฺนฺติ ฯ โลหิตาภิชชาติ นาม นิคฺคฺจธา
เอกสาฏฺกกาติ วทฺนฺติ ฯ อีเม กิริ ปุริเมหิ ทฺวิหิ ปณฺฑรตรา ฯ
คิหิ โอทาทวสนา อเจลกสาวกา หฺลิตฺททาภิชชาติตี วทฺนฺติ ฯ
เอวฺ อตฺตโน ปจฺจยทายเก นิคฺคฺจเหปี เชฏฺจกตเร กโรนฺติ ฯ
อาชีวกา อาชีวโย อัย สุกฺกาภิชชาติตี วทฺนฺติ ฯ เต กิริ
ปุริเมหิ จตฺตสฺส ปณฺฑรตรา ฯ นนฺโท วจฺโฆ [๓] สงฺกิจฺโจ(๔)
มกฺขลิกอสาลอ ปรมสฺสูกฺกาภิชชาติตี วทฺนฺติ ฯ เต กิริ สพฺเพหิ
ปณฺฑรตรา ฯ

๑. ม. โอรพฺภิกา ฯ ๒. ม. เอว นาม เอก ฯ

๓. ม. เอตฺถนฺตเร กิโสติ หิสฺสตี ฯ ๔. กตฺถจิจิ สงฺกิจฺโจติ หิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๑ มหาทิฏฐิสุตตาทีวณณา หน้า ๕๓๗

อภุจ ปุริสภุมโยติ มนุทภูมิ ชิจุทาภูมิ วิมัสกภูมิ
 อุชุกตภูมิ เสขภูมิ สณมภูมิ ชานนภูมิ ปนุนภูมิติ อีมา
 อภุจ ปุริสภุมโยติ วทนุติ ๑ ตตถ ชาตทิวสโต ปญฺจาย สตต
 ทิวเส สมพาทฐจฺจานโต นิภขณตตตตา สตตตา มนุทา โหนติ
 โมมฺหา อัย มนุทภูมิติ วทนุติ ๑ เย ปน ทุกคฺติโต อาคตา
 โหนติ เต อภิณฺหํ โรทนุติ เจว วิรวนุติ จ (๑) สุกคฺติโต
 อาคตา ตํ อนุสฺสริตฺวา อนุสฺสริตฺวา หสนุติ อัย ชิจุทาภูมิ นาม ๑
 มาตาปีตฺตุนํ หตถํ วา ปาทํ วา มณฺจํ วา ปิจํ วา
 คเหตุวา ภูมियํ ปาทนิกฺขิปนํ วิมัสกภูมิ นาม ๑ ปทสา คนฺตุ
 สมตถกาโล อุชุกตภูมิ นาม ๑ สิปปานิ สิภขณกาโล เสขภูมิ
 นาม ๑ ฆรา นิภขมม ปพพชฺชนกาโล สณมภูมิ นาม ๑
 อาจริยํ เสวิตฺวา เสวิตฺวา ชานนกาโล ชานนภูมิ นาม ๑
 ภิกฺขุ จ ปนฺนโก ชิโน (๒) น กิณฺจิ อาหาติ เอวํ อลาภิ
 สมณํ ปนฺนภูมิติ วทนุติ ๑

เอณฺนปญฺญาส อาชีวกสเสตติ เอณฺนปญฺญาส อาชีว-
 วุตฺติสตันนิ ๑ ปริพฺพาชกสเสตติ ปริพฺพาชกปพพชฺชาสตันนิ ๑
 นาควาสเสตติ นาคมณฺฑลสตันนิ ๑ วิเส อินฺทริยเสตติ วิส
 อินฺทริยสตันนิ ๑ ตีเส นิรยเสตติ ตีเส นิรยสตันนิ ๑ รโช-
 ธาตุโยติ รชโอภิภณฺจฺจานานิ ๑ หตถปิฏฺฐิปาทปิฏฺฐาทีนนิ สนุชฺชาย
 # ๑. ม. ปรีเทวนุติ ๑ ๒. สී. ชินโน ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๕๓๘

วทติ ฯ สตฺต สณฺณิภพฺภาติ โยญฺจ โคณคทฺรภอชปฺสุมิกมฺหิเส
สนฺธาย วทติ ฯ สตฺต อสณฺณิภพฺภาติ สาลิยวโคธุมมฺคฺค-
กงฺควรรกทฺรฐสเก สนฺธาย วทติ ฯ นิคณฺจิกพฺภาติ คณฺจิมฺหิ
ชาตคพฺภา อจฺจุเวพฺพนพาทโย สนฺธาย วทติ ฯ สตฺต ทิพฺพาทิ(๑)
พฺหุ เทวา โส ปน สตฺตาทิ วทติ ฯ มนฺุสฺสาปี อนนฺตา โส สตฺตาทิ
วทติ ฯ สตฺต เปสฺจาจติ(๒) [๓] มหฺนตฺมหนฺตา สตฺตาทิ วทติ ฯ
สฺราติ มหาสฺรา ฯ กณฺณมฺมณฺทรถการอนฺตตฺตสีหปฺปาตมณฺฑาทิน-
มฺจฺจุลินฺทกฺฎณาลทเห (๔) คเหตุว วทติ ฯ

ปวฺฎาติ คณฺจิกา ฯ ปปาตาทิ มหาปปาตา ฯ ปปาต-
สฺตานีติ ขุทฺทกปปาตสฺตานี ฯ สฺปีนาติ มหาสฺปีนา ฯ สฺปีน-
สฺตานีติ ขุทฺทกสฺปีนสฺตานี ฯ มหากปฺปิโนติ มหากปฺปานํ ฯ
เอตฺถ เอกมฺหา มหาสฺรา วสฺสสฺเต วสฺสสฺเต กุสฺสฺเคน เอกิ
อฺทกพิณฺทท นีหริตฺวา สตฺตกขตฺตุํ ตมฺหิ สเร นีรฺุทเก กเต
เอโก มหากปฺโปติ วทติ ฯ เอวรฺุปานํ มหากปฺปานํ จตฺราสีติ
สฺตสฺหสฺसानิ เขเปตฺวา พาเล จ ปณฺฑิเต จ (๕) ทฺกขสฺสนฺตํ
กโรนฺตีติ อยมสฺส ลทฺธิ ฯ ปณฺฑิโตปี กิร อนฺตรา วิสฺซมฺหิตฺตุ
น สกฺโกติ พาโลปี ตโต อฺทฺธํ น คจฺจติ ฯ

สีเลน วาติ อเจลกสีเลน วา อณฺเณน วา เยน วา

๑. ม. เทวา ฯ ๒. ม. เปสฺจาจติ ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร

ปีสฺจาจติ ทิสฺสตี ฯ

๔. กณฺณมฺมณฺทรถการอนฺตตฺตสีหปฺปาตมณฺฑาทินฺทกฺฎณาลทเห ฯ

๕. ม. พาเล จ ปณฺฑิเต จ ฯ

*เลมที่ ๑๑ มหาทิกฺขิสฺสุตตาทิวณฺณา หนา ๕๓๕

เกนจ ๑ วตนาติ ตาทิสเนว วเตน ๑ ตเปนาติ ตโปกมฺเมน ๑
อปริปกุกํ ปรีปาเจติ นาม โย อหํ ปณฺชิตฺโตติ อนุตฺตรา
วิสุขฺฆตฺติ ๑ ปรีปกุกํ(๑) ผุสฺส ผุสฺส พุยนฺตีกโรติ นาม โย
อหํ พาโลติ วุตฺตปริมาณํ กาลํ อติกุกมิตฺวา ยาทิ ๑
แหว นตฺถิตฺติ เอวํ นตฺถิ ๑ ตํ หิ อุกฺขมฺปิ น สกฺกา
กาตฺนฺติ ทิปฺเปติ ๑ โทณฺมิเตติ โทณฺน มิติ วिय ๑ สุขทฺกฺเขตฺติ
สุขทฺกฺขํ ๑ ปรียนฺตฺกเตติ วุตฺตปริมาณฺน กาลฺน กตฺปรียนฺโตติ ๑
นตฺถิ หายนวทฺตฺนเนติ นตฺถิ หายนวทฺตฺนนานิ น สํสาโร
ปณฺชิตฺตฺส หายติ น พาลสฺส วทฺตฺตฺติ อตฺโถ ๑
อุกฺกํสาวกํเสติ[๒] หายนวทฺตฺนนานเมเวตํ เววจนํ ๑ อิทานิ
ตมตฺถํ อูปมาย สาเชนฺโต (๓) เสยฺยถาปี นามาติอาทิมาย ๑
ตตฺถ สุตฺตฺคฺเพติ เวเจตฺวา(๔) กตฺสุตฺตฺคฺพํ(๕) ๑ นิพฺเพชฺชيمانเมว
ปเลตฺติติ ปพฺพเต วา รุกฺขคฺเค วา จตฺวา จิตฺตํ สุตฺตฺป-
ปมาณฺน นิพฺเพชฺชيمانเมว คจฺจติ สุตฺเต ชีณฺเน ตตฺถเว
ติฏฺฐติ น คจฺจติ เอวเมว พาลา จ ปณฺชิตฺตา จ
กาลวเสน นิพฺเพชฺชيمانาว สุขทฺกฺขํ ปเลนฺติ ยถาวุตฺเตน
กาลฺน อติกุกมฺนฺตฺติ ทสฺเสติ ๑
๑. ม. ปรีปกุกํ ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร อุกฺกํสาวกํสาติ
ทิสฺสติ ๑ ๓. สී. ทสฺเสนฺโต ๑ ๔. ม. เวเจตฺวา ๑
๕. ม. กตฺสุตฺตฺคฺเพ ๑

อนุตวาสุตตาทิวณณา

อนุตวา โลโกติ เอกโต วฑฺฒิตนินิมิตฺตํ โลโกติ คาเหน
วา ตกฺเคน วา อุปฺปนฺนทิกฺกุจฺจํ อนนุตวาติ สพฺพโต
วฑฺฒิตํ อุปฺปามาณนินิมิตฺตํ โลโกติ คาเหน วา ตกฺเคน วา
อุปฺปนฺนทิกฺกุจฺจํ ตํ ชีวํ ตํ สรฺรณฺติ ชีวญฺจ สรฺรณฺจ เอกเมวาติ
อุปฺปนฺนทิกฺกุจฺจํ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ อิมานิ
ตาว โสตาปตฺตติมคฺควเสน อฏฺฐารส เวยฺยากรณานิ
เอกํ คมนํ ฯ

ทฺหิตฺยํ คมนํ ทฺกฺขวเสน วุคฺคํ ฯ ตตฺตราปี อฏฺฐารเสว
เวยฺยากรณานิ ตโต ปรานิ รุปี อตฺตา โหติตฺติอาทีนิ
อฏฺฐ เวยฺยากรณานิ เตหิ สทฺธิํ ตํ ทฺหิตฺยเปยฺยากรณฺเต(๑)
วุคฺคโต ฯ

ตตฺถ รุปีติ อารมฺมณฺเมว อตฺตาติ คหิตทิกฺกุจฺจํ ฯ อรุปีติ
ฉานํ อตฺตาติ คหิตทิกฺกุจฺจํ ฯ รุปี จ อรุปี จาติ อารมฺมณฺฉานํ(๒)
ฉานญฺจ อตฺตาติ คหิตทิกฺกุจฺจํ ฯ เนวรุปีนารุปีติ ตกฺกมตฺเตน คหิตทิกฺกุจฺจํ ฯ
เอกนฺตสุขีติ ลาภิตกฺกัชาติสฺสรานํ อุปฺปนฺนทิกฺกุจฺจํ ฯ ฉาน-
ลาภินปี หิ อตีเต เอกนฺตสุขํ อตฺตภาวํ มนสิกโรโต เอว
ทิกฺกุจฺจํ อุปฺปชฺชติ ฯ ตกฺกโนปี ยถา เอตฺรหิ อหํ เอกนฺตสุขี
๑. ม. ทฺหิตฺยเปยฺยาโลติ ฯ ๒. ม. อารมฺมณฺญจ ฉานญฺจ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อนุตวาสุตตาทิวณณา หน้า ๕๔๑

เอวํ สมุปรายปี ภาวิสุสามิติ อุปฺปชฺชติ ฯ ชาตีสฺสรสฺสปี
สฺสตุตฺถุจฺจเว สฺสชิตฺถาวํ ปสฺสนุตฺตส(๑) เอวํ อุปฺปชฺชติ ฯ
เอกนฺตทฺถุจฺจิตฺถาที่สุปี เอเสว นโย ฯ

ตติยเปยฺยาโล อนิจฺจทฺถุจฺจวเสน เตหิเยว จพฺพิสฺตติยา
สฺสตุเตหิ วุตฺโต จตฺตถเปยฺยาโล ติปริวภูฏวเสนาติ ฯ

ทิกฺกจิสฺมุตฺตวณณา นิกฺกจิตา ฯ

๑. ม. ปสฺสนุตฺตส ฯ

โองกนตสังยุตตวณณา

จกขุสุตตาทิวณณา

โองกนตสังยุตเต อธิมุจจตีติ สทฐาธิโมกข์ (๑) ปฏิภกติ ฯ
โองกนโต สมมตตนิยามนติ ปวิภูโจ อริยมคค์ ฯ อภพโพว(๒)
ดาว กาลิ กาคุนติ อิมินา อุปปนเน มคฺเค ผลสฺส อนนฺตรายตํ
ทีเปติ ฯ อุปปนฺนสมิํ หิ มคฺเค ผลสฺส อนนฺตรายกรณํ นาม
นตฺติ ฯ เตนวาท อยณฺจ ปุคฺคโล โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย
ปฏฺิปนฺโน อสฺส กปฺปสฺส จ อุทฺทยฺหนเวลา(๓) อสฺส เนวํ(๔)
กปฺโป อุทฺทเยยฺ(๕) ยวํ ปุคฺคโล น โสตาปตฺติผลํ
สจฺฉิกโรติ อํ วุจฺจติ ปุคฺคโล จิตกปฺปิติ ฯ มตฺตโส นิชฺฌานํ
ขมฺนตีติ ปมาณโต โอลอกนํ ขมฺนตี ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาทิ ฯ

โองกนตสังยุตตวณณา นิฏฺฐิตา

อุปฺปาทสังยุตเต สพฺพิ ปากฺกเมว ฯ

อุปฺปาทสังยุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ม. สทฐาธิโมกข์ ฯ ๒. ม. อภพโพว ฯ ๓. ม. อุทฺทยฺหนเวลา ฯ

๔. ม. เนว ดาว ฯ ๕. ม. อุทฺทเยยฺ ฯ

กิลลลัฏฐตถวณณา

กิลลลัฏฐเต จิตตสเสโต อุกกิลลลัฏฐเต กตรจิตตสเส
จตุกมกจิตตสเส ฯ เตกมกจิตตสเส ตาว โหตุ โลกุตตรสเส กถ
อุกกิลลลัฏฐเต โหตีติ อุกกิลลลัฏฐเต โหตีติ โหตีติ โหตีติ
อุกขชชิต्तึ อุกกิลลลัฏฐเต โหตีติ โหตีติ โหตีติ โหตีติ
นินนุนตี นวโลกุตตรกมกนินนุน ฯ จิตตุนตี สกถวิปัสสนา-
จิตตึ ฯ อภิลลลัฏฐเต สจจกัฏฐเต สจจกัฏฐเต สจจกัฏฐเต
อภิลลลัฏฐเต สจจกัฏฐเต สจจกัฏฐเต สจจกัฏฐเต สจจกัฏฐเต
วา นิลลลัฏฐเต (๒) กถนุนเตน นิลลลัฏฐเต กถนุนเตน
สพพตถ อุตถานเมวาตี ฯ

กิลลลัฏฐตถวณณา นิลลลัฏฐเต ฯ

๑. ม. นิลลลัฏฐเต สจจกัฏฐเต ๒. ม. นิลลลัฏฐเต สจจกัฏฐเต

สัพฺพตฺตนิคายภูจฺจกา (สารตฺถปกาสิณี ๒) - หน้าที 544
*เล่มที ๑๑ หน้า ๕๔๔

สาริปฺพุตฺตสัพฺพุตฺตวณฺณา

วิเวกชฺสุตฺตาทิวณฺณา

สาริปฺพุตฺตสัพฺพุตฺตสฺส ปจฺเจ น เหวํ โหตีตี อหฺงการมมํ-
การานํ ปหีนตฺตา เหวํ น โหตี ฯ พุติยาทีสุ เอเสว นโย ฯ
ปจฺมาทีนปี ฯ

สุจิมฺขีสุตฺตวณฺณา

ทสเม สุจิมฺขีตี(๑) เหวํนามิกา ฯ อุปฺสงฺกมิตี เถรี อภิรูปํ
ทสฺสนิยํ สุวณฺณวณฺณํ สมฺนตฺปาสาทิกํ ทิสฺวา อิมินา สทฺธี
ปริหาสิ กริสฺสามิตี อุปฺสงฺกมิ ฯ อถ เถเรน ตสฺมี วจฺเน
ปฏิกฺขิตฺเต อิทานิสฺส วาทํ อโรเปสฺสามิตี มณฺญมานา เตนฺหิ
สมณฺ อุกฺกุฏมฺโข (๒) ภูณฺชสีตี อาท ฯ ทิสฺสามุโขตี จคฺคทฺทิสฺสามุโข
จตฺสฺโส ทิสฺสา โอลฺเลนุโตตี อคฺคโธ ฯ วิทิสฺสามุโขตี จตฺสฺโส
วิทิสฺสา โอลฺเลนุโต ฯ

วตฺถุวิชฺชาตฺริจฺจานวิชฺชายาตี วตฺถุวิชฺชาสงฺขาตฺยา ตฺริจฺจาน-
วิชฺชาเย วตฺถุวิชฺชา นาม ลาพฺวตฺถุคฺคฺกมฺภณฺทวตฺถุคฺคฺกวตฺถุอาทีนํ
วตฺถุณํ ผลสมฺปตฺติการณกาลชานนฺปาโย ฯ มิจฺจาชีเวน ชีวิกํ
กปฺเปนตีตี เตนฺเว วตฺถุวิชฺชาตฺริจฺจานวิชฺชาสงฺขาเตน มิจฺจา-
๑. ม. สุจิมฺขีตี ฯ ๒. ส. อุทฺธมฺโข ฯ

*เล่มที่ ๑๑ สัจฉิมุขีสัพพัญญูนิทกัฏฐกถา หน้า ๕๔๕

ชีเวณ ชีวิต กปะเปนติ เตลั วตถุณั สมปะทาพเนน ปสนุเนหิ
มนุสเสหิ ทินุเน ปจเจเย ปริงุณชุนตา ชีวนตติ อตุโถ ๗
อโฆมุขาติ วตถุ โอลเกตุวา ภูณชมานวเสน อโฆมุขา ภูณชุนติ
นาม ๗ เอวั สพพตถ โยชนา กาทพพา ๗ อปีเจตถ นกขตต-
วิชชาติ อชช อิมิ นกขตต อมินา นกขตเตน คนตพพิ
อมินา อิทถจิทถจ กาทพพุนติ เอวั ชานนวิชชา ๗ พุเตยยุนติ
ทูกมมึ เตลั เตลั สาสัน กเหตุวา ตตถ ตตถ คมนั ๗
ปหิณคมนนติ เอกคามสมิเยว เอกกถสส สาสเนน อถถ กถ
อุปสงกมนั ๗ องควิชชาติ อิตถิลกขณปริงถกขณวเสน องคสมปะตติ
ถตุวา ตาย องคสมปะตติยา อิท นาม ลพภตติ เอวั
ชานนวิชชา ๗ วิทิสามุขาติ องควิชชา หิ ตั ตั สริงโกฏฐาถ
อารพภ ปวตตตตตา วิทิสาย ปวตตตา นาม ตสุม ตาย
วิชชาช ชีวิกิ กปะเปตุวา ภูณชุนตา วิทิสามุขา ภูณชุนติ
นาม ๗ เอวมาโรเจสิติ ชมมิถิ สมณาคีอาทีนิ วทมานา
สาสนสส นียยานิกิ कुณ กเถสิ ๗ ตถจ มนุสสา(๑) กถิ สุตวา
ปถจมตตานิ กถสตานิ สาสเน ओตरीसुति ๗

สาริปุตตสัพพัญญูนิทกัฏฐกถา นิฏฐิตา ๗

๑. สี่. ปริงายถถ ๗ ม. ปริงพพาชีกาย ถถ ๗

นาคสัพพัญญุตวณณา

นาคสัพพัญญุตเต อณฺฑชาตติ อณฺฑเท ชาตทา ฯ ชาลาพุชาตติ
วตฺถิโกเส ชาตทา ฯ สํเสทชาตติ สํเสเท ชาตทา ฯ อุปปาทิกาทิ(๑)
อุปฺปติตฺวา วิย ชาตทา ฯ อิทญจ ปน สุตฺตํ อตฺถุปฺปติตฺยา
วตฺตํ ฯ ภิกฺขุณฺโณ หิ กตฺติ นฺโง นาคโยนินฺโอยติ กถา
อุทฺปาที ฯ อถ ภควา ปุคฺคลานํ นาคโยนินฺโห อุตฺตรณตฺถํ (๒)
นาคโยนินฺโอย อวิกโรนฺโต อิมํ สุตฺตมาห ฯ

ปณฺธิตฺตรสฺสุตฺตาทิวณณา

ทฺฐิตฺยาทีสุ วิสฺสญฺญกาตฺยาติ อหิตฺตญฺญิกปริพุทฺธ (๓) อกฺเขตฺวา
วิสฺสญฺญกาตฺยา ฯ ทฺวยการิโนติ ทฺูริชา การิโน กุสลา กุสล-
การิโนติ อตฺถโถ ฯ สจฺชช มยฺนติ สเจ อชฺช มยฺ ฯ สหพฺยตฺ
อุปฺปชฺชตฺติ สหภาวํ อปฺปชฺชติ ฯ ตตฺตรสฺส อกุสลํ อุปฺปติตฺยา
ปจฺจโย โหติ กุสลานํ(๔) อุปฺปนฺนํ สมนฺปติตฺยา ฯ อนฺนฺนติ
ชาทฺนียโกชฺนียํ ฯ ปานนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ ปานกํ ฯ วตฺถนฺติ
นิวาสนปารุปนํ ฯ ยานนฺติ จตฺตฺปาหนํ อาทิ กถฺวา ยงฺกิลฺลิจิ
คมนปจฺจยํ ฯ มาลนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ สฺมณมาลาทีปฺปํ คณฺฐนฺติ
๑. โอบปาทิกาทิ ฯ ๒. ม. อุตฺตรณตฺถํ ฯ
๓. สී. ...ปริวตฺถํ ฯ ๔. ม. กุสลํ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ ปณิตตรสูตรสูตาทิวณณนา หน้า ๕๔๗

ยงฺกิลฺลิจิ จนนฺนาทิกนฺธํ ฯ วิเลปนฺนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ ฉวิราคฺคณฺณํ ฯ
เสยฺยวสถปฺทีเปยฺยนฺติ มณฺจปฺปิจาทีเสยฺยํ เอกภุมิกาทิวาสถํ
วภูฏิตฺเตลาทีปทีปการณฺ(๑) เทตฺตี อตุโถ ฯ เตสํ หิ ทีฆายุกตฺตย(๒)
จ วณฺณวณฺตตฺตย จ สุขพฺพหฺลตฺตย(๓) จ ปตฺถนํ กตฺวา อิมํ ทสฺวิธํ
ทานํ(๔) ทตฺวา ตํ สมฺปตฺตํ อนฺุภวิตฺตุํ ตตฺถ นีพฺพตฺตนฺติ ฯ เตสํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

นาคสังยุตฺตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

- # ๑. ม. ...ปทีปฺการณญจ ฯ ๒. ม. ทีฆายุกตฺตย ฯ ๓. ม. วณฺณวณฺตตฺตย ฯ
๔. ม. ทานวตฺถุํ ฯ

สุพรรณสัพพัญญุตวณณา

สุพรรณสัพพัญญุตเต ปตตานัน วณณวณตตตาย กรุพา
 สุพรรณณาติ วุตตา ฯ อิชาปี ปจฺมสุตฺตํ ปุริมฺนเยเนว อตฺตูปฺปตฺติย
 วุตฺตํ ฯ หรฺนตีติ อุทฺธรรนฺติ ฯ อุทฺธรรมาณา จ ปน เต
 อตฺตนา อสเม(๑) วา สเม วา อุทฺธริตฺถํ สกฺโกนฺติ น อตฺตนา
 ปณฺธิตฺตเร ฯ สตฺตวิธา หิ อนุทฺธรรณินาภา นาม ปณฺธิตฺตรา
 กมฺพลสฺสตรา ฐตฺตภาจฺจา สตฺตสสีทฺนตฺตวาทินฺ ปจฺวิญฺจกา
 ปพฺพตฺตภาจฺจา วิมานญฺจาภาติ [๒] ฯ ตฺตฺร (๑) อณฺฑชาทินิ ชลาพุ-
 ลาทโย ปณฺธิตฺตรา เต เตหิ อนุทฺธรรณินา ฯ กมฺพลสฺสตรา
 ปน นาคเสนাপตีโน เต ยตฺถ กตฺถจฺจิ ทิสฺวา โย โภจฺจิ สุปฺณโณ
 อุทฺธริตฺถํ น สกฺโกติ ฯ ฐตฺตภาจฺจา ปน นาคราชาโน เตปี
 โภจฺจิ อุทฺธริตฺถํ น สกฺโกติ ฯ ยะ ปน สตฺตสสีทฺนตฺตเร มหาสมฺมุเท
 วสนฺติ เต ยสฺมา กตฺถจฺจิ วิกมฺปนี กาคฺถํ น สกฺกา ตสฺมา
 โภจฺจิ อุทฺธริตฺถํ น สกฺโกติ ฯ ปจฺวิญฺจกาทินิ นิลียโนภาโส(๔) อตฺถิ
 ตสฺมา เตปี อุทฺธริตฺถํ น สกฺโกติ ฯ ยะ ปน มหาสมฺมุเท
 กุมฺปิฏฺเฐ(๕) วสนฺติ เต โย โภจฺจิ สโม วา ปณฺธิตฺตโร วา สุปฺณโณ
 อุทฺธริตฺถํ น(๖) สกฺโกติ ฯ เสสํ นาคสัพพัญญุตเต วุตฺตนยเมวาทิ ฯ

สุพรรณสัพพัญญุตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

- # ๑. ม. หีเน ฯ ๒. สี. เอตฺถนตฺตเร ตฺตฺร ปณฺธิตฺตรา นาม โยนิโต
- # อุทฺถกญฺจตฺตราติ ทิสฺสตี ฯ ๓. สี. ตถา หิ ฯ ๔. ม. นิลียโนภาโส ฯ
- # ๕. ม. อุมิฏฺเฐ ฯ ๖. ม. นสฺสทโท นตฺถิ ฯ

คณฺหพุกายสํยุตตวณฺณนา

คณฺหพุกายสํยุตเต มุลคณฺหเช อธิวตฺถาติ ยสฺส รุกฺขสฺส
มูเล คณฺโห อตฺถิ ตํ นิสฺสาย นิพฺพตฺตาฯ โส หิ สกฺโลปิ
rukฺโข เตสํ อุปกฺปฺปติฯ เสสฺสพฺเทสุปิ เอสฺว นโยฯ คณฺห-
คณฺหเชติ มุลาทิกนฺธานํ คณฺหเชฯ ยสฺส หิ รุกฺขสฺส สพฺเพสํปิ
มุลาทินํ คณฺโห อตฺถิ โส อิทฺ คณฺโห นามฯ ตสฺส
คณฺหสฺส คณฺหเช ตสฺมี อธิวตฺถาฯ อิทฺ มุลาทินิ สพฺพานิ
เตสํเยว อุปกฺปฺปนฺติฯ โส ทาตา โหติ มุลคณฺธานนฺติ กาลานุ-
สาริกาทินํ มุลคณฺธานํ ทาตา โหติฯ เอวํ สพฺพพฺเทสุ อตฺถิ
เวทิตฺตพฺโพฯ เอวํ หิ สริกฺขทานมฺปิ ทตฺวา ปตฺถนํ จเปนฺติ
อสริกฺขทานมฺปิฯ ตํ ทสฺเสตฺถุ โส อนฺนํ เทตฺติอาทิ ทสฺวิธํ
ทานวตฺถุ วุตฺตํฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิฯ

คณฺหพุกายสํยุตตวณฺณนา นิฏฺฐิตาฯ

วลาหกสัฎตวณณา

วลาหกสัฎตเต วลาหกกายิกาตี พลาหกนามเก เทวกาย
อุปปนุณา อากาสจาริกเทวา ๗ สัตวลาหกกาตี สัตถกรณพลาหกา ๗
เสสปรเทสุปี เอเสว นโย ๗ เจโตปณิธิมนุวายาตี จิตตภูจปรนั
อากมม ๗ สัตต์ โหตีตี ยั วสุสานเน วา เหมนุเต วา
สัตต์ โหตี ตั อุตฺตสมุจฺจานเมว ๗ ยั ปน สัตเตปี อตีสัตต์
กิมเห จ อุปปนุณั สัตต์ ตั เทวตานุภาเวน นัพพตตสัตต์
นาม ๗ อุณ्हั โหตีตี ยั กิมุหานเน อุณ्हั ตั อุตฺตสมุจฺจานิกั
ปากตีกเมว ๗ ยั ปน อุณ्हะปี อตีอุณ्हั สัตถกาเล จ
อุปปนุณั อุณ्हั ตั เทวตานุภาเวน นัพพตตอุณ्हั นาม ๗
อพุภั โหตีตี อพุภมณฺฑาโป (๑) โหตี ๗ อีธาปี ยั วสุสานเน จ
สัสสิเร จ อพุภั อุปปชชติ ตั อุตฺตสมุจฺจานิกั ปากตีกเมว ๗
ยั ปน อพุภะเยว อตีอพุภั สตฺตตสตฺตาทมฺปิ จนนุทิมสุริเย
ฉาเทตฺวา เอกนุทธการั กโรตี ยญจ จิตฺตเวสาขมาเสสุ อพุภั
ตั เทวตานุภาเวน อุปปนุณอพุภั นาม ๗ วาโต โหตีตี โย
ตสมึ ตสมึ อุตฺตมฺหิ อุตฺตตรทกฺขินาตี ปกตีวาโต โหตี อัย
อุตฺตสมุจฺจานโนว ๗ โยปี ปน รุกฺขกฺขนุทธาตีปทาลโน อตีวาโต
นาม อตฺถิ อยญเจว โย จ อญโยปี อกาลวาโต อัย
๑. สัต. อพุภมณฺฑาโล ๗

*เล่มที ๑๑ วลาหกสัพพัญญูนิทกัณฐกถา หน้า ๕๕๑

เทวดานุกาเวนนิพพุตโต นาม ๑ เทโว วสุสตีติ ยัม วสุสตีเก
จตุตทาโร มาเส วสุสตี ตัม อุตฺตสมฺภูจฺจานเมว ๑ ยัม ปน วสุเสเยว
อตีวสุสตี ยถจ จิตฺตเวสาขมาเสสุ วสุสตี ตัม เทวดานุกาเว
นนิพพุตตี นาม ๑

ตตฺริทํ วตฺตฺตฺ อเอโก กิร วสุสวลาหกเทวปฺพุตโต ตลกฺกฺ
วาสิ(๑)ขีณาสวตฺเตรสฺส สนฺตีกํ กนฺตฺวา อญฺจาสี ๑ เถโร โกสิ
ตฺวณฺตี ปุจฺฉี ๑ อหํ กนฺเต วสุสวลาหกเทวปฺพุตตี ๑ ตฺมฺหากํ
กิร จิตฺเตน เทโว วสุสตีติ ๑ อาม กนฺเตติ ๑ ปสฺสตีตฺตฺกามา
มยณฺตี ๑ เตมิสฺสธ กนฺเตติ ๑ เมฆสิสํ วา กชฺชิตํ วาน
ปญฺญาติ กถํ เตมิสฺสามาติ ๑ กนฺเต อมฺหากํ จิตฺเตน
เทโว วสุสตี ตฺมฺเห ปญฺณสาถํ ปวิสฺธาติ ๑ สาธุ เทวปฺพุตฺตาติ
โส ปาเท โชวิทฺวา ปญฺณสาถํ ปาวิสสิ ๑ เทวปฺพุตโต ตสฺมี
ปวิสฺสนฺเตเยว เอกํ คีตํ กายิตฺวา หตฺถํ อุกฺขิปี ๑ สมนฺตา
ติโยชนญฺจานํ เอกเมฆํ อโหสิ ๑ เถโร อทฺตฺตฺนฺโต ปญฺณสาถํ
ปวิญฺจฺจตี ๑ อปฺจ เทโว นามเส อญฺจหิ การฺเณหิ วสุสตี
นาคานุกาเวเน สุปฺณณานุกาเวเน เทวานุกาเวเน สจฺจกิริยา
ยอุตฺตสมฺภูจฺจานเนน มาราวญฺจเนน อิทฺธิเพลเน วินาสเมฆนาติ ๑

วลาหกสัพพัญญูนิทกัณฐกถา นิฏฺฐิตา ๑

๑. สี่. หิมาลยญฺจวาสิ ๑ ม. ตลกฺกฺกฺวาสิ ๑

สัมมุตตนิคายภูจกถา (สารตถปกาสิณี ๒) - หน้าที่ 552
*เล่มที่ ๑๑ หน้า ๕๕๒

วจน โคตตสัมมุตตวณณา

วจน โคตตสัมมุตเต อณณาตติ อณณาณน ๗ เอวิ
สพพปเทศุ กรณวเสเนว อตุโถ เวทิตพุโพ ๗ สพพานิ เจตานิ
อณณมณณเวจจนาเนวติ ๗ อิมสมี ปน สัมมุตเต เอกาทส
สุตตานิ ปณจปณณาส เวยยากรณานีติ เวทิตพุพานิ
วจน โคตตสัมมุตตวณณา นิฏจिता ๗

สมาธิสังยุตตวณณา

สมาธิมุลกสมาปตติสูตตวณณา

สมาธิสังยุตตสุต(๑) ปจเม สมาธิกุสโลติ ปจมชฌานัน
ปณจุงกิกิ เอว องควาตถานกุสโล ๑ น [๒] สมาปตติ-
กุสโลติ จิตตํ หาเสตฺวา กลลํ กตฺวา ฉานัน สมาปชฺชิตฺตุ
น สกโกติ ๑ อิมินา นเยน เสสปทานิปิ เวทิตพฺพานิ ๑

สมาธิมุลกจิตติสูตตาทิวณณา

ทฺติยาทิสฺส น สมาธิสฺมี จิตฺตกุสโลติ ฉานัน จเปตฺตุ
อกุสโล สตตทฺฐจจฺจรามตฺตํ ฉานัน จเปตฺตุ น สกโกติ ๑ น
สมาธิสฺมี วุฏฺฐจฺจานกุสโลติ ฉานโต วุฏฺฐจฺจํ อกุสโล ยถา-
ปริจฺเจเทน วุฏฺฐจฺจํ น สกโกติ ๑ น สมาธิสฺมี กลลิตฺตกุสโลติ
จิตตํ หาเสตฺวา กลลํ กาคฺตุ อกุสโล ๑ น สมาธิสฺมี อารมฺมณ-
กุสโลติ กสิณารมฺมณฺเสสุ อกุสโล ๑ น สมาธิสฺมี โคจรกุสโลติ
กมฺมฏฺฐจฺจานโคจรเ เจว ภิกฺขวาจารโคจรเ จ อกุสโล ๑ น
สมาธิสฺมี อภินิหารกุสโลติ กมฺมฏฺฐจฺจานํ อภินิหริตฺตุ อกุสโล ๑
น สมาธิสฺมี สกฺกจฺจการิตฺติ ฉานัน อปฺเปตฺตุ สกฺกจฺจการี น
โหติ ๑ น สมาธิสฺมี สาทจฺจการิตฺติ ฉานปฺปนาย สตตการี
๑. ม. ฉานสังยุตตสุต ๑ ๒. ม. เอตถนฺตเร สมาธิสฺมินฺติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๑๑ ขนฺธวารวคฺควณฺณา หน้า ๕๕๔

น โหติ กทาจิตฺเว กโรติ ฯ น สมานิสฺสมี สປฺปายการีติ
สมานิสฺส สປฺปายเย อุปการกธมฺเม ปุเรตฺถํ น สกฺโกติ ฯ อิตฺ(๑)
ปรี สมานปฺตฺติอาทึหิ ปเทหิ โยเชตฺวา จตุกฺกา วุตฺตา ฯ เตลลํ
อตุโล วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพุโป ฯ สกฺลํ ปเนตฺถ สมานิสฺสยฺตฺตํ (๒)
โลกิชฺชฌานวเสเนว กถิตนฺติ ฯ

สมานิสฺสยฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

อิตฺติ สารตถุปกาสินียา สังยุตตนิกายกุญจกถาย

ขนฺธวารวคฺควณฺณา (๑)นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ม. ตโต ฯ ๒. ม. ฌานสังยุตฺตํ ฯ ๓. ม. ขนฺธวคฺควณฺณา ฯ